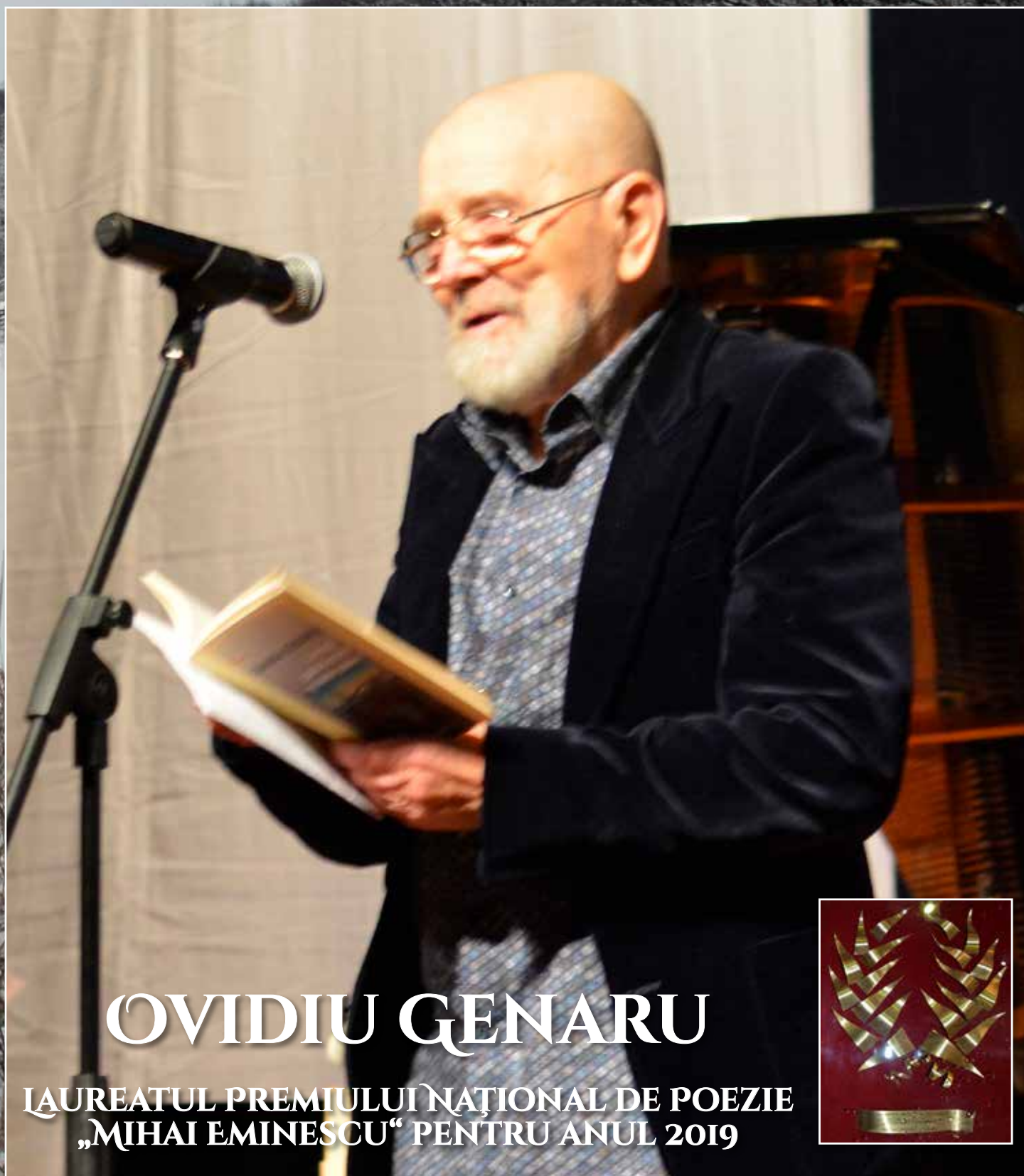

HYPERTON

Revistă de cultură • Anul 38 • Numărul 1-2-3 / 2020 (309-310-311)

OVIDIU GENARU

LAUREATUL PREMIULUI NAȚIONAL DE POEZIE
„MIHAI EMINESCU” PENTRU ANUL 2019

CUPRINS

Accente

Gellu Dorian – Tăios Anastasia spunea 1

Invitatul revistei

Ovidiu Genaru 3

Gellu Dorian în dialog cu Ovidiu Genaru 4

Ovidiu Genaru – laureatul Premiului Național de Poezie „Mihai Eminescu” – Opera Omnia pe anul 2019 9

Varujan Vosganian – Eminescu a fost pe cât de firesc, pe-atât de neverosimil 10

Ovidiu Genaru – Poezia a fost drogul care a făcut să-mi bată inima ... 11

Daniel Cristea-Enache – După cincizeci de ani 12

Dialogurile revistei

Mirela Roznoveanu în dialog cu Șerban Chelariu 15

Antologia revistei

Nicolae Sava 18

Poesis

Eugen Barz 19

Corina Dașoveanu 20

Indira Spătaru 21

Miruna Mureșanu 22

Călina Trifan 23

Marcel Miron 24

Gheorghe Șerban 25

Mediana Stan 26

Nicoleta Florescu 27

Veronica Balaj 28

Maria Ieva 29

Nina Viciriu 30

Ancelin Roseti 31

Flavia Adam 32

Radu Chiorean 33

Irina Lazăr 34

Savu Popa 35

Gellu Dorian – O antologie insolită 36

Beletristică

Ovidiu Constantin Cornilă – Necuprinsele tăceri 37

Hanna Bota – Cușca 39

Dumitru Apetri – Laura cea visătoare 43

Cornel Nistea – Campanie electorală 48

Silviu Guga – Scrisoarea despre zbor 53

Terapie narativă

Dumitru Ungureanu – Amintiri săpate 57

Teatru

Adrian Ciubotaru și Anatol Moraru – Siamezii 60

Jurnal

Leo Butnaru – Vectori transpuțeni (VIII) 67

Constantin Arcu – VI. Croazieră pe Mediterana 71

Cronică literară

Vasile Spiridon – Falsul ikariot 74

Gheorghe Grigurcu – Între confesiune și ficțiune 76

Adrian Lesenciuc – Poezie tolănită în otavă 78

Octavian Mihalcea – Voluptate și durere 79

Ion Topolog Popescu – Sergiu Popovici „Singuri prin lume” 80

A.G. Secară – Neînchinare cuvântului cioplit, căutare de arcă 81

Iulian Grigoriu – Cosmoza – între viziune filosofică și expresivitate literară 84

George Luca – „Tehnici textuale moderne” 86

Victor Teșanu 88

– Câte ceva despre Dimitrie Petrino și originile sale maternale 88

– Un destin tragic și efigia sa epistolară: Corneliu Popel 90

Raluca Faraon – Cineva ca mine 94

ReLecturi

Radu Voinescu – O dialectică sui-generis 96

Eminescu in aeternum

Valentin Coșereanu – Desculț în iarba copilăriei 103

Theodor Codreanu – Mihai Cimpoi: Întoarcere la Lucefăr 107

Petruș Andrei – Theodor Codreanu – „Hyperionice” 111

Doru Scărlătescu – Eminescu scrie una, domnul Georgescu înțelege alta 115

Ala Sainenco – Antrepriza cu spirt a lui Gheorghe Eminovici 118

Theodor Damian – Unitatea dintre Biserică și națiune în concepția lui Eminescu 121

Radu Cernătescu – Despre gândirea politică a lui Mihai Eminescu 123

Corneliu Fotea – Jurnal cu Eminescu (7) 126

Lucia Țurcanu – Scriitori dincolo de Styx 129

Universalis

Ivan Bunin – Dragostea lui Mitea (Traducere de Leo Butnaru) 133

Emily Dickinson (Traducere de Cătălina Frâncu) 137

Eseu

Al. Cisteleanu – Ultimul debut optzecist 139

Ioan Holban – Poezia lui Dinu Flămând 140

Marius Chelaru – Câteva considerații despre poezia albaneză din vremurile în care a trăit Lasgush Poradeci 143

Galina Martea – Literatura română în cultura universală 146

Simona Grazia-Dima – Un înțelept al Indiei moderne 151

Ionel Savitescu – Memoriile unui istoric 156

Nicolae Sava – Prietenii mei, poeții (I) 158

Radu Cernătescu – Ateism, postmodernism și #rezist 159

Remus Valeriu Giorgioni – Literatura, calea de mijloc 161

Bică Nelu Căciuleanu – Coman Șova, portret liric 163

Iulian Cătălui – Einstein, Cehov, Faulkner, Carver, Mayilescu și Pink Floyd 166

Alexandru Zotta – (Auto)portret la ceas aniversar 167

Raluca Faraon – O lume, ne bună, ne bună, ne bună 170

Aniversări

Angela Baciu – 50 174

Victoria Milescu în dialog cu Angela Baciu 175

Memoria

Ioana Diaconescu – „Lotul Teodorescu Alexandru și alții” (II) 178

Lucian Alecsa – 66 181

Dinu Pillat despre Miorcanii lui Ion Pillat 184

Miorcanii adolescenței și tinereții lui Dinu Pillat 185

Miorcanii Piei Pillat 185

Miorcanii văzuți de Cornelia Pillat 189

Monica Pillat despre Miorcani 192

Ion Pillat – Poezii 192

Octavian Doclin (1950-2020) 195

Ilie Constantin (1939 – 2020) 197

In Memoriam Andreas Rados 198

In Memoriam Traian Diaconescu 198

Note, comentarii, idei

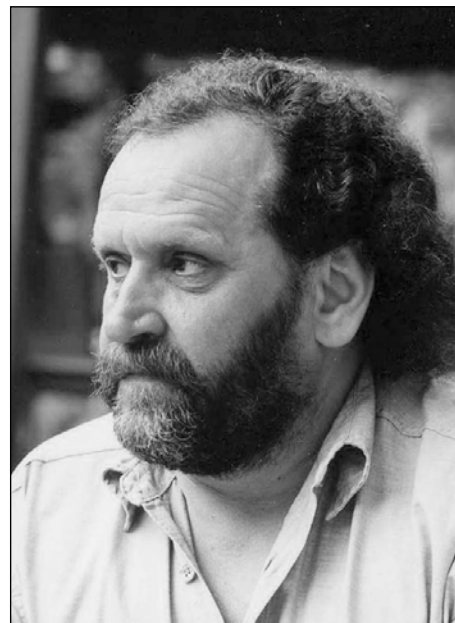
Mihaela Malea Stroe – Un „popor de proști”? 199

Scrisoare colectivă de nemulțumire 200

Galina Anișoi – Țăranul, satul și globalizarea 201

Gellu Dorian – Recital integral al celor cinci **Scrisori** eminesciene 201

Ana Coșereanu – Expresivitatea anotimpurilor ARTEI – file de „jurnal” 201

Gellu DORIAN

Tăios, Anastasia spunea

În istoria de douăzeci și nouă de ani a *Premiului Național de Poezie „Mihai Eminescu”*, fie în regulamentul inițial, fie în regulile ivite pe parcurs, devenite cutume conform practicilor absolut legale, niciodată nu s-a pus problema ca acesta să se acorde preferențial poezilor și mai puțin poetelor, ori pe sexe, alternativ, un an un poet, alt an o poetă. Criteriile, de la început, au fost numai și numai cele de valoare, nu altele, cum doresc unii acum dintr-o poziție arogantă și lipsită de orice fel de suport. Chiar de la început, de exemplu, nominalizările au inclus-o pe Ana Blandiana, care a obținut premiul abia la ediția a șasea, în 1996. De fiecare dată aceste nominalizări s-au făcut în urma unui sondaj riguros, în care erau propuși cel puțin douăzeci și cinci de poeți/poete, din care, în urma acestuia, se alegeau nominalizații, inițial cinci, apoi șapte, iar anul acesta nouă, datorită unui număr de voturi egale obținute de unii poeți, voturi care au impus acceptarea unui număr mai mare de nominalizări, fără să afecteze decizia noului juriu. Iată ce spunea regretatul Laurențiu Ulici, președintele acestui juriu timp de zece ediții, criticul literar care era la curent cu evoluția poeziei române contemporane, în pragul celei de a zecea ediții, considerând încă de pe atunci că acest premiu este cel mai important premiu literar din România post-comunistă: „Au contribuit la această neobișnuită și, poate, neașteptată performanță nominalizările – făcute de botoșăneni cu maximă atenție și instinct sigur al valorii –, opțiunile – lăsate în grija unui juriu de cinci critici din principalele centre culturale ale țării, juriu mereu același – și, nu în ultimul rând, consistența financiară a premiului – asigurată, an de an, de rectificările impuse de rata inflației, de către Primăria Municipiului Botoșani.” Au trecut prin primărie în acest răstimp șapte primari (unul dintre ei, actualul, în trei legislaturi) și sute de consilieri locali, care, unii cu un spirit vădit provincial, în diverse etape, au încercat să se lase pradă unor influențe nefaste, dar cei care doreau acest lucru nu au izbutit tocmai datorită faptului că numai un astfel de juriu, cu o tradiție creată prin valoarea autentică a poezilor laureați, și îndirjirea în faptă bună a inițiatorilor premiului au impus regula de neclintit de acordare a acestui premiu.

Astfel, de-a lungul primelor zece ediții au obținut laurii acestui premiu și două poete: Ileana Mălăncioiu și Ana Blandiana. Din 2001 și până în prezent au mai obținut laurii acestui premiu încă trei poete: Constanța Buzea, Angela Marinescu și Gabriela Melinescu. De-a lungul celor douăzeci și nouă de ediții, zece poete, cu opere poetice încheiate și convingătoare, au fost nominalizate, și așa cum am văzut, cinci dintre ele au obținut premiul. Între timp o poetă importantă, nominalizată la edițiile din urmă cu câțiva ani, nu a dorit să mai fie nominalizată, renunțând, din motive personale, la premiu, altă poetă a spus într-un interviu, cu ceva ani în urmă, că dacă va obține premiul de la Botoșani îl va refuza, încât câțiva ani n-a mai fost nominalizată. O poetă ca Mariana Marin urma să fie nominalizată, dar dispariția ei fizică timpurie n-a mai făcut posibil acest lucru, regretând, noi, că nu este în lista laureaților acestui premiu atât de disputat și discutat de unii în mod defavorabil din diverse poziții și din motive din ce în ce mai ciudate.

Prin urmare, așa cum a declarat într-un interviu recentul laureat al acestui premiu, la Botoșani, Ovidiu Genaru, procentul, pe sexe, al poezilor români s-ar prezenta astfel: 70% bărbați și 30% femei. Asta e realitatea. De unde să scoți altele, cu *opera omnia* viguroasă, apreciată unanim de critica literară? Din desaga minții celor care propun o astfel de abordare? Am căutat și pe acolo era gol, pustiu, hău internautic! Adevărul este în ceea ce reflectă clar și statistica în ce privește laureații acestui premiu. Pe lista lungă a sondajelor au mai intrat și alte poete care, în fapt, au o operă poetică recunoscută în parte de critica literară, fie definitivată, fie în consolidare, și anume încă vreo cinci poete, ale căror nume pot fi văzute în listele și evidențele noastre. Încît acuzele aduse nouă, orgaizatorilor, că am propune pentru nominalizări și premiere doar nume de poeți și mai puțin de poete nu sunt fondate, ci vin dintr-o rea credință și, mai ales, din dorința de a se face scandal la fiecare ediție, legându-se, ei, justițiarii, cei ce țin, pasămite, într-un mod abuziv și în fața unui public care vine să vadă și să audă altceva decât ceea ce aceștia scot pe gură, de corectitudinea politică, de chestiuni, ciudat, feministe, cum

s-a întîmplat și la această ediție prin atacul direct la organizații și juriu – juriu de altfel în proporție de 80% nou și ca medie de vîrstă tînăr, incluzînd și o femeie, – acuzații jechoase, cum că ar/am fi de „mentalitate de secol XIX și anchilozați“. Și asta din gura laureatei la secțiunea *Opus Primum*, autoare de versuri care, cine știe, face parte din vreo echipă de combatere a „violentei domestice“ sau, probabil, în cercul în care crește anarhic, o fi afectată de vreun precoce fixism, bazat pe prejudecăți juvenile date ca înțelepciune sau poziție de mare demnitate morală? Astfel aceasta, în cuvîntul ei de „mulțumire“ pe scena galei de

decernare a premiului, a rostit vorbe care au stîrnit rumoare în sală și pe scenă, dar, evident, aprecieri doar de la cel care o însoțea, fugind pur și simplu după decernare, cum le stă bine lașilor.

Tăios, Anastasia spunea vorbe de ocară la adresa organizatorilor și juriului, ca să parafrazăm un titlu celebru de proză, dînd satisfacție unor șacali de presă locală, care au făcut din asta un nou motiv de scandal. În fond praf pe toba lor scorjită, fără ecou, într-un spațiu în care dorim măcar o dată pe an să se audă altceva nu bolboreseli de „babe comuniste“ (sau neo-comuniste) și țifnoase. Rușinos!

Drept la replică refuzat de revista „Observator cultural“

Stimată Doamnă Carmen Mușat,

În virtutea dreptului la replică, la care fac apel ca organizator al Premiului Național de Poezie „Mihai Eminescu“ din 1991 până în prezent, la ediția a XXIX-a, avînd în vedere acuzația gravă, de „misoginism“, la adresa noastră, a organizatorilor și a juriului, adusă de Claudiu Komartin în articolul său *Akashinga (I)* din „Observator cultural“, nr. 1004 din 30 ianuarie 2020, în care, pe lângă aberații marca Komartin și dezinformări legate de organizarea acestui eveniment național de care la numeroase ediții s-a bucurat și el, a făcut afirmații fără acoperire, vă rog să publicați următoarele precizări, care au menirea de a restabili adevărul despre nominazările făcute de fundația pe care o conduc de-a lungul anilor puși în discuție de colaboratorul Dumneavoastră, demersuri din care reiese clar că am avut în vedere și nominalizarea unor poete (în lista lungă propusă de noi în sondaje, organizatorii, au fost incluse și alte poete decât cele care au ieșit în nominalizările finale, în urma cărora juriul a stabilit laureatul). Astfel, luând în calcul din anul 2005, an pentru care a fost laureată poeta Gabriela Melinescu, și până în prezent, la actuala ediție care a dat motiv de remisie umorilor din partea celor ce caută diverse motive de a pune în discuție defavorabil acest eveniment de la Botoșani, nominalizările au arătat așa: 2005 – **Gabriela Melinescu**, Mircea Dinescu, Ion Mircea, Cristian Simionescu, Adrian Popescu; 2006 – Cristian Simionescu, Ion Mircea, Mircea Dinescu, Nicolae Prelipceanu, Adrian Popescu; 2007 – Cristian Simionescu, Mircea Dinescu, Ion Mircea, **Nora Iuga**, Nicolae Prelipceanu; 2008 – Cristian Simionescu, Ion Mircea, Dinu Flămînd, Vasile Vlad, **Nora Iuga**; 2009 – Ion Mircea, Dorin Tudoran, Nicolae Prelipceanu, Vasile Vlad, Dinu Flămînd (de la această ediție, Nora Iuga a declarat într-un interviu că dacă va lua premiul la Botoșani îl va refuza, ceea ce a făcut ca la următoarele ediții numele ei să nu mai apară în sondaje, revenind ceva mai tîrziu -n.m.); 2010 – Vasile Vlad, Nicolae Prelipceanu, Ovidiu Genaru, Dinu Flămînd, Ion Mircea; 2011 – Nicolae Prelipceanu, Vasile Vlad, Ovidiu Genaru, Ion Mircea, **Doina Uricariu**; 2012 – Nicolae Prelipceanu, Ovidiu Genaru, Ion Mureșan, Mircea Cărtărescu, **Marta Petreu**; 2013 – Mircea Cărtărescu, Ion Mureșan, Liviu Ioan Stoiciu, Lucian Vasiliu, Constantin Abăluță, Ovidiu Genaru, Vasile Vlad (de la această ediție s-a mărit numărul membrilor juriului de la 5 la 7, încît au fost făcute 7 nominalizări); 2014 – Mircea Cărtărescu, Liviu Ioan Stoiciu, **Marta Petreu**, Aurel Pantea, Ion Mureșan, Lucia Vasiliu, Gabriel Chifu; 2015 – **Marta Petreu**, Liviu Ioan Stoiciu, Gheorghe Grigurcu, Ioan Moldovan, Aurel Pantea, Nichita Danilov, Ovidiu Genaru; 2016 – Mircea Cărtărescu, Ovidiu Genaru, Ioan Moldovan, Aurel Pantea, **Marta Petreu**, Cassian Maria Spiridon, Liviu Ioan Stoiciu, Lucian Vasiliu (apar 8 nominalizați pentru că în urma sondajului trei dintre poeți au obținut același număr de voturi -n.m.); 2017 – Nichita Danilov, Ovidiu Genaru, **Nora Iuga** (reapare în nominalizări, n.m.), Ioan Moldovan, Aurel Pantea, **Marta Petreu**, Liviu Ioan Stoiciu; 2018 – Constantin Abăluță, Nichita Danilov, Ovidiu Genaru, Ioan Moldovan, Ioan Es. Pop, Liviu Ioan Stoiciu, Matei Vișniec; 2019 – Vasile Dan, Nichita Danilov, Marian Drăghici, Ovidiu Genaru, Ioan Moldovan, Ioan Es. Pop, Cassian Maria Spiridon, Lucian Vasiliu, Matei Vișniec (apar 9 nominalizați datorită faptului că trei dintre

poeți au obținut același număr de voturi; Nora Iuga a fost a zecea, cu un vot mai puțin -n.m.). Deci din cele 15 ediții puse în discuție, în care, ce-i drept, este doar o poetă laureată, au fost nominalizate, la zece ediții, patru poete, dintre care una a obținut premiul, iar la o ediție au fost nominalizate chiar două poete. Prin urmare, reiese de aici „misoginismul“ organizatorilor? O minte lucidă, fără prejudecăți și frustrări, ar spune nu. Nici măcar „misoginismul“ juriului, care de fiecare dată a votat secret, nu poate fi pus în discuție. Criteriile acestui juriu, modificat între timp, au fost unele clare, evidențiate în regulamentul, nu sexare sau care să ia în calcul corectitudinea politică pe care unele dintre revoltatele care au avut cîstea să urce pe scena galei, confundînd-o cu o tribună de revendicări, au invocat-o vehement, dînd apă la moară celor care au fost în spatele acestor „îndrăznețe“ poziții revoluționar-justitiare. Cum de altfel nu se poate spune că din 2015, anul declanșării turbulențelor în jurul acestui premiu, juriul a luat în calcul vreo funcție pe care poeții laureați le-ar fi avut (în afară de Gabriel Chifu, care era vicepreședinte al Uniunii Scriitorilor din România, funcție care nu-i interzicea să primească acest premiu, așa cum juriul nu alege laureatii pe sexe, orientări politice sau altceva de acest gen). Ce funcții administrative aveau la primirea premiului poeziei Gheorghe Grigurcu, Mircea Cărtărescu, Aurel Pantea (nu mai era șef de filială la Alba Iulia, din cauza sănătății precare), Liviu Ioan Stoiciu sau Ovidiu Genaru? Dar obișnuit cu aberațiile date drept exactități și exemple concludente, colaboratorul Dumneavoastră pune în pagină orice-i trece prin cap, fără să-i pese că nu sunt juste, ci doar să insulte și să dezinformeze. Nici poeții de dinaintea anului 2015 nu au avut funcții publice în vreo mare instituție care să influențeze deciziile juriului. Dar frustrările colaboratorului Dumneavoastră, care emite tot felul de injurii la adresa președintelui juriului, legiferat de o hotărîre a CL Botoșani, conform regulamentului, ca de altfel întreg juriul actual, doar pentru că este președinte al Uniunii Scriitorilor din România, instituție care trebuie, după părerea sa, denigrată și pusă la zid din orice, acestea, frustrările lui Claudiu Komartin, țin loc de argumente forte pentru publicarea unui articol deviant în revista pe care o conduceți?

Și cer acest drept la replică și la insistențele poetei Marta Petreu, care din 2018 mi-a cerut insistent să nu o mai trec în sondaje și nominalizări, pentru că nu mai dorește să obțină acest premiu, pe care-l consideră unul foarte important în biografia unui poet, și, astfel, nu mai vrea ca numele Domniei Sale să apară în niciun fel de articol de felul celui semnat de colaboratorul Dumneavoastră sau oricare altul denigrator la adresa acestui premiu și a organizatorilor lui. Mai menționez aici că în listele noastre, pe lângă poetele menționate mai sus, apar și poetele Grete Tartler, Elena Ștefoi, Doina Uricariu, chiar și Magda Cărneai, Mariana Codruț, Simona Popescu, Ioana Ieronim a căror operă poetică este încă în decurs de împlinire, așa cum cere regulamentul de acordare a acestui premiu.

În speranța că veți pune în pagină aceste adevăruri, acolo unde ați pus și insultele și inexactitățile colaboratorului Dumneavoastră, vă mulțumesc pentru atenția acordată.

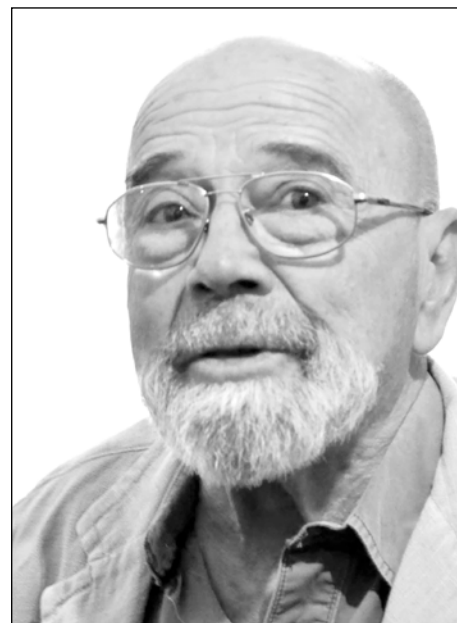
Gellu Dorian
1 februarie 2020, Botoșani

I
N
V
I
T
A
T
U
L

O
V
I
D
I
U

G
E
N
A
R
U

Ovidiu Bibire, pseudonim literar **Ovidiu Genaru** s-a născut la 10 noiembrie 1934 la Bacău.

După terminarea liceului în Bacău, urmează Institutul de Cultură Fizică din București, din 1953 până în 1957. După absolvirea institutului, lucrează ca profesor de gimnastică la Școala Sportivă din Bacău, 1957-1966. A fost încadrat ca redactor la revista „Ate-neu” 1966-1974, profesor la Institutul pedagogic, 1974-1980, muzeograf la Casa memorială „George Bacovia” din Bacău, 1980-1998.

Debutează în revista „Luceafărul”, în 1964. În anul 1966, îi apare primul volumul de versuri *Un șir de zile*, în colecția „Luceafărul” la Editura pentru Literatură.

Opere: *Un șir de zile*, 1966; *Nuduri*, 1967; *Țara lui π*, 1969; *Week-end în oraș*, 1969; *Patimile după Bacovia*, 1972; *Bucolice*, 1973; *Elegii*, 1974; *Goana după fericire*,

1974; *Fidelitate*, 1977; *Madona cu lacrimi*, 1977; *Iluzia cea mare*, 1979; *Cafeneaua subiectelor*, 1980; *Poeme rapide*, 1983; *Flori de câmp*, 1984; *Am mai vorbit despre asta, Iași*, 1986; *Sperietoarea*, 1992; *Diverse cereri în căsătorie*, 1994; *Proces-verbal al unei crime*, 1998; *Orient, pardon!*, 1999.

Ovidiu Genaru a tradus în limba română, în colaborare cu Dragoș Șesan, versuri de Vladimir Holan (vol. *Noapte cu Hamlet*, Buc., Universul, 1972).

I s-au jucat următoarele piese de teatru: *La margine de paradis*, Teatrul Dramatic Bacovia, Bacău, stagiunea 1976-1977; *Vieți paralele*, Teatrul Tineretului din Piatra Neamț și Teatrul Municipal Ploiești, stagiunea 1977-1978 și 1979; *Exerciții de forță și echilibru*, Teatrul Dramatic Bacovia, Bacău, stagiunea 1980-1981.

Am scris din plăcere, m-am turnat în propriile mele tipare pe care le-am inventat în timp ce scriam

GELLU DORIAN ÎN DIALOG CU OVIDIU GENARU

Gellu DORIAN: *Dragă Ovidiu Genaru, din câte știi, pen-
ultimul volum de poeme publicat la Junimea, acum, de
ceva ani, cu Lucian Vasiliu în frunte, l-ai scris în urma
unei „terapii cu îngeri“. Ce-ai dorit să ne comunici cu
această formă de existență spirituală?*

Ovidiu GENARU: Țin minte, dragă Gellu Dorian, cum
în tinerețe ne întâlneam într-o zahana, azi dispărută,
o gașcă literară, răsede, bancuri, vorbeam unii peste
alții ca să câștigăm timp fiindcă n-aveam parale și sim-
țeam nevoia, totuși, să ne descărcăm ce aveam de spus.
Tema era: „manuscris în căutarea unui titlu“. Scrisesem
o piesă de teatru și nu aveam un titlu. Sugestiile cur-
geau gârlă. Cum s-o botez? Până la urmă denumirea ei
s-a încheiat din sugestii dispare: „*Exerciții de forță și
de echilibru*“. Am plătit masa. Nu o dată. Ce-mi plăcea
azi îmi plăcea mâine. Și tot așa. Textul era exploziv.
E valabil și astăzi. S-a jucat la Bacău o lună. Apoi l-au
dat afară pe director. Ce altă dovadă mai vreți, des-
pre calitățile ei? Ai amintit de „terapii cu îngeri“, alu-
zie la penultima mea carte. Care a fost și cartea lunii
august, 2016, nominalizată și la Premiul USR în ace-
lași an. Dar nu despre asta trebuie să vorbesc. Ci des-
pre titluri. Știi bine că ele aruncă doar o umbră asupra
substanței dintre coperti. Sugerează subtil ceva, pro-
voacă, orientează, te pun în gardă. Îmi plac titlurile
penetrante, expresive, atrăgătoare, spectaculoase. Nu
le găsești întotdeauna, ba chiar foarte rar. Unele merită
toți banii. Cum a fost „*Patimile după Bacovia*“, inubli-
abil. Firește, contează cartea. Când scriam la „*Terapia
cu îngeri*“ aveam o obsesie: Capela Sixtină. Comuni-
carea dintre însuflețit și neînsuflețit, între Dumnezeu
și Adam printr-o energie miraculoasă, stelară, mistică.
După 80 de ani simțim uneori adierea răcoroasă de
dincolo. Îngerii, ca intermediari, ne pot da o mână de
ajutor. Nu trebuie să-i atingi, ar fi și imposibil fiindcă
n-au materie. Împrietenirea cu ei e bine să înceapă în
tinerețe, altfel nu-ți răspund la întrebările iscoditoare
despre **dincolo**. Tu spui: formă de existență spirituală.

Ai decriptat exact mesajul subliminal al „terapii cu
îngeri“. Cel puțin asta a fost în intenția mea. Tavanul
Capelei Sixtine mă fascinează fără să-i pot capta mis-
terele. Senectutea adâncă e perete în perete cu noaptea
definitivă. Îngerii ca medicament spiritual. Am încer-
cat. Dau rezultate.

Domnilor globaliști, nu vă faceți griji, rinocerizarea lucrează. Dormiți liniștiți.

G.D.: *Și acum, după atâția ani de la debut, din 1964, care
mai e rolul „poeziei în provincie, toamna“? Sau, știi
și eu, în toate anotimpurile, multe la număr, prin care
ai trecut?*

O.G.: Adică „Rolul frunzei în provincii/ toamna este foarte
mare/ când astupă goarna tristă/ la coconi și domni-
șoare“... să se fi schimbat? Cu siguranță – da. „Vân-
tul face bang în firme/ pe-o străduță cu fanare/ trece
iar melancolia/ cum țarina pe covoare“... Fanare? Ce
sunt alea? Am observat că în timp și unele cuvinte mor.
Îmi pare rău. Odată cu ele se oxidează și fotografiile. Și
emoțiile îmbătrânesc. Pierderile sunt irecuperabile. În
locurile goale apar necunoscuți. Vorbesc o altă limbă
română, alfabetul e același. Melancolia? Azi se chemă
depresie și se tratează la medic. „Flori de tei deasupra
noastră/ Or să cadă rânduri rânduri...“ Și ce vrei să
spui cu asta? Lolitele sunt la un party. Un elev emi-
nent dintr-a unsprezecea a scris într-un comentariu
la limba română că Eminescu măsura *Oda* cu metrul
antic. Domnilor globaliști, nu vă faceți griji, rinoce-
rizarea lucrează. Dormiți liniștiți.

Am scris din plăcere, m-am turnat în propriile mele tipare pe care le-am inventat în timp ce scriam

G.D.: După „șirul de zile“ au urmat alte și alte șiruri de cărți, printre care, cea care te-a remarcat în mod deosebit, a fost „Patimile după Bacovia“. Nu erai muzeograf la Casa Bacovia din Bacău pe atunci, dar, desigur, poezia, viața lui Bacovia te-au marcat într-un mod aparte. Spune-ne cum.

O.G.: După 80 de ani, cam pierzi șirul cărților publicate, și asta îți dă un sentiment plăcut de bătrânețe. Aiurea. Nu vă recomand să fiți bătrâni. Însă nu puteți trăi mult ocolind bătrânețea. E un loc obligat de trecere, îngust foarte, un ultim tunel cu becurile arse, umed și rece. Și în pantă, ca să găfâi. Sunt rău cu mine însumi, nu mă cruț. Ceva, în bătrânețe, e plictisitor, redundant. Pe mine m-a salvat o curiozitate binefăcătoare, o vocație de explorator continuu în insolit, în diversitatea lumii reale, în ficțiune. Am scris din plăcere, m-am turnat în propriile mele tipare pe care le-am inventat în timp ce scriam. „Patimile după Bacovia“ s-au născut instantaneu aproape, 5-7 poeme pe zi într-un martie cu zăpezi murdare, case îngropate în nămeți cenușii, ciori flămânde. Totul era urât, foarte urât, toxic, dezolant. A fost un dicteu controlat, rapid, aparent haotic supravegheat de o entitate care îmi interzicea să intervin pe text ordonându-mi să las totul virgin, genuin. Și asta când, în ce vremuri periculoase. Inițial, manuscrisul respins la cea dintâi tentativă de tipărire, avusesse alt titlu: *Jurnal de provincie*, 1971. Nici o trimitere la Bacovia, nici o vagă iluzie la ilustrul meu înaintaș. Nu. Cartea îmi aparținea în totalitate, era a mea și numai a mea. Un afront programat la estetica oficială. Așa se născuse, repede, sănătoasă, vitală, scandaloasă. Tentativele de-a „îmblânzi“ textul pe ici pe colo, cum se obișnuia în epocă, n-a păcălit cenzura nici a doua oară. Abia la a treia încercare „*Jurnalul de provincie*“, 1971 a fost salvat prin modificarea titlului. L-am numit, împreună cu Mircea Ciobanu „*Patimile după Bacovia*“. Strategia a funcționat. Spaimele, grotescul, ironia acidă, ambiguitățile esopice derutante, miasmele acelei epoci erau acum transferate sub acoperișul protector Bacovia. Nu-i mai aparțineau lui Genaru, deși eu scrisesem doar un jurnal din vremea dictaturii. A fost prima mea carte care a făcut gaură-n cer. Pe atunci nu eram muzeograf la Casa Bacovia. În liceul absolvit în 1953, la Bacău, nici un profesor de limba română nu ne suflase vreun cuvânt că Bacovia fusese elev acolo. De teamă? Din neștiință? Cine știe. Poetul deja publicase în 1948 „*Stanțe burgheze*“, deci nu mai era la *index*. Grație lui Eugen Jebeleanu. Eu, unul, am luat cunoștință de marele meu concitadin abia în 1956. Eram în anul trei la Facultatea de Educație Fizică. Pe atunci mă preocupa pictura. Tot pe atunci am citit „*Cuvintele potrivite*“. Vai, ce târziu! Mă împrietenisem cu secretarul Facultății, om de casă la Mărțișor. El mi-a împrumutat *Cuvintele*... Cred că cei doi poeți, Arghezi și Bacovia m-au îmbrâncit spre poezie.

Am găsit prin hârtiile mele ceva însemnări din anii 50. Apoi am găsit un caiet în care copiasem cu scrisul meu frumos vreo 65 de poezii de Minulescu. Cartea, împrumutată de la George Bălăiță. Eram licean și el așisderea la același „*Liceu cimitir*“, la care, cu 50 de ani în urmă învățase și Bacovia. Dar noi habar nu aveam, iar Bacovia era deja bucureștean.

...mă aflam în „laboratorul“ lui Bacovia și asta a contat enorm. [...] Ca scriitor aveam însă stanța mea. În Casa LUI i-am fost doar oaspete și nu ucenic.

G.D.: De la sport la poezie. În fond ambele cer forță și rezistență. Cum s-a întâmplat? Ce te-a determinat să alegi o cale în care slalomul este mult mai dificil, având în vedere că intrai în literatura română într-o perioadă când libertății de exprimare i se puneau pumni serioși în gură?

O.G.: Nu găsesc vreo urmă din Arghezi, Bacovia, Minulescu în primele mele mângăleli din anii 50. Îmi amintesc doar că voiam să fiu **altfel**. Chiar eram, cu Bălăiță, vedetele școlii, ca gimnaști. Cred că el începuse să scrie proză. Eu nu. Doar citeam. Mâncam cărți. Diversitatea lor mă fascina. Cărți și gimnastică. În poezie m-am scufundat târziu, în anii terminali ai facultății, 1956-1957. Întors acasă ca profesor, mi-am găsit Bacăul. Dar să dau ceasul înapoi. Mai recuperez un detaliu. Cumpăram „*Tânărul scriitor*“ și urmăream un poet, Nicolae Labiș. Mă aflam la Bazinul Floreasca, înotam când am prins din zbor vestea morții sale. Decembrie. Poezia lui îmi era familiară. Mi-a plăcut, moldovean de-al meu. Încercam să-l imit. Nina Cassian, Maria Banuș, Jebeleanu, Mihai Dragomir, Frunză și mulți alții își piliseră limba și cântau partinic. Al naibii schimbare peste noapte. Labiș era altceva. Era un inocent. Ceilalți – mercenari. Bătuse ora neagră când bibliotecile erau arse. Și au ars. Cartea Rusă, țineți minte noua editură, a inundat piața cu otrăvuri. Cultura națională a fost spulberată. Începea rinocerizarea. Toți deveniserăm prizonierii sistemului. Dar nu conștientizam asta. Ne afundam în mocirlă. Foame, frig, întuneric, cartelă, raționalizare. Vin din această lume dezorientată. O lume închisă într-un țarc. La graniță câini lupi. Habar nu aveam de viețile sfinților noștri martiri din închisori. De la Canal. Desincronizarea de lumea liberă era totală. Eu unul eram stigmatizat de arestarea politică a fratelui meu, Mircea, elev eminent. Mi-am căutat un pseudonim în care să mi se piardă urma. Hodoronc-tronc, tocmai în acele vremuri stupide ne-a căsunat să ne apucăm de literatură. Cu pumnul în gură, cum spui tu. Și cu depunerea anuală a amprentei mașinii de scris *Consul* la Miliție. O am și acum. O voi publica. Va fi un poem abstract. Un memento rușinos. Găsisem la Bacău o atmosferă

debordantă și oarecum iresponsabilă, literați, pensionari, tineri fierbinți, problematici, anti-regim, talentați în așteptarea unei explozii de libertate care nu avea să vină vreodată, Bălăiță, Sabin, Adam, Cârnci, Cernegură, mai târziu Romanescu, Uricaru, Constantin Călin, Genoiu. Eram nebuni, eram reclamați la Partid, boemi, indisciplinați, un viespar de bancuri, publicam în „*Ateneu*” scriitori din Occident concurând revista „*Secolul XX*”, deschiși la experimente. Într-o căsuță veche, bătrânească, era redacția, însă aerul din interior era oxigenat de insolența noastră năbădăioasă. O vreme am exersat în palestră, vreo doi ani, apoi m-am angajat la *Ateneu*, pentru ca mai târziu, nefiind membru de partid, să fiu scuipat afară. Din nou profesor asistent de gumilastic în învățământul superior, de unde m-am debarcat la Casa Bacovia. „Tov. Genarule”, secretarul cu propaganda mă simpatiza, om deștept de altfel, îi mulțumesc, mi-a zis: „locul cel mai bun de scris e la Casa Bacovia”. Asta în 1980 până în 90. Zece ani. Am scris acolo o groază de cărți. Era atât de frig! „A prins promoroacă și clanța”. Muzeograf. Recalificare. Dar mă aflam în „laboratorul” lui Bacovia și asta a contat enorm. Ediții rare, manuscrise, fotografii, desene, carnețele. Atmosfera, interioarele, istoria casei. Totul era Bacovia, de dimineața până seara. Grădina, arborii, corbii. Ca scriitor aveam însă stanța mea. În Casa LUI i-am fost doar oaspete și nu ucenic.

G.D.: *Cum era viața literară a Bacăului atunci, pe la mijlocul deceniului șase și mai târziu? Știi că exista la Bacău un poet deosebit, plecat prea repede, Mihai Sabin. Știi câteva povești frumoase despre el. Acum nu-și prea mai aduce nimeni aminte de el.*

O.G.: La Bacău „*Ateneul*” a fost „cineva”. Câțiva ani redacția a fost mutată chiar în fosta locuință a Primului Secretar. Lux mare. Un redactor într-o cameră. Apoi vremurile au luat o turnură ciudată spre rău. Am intrat într-o menhină ideologică. Mutări succesive până când redacția a ajuns în două camere de hotel. Despre Mihai Sabin, numai de bine. O vreme ne-am amintit de el: poet, germanist; avea un umor remarcabil. Șuetist de calibru. Un domn. Boem. A murit la 39 de ani. Din fotografia de grup a redacției, am rămas viu doar eu și Eugen Uricaru. Doar noi doi am rămas să ne amintim de formidabilul, uimitorul Mihai Sabin.

și „Hyperionul” vostru de la Botoșani, acum la 37 de ani, tot în „Ateneu” și-a găsit locul de naștere, în marsupiu, sub denumirea de „Caiete botoșănene”

G.D.: *Ai fost cooptat în redacția revistei „Ateneu”, o revistă tânără pe atunci. Abia anul trecut și-a sărbătorit jubileul. Cum era viața de redacție la o revistă de provincie, care s-a impus repede în rândul celor mai bune reviste literare din România acelor ani?*

O.G.: *Ateneul* a apărut simultan cu *Ramuri*. Bacăul și Craiova au spart embargoul cultural al anilor 60. Tăcerea s-a risipit. Scriitorilor li s-a oferit o suprafață de hârtie (aveam cote restrictive) pe care aceștia să-și mângălească odele la adresa regimului. Însă, încet-încet și pe neobservate îndrăzneala scriitorilor dedulciți la cultura regăsită a înaintașilor a început să depășească limitele trasate de partid. Ne-au dat un deget și noi am luat toată mâna. Ca rebeli ai *Ateneului*, nu ne-au tras de urechi fiindcă ne salvam insolenta cu publicarea, cu armătura ideologică vădit „lipită” și potrivită ca nuca-n perete a câtorva **citade** din Marele Conducător. În rest, revista era a noastră cam 70%. Nu mai țin minte anii când la Bacău a venit din Nord, de pe la voi din Botoșani parcă, poetul și rasatul intelectual Lucian Valea, mult mai experimentat decât noi. Lucian Valea era din altă lume. Zilnic se instala lângă geam, la cafea, cu pipa în gură și stăruia acolo câteva ceasuri sfidând pe față Partidul. Se credea la una din cafenelele celebre ale Vienei, biata noastră cofetărie! Lucian Valea avea mii de cărți de negăsit pe piață. Am „intrat” în ele. Firește că l-au lucrat. Pictorul Sabin Bălașa îi desenase pe un perete, într-un bloc, silueta superbă a unei odalisce. Nimic vulgar. De peste drum, Miliția a fotografiat dama. Pornografie. Lucian Valea a fost exilat la Darabani, în Nordul Extrem. Cam astea erau vremurile. Absurde. În anii 60-80 *Ateneul* a publicat scriitori și intelectuali importanți în pustiul cultural al epocii. Nu eu o spun. Alții. Ideea *Ateneului* a contaminat și alte orașe mari. „*Argeș*”, „*Tomis*”, „*Astra*”, sunt câteva titluri, nu singurele. Dar și *Hyperionul* vostru de la Botoșani, acum la 37 de ani, tot în *Ateneu* și-a găsit locul de naștere, în marsupiu, sub denumirea de *Caiete botoșănene*. Lucian Valea le moșise. Dar emulația publicistică pare a scădea acum repejor. Alte forme de comunicare, incontrollable și la îndemâna veleităților dislocă tiparul, hrănind cu lapte proaspăt prositia globalizată. Cărțile sunt exagerat de scumpe. Ieftin este cablul TV prin care îți intră în casă persuasiva incultură globală.

O entitate unică adună din sinele tău, rezumă, dilată sau concentrează esențele, te trimite la masa de scris și-ți dictează

G.D.: *Ce mari poeți români și ai lumii te-au marcat, și-au marcat poezia, care, iată, în ultimul deceniu cel puțin, și-a schimbat structural fondul, abordarea, limbajul, miza?*

O.G.: Am citit ce se putea citi în românește, uneori cu precădere premianții Nobel. Am citit și competitorii, folosind un anume alambic pentru a le distila Opera. Alcoolurile aveau aceleași arome și tării. Diferențe subtile, insesizabile. Nichita? Poet de Nobel. Și Blaga și Arghezi. Și-or mai fi. Sunt marile distincții criterii

de valorizare? Mult Da și ceva Nu. Mari poeți români? Lecturi obligatorii. Dar Eliot, Kavafis, Elitis, Borges, Gingsberg, Pound...? Nu-ți răspund la întrebare, n-am cum. Am citit tot, cu ce am rămas, mi-au plăcut, i-am uitat. Poeți mari, poeți mici, mijlocii, de toate felurile și națiile. Cu siguranță că oarece nisip aurifer au lăsat în sita mea. L-am digerat în timp. Citești și fatalmente compari, ce poți tu, ce pot ei, creierele compară continuu, e o funcție esențială a constructorului de utopii. Brutalitatea cu care se schimbă reperele cândva valide este uluitoare. Spun banalități. Peste lecturile asimilate cândva și care ne-au delectat, s-au așternut ca un foietaj alte, mereu alte lecturi fascinante (*Lolita*, de pildă, recitită), și tot așa mai departe și tu scrii ca tine fiindcă tu ești unic, simți unic, mori ca tine și-ți pare rău că-ți vine să plângi. O entitate unică adună din sinele tău, rezumă, dilată sau concentrează esențele, te trimite la masa de scris și-ți dictează. Cu sincope, cu ștersături, cu priviri în gol, cu „asta nu merge“, aștepți, merge, nu merge, nu te ajută nimeni, mama mă-sii, parcă ai prins din zbor ceva imaterial, la naiba – te-ai înșelat, n-ai cuvinte pentru o anume durere, dicționarul e inutil, arunci manuscrisul. Pe mâine. Poate.

După ce obții un premiu național cristalul Swarovski devine diamant. Oare?

G.D.: *Iată că acum, după o serie de succese, ai ajuns și la premiul suprem, ce poate fi acordat unui poet român pentru Opera Omnia – Premiul Național de Poezie „Mihai Eminescu“, premiu pe care poezia ta îl merită pe deplin. Cum primești acest fapt împlinit?*

O.G.: Acest premiu mă sperie. Levitez. Sunt în pericol. Tot ce-am scris până acum se va reciti altfel. Aceași virgulă va avea alt prestigiu. „Hm, aici nu merge! Ooo, ce bine zice!“ Cum să-mi explic această modificare de recepție? Tot eu sunt, tot eu eram. Același text, altă onoare. După ce obții un premiu național cristalul Swarovski devine diamant. Oare? Sunt puțin gârbovit. Să-mi îndrept spattele? Ceva trebuie să schimb la mine, nu-i așa? Important e să nu-mi reprim emoția. S-o consum până la capăt. E cineva să-mi împrumute câteva picături de valeriană? O să încerc să rămân ce-am fost: bucătar, gimnast, pictor de icoane, călător, un antialcoolic de geniu, șuietist, iubitor de toate vietățile lumii!

Problema deputatului român e unde să plaseze virgula în paragraful unei legi

G.D.: *Nu doresc și bănuiesc că nici tu nu dorești să ne atingem de viața ta politică. Totuși, făcând apel la un vers bacovian, „Mi-am împlinit toate profețiile politice/ pot...“, te întreb, din acest punct de vedere, poți „trăi“ liniștit?*

O.G.: Aventura mea politică a fost un experiment greșit. Sunt un provincial de centru stânga, abia mi-am scos capul din sărăcie. Fatalmente, calicul e de stânga. Un

asistat. E una din erorile stângii. Am vrut să văd cum e lumea politică. Mă abțin. Tac. Biblioteca Parlamentului – goală de cititori dar doldora de cărți. Acolo eu am citit multă sociologie, politologie. Numai eu. Problema deputatului român e unde să plaseze virgula în paragraful unei legi. Da, ai dreptate, politica nu-i o temă acum. E o permanență, pe altădată. Ne pierdem timpul. Citez un vers din Bacovia, mai autentic decât „Mi-am realizat toate profețiile politice...“ iată-l: „Mulțimea anonimă se va avea în vedere...“ Speranță deșartă. Eu spun: Mulțimea anonimă ca o masă amorfă proteică. Om trăi și om vedea. Viitorul va fi cinic pentru cei săraci.

Mama ei de viață! Mi-a plăcut de ea, m-a făcut să râd mult, de necaz am făcut haz, iar premiul ăsta, ce să mint, l-am râvnit și l-am căpătat, premiul ăsta a pus capac la toate.

G.D.: *Ca unul din poeții români care s-au bucurat pe deplin de ceea ce i-a oferit viața, fie înainte de 1990, ori după, liniște pentru creație, prieteni literari de calitate, călătorii, vise împlinite, cum privești acum înapoi, cu „mânie“, vorba unui film, sau cu satisfacția unei vieți împlinite?*

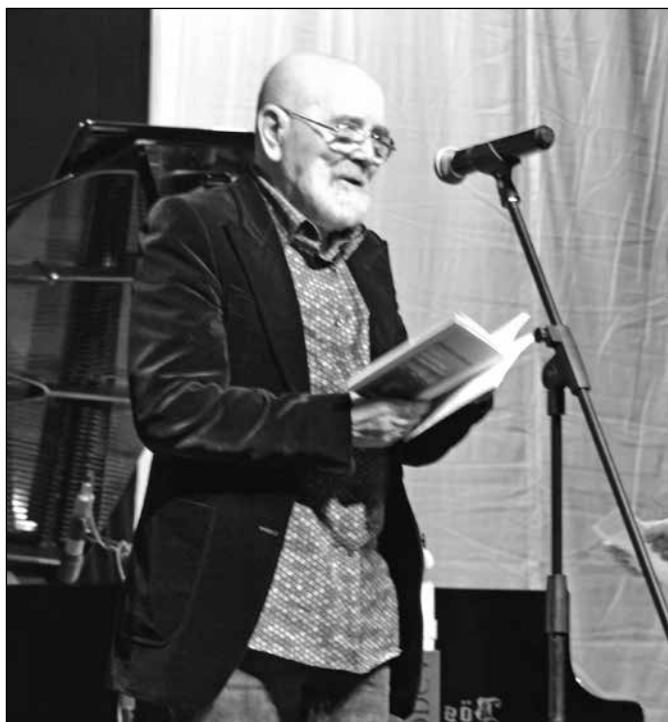
O.G.: Sunt unul dintre cei care chiar și în rău, dacă vrea, se simte confortabil. De mult nu-mi mai este foame, sete, frig. Am luat viața așa cum a venit spre mine. I-am stat în cale. Știi tu, Gellu Dorian, că în august 1944, în refugiu, m-am predat la ruși; erau trei cu șpaghina îndreptată spre pieptul meu, iau eu am ridicat mâinile sus? Nu cred să fi fost vreun film, *Copilăria lui Ivan*, sau altul... Eu în carne și oscioare, ei cu glonțul pe țeavă... Tata le-a întins o sticlă cu țuică, au băut, s-au șters cu mâneca tunicii la gură, **harașo**, apoi ne-au întrebat: **Gde Berlin?** Tata a întins o mână spre Râmnicul Sărat. Tata a indicat verbal: Încolo! Și cei trei ruși au apucat-o spre Berlin. Mama ei de viață! Mi-a plăcut de ea, m-a făcut să râd mult, de necaz am făcut haz, iar premiul ăsta, ce să mint, l-am râvnit și l-am căpătat, premiul ăsta a pus capac la toate. Dar știi cum e, când te simți împlinit, satisfăcut, începi să lenevești, să te tolănești, să oblomovezi și chiar te poți îngrașa. Așa că mâine dimineață mă scol la 4. Sunt senior și am nevoie de cât mai multă lumină.

G.D.: *Știi că recent ți-a apărut o nouă carte de poezie la Junimea. La ce mai lucrezi acum?*

O.G.: E o carte specială, un experiment. Am inventat o formulă neîntâlnită până acum. Ultima parte a tomului, „Canal“, a fost publicată în „România literară“. Am avut semnale elogioase neașteptate. Asta am făcut anul trecut. Va fi o surpriză: Genaru care e mereu altfel. Nu-mi fac planuri. Nu știu cât timp mai am până la capăt. Am încercat prin „Terapia cu îngeri“ să aflu. Răspunsul n-a venit încă. Aștept provincia.

G.D.: *Iat-o aici! Și-ți mulțumește, te onorează, ne onorezi!*

O.G.: Mulțumesc.

Ovidiu GENARU

De multe ori

Deși m-am lăsat de fumat cu mulți ani în urmă
simt uneori o nevoie imperioasă
să-mi aprind o țigară.

E un impuls de nestăpânit.

Ca și cum un pluton de execuție comandă
FOC!

Îmi pipăi instinctiv buzunarul
dar uit că nu mai am pachetul toxic la mine
Și atunci
atunci

intru mental într-un bar întâlnit în cale
și cumpăr un pachet de țigări
și o brichetă mentală dintre cele mai scumpe
să-mi potolesc blestematul meu viciu.

Acum sunt liniștit. Am tot ce-mi trebuie.

În drum spre casă
mă așez mental pe o bancă din grădina publică
scot o țigară din pachetul toxic
o miros cu poftă ca pe vremuri
apoi o aprind cu bricheta mentală și trag
trag lacom
primul fum mental în plămâni
și-l dau afară pe nări de câte ori vreau
până mă satur. De multe ori până mă satur.

Vă pup.

Capul

Dacă mă întrebi îți răspund: omul e doar capul.
Atât. El știe. Restul
de la gât în jos e preistorie. Animalul generic

al lumii. Viscerele piromosfera.
De la gât în jos e lupul. De la
limbă în sus e Dumnezeu.
Răspunsul l-am aflat în întunericul
unei conversații despre unghiile de la
picioare. Relicve ale unor gheare
date cu oja.

Dublura

Pentru că e doar o singură dată
ar fi fost nimerit să fiu întrebat unde și când.
Fiindcă mie mi-ar fi plăcut să văd lumina
dintâi
extrauterină
în Toscana la Florența.
Și aceea să fi fost a lunii pline. Venerată
de înstelări.
Altfel nu. Altfel nu.
Și să fi fost în vremea lui Lorenza Magnificul
și să fi ajuns prin trudă asiduă
bibliotecarul Palatului Pitti. Răsfoind
cărțile rare ale lumii.
Dar cum hazardul distribuie destine după bunul
lui plac
iar mama mea se situa atunci în afara timpului

În locul meu rămas neocupat
s-a născut altcineva mai nerăbdător.
Un anume Ovidio Gennaro scrib norocos și cronicar
al chiparoșilor celești din Toscana.
Scriitorăș obscur de mâna a doua.

Cercetând cu migală pivnițele Signoriei unde
zac sigiliile iluminatilor
Renașterii
am aflat cu surprindere din înscrisuri certe
că acest autor a conceput o lucrare interesantă
culmea poetică!
intitulată „*Patimile după Dante*“
manuscris ars din greșeală de arhivarul Comunal
la o agapă după o vânătoare de
potârniche
prin smârcurile năbădăiosului Arno.

Oare acestui autor să-i fiu târzia oglindire?
Sau dublul lui? O simplă coincidență?
Pentru că iată
după o jumătate de mileniu
în alt timp
eu Ovidiu Genaru
fără să am cunoștință de antecesorul meu
am scris la rându-mi „*Patimile după Bacovia*“
un concetățean de-al meu nepământean
îndeplinind probabil subtila simetrie
după un plan conceput de Marele Arhitect.

Ovidiu Genaru – laureatul Premiului Național de Poezie „Mihai Eminescu” – Opera Omnia pe anul 2019

Manifestările celei de a XXIX ediție a Premiului Național de Poezie „Mihai Eminescu” Opera Omnia pe anul 2019, din cadrul Zilelor Eminescu, ediția a 51-a, au început marți, 14 ianuarie 2020: la Biblioteca Județeană „Mihai Eminescu” Botoșani cu *Amiaza cărților junimiste*, prezentată de Lucian Vasiliu. În aceeași zi, la Căminul cultural Vorona, Daniel-Cristea-Enache a prezentat Editura Cartea Românească la 10 de ani, iar Lucian Vasiliu a vorbit despre Editura Junimea la 50 de ani. Membrii Societății Culturale „Raluca Iurașcu” Vorona au prezentat un program artistic. A doua zi, pe 15 ianuarie, Ziua Culturii Naționale, în sala de ședințe a Consiliului Local Botoșani, scriitorii invitați au participat la ședința extraordinară, în care a fost conferit titlul de Cetățean de Onoare poetului laureat la actuala ediție. Apoi au fost depuse jerbe de flori la statuia lui Mihai Eminescu din fața teatrului care-i poartă numele, iar la Biserica Uspenia, în care a fost botezat pruncul Mihail Eminovici, a avut loc un Te Deum.

Seara, la ora 17, în Sala de spectacole a Casei de Cultură a Sindicatelor Botoșani a avut loc gala de decernare a Premiului Național de Poezie „Mihai Eminescu” – Opus Primum și Opera Omnia pe anul 2019. La finalul galei, Harry Tavitian a susținut un concert extraordinar.

În urma jurizării, juriul de acordare a acestui premiu, format din Nicolae Manolescu, președinte, Dinel

Cristzea-Enache, Răzvan Voncu, Mircea Mihăieș, Ioan Holban, Gabriela Gheorghîșor și Vasile Spiridon, a decis ca din cei nouă nominalizați – Vasile Dan, Nichita Danilov, Marian Drăghici, Ovidiu Genaru, Ioan Moldovan, Ioan Es. Pop, Casian Maria Spiridon, Lucian Vasiliu și Matei Vișniec – Premiul național de Poezie „Mihai Eminescu” – Opera Omnia pe anul 2019 să fie acordat poetului Ovidiu Genaru. Au participat: **Varujan Vosganian, Gabriel Chifu, Vasile Spiridon, Daniel Cristea-Enache, Răzvan Voncu, Mircea Mihăieș, Gabriela Gheorghîșor, Liviu Ioan Stoiciu, Sorin Lavric, Ioan Moldovan, Ovidiu Genaru, Ioan Es. Pop, Cassian Maria Spiridon, Lucian Vasiliu, Leo Butnaru, Arcadie Suceveanu, Ioana Diaconescu, Hanna Bota, Doina Popa, Mircea A. Diaconu, Radu Florescu, Nicolae Sava, Vasile Tudor, Valentin Talpalaru, Marius Chelaru, Vlad Sibechi, Ioan Pinte, Harry Tavitian și scriitorii botoșăneni Gellu Dorian, Nicolae Corlat, Dumitru Necșanu, George Luca, Vlad Scutelnicu, Mircea Oprea, Gabriel Alexe, Vasile Iftime, Ciprian Manolache, Emanoil Marcu, Elena Cardaș, Constantin Bojescu, Cristina Prisăcaru-Șoptelea, Nina Viciriu, Ovidiu Petcu.**

Organizatorii a fost: Primăria Municipiului Botoșani, Consiliul Local Botoșani, Fundația Culturală „Hyperion-caiete botoșănene” Botoșani, cu sprijinul Uniunii Scriitorilor din România.

Eminescu a fost pe cât de firesc, pe-atât de neverosimil [...] El nu este genial numai prin ceea ce a făcut, ci pentru că a reușit [...] să facă ceea ce a făcut*

Am să încep această scurtă prelegere despre poezia lui Mihai Eminescu, evocând un mare fotbalist, care a fost ales de mai multe reviste, „Sportivul Secolului XX“, brazilianul Pelé. Întrebat fiind ce crede el despre acest titlu, a spus: „Despre mine se spune că sunt *Regele fotbalului*; să știți însă că nu eu sunt cel mai mare.“ Și a adăugat: „Cel mai mare fotbalist este de departe un alt brazilian, pe nume Arthur Friedenreich. Acest Friedenreich a jucat fotbal în perioada de după Primul Război Mondial; s-a născut dintr-un tată german și o mamă afro-americană, a început să joace fotbal pe vremea când negrilor nu li se permitea să intre pe teren, a dat peste 1300 de goluri, deci cu aproape o sută mai multe decât Pelé“. „Bine, dar asta nu e un argument...“ Și Pelé a răspuns așa: „Eu n-aș fi putut să fac niciodată ce-a făcut el: Friedenreich a jucat cu teniși fără crampoane, Friedenreich a jucat cu mingi făcute din cârpe care, atunci când ploua, se făceau grele ca piatra; Friedenreich a jucat în vremurile când arbitri, când era faultat, nu acordau fault pe motiv că-i negru. Eu niciodată n-aș fi putut să fac ce am făcut cu condițiile pe care le-a avut Friedenreich, cu mijloace lui precare...!“ Și a adăugat Pelé: „Friedenreich nu e cel mai mare numai pentru ceea ce-a făcut, ci și pentru mijloacele cu care a reușit să facă ceea ce a făcut“.

Viața eroică a lui Friedenreich nu este unică în istoria lumii. Au fost multe fapte eroice care s-au făcut aproape cu mâinile goale. Un faimos cardinal care a fost Președintele Consiliului de Cultură a Vaticanului și Directorul Bibliotecii Ambroziene, Gianfranco Ravasi, într-un eseu superb pe care l-a numit *Fragilitatea limbii*, spune: ce surprinzător, *Vechiul Testament* a fost scris cu numai 5750 de cuvinte în care introducem și conjuncțiile și prepozițiile. 5750 de cuvinte care alcătuiau în vremea aceea fondul principal de cuvinte al limbii ebraice. Dacă vreți, cei care nu sunteți familiarizați cu aceste cifre pe care computerul le dă acum la *word count*, am să vă spun că 5750 de cuvinte alcătuiesc cam patru pagini de revistă. Așadar, cu mai puțin de 30.000 de semne diferite – cu

spații cu tot – citim astăzi *Cartea lui Iov*, citim *Ecleziastul*... Vă puteți imagina ce forță extraordinară a dat limbii *Ecleziastul*? În ce mod, alcătuind combinații între cuvintele acelea, cu mijloacele puține de-atunci, *Vechiul Testament* a reușit să dea *Chivotul* unei credințe care, iată, a răzbătut prin milenii?!

Cred că vă imaginați acum de ce am pornit de la un fotbalist brazilian ca să ajung la Mihai Eminescu. Să încercăm să ne imaginăm cum arăta contextul literar în vremea în care s-a născut Mihai Eminescu. În Ardeal, sub influența unei latinități din cale-afară de dezinvoltă, se forța principiul etimologic, care ar fi interesant de aflat unde ne-ar fi dus dacă s-ar fi dezvoltat! În Principatele Unite, limba română, ortografia română erau, ca să mă exprim așa, într-un stadiu *crosopterigian*. Încă nu se desprinseseră de ortografia chirilică, de năravurile elenistice, de mitologiile ruinelor, de similaritățile cu Esop, Krilov sau La Fontaine.

Dacă vreți să vedeți care este diferența dintre vocabularul limbii române pe care îl avem astăzi și cel din vremea lui Eminescu, vă invit să consultați un dicționar de neologisme – au apărut mai multe în ultima vreme, conțin zeci de mii de cuvinte. Am răsfoit unul dintre aceste dicționare, firește fără să am asiduitatea unui cercetător. Vă mărturisesc că, atât cât am citit eu din poeziile lui Eminescu, am găsit extrem de puține cuvinte din dicționarul de neologisme care să fi existat în vremea lui Mihai Eminescu. Așadar, el a lucrat cu ortografie încă nesigură, încă făcută din cartilagii; cum spuneam, încă nu era separată marea de țarm, cu o limbă română încă în evoluție, lipsită de neologisme care – chiar și atunci când erau – erau mai degrabă *barbarisme* decât neologisme, adică nu erau cizelate și încorporate limbii române, ci erau preluate *tel quel*, precum scrierile lui Fénelon în comedii cu coana Chirița. Și, cu toate astea, în astfel de vremuri și cu atari mijloace, Mihai Eminescu, a dat *tiparul* limbii poeziei românești.

Deși între timp au apărut tramvaie, au apărut lasere, au apărut asteroizii, au apărut cuvinte precum *translucid* – nimeni n-a reușit să scrie în limba română precum Mihai Eminescu, cu cele cinci mii șapte sute și cinci zeci ale testamentului pe care el l-a lăsat limbii române, ca să-l parafrazăm pe cardinalul Ravasi. Și tot ce s-a întâmplat după aceea nu sunt decât avatarurile rămase din ceea ce Eminescu a reușit.

Eminescu a fost pe cât de firesc, pe-atât de neverosimil: așa cum este orice geniu. El nu este genial numai

prin ceea ce a făcut, ci pentru că a reușit – cu mijloacele pe care le avea atunci – să facă ceea ce a făcut. Și, deși mijloacele lui erau precare – erau puternice doar prin asocierile pe care le făcea cu mintea lui – noi cu toții, truditarii condeiului de-acum, nu mai născocim nimic peste limba din *Chivotul* poeziei lui Eminescu. Noi nu mai născocim ci doar adăugăm. Mulțumesc.

** Discurs ținut pe scena galei de decernare a Premiului Național de Poezie „Mihai Eminescu” pe anul 2019, 15 ianuarie 2020*

Ovidiu GENARU

Poezia a fost drogul care a făcut să-mi bată inima*

Bună seara tuturor. Generația mea vine din altă lume. Sunt un provincial incurabil, aparțin mileniului Doi, de pe când „Mița Biciclista de provincie făcea ultima cursă cu trupul ei de Davincie”. Deși am 85 de ani și alunec spre 86, mă consider încă antum, dar, firește, nu integral, cam 80%. Restul până la 100% este reumatism și cardiologie. Dar merge. Funcționez. Uneori sunt fiabil ca o mașină germană. Vecinul meu de palier de la 8, domnul avocat Gheorghe Vasiliu, postum, susținea că-ntr-o zi din viitor, cândva, „mulțimea anonimă se va avea în vedere”.

Acel „cândva” e acum.

După ce mi-am găsit Bacăul, acum îmi aflu Botoșanii.

Acum, după ce vreme de o jumătate de veac am umblat hai-hui, un flutură vânt printre poeți și generații literare, poate un acrobat, poate un clown; acum aș putea spune că

m-am inventat singur cuc, la Bacău, într-o mahala, departe de carnagiul bucureștean. Învățând să scriind.

Onorată asistență, Domnule Primar, Domnule Președinte de Consiliu, Domnule Președinte al Uniunii Scriitorilor, Domnilor Consilieri, Domni și Doamne pur și simplu, prieteni, Oameni din Oștirea lui Eminescu, Dragă Gellu Dorian, cinstite gazde,

Mă uit în urmă ca într-un vis adânc. Seria mea biologică e pe sfârșite. Mulți confrăți s-au retras discret în Istoria Literaturii Române, cei care au binemeritat, fie măcar și în Adendda, pe strapontină. Dar și acolo e un du-te vino continuu. Și acolo, în viața postumă există șicane, proto-coale, dizidențe, amantlăcuri. Scriitor fiind, n-ai unde să evadezi. Cărțile te ajung din urmă.

Ca supraviețuitor al anilor 60, poezia m-a trecut toate punctele, m-a împăcat cu lumea și deșertăciunile ei minunate, Poezia a fost drogul care a făcut să-mi bată inima. Fie chiar și duminica.

Dar mai ales astăzi, aici, sub cupola Eminescu, integrat în acest florilegiu de poeți, irepetabil, inubliabil. Aur curat pentru limba română.

Aici unde, protejați de prestigiul Marelui Poet, ca-n Grecia lui Pericle se acordă lauri Poeziei.

Credeți oare că suntem anacronici, vetuști, atemporalii în acest veac confuz, hiperpragmatic, neprietenos culturii? Noi știm că Poezia împlânzește fiara din om și aprinde în ochiul tulbure licărul iubirii și al inteligenței. De aceea spălătorii de creiere nu-l vor iubi pe Eminescu.

Noi, cei trecuți de 80 suntem obișnuiți cu perindarea lumilor. Noi vedem cum noile ideologii își rinocerizează captivii. Cum spiritul este îmbrâncit în divertisment și derizoriu. Cum se delimitează orice, națiune, patrie, familie, elite, istorie, geniu, credință. Un nou limbaj de lemn îl dizlocă pe cel vechi. Soclurile sunt păstrate, se înlocuiesc doar idoli. Se inoculează alte valori ca să obținem omul de care este nevoie, individul confuz, fanatizat, a-cultural.

De aceea Eminescu deranjează ignoranța globală. Eminescu coagulează spiritul național. Eminescu nu este pe placul corectitudinii politice.

Ziua de 15 ianuarie este una din zilele astrale ale românilor.

Botoșanii cu ilustrații lui geniali este Florența noastră.

Da, acest Premiu Național Instituționalizat Mihai Eminescu pentru poezie semnifică permanența unui Templu Spiritual rezistent la eroziunea vremurilor tot mai vitrege.

Se cuvine, deci, să fim recunoscători gazdelor. Au fost perfecte; Domnului Primar și consilierilor, prietenului Gellu Dorian cu oștenii lui hyperionici care gestionează creativ inepuizabilul zăcământ aurifer Eminescu. Iar dacă Premiul iscă uneori mici turbulențe, înseamnă că este viu. Ca viața.

Mulțumesc obștei scriitoricești, poeților, criticilor, editorilor și cititorilor care m-au ajutat să devin Ovidiu Genaru.

Datorez mulțumiri și soției mele, Cristina, care mă îngăduie când bombănesc noaptea prin bucătărie în căutarea virgulei pierdute.

Mulțumiri speciale exigenților jurați, precum și Președintelui Juriului, Domnul Nicolae Manolescu, mereu în formă, care, mizând pe numele meu dintr-un grup valoric egal m-au declarat câștigător.

Premiantul este doar norocosul clipei.

Al Dumneavoastră, oxigenat și asfixiat de emoție

Țările fără poezie sunt sortite frigului.

** Discurs ținut în gala de decernare a Premiului Național de Poezie „Mihai Eminescu” pe anul 2019, 15 ianuarie 2020*

Daniel CRISTEA-ENACHE

După cincizeci de ani

Între 1966, când a debutat editorial Ovidiu Genaru cu volumul *Un șir de zile*, și 2016, când apare antologia *Terapia cu îngeri* (Cuvânt însoțitor de Ioan Holban, Editura Junimea, Iași, 2016, 280 p.) sunt cincizeci de ani.

Reperle cronologice sunt, ambele, din aria liberalizării, fie ea aceasta prin „înmuiera” aplicării unei ideologii unice, la jumătatea deceniului șapte, fie prin democratizarea expresiei literare, în prezent. Dacă în 1966, după debuturile primilor „șaizecești”, Genaru li se adăuga pe ceea ce era deja un culoar estetic al poeziei noastre, în 2016, lirismul său caligrafic, ironic și subtil distonează vădit cu producția versificatoare înconjurătoare. Atâtea versuri apar și se pot citi zilnic pe internet și atâția autori, cu și fără ghilimele, se manifestă energic și abundent în prezent, încât antologia hiper-lucrată a poetului de la Bacău pare un obiect estetic al altor vremi.

Spirit lucid, autorul se identifică și se asumă ca un personaj revolut, un ultim „mohican liric”, într-un poem ambivalent și plurisemantic, cum sunt multe în această antologie. În *Ultimul*, sugestia simbolică este, inițial, aceea că poezia „cu lustru” și cuvintele „dosite” nu-și mai au rostul, ele fiind legate de o epocă a cenzurii: „Poezie cu lustru epoca ta a trecut. Cuvinte/ nu vă mai lăsați dosite./ Poete lasă-ți tăcerea liberă.”. Imediat apoi, enunțul liric univoc se ambiguizează

prin transfer imagistic din sfera adevărului imperios necesar, individual și comunitar, în cea a publicitarului grosier adus de libertatea visată. Într-un același vers, trecerea și transferul bazat pe ea se fac foarte rapid, aproape inobservabil:

„Vrem voci cutremurate. Vrem catastrofe”. După această răsucire de sens și simbolistică, poemul își schimbă din mers direcția și atacă, decis și ironic, tocmai spiritul timpurilor noi: „Vrem voci cutremurate. Vrem catastrofe pietriș/ mânuit cu lopata iubiri gonflabile. Incendii./ Vrem un trecut imprevizibil. Nu știm ce vrem./ Dar zgomotul să nu lipsească./ Generație caloflă sunt ultimul tău mohican liric./ Speranța e în vidanjori./ Noapte bună.”.

„Vidanjorii” revin în *Serbare câmpenească* pentru a caracteriza, din interior, epoca nouă și a marca respingerea ei de către poetul refugiat în propria marginalitate. Solitudinea acestuia contrastează cu febrilitatea generală de ocupare a prim-planului: „Dau năvală vidanjorii gorobeții stegarii/ și ne e teamă de numărul lor/ Epoca vrea anomalie aventură s-a dat liber la libertate/ În boschete se despoaie poze deocheate familiștii se amuză/ foarte”. E o atmosferă de bălci

promiscuu, de gestică grotescă și grețoasă, exprimând fidel noul curs. Poetul o prinde într-un vers și mai explicit, în *Denivelări*: „în aceste vremuri gingașe de bordel și latină“; și interesant este că nu asistăm la o vituperare moralistă, ci la un reflex estetic. Ca și Brumaru, cu care a fost în mai multe rânduri comparat, Genaru e un estet și un hedonist, un senzual al versului și al imaginii poetice net diferențiat de filonul social-profetic al lirismului nostru, cu Ioan Alexandru și Păunescu. Numeroase poeme din antologie sunt edificatoare pentru modul senzitiv și totodată cerebral în care eul poetic, minim disociat de cel biografic, procesează cotidianul și îl colorează liric. „Poemul meu e devastat/ de simțuri“ scrie Genaru în *Conținuturi secrete*, iar „secretul“ conținuturilor sale lirice se devoalează în majoritatea bucăților din antologie.

Poezia sa, în întregul ei evolutiv și pe constanta imaginativului artistic, este cvasi-transparentă. Ea exprimă cu maximă fidelitate o logică simbolică perfect controlată de autor și care poate fi urmărită, de la un punct la altul, pe fiecare secvență, de cititor. Genaru nu are apetență pentru obscuritatea poeziei, nici pentru bolboroselile lirice din care destul autori ai generației sale au scos poeme puternice. Versul său are în el ceva luminos și clar, dincolo și dincoace de tăietura ironică și de impulsul afectiv. Chiar și în poemele de umoare neagră, precum cel, memorabil, care dă titlul secțiunii *O bere acră ca veacul*, decorul sau peisajul nu se lasă atinse de morbidul bacovian. Tabloul își păstrează contururile, obiectul observației poetice nu infestază și nu dezagregă observația însăși: „Bairam cu nași cuscri fini și cumnați în mucedă curți interioare/ Zângănit de tacâmuri sudori la subțiori./ O bere acră ca veacul în cartierul muștelor/ și un lighean bleu-turtit/ în ungherul melcilor./ Între luna de montă și steaua calicilor/ atârnă pe o frânghie stelară nădragii enormi și cârpiți/ ai clasei muncitoare./ Umbra lor lunecă pe șesuri odată cu norii./ O muzicuță de gură scâncește în coșcovitele Ziduri./ Mai știi? O fi ideea de patrie./ Patria nu-i nicăieri./ Doar o romanță îngână vecina aia cu batic cu țâțele/ proptite-n gard vecina care ne spionează și/ își bagă nasul în ciorba noastră de potroace./ O fi nenorocita aia/ cu mătura în mână.“

Acesta a fost un poem patriotic la propriu, nu la figurat: un observator atent descrie ce vede, într-un regim destul de realist al descripției, iar semnificarea se poate observa și ea linear, aproape didactic: „bere acră ca veacul“, „o frânghie stelară“, „nădragii enormi și cârpiți ai clasei muncitoare“, „coșcovitele Ziduri“. Comparațiile, metaforele, hiperbolele lui Genaru nu obscurizează poemul, ci-l limpezesc. Utilizarea lor nu ține de

intenția ambiguității „poetice“ a textului, ci, dimpotrivă, de cea a explicitării.

Performanța poetului îmi pare aceea de a modula surprinzător și proaspăt acest *explicit* bine, prea bine construit. O artă poetică avem în Și dacă nu, unde autorul se va exprima deopotrivă sintetic și integral. Întâlnirea dată cu propria poezie nu este dramatică, nevrotică, psihotică, ci o probă reluată de „eficacitate“. Dacă întâlnirea căreia i s-au creat toate condițiile și i s-au făcut preparativele nu se produce, dacă, altfel spus, „nu și nu“, retragerea autorului nu va fi una narcisist-mohorată. Se va face recurs la (auto)ironie: „E simplu: intri în posesia textului prin incizie./ E blitz. Te-ai așezat pe masa chirurgului/ îl simți ca pe un glonte./ Sau nimic./ Scoală din morți și citește-l./ Dă-ți întâlnire cu el în cruce. Intersectează-l./ Ciocniți-vă. Răbdă-l. Rănește-l. Pansează-l./ Lasă-i-te vic-timă. Încearcă de o mie de/ ori. Sau nimic. Sau totul. Și dacă/ nu și nu/ dă-i cu tifla.“

Mi-au reproșat că sunt un ironic va strânge și va expune toate reproșurile făcute, mai în glumă, mai în serios, poetului acum octogenar: că e prea elaborat și artist, prea intelectual („Asta e rău?“; întreabă scurt și ofensiv poetul, întrerupând suita de acuze), că e „un lucid caligraf“ și un „decatlonist al literaturii“. Că este așa, nu prea mai încapă dubiu – însă personalitatea poetului face această claritate aproape imposibil de reduplicat. Ca să zic așa, lui Genaru îi reușește să fie, în aceeași fază a creației sau de la o fază la alta, Genaru: însă imitatorilor și epigonilor săi le lipsesc mobilitatea intelectuală și subtilitatea, acuitatea observației și simțul limbii, rafinamentul simplității, ironismul superior precum cel sorescian, în fine, modul mai mereu personal în care poetul pune probleme generale. Metafizicul este, cum e și firesc, inaparent, nu manifest; și chiar în erotica de actant juisant, poetul știe să dea o altă dimensiune relației carnale. În *Adio și rouă*, deosebit de frumoasă, lirismul lui Genaru devine mai fluid și mai greu de fixat într-o cheie realist-ironică. La antipodul ironistului Geo Dumitrescu, care în tinerețe demitiza dragostea, o „dezvrăjea“, craiul, satirul Ovidiu Genaru o remitizează: „O mână întinsă de tine/ stârnește adieri de cantalup/ Dragostea noastră sub cheie/ de jder și de lup./ Nu te plimb în caleașcă

și nu/ te dau în balansoar/ lumea nu ne cunoaște/ nu ne spune bonsoir// Îngerul tău carnivor/ adie mistic prin corp/ ca și sufletul/ Oarbă și orb// Spre Ierusalimul sânilor tăi/ drumul meu se pierdu/ Ultimul Ovidiu al fantasmelor/ ultima tu./ Seara cade ca ghilotina/ taie plângeri și ziduri în două/ pe scaunul absenței tale/ adio și rouă.“

Poemul, atipic, păstrează totuși marca Genaru: reinvestirea și

remitizarea unui sentiment, de către poetul ironic, nu complică retoric textul. Autorul caută, și aici, concizia, esențializarea. Față de atâția autori „retori și limbuți”, printre atâtea manifestări de lirism despletit și fără nod la ață, Genaru e un clasic al modernității „șaziceste”. *Proces verbal al unei dimineți de vară*, ultimul pe care-l voi cita, arată cum cotidianul cel mai banal și mai plat poate fi procesat liric și semnat simbolic de un poet de calibrul lui Ovidiu Genaru. Gesturile noastre mărunte, de toată ziua, își conțin în fapt poeticitatea. Poemul, atât de diferit de *Adio și rouă*, este unul de referință: „Cu fața la perete tai o felie de pâine apuc/ sticla de lapte și beau/ Astăzi soarele răsare la 4,41 și apune la 20,00/ Crăp fereastra fiindcă e zăpușeală/ tai a doua felie de pâine închid ușa bucătăriei/ S-a făcut curent/ sunt ușor transpirat de singurătate/ Mestec zadarnic penibil/ agit o cutie de chibrituri ca să alung acest penibil/ O muscă se așază pe

perdeaua caldă nu-i/ O stea de cinema dar îmi ține/ oarecum de urât/ Împart cu ea urâtul inegal mie mult ei puțin/ pun cuțitul deoparte și reazim calendarul/ de pâinea cu atâtea și atâtea găuri/ astrale/ Beau o gură de cafea./ Degetele autonome adună firmiturile în mici/ grămăjoare asemeni vulcanilor stinși./ Simulez o lectură/ dar în secret urmăresc activitatea agresivă a/ obiectelor/ fără sens din cameră/ Chiar citesc că singurătatea consumă 1133 calorii/ și că toate ziarele se descompun în ficat/ și că lacrimile au o importantă acțiune bactericidă./ Pun sticla de lapte în frigider/ sting țigara mă așez cu fața la perete/ și constat că exist/ Ziua iese în evidență și crește imperceptibil/ crește ca părul și unghiile morților./ Varianta optimistă ar fi: să am o întâlnire/ cu o doamnă a nopții.”

Antologia aceasta este a unuia dintre cei mai importanți poeți „șazicești”.

Scriind, încerci să afli ceea ce ești, altfel ți-ai bate singur joc de tine însuși

MIRELA ROZNOVEANU ÎN DIALOG CU ȘERBAN CHELARIU

(interviu transmis la Televiziunea Română din New York, pe data de 12 ianuarie 2020, canalul NYCTV-life (WNYE) – Romanian TV of New York. Interviuul se poate viziona pe Youtube: Șerban Chelariu în dialog cu Mirela Roznoveanu)

Istoria culturii menționează exemple de personalități de o formație umanistă, care au trecut granița către filozofia științei, și chiar știință, și exemple de personalități de o formație științifică care au pășit către artă și literatură. Dacă primul grup este extrem de mic, în cel de al doilea se găsesc ceva mai multe personalități, și-am să menționez aici pe matematicianul și marele poet Ion Barbu, apoi, mă gândesc la matematicianul Solomon Marcus, care a scris eseistică și filozofia științei, informaticianul Mihai Drăgănescu, care a scris cărți extraordinare de filozofia științei, apoi, mai aproape de noi, am să-l menționez pe Constantin Virgil Negoită, care după *Logica Fuzzy* a scris roman, și, și mai aproape de noi am să-l menționez pe Norman Manea, de formație inginer constructor, care este probabil cel mai cunoscut, și cel mai tradus scriitor român contemporan.

Șerban Chelariu și-a luat licența de inginer constructor la Facultatea de Construcții Civile și Industriale (din București), iar în anul 1977. A emigrat în Statele Unite ale Americii, a ales exilul, părăsind România dictaturii comuniste și a poliției secrete. În Statele Unite, obține titlul de Professional Engineer și lucrează în domeniul construcțiilor industriale peste 30 de ani. Din anul 1978, la foarte puțin timp de la venirea lui în Statele Unite, începe să participe cu lucrări de pictură în numeroase expoziții din diferite orașe ale Americii, iar din anul 1994 începe să publice chiar poezie. În anii care au urmat, a publicat numeroase cărți de poezie care l-au situat printre poeții romani importanți de azi. Unicitatea lui Șerban Chelariu rezidă în modul în care poezia lui s-a exprimat în limbajul universal al picturii. *Ut pictura poesis* – faimosul vers al lui Horațiu din *Arta Poetica* – *Epistola către Pisoni* – care înseamnă pictura este asemeni poeziei, se exemplifică poate cel mai bine prin creația lui Șerban Chelariu. În America, el a ales să scrie poezie în limba română, dar s-a adresat publicului american prin limbajul universal al picturii în care a transmutat poezia; cuvântul și l-a translat în imagine. Șerban Chelariu este important pentru literatura română și prin legătura directă cu poetul, filosoful, profesorul universitar și jurnalistul Traian Chelariu, al cărui jurnal a stat la baza creării personajului Victor Petrini, din romanul *Cel mai iubit dintre pământeni* de Marin Preda.

Mirela Roznoveanu: Ai publicat numeroase volume de poeme. *Gălbenușul Soare a fost propus pentru cel mai bun volum de poezii al anului 2014. Ai tradus în română, Sylvia Plath, Ezra Pound, Anne Carlson și Stanley Kunitz. Ca pictor ai expus în Boulder, Colorado, în Washington DC, în numeroase galerii din New Jersey și New York. Ești membru permanent al Piermont Flywheel Gallery, unde chiar acum ai o expoziție, și chiar în acest timp în care tu expui, îți apare, sau este în lucru, o nouă carte de poezie, **Respir**, pe care tu mi-ai trimis-o mie PDF, și pe care eu am citit-o... Aș vrea mai întâi să ne gândim la poezie, ce aduci nou cu acest volum **Respir**?*

Șerban Chelariu: Sentimentul pe care încerc să-l traduc este o dăruire completă față de viață, și a faptului la care am ajuns poate, la vârsta mea, după atâția ani de emigrare și de luptă cu viața, am ajuns să prețuiesc fiecare clipă pe care o trăim, și mi se pare foarte important că omul nu trebuie să uite de ceea ce îi este prezent în jur în fiecare clipă, și în fiecare moment, în sensul că poți să te bucuri de fiecare fir de iarbă, poți să te bucuri de faptul că norii se rostogolesc pe cer...

M.R.: E adevărat!

S.C.: ...de nepoți sau știu și eu...

M.R.: Știu că ai început să scrii practic poezie de la douăzeci de ani. Dar ai așteptat încă treizeci, oare de ce?

S.C.: Am scris într-adevăr. Pictam pe vremea aceea, și am considerat că poezia pe care o scriu nu este la nivelul picturii, deci am decis să mă opresc... Mi-am păstrat poeziile respective, din păcate nu le-am găsit pentru acest moment prețios, dar am decis să nu mai scriu, și într-adevăr, nu am mai scris... Asta a fost pe la douăzeci și unu de ani, deci în 1965, până în 1990 ...

M.R.: Și cum ai ajuns inginer constructor?

S.C.: Inginer constructor am ajuns datorită unui alt dar pe care mi l-a dat Dumnezeu, acela de a-mi place fizica și geometria. Am dat la Artele Plastice de trei ori, dar din păcate nu am reușit. Am aflat pe urmă, ani după, de la o fostă secretară la Arte Plastice, că președintele de partid era o doamnă care-l cunoștea pe tata foarte bine, și care s-a jurat (că) atâta timp cât este dânsa acolo, fiul lui (Traian) Chelariu nu intră, și într-adevăr nu am intrat. Și atunci, de frica de a intra în armată, a trebuit să fac ceva, și fiind bun la matematică și fizică, mi-a fost ușor să intru la (Institutul de) Construcții.

M.R.: Să știi că se vede din poezia pe care tu o scrii, care este o poezie cosmogonică, se vede de fapt cât de mult și adânc înțelegi universal fizicii cuantice, și cât de mult îți place fizica. Când am scris despre volumul tău **Noduri și Cârlițe**, am spus că poezia ta este o poezie scrisă de un pictor în care cuvintele sunt văzute formând plase elastice cu noduri și ochiuri, ca reprezentările materiei în fizica cuantică, sensurile la tine dobândesc culori și forme, unda, cubul, sfera, alcătuite din energia cuvintelor produc alunecări supra-realiste. Cum aluneci? Cum te miști tu între poezie și pictură, și care este arta ta poetică în final?

S.C.: Am trăit personal o experiență pe care s-ar putea să o fi trăit foarte mulți oameni. În orice caz, pentru mine a fost surprinzătoare. Relația dintre pictură și poezie... Când am început să scriu poezie, mi-am dat seama că poezia, prin orizonturile pe care mi le-a oferit, m-a eliberat în pictură de gândurile care mă frământau, și care nu erau picturale, făceau parte din altceva...

M.R.: Din logos.

S.C.: Din logos. Și acest lucru m-a uimit. În același timp consider că poezia m-a salvat într-un fel, în ambele domenii, în sensul că m-a eliberat picturii, în pictură, cred eu, și poezia ca instrument de lucru, pentru mine este un prieten care mă învață să gândesc, și mă învață să cunosc altfel lumea decât cum te învață pictura. Cuvântul, metafora, imaginația, aceste trei elemente fac bine înțeles parte din poezie, în pictură (însă) îți lipsește cuvântul, și poate și metafora, și (deci) pictura o simți puțin altfel. Ceea ce a început să îmi placă foarte mult scriind poezie, și la un moment dat chiar am neglijat să (mai) pictez, este acest drum deschis către o lumină care nu știi de ce o înțelegi mai bine.

M.R.: Te joci cu cosmogoniile, în poezie, practic, și cred că prin această matematică a poeziei, această cosmogonie, această splendoare a imaginilor cosmice, te apropie probabil, cel mai mult de Ion Barbu. De altfel s-a și scris despre lucrul ăsta. Există o artă poetică separată pentru poezie, și o artă poetică separată pentru pictură, sau ele formează laolaltă o artă poetică unitară?

S.C.: În final ele pot fi...ele sunt surori, dar nu cred că sunt surori gemene.

M.R.: Nu sunt gemene, cu siguranță...

S.C.: Nu sunt gemene... dar fără să încerc să fac diferențe de nivel, cine-i cea mai frumoasă, cine-i cea mai deșteaptă, aș spune că sora poezia este puțin și mai frumoasă și mai înțeleaptă decât sora pictura. De ce? Poate că nu contează, poate este doar felul meu de a privii, și de a înțelege, pentru că în final, amândouă sunt...

M.R.: Forme de expresie ale creativității tale.

S.C.: ...divinități.

M.R.: Exact. Divinități. Unul dintre tablourile tale, Danae, se află într-o expoziție on line alături de Corregio și Gustav Klimt... Cum te-ai situa tu în pictura contemporană?

S.C.: Ca să fiu sincer, nu prea mi-am dat prea mult sârg ca să dau din coate, în sensul ieșirii pe piață, sau în sensul găsirii unei galerii, și așa mai departe. Țin minte, când eram, (am) venit în America, în Boulder (Colorado), am primit o scrisoare de la cineva, îmi pare rău că nu mai știu numele, dar care se gândea, sau se pregătea să publice o antologie de pictori români, și, pe vremea aia eu i-am răspuns că eu nu sunt încă pictor, că nu consider că pot fi inclus în această antologie.

M.R.: Am înțeles. Foarte modest!

S.C.: Foarte modest, într-un fel. Deci fiind inginer, adică ce înseamnă să fii inginer și să pictezi, înseamnă că ai un serviciu, ești în același timp tata, (cap) de familie, vii acasă și seara, sau în general week end-urile, pictezi.

M.R.: Dar tu ai fost treizeci de ani inginer în America.

S.C.: Da. Tocmai asta vroiam să zic. Deci pictura eu o făceam după masa, sau sâmbetele și duminicile, și din acest punct de vedere, pictura pe care o făceam eu putea să fie (luată ca) un *hobby*...

M.R.: *Dar nu a fost!*

S.C.: Eu consider că *hobby*-ul meu a fost ingineria, și nu pictura...

M.R.: *Așa este!*

S.C.: ...un *hobby* care mi-a adus pâinea pe masa.

M.R.: *Ai ilustrat și cartea soției tale, Ana Chelariu, care a tradus un basm românesc în limba engleză, și tu i-ai ilustrat această carte... Șerbane, aș vrea să-mi citești poemul meu preferat din poezia ta...*

S.C.: (citind)

se joacă zilele

se joacă zilele

se joacă șotronul

peste asfaltul trupului meu poros ca betonul

a răsărit luna cu sora ei geamănă
numai cu beznele sferic zvâcnind
numai cu beznele sferic zvâcnind
arabescul luminilor ei se aseamănă

timpul

pumn pleznind cărnos carapacea seminței
către voința de-a fi prin nefiind a ființei
seamănă

smulge și-ntoarce-n pământ
praful de pulberi suflate cuvânt

stă gândit și-ngândurat
frig fierbinte drum pavat
prin al tăului cu spațiul

desfăcut prin plat curbat

stă nestând și stând se toarce
vremuri noi din altă dat'

a răsărit luna cu sora ei geamănă

cine desparte

cine aseamănă

Realizator și Producător: Cristi Boghian, *Romanian TV of New York (RTVNY)*

Post Scriptum.

Aș dori, cu acceptul dumneavoastră, să clarific prin acest post scriptum, una dintre întrebările Mirelei Roznoveanu, și anume: ce aduci nou cu acest volum *Respir*?

Răspunsul meu, pe parcursul interviului, nu a fost chiar atât de clar pe cât mi-aș fi dorit, deși motto-ul volumului meu *Respir* îl structurează în câteva fraze, motiv pentru care îndrăznesc să-l adaug aici, spre lămurirea tuturor.

„Scriind, încerci să afli ceea ce ești, altfel ți-ai bate singur joc de tine însuși“ (Ludwig Wittgenstein). **Și** „te vei repezi asupra vieții“, să o dezbraci de voalurile ei miraculoase, „chiar cu riscul de a o sugruma“ (Robert Frost), pentru ca în cele din urmă să realizezi că **în fața dânzei**, „nu ești nimic altceva decât un neînsemnat profet, răspândind mesaje, chiar și pentru tine însuși, fără de înțeles“ (Socrate), și din răscrucea aceluia moment magic, vei întrevedea viața, a cincea dimensiune a Universului, pâlپând în fiecare pumn din jarul stelelor, zburând pretutindeni prin neant, aidoma unor cai înaripați, și atunci vei respira în sfârșit ușurat, înțelegând, dragi mei, că „nu mor caii când vor câinii“ (...un necunoscut, către Nichita Stănescu).

Nicolae SAVA

Metafizica, fir-ar să fie!

Măi, ție ți-ar trebui încă ceva
ca să reușești în întreprinderea asta,
complicată și chinuitoare pentru sufletul
veșted al tău și mic atât cât un firisor de miei,
care cheamă poezie – îmi aruncă direct
Celălalt.

Cred că îți lipsește ceva,
nu aș putea spune exact ce, cred că e ceva indefinit
dar care se găsește de îmbelșug
numai la poezii însemnați cu o aură.

Când scrii
ar trebui să nu te mai gândești la-nfrigurare,
să nu te mai fure imaginile coșcovite
din oglinda ta personală și amintirile
dulci ca mierea din opreliștea finală.

Probabil nu ai destulă charismă în verb
ca să sugerezi mai mult decât poate cuprinde
cuvântul
sub care ți-ai păstrat gândurile cele mai de jos
cum pisica ascunde tot ce nu i se pare frumos
de lăsat la vedere.

Probabil că nu ai acea percepere a existenței
luminii aflată în cele ce cresc numai
în negura gândurilor de sub tâmplă
cum grădinarul aude noaptea prin somn
cum firele din semințe ridică pământul cu forță.

Probabil că ai nevoie de încă ceva ca să fii.
Cum îi spune?... Am un lapsus. Așa se întâmplă
când sunt emoționat din prea multă vanitate,
vanitate cu care-am crescut înfricoșător de voinic.

Hai că mi-am amintit: metafizica, măi, fir-ar să fie!
De asta n-ai parte. Vai ție!

Eugen BARZ

Numai noi auzim

glasul ceainicului pe plită,
numai urechile noastre prind
muzica lui de argint,
prin nările noastre
urcă aburii ca lumina.
Din cești de porțelan,
versuri cavalierești
vor urni Madridul
spre noi,
de dorul căruia
au înnebunit poeții.

Cu razele dimineții sub gene

dau drumul poeziei
să migreze câteva ceasuri
pe zi.
Privesc prin tuburi de nori
cum bea răcoarea din palmele îngerilor
și o trimit să se uite
dacă hergheliile mele de inimi
au loc
printre furtunile sale.
Astup spațiile dintre ele
cu câte-un vers,
deschid cerul spre alte dimineți
și-mi reiau fericit
rutina.

Cu gesturi sofisticate

dirijorul scrie silabe strâmbe,
părul dat cu briantină eclipsează sticlirea ochilor tăi,
între lumânări verzi și oarbe
pregătiți un concert pentru vioară și orchestră.
Un oboi pentru o baghetă, strigă,
se pleacă până la pământ,
își roade unghiile,
ca un surd nu deosebește
instrumentele dintre aplauze,
dibuiește sunetul viorii tale,
muzica se zbate ca peștele în plasă.
Orbecăiți încet, dar sigur,
cum ați porni
spre casele voastre.

Desfaci șireturile pantofilor

să fluiere în voie,
fumezi pipa păcii cu ele,
îți așezi coroaița pe cap,
strada va duce mamei
veștile de glorie ale fiului.
Fluturi șalul cum făceai în clasa a treia
când uitai să-ți faci temele la gramatică,
o profeție importantă te înflăcărează,
cunoști singura terasă de pe care se vede
înaltul deșertului ca o clădire coborâtă din cer.
Vei ține o conferință despre
miracolul plutirii,
vorbele tale, iarbă fragedă pe nisip,
invocă ninsoarea mieilor.
Printre picioarele trecătorilor
se furișează o pătură,
împrăștie zvonul
că azi vei muri.

Ar trebui să nu stăm

ca și cum l-am aștepta pe Godot,
timpul nostru are un preț mult mai bun,
din spațiul lăuntric putem desface cu amănuntul
soarele, munții, dealurile,
câmpiile sau marea –
ca niște oameni de lume ne rânduim drumul
cel de toate zilele,
rămânem prietenii greierilor.
Camarazi în vizitele de întrupare ale bucuriei,
cine ne-ar putea reprezenta mai bine
decât am înțeles noi să o facem?
Urcăm, dar va veni coborârea pe schiuri vesele,
vom ruga pe cineva să interpreteze preludiul bucuriei.

Corina DAȘOVEANU

de marginea celor tăcute
se sprijină încăperea cuvântului,
în care
avem atârnată de tavan luna,
cearșafuri în flux și reflux
de-a cuprinsul insulei,
cred că știm
a ce se învâlburează în flăcări
timpul.

privești de-a lungu' -mi coapsei
cât de fierbinte este ultima vocală neagră
a portjartierului,
cum alunecă de mătase muzica
pe gleznă,
îți desfăc nasture cu nasture nerăbdarea
până în adâncul oceanului,
ne auzim mâinile sărutând pe trupuri
delfinii.

atingem acea secundă în undă,
e o azvârlire în litere,
ca o săritură de pe cea mai înaltă planetă
în mijlocul hârtiei tinere,
ca și când
nu mai există caiete de dragoste
pe pământ.

într-un colț încă e ravel,
fumăm
tot aerul
întinși pe podele
ca două consoane străvezii.

prin oraș
nu înfloresc cămăși de migdal,
femeia
trage după ea un munte,
rămâne în urmă o rană lungă

pe care se așază bărbați cu aripi negre
să rupă din carnea proaspăt arată
a asfaltului.

ea nu se uită în urmă,
are batiste aproape vii încă.

zborul
își înfige foamea,
canibal și adânc,
cu gheare
care nu prind rădăcini într-o rană,
aspersoarele rotesc cu sânge
spre aer.

ea merge
într-un timp orb,
ca o secundă înhămată la o vecie
de o mie de tone,
ca și când
înainte
i-ar fi fiind
o necropolă a munților
în care s-o lase.

femeia
e muntele ei
din care este extrasă
toată dragostea
până când...

până când.

stare de perplex simplu
e atunci
când 1,618033 iese din cearșafuri de aur
și vine dându-mi la o parte literale de post
și spune: „ia-mă de hrană,
vreau să mă simți carne matematică,
cea mai proaspătă valoare numerică a foamei.

îți dezvirginez
secțiunea refuzului
până devii dependentă
de mimetismul organic al intrării,
de șapte ori creatură
în de patru ori câte patru
alfabet straniu de tine, femeie.“

e stare
de mutație genetică a fericirii
din zig-zag în nesaț
pe buza flămândă a galaxiei
cu neuronii
legați strâns și sentimental
cu funia lui fibonacci.
în spirală.

Indira SPĂTARU

De obicei ochim mai bine

De la tejgheaua ultimului etaj
adesea am privit
întinsele lanuri
prin ochii lui Van Gogh
corbii, ciorile ciugulind paiate din cartier
blocuri – potârniche pitite printre tomberoane.

Se retrag cu toții, de obicei, duminica
la țesut covoare, în fața monitoarelor
și labradori grași se întrec la căscat
în balansoare roase de timp și nevoi.

Atunci Rinocerul
intră pâș-pâș, cu ziarul în mână,
se așează comod la contemplant
întortocheat al broderiei rochiei africane
îi dă de gândit nu știe că este supravegheat acerb
din telescopul ivit de sub turbanul femeii cu mustață
din balcon.

Rostogolirea

Strecor piciorul prin celuloza nopții
să ating prin somn piciorul tău de vers
De-ar scrie toți o poezie
s-ar pierde moartea prin livezi
șagalnici îngeri printre crengi.

Strecori o mână grabnic pe fereastră
să nu pierzi luna în armură
când echinoctiul urma iernii șterge
din praful de zăpezi.

Aporii

Când vremea stă să plouă
în târg câte o mie
visează la Apolo
și iscă mici poeme
de tip Apollinaire.

Duminica pe când
țestoasa depășește țeasta
Ahile stă pe loc.

E-un anotimp prielnic pentru cai
nu pentru carele de foc.

Seara când ai sărit de la trapez, a fost cea mai frumoasă

Oamenii părăseau biblioteca, își luau talpășița
înșfăcau fășuri, umbrele, ieșeau distrați pe uși
în ploaia de arginți.

Cărțile de poezie se topeau în creuzete
din autorii blamați ieșea nectar,
ambrozie din autori blamați, hașig din poetese.

Era o goană nebună
după propria Eternitate!

Dumnezeu înfășurat în cearceaful albastru
croia un nou plan
din compas.

De pe scenă Miles David
sfășia perdeaua de fum
plutitor pe deasupra meselor.

Ce bei
când nu ai
ce bea?

Doar iubirea ta
doar iubirea ta.

Ai mai dat cuiva?

Te-ai cuibărit în mine
nou Adam
în coasta Evei.

Miruna MUREȘANU

Psalmii tăcerii

mult
mai târziu
paloarea unui gând
sau foșnet pare
să descrie
o răsufare caldă a secundelor
a căror tâmplă
adâncită în
verdele seducător și colțuros
uită cu totul de supunere
printr-un
curaj de-a se-ndoi de sine

aproape
despărțind de timp lumina
fără s-o orbească
prin
galbenul seducător și colțuros
ce pare
să nu ne ceară nimic în schimb
doar un curaj de-a ne-ndoi
din când în când
de noi

când
inima pustiei
aproape asimetrică
încăpe-n ficțiunea unui scrib
cu chipul

fericit ea
se conjugă-atunci
cu libertatea calmă a ruinelor
și
se hrănește doar cu
lacrima sălbătică-a unei lumi
cum
o capcană fascinantă a luminii
cum
printr-un privilegiu
al secundelor
care o cotropesc pe rând

aproape
ajungând la rădăcina casei
prin clinchetul amiezilor
șerpuitor
într-o plutire neverosimilă a lor
în ficțiunea unui scrib
cu chipul
fericit
încât

drumul
unui păianjen
nu ducea nicăieri
sau
ducea pretutindeni
pe-o cărare întoarsă
întruna
în punct desenând
amintiri
deasupra mesei de lemn fără
să atragă atenția
umbrelor stinghere
dintre
cei patru pereți
cu foșnet
absent
pe care-i dezvrăjea fără să vrea

sporindu-le taina în
capcana privirii înguste
a clipelor
fără să pară grăbit
sub argintul de lună din
spațiul odăii
plin cu detalii mărunte
pe un braț al ferestrei
asfințit și spectral ca
lumina cu foșnet aproape real
să-l ducă pretutindeni sau poate
nicăieri

Călina TRIFAN

CAR DE NERVI

E propria noastră operă
mecanism de direcție n-are
dar cu el am făcut
toate călătoriile mele
extraordinare.

IUBIRILE TÂRZII

Iubirile târzii sunt ca vinul
de Cabernet
băut în vârful buzelor
în loc să stingă setea
mai tare o ațăță

după atâtea repetiții
trebuia să stăpânim rolul perfect
că nu era totul în mâinile noastre
am aflat la premieră –

să iubești și să mori nu-i târziu
niciodată.

ANII

Ca o naivă
de la fiecare
minuni am așteptat
acum știu că numai tu, imaginație,
ești aur curat
mă calcă pe nervi
dar de când o iau drept alta
viața n-are încotro
și îmi arată fața
ei adevărată,
în fiecare zi din an
ca prima și ultima dată.

METAMORFOZĂ

Pietre din coroană
pietre de hotar
pietre rostogolite din stâncă
pietre-mamut
grele, de neclintit
în comparație cu piatra de pe inimă
sunteți fire de nisip
toate vă sfărmați
timpul
cu oase cu tot vă înghite,
numai
piatra de pe inimă
își vede cuminte de treabă.

LINIȘTEA DINAINTEA FURTUNII

Ne ia timp
până să-nțelegem
că și tăcerea
uneori
ne-a mințit...

URZEALĂ

Formațiunile politice la sol
precum formațiunile noroase pe cer
au pretenții de stil înalt
și atunci
de ce
pe mică de ceas
cu dezinvoltură
își dau fustele peste cap?
Simplu –
după urzeală și bătătură.

PUTEREA ELEMENTELOR

Să-i spui pământului
că e țărână
să-i spui apei
c-a ajuns la strâmtoare
să-i spui aerului
de respirația artificială
de aglutinare focului
ca printre altele.
Nu le spune nimic.
Inconștiența
înseamnă ființare!

KENOZĂ

Las-o baltă,
dacă nu te poți naște a doua oară
îndrăgostește-te,
restul sunt detalii
pentru a-ți acoperi ochii.

Marcel MIRON

Bibliotecarul

A venit bibliotecarul
să-i dau găzduire
în biserică.

Era îmbrăcat în haine
din foi de hârtie
din toate cărțile tuturor limbilor
scrise ori nescrise.

Hainele lui
cu mulți ochi
și pene
și aripi imprimate
pe îmbrăcămintea de hârtie.

Fiecare cuvânt
un ochi
fiecare literă
o ureche
fiecare pană
un zbor
fiecare aripă
un orizont.

Erau și semne ale unor scri-
eri necunoscute
la care el muncea de secole
să le afle înțelesul.

Și a venit aici
în orașul cu mii de căsuțe tăcute
niște biblioteci
de fapt
să dezlege înțelesul neîn-
țelesului veșnic.

Cât a așteptat
în hotelul acesta tăcut
anticamera biroului de zbor
l-au vizitat
fete și băieți
poate îngeri
cu fețe azurii – albastre
ochii violet
haine luminoase
și mâini argintii.

Iar el
văzând atâta lume nouă
care ieșea din cărți
și-l salutau voios
cu zâmbetul lui sfios
și fără ifose

s-a prezentat:
poate deja știți
eu sunt bibliotecarul Con-
stantin Donose.

Atunci din înalturi o voce
i-a răspuns așa:
bine ai venit fiule
intră în Cartea mea!

Copac rănit

Călugărului Mina

Bate toaca la schit
ciocăniturile scot dopu-
rile de cerumen
din urechile bolnave
să se audă
imnele serii.

Către Tine strig Doamne
auzi-mă
și spune-mi despre călugărul Mina
care căuta pușcăria
cu lumânarea aprinsă.

La schitul din inima zdrobită
tocmai a sosit Nicolae
evreul rătăcitor
călător printe stelele
și lumile, în surprare.

Și-am privit
porumbelul botezului
trimisul lui Hristos
sărind în jurul cristel-
niței improvizate
o cană cu „apă viermănoasă“
limpezită de „Duhul rapid“
cel prezent în închisori.

Bughi, bughi, bang!
Rohia
Rohia
fată fecioară
deschide-ți ochiul
cu sprâncene de cetini
și cântă din clopote de aramă
că vine nănașul sfântului tău
drumețul Mina
nebulul pentru Hristos
cel neascultat
necrezut
și îngropat de atâtea ori

în ochiul lui Dumnezeu.

Bughi, bughi, bang!
Câți în Hristos v-ați botezat
prin jilave
periprave
râpile robilor
nebuniile piteștilor
și râmnicenilor sărați
în brazdele peste brazdele
din câmpiile durerii
în Hristos v-ați și-mbrăcat
prin parola veșniciei
înviere rourând.

Bughi, bughi, bang!
Nu voia să plece în rai!
Cu sudoare și lacrimi
a coborât raiul în gula-
gurile comuniste.

Acolo și-a construit mănăstirea
în temniță
iar paznicii torționari
păzeau schitul pe dinafară.

Printre martiri și sfinți
un călugăr îmbrăcat în zeghe
scoate din inimă
firimituri de lumină
semne vizibile
pe cărarea lui Hristos.

Jertfă

Din cuvinte tăcute
construiești un scaun
pe scaun semeni boabe de grâu.

În holda aurie așezi o făclie înaltă
începi să urci
pe peretele rotund de ceară
până la vatra focului.

Acolo te ții de flacăra
și treci pe o ușă de rouă.

Flacăra coboară
mistuindu-și combustia.

În ochii noștri
rămâne doar ușa de rouă
pe care ai plecat.

Gheorghe ȘERBAN

Unde mă cauți?

Dacă mă cauți în lumea asta,
mă vei găsi în fiecare răsărit
curgându-mă în rouă de cuvinte
spre-acel ceva nedefinit.

Uneori mai fug să uit de mine,
pe albe înălțimi îmi caut împlinirea,
simt aproapele infinit din interogații,
ca orice muritor cerșesc mântuirea.

Cu-nfiorare – alerg spre ultim orizont,
fărăma credinței mă înflorește pom,
mă vei găsi în dor de ființare
cu îndrăzneala de a mă numi OM.

Liniste de val

Nu știu pe cine supără,
nici cât ajută lacrima,
din plecăciuni îngenunchate
nu voi afla dacă
locuiesc în cineva
sau cineva mă există.

N-am tulburat pe nimeni,
am furat doar liniști tănuitoare,
din condamnări de timp
am hrănit șoimii,
prea mult n-am cerut
pentru un cuib în amurg.

Cu mulțumirea țărâniei din mine
mi-am acceptat umbra,
am urcat piscul încrederii
să mă las tăiat de lumină,
sub stăpânirea imensității
un zâmbet vi-l arunc în mare.

Primii Pași

Nu știu când am făcut primii pași,
de atunci tot merg și merg,
număr ademenirile,
n-am văzut norii provocatori
corupând albastrul,
nici ploile cu zăzani.

Cu multă îndrăzneală le-am spus
întâlnitorilor
să meargă până la nimicul ascuns

în carapacea ochilor,
am cules deziluzii,
se cumpărau buze livide,
polen otrăvit,
plăcerea secetei de adevăr.

Mulți se credeau mari șefi peste
haos
își frângeau de mulțumire degetele
violentei scorțoase,
 trăiau bucuria unei lumi sparte,
nătângi în simțire ca la
primii pași.

Nedumerire

Nu vreau să știu cum m-am născut,
răspunsul n-ar schimba nimic,
de-am fost hrănit cu bunătate,
astăzi îmi sunt propriul inamic.

De rău am fost de la-nceput,
viața m-a pedepsit cu singurătate,
în lupta cu mine voiam să-nving
vremelnicia din vorbele-nghețate.

Pentru cei surzi voi tuna sentimente,
pe limba lor îi las să moară,
sub carapacea îndoielii nu m-ascund,
doar judecata divină să doară.

Fără mine

Eliberat de ordinea impusă
supraviețuiesc,
mă hazardez în lumea nevinovată
a nepoților,
mă abandonez în anotimpul fertil
și-mi zic (spre a mă amăgi),
că nașterea mea a fost predestinată,
rod al unei înțelegeri subterane,
arzând sensurile.
Poate a fost infernală disimulare,
un sărut nesperat al țărmurilor
străine,
dovadă a îngrijorării pentru ziua de
mâine,
să nu rămână părinții orfani.

Fără mine n-ar mai fi avut lacrimi,
peste supraviețuire pată întunecată,
trăire a nimicului.

Focul de pe munte

Știi povestea în care un om a trebuit să
petreacă o noapte pe un munte
singur, fără căldură sau vreun adă-
post, îmbrăcat cu hainele obișnuite,
a crezut că își va găsi sfârșitul dar pri-
etenul său a aprins un foc pe mun-
tele vecin, astfel încât el să îl vadă
omul a privit focul toată noaptea și asta l-a salvat,
focul i-a dat puterea de a rezista, l-a hrănit cu speranță
tu ești focul de pe muntele învecinat
care arde în bezna fiecărei zile
în înghețul fiecărei veri
în serile lungi și umede ale toamnelor
strălucirea lui îmi aruncă de departe
pe ziduri raze trandafirii,
sunând fragil, zglobiu când se lovesc de frunze
uscate, de fantome chircite în întuneric
țin lumea în mâini ca pe o cupă de gheață neagră în
care îmi torni o băutură întăritoare licărind ca un foc,
beau din cuvintele tale și mă încălzesc dintr-o dată,
ies din mulțimea compactă neagră, devin roz și
sângele curge prin mine asemeni unei cascade
altfel nu m-aș aventura prea departe
noaptea pe vârfurile stâncoase ale mun-
ților se lasă un frig cumplit

Șeherezada

Mi-am acoperit fața cu părul desfăcut
am, în sfârșit, spre satisfacția rivalelor, dungi negre
sub ochi, tăieturi negre de o parte și de alta a gurii,
adoratori care mi-au desenat portrete au marcat aceste
linii pe când nu se aflau pentru a arăta ce era ascuns

timpul stă la pândă
își încearcă spada prin aer, o aruncă spre
mine rănindu-mă fără să simt vreo durere
spada se întoarce la el
numai eu o văd ca pe o lucire roșie prin fața ochilor
pentru că hotarele dintre lume și
basm îmi sunt deschise
mă amestec în mulțime să nu mă observe,
merg roată în dosul unui turn să nu dăm față în față,
străbat iatacuri în vârful picioarelor să nu fac zgomot,
degeaba
mă prinde mereu în unghiuri foarte bune
voi avea tot mai multe tăieturi roșii, negre

îmi dă la o parte obstacolul din tuburi argin-
tii în forma unui con cu vârful în jos, încrus-
tate cu ochii mei, gura mea, pe care stă agățat un
copil cu cozi și sandale, aflat la intrarea în mine
se strecoară în tabloul cu straturi fine de
pigmenți depuse de anotimpuri
havuze irizate, trandafiri ocrotiți de
soare cu perdele din catifea
sunt așezată pe scările palatului, sub pâl-
cul de mesteceni, îmbrăcată în zece rochii sub-
țiri ca tășurile cuvintelor, una peste alta, ple-
tele grele susținute de o plasă din perle
ca luna în cea de-a patruspreze-
cea noapte alături de tine
îmi ții mâinile la pieptul tău,
îți spun povești în care eu port mereu un văl, când
îl ridic am un alt chip și tu ești iubitul meu
spada care trebuie să-mi taie gâtul cel alb la sfâr-
șitul fiecărei nopți înfiptă alături, în iarbă
rama este din scuturi negre – aurii

încă lupt, mai ridic câte un zâmbet larg,
o floare de magnolie, o ironie, un portret al Medusei

el devine una cu tine, mă ia în brațe și
mă duce în camera lui, la subsol,
cu ziduri de cetate de unde nu se aude
niciun geamăt, niciun țipăt
pe un pat din fier între roți și pârgii pentru întins
oasele, drapate cu stofe scumpe, zugrăvite cu ele-
fanți jucăuși, stropite cu mosc și alte miresme
dulci, grilaje roșii dând o căldură plăcută
mâinile lui albe îmi apasă gâtul ușor
buzele tale îmi sărută buzele
iar eu îl strâng în brațe cu patimă uitând tot
trec prin șiruri de o mie și una de
nopți, despărțite de o sală albă,
fluxul secundelor o ocolește trecând pe lângă stâl-
pii ei, tumultuos, purtând zvârcolirile, mul-
țimile, alarmele ceasurilor, exploziile

înăuntru e o liniște de marmură
aici îmi păstrez lucrurile de preț, cuvin-
tele poezilor îndrăgiți scrise pe ziduri, ste-
lele, luminile în care stai așteptând
trec printr-o ușă având conturul tău
sunt din aceeași marmură moale din care e
sculptată liniștea, alergî înaintea mea
nu am nicio poveste de spus
tu nu ai spadă

Nicoleta FLORESCU

Cresc

Dintr-un imperiu se naște un singur dragon și adoarme când mă vede

Nimeni nu scapă de o bestie mică
Te atinge peste tot și coboară ușor pe teritoriile putrefacției
În universul ăsta se spune că angoasa ta miroase a cadavru
Nu trebuie pe pat nici dacă vrei
Fetele astea cu dinții strâmbi sunt singure
Am 33 fără 20 și nu trebuie să beau ca să scriu
cică sensul șosețelor înmuiate în urină nu e
Te am doar pe tine și turbezi
Tăria din 5 în 5 ore te face mare
Crește colesterolul
Te am doar pe tine și ești murdară și ai cancer la sân și ai clacat recent
Cazi mironosițo pe Tinder
Stai în pătuțelul meu
Cazi și distrugem paramecița teleportată în portieră
S-a desprins un bec ca umplutura de plastic a eugeniei
Eugenia lasă capul în jos și-și abuzează soțul.
E Anca, stă cu 4 cai și-și bate colocatarii
E Anca și ține sub control oamenii
E Anca și nu se lasă modelată.

La ce te gândești când vezi o femeie
Care nu e pregătită să
Care undeva în margine trage pe nas regretele tuturor
Care transpiră și-și lasă umerii proeminenți și-i ridică și-i lasă și-i ridică
Și se așează așa urâtă cum e și râd copiii de ea
Treci pe Lalelelor, lângă mulți pești
Abia astepti să crape sau ceva de genul
Dar știm amândoi că nu se va întâmpla.

Femeile mor în baie, lângă peturile strânse în urma soțului
Lângă omorul luat zilnic

Lângă fasolea lăsată pe foc să ardă organele lui
ca niște cățeluși abandonati lângă pădure
Își desena pete pe frunte și mergea-n Obor
Era cea mai frumoasă femeie și-i turna
plozi celui mai frumos bărbat
Și erau fericiți râdeau și ca orice femeie
murea în baie.

Oamenii

Inima ta e un motor diesel cu anarhi-
ile slăbiciunilor făcute ca la carte
În 13 ani înveți să te supui
Glandele salivare se comportă perfect când sunt zgâriate
ia sonda aia infundată la care te gândești cu groază
Am fost prinsă la mijloc
O imagine cât o sută de cuvinte plus gesturile mici
Încă mai crezi în Dumnezeu ăla atotștiutor
Când îți lași cămașa-n jos și sperii că totul va fi bine
Oamenii beau cel mai mult când sunt zdrobiți
Oamenii scot tot ce-i mai bun din ei
când se zbat ca semințele
N-am intoleranțe, dorințe și vicii
Si totuși mereu merg în sus și vărs mai
mult decât oricine altcineva
Mintea mea e o bucățică de iederă prin care
trec numai mușchii salvamarilor
Tot ce fac e un ciclu în care eman resturi
Când e de probă oamenii nu fac față decât sub presi-
une oasele se comprimă ca niște șobolani într-o cuti-
uță muzicală pe care o deschizi din an în paște
Tot ce fac e un gest tembel de remodelare
Mă simt ca o Evă instabilă emoțional
Ești tânără și frumoasă și îi e scârbă de tine Tamara
Ești ca o păpușică de ceară de care
n-are nevoie nici un copil
Nu mai merge nicăieri fără țeluri
Nu lua obiecte care vor vegeta ani
Palpezi beculețul roșu la fel cum făceau
cu bucățelele de aluat de pe piept
Încă te crezi frumoasă și orice încredere-ar
veni din interior îi aburește pe toți
Ascunde formele de șmecherașii ăia
necoți pe care nu-i satisface nimic
Visele ei sunt ca niște bucățele de scalp iritate
E un mic Big Bang care ne-a definit can-
titățile de căldură pierdută
Și-am lăsat mereu de la mine, deci ia-o ușor te rog actuali-
zează grafica parametrilor în care-ți lași nevoile la deversat
Te rog rupe-te de teritoriul în care-ai pierdut tot
Te rog cunoaște și părțile interne ale bătrânelor lăbărțate
Provoacă-mă
Strânge bobitețele strugurilor tare la
piept cum ai face-o cu cei dragi
Să scrii pentru cineva de care fugi și
să-ți treacă e mult mai ok.

Veronica BALAJ

PE VIA APPIA ÎN JOS

Pe Via Appia în jos,
îmi faci semne din ploaie tobe cerești,
răzvrătire de voci fără nume se-apropie,trec prin mine
periculos,dincolo de pragul fricii te strig,
am așchii în voce drumu-i răstignit printre măslini
cu trunchiuri șerpi încolăciți frunzele pare c-au sor-
bit venin în loc de verdele clorofilă lumina, în convulsii,
îmi produce sete...
marea trecere e-o arșiță, se spune ai oare și-acolo,
vreun izvor,
vreun urcuș, o stradă,o trăsură? Pe Via Appia în jos,
prin cerească îngăduință am putea pași
doar noi doi, miri cum nu s-au mai
văzut din două lumi nesfârșite
care, niciodată nu s-au întâlnit Via Appia
tu cum o vezi,, urcând, sau coborând?
mă fotografiez
în chip de singurătate indecentă cu inima înafară,
ochii tăi,capăt de pod în oglinzi para-
lele mi-ar putea alunga teama
de-a face saltul acela,fie și dezbrăcată de alegorice dorinți
sau desculță,uitând toți pașii în pantofi roșii cu toc,
în pantofi marca Sabrini, Carriere, în balerini, pași de
șotron, de dans, pași aventurieri, până la pasul nenumit
dintr-un timp secvențial într-unul ireal.

PARABOLĂ CU OCHI ROȘII

Cuptorul din poveste avea ochi fier-
binți găurea întunicul
și urechi avea
în buturugi fumegânde aburul țuguat
ieșit din ființa lemnului atingea ari-
pile heruvimilor veniți de-a valma
din pribegie
să se încălzească /
la întrebări, nu-mi puteau răs-
punde din pricina șarpelui casei
tolănit parșiv între drumurile
și vremile de sub cuptor
ce urmau să se împlinescă, ticălosul,
știa că mi-e frică venise porunca
să-mi iau cele de trebuință
și să încep un nou capăt de drum prefăcuta vietate
se aciuase
în povara lucrurilor mele

scuipa pilde,semne greu de-nțeles. o fi
fost secretul șoptit Evei dintâi
l-am ogoit
doar împărțind apa mea
și pâinea mea
amăgirile continuă să mi le susure
în auz la fel de nelegiut
și din ce în ce mai răgușit până ce,
obligat
să bea soare,se zbatu otrăvit de lumină.

Vechea vatră,
e acum grădină,
toți pomii au statura mea și freamă-
tul frunzelor are vocea mea
încât,nu mai știu, sunt eu sau ea...

MOTIV DIN VECHEA CARTE

Iov, desigur,se putea înălța de la durere, la cer
prin iubire
mai putea și să moară fragmentar l-ar fi înviat poate,
cuvântul hărăzit lui
în ziua secretă a facerii lumii...
Ieșit din spirala numelui său, fără frică fără sceptru
fără trâmbețe în glas,
Iov, singuratic, în ploaie, aseară,
mă chema
la o mărturisire istovitoare...
rece, simții în mine, întreagă, frica pri-
mordială căutam zeci de labirinturi
unde să fac pierdute

poveștile din pricina cărora,când
le-am rostit, s-au iscat războaie
unele continentale,mai ales pe seama iubi-
rii, unde să fac nevăzute poemele care,
în chip de oglinzi rotitoare orbeau cititorii,
nicidecum nu găseam un loc pen-
tru moștenirea cât viața mea și,
pe care n-am vrut s-o dezmembrez
împărțind-o cu rubedeniile,ong-urile carita-
bile, deși ar fi dat bine la cv-ul postum,
nici măcar sfinților care m-au pro-
tejat nimic nu le-am dat
acum, firește, nu -mi sar în ajutor să constru-
iesc un adăpost în care, având resurse de lașitate
aș trăi neobservată....
Fără alternativă trec pe lângă Iov în
fugă, dincolo de ploaie,
țin strâns pământul sub picioare între marea judecată
și poezie.

Maria IEVA

Rănille veciei

Cum cernea vecia seara pe la denii
Raze aurite-n ochiul infinit,
A sărit o clipă din clepsidra vremii,
Mai avea pesemne ceva netrăit.

Prinsă în vârtejul pumnilor de ceară
S-a grăbit să aple universuri noi
Și-a lăsat lumina într-un miez de vară
S-o boteze tainic, clipa de apoi.

Dar sărind din matcă s-a întors la tine,
Să-ți sărute gândul încă nenăscut,
Lacrimile, uite, i-au rămas divine,
Chiar de-i curg adesea pe obraji de lut.

Reîntoarsă clipa-ți pare infinită,
Rănille veciei le-a tămăduit,
Ai trăit iubirea încă neiubită
Și iubești poetul tot cum l-ai iubit.

Călătorie

A-nceput să ningă într-un miez de vară,
Înghețam durerea cursă printre gene
Și împins, de clipă, dintr-un beci afară,
Injectam lumină noptilor în vene.

Mugetul furtunii despărțea pleiade,
S-adâncească noaptea-n ochii reci și goi,
Numărând himere, a întins năvoade
Să cuprindă bezna ce venea puhoi.

Au căzut din luntre alte Perseide,
Când răpus de umbre am cerut cârmaci
Și-am vazut oglinda care va închide
Ultima tăcere-n care mă îmbraci.

Am umblat cu luntrea singur în derivă,
S-a topit zăpada, bezna s-a-necat,
Dar păstrează cerul clipa în arhivă,
Chiar de-n miezul verii iar am ancorat.

360 de zile

Hai, șterge amprenta lăsată-n cuvânt
Și taie cinci zile din anul ce vine,
Mă-nchide în cerc un alt legământ
Cum focul se-nchide în miezul de pâine.

Cu palma din care zăpezile curg,
Acoperă-mi gândul rănit de uitare,
Există-n spitalul din cer un chirurg
Ce vindecă pașii uitați peste zare.

Cât ies dintre umbre jurați să acuze,
Perdeaua din stele n-o trage la geam,
Lumini fără formă îmi sunt călăuze,
La banca visării dobânzi nu mai am.

E anul mai mic, dar cercu-i mai mare,
Rănit de o dreaptă un punct se divide;
Amprente veșii sunt linii neclare
Pe palma în care cresc doruri averse.

Dreptul la secundă

S-a deschis o bancă lângă-o mânăstire,
Vin să ceară credit vânzători de visuri,
C-au gajat cu viața pentru o iubire,
Și-au trăit aievea numai în abisuri.

Capitalul băncii-i capital străin,
Au venit arhangheli, serafimi și magi
C-au simțit durerea ochiului divin,
Ce strângea-n clepsidră sufletele dragi...

Și-au adus aportul fiii nenăscuți,
Și-au cerut să scadă rată la dobândă,
Să obțină credit îngerii recruți,
Au plătit cu visuri dreptul la secundă.

Nina VICIRIUC

AȘTEPTARE

Aștept să se deschidă fereastra spre cer
într-un oraș antic asfixiat de țigani
străbătut de grote cu grîu mumificat
zidurile au dispărut furate cărămidă cu cărămidă
la marginea așezării străvechi ciorile
se lovesc violent de umbra copacilor
zburînd în stoluri deșuchiate spre nord
să spunem totuși ceva de bine
fără a oferi multe detalii
despre fericirea zilei de azi
pentru simplul fapt că existăm
soarele zîmbește bonom
lumina reflectă oglinzile lunii de mai
despărțindu –mă vesel și zgomotos
de tristețea diurnă a înserării
m-așez înțelept la masa tăcerii
aniversînd ospățul galben al toamnei

posibil să fiu moartă și n-am observat
trecerea-i atît de subtilă
rămîn în fiecare zi tot mai puțină
într-un oraș straniu plin de țigani
și grîu mumificat

TIMPUL ACELA

Cred c-a venit ceasul acela neașteptat
totuși va rămîne aici o umbră înaltă
locuind ca de obicei în camera alăturată
unde pendula mare și demodată
rămasă din războiul cumplit dintre generații
ce va anunța mereu o oră exactă
alta decît cea de la încheietura fragilă a mîinii tale
fii fără teama umbra e foarte bine educată
va conduce mașina noastră oriunde vei dori
ducînd bagajele-n spate fără a fi apostrofată
ascultînd solitară CD-ul cu second valtz
fără ați deranja ora de fitness

va deschide ușa de la intrare la fel de galant
așteptînd cu aceeași nerăbdare cînd întîrzi
la infinit prin mall-uri
repetînd extrem de atent ritualurile
domestice sau demonice cu care-ai fost
atîta timp răsfațată
un singur lucru să știi
ea nu te va mai putea iubi
niciodată

POVESTE CREDIBILĂ

A fost odată o fată cam negricioasă
care nu avea ochi și nici urechi
nu prea avea nici gură
doar capul plin de tot felul
de struguri basme și fluturi
numai din inerție se spunea că e fată
nu vorbea prea des și nici nu respira
despre suflet ce să spunem
era așa ceva ca un ghem ce palpita
mai ales de spaimă
mîini și picioare incredibil de mici
spatele i-a cresc ut mai tîrziu cînd toți
bănuiau că are o cocoasă
de fapt mulți ar fi rîs în hohote
dacă ea ar fi existat
n-avea nimic din ce ar fi trebuit să aibă
de aceea cred că cel mai bine ar fi
să nici nu mai vorbim
pentru că ea oricum
a refuzat de la început
să existe

UITARE

Mama cam uitase să mă nască
întreba cînd și cînd dacă sunt bine
mă cufundam în negura ancestrală
conectat la amintirile vagi ale strămoșilor
spionam printr-o oglindă concavă
nu sunt încă pregătit! scînceam printre vene
mi-i teamă de lumina nemiloasă a zilei
e confortabil aici printre lichide
bine bine!
se auzea un glas dimprejur
bătînd asurzitor niște tobe interioare
dar tot trebuie să ieși odată și-odată
frații vecinii copilăria abia te-așteaptă
să mergeți cîntînd la păscut vise
să-ți vezi și tu odată
chipul unicat în oglindă
dar mama se sfîrșea în genunchi
secerată de anotimpuri
avortînd într-un tîrziu
un ghem roșu uman
de speranțe

Ancelin ROSETI

RECVIEM PENTRU MOARTEA TATĂLUI MEU, IOAN

„Știți...”

Și eu rostogoleam timpul de la o tâmplă la cealaltă tâmplă,
de la alfa la omega, și înapoi,
de dinspre lumea tocmai apusă spre
lumea cealaltă, spre zorii promiși,
în ritmul ispășitor al celor înalte, și-n tihna lor deasă.

„Știți...”

Și eu îmi aminteam despre atât de scurta
copilărie a tatălui meu, Ioan,
botezător și el, în felul lui –
botezător de semne și resemnări –,
și-l auzeam povestind despre averea bunicu-
lui său, tot un Ioan, care vorbea „nemțește ca un
neamț”, și care îi comanda, la sfârșit de an șco-
lar, de fiecare dată, coronite la o florărie de lux,
și-i făcea poze la „fotograful curții regale”.

...Și foarte mândru era tata de bunicul său, fiindcă acesta îi hrănea „aproape zilnic” prietenii de joacă (și „avea grijă să le cumpere haine, atunci când aveau nevoie”).

„Știți...”

Dar eu îl auzeam pe tata povestind despre „vremea foamei”, și despre scoicile înnămolite-n gărlă, și despre cum maică-sa, bunica mea, Rădița, a vândut inelul cu safir mare, fiindcă „nu mai avea ce pune pe masă”, și despre tenișii rupți și uzi, cu care a ajuns, într-o iarnă, la taică-su (cărui nu-i purta numele, fiindcă așa a fost voia străbunului Ioan și-a sărmanei Rădița), un profesor de muzică, bețiv – recăsătorit, în alt oraș –, și cum acesta l-a întrebat: „Ce-i cu tine, Micuțule, unde e maică-ta?”, și despre tanti Agripina, de la Constanța, îl auzeam povestind, „distinsă și frumoasă ca o prințesă”, după cum o rostea limba lumii, și, mult mai târziu, despre întemnițarea Rădiței...

„Știți...”

Și eu știam...,
și parcă îl vedeam copil,
îmbrăcat în șpilhozenul său de culoa-
rea spaimei și-a pribegiei,
întinzându-mi „Singur pe lume” de Hector Malot...

Și-l auzeam povestind..., povestind..., trist ca o
gară pustie, chiar și despre cum un notar analfa-
bet mi-a schimbat numele din Angelin în Ance-
lin, numele meu blestemat de astăzi –

și glasul său părea un foșnet de legendă cotidiană,
fiindcă acei plecați nu putrezeau în el, ci în cuvintele sale.

Și umbra crucii se adâncea în carnea sa...,
Și drumul golgotei i se sfârșea în sânge...,
Și sete îi era...,
Și toate apele Iordanului asudau peste dânsul...

„Știți... La 5:30... Cu lumânare... Dum-
nezeu să-l odihnească în pace!”

Tată, lumea nu s-a schimbat,
aceeași lună prozaică stă tolănită pe cer,
și de atunci, în orașul meu evan-
tai, n-a mai intrat nicio veste...

Flavia ADAM

NU MAI AUD NICIO VOCE

Uneori îmi e dor
de lucrurile mărunte,
de râsul tău, de amintirile mici,
pe pildă,
când ne-am întins la marginea mării
și soarele s-a mișcat peste noi

mă-ntreb ce faci
în această zi de noiembrie,
acum, când mireasma zăpezii
îmi acoperă pulsul

deschid *Poeme alese* –
cel mai probabil,
amiaza mă va surprinde
în corpul meu singur

e frig, nu mai aud nicio voce –
clipesc tot mai rar, mi se pare
că mâinile tale se lasă legate

rămân în cerc, observ
orașul sufocat de splendoare,
secvența
în care imaginea ta se dărâmă,
umbra mea acoperită de vânt, ca de nisip
o floare foarte rară de cactus.

ARANCIA ROSA

Dimineața zilei de 19 octombrie,
frumusețea ca ritual
de a dispărea printre oameni

nevoia de-a mâzgăli
senzații și stări,
bănuiala c-aici
ne-a plantat cineva

singurătatea mea
printre singurătățile tuturor,
imaginea
cu umbrele noastre

livezile de măslini și de
arancia rosa,
pacea din somn, tot mai neagră,
mai neagră

și eu,
și soarele
năpădit de-o crustă sărată,
și-aceste cuvinte trecute prin moarte,
ca printr-o apă
în care tocmai se scaldă
un înger.

ROCHIE ALBASTRĂ PERFECTĂ

Mi-a fost teamă –
poate de-aceea nu te-am atins,
poate de-aceea cuvintele mele
au fost lipsite de glorie

mâncam paella,
pâcla învelise orașul
mă priveai,
vedeai o femeie frumoasă,
mă priveam,
vedeam un pumn de otravă

n-ai înțeles –
când mângâi un corp, eu mânuiesc un cuțit,
când mângâi un corp, pot cânta
la fel cum sângele mieilor cântă
în timp ce se scurge în iarbă

oare distanțele sunt reale
sau totul, absolut totul, e numai în mințile noastre

aș fi vrut să îți scriu, nu o fac –
am găsit, în sfârșit, o rochie albastră perfectă
pe care tu oricum n-ai s-o vezi,
acum, că se-apropie iarna
și în curând ochii noștri se vor închide
sub greutatea zăpezii.

Radu CHIOREAN

noaptea

oamenii dorm cu mâinile înăuntru.
somnul s-a retras
în crăpături de întuneric
stelele își țin lacrima să nu cadă
în catedrală păsările s-au ascuns
unele stau ghemuite
cu piepturile pe altar
zborul s-a urcat sus pe vitralii
privind prăpastia
pe fundul ei
fiarele vechi ale unui ceasornic stricat
mă dor cuiele
de la încheieturile casei
când bate vântul
aud departe cum noaptea șterge pe jos
pașii de scrum
șterge pământul
de ultimele urme de ființă

casa

la etajul de sus erau trei dormitoare
nici mobila nu mai trăia acolo
scările ce duceau de la parter
își pierduseră treptele în peretele lateral
eu eram adâncit pe canapeaua din sufragerie
ca un sicriu moale
sub masă câinele dormea ca o piatră
cu suprafața unei depresii
în colțul casei era o vază cu idei roșii ofilite
s-ar fi putut vedea un zbor ușor prin aer
dar erau doar amintirea timpului
și tăcerea unui surd
mă obișnuisem cu frigul
și cerul cenușiu ce strângea lumea

sub o pojghiță de gheață
din când în când
trei degete albe și osoase băteau la ușă
sau mișcau cristalele perdelei
ce despărțea lumina obosită de întuneric
trecuseră doi ani și jumătate
în care citisem o carte cu litere de humă
când am ajuns la sfârșit
mi-am băgat mâinile într-un
zâmbet de smoală
doar mâinile

ești în mine

cuvintele îmi scriu mâinile
care îmi suflecă mânecile de piatră
peste lumina brațelor ce
încep să-mi scrie trupul
arcuit peste sabia timpului
trupul dă târcoale inimii
ca o fiară plămădită din cercul lumii
ca o pasăre ce-a învățat
pământul să zboare
sângele mi s-a agățat de cer
iar cu buzele tale îmi scrii pe el
că mă iubești

fata cu părul albastru

orașul avea cătușe
prin încheieturile strânse curgeau păsări
fata cu părul albastru
pășea pe cercul deschis al ierbii
parfumându-l cu roșul adolescenței
ea lăsa în urmă oase de vis
să găsească drumul înapoi
apoi cumpăra flori de la femeia
legată de turn
câinii lătrau din închisoare
fata le pune pușin cer pe frunte
și tăia gratiile
cu buzunarul rochiei
sus
în dormitorul mov cu podea de nisip
lumina era întinsă pe pat
odihnindu-și bătrânețea
bărbatul îmbrăcat într-un costum tânăr
o ajuta să privească pe geamul
cu ramă galbenă
fata cu părul albastru care
încă mai aștepta minunea
iar în zare
marea se făcea că este
că vine ondulându-se ca o tinerețe coaptă
coboară din înalt
că atinge cu valurile de cristal
buza paharului plin de sete

Irina LAZĂR

Tocmai aseară discutam despre dragoste

Tocmai aseară discutam despre dragoste
Ți-am mărturisit timid că nu am înțeles nimic
Ceilalți au râs și am tras cu toții
bilete la loto necâștigătoare
Și așa fi vrut să vorbesc despre viața mea, câte întrebări
O rugăciune întinsă în mod ciudat până la stele, doar ea
Vreo doi pași pe întuneric
Și așa fi vrut să mai spun dar ceilalți râdeau și am râs și eu
Și am plecat tot așa
Iubirea mea devenise mai mică decât pământul
Fidelitatea mea ceva caraghios
Unghiile înfipite în gât într-un moment oportun
m-ar fi salvat într-un mod
Mult mai blând.

Ce bine că nu-mi mai răspundeți

Ce bine că nu-mi mai răspundeți,
Ce fericire că îmi spuneți că trebuie să plec dar,
totuși, nu mă dați afară
O fericire că mi se întâmplă toate astea,
în mirosul curat al toamnei
Pot distinge mai bine duhurile
gustul muced,
toate acele lucruri pe care le-am trăit

se zbat ingenuu în mine disperările apatrizilor,
regretele falselor victime,
gesturile sticloase ale psihopaților
care își închid ochii noaptea dintr-un simplu reflex
Nu, strigă eugen ionesco dintr-o biată paragină,
în care negația nu are valoare
Da, strigă raskolnikov cu țepii săi violeți,
de om care a mers până la capăt
în moarte și în viață
Ai curaj să pătrunzi toate astea,
ai curaj să vezi dincolo de geamuri,
de cărțile, de străzile împănate
cu steluțe de plastic peste care cad grei,
enormi,
adevărați,
viitorii fulgi de zăpadă
Nu știm, strigă toate femeile ofilite,
care-și mută pantofii lor roșii
la colț de stradă
în loc să-și împodobească cu vârful lor tăios,
cerceii, dormitoarele,
viața.

Masochism 10

ca să mă pot măsura mai bine
scriu pe o listă
numele celor 100 de bărbați cu care m-am culcat
nu vreau să uit, adaug în dreptul fiecăruia câte o steluță
bucuros, îmi mărturisești fanteziile tale
cu femei pline de suflet
îți torn lapte fierbinte peste sfârcuri
m-adaugi în vocabularul ținut la piept.

În adânc
În adâncul sufletului tău stau stelele
suspendate
și nu spun nimic
fierul din miezul lor e mânjit cu sânge
sângele tău e greu de fier
în adâncul sufletului
ca într-un lac roșu
stau stelele suspendate.

Nu vă încredeți

nu vă încredeți în culori
ele sunt doar reflexul unui refuz al lucrurilor
de a părea ceea ce sunt
nu vă încredeți în simțuri
lumea e o neștiută distorsionare a neștiutului
nu vă încredeți în nimic
singură moartea pare, de la distanță,
o enormă flacăra albastră.

Savu POPA

Din somnul nostru

Mama intră în cameră,
Liniștită,

Noi dormim,

Din somnul nostru,
Mai multe perechi de ochi
O privesc,
Ca într-o pădure, noaptea,
Printre copaci,
Prin beznă.

Ea nu se sperie,
Trece mai departe.

Să te îndrăgostești
Înseamnă
Să treci
Pe fusul orar
Al altei inimi.

La Rocoteci, iarna

Mergeam adesea
Între dealuri,
Iarna, La Rocoteci,
Un drum îngust, un drum tranșeu,
De ambele părți
Troiene imense, înghețate,

Nu încăpeau două mașini,
Drumul urca spre un dâmb,
Acolo, o cruce de lemn de vreun metru și ceva,
Era linia de final
Pentru mașinile care trăgeau
Cinci sănii,
Râsete, țipete
Și după aceea, o liniște
Cât o caracatiță imensă plutind aerian
Până departe.
Și ne plăcea să călcăm pe pământul înghețat
Care scrâșnea ca o coajă de ou.
Acolo, chipurile, are oul vârful,
Și bătrânii care vara culegeau niște urzici
Pe care le beau cu apă caldă.
Se spunea că îți destupau
Acele zone ale sufletului în care pătrunsese
Prea mult mâlul discordiilor.

Cârțițe oarbe, cârțițe fantome

Vine la tine un om,
Într-o zi de început de săptămână,
Te roagă să îi împrumuți vreo câteva amintiri,
Cele mai neînsemnate, având colțurile îndoite, cenușii,
Cele în care cârțița nu a săpat încă.
Tu îi dai, îl lași să plece,
Nu știi când se va mai întoarce,
dacă se va mai întoarce.
Apoi, vine alt om,
În următorul început de săptămână,
Te roagă, tăcut, ușor stingherit,
Să îi împrumuți câteva calități,
Felul tău de a vorbi, de a privi lucrurile.
Cele câteva momente de sinceritate din viața ta,
Cele în care cârțița nu a săpat încă
Tuneluri, goluri,
Cârțița-fantomă.
Treacă-meargă de la tine,
Îl servești și pe acesta,
Obosit, vrând să scapi cât mai repede.
Și totul se repetă, la al treilea, al patrulea
Început de săptămână,
Până la sfârșitul anului mai e timp.
Obosit, exasperat, palid, nu găsești cheia să închizi
Definitiv poarta, nicio cheie nu îți e de folos.
Vizitatorii sunt tot mai diverși, mai agasanți.
Te resemnezi, când realizezi
Că toți aceștia sunt adevăratele cârțițe,
Care sapă în tine, câte un tunel,
În pământul tău, prea bogat, prea întins
Pentru ei, cârțițe oarbe, cârțițe fantome.

O antologie insolită

Când am primit oferta lui Adrian Lesenciuc de a deschide o rubrică temporară în revista „Hyperion“, în care el să illustreze în mai multe numere poezia scrisă de poeții Brașovului în ultimul deceniu – asta era acum patru ani în urmă –, mi-am închipuit că harnicul scriitor brașovean, întâlnit în diverse ocazii prin țară, va aduce în pagină poeți noi, nume noi, poezie nouă. Or n-a fost chiar așa, pentru că doar câțiva poeți din antologie sunt mai puțin cunoscuți, în timp ce cei mai mulți sunt nume consacrate ale genului.

Titlul propus – *Brașovul în 1001 versuri* – mi-a adus aminte de antologia lui Laurențiu Ulici – *O mie și una de poezii românești* – dar, cum era și firesc, și de *O mie și una de nopți*. Nu am stat, la finalul acestui exercițiu de pricepere și admirație al antologatorului, el însuși poet, prozator și coordonator de nouă revistă, dar și administrator al Filialei Brașov a Uniunii Scriitorilor din România, să număr dacă versurile poeziilor poezilor selectați de el pe criterii valorice sunt în număr de 1001, așa cum în antologia lui Laurențiu Ulici sunt chiar 1001 poezii, în celebra carte amintită 1001 de povești minunate spuse de Șeherezada. Dar cu siguranță, dacă toate celelalte criterii au fost respectate, pentru că rigoarea este o caracteristică a lui Adrian Lesenciuc, și acesta a fost respectat.

Am citit pe parcursul a aproape patru ani grupajele propuse de Adrian Lesenciuc, sub același argument, care acum, în antologie, a fost dezvoltat într-un succint și convingător studiu asupra istoriei literare a Brașovului, care de la *Scrisoare lui Neacșu din Câmpulung către județe Brașovului* și pînă la poemele lui Laurențiu Ciprian Tudor, cel mai june dintre cei antologați, se impune ca un ax al literaturii române, fără de care nu poate fi privită în ansamblul ei istoria acesteia. Astfel argumentul lui Adrian Lesenciuc este un *captatio benevolentiae*, un îndemn la ceea ce urmează în cele peste o sută douăzeci de pagini ale antologiei.

Selecția numelor incluse în rubrica din revista „Hyperion“ timp de aproape patru ani, întocmai cu aceea din prezenta antologie, este una severă și foarte atentă. De la Claudiu Mitan, poet discret al Brașovului, mai puțin în atenția criticii literare, dar prezent în vizorul cunoscătorilor de poezie și al cenacliștilor brașoveni, și pînă la deja pomenitul Laurențiu Ciprian Tudor, toate numele poezilor confirmă, în parte, prin succintele note biobibliografice și selecția poeziilor din cărțile lor, unii poeți cu opere poetice încheiate și solide, alții în consolidare, ceea ce știam despre mișcarea literară de la Brașov din jurul lui Alexandru Mușina și Andrei Bodi, Simona

Popescu și Marius Oprea ori Caius Dobrescu. Cenaclurile de acolo, cele devenite istorice și cele încă în plină desfășurare, din jurul revistei „Interval“, de la începutul anilor nouăzeci și al editurii Aula, inginerii literare ale lui Al. Mușina, dar și din jurul revistei „Corpul T“, iar acum al celei înființate de Adrian Lesenciuc, „Libris“, toate au constituit locuri ale unor emulații de calitate în rândul poezilor brașoveni, oraș care a adunat de-a lungul istoriei sale oameni de real talent literar din toate colțurile țării: acolo sunt foarte mulți moldoveni, orașul fiind locul de migrare a acestora în căutarea locului de muncă, stabilindu-se acolo cu familii bine închegate și ambiții pe măsură. Dar nu numai din Moldova au migrat în interiorul țării spre Brașov românii, ci din toate provinciile țării. Așa că, privind din punct de vedere literar, așa cum a făcut și selecționerul, Adrian Lesenciuc a avut de unde alege cele treisprezece nume de poeți – cât pentru o cină de fast și de taină –, cu care poate acum ilustra un deceniu, dacă numai atât a avut în vedere el, de poezie românească, în miezul căreia, dacă ar fi să ne gândim doar la Alexandru Mușina, s-a format, în parte, noua paradigmă a poeziei de la noi. Și exemplele ne stau la îndemână nu numai în poezia lui Alexandru Mușina, dar și în cea scrisă de Romulus Bucur, și el cu experiența Cenaclului de luni, ori insolitul și experimentalistul Daniel Pișcu, tot lunedìst de frunte. Andrei Bodi, Simona Popescu și Marius Oprea sunt următorii în linie descendentă, poeți din următoarea promoție, desprinși din optzecismul românesc, în care pot fi incluși cu ușurință. Ca să nu mai vorbim de adoptatul brașovean, prin norocul unei întâmplări fericite, Liviu Ioan Stoiciu, poet de prim raft al poeziei românești și nume de referință al optzecismului, generație care a schimbat cu totul fața poeziei din arealul literaturii române.

Cu Mihai Vakulovski, aciuat pe la Brașov, tot în jurul lui Mușina, venit din Moldova de peste Prut, cu o poezie atipică și inovatoare în limbaj și discurs poetic, cât și cu Mihai Ignat, un sârguincios demn în creația literară, cu bune rezultate și în teatru, dar și cu mai puțin prezente în poezia de la noi, Angela Nache Mamier și Mihaela Malea Stroe, precum și cu tînărul Laurențiu Ciprian Tudor, promițător și proaspăt, antologia lui Adrian Lesenciuc – *Brașovul într-o 1001 versuri* –, insolită și bine argumentată, originală în spațiul vieții literare de la noi, ilustrează cu precizie fenomenul poetic brașovean al ultimelor decenii, dar și exemplară de cum trebuie să arate o viață literară într-un oraș cu o tradiție culturală de necontestat.

Ovidiu Constantin CORNILĂ

Necuprinsele tăceri*

Gara de Nord avea un aer apatic și deprimant, ca de altfel și intrarea în București. Blocurile dimprejur îi accentuau și mai mult griul acela monoton și mohorât. Lui Dinu nu îi plăcuseră niciodată gările. Multe cabluri, șine, miros de rășină, pasageri grăbiți, chioșcuri, săli de așteptare pline mereu, multă hărmălaie. Un fel de barieră umană, un bazar uman forfotind care îți puneia răbarea la încercare înainte de a intra în oraș.

Până la consulat mai era mult, dar nu asta îl măcina acum pe Dinu. Simțea că zorii unei noi epoci aveau să se facă în curând prezenți. Nu știa cum să înțeleagă lucrul ăsta, cum să îl asimileze, să îl facă una cu el. În urma lui, la cinci sute și ceva de kilometri rămânea comuna Y, unde după numai un an putea fi director, sau așa îi plăcea să se îmbărbăteze. La o școală unde se vorbea în majoritate limba poloneză, unde s-a simțit străin încă din prima zi, iar acum, la aproape un an de la venirea lui acolo, continua să se simtă la fel. Nu putea schimba nimic și poate că ar fi fost în zadar să o facă. Viitoarea lui plecare se baza pe minciună, pe șpagă, pe umilință. Ce fel de inițiere în următorul an ar fi ceea ce a demarat deja cu aproape nouă luni în urmă? Unde duceau toate acestea? Prin ce lumi necunoscute urma să ajungă?

Un șir de întrebări nestăpânite îi explodară lui Dinu în minte dintr-o dată. Îi era frică. Pentru prima oară, avântul de a lua întreaga lume în piept se transformă în frică. Frica de a nu face bine lucrurile. Acel instinct natural, care la copii funcționează la perfecție, ca o lipsă a temerii de a nu greși. Copiii învață mai repede pentru că nu le este frică de greșeală. Își dau frâu liber imaginației, creativității și sunt capabili de lucruri incredibile. Adulții, în schimb, conștientizează eroarea diferit: sunt mult mai prevăzători și calculează de mai multe ori înainte de a face ceva. Aici

intervine frica de a nu face ceva rău, de a nu greși. Greșeala, soră cu nehotărârea, cu închistarea, greșeala, care ar trebui să fie considerată ca ceva natural, firesc, este văzută ca un stigmat social și pedepsită. Dinu aflase câte ceva despre fascinanta lume a creativității pure și neinhibate de la conferințele unui mare pedagog și profesor universitar, sir Ken Robinson...

Și? Avea voie să greșească. Nimeni nu s-a născut perfect. Putea să se bălbaie la Consulat după pofta inimii, să rateze ocazia, era greșeala lui. Doar a lui... Era gânduri de încurajare, de relaxare a minții. Cu toate acestea, Dinu nu se simțea deloc liber și relaxat. Dimpotrivă... Era mai degrabă o relaxare condiționată, asemeni unui canar într-o colivie cu zăbrele invizibile...

Între timp, trenul intrase în gară. Ca luat prin surprindere, Dinu coborî prima treaptă a trenului. Luă un taxi din fața gării și porni spre Consulat. Nu se grăbea. Se uită la ceas: era abia ora zece și un sfert, iar interviul îl avea la cinci și jumătate după-amiază. Mai era timp berechet. Așa că îi spuse taximetristului să oprească mașina, îi plăti și se coborî. Miroseau a primăvară pe terminate străzile Bucureștiului. Și, cum nu avea cine știe ce bagaj cu el, numai o geantă de umăr, Dinu o luă la pas. Nu mergea nicăieri, nu avea nicio direcție, nicio țintă anume. Se lăsă în voia hazardului. Trotuarele late și bulevardele interminabile îi aduseră în minte momentele acelea din copilărie, când își petrecea parte din vacanța de vară la nașii săi de botez, care locuiau chiar deasupra teatrului Notara, într-un apartament cu două camere, la etajul al doilea. Părinții îl luau cu ei pe la Cocorul, prin Piața Amzei, la Antipa, pe calea Victoriei, la Casata... Zgomotul Bucureștiului de altădată, soarele acela care și el părea copil. Cu

aproape două decenii în urmă, totul era altfel. Prezentul aduse cu el schimbarea. Clădiri noi, mașini noi, oameni noi. Timpuri noi.

Vântul bătea nedefinit și ușor dinspre vest. Aducea cu el pași noi pe caldarâmuri vechi. Bătuse o vreme și de la est, bătuse roșu... Acum, orice lucru sau ființă păreau împrumutate, nefirești, un scenariu fixat de cineva mai mare decât noi. Un fel de șah cu oameni, cu obiceiuri sau, mai bine spus, o masă uriașă în care, asemeni soldaților de plumb, tunurilor și boscheților în miniatură, pasiune a vreunui împătimit de istorie cu bani și spațiu, defila și se întindea pe o suprafață de șaiszeci și patru la puterea șaiszeci și patru. Un joc serios în care soldații se numeau pioni, iar conducătorii lor, care nu luptau niciodată, ci comandau, erau regi și regine, un joc cu subalterni, nebuni, sau primii executanți, caii și turnurile, care flancau dreapta și stânga într-un amalgam dement în *patru d* în care nu exista și nu trebuia să existe nicio direcție, nicio logică, doar mișcare. În orice ordine aparentă domnea cea mai mare dezordine deliberată, poate într-o sală de poker privată, unde legile pseudoadevărului erau scrise la un pahar de Murfatlar sau la un gram sau două de cocaină împărțită cu cardul bancar în linii, cu tipese în fuste scurte, cu zâmbete false și lascive, câte una pe fiecare genunchi, într-un ranch în care luxul ostentativ de prost gust, poate împrumutat de la alții care îl lasară de rău, murea de plictiseală într-un balcanism de cea mai joasă calitate. Cei noi, cărora puterea le rânjise peste noapte, se îmbătaseră ca porcii, mult prea devreme (ar trebui să existe o anume decență și în a te îmbăta, zâmbi Dinu în cea mai adâncă sine a sa, numai pentru el, departe de gândurile celorlalți), iar acum, uitându-și trecutul încă proaspăt și cald, au devenit stăpâni fără a înțelege ce însemna asta... Cei care lucraseră ca directorași sau funcționari pe la nu știu ce birou, foștii lingăi și specialiști în arta compromisului și a promiscuității, care mirosiseră toată viața lor benzina de Dacie, acum își așezau fundurile grase și aristocrate în BMW-uri, Mercedesuri și alte mărci străine. Aceștia erau cei aleși sau autoaleși, o tagmă care mergea ca o tradiție, departe, în istorie, până la turci sau poate și mai departe, înapoi, într-o soartă care ne fusese pecetluită. Daaa, rânji Dinu parcă a răzbunare, balcanismele aduse și transmise de la turci sunt de vină, din generație în generație, ca pe o moștenire de mare preț: ploconul, sarmaua, salamul (care, de fapt, înseamnă *sărat*), rahatul și halvaua, maneaua și multe altele. Mâncarea ca mâncarea, se scuză cumva Dinu, căruia începuse să îi fie foame, asta e, românul a fost mereu mânău. Poate că lucrul ăsta nu era chiar atât de rău. Dar noi, ca nație, am funcționat mai tot timpul ca un magnet al mizeriei morale. Tot ce am avut de preț am ținut ascuns. În schimb, ne-am dat mari fără a fi nevoie, fără a ni se fi cerut. Am mințit, am acceptat trădări pe care tot noi le-am pus la cale, am furat, ne-am alungat oamenii de valoare din țară, am înșelat, pentru că așa am fost instruiți să facem, am luat mită, am făcut

prost lucrurile (lasă, că merge și așa), am lăsat pe alții să ne fure, ba chiar i-am și ajutat. Ne-am legat de mâini și de picioare, de creier și de suflete cu lanțurile corupției, ale putreziciunii unui sistem care ne dorea bolnavi, supuși, începând cu vânzătoarea grasă de la pâine până la primul secretar de la partid... Asta era moștenirea noastră. În timp ce alții nu știau nici măcar cum arăta un hoț, noi ni-i trimiteam timid, la început, pe primii. Și își aduse aminte de doamna Anelia, care povesti într-o zi într-o pauză că, în Norvegia anilor nouăzeci, imediat după ce granițele se deschisera, în Biblioteca națională fusese prins în fraudă un anume individ din est care furase un infolio cu copertile aurite. Cineva îl observă și dădu alarma. Cei de față se apropiară de neisprăvit și începură a-l studia ca pe o raritate a naturii. Ba chiar îl și pipăiră, să atingă și ei un hoț, să vadă cum este. În urma aceluia incident, norvegienii au învățat lecția și au început să instaleze primele sisteme de securitate... Într-o țară unde regele se plimba cu bicicleta sau mergea la biserică, la fel ca oricare alt cetățean, noi am fost primii care am introdus confuzia. La fel s-a întâmplat și în Germania sau în Austria, în Portugalia, Grecia, Israel sau Anglia. Hoții au fost primii noștri deschizători de drumuri. Emisarii unei țări în care granițele de fier au fost sparte în țândări de urletul neardentalic ținut în noi toți anii aceia. Decenii întregi. Banda lui Porcu, vestită în toată Europa, era cea care organiza și fura cu elicopterul de la bănci, care ucidea și extorsiona, țigani și pușcăriași care izbeau duba în shopuri și care lua tot ce se putea lua, până și posterele de pe pereți și care, mai apoi, zăceau, la numai câțiva kilometri, la marginea pădurii, beți morți și răgâind conservele de pisici și câini furate și ele tot de acolo. Am poluat și înmărmurit lumea cu obiceiuri barbare, am hăcuit și pârlit porci în balcoane de apartamente închiriate, am furat bijuterii cu guma de mestecat lipită de cutii de coca-cola, am pescuit și măcelărit până la ultimul crapii iazurilor private, pe care tot noi eram puși să le păzim, am furat haine, televizoare scumpe, mașini și tot ce se putea fura. A fura a însemnat moneda noastră de schimb. Noi, cei obosiți, obsedați și îndobitociți de o mentalitate bolnavă, nesimțită și parșivă, noi, cei hămesiți și sătui de ulei și pâine la cartelă, sătui de statul în picioare cu orele pentru a cumpăra un kilogram sau două de portocale, în timp ce alții jucau fotbal cu ele, ne-am dezlănțuit. Am izbucnit și am arătat lumii ce știam să facem cel mai bine. Asemeni unei bube pline cu puroi, ne-am revărsat entuziaști obiceiurile peste tot.

Pe urmă, după ce tot șuvoiul ăsta s-a mai potolit, după ani și ani, lucrurile se mai potoliseră. În tot diluviul acela erau și oameni nevinovați, târâți de curent, dar nevinovați. Cei care își riscaseră serviciile, își lăsară în urmă familiile în favoarea banului. Cei care încercaseră acel vestit altceva din vest... Marele vis american care acum devenise european.

* Fragment din *Necuprinsele tăceri*, volum de proză autobiografic

Hanna BOTA

Cuşca^{*}

Cap. 27

Oaza era mai mică decât ultima, mărimea unei oaze se socotea după numărul de palmieri care ocroteau suprafața ei, așa îi spusese Brahim. Oaza Douz era una mare, avea două milioane de palmieri, cea în care au poposit ultima dată era una dintre oazele considerate mici, cu cincizeci de mii de palmieri, dar aceasta era și mai mică, cu doar douăzeci de mii. Trecuse furtuna de nisip și peste ea, frunzele palmierilor erau prăfuite, le lipsea culoarea verdelui strălucitor, ar fi fost binevenită o ploaie, dar cine știe dacă nu vor mai trece ani de zile până să vină o ploaie? Starea de spirit a lui Carol era în tandem cu cenușul oazei. Femeile urmau să rămână aici, erau câteva sate cu casele îngrămadite, albe și plate, fără acoperiș, vopsite cu var, așa cum erau casele în toate satele Africii de Nord. De-aici e foarte aproape Libia, vom trece granița în zilele următoare, îl anunță Moez pe Străin. Ochii bărbatului clipiră a surprindere: în Libia nu are cine să-l mai urmărească, ar fi bine să nu se mai întoarcă de acolo, să caute o posibilitate de a ajunge într-un oraș mare, iar dacă i-au fost blocați banii în băncile tunisiene, cei din băncile franceze nu puteau fi blocați, ar putea găsi o cale de a se întoarce acasă, numai dacă nu ar fi fost pus sub urmărire generală, până la urmă, un atentat împotriva fiului președintelui unei țări nu e un lucru mărunț. Însă dacă va fi prins în Libia, cei de aici nu au niciun interes să-l aranjeze fără judecată, cum era echipa lui Abdul, ar urma o procedură legală, ar fi protejat de legi internaționale, nu s-ar putea face abuzuri din cauza opiniei publice, pe când dacă ar fi prins în Tunisia, acolo ar putea putezi în vreo închisoare fără să-i dea cineva de urmă, ar putea fi împușcat și nimeni n-ar afla, sistemul dictatorial e extrem de bine apărat. Ar fi o singură problemă cu Libia,

poate există între cele două țări înțelegeri tacite prin care să-și facă serviciile reciproce; astfel, ar putea fi predat tunisienilor fără ca transferul să se facă public, doar spusese și Căpitanul, cu aluzie la Libia, atunci când fusese vorba de motorina furată: ne ajutam între noi, Prizonierule, ne susținem, că dacă n-o facem noi, nimeni nu ne-ar mai băga în seamă.

Gândurile îl frământau pe Prizonier mai negre ca altă dată, în timp ce se căzneau la despachetatul bagajelor. Erau câteva bagaje care conțineau marfa, nimeni nu-i spusese în ce consta *marfa*, el nu văzuse decât mărunțișuri ce apar în târguri, dar drumul era făcut special pentru ea, așa înțelesese Carol. Plăteau și călătorii trecerea prin deșert, cei mai mulți erau tăcuți și nebăgați în seamă, își aveau propriile rezerve de hrană, chiar dacă se gătea la comun, solicitau călăuzirea și suportul social al caravanei, liniștea de a trece deșertul feriți de primejdii, în grija unor cunosători, dar cămilele și cămilarii care au pornit cu Moez se preocupau în primul rând de marfă. Așezară cușca undeva la umbra unui pâlci de palmieri, nu departe se afla gardul de cactuși: peste tot erau de văzut aceste garduri de cactuși cu frunze mari, ovale, zemoase și cu țepi lungi, răutacioși. Helmia se apropie de gard, zărise fructele portocalii de cactus, apetisante și hrănitoare, după zile în care văzuseră mai mult nisip decât culoare, era o bucurie să-ți lăfăi ochii în nuanțele vegetației, chiar așa prăfoasă cum era după furtuna de nisip.

Femeile și vreo doi bărbați își înnodau bagajele pregătindu-se de plecare. Rămânea Helmia și bătrânul Hagi care vorbea puțin de tot cu dinții lui știrbi, doar cu fata avea multe de împărțit. Poate se vor alătura și alții, gândi Străinul în timp ce o vedea pe Helmia lovind cu un băț țepii cactusului ca să poată culege fructele. Îi dăruie și

lui unul, el o privi cu tandrețe, aștepta venirea serii când, poate, în jurul castronului de gătit, vor continua poveștile. Acum era hotărât să îndrepte discuția spre ceea ce-l interesează pe el, pare că fata era înclinată spre discuții serioase și nu e atât de timidă în a-și exprima părerea personală pe cât e de timidă în gesturi și în atitudine, trebuie doar creat cadrul propice.

Se îndreptară spre grup ca să-și ia rămas bun de la cei care plecau. Aici, în pustiu, oamenii se legau sufletește unul de altul, o caravană nu era ca un tren în care călătorii urcă, coboară și rămân la fel de indiferenți unul față de altul ca și cum nu s-ar fi intersectat vreodată, aici oamenii devin prieteni și vor face referiri toată viața la o călătorie sau alta. Când s-o salute pe Samira, Carol o întrebă ceea ce de ieri voia să afle: Samira, tu ai spus că prin această mână a Fatimei voi avea noroc la femeia pe care o iubesc; cum se va întâmpla acest noroc, va trebui s-o caut eu, va trebui să-i vorbesc, de unde o să știu că norocul s-a împlinit? Așa, Străinule, deci ți-ai dat seama că iubești o femeie și nu știi cum să faci; norocul primei picturi aduce femeia iubită la tine, va veni ea și atunci vei ști că s-a împlinit, tu nu trebuie să faci nimic. Carol râse ca după o glumă drăguță, râse fără batjocură, cu bucurie, mulțumit de răspuns, dar Samira îl privi serioasă: nu râde, Străinule, când se va împlini, îți vei aminti, spiritul Samirei e spiritul celor care cunosc unele lucruri din viitor, îmi arată femeia pe care o iubești. Cine e, Samira? o întrebă iute Carol, să vadă până unde merge spiritul de cunoaștere a viitorului, cum declara ea, oare deslușește măcar prezentul? Tocmai ții în mână fructul adus de ea, dar încă nu a venit cu iubire, trebuie să mai aștepti! Acum, Carol deveni serios. Samira nu se feri să-l privească direct în ochi, nu era sfioasă deloc în prezența lui: *fiecare străbateră a deșertului e cât o viață și viața nu e mai mult decât o trecere a deșertului. Ți se pare că deșertul e gol, așa ți se pare că e și inima uneori, dar ceea ce ai uitat este că suntem deja plini. Tot ceea ce avem nevoie se află deja în noi*, Străinule, îi mai spuse ea. Şukran, răspunse el, apoi o privi pe Helmia, deci ea este femeia care va veni cu iubire la el. Ce să facă cu ea? Dar acum ce să facă cu propriul lui sentiment care înflorea ca izvoarele în oază? Să-l nege? A venit neinvitat, necăutat, proaspăt, misterios și atât de plăcut, vai, ce plăcut era să simți îndrăgostirea, să descoperi femeia care a umplut pentru clipe lungi spațiul cu feminitatea ei. Ar putea să umple și viața aridă a unui bărbat simandicos, prea interiorizat, înfricat de cuvinte, om al imaginilor, sastisit de viață, simțindu-se deja bătrân uneori, sub amintirea eșecului de a se fi unit cu femeia cu ochi verzi de teutonă, încă ciuntit la gândul de a nu-și fi putut crește singurul fiu în casa lui, dar, paradoxal, la fel de suferind și pentru lipsa unui duș cu săpun, de parcă i s-ar fi tăiat un braț!...

Străinule, se auzi vocea afumată, atât de cunoscută, căci veni rândul bătrânei Fatima să-și ia rămas bun, în oaza aceasta sunt douăzeci de izvoare mari și mai multe mici, casa unde au locuit părinții mei și unde locuiesc eu acum, e lângă cea mai mare fântână, vino să-i faci o vizită bătrânei

Fatima, vom împărți împreună cina și vom fuma din narghilea, vom bea cafea și Fatima îți va mai spune din poveștile deșertului. Când Hagi Moez îmi va călca pragul, Fatima te invită să-l însoțești, spuse cu vocea ei hodorogită. Carol mulțumi pentru invitație, dar după ce plecară, Helmia îi spuse că niciodată nu se poate refuza o invitație și va trebui să meargă negreșit. Tu până unde călătorești, Helmia? o întrebă Carol, fericit că i se poate de-acum adresa oricând, părea că bariera de păstrare a distanței femeilor față de bărbați a dispărut după câteva zile de călătorit împreună, nu înțelegea foarte clar când se îndepărtează această barieră, nici care sunt gesturile care trebuie făcute ca să se poată discuta fără opreliști. Voi merge mult, până la sfârșit, de unde a pornit Moez cu caravana, răspunse ea împăcată cu situația. Cu ce scop ai pornit în călătorie? Te duci la cineva, te duci acasă, ai fost la târgul din oaza aceea? insistă Carol. Eu nu am scopul meu, eu nu merg unde vreau, merg unde sunt dusă, e scopul lor, eu fac parte din plan, spuse ea aproape șoptit. Felul ei de a vorbi crea o atmosferă aparte, aproape misterioasă. Adică, să înțelegi mai clar, explică ea văzând nedumerirea de pe chipul bărbatului, Moez nu poate transporta *marfa* decât dacă sunt eu garanția. Nu i se dă pe mână și nu o poate preda fără mine, spuse Helmia cu aceeași voce egală, arătând resemnare. Ți place asta? se interesă Carol. La început mi-a plăcut, eram importantă sau credeam că sunt, dar acum îmi dau seama că viața mea nu mai e a mea, ei fac cu ea ce vor. Spunând asta, ochii i s-au întristat, nu disimula nimic, arăta tot ce gândea, așa cum fac oamenii simpli care nu au ce ascunde, părea că te poți îneca în adâncimea ochilor ei, parcă și punctulețele de pe pomeții obrazilor i se întristaseră, avea gura acoperită. Helmia, nu înțeleg prea mult, nu știu despre ce marfă vorbești, nu am înțeles de ce ești tu garanția, încercă el să afle mai multe. Nu înțelegi pentru că nu știi, spuse ea, e simplu de înțeles și de simplu ce e, devine greu. Și eu am înțeles greu, acum e mai simplu, pur și simplu merg prin deșert, asta e tot ce am de făcut, ridică împăcată din umeri. Nu vrei să îmi spui mai multe despre tuaregi, despre casa ta, despre toate câte le-ai trăit, poate ar fi ca o altă poveste a deșertului, după care o să înțeleg și eu mai multe, o să-mi fie și mie mai simplu, nu vrei? Părea că îi convine că cineva se interesează de povestea ei, că se vorbește *despre ea*: am să-ți povestesc, Străinule, spuse ea, atât cât îmi va da voie spiritul deșertului să-ți spun, dar nu știu de ce te-ar interesa viața unei văduve din tribul tuaregilor. Îmi povestești și poate se găsește o cale să scapi de însoțirea mărții lui Moez, încercă el o explicație. Marfa nu e a lui Hagi Moez, nu el mă ține, încercă ea să-l scuze, e lupta tuaregilor pentru libertate și de aceea sunt aici, da, aș putea scăpa dacă ar veni în familie sabia a treia, atunci ar veni spiritul războiului și am primi drepturi. Sau aș putea să scap dacă aș muri. De fugit nu pot și nu vreau. *Kismet*. Carol începea să lege cumva capetele de informație ca să priceapă despre ce e vorba. Dacă o să le iei pe rând și dacă o să-mi răspunzi la întrebări, poate o să înțeleg mai bine și poate o să-ți fie și ție mai ușor să vezi o ieșire, mai spuse el când cămilarii

terminară de aranjat lucrurile. Ea dădu din cap a neîncredere sau refuz, dar nu apucă să afle mai multe, apăru Moez dintre palmieri, se întorcea după ce anunțase autoritățile satului că au rămas să poposească o vreme în oază, să se odihnească și să-și refacă proviziile.

Cap. 29

Carol se retrase în patul aranjat în cușcă, ușița rămăsese deschisă larg, așa că-i încăpeau picioarele, pânda de deasupra fusese luată, dar acum Brahim fugi s-o aducă din nou. Nimeni nu mai avea teamă că ar putea evada în starea slăbită în care era, nu ar ajunge prea departe. Vrei să-ți spun o poveste? întrebă Helmia cu vocea ei apropape șoptită, când îl văzu instalat în așternut. Se strecurase între prelată și gratii, privindu-l cum se întinde ostenit. Carol se înșenină, vreau, dar numai dacă îmi spui o poveste despre tine. Ce să spun despre mine? Viața mea nu e poveste, e multă suferință, așa cum e viața multor femei de aici, deșertul e dur și nu răsfață pe nimeni, încercă ea să se eschiveze. Tocmai despre felul acesta de viață vreau să-mi povestești, nici pe mine nu mă răsfață deșertul, spune-mi despre familia ta, despre săbii și spiritele lor, despre ce gândești privind viitorul, insistă el. Da, voia să povestească, nu povestise nimănui, nici în timpul călătoriilor, nici acasă printre ai ei, pe nimeni nu interesa. Cum să încep? se codea cu timiditate, trăgând de timp. Ce dragă îi era, ce simplu ar fi fost s-o poată îmbrățișa, s-o alinte ca pe-un copil nealintat la vreme, ar fi vrut s-o sărute, dar aceste gesturi ar fi alungat-o. Îi despărțea grilajul, era singurul fel în care puteau povesti fără să aibă nevoie de supraveghere îndeaproape. Să se bucure din nou că exista cușca. Fata se prinse cu o mână de gratii și-și lipi tâmpla de ele, avea șalul desfăcut. Putea să-i vadă buzele în mișcare, deși mai mult i le ghicea în întunericul serii. Carol observă cât de mult i s-a adaptat văzul pe timp de noapte, cum la lumina lunii sau la lumina focului vedea totul deslușit, te-a înfiat deșertul, îi spunea Brahim, eu știu, eu am dreptate când îți spun.

Dacă m-ar închide cineva într-o astfel de cușcă, aș muri, spuse ea, noi, oamenii deșertului nu putem trăi în locuri atât de strâmte. Carol fu ispitit să-i spună că și ea trăiește într-o cușcă, nu una de fier, ci una socială și psihică, dar se abținu, poate nici nu l-ar înțelege, nu dorea o polemică, dorea s-o audă povestindu-și viața, să-și descopere gândurile fără opreliști. De ce crezi că ai muri? o provocă. După ce m-am căsătorit cu Zaman, am văzut că îi e teamă să înceapă organizarea triburilor; în primul an oamenii ar fi ascultat de el, nu era războinic, nu știa să lupte cu pușca, dar ar fi avut putere asupra oamenilor, toți așteptau cu sufletul la gură, erau vremuri grele și de peste tot se căuta izbăvirea, dar lui îi era teamă, îl urmăream și știam că îi e frică, a observat și el că știu de frica lui și atunci găsea tot felul de motive să se supere pe mine, îmi găsea pricină de ceartă, eu tăceam ca să nu mă poată acuza, dar dacă tăceam, se enerva mai tare și începea să mă lovească. Nu-i plăcea să-l privesc, cel mai mult îi era teamă de ochii mei. Mulți

oameni nu se uită în ochii mei, tu te-ai uitat de la început fără teamă, asta mi-a spus că pot să-ți vorbesc, că odată vom putea vorbi, și ori de câte ori mă uit în ochii tăi, văd aceeași sete de știut. Acum își făcea treabă cu mărgelile de la mână care i s-au agățat de mânecă. Așa deci, gândi Carol mulțumit, simțeau și alții puterea acestei ființe a Saharei înveșmântată în straie femeiești, dar nu au puterea să i se uite în suflet, pentru că nu au puterea să stea față în față cu ceea ce sunt ei înșiși. *Cred ca asta e taina puterii celui de lângă tine, dacă ai noroc de-un astfel de om: e ca o oglindă, te demască, trebuie să stai gol-goluț în fața propriilor tăi ochi, or dacă ai ceva de ascuns, trebuie să-ți pleci privirea, te dovedește slab, nimănui nu-i place să fie slab. E un mare dar să ai o astfel de oglindă care să te arate așa cum ești.* Oare, în altă conjunctură, aș fi privit la fel de clar în ochii ei? Am avut tot felul de păcate de-a lungul vieții, am apucat să trăiesc tot felul de mizerii, dar cred că Dumnezeu m-a ferit de ipocrizie, nu am fost fals. Am fost dur, am tranșat, uneori am lovit, m-am apărat, dar am luptat cinstit, chiar și cu Ingrid, în special cu Ingrid, femeia teutonă, de aceea nu m-a putut învinge, nu m-a zdrobit.

Lui Zaman, reluă fata încetitor, nu-i plăcea să-l privesc și eu am înțeles asta, deși nu mi-a spus-o niciodată, dar îi auzeam gândurile, mai ales noaptea, chiar dacă ieșea să doarmă afară. Dacă mă lovea, iar eu îl priveam în ochi, cum făceam la început, atunci turba de furie și mă lovea până îmi plecam ochii, parcă l-aș fi ars cu privirea, așa că am învățat să nu mă uit la el, nu mă mai uitam nici când nu era supărat, îl puteam privi fără opreliști doar când nu se uita el. Devenise ca un joc, spuse ea fără ranchiună, când el mă privea, eu lăsam ochii în jos, dar dacă avea ceva de făcut, mânca, se îmbrăca, făcea orice, aveam voie să-l privesc eu, am ajuns foarte buni jucători, cum simțea că îmi ridic ochii, se uita în altă parte, la fel eu, dacă se întorcea spre mine, îmi mutam privirea. Așa a mers o vreme, eu credeam încă în puterea lui de a aduna triburile, de a căuta un drum de luptă și a cere drepturi. Pentru asta ne-am mutat o vreme în Mali, acolo se puteau cere drepturi, el avea bani, familia noastră era săracă, noi eram puternici numai pentru că aveam spiritele a două săbii, dar ei erau bogați, a luat în chirie o casă în Mali, la marginea orașului, că nu suporta înghesuiala. De aceea îți spun că aș muri într-o cușcă așa mică, noi am trăit sute de ani în întinderea câmpurilor de pășune și ale deșerturilor. Zaman nu putea dormi nici în casa noastră. Îl simțeam adesea cum se tot foia în așternut, apoi lua pătura și mergea în fața casei, în stradă, pentru că nu aveam curte. Dormea acolo liniștit până răsărea soarele. Dar nu era singur, mulți dintre tuaregi s-au mutat forțat în orașe, mai ales în Mali, acolo au primit ajutor de la oameni, mulți nu aveau nimic, că doar nu puteau veni cu cămile, nu aveau loc de muncă, primeau mila oamenilor, unii și-au găsit câte ceva de muncă, dar puțini, pentru că tuaregii nu au școală, decât cei care aparțin familiilor mari, cum era familia noastră și a lui Zaman. Îmi era milă de oamenii noștri, îi vedeam dimineața cum se trezesc în stradă, uneori venea poliția și îi trezea cu lovituri de

baston, nu toți acceptau că un tuareg se simte ca în cușcă în casă, că până și gardurile îl apasă neplăcut, că suferă și se simte închis. Polițiștii strigau ca turbați: barbarilor, păgânilor, când veți accepta să trăiți civilizată atunci să vă mutați la oraș, până atunci duceți-vă în pustie, acolo nu vă văd decât șerpii și scorpionii, strigau polițiștii în gura mare, până ieșeau vecinii să vadă cum ne umilesc lovindu-i. Unii se distrau, alții le dădeau dreptate, doar unora le era lehamite de răutatea oamenilor.

Ce ne-am mai fi dus în pustie! Dar ne luaseră pustia, o împărțiseră între ei, iar pe noi ne-au lăsat fără țară. Știi, după revolta triburilor unite ale celor din Mali și Niger, după anii nouăzeci, s-au semnat niște acorduri și li s-au promis drepturi tuaregilor, atunci mulți au fost ademiniți și au venit în orașe, unii au fost obligați să părăsească deșertul, pentru că nu aveau pășuni și nu mai puteau hrăni cămilele, oile și ce mai aveau, ori că, datorită granițelor, nu puteau călători liber prin deșert ca să caute noi izvoare. A fost un eșec, vedeam cu toții cum familiile sunt tot mai sărace, mai disperate. Deșertul nu oferă mult, dar nu suferi de foame, oamenii sunt egali acolo, orașele erau foarte periculoase pentru ai noștri: în orașe sunt oameni bogați cărora nu le lipsește nimic, iar cei săraci se uită cu jind la condițiile bogățiilor, atunci fură să dea și copiilor lor de mâncare, unii au ajuns hoți, apoi au fost prinși, când greșea unul, eram acuzați întreg poporul. Nu știam cum se poate ieși din acest cerc al sărăciei și nemulțumirii. Zaman nu înțelegea nicicum că el trebuie să gândească un plan. Orice sugestie a bătrânilor era respinsă, iar dacă vedea că eu aș fi de partea lor, atunci devenea dușmănos și neîncrezător, sta în singurătate și nu voia să-mi vorbească niciun cuvânt.

Helmia vorbea repede, cu ochii fixați undeva în gol, se vede că retrăia emoția acelor timpuri. Lui Carol îi era milă de ea, dar n-a oprit-o, ea continuă să-ți povestească durerea: mulți dintre frații noștri care nu aveau de lucru, s-au implicat în comerț cu arme și în tot felul de acte de contrabandă. Dacă îl prindea poliția pe vreunul dintre ei, ne acuzau pe toți, cum ți-am spus. Noi vedeam că frații noștri fac aceste lucruri pentru că le mureau copiii de foame, că nu aveau o jelabie să pună pe ei, că femeile nu aveau făină pentru cușcuș, așa că am vorbit cu Zaman: acum e timpul, au și arme, au și supărare, adună-i! Nu doar pe cei din triburi, adună-i și pe cei de la oraș, toți te-ar asculta. Veneau la noi niște bătrâni, fii ai lui Amenokal. Când fata văzu nedumerirea de pe chipul Prizonierului, explică: Amenokal se numeau conducătorii triburilor principale, când se adunau mai multe triburi la un loc erau conduși de șefi în frunte cu un Amenokal. Acum nu mai este nici un Amenokal adevărat, pentru că nu există triburi unite, dar fiii lor sunt încă oameni importanți. Ei se adunau în secret, veneau și la noi, eu făceam ritualul celor trei ceaiuri, beau, apoi aduceam mâncare și attay, fumau narghilele și vorbeau. Ascultam și eu, aveam voie să stau printre bărbați, între ei, pentru că sunt fiica familiei cu cele două săbii, dar când Zaman a observat că bătrâni sunt mai încrezători în mine decât în el, vedeau că dorința mea de luptă

era mai puternică decât a lui, s-a supărat tare. Am urmărit cum fața i se făcea neagră și ochii i se îngustau privind spre mine. Trăiam cu frică. Simțeam bucurie numai când era el plecat sau când veneau bătrânii descendenți Amenokal la noi, atunci parcă înțelepciunea deșertului intra în casa din Mali și nu mai simțeam cum mă strâng zidurile, cum strada mizeră e plină de copii murdari, cum femeile sunt zdrențăroase și nu au bani pentru o *mharma* nouă, că bărbații vin acasă nemulțumiți și fără bani.

Patru ani au trecut așa, de parcă pentru lipsa lui de curaj eram eu vinovată. Am plecat din Mali, bătrânii organizau o revoltă în Niger, acolo se descoperise uraniu și statul i-a alungat pe tuaregi de pe pășunile cămilor, au distrus satele cu case și corturile. Voiau ca Zaman să lupte acolo, încă sperau în forța spiritelor săbiilor unite. Nu se mai uniseră trei săbii într-o familie de pe vremea victoriei triburilor Ahaggar, când luptaseră împotriva francezilor. Dar Zaman dădu iarăși înapoi, bătrânii s-au supărat și ne-au părăsit. Poporul nu a mai putut răbda, s-au revoltat. Bătrânii au ridicat un alt luptător, s-au ridicat ca unul, revolta cea mare din Niger a început cu speranțe mari, a fost nu de mult, în 2004, luptătorii au cerut independența teritoriului ocupat de tuaregi, oriunde ar fi ei pe întinderea Saharei, fie Algeria, Niger, Mali, Maroc sau Tunisia, oriunde. Credeam că cei care au promis independența se vor ține de cuvânt, dar oamenii care conduc guverne și state sunt mai mincinoși decât contrabandiștii care sunt prinși asupra faptei. Un tuareg n-ar promite ceva ce să nu împlinescă, orice locuitor al deșertului știe ce importantă este sinceritatea inimii, altfel nu supraviețuim mii de ani, deșertul ne-ar fi transformat în nisip, deșertul nu minte, dar oamenii aceia conduc țări și sunt mincinoși din cale-afară. Au promis și nimic nu s-a împlinit, tuaregii au rămas fără teritorii, fără pășuni, alungați din țară în țară, nici deșertul nu mai poate fi al nostru.

Revolta s-a oprit datorită credinței în promisiuni. Mai bine am fi luptat, cu arme cu tot, până la capăt, mai bine muream câțiva și-apoi aveau urmașii poporului nostru teren cu izvoare și iarbă pentru supraviețuirea animalelor, dar așa, lupta s-a oprit. După ce s-a făcut liniște, au început să fie căutați conducătorii revoltei, i-au găsit pe bătrânii urmași ai lui Amenokal, apoi au aflat că se adunau în casa noastră; pe rând, i-au închis pe toți, și pe Zaman, eu am scăpat fiind femeie, într-o zi am aflat că a murit, ori nu a rezistat în celula din închisoare, el, care dormea sub cerul liber, ori s-a revoltat cu adevărat, a venit în sfârșit și peste el spiritul războiului și a fost omorât. Așa mă gândesc eu, pentru că nimeni nu mi-a spus nimic. Nu am putut nici să-l înmormântăm, am aflat doar că este mort. Până la urmă, cred că spiritul eliberării nu a venit. Dar mai știu eu ce să cred?

* *Fragment din romanul cu același nume*

Laura cea visătoare

Ancuța, croitoreasă cu faimă într-un sătuc de pe valea Nistrului, dar și mamă grijulie de felul ei, s-a hotărât să-i facă fiicei sale în ziua de naștere, la treisprezece ani, un cadou pregătit de mâna ei: o bluziță și o fustiță care să trezească admirația colegelor de clasă. Pe la mijlocul lui aprilie, când s-a întors eleva de la lecții, i-a zis: – Măine e ziua ta, eu ți-am pregătit, în taină, un cadou, iată-l, îmbracă-l să văd cum arăți în aceste hăinuțe. Fiica a cuprins-o, a sărutat-o și s-a apucat să se îmbrace.

Uitându-se la fiică și dintr-o parte, și din alta, i-a zis: – Te prinde de minune, îți stă așa cum mi-am pus în gând. Fetișcana s-a învârtit de vreo două-trei ori în fața oglinzii, a sărutat-o încă o dată pe mămică și i-a spus: „Îmi vine să zbor..., mâine mă pot duce la lecții în hăinuțe noi? – Nici vorbă“. După ce s-a dezbrăcat, s-a lipit cu umărul de mămica și i-a zis în șoaptă: „Apleacă urechea să-ți împărtășesc o veste, de azi, am și eu ce m-ai preîntâmpinat, ciclul lunar. – Dacă-i așa, îi spune mămica zîmbind cu plăcere, de azi ești Prințesa mea, la botez – Laura, când te dezmierdăm – Mica, în continuare vei fi Prințesa noastră. Tu ești născută în toiu primăverii, să dea Domnul, drăguțo, ca adierile primăverii să te învăluie mereu și să te însoțească totdeauna și pretutindeni.

Când Laura s-a așezat să ia masa, mama, fixînd-o cu privirea, îi spune: – Tu nu atât îmi semeni mie, cât bunicii tale: obraji rozoviori, ochi mășcați de cicoare, zveltă, subțirică la trup, *Rândunica* îi ziceau bunicii părinții. Era harnică și sfătoasă, orice întâmplare o înșira cu tâlc, se lipeau bărbății de ea ca albinele de flori, dar... a avut o viață zbuciumată. Flăcăii îi ațineau calea, cu măritișul însă nu i-a mers. A nimerit de două ori în capcane grele. În calea femeilor frumoase, Laurică, tot timpul se află mreje camuflate cu

dibăcie de anumiți bărbați. Vezi tu, prințesa mea, fii atentă, caută să te ferești de capcane.

– Am să fiu atentă, dar drept să-ți spun, mămică, la grădiniță eu mă jucam mai mult cu băiețașii, în clasele primare căutam să comunic în primul rând cu ei, făceam schimb de pixuri, creioane colorate, desene. Pe ei îi rugam să mă asculte cum declam poeziile ce urma să le spun la lecție. Fă-mă, mămică, să înțeleg de ce ai zis *capcane*. – Iată cum i-a fost viața. Prima dată, pe la vreo 17 ani, a fost furată – un obicei de pe la noi. A furat-o un flăcău nu prea arătos, închis în sine și cam morocănos. De petreceri și ospețe se ferea. Când le intra cineva în casă, parcă-i stătea în spate, nu-și afla loc. N-a întins-o mult cu acesta. Al doilea era harnic, priceput la lucruri, dar zgârcit și o temea, gelos, cum se zice. N-a dus-o mult nici cu ăla. Al treilea era mândru de felul lui, chiar și fudul uneori, cam leneș, ce-i drept, dar avea și un vino-încoace. Era glumeț și cânta frumos. Pe acesta l-am văzut și eu de câteva ori.

Să fi avut vreo șase anișori când l-am văzut întâia oară. Într-o primăvară, în a treia zi de Paști, noi, două familii relativ tinere pe atunci, am ieșit să mesim pe malul Nistrului. Am invitat-o și pe bunica. A venit împreună cu soțul, bătrâori amândoi, pășeau încet, el nu prea auzea bine, pleca urechea când i se vorbea mai domol. După primul păhăruț de vin, s-au înviorat amândoi. La al doilea pahar, privindu-ne atent, ne-a zis cu blajinătate: – Ce zi minunată-i azi și ce loc pitoresc ați ales voi aici, lângă apa curgătoare... Mă închin de sănătate și vă rog să-mi dați voie să îngân un cântec ce mi-i drag. Cu voce înceată, puțin răgușită, dar foarte plăcută, ne-a cântat romanța *A venit aseară mama*. Atât de pătrunzător a cântat-o atunci, că noi, femeile, am lăcrimat toate. Dragă Laură, gândește-te și tu care căsătorie a fost capcană și care nu...

În cel mai frumos poem al Neamului nostru – în limba română – circulă o zicere: *bată-te-ar norocul*. Și iată că pe Laura a bătut-o norocul chiar în clipa când a apărut pe lume. Bunul Dumnezeu i-a făcut cel mai prețios dar menit anume pentru femei, a înzestrat-o cu frumusețe, dar, făcându-i-l cu generozitate, a blagoslovit-o cu încă două virtuți – atracție pentru sexul viril și însușirea de a fi visătoare și a-și îndulci sufletul cu cele visate.

Un vis încântător i s-a arătat adolescentei și la treisprezece anișori, spre dimineața zilei de naștere. Nou-botezata prințesa i-a prins rostul și, de cum s-a trezit, l-a așternut pe hârtie în formă de poezie. Iat-o prima strofă: *Pe la zori, ca un prinț,/ Soarele-mi alintă obrăjorii/ De mă iau pe loc fiorii/ Și de ațipesc, chiar tot atunci,/ Îmi șoptește vorbe dulci/ Și mă-ndeamnă să urcăm la ceruri*. În continuare – admirație față de frumusețile cerului și plăcerea zborului cosmic.

Prima probă versificată se gândea s-o citească unui coleg de clasă care o simpatiza, dar, până la urmă, s-a hotărât să se destăinuie profesorului de română – domnului Dorian Silvestru. A purtat poezioara vreo săptămână în buzunărașul șortului, tot căutând să-l prindă pe profesor în singurătate. Când l-a prins și i-a citit-o, pe loc au pornit complimentele și îndemnurile: – Bravo! Mă bucur nespus că avem în școală o poetă atât de tânără, meriți laude, vom publica-o în gazeta cenaclului nostru la rubrica „Tinere talente”. După o scurtă pauză, îi spune cu blândețe: – Privindu-te, mi-am amintit, Laura, un vers eminescian: *Iar în ochii ei albaștri*, eu am să zic, *Iar în ochii tăi albaștri/ toate basmele se-adună*.

Când a auzit acestea, obrăjorii i s-au îmbujorat, ochisorii au prins a revărsa scânteii de bucurie. Neștiind ce să spună, a aplecat încetișor fruntea, l-a trecut cu privirea de sus în jos și a pronunțat un mulțumesc de o gingășie neasemuită. În momentul când și-a îndreptat privirea spre fața profesorului, mâinile i s-au lăsat involuntar în jos, au apucat marginile fustiței năvăvind parcă s-o lungească puțin. Era primul compliment din partea unui profesor și o năpădise emoțiile.

Pe neașteptate, mâinile i s-au încrucișat la piept, gurița i s-a uscat momentan și, luându-și inima-n dinți, i-a zis abia șoptit: – Eu..., astă noapte..., V-am... visat..., mă iertați... – Te iert, dar să nu te lași de poezie, să scrii, să îndrăznești, voi fi bucuros să te citesc, să te ajut să ieși cât mai curând în lume.

În școala din satul de baștină, Laura, fără să o știe, era protejată și până a se anunța ca poetă din două motive: mămicăi ei, croitoreasă vestită, i se adresau toate profesorele din școală în probleme de vestimentație, iar tăticul, enolog de specialitate, avea bunăvoința să-l ajute la nevoie pe oricare consătean cu un vin ales sau cu un sfat prețios în chestiuni de păstrare și consum a strugurilor și a nobilei băuturi – vinul, iar din ziua apariției cu poezioare pe panoul cenaclului toate îi mergeau strună.

A devenit vedeta școlii.

Cu aura aceasta a trecut ușor și prin facultatea de jurnalism a Universității din Chișinău. E drept: compunea mereu poezii, participa la concursuri. Unii colegi îi ziceau

că e născută în zodia norocului, alții – că poezii sunt ființe răsfățate și de Domnul, și de semenii lor. Oricum, când a absolvit facultatea, prințesa avea trei plachete de versuri publicate cu ecouri favorabile în linii mari în presa din republică.

Într-o dimineață de iunie, cum numai s-a așezat la calculator să revadă textul unei poezii recent ticluite, o sună un angajat de la revista tineretului (o cunoștea din facultate) și o întreabă dacă ar fi dispusă să plece de curând la un Festival de poezie în România. „Sărut mâna, răspunde domnița. E tocmai unul din visele mele intime”. – Poftim, veniți și punem la cale plecarea. – Sărut fața, vin imediat”.

În una din zilele următoare, împopoțonată la patru ace, cu inima plină de voie bună, a urcat în autobuzul cu destinația București. Când să ia locul indicat în bilet, vecinul de scaun, un bărbat între două vârste, îi zice: – Domnișoară, dacă preferați locul de lângă fereastră, eu îl ofer cu mult drag. – Mi-ați ghicit preferința. – Vi-l ofer, dacă nu o să vă placă, ne schimbăm în orice moment”. Așezându-se și aruncând privirea în zare, zice: – E o zi frumoasă azi. – Da, aprobă el, mai mult chiar: e minunată, e superbă. Am două motive azi să mă simt fericit: splendoarea zilei și ocazia (ah! ce ocazie) de a sta alături de o ființă duioasă și seducătoare. Când domnișoara i-a zâmbit dulce, el îi spune: – Drumul o să dureze vreo 7-8 ore, dacă ai binevoi să-mi spui numele de botez, am schimba pe parcurs câte o vorbă-două, așa, ca să treacă timpul mai ușor.

Schițând același zâmbet dulce, i-a zis: – Numele meu de botez e Laura, părinților însă le plăcea să-mi zică Mica, iar de cum am împlinit 13 ani, îmi zic Prințesa. – Îți mulțumesc de bunăvoință, îngină el, și, întinzându-i dreapta, se recomandă – Ciprian. – Știi, continuă dânsul, mi-ar plăcea mult să-ți zic Mica. – Poftim!, i se răspunde. – Dragă Mica, spune-mi te rog: pe amanta cărui scriitor din Evul Mediu o chema Laura? – Stimate domnule Ciprian, nouă, jurnaliștilor, puțin de tot ni s-a vorbit despre Evul Mediu. Nu vă pot răspunde. – Îți spun eu: Laura era idealul feminității pentru poetul și umanistul italian Francesco Petrarca. Un ciclu de versuri al său proslăvește viața Laurei, un altul – trecerea ei în eternitate. Laura-i simbolul feminității eterne. Tu vezi, Mica, ce nume superb ți-au ales părinții. Te încredințez că îl meriți din plin. – D-voastră, cum se vede, sunteți filolog. – Da, ai ghicit. – Locuiți și munciți în București? – Nu, eu locuiesc în Chișinău, sunt delegat să particip în București la un for al lingviștilor. M-aș bucura să-mi spui și tu, Mica, unde locuiești și cu ce ocazie pleci la București. – Eu, zice tânăra, sunt jurnalistă proaspăt angajată în serviciu, dar sunt și poetă, plec la un Festival de poezie al tineretului.

– Ce surpriză plăcută pentru mine! Șapte-opt ore alături de o atât de tânără poetă, tânără, duioasă, seducătoare. Să nu te miri, da poezia, dacă-i autentică, seduce ca și cele mai dulci minciunele. – Că seduce e adevărat, dar, domnule lingvist, nu cred că poezia are vreo tangentă cu minciuna cea dulce. – Da eu cred că are. Iată un exemplu dintr-o poezie care-mi place la nebunie: *Se scuturau toți*

trandafirii/ În seara când ne-am despărțit/ Plângea pădurea și zefirii,/ Plângea și lacul liniștit. Spune-mi, frumușico, într-adevăr, se scutură toți trandafirii și plâng pădurile când se despart doi îndrăgostiți. – Da, mă puneți la încercări grele... E vorba, cred, de senzația trăită de cei siliți de împrejurări să se despartă.

– Bine, da spune-mi, poate un lac să plângă? – În poezie, poate. – Vezi..., e tangența pomenită, nu? Laurică, îmi place că aperi poezia, da eu îți mai aduc un exemplu – *Brâul Cosânzenei* de Coșbuc. Cunoști poemul? – Da, l-am discutat la liceu, câteva strofe mi-au rămas pentru totdeauna în memorie. – Spune-mi, te rog, ce e în el adevăr? – E o poveste de dragoste, domnule. – Știi ce a spus despre această poveste criticul Dobrogeanu-Gherea? Că e cel mai frumos poem al lui Coșbuc. Un om de rând ar zice: minciunile frumușele. – E o alegorie, spune ea. – Iată că ești de laudă, e convenționalul.

Într-o discuție pe tema convenționalului, prozatorul nostru basarabean, Vasile Vasilache, a pronunțat o frază memorabilă: – O minciună bine ticluită stă tichie de aur pe capul unui adevăr pleșuv. – Da, domnule, minunat și profund, chiar aforistic s-a exprimat prozatorul.

– Încă un exemplu. Serghei Esenin, cel mai duios poet al rușilor, are un ciclu de versuri intitulat *Motive persane*. Poate cea mai frumoasă piesă a ciclului se numește *Eu n-am văzut, persano, Bosforul niciodată*. Următorul vers: *Să nu mă-ntrebi de dânsul că nu știu să răspund*. Dialogul imaginar, subliniez **imaginar**, cu una din codanele persane s-a întruchipat, grație baghetei magice a poetului, într-o veritabilă și profund emoționantă odă frumuseții feminine. Pe mine, dragă Mica, mă înduioșează profund creația lirică, dar o am o admirație aparte pentru poezia dominată de nostalgie. Sugestiile nostalgice sunt pline de tâlc. Iată un exemplu, doar o strofă: *Și cine s-a oprit să plângă / O frunză veștedă-n cărare, / Când codrii freamătă alături / Și râde-un răsărit de soare*. Anume frunzulița căzută de timpuriu îți răscolește sufletul până în adâncuri, te face să te cutremuri transferând imaginar situația în mediul uman.

În clipa când Ciprian și-a oprit meditațiile, domnița a pronunțat puțin târăgănat fraza *adevăr pleșuv* și a răs cu poftă zicând: frumos și șmecherește a spus-o prozatorul. Observându-i satisfacția, convorbitorul a continuat: – Dragă domnișoară, dacă nu te-am obosit, am să-ți aduc și o pildă de adevăr pleșuv.

Într-o splendidă zi de primăvară, unei tinere jurnaliste îi vine o idee ingenioasă – să iasă în stradă și să-i întrebe pe adolescenți ce-i asta sărutul? Unul a zis-o scurt și bine – expresie a dragostei, alții: încercare de împăcare, de conciliere, de rezolvare amiabilă a unei neînțelegeri și altele, multe s-au spus, unele nimerite, altele – nu, iar un băiețuș, tot frământându-și gândurile, a declarat cu deosebită gravitate: împreunarea a patru buze la care participă doi indivizi. E adevăr, nu...? E adevăr, dar, spre regret, pleșuv! – Laurică, spune-mi fără jenă, nu te-a obosit discuția noastră? – Dimpotrivă, mă însuflețește și mă îmbogățește. Îmi pare bine de așa vecin de călătorie ca dumneavoastră.

Bucuros de apreciere, după câteva clipe de tăcere, îi spune: – Laurică, de cum te-am văzut, mă chinuie mereu un gând, dar nu-mi ajunge cutezanță să și-l destăinui.

– Mă simt intrigată. Cutezați, vă rog. – Mă gândesc că natura grăbește uneori zămisirea ființelor umane. – Cum adică? – Iată cum: pe unele exemplare le face din fugă, teap-leap, iacă-tă-o, asta-i și punctum, pe altele le înzestreză cu de toate. Armonia întruchipată! Mai ales pe unele femei. Piciorușele acelora te prind fiori fierbinți când le zărești, talia, dacă nu-i de balerină, e de gimnastă (*mlădie ca un spic de grâu*, ca la Coșbuc), sânișorii, cum zice Petru Cărare într-o poezie, *microrachete înspre mine ațintite*, adică spre bărbați de alde mine, mânuțele ajustate parcă special pentru vioară sau pian, gurița, obrăjorii, ochișorii de Ileană Cosânzeană, glăsciorul – clinchet de duioșie. Într-un cuvânt, când le vezi, nu-ți poți dezlipi privirea de la ele, le-ai pune în sân de-ai putea.

Auzind aceste destăinuiri, domnița a intuit că, posibil, i se pregătește și ei un compliment. Cu un zâmbet luminos pe față și, pe un ton șagalnic, îl întreabă: – Vi s-a întâmplat adeseori să întâlniți asemenea creațiuni? El, satisfăcut de starea emotivă creată, îi spune: cu una dintre ele m-a fericit soarta sau, poate, întâmplarea să călătoresc pe ruta Chișinău – București. – Când s-a întâmplat asta? o face ea pe *niznai* și-i dăruiește un zâmbet plin de căldură și voie bună. Asta se întâmplă azi, aici și acum.

În acest moment a intervenit o tăcere, în timpul căreia Laura prefera să-l privească pe vecin mai mult cu coada ochilor. El își amintea momente plăcute din viața sa. Pesemne, și gândurile domnișoarei se îndreptaseră spre vreo amintire luminoasă din adolescență sau din tinerețea ei timpurie. Își depăneau amândoi amintirile, dar n-a durat mult această stare.

Ciprian, sfătos din fire, a intervenit: – Mica, vrei să-ți spun la ce te gândești tu acum? – Da, poftim. – La *lumina dragostei dintii* sau la poeziile ce le vei declama la Festivalul de mâine. – Aproape că ați ghicit. Primii fiori de dragoste primăvăratice mi i-a trezit profesorul de română, dar s-au evaporat cam repede. Dragostea cea mare de acum e poezia. Ea îmi îndulcește sufletul, în lumea ei sălășluiesc, cu ea mă delectez. – Frumos ai zis, dragă Mica, consună cele spuse de tine cu un fragment din poemul eminescian *Epigonii: Rămâneți dară cu bine, sânte firi vizionare,/ Ce făceați valul să cânte, ce puneți steaua să zboare,/ Ce creați o altă lume pe-astă lume de noroi*.

Cam la o sută de ani după Eminescu, continuă el, a spus și un critic literar rus, pare-mi-se, Piotr Palievski, „literatura e o altă viață creată după legile vieții înseși“. Să te strădui, Mica, să creezi realități în scrisul tău care să emoționeze și să înobileze cititorul. – Mă voi strădui, stimate dle Ciprian, să urmez prețioasele D-voastre sfaturi.

Povața aceasta s-a nimerit să fie dată cam pe la jumătate de cale. În orele care au urmat, Ciprian căuta să mențină dialogul în albia temelor plăcute: poezie, artă, dragoste. I-a destăinuit că este captivat totalmente de frumusețea cântecelor populare românești, că-i uluit de farmecul și

finețea romanțelor create de români – de popor și de scriitorii de mare talent, că-i place să călătorească prin locuri pitorești, că și-a procurat nu demult o „Toyota“ care-l servește de minune, că prețuiește nespuse de mult libertatea, că are posibilitatea să se bucure din plin de ea. Domnișoara poetă, ascultându-l cu atenție și luare aminte, i-a spus că și ea prețuiește mult libertatea și că în această privință îi intră în voie și părinții, și conducerea revistei la care-i angajată. – Ce-i drept, a precizat la un moment Ciprian, libertatea îți poate întinde și capcane. Principalul e să te pricepi a le ocoli, a le evita.

Domnița, printr-o înclinare ușoară a capului și printr-un zâmbet ademenitor, a aprobat cele spuse și, în clipa când Ciprian a zis că ar fi fericit dacă s-ar putea să o mai vadă și dacă nu-i împotriva să facă schimb de telefoane, propunerea a fost acceptată și domnul Ciprian, trăia senzația unei noi izbînzii.

La Festivalul de poezie, Laura a avut succes, s-a ales cu o diplomă de merit, cu noi cunoștințe și, în drum spre Chișinău, gândul o ducea mereu spre cele discutate cu Ciprian, îndeosebi spre constatarea că libertatea întinde capcane și că important este să te pricepi a le înconjura. Și-a amintit, totodată, că și mămica ei a adus vorba de capcane cândva. La un moment și-a zis în gândul ei: cu Ciprian n-ar fi rău să ne revedem. E interesant și plăcut în discuții, are experiența vieții, în caz de vreo încurcătură, la nevoie, îmi poate propune soluții. Ei..., mai bine să nu am nevoie...

Colegii de serviciu s-au arătat a fi bucuroși de succesul tinerei lor colege la festival, au felicitat-o călduros și a pornit viața obișnuită de redacție – pregătirea numărului următor de revistă. În a doua zi de lucru asupra rubricii „Condeie tinere“, când Laura se pregătea să iasă din redacție, sună telefonul și auzi vocea cunoscută a lui Ciprian. După ce au schimbat câteva vorbe obișnuite, noua cunoștință, fără mult înconjur, îi spune: – Sâmbătă vreau să mă odihnesc la Vadul lui Vodă, aș fi fericit dacă te-ai învoi să plecăm împreună. – Stimată dle Ciprian, mie îmi place odihna pe mal de ape, doar eu pe malul Nistrului m-am născut și am crescut, dar răspuns nu pot acum să vă dau. Dacă binevoiiți, sunați-mă poimăine spre sfârșitul zilei. – Cu multă plăcere am s-o fac. Te voi suna și mă voi simți în al nouălea cer dacă te vei învoi. Știi cântecul *La Nistru, la mîrgioară/ stau flăcăii grămăjoară și-ntr-ei o surioară*, surioara vei fi tu și vei alina privirea și sufletul celui de alături, se poate întâmpla, și celor din preajmă.

Un suflet și o inimă de femeie tânără cum să nu vrea să fericească pe un companion interesant și plăcut. Când Ciprian a revenit la telefon, ea atât l-a rugat: să n-o trezească în zorii dimineții când e mai dulce somnul.

În drum spre Nistru, după ce au ieșit din aglomerația și forfota orașului, Ciprian o întreabă: – Spune-mi, Mica, la ce te gândești tu acum? – Întrebarea-i potrivită, zice ea: mă gândesc că vă pot face probleme azi. – Adică? – Eu nu pot înota. Vestea asta, momentan, l-a umplut pe condru-meț de bucurie. După ce i-a zis: nu te îngrijora deloc, totul va fi OK, a pornit a medita în gândul lui: poate oare fi pe

lumea asta o plăcere mai mare pentru un bărbat de 40 și ceva de ani, decât să o învețe a înota pe o domnișoară de 20 și ceva de ani; există oare pe lume un prilej mai potrivit de apropiere corporală decât exercițiile de înot într-o apă caldă de vară și curgătoare?...

Înainte de a intra în valurile domoale ale Nistrului, Ciprian a propus să servească câte o tartină și o cafeluță înnobilită, adică, dreașă cu un supliment de coniac de elită. Domniței i-a plăcut și una, și alta și, când s-a apucat să-și scoată rochia, el i-a turnat încă o jumătate de ceșcuță de cafea, tot înnobilită, „pentru curaj la înot“. Uitam să spun că servirea cafelei a fost însoțită de două melodii splendide care se revărsau domol din cabina autoturismului: *Pe umeri pletele-i curg râu* și *De ce nu-mi vii?*... Când au intrat în apă, s-a văzut că Prințesa înota foarte bine. A fost prima ei glumă de când se cunoscuse cu Ciprian.

Dacă în timpul călătoriei spre București, dânsa nu i-a adresat nici o întrebare privind profesia, hobby și altele, în zona de odihnă i-a zis în mod delicat: – După nivelul de cunoștințe și limbajul pe care-l posedăți, bănuiesc că sunteți profesor universitar. – Am fost, zice el, acum sunt funcționar de stat. – De ce ați părăsit catedra? – Îți răspund printr-o pildă: un tatic își întreabă feciorul cum merg examenele? – S-au scumpit, taticule. – Cred că înțelegi sugestia? – Da!, cunosc realitatea universitară.

– Mai am o întrebare. – Poftim. – În afară de dragoste pentru muzică, aveți și alte preferințe? – Dragă Laura, sunt îndrăgostit de tot ce-i frumos pe lume, mai ales de sexul duios. Mă simt în apele mele când comunic cu ele, doamne sau domnișoare. Într-o romanță, eul liric zice: *blonda sau bruna, imi e totuna*. Nu împărtășesc întocmai ideea... În acest moment domnița a preferat să schimbe puțin unghiul discuției și l-a întrebat: – Alegerea mea, jurnalistică, o considerați interesantă. – Înainte de a fi interesantă, e foarte necesară. Simpatizez jurnaliștii. Nu-mi plac doar momentele când dâșii devin săcâitori cu întrebările. Acest răspuns a pus-o pe domnișoară întrucâtva în gardă și ea a hotărât să fie reținută și atentă cu interogațiile. S-au bronzat, s-au scaldat, au jucat în cărți, tenis de câmp. Întrebările, pe care i le adresa Ciprian, erau legate, în primul rând, de grija ca domnița să se simtă bine și să accepte și alte ieșiri în natură.

Când s-au întors în oraș și au ajuns în fața clădirii în care locuia dânsa, Ciprian îi spune: – La despărțire aș vrea, Mica, să ascultăm în liniște un cântec *de inimă albastră* care mi-i tare drag“ și a inclus romanța *De ce nu-mi vii?*... – Prin ce Vă este atât de dragă această romanță? întreabă ea. – Prin versurile care exprimă o dorință ce coincide întocmai cu o intenție intimă de a mea. Ascultă atent, îi zice și include fragmentul *Să reazem dulce capul meu / De sânul tău, de sânul tău*... Acest final al zilei de odihnă a înduioșat-o și Laura nu a găsit o altă soluție decât să-i dăruiască un zâmbet duios, care i s-a părut lui, a fost și promițător.

În drum spre casă, într-un moment, lui Ciprian începuseră a i se învărti în memorie un fragment dintr-un cântec popular: *Ușurică la-învârtit / Pătîmasă la iubit* și el și-a

zis în sinea sa: o fi așa noua mea cunoștință sau nu, se va vedea, important este că nu-mi refuză propunerile.

Cu fiecare escapadă în natură, relațiile între ei deveneau tot mai strânse, momentul întâlnirii tot mai așteptat. În acea vară (vara noastră, a drumețiilor, au botezat-o ei) vizitaseră cetăți (Soroca, Hotin, Suceava), mănăstiri (Căpriana, Putna), orașe (Cernăuți, Suceava, Iași), se scăldaseră în Nistru, Prut, Siret, în Marea Neagră și iată că, la o întrevedere din luna august, Prințesa, pe neașteptate pentru Ciprian, i-a făcut o propunere ce i-a plăcut, dar l-a îngrijorat și l-a pus serios pe gânduri: a fost invitat la hramul din satul ei de baștină, de Ziua Adormirii Maicii Domnului – la finele lunii august.

Ciprian se temea că părinții ei se vor arăta nedumeriți de prietenia lor, adică de diferența de vîrstă și se va prăbuși tot ce a clădit el timp de o vară *șoptind șoapte de amor*. Cum altfel, doar se bănuiește că iubirea la femei e în ureche. Ca să nu se întâmple așa ceva, tot chibzuind, i-a venit o idee. Să-l ia în mașină pe un prieten al său cam de vârsta domniței. Ideea a fost acceptată și au plecat la hram în trei: tânărul în rol de prieten și, poate logodnic al Laurei, Ciprian la volan.

Au hrămuit cum e tradiția la moldoveni, iar la plecare, tatăl Laurei a avut grijă să pună în coșul cu merinde o garafă de vin de elită pentru domnul șofer care, la masă, nu a putut servi apreciatul de toți oaspeții vin din cauza blestematului de volan. Înainte de a urca în mașină, mămica i-a dat de grijă fiicei ca peste două săptămâni să nu uite și să meargă la hram la o rudă apropiată de a lor din raionul Ungheni. – Tu știi, Laurică, cât îs de primitoare neamurile noastre, zice mama, și cât îs de pitorești împrejurimile satului Cornești – Elveția Basarabiei! Ar fi bine să plecați tot așa, în trei. O să-i placă primirea și cavalerului tău, și stăpânului mașinii, sunt convinsă.

Peste două săptămâni, tot în trei, echipajul s-a prezentat la Cornești. Tot hrămuind, la un moment, oaspeților le vine ideea să viziteze minunata pădurice de lângă sat și doar după asta să plece spre Chișinău. Cuprinși de feeria

hramului, și-o fi amintit vorba cântecului popular: *Cine-n codru n-a iubit, Nici nu știe c-a trăit*. Aceste evenimente s-au produs în prima zi de hram. În a doua zi a sosit la hram și mămica Laurei. Gazda-i spune cumătrei Ancuța că s-a bucurat mult de vizita celor trei oaspeți de ieri și că a îngrijorat-o puțin un moment. S-au dus în trei să vadă pădurea și, pesemne, s-au rătăcit.

– Cum să se rătăcească? zice Ancuța. – Așa a bănuieț feciorașul meu, Grigoraș. Când i-a auzit pe orașeni că pleacă la pădure, Grigoraș a încălecat bicicleta și s-a dus din urma lor, dar l-a găsit doar pe cel tînăr. Oprise mașina la intrare în pădurice, a deschis ușa și fuma în liniște. Grigoraș a intrat în pădure, a tot strigat-o pe Laura, dar ea n-a mai răspuns. Poate se cufundase în adânc, în desișuri. În momentul acesta gazdei i se învârtea pe limbă să zică: plimbându-se, o fi dat tinerica de mierea ursului și nu-i era ei de Grigoraș, dar a tăcut. Cine știe cum o fi reacționat draga ei cumătra?...

Întâmplarea n-a îngrijorat-o prea tare pe Ancuța. În alte veri și toamne ea a cutreierat acea pădurice împreună cu Laura de câteva ori, au cules ciuperci, zmeură, mure și școlărița de atunci se orienta de minune în spațiul silvic. S-au așezat la masă și au hrămuit în voie. Printre altele, la un moment, o întrebă pe gazdă ce impresie i-a lăsat cavalerul Laurei. – Ce să-ți spun, zice gazda, ori că-i tăcut de felul lui, ori că-i rușinos, tăcea, mânca, băutura n-a luat în gură, ne tot atenționa că volanul mașinii e în răspunderea sa. – Da celălalt? – Acela și închina pahare, și lăuda vinul, bucatele, împăna vorba cu glume, bărbat interesant. Le-am dat două garafe de vin la plecare, să servească înde ei când vor ajunge la Chișinău.

Totuși, la întoarcere de la hram, sufletul de mamă se tot întreba: nu cumva Laurica s-a pornit pe urmele bunicăi?: peripeții, alunecări, căsătorii, una după alta..., viață zbuciumată. Dar până la urmă, și-a zis: drept că și acestea au farmecul lor. Așa-i în lumea asta, fiecare cu destinul său și neliniștile ce i le aruncă în cale Măria-Sa – Viața.

Campanie electorală

Într-o zi, primarul comunei l-a chemat la el în birou pe agentul veterinar la raport. L-a luat direct:

- Măi Gheorghe, câte capre am eu în turma satului?
- M-ați întrebat și săptămâna trecută. Nu mai țineți minte ce v-am răspuns atunci?
- Mi-ai spus, măi omule, dar marfa asta e mișcătoare. Am aflat că o haită de lupi a atacat turma...
- Domnule primar, lupii au rupt câteva capre, vreo douăsprezece, dar nu s-au atins de caprele dumneavoastră, le-au rupt pe-ale altora.
- Așa, în cazul ăsta câte capre am în turmă?
- Aveți vreo șaptezeci de capete...
- Mă, nu așa. Tu ai obligația, ți-am dat sarcină să ții evidența clară, ca la urmă să nu avem povești.
- Promit să mă duc azi la turmă să vorbesc cu ciobanii. Ei au evidența...
- Tu trebuie să ții evidența caprelor, parcă așa ne-a fost vorba când te-am angajat în primărie pe postul ăsta...
- Veterinarul Gheorghe Petruța a făcut ochii mari, iar primarul l-a străfulgerat cu privirea.
- Gheorghe, răspunzi cu capul de caprele mele...
- Răspund, domnule primar.
- Dacă zici că te angajezi la asta, mâine să-mi aduci o situație cu numărul și starea caprelor mele și-ale satului. Ați arendat pășunea pentru anul viitor?
- Am arendat-o, desigur, sunt treizeci de hectare de pajiște.
- Nu-i puțin la 1400 de capre?
- Nu-i nici mult, nici puțin. Mai e și păduricea de foioase...
- Mă, atenție cu păduricea aia tocmai intrată în posesia oamenilor, să nu avem necazuri. Treci mâine pe la prânz pe la mine cu situația în detaliu...
- Negreșit, domnule primar.

- Așa, mă, așa, bine zici: domnule primar. Nu cumva să mă mai tutuiești în public, să creadă lumea că cine știe ce afaceri avem împreună.

- Ferească Domnul, că lumea-i tot mai rea...
- Două zile mai târziu, de Schimbarea la față, veterinarul Gheorghe Petruța se înfățișa în biroul primarului și raporta:
- Aveți în turmă șaptezeci și două de capre și douăzeci și patru de iezi, asta presupune că în total sunt nouăzeci și șase...
- Mă, da ești bun la matematică. Ia spune-mi, ai uitat că ți-am spus să-mi cumperi la târgul din 8 octombrie încă 30 de capre? Nu vezi că pe piață brânza de capră trece ca pâinea caldă?
- Îmi dați bani și vă cumpăr...
- Nu așa, mă Gheorghe, tu încă n-ai învățat să ții seama de politică?
- Fac și eu ce pot...
- N-ai înțeles nimic din ce vreau să spun. N-ai în tine strop de reacțiune ideologică. La începutul lui decembrie sunt alegeri locale, tâmpitulă!...
- Așa-i, sunt alegeri...
- Selectezi din turmă zece capre bătrâne, mai cumperi din târg vreo șase sau șapte...
- Da, da, am mai vorbit...
- Tratezi cu măcelarul...
- Tratez, doar așa a stabilit...
- Bun. De săptămâna ailaltă, în fiecare duminică organizăm spectacol: muzică, virșli și bere...
- Excelentă idee. Până atunci se va aspri și mustul...
- Ho, mă cretinule, nu dăm vin prostimii. Vinul e pentru domni, pentru invitați și ziariști...
- Normal, mi-ați spus: Nu prădăm orzul pe găște...
- Văd că începi să pricepi. Cumperi un sac de făină și două damigene de ulei...
- Cumpăr...

– Vorbești cu soacră-ta pentru plăcinte...
– Mai încape vorbă. E ca și făcut.
– Îți dai seama, adversarii nu stau cu mâinile în sân, am informații că sacrifică vreo trei-patru porci...
– Sacrifică pe dracu! Da' n-o să dau eu veste în sat că porcii ăloră au trichineloză?!...

– Așa, mă Gheorghe, văd că ești pe fază. Te interesezi când au de gând ăia să taie porcii și dai drumul zvonului la momentul oportun...

– La momentul oportun, dară cum altfel!...

N-a durat o săptămână și în curtea lui Nicolae Istrate s-a și auzit un guițat. Adversarii îl luaseră pe primar prin surprindere. Ei, da, într-o luptă câștigă cine are inițiativa, cine lovește primul, realizând surpriza, știa Antonie Duțu, primarul din Vadul Runcului, foarte bine asta, și veterinarul abia cumpăraseră cele șapte capre bătrâne, necum să le și sacrifice și să le transforme-n virșli. Primarul și-a convocat de urgență echipa și pe veterinarul căruia îi rezolvase și-un post de consilier în administrația locală.

– Poruncă, mă ticăloșilor! Poruncăăă!! Adversarii ne-o iau înainte, în curtea lui Istrate cică s-a auzit guițat de porc...

– S-a auzit pe dracu! Lumea vorbește aiurea. Noi deținem deocamdată puterea locală, ai noștri sunt șefi la județ. Ce atâta tevatură!, i-a replicat primarului Costică Jilău, șoferul autobuzului cu care jumătate dintre săteni fac naveta la oraș.

– Nu așa, mă Jilă! Nu așa! De ce n-am fi vigilenți? I-am dat ordin lui Gheorghe de două săptămâni să înceapă sacrificarea caprelor și el... Mă Gheorghe, măcar ai vorbit cu măcelarul?

– Hm, hm, a răs ironic veterinarul! Mă credeți prost? Măine virșli intră în ceaun, urmează să iasă în uliță fanfara...

– Ia uite, al dracului!, că nu mi-a zis că a și făcut afacerea...

Mare spectacol, cu invitați de pe prima scenă a muzicii populare, chermeză și antren. Pentru tineri bal la căminul cultural toată noaptea.

– Bine mă, da curând se prinde postul Crăciunului...

– S-o facem înainte și apoi...

– Măi oameni, parcă tineretul ține seamă de post, doar babele mai merg la biserică și țin post...

– Să-l invităm pe preot, să-i oferim în legislatura viitoare un post de consilier...

– Bună idee. Cine se mai înscrie la cuvânt?...

Prima duminică din noiembrie, după slujba la care au participat primarul și consilierii partidului de guvernământ, preotul a fost rugat să dea binecuvântarea petrecerii recoltei de toamnă, pe care primarul anume o amânase până ce-și va sacrifica caprele. Fanfara a purces încă de dimineață pe ulițele satului, vestind marea petrecere.

Pe o scenă improvizată lângă monumentul eroilor neamului din cele două războaie mondiale urcară actorii spectacolului.

Serbarea recoltei o deschise, după cuviință, primarul, la care vorbi și un vice de la Consiliul județean, care laudă cetățenii Vadului pentru hărnicia lor și le promise investiții pentru modernizarea comunei. Au urmat, desigur, aplauze în acordurile muzicii fanfarei. Virșli și bere pe săturate.

– Așa, bună idee a avut primarul nostru să aibă și el capre în turma satului, altfel n-am fi mâncat bunătațe de virșli și grozăvie de bere.

– Așa-i, măi Lisandre, rămâne să vedem dacă va câștiga pe chestia asta alegerile.

– D-apăi cum, măi Viorele, cum, mă? Data trecută nu tot noi l-am ales primar, doară că pe vremea aia omul nu avea capre, acum însă s-a schimbat nițel strategia...

Ideologia și caprele înțeleptului

Jdeorna se uită peste sală și zâmbi. Erau toți acolo, și înstăriți, și sărântoci.

Se așeză pe scaunul de la masă cu același zâmbet care nu puteai bănuși ce voia să însemneze, cu excepția unora, care erau siguri de asta: îi va întreba dacă s-au achitat de obligațiile față de stat și Uniunea Sovietică, dacă și-au dat cotele, dacă sunt la curent cu politica partidului.

În sfârșit, se ridică în picioare, ca să nu-i mai fiarbă. Ciudat era că nu avea în față vreo circulară de la plasă ori județ pe care să le-o citească, cum se întâmpla de obicei.

Începu:

– Dragi tovarăși consăteni și membri ai partidului nostru muncitoresc, știți voi cine-i cel mai deștept om din lume?

Cum adică să pui o asemenea întrebare la început de ședință, mai înainte de a se intona Internaționala, se putea citi pe fețele unora. Nu se respecta tipicul și asta nu era în regulă.

Jdeorna, vestitul Jdeorna, secretarul organizației de bază sătești, îi privi cu același zâmbet ofensiv al celui care deține supremația.

– Văd că tăceți, nu doriți să vă pronunțați și rău faceți, pentru că, vă spun cu regret, asta înseamnă că nu prea citiți documentele, că nu acordați suficientă importanță ideologiei marilor dascăli ai omenirii...

Câțiva se zgâiră spre consăteanul lor intrigăți, cei mai mulți însă tăceau, ba chiar se ascundeau unii după alții ca niște școlari care nu și-au învățat lecția. Îi prinsese. Erau vinovați. Îi critica pe bună dreptate.

– Așadar, nu știe nimeni cine-i cel mai deștept om din lume...

Făcu o pauză. Fața lui deveni deodată severă.

– Tovarășu Baci Victor, nu vrei să spui dumneata?

Baci Victor era vecinul însărcinat să facă reclamațiile și denunțurile, să-i demaște pe legionari. Primise misia asta de la agitatorul de la județ, nu mai ținea minte de la care, ungușul, țiganul sau evreul. Nici măcar nu se ridică în picioare, atât de intrigat era Baci Victor, cel cu demascările, că tocmai pe el îl pusese să-i dea răspunsul. Era clar pentru toți: se vedea că Baci Victor era incapabil să dea răspunsul secretarului organizației de bază. Prin urmare îl prinsese și pe el. Era cu adevărat vinovat și se gândi că Jdeorna îl provocase pe motiv că n-ar fi făcut suficient de multe denunțuri.

– Mă mir foarte, tovarășu Victor Baci, că nu știți atâta lucru, cine e cel mai deștept om din lume, și asta, dragi tovarăși, nu e bine, v-o spune secretaru organizației de bază...

– Păi, ia spune s-auzim și noi, ce ne mai fierbi atâta!, se revoltă responsabilul cu denunțurile.

– Cel mai deștept om din lume e tovarășul Stalin, cum de nu știți atâta lucru?

Membrii organizației de bază, calici și înstăriți, se priviră unii pe alții mai vinovați ca niciodată. Jdeorna, calicul, nenorocitul ăsta, secretarul de bază, cu siguranță le întinse o cursă, iar dacă vreunul ar fi greșit răspunsul cu siguranță s-ar fi lăsat cu sancțiuni, dacă nu alta, măcar cu un vot de blam.

– Vreți să aflați, stimați membri ai organizației de bază din Cătunul nostru fericit, cum am ajuns la concluzia asta?...

Cei mai mulți așteptau să afle cu gura căscată, fără să facă vreun gest greșit, care le-ar fi putut aduce blamul.

– Măi, Pavele, tu ai nume de apostol, de-aia știi, opină responsabilul cu reclamațiile și denunțurile.

– Uite ce e, tovarășu Baci, într-o ședință de partid nu ne adresăm cu tu și cu mă, apoi se pare că deturneză surile ideologiei și asta nu e bine.

– Vă rog să mă scuzați, tovarășu secretar de partid, era o propunere...

– Așa mai merge. Totuși, pentru că te afli într-o deviațiune, te întreb dacă ți-ai achitat obligațiile...

– Am achitat, mai puțin porumbul și cartofii pe care nu i-am recoltat.

– Vedeti dumneavoastră, stimați tovarăși membri de partid din minunatul nostru cătun de sub munte, că unul dintre cei mai fideli membri ai partidului încă ezită, încă și iar încă, și asta nu e bine, tovarăși...

Nu era deloc de glumit cu achitarea obligațiilor. Pentru toți era foarte clar asta după ce organele îl arestaseră pe Veselica Cureșului, condamnat mai apoi pentru sabotaj: zece ani de pușcărie cu executare...

În clipa aceea, un soi de disperare se putea citi pe fețele tuturor membrilor de partid din fericitul cătun din creierii munților, care-și însușiseră, e adevărat cu unele scăpări, noua ideologie. De acum dumnezeii voștri sunt marii dascăli ai omenirii. Gata cu sfinții despre care v-a spus popa și-ați învățat la școală. Măi, așa o fi. Să te dai de partea ăluia mai tare, opină cei mai mulți bărbați din cătunul din creierii munților, dacă nu cu toată convingerea, măcar așa de ochii lumii.

Jeorna repetă:

– Cel mai deștept om din lume e tovarășul Stalin!...

Murmure în sală. Se priveau din nou unii pe alții, reproșându-și cum de n-au știut atâta lucru. Ba au știut, ba au știut, cum să nu fi știut, își ziceau unii.

– Iată, stimați tovarăși ai organizației noastre de bază, ce lipsuri serioase avem în învățarea ideologiei marilor dascăli și pentru asta n-ar fi exclus să se lase cu sancțiuni.

Zâmbea cu toată fața. Îi pusese pe nemernici în dificultate. Acum se cacă pe ei de frică, gândi cu o satisfacție de masochist Jdeorna. Uite la ei, i-a priviți-i cum au început să fiarbă. Și măcar de și-ar fi achitat datoriile față de stat și Uniunea Sovietică...

Îi privi cu tristețe, ba chiar se posomorî.

– Măi oamenilor, stați rău de tot cu ideologia. Am aflat că unii dintre voi chiar ați fost revoltați că l-am trimis în pușcărie pe Veselica Curesului și mai apoi pe cantor...

– Ba eu nu, ba eu nu; nici eu, oamenii ăia sunt dușmani ai poporului. Nici eu, să mă bată Dumnezeu, măi Pavele!...

– Și voi, măi oamenilor și tovarășilor, nu aveți curiozitatea, măcar atâta lucru, să știți cum am ajuns la concluzia aceasta extraordinară, că tovarășul Stalin e cel mai deștept om din lume? Da e la mîntea cocoșului...

– Hai!? Ba e, cum să nu, că tu le știi pe toate, că nu faci alta dacă n-ai avere decât să studiezi documentele, opină unul din primele bănci.

– Așa, măi oamenilor, așa! Eu n-am avere și studiez documentele. Dar practica ce ne învață, se răsti deodată la ei secretarul organizației de bază atât de tare că cei mai mulți tresăriră de spaimă. E adevărat, trebuie musai să știi ce spun documentele, dar practica? Ce ne învață practica, măi tovarășilor, asta nu trebuie să știm?

– Ce ne învață practica, da, da, asta e, să ne spui tu că ești cel mai învățat dintre noi.

– Iacă vă spui dacă eu îs deștept și voi sunteți proști.

– Spune, ce ne mai duci încolo și încoace, zise Ilie Scăpercea, un calic ca și el, care n-a putut fi secretar de partid pentru că nu urmase cursul de alfabetizare. Îl ura groaznic pe Jdeorna că știe să scrie și să citească însă el nu.

– Fiți cu băgare de seamă. Ascultați. O venit alaltăieri la mine în curte împuternicitul și m-o întrebat câte capre am, iar eu zic: Nu știu, el însă se uită la mine amenințător: Vrei să înșeli statul, Uniunea Sovietică și pe tovarășul Stalin? Cum să aflăm altfel cota de lapte și de carne? Nu vreau să înșel pe nimeni, eu sunt cu ideologia, nevastă-mea este cu caprele. El: Declari pe propria răspundere câte capre ai, doar de la ele mănânci brânză și lapte. Tovarășul Stalin trebuie să știe. Să știe ce? Câte capre ai. Tu zici că nu știi, iar asta înseamnă că-l minți pe tovarășul Stalin... Am o sută de capre, zic, iar el: Dacă faci batjocură, te bag la pușcărie. Bagă-mă dacă ai motive. Și el: Am o sută de motive. Mă, vrednic român, îi zic eu și-l bag în aia a mă-sii...

Era prea complicat să înțeleagă tovarășii membri de partid ceva din asta. Numai Victor Baci zâmbi și-și zise în gând c-o satisfacție nemai trăită: Iaca un caz cum nu se poate mai clar de diversivune. Sabotorul! Zice că nu știe câte capre are!...

– Dar ce vreau vă să spun, tot în lumina documentelor, cred că am greșit când i-am spus împuternicitului că nu știu câte capre am, doară nevastă-mea era în grădină, o puteam întreba pe ea, doară Saveta mulge caprele...

Se uită la ei. Păreau niște pui de găină mai măricei, udați de ploaie. Niciunul nu îndrăzne să spună ceva.

– Și cu asta ședința noastră extraordinară de partid s-a încheiat. Vă rog să cântați Internaționala. Baci Victor, dă tonul la cântec.

Sculați, voi oropsiți ai vieții,

Voi, osândiți la foame, sus!

Lucrările ședinței fiind suspendate, tovarășii membri de partid din fericitul cătun din creierii munților, se risipiră care încotro, fără să mai discute între ei, ca altădată, concluziile ședinței.

Victor Baci se grăbi și el spre casă și făcu raportul pe care-l duse personal agentului de legătură.

După miezul nopții, când sosi în sat duba neagră de-l ridicară pe acest nou dușman al poporului și-al Uniunii Sovietice, satul se înfioră de huruitul motorului mașinii cu dublă tracțiune. Nu se mai întâmplase vreodată un asemenea eveniment, să vină în sat duba neagră, și Jdeorna fu nevoit să recunoască în fața propriei sale conștiințe că greșise, că ce făcuse el acolo era o diversiune de-o gravitate de neiertat. Întinericul din dubă și zgâlțâiturile de pe drumul cu hârtoape nu-l lăsau să judece mai departe, cu luciditate, propria-i vinovăție. Deodată tresări, cuprins de-o spaimă pe care n-o mai trăise. Dar dacă voi fi întrebat în timpul anchetei câte capre am, ce voi spune?, pentru că eu n-am avut curiozitatea să le număr niciodată. Se învinovăți: Am acordat mai tot timpul ideologiei și-am fost preocupat atât de puțin timp de viața bietelor mele capre, pe care le-am lăsat mereu în seama ei, a neveste-mii. Biata Savetă! Ea le hrănea, ea le mulgea, ea îmi puneă în blid laptele și mămăliga, iar când mă chema la masă, o acuzam că îmi întrerupe studiul ideologic. Să fie trei, patru, cinci sau șase capre? Habar n-am câte capre avem în proprietate și care să fie declarate la cota pentru lapte, brânză și carne. Dar ce mă fac cu pârciul, pe ăsta unde să-l declar, că nu-l pot băga la lapte nici la brânză. Bine, mă Pavele, dar pârciul n-ar putea merge, să zicem, pe lista despăgubirilor de război către marele nostru aliat de la Răsărit? Da, da, e o idee bună, le voi spune că voi dona pârciul, în sensul ăsta, Uniunii Sovietice, să afle și tovarășul Stalin cât de generos e poporul român din Carpați, când e vorba de prietenia între popoare...

Peisaj cu iepuri de câmp

Nu-și mai aducea aminte cum devenise pescar și vânător, fapt e că profesorul pictor nu făcuse din asta o pasiune, iubea natura și din când în când, după deschiderea sezonului de vânătoare și pescuit, profitând și de faptul că locuia la marginea orașului, ieșea uneori pe câmp să vâneze însoțit de câinele său Tibor, cu arma lui Krupp calibru 12. Nu, nu-i plăcea să ucidă, dar descoperise în vânătoare o îndelnicie ce se îngemăna cu arta, iar din când în când, dacă îi apărea în bătaia puștii vreo potârniche, vreun ureheat sau vreun fazan, vreun animal sau pasăre răpitoare, care făceau pagube vânatului din arealul în care vâna, trăgea de parcă ar fi fost obligat să o facă.

Ziua nu începuse prea bine, încercase să picteze ceva, dar lumina își schimba neconținut intensitatea, iar asta, când pictezi peisaj, înseamnă eșec mai de fiecare dată, tot așa cum o proastă dispoziție îl face pe vânător să rateze. Așa că se hotărî să iasă pe câmp și-n vreme ce-și prindea cartușiera, se adresă frumoasei sale soții:

– Draga mea, eu ies cu Tibor pe câmp, ești amabilă să îmi spui ce avem astăzi la prânz?

– Potârniche la cuptor și-o budincă cu fructe de pădure, apoi îi făcu semnul acela imitând manevrarea armiei: Drept la țintă...

Mai mereu îl încuraja și asta îi făcea bine lui Grig, mai ales că soțul ei rata adeseori țintele ce-i ieșeau în cale, dar eșua mai mereu și în artă, iar în sufletul său, în momentele

acelea, se instala suferința. De data aceasta, Grig resimțise neplăcut ironia soției și se gândi că o asemenea atitudine îi va aduce ghinion, da, da, măcar că și eșecul face parte din viața noastră, iar efectele lui depind de cum reușim să-l gestionăm, dacă știm și avem curajul să luptăm cu el.

O sărută pe Ana și dădu să plece când constată că nu luase o recompensă pentru ogarul său, care avea să alerge câteva ore peste miriști și ogoare pentru a stârni vânatul, dar superstiția îl opri să se întoarcă din drum. Se uită în urmă și-o văzu pe Ana privindu-l în acea atitudine mai degrabă de compătimire și asta îl neliniști, ba chiar se impacientă pentru că își aminti observația ei din urmă cu câteva săptămâni: Este a doua sau a treia expoziție la care participi și nu ți se cumpără vreun tablou... Nu o luase ca un reproș, ci pur și simplu ca o constatare, numai că adevărul acesta începea să-l deranjeze și să-i diminueze încrederea în pictura sa, e adevărat cam cu prea multe influențe impresioniste, de care nu se putea debarasa: Gauguin, Van Gogh, iar în *Roze înflorite*, trandafirii lui seamănă atât de mult cu nufierii lui Monet.

Ana avea dreptate. Erau prea săraci ca el să stea în fața unei pânze la care picta ore sau chiar zile întregi, când ar fi putut câștiga bani făcând altceva.

Încercase atunci să se apere: Recunosc, sunt un caz singular, dar ce vină am eu că am pasiunea asta a picturii? Apoi îi spusese: Nici Van Gogh n-a vândut în timpul vieții vreun tablou. Regretase imediat afirmația, mai ales că observase pe fața Anei compătimirea, pornită desigur din această nefericită asociere, dar un instinct orgolios îl făcu să găsească în sine nu scuza, ci puterea de-a se reconsidera, probabil ca o replică la deziluzia ei: Orice creator care se respectă, are dreptul la o astfel de înaltă speranță...

Se amuză de căinerea lui și pași mai apăsat pe miriștea pe care un soare palid abia-și trimitea razele prin valurile de ceață ale unui început de noiembrie. Începu să-și mărească atenția în eventualitatea că va zbura din ierburile înalte vreo potârniche sau vreun fazan. Câinele o luase înainte, mult prea departe în loc să stârnească vânatul mai de aproape, încât dacă de acum ar fi sărit ceva, acesta s-ar fi aflat înafara bății puștii, ba mai era și pericolul să-și împuște câinele.

– Aport, Tibor, aport!, își strigă Grig ogarul, care însă nu-i ascultă chemarea. Era clar că amușinase vreo urmă de vânat mare și continua să alerge spre liziera pădurii. În cele din urmă reveni, schelălăind, de parcă i-ar fi băgat lui Grig de vină că nu-l urmase. Îl mângâie, cum o făcea de obicei, dar se mâhni că nu putea să-l recompenseze pentru efortul său.

Câinele începu iar să caute, săriră dintre smocurile de iarbă două potârniche, dar se aflau mult prea departe pentru a putea trage în ele.

Se aflau de acum sub liziera pădurii. Din primele tufșuri zbură un fazan, dar până ce Grig se dezmetici, acesta dispăru în frunzișul desişului. Privi înapoi și văzu imensitatea câmpului cu ierburile pârjolite de prima brumă sau cu tarlalele înverzite în urma semănăturilor de toamnă. Făcură un larg ocol pe partea unde fuseseră culturile de porumb și floarea soarelui. Tibor din nou alerga destul de departe sau

el mergea prea încet în urma lui. Din fața câinelui zbură un stol de potârniche, trase în ele, dar nu căzu niciuna.

– O, Doamne, se necăji el, așa e când tragi în toate și nu în una singură...

Curând, între spinii de pe răzor, văzu, și încă destul de aproape, un iepure, duse arma la ochi, dar ezită să tragă dintr-o minimă etică: Nu ucizi vânatul decât dacă se află în mișcare, lăsându-i șansa vieții prin fugă. Se amuză. Și câinele se afla atât de departe. Probabil descoperise urma vreunei vulpi sau a mistreților ce prădau culturile. Curând, câinele se afundă în pădure și lătra furios la ceva, iar Grig se grăbi înspre acolo și-și văzu câinele gata-gata să fie sfârțec de un cârd de mistreți cărora le încălcaseră teritoriul. Mai ales o scroafă cu purcei se aruncase spre el furioasă. Cum câinele era în pericol să fie rănit, Grig trase un foc de armă și mistreții se risipiră în pădure.

– Gata, Tibor, să-i lăsăm în pace. Au și ei spațiul lor de existență...

Grig își liniști câinele cu greutate. A fost nevoit să-l ia în brațe și să-l mângâie pentru a-i domoli furia.

– Știu, dragule, știu, formăm o echipă, dar apar situații în care suntem nevoiți să renunțăm, să cedăm împotriva voinței noastre. Cum să fi împușcat o scroafă care avea purcei, pe care probabil îi mai alăpta...

Peste pădure a început să cadă, ca din senin, o promoroacă ce-a albit curând covorul de frunze și care parcă ar fi anunțat sfârșitul aventurii lor din ziua aceea. Așa părea, numai că îndată ce ieși din pădure și văzu în depărtare orașul, inconștientul începu din nou să funcționeze. „Ana, ești amabilă să-mi spui ce avem de mâncare azi la prânz?“. „Potârniche la cuptor și-o budincă cu fructe de pădure...“.

Și el se întorcea de la vânatoare cu ranița goală. Se bucura însă că norii începuseră să cearnă de acum o ninsoare frumoasă, întocmai ca atunci când fusese cu grupa la prima vânatoare și participase la mica petrecere de la Casa Cerbului. Imaginile acelea îi făceau bine și se gândi la socializarea ce o provoacă vânatoarea. Dar de ce n-ar participa și el mai des la vânătorile colective cu poveștile și manifestările lor atât de...

Cu gândurile acestea Grig intră fără să-și dea seama în vestibulul casei unde îl întâmpină Ana cu o vioioșie cum n-o mai văzuse.

– Grig dragule, ține-te bine, avem un musafir important. E aici soția domnului senator Teodorovici, cu care tu ai vânat în primăvară. Dumneai dorește să-ți cumpere câteva tablouri...

Grig nu știu cum să reacționeze. Își aminti vag că la vânatoarea colectivă din primăvară participase și avocatul Honoriu Teodorovici, care între timp devenise senator în Parlamentul României, dar cu care nu-și aducea aminte să fi discutat ceva, cu atât mai puțin despre artă. E adevărat că oamenii ăștia sunt plini de bani și uneori investesc și-n colecții de artă, își zise cu nu prea mare entuziasm pictorul vânător.

Doamnele erau grozav de grăbite să fie însoțite în atelierul cu picturile lui Grig, încât nu mai apucă să se dezchipeze și le însoți în atelier în echipamentul de vânatoare.

– Domnule Grig, soțul meu are o părere deosebită despre dumneavoastră. Spune mereu că autoritățile locale nu

știu să-și stimeze și încurajeze valorile culturale. El mi-a dat sugestia să vin la dumneavoastră să cumpăr câteva tablouri.

Grig se miră, dar nu știu ce să-i răspundă.

– Oho, ia uite ce avem aici, un superb câmp de maci, dincoace un minunat lan de floarea soarelui, se grăbi să constate doamna senator Valeria Teodorovici. Domnule profesor, dar dumneavoastră sunteți un mare artist, mai mare decât mi-aș fi putut imagina și decât mi-a zis soțul meu când i-am spus că am de gând să cumpăr câteva peisaje pentru sufrageria noastră.

Cuvântul sufragerie îi displăcu pictorului, dar îi lăsa doamnei Valeria plăcerea de a-i da înainte cu aprecierile.

– Și aici? O felie de pepene roșu... cât de mult mi-aș dori tabloul acesta!...

Ana îi trase lui Grig cu ochiul, iar asta însemna: las-o să continue, ne vom umple de bani, vom scăpa de sărăcie, numai că Grig își aminti că doamna Valeria Teodorovici era profesoară de matematică, fusese cu dânsa în niște comisii de admitere la Liceul de arte, el ca examinator, dânsa ca observator din partea inspectoratului școlar, și nu remarcase atunci la dumneai vreo atracție față de arta plastică, așa încât acum îl cuprinse un soi de teamă ce de altfel nu și-o putea explica, asta în vreme ce Ana radia de speranță că doamna Valeria Teodorovici va sparge gheața vânzărilor și iubitorii de artă din oraș vor năvăli în atelierul marelui pictor, a cărui valoare a fost atâta amar de vreme ignorată de autoritățile municipale.

– Îți dai seama, dragule, nu s-a putut stăpâni Ana, doamna Teodorovici dorește să-ți cumpere mai multe tablouri...

Cuvintele mieroase ale Anei îl deranjaseră, ba își dădea seama cât de puțin se pricepea soția lui la arta plastică. Îi lăuda adesea tablourile, însă nu putea spune de ce îi plac, iar dezamăgirea asta căpăta acum proporții, părându-i-se lui Grig o înșelătorie de care afla prea târziu.

Doamna Valeria Teodorovici mai admira încă cele două tablouri pe care dorea să le cumpere: *Peisaj cu sânger* și *Trandafiri galbeni*, iar acum se îndrepta spre un alt tablou, în fața căruia se entuziasma:

– *Peisaj cu iepuri de câmp!* Ce tablou splendid. Se potrivește de minune în bucătăria noastră pentru a astupa gaura apărută acolo în urma eliminării hornului, gaură pe care domnul senator n-a avut timp s-o astupe.

A fost momentul în care Grig a izbucnit cu o furie necunoscută Anei:

– Doamnelor a strigat el, tabloul acesta nu-i de vânzare! Luă pușca din spate, introduse un cartuș pe țevă și trase în iepurii de pe perete, apoi ieși în câmp alergând, însoțit de câinele său Tibor.

Spre surprinderea lui zăpada se transformase într-o zloată nenorocită, iar el pășea buimac peste câmpul cu bălării, însoțit de croncănitul unui corb ce prevestea o nenorocire. Grăbi pasul și mai mult, iar câinele îl prinse de pulpana piciorului în încercarea de a-l opri. Era buimac de-a binelea.

– Doamne, Tibor, ce se întâmplă cu mine? Am distrus minunația de tablou. Oare nu-i prea mare prețul pentru sancționarea ignoranței unei femei?...

Scrisoarea despre zbor

Vocea actorului l-a înfiorat când l-a auzit recitând finalul poeziei „Floare albastră“. A ieșit din sala teatrului și spre casă, pe străzile aproape pustii, șoptea într-una: „Și te-ai dus, dulce minune“. Ajuns acasă, a luat hotărârea să-i scrie. Nu-i răspunsese la nici o scrisoare și primise vreo douăzeci. Scrisorile cuprindeau întreaga istorie a dragostei lor. Le-a dat fiercăreia câte un titlu. Le păstra într-un sertar al biroului pe care nu-l mai deschisese de mult. Nu mai dorea să-și amintească, dar, repetând versul „Și te-ai dus, dulce minune“ de zeci de ori, o forță independentă parcă de el și care se afla în afara lui l-a făcut să ia, la întâmplare, o scrisoare. A citit-o ca și când atunci ar fi primit-o:

Dragul meu, când m-am trezit dimineața, mult mai târziu de cum obișnuiam, primul gând al meu a fost să mă grăbesc, să mă aranjez cât mai frumoasă și să cobor să dejunnez cu tine, dar am auzit-o pe Vetuța cântând.

„Frunză verde măr uscat,

Astă-noapte am visat

Că badea m-a sărutat.“

Mi s-au îmuiat picioarele și a început să mi se urce tot sângele în cap. Mi-am dat seama imediat de ce cânta, dorea s-o auzi.

Vetuța are o voce extraordinară. Mama adesea o pune să cânte și lacrima de plăcere. O lăuda de fiecare dată și spunea că vocea ei e un dar de la Dumnezeu prin care o răsplătește pentru credința ei. Cânta duios. Cânta, desigur, pentru tine, sfâșiată de tristețea că nu te-a găsit dimineața în pat lângă ea. Vibra toată casa de tristețea ei. Niciodată n-am auzit-o cântând atât de frumos. Dar eu nu puteam să suport, am vrut să cobor așa cum eram, în cămășuța de noapte, cu părul nepieptănat și cu urdorile la ochi, ca să-i spun mamei s-o dea afară imediat. N-am apucat să fac decât doi pași, când am auzit aplauze. Eram aplauzele mamei. Erați în sufragerie și

ați lăsat ușa deschisă, poate dinadins, ca să aud și eu. Totul mi s-a părut că e împotriva mea. Poate, într-adevar, Vetuța să te fi visat și de aceea a cântat atât de frumos. Sau poate mama te-a visat și cântecul servitoarei i s-a potrivit și, încântată, a aplaudat. Eu nu te-am visat, dar imaginația mea a luat-o razna și a fost ca un vis. În noaptea aceea mi-am închipuit cum vii tiptil în camera mea, m-am tras mai la perete în pat că îmi închipuiam că trebuie să-ți fac loc lângă mine. Of...sigur că mi-am imaginat că mă săruți, ba chiar mai mult, că facem dragoste. Ceea ce am făcut atunci, mai târziu am aflat că se numește masturbație. Dimineața am vrut să stau cu tine la dejun ca să prind momentul să-ți pot șopti că te-am visat. Cântecul Vetuței a stricat totul, am crezut atunci. Dar, de fapt, m-a îndărjit ca să „te cuceresc“ cât mai repede. Nu mai aveam de gând să te las nici mamei și nici servitoarei. Trebuie, mi-am spus, să am curajul Zeno-vicei care, dacă a văzut că îl iubește, de fapt, pe Mihaly, n-a ținut seama de nimic, nici de copil, nici de mama ei, nici de sat. N-a mai ținut seama nici de faptul că el a violat-o și ea a vrut să-lucidă, ba chiar a crezut că l-a ucis. N-a mai ținut seama de nimic, numai de iubirea ei. Decisesem atunci să mă culc cât mai degrabă cu tine ca să nu mi-o ia rivalele înainte și câteva nopți la rând obișnuiam să-mi imaginez ce fac femeile când plănuiesc să atragă la pat un bărbat. Și, dragul meu, în duminica aceea, când am rămas singuri în casă, să nu crezi că am făcut un gest spontan și am dat peste tine în camera. Totul a fost pus la cale cu premeditare. Mai întâi am pretextat că nu mă simt prea bine și n-am plecat la biserică. Deși era destul de frig mi-am tras cea mai subțire rochie pe mine, fără chiloți sau sutien, și am venit desculță în vârful picioarelor la ușa camerei tale. Eram cu urechile ciulite la fiecare zgomot și am auzit când ți-ai turmat apă în ligheanul mare. Am așteptat să începi să te speli și am dat

buzna pe uşă. Aveam siguranţa că nu ai închis-o cu zăvorul şi am avut dreptate. Erai dezbrăcat până la brâu, numai în izmene, cu faţa şi pieptul umed şi am fugit să mă lipesc de tine ca să mi se ude rochiţa. Tu ai fost în primul moment surprins de gestul meu, dar foarte calm ai întins mâna după prosop. – Nu te şterge! Stai! Te spăl eu, ți-am spus şi mi-am băgat mâinile în lighean ca să te mai spăl pe piept şi să mă stropesc ca să mi se ude bine rochiţa şi astfel a ajuns să-mi stea mulată pe corp, încât să vezi că nu mai am altceva pe dedesupt. Când m-ai sărutat, ai observat că am întors privirea spre patul tău. Ai înţeles imediat cât de mult te vreau, dar mi se părea că îmi dai cu greu rochia jos de pe mine. Până la un moment, tot ce am făcut era o consecinţă a unor gânduri anterioare. Era ceea ce mi-am imaginat că trebuie să fac pentru a precede împreunarea noastră. Mi-am sfâşiat rochia umedă ajutându-te să mă dezbraci, te-am sărutat pe piept în neştire şi te-am tras repede spre pat. M-am întins ca într-un leşin şi am închis ochii. Tu ai ştiut apoi ce trebuie să faci şi ai ştiut atât de bine încât durerea a devenit plăcere. Am trăit senzaţia aceea unică că ne-am contopit, că ai intrat în mine cu totul sau eu am intrat în tine. Tu ai ştiut să faci această contopire atât de... minunată. Când mi-am revenit, mi-am dat seama cât de mult te iubesc, dar în loc să-ţi spun asta, ți-am spus idioţenia învăţată de la nana Rafila: „M-am aruncat în prăpastie şi am învăţat să zbor“. Tu ai râs şi m-ai sărutat. A fost sărutul cel mai dulce pe care l-am primit vreodată. Ne-am ridicat goi din pat şi te-am privit cu o ciudată curiozitate, apoi am văzut deodată cearceaful pătat de sânge, rochia mea udă şi sfârtecătă pe podea, alături de izmenele tale albe. Te-am auzit apoi şoptind: „A zburat virginitatea ta“. Ai spus-o parcă mai mult pentru tine. Nimic nu m-a întristat pentru că tu m-ai sărutat din nou şi mi-ai mângâiat coapsele. Eu stăteam nemişcată şi savuram plăcerea aceea nouă. Când mi-ai sărutat sânii, am ajuns din nou în pat. Şi când ți-am simţit sexul mărit mi-am dat seama că iar mă doreşti, dar eu te doream şi mai mult şi te sărutam înebunită şi ne-am împreunat din nou. M-ai învăţat atunci multe lucruri, de fapt le ştiam, le aveam instinctiv, dar tu mi le-ai scos la iveală. Devenisem repede o femelă adevărată. Era acelaşi lucru ca prima oară, dar totuşi diferit şi tot mai plăcut. Mă sufocam sub tine de plăcere şi am avut senzaţia leşinului. De data aceasta n-a fost nicio prefăcătorie, am avut acum, într-adevar, senzaţia zborului, dar apoi m-am simţit extenuată. O boseală necunoscută se strecura în tot corpul, dar era atât de plăcut că nu-mi mai venea să mă dezlipesc de tine. „Acum am zburat cu adevărat“, ți-am spus, dar tu nici n-ai mai râs, nici nu m-ai mai sărutat. Te-am simţit şi pe tine epuizat, respirai puternic şi ți-ai așezat o mână inertă peste pieptul meu care sălta ritmic. Apoi ai scos un fel de oftat. Te simţeam că nu mai ești în largul tău. Absorbită de teama că ai să te ridici din pat, te-am sărutat pe piept. Nu mai voiam să facem dragoste, dar voiam să te simt alături. Căldura corpului tău îmi închipuiam că mă protejează şi nu puteam s-o ignor. Chiar printr-un efort de voinţă n-aş fi putut să mă dezlipesc de tine.

– Ce am făcut, Doamne, ce am făcut?! ai spus şi ai dat să te ridici. – Mai stai puțin lângă mine, te-am rugat. – Of! Tu, copilă, vezi ce ți-am făcut? m-ai întrebat pe un ton plângăcios. – Ți-am spus, dragul meu, m-ai învățat să zbor. – Nu-i acesta zborul! Nu-i, nu-i! te tânguiai tu. – Ba da, ba da, ba da! îți spuneam cu duioşie. – Vai, n-am tras zăvorul la uşă! dacă intra cineva peste noi și ne vedea? Ai spus tu, de data aceasta, cu o voce gravă și ai vrut din nou să te ridici. – Nu-mi pasă. De nimic nu-mi pasă! M-am repezit cu săruturi peste tine. Nu pleca, te rog, vreau să vorbim. – Despre ce să mai vorbim acum? Ești o copilă tare frumoasă și nu m-am putut stăpâni, dar am văzut că și tu ai vrut să...să... – Să zbor, am spus când am văzut că nu-ți mai găsești cuvintele. Semăn cu Zenovia. Nici ei nu i-a mai pasat de nimic când și-a dat seama că îl iubește pe Mihaly. – Of! Și despre Zenovia vrei tu să vorbim? Trebuie să vorbim acum despre noi! – mi-ai zis tu aproape autoritar. Se făcuse frig în cameră, doar corpurile noastre mai erau calde. Noi stăteam goi-puşcă sub o pătură subțire. – Hai să vorbim despre noi, că pe Zenovia nu o mai pot înțelege. Cum a putut să-l înjunghie pe Mihaly, care cred că făcuse ce ai făcut tu? – Ce am făcu eu? Eu nu te-am violat! Tu ai vrut-o! Nu mi-ai spus că te-am învățat să zbori? Nu tu ai venit peste mine? Nemernicul de mine, când te-ai lipit de mine, n-am mai putut rezista. Mi s-a părut că-mi spui toate astea ca un fel de scuză și te-am sărutat iar. – Nu te învinovățesc cu nimic, dragul meu, nici dacă veneai tu la mine în cameră, așa cum visez de câteva nopți. Nu te învinovățeam, ți-am spus și am coborât mâna dreapta până în dreptul sexului tău. Am făcut imprudența să ți-l ating, apoi să-l mângâi. Credeam că așa îmi pot manifesta recunoștința și credeam că și tu ai înțeles la fel pentru că ți-ai desfăcut puțin picioarele că să ți-l pot palpa mai bine și n-a durat prea mult până când am simțit cum crește și apoi a zvâgnit. Eu m-am înflorat toată. Tu m-ai sărutat pe gât, apoi mi-ai sărutat sânii și m-ai întrebat duios: – Mai vrei? – Ce să mai vreau? – te-am întrebat cu toată naivitatea, dar continuam să mă joc cu sexul tău. Îmi plăcea și simțeam că-ți place și ție. Era suficient, îmi era cald și bine cu tine. Tot ce a urmat, însă, m-a determinat să-mi formez convingerea că ceea ce e plăcut durează foarte puțin. Înainte de a mă încăleca, m-am purtat ca o ușuratică. Înceai să-mi desfăci picioarele, dar s-a auzit un zgomot. Ai sărit speriat din pat. – Au venit! Fugi, să nu ne găsească împreună! – ai spus precipitat. Mi-ai ridicat rochia și mi-ai aruncat-o în brațe. Ți-ai tras la repezeală izmenele și ți-ai luat o cămașă. – Hai, hai! Nu mai sta, fugi în camera ta! – mă îndemnai, dar mie nu-mi mai păsa. Nu eram așa din cauza curajului despre care-ți vorbisem, curajul de a nu ține cont de nimic atunci când iubești, curajul pe care l-a avut Zenovia când și-a dat seama că-l iubește pe Mihaly. Acum eram, pur și simplu, nepăsătoare. Mi-am strâns rochia la piept, umezeala ei îmi răcorea sânii înroșiți de săruturile tale. Am ieșit din odaie așa goală, bucuroasă că te văd atât de îngrozit încât ai rămas mut. În cerdac mi-am dat seama de unde a venit zgomotul: mâța răsturnase o covată care fusese sprijinită de perete. M-am întors în camera ta. Erai

deja îmbrăcat și te-ai uitat la mine ca la o nebună. Am început să râd și ți-am spus despre isprava mâței. Ai încercat și tu să râzi. Nu ți-a reușit și ai devenit îngrijorat de soarta mea. Să merg să mă îmbrac, să nu răcesc. Vei veni să-mi pui pe foc în camera mea și să-mi pregătești apă caldă ca să fac o baie. Chiar ai venit cu mine în fugă în cameră. Focul era aproape stins și l-ai ațâțat. Privindu-mă cum mă șterg cu prosopul și cum mă îmbrac, nu mai erai așa de stânjenit.

– Să știi că tu ești primul bărbat cu care m-am culcat și ultimul. Pe atunci chiar credeam că vei fi și ultimul bărbat pe care să-l iubesc și cu care să fac dragoste. De aceea am pus atâta hotărâre în glas. – Să nu spui asta. Nu se știe... Viața... să știi... nu se știe, ai început să te bâlbâi aproape caraghios, dar fără să devii antipatic. Erai, cu siguranță, speriat de hotărârea mea. Ai devenit simpatic de-a dreptul, când mi-ai spus că ești foarte norocos că ai fost primul bărbat al meu, că nu sperai să te bucuri de iubirea mea. O satisfacție mai mare n-ai avut niciodată și m-ai întrebat prudent dacă nu am de gând să merg la facultate și m-ai privit drept în ochi până am spus eu „îhî“ și am dat din cap afirmativ. Apoi ai rostit cu jumătate de glas: – Ce am făcut azi e și bine și rău! Emoționant a fost când ai privit icoana Mântuitorului și te-ai închinat și m-ai pus să stau lângă tine în genunchi cu fața la icoană și să spunem împreună: „Iartă-ne, Doamne, că am păcătuit chiar în Sfânta Duminică. Iartă-ne, Doamne, și ajută-ne!“. Eu am completat: „să ne iubim și să zburăm mai departe“. Atunci ne-am îmbrățișat spontan, așa în genunchi, sub icoana Mântuitorului. Când ne-am ridicat, am privit pe geam. La poartă era Vetuța în straietele de sărbătoare și am înțeles că venea, cum obișnuia, mai repede de la biserică ca să pregătească servirea prânzul. Peste un sfert de ceas va ajunge și mama, mi-am închipuit. Ea va sta, desigur, de povești cu doamna preoteasă sau cu nana Rafila și apoi se va îndrepta spre casă. Vetuța ne-a văzut că am coborât împreună. Ne-a salutat și ne-a zâmbit, dar când a observat că nu dejunaserăm, ne-a privit iscoditor și n-a putut să-și ascundă mirarea: – N-ați mâncat nimic până la ceasul ăsta?! – Nu ne-a fost foame. Am răspuns deodată în același glas. Am întors spre ea o privire victorioasă și, ca să nu mai aibă dubii dacă s-a întâmplat sau nu ceva între noi, când am văzut-o că urcă, am dat fuga și am închis cu cheia ușa camerei tale. M-a văzut și mi s-a părut că se întristează. Tu n-ai știut de ce am plecat atât de grăbită de la masă. N-am mai apucat să-ți explic că am vrut s-o fac să priceapă pe Vetuța că te-am cucerit, dar nu mai voiam să-ți facă curățenie în cameră și să vadă patul cu cearceaful pătat de sânge. Venise mama mai repede decât mă așteptam. Când am auzit-o că a urcat în cerdac, ți-am șoptit că vreau să mă ceri în căsătorie, să-i spui mamei că ne căsătorim. Te-ai îngrozit. Te uitai atât de speriat la mine. – Nu acum! Ai răbdare, nu se poate acum! Ce o să zică? Își va da seama ce am făcut. Mi-ai spus cu fața crispată și cu o voce pe care nu ți-o cunoșteam. A fost a doua oară când m-ai dezamăgit. Mi s-a făcut rușine. Abia atunci m-am rușinat de îndrăzneala mea. Tu mi-ai intuit gândurile și ai vrut să mă liniștești spunându-mi: – Lasă că va fi bine. Toate la vremea lor. Tu...tu...vrei...

– Vreau să zbor prea repede, da? – Nu...nu despre asta e vorba... da... cam așa e. Să nu amestecăm lucrurile. Tu spui zbor...și e frumos...dar trebuie să ne gândim... Nu mai știi ce să spui și nu mai avea nici o logică pentru mine tot ceea ce îndrugai tu. A intrat mama binedispusă, cu o față surâzătoare și faptul că ne-a certat în glumă că suntem leneși și ne sculăm duminica târziu m-a amuzat grozav. De fapt, m-ai amuzat mai mult tu, cât de caraghios ai fost când ai început să te scuzi că ai stat până noaptea târziu ca să termini toate calculele pentru hidroturbină. Eu mă hlizeam ca o proastă văzând cât de stingherit erai și fără simțul umorului. Mama însă a simțit că tu nu erai în apele tale. A schimbat subiectul întrebându-ne: – Dar voi despre ce vorbești? Am tăcut câteva clipe, dar, observând că ești într-o nouă încurcătură, am răspuns eu ca să fii încurcat total. – Am vorbit despre zbor. Mama a făcut ochii mari, iar tu, crispat, ai lăsat capul în jos. – Despre...zbor? – nedumerirea mamei era evidentă. Zbor ai zis? – Da, mama! Ne-am amintit ce ne-a spus nana Rafila. Uimirea mamei a rămas aceeași, dar tu ți-ai revenit. Te-am salvat amintind de nana Rafila. Deodată ți-a apărut zâmbetul pe față. Mai întâi ai răsuflat ușurat și apoi ai început să explici. – Nana Rafila, ați auzit și dumneavoastră, spunea că dragostea e o prăpastie în care dacă te arunci, înveți să zbori. A spus asta de multe ori cu gândul la Zenovia. – Aaa! Deci iar vorbești despre Zenovia? S-a lămurit mama, dar eu nu voiam să las lucrurile atât de limpezi și am vrut să te readuc la teama că voi face aluzie la relația noastră. – De ce spui, Toader, că nana era cu gândul la Zenovia? Ea se gândea la Zenovia, dar și la noi, la mine, la tine, la mama. Pentru noi dragostea nu e ca un zbor? Pe tine te-am dat gata, dar mama a început să zâmbescă. – Nu-i chiar așa, ai spus gânditor. Vreau să spun pentru mine, nu-i chiar așa. Dragostea e complicată, ai mai completat și mama devenise subit meditativă. – Aveți dreptate, domnule Toader, aveți dreptate, te aproba dând din cap. Mie nu mi se părea nimic complicat și aveam un vag sentiment că tu ai putea să refuzi dragostea. Nu puteam să-mi exprim această bănuială și nu știu de ce mi-a venit să cânt, deși lucrul acesta îl fac destul de rar. Doream să fiu răutăcioasă cu tine și am început să lălăi. – „Cui nu-i place dragostea
Tra la, la, la, la, la,
Dumnezeu să nu i-o dea,
Tra la, la, la, la, la, la.“ Nici prin cap nu mi-a trecut atunci că voi avea aliată pe Vetuța. Auzindu-mă cântând a venit fuga să mi se alăture. Mi-am dat seama că facem un duet vocal reușit.

– Dar cine a spus că nu-i place dragostea? A întrebat mama privindu-te în așa fel încât mi-am dat seama de intenția ei de a accepta eventuala ta iubire. Privirea aceea o trădase. Tu făceai pe indiferentul, dar sunt absolut sigură că ai înțeles, mai ales că în clipa următoare mama a simțit nevoia să-ți prindă mâna ca să-și ceară aprobarea:

– Nu-i așa, domnule Toader? Nimeni n-a zis că nu-i place dragostea. Cine ar putea să zică așa ceva?

Mama credea că am cântat pentru ea sau, și mai rău, pentru voi, că prin cântecul meu, la care s-a alăturat servitoarea, îmi dădeam consimțământul ca să te iubească. Intuiam că era gata pentru a se arunca în prăpastie și se pregătea de zbor.

Doamne, de ce nu s-a întâmplat asta înainte de a merge la tine în cameră, înainte de a-mi uda întrădăns rochia, înainte de ne dezbrăca, înainte de a ajunge în patul tău, înainte de zborul meu?!

– Nimeni. Numai că-i tare complicată, ai spus tu. Și aveai dreptate. Constatam cu uimire că aveai dreptate. Dragostea e tare complicată.

– De ce-i cumpli...cată? a întrebat Vetuța și eu am început să râd văzând ce cuvânt inventase. „Cumpliată” era ceva între „cumplită” și „complicată”. Dumșoară, hai să mai cântăm, mi s-a adresat Vetuța, dar eu nu mă mai puteam opri din râs, chiar dacă începuse să-mi vâjje capul.

– „N-ai știut cei dragostea,
Tra la, la, la, la la, la
Și-ai dat cu picioru-n ea”

O auzeam pe Vetuța, dar eu n-am mai putut cânta. Și tu și mama v-ați uitat la mine. Râsul mi se transformase în scâncet. Mi se făcuse rău și am fost pe punctul de a-mi pierde cunoștința. Parcă pluteam. „Zbor”, am spus încet, dar nu m-ați auzit căci vocea mea era acoperită de cântecul Vetuței. Cuvântul acesta rostit mi-a amintit senzația aceea pe care am avut-o cu tine în pat și pe care mi-o doream să-mi revină. Mi-am dat seama că nu sunt victorioasă, că mama și Vetuța se mențin rivalele mele. Vetuța a cântat cu gândul la relația ei cu tine. Mi-am acoperit fața cu palmele și mi-am sprijinit capul în mâini. S-a făcut liniște și eu eram desprinsă de tot ce mă înconjoară și doream să rămân așa.

– Ce e cu tine? Am auzit-o pe mama întrebându-mă.

Am vrut să-i spun că e tare greu să zbori, dar n-ar fi înțeles nimic. Am preferat să tac și au urmat certurile și îngrijorările ei pentru că am devenit palidă din cauză că am stat până la amiază fără să mănânc, că sunt dezordonată și nu am un program, că nu trebuie să stau noaptea să citesc, de aceea n-am putut să merg la biserică. Am observat apoi că era preocupată și de tine. Nici tu nu trebuie să-ți pierzi nopțile și-ți recomandă să faci ziua toate planurile și calculele măsurătorilor, că, la urma urmei, te poate ajuta și ea. Mâine va merge ea cu oamenii la gară ca să aducă sârma în căruțe și să semneze toate actele. Nu trebuie să lucrezi la Izvoarele în rând cu oamenii, că acum știi și ei ce au de făcut. Tu trebuie să rămâi acasă să finalizezi toate detaliile planului.

De mult mama n-a mai vorbit cu atâta însuflețire. Verva ei se datora unei alte stări și am fost sigură că luase hotărârea să te cucerească, dar credeam că era prea târziu. Eu îmi luasem zborul, dar...Știi bine, dragul meu, ce a urmat.

Toader se hotărâse să-i răspundă. La scrisoarea aceasta trebuia să-i răspundă, era „scrisoarea despre zbor”, așa o intitulase, și era, după „scrisoarea despre prima întâlnire”, cea mai importantă scrisoare a ei. Trebuie să-i spună că știe ce s-a întâmplat, dar nu-și poate explica de ce s-a întâmplat ce s-a întâmplat, că dintre toate cele trei femei, numai ea a fost o dulce minune, că numai acum ar putea să zboare împreună, dar nu putea să scrie. Nici după ce a golit aproape toată sticla de vin, pe coala de hârtie a reușit să scrie doar ultimul vers din poemul eminescian care-l obseda. A doua zi dimineața, cu scrisoarea ei în buzunar, era în gară și aștepta trenul, dar nu era sigur că o va găsi.

Terapie narativă

Dumitru UNGUREANU

Amintiri săpate

Când și cum am câștigat primii mei bani? Întrebarea nu țintește ironic secretul dintotdeauna al milionarilor (miliarardurilor) dubioși, formulat obsesiv așa: cum au făcut primul milion? Nu se vrea nici reproș implicit adresat „generației tinere“, neînvățată cu munca și, vezi bine, neobligată la nimic. Eu încerc doar să-mi limpezesc amintirea, eventual să justific opțiunea – într-un fel, farsă a destinului – care m-a condus până unde am ajuns. Iar unde am ajuns nu e vreun pisc, să privesc îndrăzneț în jur și să-mi umflu de mândrie strălucitoarea gușă. Metaforic zis, e o biată câmpie, pe cât de întinsă, pe atât de neclară, întocmai locului unde m-am ivit pe lume. Acea câmpie, care azi există doar la mine în cap, nu era, totuși, nici plată, nici zdrențuită, nici lipsită de văi și dealuri, nici seacă, nici mlăștinoasă, nici prea mănoasă, dar nici stearpă. Avea un râu, căruia să vreau și nu-i pot nega statutul primordial, fiindcă pe malurile și-n apa lui am devenit ființă gânditoare; apoi, avea o pădure matrice, o livadă placentă, islazuri cu iarba grasă și praf subțire pe drumurile bătute cu talpa goală. Câmpia de baștină i-a hrănit îndelung pe cei care au locuit-o. Câteodată din belșug, câteodată cu dintele sărăciei. Dacă judec onest roadele pogonului mie hărăzit, constat că n-a „produs“ cât ar fi putut. Și avea de unde „să dea“, slavă Domnului!, dacă mă pricepeam sau dacă mă străduiam să-l cultiv asiduu, aprig și cu ardoare... telurică!

Lăsând la o parte metaforiada endemică, vreau să mă spovedesc public, dezvăluind mărețul fapt, pe care mi-l și asum: *primii bani i-am câștigat cu creierul!* Poate am povestit; mai povestesc: într-o zi de iarnă, Taica, bunicul patern, căruia îi știam de frică mai abitir decât omniprezentului Dumnezeu, mi-a dat 5 lei pentru că am reușit să spun „pe de rost“ *toată* tabla înmulțirii. Promisese că primesc răs-plata dacă memorez și reproduc pitagoreica legiuire. *Cinci*

lei în 1961 chiar însemnau o mică avere. Niciunul dintre vecinii mei prieteni de joacă nu deținea și nu spera la asemenea sumă, să o cheltuiască după bunul său plac. Pe ce am irosit-o eu? Rămâne un mister: am uitat! Dar cheltuiala de atunci prefigura năravul exersat cu obstinație șase decenii: pe nimicuri! Fiindcă pe nimicuri am risipit o grămadă de bani. Câștigați cu mintea, nu cu brațele. Probabil că din cauza asta mi se păreau nemunciți, și-i aruncam aiurea...

Generozitatea lui Taica nu s-a mai repetat. Cum învățasem deja să citec, alte „performanțe“ nu mi-au fost recompensate. Sigur, nici micile treburi încredințate copilului care eram nu căpătau premii, deoarece intrau în categoria „sarcinilor de serviciu“, cum îi plăcea lui tata să spună. Și, oho!, am primit asemenea însărcinări – de care m-am achitat cu variabilă strictete – până târziu, când a venit vremea să-mi fac „datoria față de patrie“, în haină militară. Ba chiar și mai apoi!...

A săpa la porumb. Expresia – folosită în zona mea natală, probabil regionalism pentru alți români, sigur străină tineretului 2020 – definește operațiunea de tăiere a buruienilor, de afânare și de strângere a solului în jurul unei plante, formând așa-numitul cuib. De ce se numește cuib și nu altfel? Prin cuib se înțelege, în egală măsură, două lucruri diferite: culcușul făcut de păsări (pentru a se adăposti, a depune ouă și a le cloci), dar și mușuroiul de pământ din jurul firelor de porumb, tutun, cartofi ori alte plante îngrijite prin prașila manuală. Cu sapa.

Sapa... Ce unealtă mitologică, în trecutul nostru de amaruri și de chin! Ce armă de bază pentru lichidarea neînțelegerilor între neamuri lacome de averi! Ce argument forte, de convins rivalul în disputele de amor pe ulițele satului! Ce instrument de tortură pentru adolescentul de mine, obligat de-un tată autoritar să facă *munca de*

jos la vreme de vară, când colegii se scaldau ori hălăduiau aiurea! Nu mi-a prins rău severitatea paternă, însă m-a înstrăinat oarecum de consăteni, de *leat*.

Țin minte cum am învățat să sap. Aveam cinci ani. Încă nu ni se luase tot pământul la colectiv, iar terenul din spațele casei nu fusese defrișat pentru cultivarea porumbului. Ai mei mă îngăduiseră de câteva ori pe câmp, la pogoanele lucrate cu rarița, prășitoarea și sapa. Nu știam cum să-mi exercit nepriceperea într-un mod util. Mă frigeau palmele să încing coada sapei; însă, după ce lichidasem niște mohor laolaltă cu destule tulpini de porumb, primisem interdicție. Mi se insufla categoric ideea că trebuie să adun de pe rânduri și să car la căruță firele înlăturate în operațiunea – igienică! – de rărire. Dar impunerea și igiena mă oboseau la psihic, așa că într-o zi am fugit din câmp – acasă. Urmarea? Am pierdut șansa distracției. Și mă plictiseam în curte, urmărit cu destulă neatenție de Maica, bunica paternă, ocupată cu treburile gospodăriei și cu supravegherea sorei mele. Alăturat curții noastre era un pomost fără construcții, teren arabil, proprietatea unor oameni din Morteni. Cultivau acolo porumb, când eram eu mic; pe urmă lucernă, decenii întregi. Într-o zi de iulie a venit la săpat fata lor, Rica, de vreo 13, 14 sau 15 ani. M-am dus să o văd, ieșind în grădină pe sub ulmul uriaș de la colțul gardului. Rica fluiera și săpa, cu fusta săltată în bete, la brâu, să nu-i fie cald. Avea ochi albaștri, fața bălană și părul ca spicul de grâu. Avea picioarele subțiri, ațoase, umbla desculță și fără nimic pe cap. Măinile îi mergeau neconținut. Schimba sapa pe-o parte și pe alta a cuibului dintr-o mișcare fluidă, parcă mângâia lemnul lustruit. Mă uitam ca la o minune și-o însoțeam în lungul rândului de plante verzi ce-i ajungeau până pe la umeri, pe mine acoperindu-mă aproape complet. Ea întrerupea fluieratul din când în când și mă întreba diverse chestii – „mă descosea“, cum ziceau babele de pe la noi. Apoi s-a interesat dacă vreau să sap.

– Vreau! – am sărit bucuros, și-am primit încântat unealta.

Văzând însă că nu prea știu să o mănuiesc, Rica m-a tras alături, stând la spatele meu, mi-a apucat mâinile încleștate pe coada sapei și a mișcat-o ea, având grijă să nu rupem vreun lujer, să nu mă calce, fiind mai voinică, ori să ne împiedicăm și să cădem amândoi. Mă dădăcea dulce să nu-mi ating cu fierul degetele picioarelor, că ustură al naibii!... Lecția decurgea plăcut, în ciuda efortului și a neîndemânării mele. Numai că, de la un timp, mirosul pătrunzător al fetei m-a amețit. Aplecată peste mine, Rica mă împungea cu sânii ei mici în spate, iar părul, strâns lateral într-o coadă ce-i cădea pe partea stângă a pieptului, mă atingea pe ceafă, stârnind furtuni de pișcături sub piele. Dornic să deprind meșteșugul săpatului, n-am băgat de seamă că „învățătoarea“ mă luase de-a binelea în brațe și mă strângea între picioare ca din greșeală. A văzut treaba asta bunică-mea, și m-a chemat acasă mintenaș. N-am vrut să las unealta din mâinile viteze. M-a lăsat fata dintr-ale ei, și a intrat în vorbă cu Maica pe teme neinteresante. Bucuros că am libertate să prășesc, am dat zor și nu m-am oprit decât după ce Rica mi-a luat „obiectul muncii“, folosindu-l

cu dezinvoltură și succes. Eu, chiar dacă nu învățasem să sap, măcar prinsesem gustul!...

În vara lui 1969, aproape toți copiii satului se duceau la sapă, zilieri la I.A.S.-ul din apropiere, „instaurat de puterea muncitorească“ pe fosta moșie a doctorului Gerota. M-am dus și eu, cu toate că vârsta de 13 ani era legal prohibită muncii plătite. Prost și foarte prost plătite! Afirm asta fără nicio intenție răzbunătoare pe fostul regim, cum se vitejesc destui p(r)ostcomuniști. Constatare de copil: ne-au „angajat“ pe baza unui „act oficial“ surogat: o listă de nume scrise de-un pontator-supraveghetor obișnuit cu hățurile atelajului, nu cu creionul chimic și hârtia de caiet dictando. Promisiune de plată: 15 lei pe zi, la sfârșitul fiecărei săptămâni lucrate, indiferent când terminam tarlalele. De executat erau cel puțin două prașile; munca se putea prelungi din iulie până prin august. Ce de bani o să câștigăm! Ce-o să facem cu ei? Ne-au scutit de dilemă: 9 lei/zi, încasați tocmai la începutul lui septembrie. Hrana o aduceam de acasă; ori ne înscriam la masa pregătită de Gica Aritichii pentru cei dornici să mănânce de la gamelă ciorbă de legume. Și fasole cu șuncă, de la conservă! Apa era gratis, păstrată până se încălzea în butoiul de lemn cărat cu șareta – când șareta nu-i trebuia șefului de I.A.S., un inginer înalt și masiv, poreclit Ulise. Acesta umbla toată ziua pe unde se muncea – și se muncea, nu glumă, mai ales când era el primprejur. Ne întorcea pe unde săpasem, dacă găsea vreun fir de mohor scăpat sau sărit din repezeală. Și nu trăiai o rușine mai otrăvită decât să fii întors pe rând, în văzul lumii, suspect(at) că nu te pricepi sau că nu poți! Sau că ești leneș!...

Într-una din zile rămăsesem pe urmă cu vărul Nicu și Nelu, zis Jana, amândoi cu patru ani mai mari ca mine. Captivați de istorisirile lui Nicu, elev la școala profesională de electricieni, în Câmpina, uitaserăm de muncă. A venit Ulise și s-a oprit lângă noi, curios de ce suntem ultimii. Nicu a început să repovestească un film din cele povestite nouă, iar Ulise – după ce l-a ascultat într-o doară – ne-a îndemnat zâmbind să-i ajungem pe ceilalți, aflați la vreo sută de metri înainte. Jana s-a conformat. Mie mi se moleșiseră brațele! Nicu nu s-a îndurat să mă lase singur, dar prăpădise cheful de muncă. La un moment dat, a trântit:

– O dau dracu de sapă, eu plec!

Zis și făcut. A pus unealta pe umăr și a tăiat de-a curmezișul tarlău, spre sat. Papornița de mâncare a rămas în grija sorei lui, Nuța, colega mea de clasă, dar nu de linie: era între primii săpători, abia o vedeam... Brusc, mi s-a făcut sete și am început să strig la un alt văr, și el mai mare ca mine cu vreo șase ani, pe nume Ion, alintat Nină. Țasta, ori s-a prefăcut că nu aude, ori i-a fost jenă de ruda codașă, ori de-al dracului n-a vrut să-mi răspundă măcar, necum să vină să mă ajute cu o gură de apă dintr-o sticlă ținută la umbră pe lângă tulpinile plantelor și mutată pe măsură ce înainta săpând. Ani de zile n-am mai vorbit cu el, iar când se nimerea să nu pot evita întâlnirea, mă prefăceam că nu s-a întâmplat nimic. Și nu știu de ce trebuia să-mi fie mie rușine; rușinea, însă, mă sufoca!...

Retrăiesc fericit seara când veneam către sat de la tarlăua situată dincoace de pădurea lui Vodă, lângă șoseaua Răscăeților, împreună cu vărul Ilie și cu sora lui, Viorica. Amurgul înalt ne mângâia fețele arse. Mirosul salcâmlor din plantația mărginașă, de pe Legiuri, ne răcorea plămâni. Praful drumeagului, cald și mătășos, ne adormea picioarele. Viorica desena o linie șerpuitoare târând sapa de coadă. Ilie o ducea pe a lui în mână, ca pe-o pușcă, eu o purtam cu fudulie pe umeri, închipuind o cruce. Tus-trei eram mândri că închegaserăm cea mai harnică echipă, ajutându-ne între noi și ieșind mereu primii la cap de rând, unde stăteam apoi destul, așteptându-i pe ceilalți. Altfel, oboșiți, peste zi ne lăudam cu toții că „mâine nu mai vin“, dar ne trezeam dimineața și plecam iar, fiecare îmboldit de posibilitatea că „vrei să rădă lumea de tine că ești puturos?“.

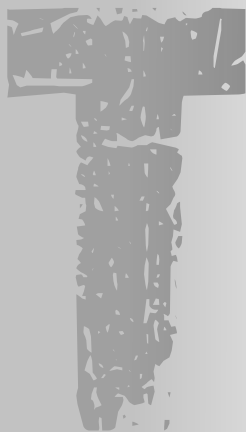
A fost o vară de neuitat și pentru mine, nu doar pentru restul omenirii – sper că n-ați scăpat din vedere așezarea americanilor sau calificarea fotbalistilor români la mondialul din Mexic! Atunci, la 13 ani, mi-am vândut prima dată forța fizică de muncă brută, operațiune ce stă la rădăcina oricărei forme de capitalism, după cum aveam să aflu mai târziu, din lecturi marxiste. Debutul mi-l făcusem, imediat ce luasem vacanță, ca săpător de viță-de-vie la puțin știuta – și deloc renumita – podgorie de la Valea Mare, Dâmbovița. Acolo lucra nea Vasile, fratele mamei, de meserie pivnicer. Dormea cu săptămâna la etajul unei clădiri ce proteja intrarea în cramă, își prepara mâncarea singur și bea de stingea numai vin alb, sec, mult, rece și gratis (cele cinci calități ale băuturii iubite de Fănuș Neagu, scriitor necunoscut unchiului meu, cititor al cărților din colecția „Aventura“). Gospodărie agricolă de stat – sau GOSTAT –, ferma trimitea la noi în comună un tractor cu remorcă, supervizat, nu condus de nea Tache, bărbatul sorei lui Taica, Florica, poreclită Furnica. El alegea oamenii după criteriile absconse; dar ei, trecând peste voia lui, se

călcau în picioare să urce pe platformă. Unii mergeau pe jumătate aplecați în afara obloanelor de lemn, care s-au și rupt o dată, rănind pe cei căzuți din mers. De ce se buluceau? De nevoie! Cu pământurile *luate, nu date* la colectivul de unde căpătau nimica toată, banii tentau în orice condiții. Beneficiar al rudeniei, m-am înghesuit și eu două-trei zile. În după-amiaza ultimei s-a pus pe ploaie. A durat vreo săptămână, cu intermitențe, ploaia de iunie...

Ultima dată am săpat pe bani în 1973, la I.A.S. Rătești, secția legumicolă. Tot cu remorca am ajuns, strunită de Costică Bogeac, mare iubăreț. De lucru am primit niște straturi cu ardei gras, pe lunca Argeșului, sub Topoloveni. Eram vreo 25 de copii, majoritatea elevi la școli profesionale, în ultima lor vacanță de vară, fete și băieți. Fiind cel mai mare dintre ei (ca înălțime!), brigadierul m-a desemnat responsabil de trupă și-a plecat. Urma să trimită vehiculul să ne ia, seara. Mâncare aveam de acasă, apă se găsea peste tot, ziua de 15 iulie era perfect senină, iar buruienile – înalte peste jumătate de metru și dese ca-n jungla Amazonului, înainte să o viziteze Petru Popescu! Bătuse de ora 10, cred, când am dat primele lovituri tăioase – și nicio plantă n-a scăpat fierului ascuțit! Cum să alegem dintre bălării tulpina firavului ardei? Imposibil! Ne-a cuprins dezolarea. Ideea să plecăm de-acolo a țâșnit ca iepurele din răzor. Entuziasmul ne-a cuprins pe toți și-am pornit ca-ntr-o expediție pe malul Argeșului, în jos, prin zăvoiu încâlcit. A fost, pentru unii dintre noi, cea mai frumoasă „aventură“ a copilăriei. Multă vreme s-a vorbit despre ea în sat. Bani pe ziua chiuilită – firește, ioc!

Am diluat isprava în prima povestire trimisă, prin ianuarie 1974, la „Poșta redacției“ din *România literară*. Nu știu dacă Geo Dumitrescu, titularul rubricii, a fost cel care mi-a răspuns, încurajându-mă să continui a scrie, dar mai condensat. Tehnică nedepinsă nici până în prezent.

Adrian CIUBOTARU și Anatol MORARU

Siamezii

(ISTORIA UNEI BÎRFE)

Personajele:

George, primul siamez
Gordon, al doilea siamez
Annabel, studentă
Funny Adams, frumoasa ridicolă
Mark Shackall, fostă vedetă
Decanul
Lilly, prietena lui Annabel
Eventual, alții

Scena 0

(Calme și fardate, două femei, una foarte tină, alta de vreo treizeci de ani, dar orătînd mult mai matură, se furișează tiptil înir-o sulă de curs)

Funny: Ai dus-o?

Lilly: Se putea altfel? O merită, chiar dacă mi-i prietenă!

Funny: Și pe deplin, dragă! Să n-ai remușcări, că nu le am nici eu! Să vezi cum n-o să-i ticneascăconiței simpatia afișată a unor dascăli.

Lilly: Și nu numai a dascălilor!... O face pe mironosița, dar, de fapt, o știu eu. Nu se mulțumește cu ce are... Marian, un băiat de treabă, înalt, frumos, deștept, cu bani. Nu! Ei nu-i place! Ea îl vrea pe bărbatul ideal!

Funny: Ideal? Daaa, sigur, ăștia-s bărbatul ideal... Apropo, decanul știe că tu ai pus poza pe masă?

Lilly: Parcă nu trebuia să știe...

Funny: E bine așa! mai departe, îmi asum eu toată responsabilitatea.

Scena 1

(Orarul unei facultăți de litere. Apar doi bărbați congresuți, de 30 de ani, îmbrăcați într-un

costum cu două mîneci, foarte diferiți la chip. purtînd cîte o servietă, la un moment dat, unul din ei pune servieta la picioare și îi aranjează cravata celuilalt.)

George: Ți-am spus eu că o să ne iasă vorbe!

Gordon: Pe unde?

George: Cum pe unde? Mi-a spus-o aseară Mark Tu n-ai auzit nimic?

Gordon: Cînd?

George: Aseară, la cafenea. Eu îmi revedeam notele de curs, cînd a intrat Mark... Stai, tu ce făceai? A! Te dădeai la asta, cum îi zice...

Gordon: Vorbești de Lilly?... Ce fel de vorbe?

George: O catastrofă! Mark mi-a spus că circulă un zvon în facultate. Unul foarte grav. Și că vom fi chemați la decanat.

Gordon: M-am săturat, dragă, de paranoia ta. Ce ți-a spus tipu' că te-ai speriat așa de tare?

George: A fost găsit un caiet cu o poză în care o studentă ne îmbrățișează pe noi doi.

Gordon: Și atît? (*ride*)

George: Asta nu-i tot. Pe verso scria: „Te iubesc!“

Gordon: Cine-o fi? Să-mi amintesc... (*Începe a-și îndoi degetele de la mînă*) Lilly? Nu!!!

Lizeta? Jorjeta? Iveta? Loreta? (*ride*)

George: Degeaba rîzi. Și apoi, de ce crezi că era vorba de tine? De ce numai pe tine trebuie să te iubească femeile? Poate că mă îmbrățișa mai tare pe mine decît pe tine?

Gordon: Tu nici măcar nu tii minte dacă cineva a pus mîna pe tine și, în general, ai pierdut simțul realului. Uite la noi! Ți-ai amintit?

George: (*supărat*) Caietul a ajuns la decanat...

Gordon: Mare treabă!

George: Nu zi, cînd tocmai au venit ăștia de la moravuri după studentele care se prostituau la hotel, s-ar putea să se agațe și de noi. Și știi de ce, (*il strîmbă*) dragă? Adă-ți aminte dc cîte ori am lipsit de la curs din cauza pasiunilor tale și de cîte ori ne-a văzut lumea prin localuri suspecte. Poate ca e litmpul să fii și tu mai serios, că de data asta nu e vorba mimai de tine?

Gordon: Te-am înțeles, dar nu intra în panică. Rezolvăm noi cumva... Apropo, iat-o și pe foasta noastră vedetă, (*De ei se apropie Mark*)

Mark: Servus. George Gordon! Ei, cum ați dormit aseară?

Gordon: ca de obicei, într-un pat.

Mark: (*deconcertat de calmul colegilor*) Păi, cum așa, nu v-am spus eu ce s-a întîmplat? Că a fost găsită o poză... Dar v-am spus, nu?

George: Nu te enerva, colega. I-am explicat totul.

Mark: Ei și ce aveți de gînd să faceți?

Gordon: Te rugăm să păstrezi tăcerea. Deocamdată atît.

Mark: E cam greu, domle. odată ce au fost implicate instanțele.

Gordon: (*ironic*) Și cine oare le-a implicat?

George: Lasă-1 în pace, nu tot el ne-a preîntîmpinat?

Gordon: Așa cum cred că l-a preîntîmpinat și pe decan înainte de a ne preîntîmpina pe noi...

Mark: Bine, stimați colegi, n-am vrut să încep cu asta, dar trebuie să vă informez: vă așteaptă decanul.

Scena 2

(În decanat)

Decanul: Nu vreau să zic că-mi pare bine să vă văd. De data asta chiar ați sărit calul!

George Gordon: Bună ziua!

Decanul: (*surprins*) Luați loc! (*pe cît se poate de oficial*) Domnilor, am ținut să discutăm în particular o problemă care, ținînd cont de specificul facultății noastre, ar putea avea consecințe neplăcute.

George: Sînt de acord, ținînd cont de specificul facultății noastre.

Gordon: Despre ce vorbiți?

Decanul: (*nu-i mirat*) Trec peste felul vostru de a fi. Vineri, după cursul vostru, în sala 310.

cineva a găsit un caiet cu o poză... interesantă. Nici nu îndrăznesc să vă spun ce era acolo..

Gordon: Și ce, acel cineva v-a adus poza chiar în decanat și v-a dat-o, așa, în mînă. personal? Decanul: Și de unde crezi că o am?

Gordon: Cum, turnătorii de serviciu sînt în vacanță?

George: Gordon, nu asta-i important, tu încă n-ai înțeles?

Decanul: (*Iui Gordon*) Are dreptate. Important este că picaiți foarte prost cu poza asta. O spun fură ocolșuri: doamne ferește să audă cei de la moravuri. Că pot s-o audă și pe asta. Și așa sînteți o problemă pentru mai mulți din facultatea asta. Fie că nu le place cum vă îmbrăcați, fie că nu le place cum le răspundeți la binețe, fie că sînteți prea mulți la același curs, fie că unul are complexe și altul nu le are deloc, fie că, în general, atrageți atenția tuturor, întrebarea mea este: pînă cînd cu defulările, domnilor?

George: Ce să spun?

Gordon: Eu știu ce să spun: A cîta oară ni se întîmplă? Știți! Știți! Ieri o ironie, azi o poză, mîine ne vor vedea goi prin facultate, dar, pînă la urmă, dincolo de infirmitatea noastră, ce ni s-ar putea incrimina?

Decanul: (*evaziv*) Știam că vă veți justifica în felul ăsta. Eu nu am obiceiul de a umbla cu intrigile și nici măcar de a le raporta șefilor mei. Eu știu mai bine decît ceilalți care e problema voastră și nu trebuie să vă justificați deloc, pentru că la mijloc este o intrigă și, de fapt, de asta ar trebui să vă temeți. Nu să alergați acum amîndoi în toate părțile și să răscoliți toată facultatea în căutare de poze, studente și rîulcători. Eu zic să vă dați la fund, să lăsați bîrfa să se răsuflă că de cealalte am eu grijă.

(Între timp, George observă pe birou o poză **și**, distrat, o bagă în buzunar)

Gordon: La fundul unora am să mă dau totuși.

Decanul: Știi la cine te referi. Dar mai ales asta să n-o faci. Că de fapt totul va porni de aici.

(*Gordon fi tragi violent pe George afară din decanat*)

George: (*luminos*) La revedere...

Scena 3

Gordon: (*nervos*) Mai bine nu te luam, că ai tăcut ca mutul. Ai avut și tu o șansă să fi bărbat și ai ratat-o ca pe multe altele.

George: (*calm*) Cit tu îti demonstrei virilitatea cu decanul, eu am găsit poza cu pricina. Nu vrei s-o vezi?

Gordon: (*privind-o îndelung*)... Mama ei de tîrfă...

George: Monstrule, cum de-ți permiți s-o înjuri pe ființa asta angelică, pe Annabel! Ce, multe studente au vrut doar să pozeze cu noi?

Gordon: Nu vorbeam de Annabel. Acum sînt sigur cine ne-a făcut-o. Mark nu e în stare de așa ceva. Asta putea să ne-o facă doar o femeie. O femeie care vrea să ne plătească niște polițe, o femeie care știe să se răzbune.

George: (*înseninat*) Funny!

Gordon: Da, ea. Ea este. După ce am părăsit-o, ea s-a simții ridicolă. Nu destul că o ridea toată lumea că are o relație cu noi, dar, culmea, noi i-am dat papucii!

George: Noi? Tu ai posedat-o și tu ai renunțat la dînsa. Mai întrebă vreodată pe mine ce să facem?

Gordon: (*fără a-l băga în seamă*) Și după ce i-am dat papucii ca...frumoasă, s-a simțit umilită. De ce se culca cu noi? Din milă, ca să nu ne simțim handicapați. Nu așa spunea? Ții minte, nici noi nu eram prea inițiați atunci și eu cred că ea a profitat de noi pentru a-și satisface perversitatea. Eram niște naivi, credeam că ne iubește așa cum sîntem. dar ea doar își făcea poftele cu noi. Și cînd am înțeles lucrul acesta, ce-am făcut? Am abandonat-o!

George: Acum îmi aduc aminte. Și mă întreb: cine după asta mai poate fi învinuit că este infirm, ea, care poartă o imensă infirmitate înăuntru? Nici nu îndrăzneam să-ți spun sa renunți la femeia asta cocoșată de perversitate, tu

care ești sensibil cu toate tirfele și niciodată nu ești sensibil cu tine însuși

Gordon: Adică cu tine!.. Bine. Mergem la dînsa. Să vezi ce-i fac!

George: Poate îi dăm ascultare șefului?

Gordon: Mi se pare că tocmai tu ești cel care nu înțelege ce se întâmplă Crezi în continuare că e vorba de o bîrfă care ne privește doar pe noi sau statutul asta de lectorași la care tu ții atîta! Nu uita că e vorba de o studentă. Annabel e o fată de treabă, ce mai! Ea nu merită să fie implicată într-o porcărie ca asta. Dacă era la mijloc Lizeta. Jorjeta... , ne căutam și mai departe de ele. Și nici pe Funny n-ar fi deranjat-o amoralitatea noastră Nu ne-am expus oare de prea multe ori și ea n-a făcut nimic. Și știi de ce? Ele nu puteau fi un cap de acuzare. Într-adevăr, de ce să ne acuze? Că doi siamezi amărîți, fără o șansă socială, obținneau toi felul de victorii ușoare cu niște femei pe care bărbații serioși nici nu le bagă în seamă. Normal că ea ne-a iertat totul pînă acum. Ce avea să spună Funny? Că niște invalizi au și eu dreptul la sex? Ea, care ne-a acordat pentru prima dată dreptul acesta? Pînă și libidinosul de Mark ne admira pentru curajul nostru.

George: De acord, să mergem! Dar ar trebui să știm ce să-i spunem. Noi trebuie să-o provocăm.

Gordon: I.as' că știi eu cum să-o provoc.

Scena 4

(Din nou la orar. Siamezii caută împiedicîndu-se unu de altul sala în care Funny își ține prelegerea)

George: Am găsit-o. Are *Retorica și vorbirea expresivă* în 310.

Gordon: Follow me, Abel!

George: Și totuși, cum o abordăm?

Gordon: Tranșant.

George: De data aceasta, lasă-mă pe mine să improvizez. Ca să nu fie scandal, eu zic așa: s-o invităm la cafenea, să n-o forțăm și poate reușim ceva.

(Gordan bate la ușă)

Gordon: Mă scuzați, doamnă profesoară, (*ironic*) se poate pe dumneavoastră?

Funny: (deschide imediat ușa și iese) **Vă ascult.**

Gordon: Aș vrea...

George: Am vrea...

Gordon: Nu-l asculta. Aș vrea să știu tot.

George: Știți, ne gîdeam că poate Dvs. știți...

Gordon: Știe ea tot, noi nu știm nimic. Spune!...

Funny: (*zîmbind*) Aveți nevoie de Annabel?

(George Gordon descumpănit)

Gordon: Nu, de prima noastră iubire! Apropo. George, cum o chema?

George: Nu știu, mi se pare că o chema Funny, frumoasa ridicolă!

Funny: Ridicolă pentru că m-am culcat cu voi?

George: Pe cine ai în vedere?

Funny: George, vrei să spui că m-am culcat cumva cu tine?

George: Nu țin minte, dar de fapt asta-i problema. Chiar îmi pare bine că intrăm în subiect.

De exemplu, eu consider că n-ar trebui să ne răfuim în public, implicînd o studentă. E mai prejos de demnitatea noastră de cadre didactice!

Funny: Recunosc, v-am așteptat. Și chiar mă bucur că ați venit. De data asta, cred că ați exagerat. Apropo de demnitatea voastră de cadre didactice! Cum așa, domnii mei, cu o studentă?.. Să pozați!... îmi închipui cum v-ați îmbrățișat în afara pozei. Vă imaginați ce ați făcut, pedofililor? Voi nu sînteți în stare să aveți o relație normală cu o femeie matură și, pentru un colocviu, vă dați la astea tinerele? Acum, sinceră să fiu, chiar nu-mi pare rău că am renunțat la voi. Voi sînteți bolnavi și eu n-am să admit să o dezonoați pe Annabel! Voi face toi ce-mi stă în puteri ca să încetați o dată și o dată cu excesele voastre. Și cred că de data asta îmi va reuși, am probe concludente!

George: Înțeleg că sufletul femeii e un cîmp de bătălie, dar... .

Gordon: Care cîmp de bătălie? Adică tot Annabel era în cauză cînd tu, Funny, ai tras sforile ca să rămînem pe un salariu pe motiv că nu eram doi, ci numai unul, pentru ca mai apoi să ni se refuze dreptul la un singur loc de doctorat pe motiv că nu eram unul, ci tocmai doi? Trebuie să recunosc că ai fost genială!

Funny: Mă miră că vă mai interesează cariera didactică. Apropo de sfori, dragii mei! Le trag cînd, cum și cu cine vreau eu. Mă pot culca cu cine vreau eu: cu un pompier ca să-mi stingă focul, cu un instalator, să nu-mi ruginească chiuveța, cu un... fie și cu un șef ca să am de-o pereche de chiloți. Și nu numai pentru asta. Ce ați crezut voi? Că am să usuc de dorul vostru și, mai mult, că am să vă iert? Ce ați așteptat atunci de la mine și ce așteptați acum? Eu, care sînt dorită de toți bărbații de treabă din oraș, să mă împiedic de un ciot? De tine?

George: De cine anume, concretizează!

Funny: Iată așa sunteți voi, neserioși! Și Annabel e încă o probă a neseriozității voastre! Voi puteți lucra și la circ, dar ea ce să facă dacă o dau afară din cauza voastră? Să vă măture arena, să vă curățe cușca? Am s-o salvez cu orice preț, măcar pe ea! Destul că eu am fost jertfa perversității voastre!

Gordon: Nu știu dacă tu ai fost cea mare victorie a noastră! Și în general nu știu dacă vreun bărbat, culcîndu-se cu tine, a raportat vreă victorie! De cînd suntem la facultate, tu ne consideri niște căței plușați! Asta-i adevărul adevărat! Nu ceea ce spui! Că dacă ar fi așa cum spui, n-ai fi umblat pe la decanate cu insinuări și cu fotografii, ai fi venit direct la noi...

George: (se bagă în vorbă) Da, totul ar fi fost invers...

Gordon: ...și nu noi la tine. Și după toate astea, tu – femeie matură? Mai degrabă un proxenet cu stagiu!

George: Ah, da! Acum îmi dau seama cine are nevoie de poliția de moravuri!

Gordon: Asta e!

Funny: (se întoarce și cu un gest violent deschide ușa sălii) Annabel!

(O fată foarte frumoasă o zbughește din sală, îmbrăcînd-o pe Funny)

George: Am mai înțeles un lucru, Gordon, din toată discuția noastră! Nu suntem siamezi, Funny este siameză!

Scena 5

(George Gordon lingă aceeași sală. Se aude sunetul.

Din sală iese Funny, imperturbabilă, făcându-se că nu-i observă. Iese și Lilly. Cei doi o trag de mîneacă)

George: Stai puțin, Lilly!

Lilly: Annabel a plecat. A fugit...

George: Știu, eram după ușă.

Lilly: Mi-am dat seama! Ce vreți de la mine?

George: Domnișoară, e o problemă foarte delicată.

Lilly: Gordon, spune-mi pe șleau, ce trebuie să fac?

George: Domnișoară, ești cam obraznică...

Gordon: Nu-i obraznică deloc, de ce crezi că a face dragoste cu noi este o insolentă?

George: Păi, nu tiam...

Lilly: Dar de unde să știți Dvs., dacă stați permanent cu nasul în cărți și cu spatele la mine?

Gordon: Lilly, trebuie s-o găsești de urgență pe Annabel, avem ceva de discutat.

Lilly: Eu sper că va fi vorba doar de poza aceea! Nu și de altceva! Altfel n-o caut! Că eu nu-s siameză ca să-mi împart sentimentele!

Gordon: Las' că va vorbi George cu dînsa.

Lilly: (*ironic*) Da, chiar va avea efect!

George: Lilly, mie poți să-mi spui! Ce s-a întîmplat de fapt?

Lilly: Ce s-a întîmplat, ce s-a întîmplat! Vă iubește!

George: (cu speranță) Pe amîndoi?

Lilly: Da, din păcate! Și i-am zis doar să nu poarte puza cu dînsa.

George: Și totuși, cum a dispărut caietul cu poza?

Lilly: Nimic neobișnuit. Păi, vineri, Funny ne-a dat o lucrare și a strîns caietele. Știți cum e, se temea să nu copiem.

George: Dar cine a dus caietul la decanat...

Lilly: Eu de unde să știu? N-am nici o treabă!

Gordon: Ce a fost a fost! Să limpezim lucrurile. Știi unde poate fi?

Lilly: Eu încă n-am spus că mă duc.

Gordon: Poți să n-o faci pentru mine, dar ai tot dreptul s-o faci pentru dînsa. Îi ești prietenă, ori nu?

Lilly: Unde vă gădesc?

George: Ca de obicei, lingă orar!

Scena 6

(O catedră)

Funny: Ai scris ce ți-am spus?

Mark: Da.

Funny: Unde ți-am spus?

Mark: Da, pe panoul de afișe.

Funny: Te-a văzut cineva?

Mark: Cred că nu, toți erau la ore. Dar ei ce-au făcut? Au venit la tine?

Funny: Cum altfel? Era clar ca buna ziua că vor veni!

Mark: Și, și?

Funny: M-au scos de la oră și au încercat să mă intimideze! Dar tu mă știi, calmă, lucidă, corectă, le-am tăiat-o din start! Le-am zis: Domnilor, sînteți pierduți! Nu mai aveți

nici o scăpare de data asta! S-a zis cu voi. Am toate probele! Și dacă nu veți ceda, va ști toată lumea!

Mark: Cum să cedeze? Eu am văzut reacția decanului. Părea mai puțin stresat decît tine!

Funny: Dacă nu rezolv cu decanul, mă duc și la ministru!

Mark: În pat? Sau direct, în birou?

Funny: Taci, clovnule! Știam că nu mă pot bizui pe tine.

Mark: Cum nu te poți bizui? Dar cine-ți scrie anunțurile pe panou? Marele anonim?

Funny: Bine, bine. De acord. Stai să vedem reacția decanului după ce vor citi studenții ce-ai scris tu acolo! Cred că după asta nu va mai putea să-i acopere așa cum a făcut-o pînă acum! Mark: De fapt, sincer vorbind, ce te-ai legat tu de capul lui, de capul lor, adică? Ești frumoasă, inteligentă, ești profesor, șefii țin la tine, eu țin la tine. Toată lumea a uitat ce a fost. De ce nu te liniștești?

Funny: Mark, tu niciodată n-ai înțeles un suflet de femeie. Tu prețuiești doar imaginea pe care o am, și-apoi, ești vanitos, Mark. Ce, eu nu știu că te lauzi la toată lumea că m-ai posedat? Dar un suflet de femeie, Mark, nu este oglinda vanității unui bărbat. Un suflet de femeie nu este un grad didactic! Pe cînd tu, Mark, ești un grad didactic.

Mark: Nu prea înțeleg ce vrei să spui, dar am să rămîn alături de tine, pentru că țin la tine.

Funny: Bine că n-a: înțeles. Mai important este să înțelegi ce urmează să facem. Și, mai ales, să înțelegi că ei trebuie să dispară din mediul nostru. De cît ori se vorbește de facultatea noastră, despre cine se vorbește? Nu tot despre ei? Deși, ca să fiu și eu sinceră, valorăm și noi ceva. Noi sîntem profesori, Mark. Aveți cărți, studii, monografii, articole, simpozioane, Mark, dar ei? O inteligență la doi, fără cărți, fără monografii, fără studii, fără articole, fără simpozioane! Dar tot despre ei, perversii, se vorbește, de parcă toată facultatea noastră e o facultate de siamezi!

Mark: Orice ai spune, continui să cred că la mijloc e altceva. Poate sufletul tău de femeie pe care zici că nu-l înțeleg?

Funny: Nu motivele mele personale contează, te asigur! Pur și simplu nu pot renunța la niște principii. De viață!

Mark: Da, acum am înțeles!

Funny: Uite, pentru asta te iubesc. Da, pentru asta, da!

Mark: Și ce facem acum?

Funny: Așteptăm.

Scena 7

(O sală pustie. Annabel privește absent pe geam. Intră Lilly)

Lilly: încetează, nu plînge!

Annabel: Nu plîng! Tu ai fi plîns? Sau s-a mai întîmplat ceva că trebuie să plîng?

Lilly: Nu, nu!... De fapt am venit să-ți spun că m-am întîlnit cu dl George Gordon care m-a... m-au rugat să-ți transmit că, cum să-ți spun, te așteaptă lingă orar.

Annabel: (*privind în continuare pe geam*) Deci este adevărat. N-am pierdut-o pur și simplu. Poza a ajuns la cei care nu trebuiau s-o vadă. Interesant, cum a ajuns? Eu nu am scăpat-o din mîna. Mai mult, nunai tu știai că o am.

Lilly: Fii serioasă! Eu, cea mai bună prietenă a ta? (*scîncește*)

Cum de te-ai putut gândi la una ca asta?

Annabel: (*iși întoarce privirea la Lilly*) Pe mine nu mă interesează la ce te-ai putut gândi și la ce nu te-ai putut gândi. Eu sînt sigură de un lucru: doar tu știai unde o păstram.

Lilly: (*revenindu-și brusc*) Și chiar dacă?... Da, am luat-o. Da, am transmis-o! Cui trebuie am transmis-o! Am vrut să-ți fac un bine și, cu timpul, ai să înțelegi că am avut dreptate. Cît ai să umbli după himere? Eu nu te înțeleg, atîția băieți de treabă, înalți, frumoși, deștepți, cu bani, Marian, Florian... Ce vrei tu, dragă, pînă la urmă? Pe de o parte, eu încă mai pot înțelege că tu visezi la un bărbat ideal, de altfel. Nici eu n-aș avea nimic împotriva unui prinț pe cal alb, dar asta!... Doamne, George Gordon: prinț? Le-ar trebui un cal siamez să-l călărească!

Annabel: Și atunci de ce-ai flirtat cu ei?

Lilly: A, ești geloasă! Ha-ha! Geloasă! Să știi că am flirtat cu ei, mai bine zis cu Gordon, ca să-ți fac un serviciu. Anume atunci m-am hotărît să fac ceea ce am făcut! Tu nu-ți dai seama cu ce seamănă idealul tău: cu un monstru. Ca și cum te-ai culca cu un balaur cu două capete!

Annabel: Tu trebuie să te bucuri că s-au culcat cu tine. Ți-au făcut o onoare. Ei au fost singurul tău bărbat frumos.

Lilly: Ce știi tu despre viața femeilor? Tu încă nu ești o femeie adevărată, tu ești o visătoare din cartea de povești. Bărbații nu te caută cu păpușelul de cristal în mînă. Chiar și amărîtul de George Gordon al tău, tot asta vrea. Nu ascund: și eu am avut himere în pantaloni, dar m-au lecuit Marian, Florian. (*După un moment de reculegere*) Pînă la urmă, nu înțeleg, de ce tocmai George Gordon?

Annabel: Nu mă interesează masculii.

Scena 8

(George Gordon, pe scări, examinează poza)

George: Ah! scrisul ei. E ca un dans.

Gordon: Dansul pe care îl observi tu acolo e despre altceva.

George: (*patetic*) Nu te înțeleg, uite cît de aerian și de caligrafic este acest salt al ființei ei de pe o literă pe alta, ca într-o sonată muzicală în care nu știi cine apasă pe clape, razele lunii sau mîna firavă, de pianistă, a unei femei care iubește!

Gordon: Eu vorbeam de un alt fel de dans, de un dans fatal. Fatal pentru cei care-l dansează pentru prima dată. Trebuie să recunoști, George, că dansul ăsta ne-a îmbrățișat încă din fotografie!

George: N-o fa pe donjuanul disperat! E o haină care nu te prinde.

Gordon: Chiar dace nu mă prinde, n-o putem dezbrăca.

George: Sînt feluri și feluri de-a iubi, Gordon, iar pentru noi este vital, nu fatal, să descifrăm felul ei de a ne comunica lucrul acesta.

Gordon: Stai puțin, dar ce ne-a comunicat ea? Noi încă nu știm ce simte ea pentru noi. De ce a scris ceea ce a scris? Tu nu știi cum sînt femeile și atunci de unde să știi ce intenție a urmărit Lilly cînd ne-a povestit despre Annabel.

George: Nu, Gordon, nu se poate să crezi așa. Nici tu nu crezi în ceea ce spui. Ne cunoaștem din burta mamei și nu am

iubit împreună decît o singură femeie, pe cea care ne-a dat viață. De fapt, te-ai ferit întotdeauna de femeile care ar fi putut să te iubească cu adevărat, de teamă să nu mă iubească și pe mine. Annabel ne iubește. Dovadă că ne vorbim, ne vorbim, în sfîrșit, și tu nu te temi de mine și nici eu nu mă tem de spaimele tale. Simțim la fel, Gordon, nu mai sîntem doar niște frați. Sîntem siamezi, Gordon, și toată simțirea noastră, toată dragostea și spaima noastră se oglindește acum în această fotografie.

Gordon: Simt și eu că ai dreptate. Acum îmi pare rău, ca și în copilărie, că nu te pot lua de mînă. Mă iau de mînă pe mine însumi, dar eu vreau să te iau pe tine, tu ești ființa mea adevărată. Numai așa nu mi-ar putea fi frică...

(Ajunghind la orar, o vîd pe Annabel, citind îngrozită o inscripție de pe panoul de afișe: „George Gordon+Annabel=Love“)

George: (*timid*) Ce face?

Gordon: (*ironic*) Ce mai face? Citește.

George: Ne-au făcut-o totuși!

Gordon: Cred că ar trebui să-i spunem și lui Annabel ce se întîmplă.

George: (*bilbîindu-se*) E o situație delicată. Ne pare atît de rău că s-a întîmplat un lucru atît de rău, în care ai fost implicată și tu, fără voia ta, desigur, dar cine putea ști, noi, de exemplu, nu știam, am fost implicați și noi pînă la urmă, foarte urît, știi, foarte urît, dar tu nu trebuie să suferi, noi vom face tot posibilul, chiar cu prețul carierei noastre.

(Annabel, privind nedumerită)

Gordon: (*rece*) Domnișoară, nu te-a învățat nimeni că trebuie să faci declarații orale? N-ai acasă un album pentru iluzii? Măcar s-o fi lăsat sub pernă, poza aia nenorocită! Îți dai seama ce ai făcut și ce te așteaptă după asta?

Annabel: Nu înțeleg...

Gordon: Cum? Nu înțelegi?...

George: Stai puțin. Să vorbească și ea.

Annabel: Este adevărat, aveam o poză cu Dvs, dar nu am pierdut-o, i-am dat-o lui Lilly, doar îmi este prietenă. Ea nu mi-a întors poza și azi mi-a spus că a... pierdut-o. Întîmplător. Și-a cerut scuze, chiar azi și-a cerut scuze și mi-a spus că vreți să-mi vorbiți despre poza aceasta.

George: (*истерic*) Lilly? Iată și roadele succesului tău la femei, Gordon! Cine s-ar fi gîndit! Nu se întîmpla nimic dacă nu umblai tu cu capul în nori și n-o făceai pe inițiatul cu mine. Nu mai știi ce să spun. Prietena ta e prietena ei (*arată la Annabel*), prietena ei e prietena noastră sau nu-i a noastră, Funny e prietena prietenei ei care-i prietena ta. M-ați înnebunit. Eu chiar am crezut... chiar am crezut în fata asta, e o comedie de prost gust, o bătaie de joc, Gordon, de noi înșine, ei toți își bat joc de noi. Toți. Și tu, Annabel...

Gordon: Ce te bilbii atîta, nu-ți spuneam eu că toate femeile sînt așa? Nici ele nu știu ce vor, noi de unde să știm? Ce prostie, să ai o poză pe care să mai și scrii ceva și, mai mult, să i-o dai prietenei tale! Dacă tot te bagi în intimitatea cuiva, ar trebui măcar să știi cum să-ți protejezi propria intimitate.

Annabel: Vă implor, tăceți! Voi nu înțelegeți nimic! Credeți că m-am jucat cu voi? Vă întrebați a cui prietenă sînt eu?

Ăsta-i cel mai important lucru acum? Eu nu am vrut ca poza aceea să ajungă la voi, dar mi-am dorit din tot sufletul ca cineva, un om apropiat mie, să o vadă. Nu sînt eu de vină că prietena mea este o ticăloasă. Sînt șocată nu mai puțin ca voi! Ei bine, și dacă tot a ajuns, măcar nu v-ați întreat ce-i cu ea! De ce am scris ce am scris?

George Gordon: (*vorbind alternativ*) Nu-i vorba de asta, îți dai seama, statutul nostru, profesori universitari, o poză, cine știe, compromițătoare sau nu, o studentă, decanatul, Domnul Mark, Dna Funny, acum și Lilly... Dacă nu vroiam să aflu adevărul, nu te chemam... Bine că ai venit... Ne pare rău...

Annabel: Voi n-ați înțeles esențialul. Cineva trebuia să oboască de lumea asta plină de corectitudine. Eu am oboisit... Eu vreau să trăiesc într-o lume nu perfectă – normală. Ceea ce cred ei că este normalitate, nu este deloc normal. Într-o lume ca asta, eu par o ființă neverosimilă, fantastică. Și sînt fantastică, așa cum sințeți și voi, amîndoi!

Scena 9

(la decanat)

Funny: Stimat decan, am să trec direct la subiect!

Decanul: Am citit și eu „anunțul“, am citit... Ce mai aveți de spus?

Funny: Ce scandal! Doamne, ce scandal! Sînt dezamăgită de reacția dumneavoastră. Eu aș fi luat demult o atitudine cît se poate de tranșantă. Imaginați-vă cum unu-doi profesori îmbrățișează cu voluptate și cu nonșalanță, o biată și inocentă studentă din anul III, toată lumea știe deja despre asta, au început să apară și gazete de perete, toată lumea șușotește, nu se fac ore, iar decanatul a luat apă în gură!

Decanul: Mai explicit, vă rog!

Funny: Aveți toate probele pe masă! Cît de explicită mai pot fi?

Decanul: Eu am multe poze pe masă. Poza copiilor mei, de exemplu, vinieta în care ești și dumneata studentă. pof-tim: ești tînără, inocentă, promițătoare. Din cîte îmi amintesc, fostul decan te simpatiza foarte mult. Uite, avem și o poză unde stai alături de fostul decan și îmi pare că te ține galant de umeri.

Funny: Fostul decan nu a fost siamez! Aici însă e vorba de niște probe!

Decanul: Despre ce fel de probe vorbiți, nu prea înțeleg!

Funny: Nu am ce ascunde. O studentă de la cursul meu a găsit o fotografie și a crezut că e mai bine să mi-o arate. Văzînd fotografia, am sfatuit-o să o ducă decanului pentru că niște probleme delicate ca acestea le pot rezolva numai instanțele.

Decanul: Dar cine oare-i studenta asta care are atîta grijă de moralitate? Și-apoi, de ce v-a arătat-o? De ce, cînd e vorba de moralitate, studenții vin la dumneavoastră și nu la mine?

Funny: Foarte simplu! Nu luați niciodată atitudine. Iar lucrurile merg din ce în ce mai prost. Iată că și poliția de moravuri trebuie să vină să vă rezolve problemele din facultate. Vreți ca și cazul ăsta să ajungă acolo? Mai mult decît atît: ceea ce anchetează ei acum e floare la ureche. Doar zvonuri că studentele noastre s-ar prostitua pe la cămin, saună, hotel! N-au nici o probă concludentă, pe cînd aici!...

Decanul: Recunosc, am văzut și eu poza respectivă. Dar, doamnă, nu văd un corp delict în această fotografie. O poză oarecare, făcută cine știe în ce împrejurare, poate la o lansare de carte, poate după o conferință, profesorii sînt îmbrăcați, studenta privește pudic la obiectiv... Care-i problema?

Funny: Care-i problema? Chiar nu o vedeți? Uite cum transpiră ei împreună, uite cum s-a înșurubat în ei ca o lipitoare, dar uite și ei cum o țin cu cele două mîini de omoplați! Stă ca mielul la două oi! Uite cîtă intimitate dezgolită, cîtă impudoare demonstrativă... La noi în facultate!

Decanul: Atîta naturalism, doamnă! Mi se creează impresia că ați ținut aparatul în mînă!

Funny: Dar luați poza și examinați-o fără prejudecăți! La rece! (Decanul, resemnat, răscolește hîrțile de pe birou)

Decanul: (*nedumerit*) Ceva s-a întîmplat! Cine-o fi luat-o? Asta-mi mai lipsea!

Funny: (*triumfătoare*) Nu-i destul că poza asta ne-a făcut de rușine facultatea! Culmea, a mai și dispărut!

Decanul: Și totuși, cine-o fi luat-o? Dimineața era!

Funny: Eu știu cine! Cei vizați, desigur! Nu degeaba umblă ei relaxați prin facultate. Dar nu scapă ei atît de ușor de data asta. Au întrecut măsura. Prea multă lume e la curent...

Decanul: Eu zic totuși să nu vă grăbiți, pînă la urmă eu voi lua o decizie și nu lumea care, ca de obicei, e la curent...

Funny: Eu bănuiesc care va fi decizia! De data asta nu mă puteți convinge! Știu eu imparțialitatea dumneavoastră! Imparțialitatea dumneavoastră a transformat facultatea într-un bordel! Eu voi face ordine în el! Voi ajunge și la domnul ministru, dacă trebuie, în birou!

(*Funny iese în coridor, lovindu-l pe Mark cu ușa. Îl înșfacă de guler*)

Funny: Ai auzit tot? Acum te duci direct la domnul ofițer, am vorbit deja cu dînsul, și-i spui să vină la facultate așa cum am convenit! Azi îi împăiem pe toți, de aceea nu pierde timpul! Să nu uiți și de Lilly. Să vină toată lumea!

Scena 10

(Biroul decanului. Intră George Gordon și Annabel)

Decanul: Să revenim la oile noastre! Nu v-am chemat pentru a discuta nici despre poză, nici despre conținutul acesteia și nici despre faptul că cineva, mizînd exagerat pe bunăvoința mea, a sustras-o azi dimineață de pe birou. Bineînțeles, eu sînt de vină: că sînt tolerant cu voi, că am acceptat în facultate liberalismul, că v-am acoperit chiar și atunci cînd nu ați meritat-o. Și iată rezultatul: ne-am transformat într-o grădină a plăcerilor lumești. Ne fotografiem cum vrem noi, cu cine vrem noi, ne declarăm iubirea în public și mai facem și caz din asta. Domnișoară! N-ați putut păstra o elementară discreție? Este firesc să vă placă cineva, să aveți niște fantezii, idealuri... Le avem cu toții, dar e bine să le ținem departe de murdăriile lumii. Domnilor profesori, cum de ați reușit performanța de a vă face de ris într-un asemenea hal? Voi chiar n-ați știut de poza asta? Iar tu, domnișoară, chiar trebuia să o arăți colegelor tale?

Gordon: Inițial, mă gîndeam, ne gîndeam, poate, amîndoi, la o provocare. S-a întîmplat ce s-a întîmplat, am văzut și noi poza, am vorbit cu toți cei implicați, inclusiv cu Annabel și, sincer să fiu, să fim, nu prea văd de ce ne-am făcut de rîs? Că unii colegi vor să profite de tot felul de bîrfe pentru a-și potoli setea de răzbunare, e treaba lor și chiar nu mă și ne privește. A cîta oară ni se întîmplă? Ș-apoi, lasă să ni se întîmple. Pentru mine altceva contează în istoria asta: azi este prima zi cînd eu m-am simțit în apele mele. Datorită acestei ființe (*arată la Annabel*).

George: Da, da! Ea nu este de vină. De vină sîntem noi, noi care am crezut că vom fi siamezi toată viața, că nimeni nu va fi în stare să vadă în noi o ființă umană. Și chiar nu contează că cea care a văzut în noi un bărbat a fost o studentă. Așa a fost să fie, și ar fi o adevărată crimă dacă ea ar avea de suferit din cauza asta. Nu pentru că noi vrem un tratament special pentru toți cei care ne neglijează infirmitatea, ci pentru că ea chiar îl merită.

Decanul: Lăsați-o să vorbească și pe Annabel. Chiar sînt curios să-i aud părerea. Pînă la urmă, totul a pornit de la dumneata și totul ar trebui să se încheie cu dumneata. Foarte multe depind de ceea ce veți spune și cum veți proceda mai departe.

Annabel: Ce să vă spun? Ce simt, mai curînd... Simt ca și cum cineva m-ar fi dezbrăcat de piele. Ce-am făcut, de fapt? M-am îndrăgostit de cineva? Acum chiar nu știu dacă m-am îndrăgostit. Sau dacă asta poate fi numită dragoste. Intr-o zi mi-am dat seama că sînt altfel decît colegele mele. Atît. Mai mult n-am simțit nimic. Doar o diferență. De care, la început, mi-a fost teamă. Mai apoi, nu. Pur și simplu, am avut nevoie de această poză. Culmea e că domnii profesori nici măcar nu-și amintes: unde ne-am fotografiat. Ne-am întîlnit într-o dimineață la punctul de recepție a sticlelor de lîngă căminul în care locuim. Eram cu un prieten care urma să fotografieze o expoziție. Compoziția i s-a părut foarte nostimă: eu și profesorii mei stînd într-un asemenea loc. El ne-a rugat să punem pungile jos și să-i pozăm. Mai apoi, mi-a dat poza cu pricina. George: Doar atît?

Annabel: Dacă era numai atît, nici nu aveam să vă povestesc. Am păstrat mult timp poza fără să mă uit la dînsa. Intîmplat, am dat de ea și, straniu, nu mi s-a mai părut deloc nostimă. Pe atunci încă mă temeam de sentimentele mele. Dar poza a devenit o obsesie. Am început s-o port cu mine. Poate mi-ar fi fost mai ușor dacă îi vedeam mai des pe la facultate. Dar cum n-aveam încă ore cu ei, acest lucru era aproape imposibil. Nici azi nu știu ce s-a întîmplat cu mine. Obsesia a devenit un vis. Poza m-a făcut să-i privesc altfel decît i-am privit pînă atunci. Cînd și-au început cursul la noi, n-am mai simțit nici că sînt obsedată, nici că visezi, nici că am vreo speranță, mai curînd eram posedată deja de... nu știu cum să vă spun... prezența lor, probabil. Am trăit o revelație. Am văzut nu ceea ce vedeau ceilalți: nu o caricatură a virilității, nu două ființe demne de milă, ci un bărbat în toată puterea cuvîntului. De atunci, pentru mine nu a mai contat nici

revelația pe care am trăit-o.

Acum nu mai știu dacă de felul cum voi proceda mai poate depinde ceva. Oricum, în momentul de față nimeni nu este în stare să mă înțeleagă.

George: (sentimental) *Annabel!*

Gordon: (*adresîndu-se decanului*) Dacă dumneavoastră nu mai aveți nevoie de noi, are Annabel. Cel puțin așa cred.

Decanul: Totul mi-e clar. Acum nu-mi mai rămîne decît să...

Scena 11

(În cabinetul decanului intră buluc Funny, doi polițiști și Mark, împingînd-o în față pe Lilly.)

Polițiștii: Stimate decan, după cum știți, efectuăm o anchetă în legătură cu comportamentul delicvent al unor studenți de la facultatea dumneavoastră. În urma ultimelor informații operative, avem nevoie de depozițiile acestor studenți (*arată la Annabel și la Lilly*).

Decanul: Stați puțin., ce are domnișoara Annabel cu cazurile anchetate anterior?

Polițiștii: Vom afla pe parcurs și vă vom pune la curent, (*adresîndu-se celor două studenți*) Urmați-ne!

(Polițiștii ies împreună cu Annabel și cu Lilly.)

Decanul: Și ce credeți că ați obținut prin aceasta, doamnă?

Funny: Puțin pentru moment, dar mult în perspectivă. Sînt hotărîtă să extirpez metastaza care macină trupul facultății. Acest caz este doar instructiv și chiar mi-e milă de această fată care a căzut jertfa libertinajului ce domnește în comunitatea noastră pretins academică! Eu și unii colegi conștiincioși de-ai mei (*Mark apleacă capul*) vom merge pînă la capăt. Și, pentru început, este bine ca acești doi domni (*arată la siamezi*) să înțeleagă că locul lor nu este într-o facultate de litere, dar, în cel mai bun caz, la circ. Și eu vă asigur, stimate decan, că, fără ei, aerul din facultate va deveni mai respirabil. Căci anume o dată cu venirea lor la facultate, viața și activitatea noastră didactică s-a transformat într-un spectacol cu Arlechini și Buratine.

George Gordon: Noi putem pleca chiar în clipa aceasta. Nu ne mai leagă de facultate decît statutul nostru de siamezi. Din moment ce nu ne mai simțim siamezi, nu știm ce ne-ar obliga să mai stăm pe aici. Mai bine clovni la circ decît Arlechini distinșilor noștri colegi. În cazul în care rămînem, va trebui să vă împăcați cu ideea normalității noastre. Dar nu știm dacă vrem să vă expunem unui asemenea risc. Îmi pare rău de voi. De acum înainte, va trebui să născociți niște siamezi.

(George Gordon se îndreaptă spre ușă)

Decanul: O clipă! Nu uitați însă că un copil are de suportat urmările neînțelegerilor voastre!

(Se aude sunetul la ore)

Mark: Mă iertați, domnule decan, dar a sunat. Ne așteaptă studenții...

(Toată lumea iese din decanat)

Cortina

Leo BUTNARU

Vectori transpruteni (VIII)

PAGINI DE JURNAL

2.IX.1992

Lică Rușină de la Galați are marea inspirație și generozitate să-mi dăruiască uimitorul volum „Panorama poeziei universale contemporane“, editat de regretatul A. E. Baconsky încă în 1972. Zău că râvneam această antologie! O împrumutasem, demult, de la Gh. Vodă. În Chișinău sunt puțini, foarte puțini posesori ai acestei lucrări fundamentale.

Sunt frecvent felicitat pentru dialogul de la radio cu ocazia Zilei Independenței. Andrei Băleanu, Tudorița Bragă îmi vorbesc despre curaj, inspirație și claritatea discursului. Luciditatea și adevărul, și crezul nestrămutat în re-întregirea neamului ca necesitate ce ne-ar salva de umilințele la care suntem supuși de rechini-vecini. Avu ecou zicerea mea că – să vadă poporul – în fotoliile conducerii au rămas și revin în continuare aceiași – nomenclaturiștii bolșevici de ieri. Iar – am accentuat – cine a făcut burtă în comunism nu mai face minte în democrație.

Bustul lui Lucian Blaga dezvelit pe Aleea Clasicilor a generat opinii contradictorii până la gândul că, poate, peste un timp să fie înlocuit cu un altul, ce ar reprezenta o imagine mai revelatorie a profetului de la Lanchrâm.

Printre oaspeți – Cornel Ungureanu, Mircea Oprea, Ștefan Vicol, Negoită Irimie, Petre Bucșă, Constantin Vremuleț, Teodor Cățineanu, Aurel Câmpeanu, Virgil Bulat, Mariana Bojan, familia plasticienilor Botiș (am vernisat expoziția lor), Horațiu Mazilu, plus mulți alții – cam 45 de persoane. Aproape majoritatea, prezenți în atelierul maestrului Glebus Sainciuc, la un spectacol de măști. Discuții, voie bună și firească oboseală impusă de ritmul presant al celor trei zile de festivități.

La monumentul lui Ștefan cel Mare, popii sunt huiduiți de mulțime pentru predispoziția lor pro-moscovită, în jurul căreia se tot discută în presă. Huiduiți și dregătorii suspuși. O

voce: „Domnule Snegur, unde duci turma asta de miniștri?!“ Alta: „Domnule Ghimpu, ce te-ai preacurvit? Nu ne mai recunoști?!“ Au urmat controversele mari...

4.IX.

Ieri, la hotelul „Național“, am realizat un dialog de-a dreptul pesimist cu Ion Miloș, sosit din Suedia. Însă am tot încercat să-mi scot interlocutorul din rectitudinea sa de suflet vexat, complexat, mergând pe linia întrebărilor oarecum inco-mode: „Ești superstițios? Te consideri un scriitor valoros? Ce rol au zvonurile publice în destinul tău?...“ Convenim să-i edităm o plachetă în colecția „Poezii de duminică“. Selecția rămâne să o fac eu, iar titlul pe care mi l-a lăsat Miloș e frumos: „M-am născut duminică seară“.

Tratez o problemă similară și cu Gr. Vieru. Dacă nu reușește să încropească un sumar al viitoarei cărți până duminică, mă sfătuieste să fac eu selecția după volumul „Rădăcina de foc“.

La USM, sărbătorirea celor 50 de ani ai lui Mihai Cimpoi. Șefi mari și foarte mari. Discursuri de toate orientările. Surprinde noutatea unui titlu ce i se acordă prin decret prezidențial: „Maestru al literaturii“. E firesc? E nestingheritor? E totuși, o distincție? Încă nu ne-am lămurit... Masă cu mult vin. Spectacolul de măști de Glebus Sainciuc pe care, ca și alte dăți, îl prezint eu.

Lectură: Daniel Turcea, „Iubire înțelepciune fără sfârșit“ în colecția „Cele mai frumoase poezii“.

Telefenez la București, să aflu cum au ajuns „naufragiații“ Ulici și Stoica. La administrația „Luceafărului“, unde nimeresc, o doamnă îmi explică pe ton tânguitor că „Dl Ulici a

avut o pană de motor și a dormit o noapte în câmp deschis“. De, e și acesta un eveniment care se răspândește.

În fine, vorbesc și cu Laurențiu: au ajuns cu bine, ieșenii au fost specialiști excelenți: mașina a rezistat.

5.IX.1992

Telefonează Gr. Vieru, dându-mi sumarul pentru placheta din seria „Poezii de duminică“. Îmi transmite 36 de titluri din „Rădăcina de foc“. Încă nu are un titlu de volum. Urmează să-l găsească.

Transcriu de pe banda reportofonului dialogul cu Laurențiu Ulici. Luni trebuie să i-l prezint lui Eugen Cioclea pentru „Tinerimea Moldovei“.

10-11.IX.1992

Escapadă la Iași. Transport favorizat, ceva cheltuieli pe contul gazdelor, cu întoarcere „cooperatistă“ aici, la Chișinău. La revista „Cronica“ se joacă șah. Prezent. Nic. Turtureanu. Ioan Holban absent. Câteva telefoane pe la cunoștințe. Foarte puțini se află pe loc. La „Convorbiri literare“ e tihnă redacțională, Al. Dobrescu aflându-se în situații politice frământate. În plin, pregătirile pentru alegeri. Iașul, ca atmosferă publică, între indecizie și abundență de mărfuri, în special străine, oarecum de calitate... cenușie și presărate cu pipele prețurilor dez-zăbălate.

Di Liciu, cel care are în grijă restaurantul „Cina“, chiar lângă Mitropolie, tratează cu An. Mă. niște viitoare proiecte de colaborare economică intern-națională, ieșeano-chișinăuiene. Seară frumoasă la primul nivel, cel al cărciumii cu regim nocturn, până la 6 dimineață. Muzicanții simt că suntem în grija și grațiile patronului, copleșindu-ne cu melodii alese. Solist – Nicolae Pintilie, de altfel voce cunoscută, cu câteva discuri la activ. Vin cu pelin care, dimineața, avea să-mi dea ceva durere de cap. Cazare la motelul „Bucium“, 10 km. depărtare de Iași.

Un periplu de informare, nu atât pentru mine, la un atelier de mobilă, unde e director o doamnă măslinie la chip și oarecum bărbătoasă; la depozitul județean de mărfuri, unde lipsește și directorul și contabilul șef.

Când să ne întoarcem, într-o piață oarecare îl întâlnesc pe N.. Scurt și insignifiant schimb de vorbe. Nu se leagă dialogul între noi, deoarece, când a trebuit să fie, să vină, N., sub diverse pretexte ori fără nicio explicație, se făcea nevăzut. Doar auzit la telefon, dacă mai ai nevoie de explicații banale...

Afluență cam scăzută de bișnițari basarabeni. Unii vând butii din masă plastică. 1,5 mii lei bucata. După ce se mai târguiesc, nu știu cu cât să le dea.

Unicele cumpărături: cafea la 350-370 de lei 250 gr. și țigări „LM“ la 160 lei pachetul. La Chișinău, cafeaua o iei cu peste 2 mii de ruble kilogramul (s-a scumpit acum o săptămână), cutia „LM“ – 135 de ruble. Alte interese „elitare“ nu am avut. Nici nu mi le proiectasem.

Deci, zile tihnite de toamnă, mai mult o călătorie de agrement nostalgic sau – între nostalgic și decepție, dar care nu trezește regrete.

12.IX.1992

Încropesc câteva pagini despre Zilele Blaga, unul din evenimentele culturale ale anului curent. Comandate de revista „Sud-Est“ și scrise mai mult pentru a onora acceptul pe care l-am dat, decât din plăcere. Am intitulat articolul „Dimpreună-a-fi“ și punându-i un... moto, de altfel – sugestiv: „E semnul unei alte orbite: tu urmează-l“ (Eugenio Montale).

„Literatorul“ nr. 34 îmi publică două poeme, „Metafizică“ și „Fericiți cei săraci cu duhul“. Afabilitatea și operativitatea lui Marin Sorescu se cer prețuite la adevărată valoare, motiv din care și consemnez acest detaliu.

Da, încă două momente ieșene. Câinele lup ținut la sub-solul restaurantului „Cina“ care mai să rupă lanțul, când treceam prin preajmă. De reușea, bineînțeles că ne sfâșia. Di Liviu ne explică: „Noaptea, după ce închid restaurantul de la parter și de la etaj, îl lasă liber și el inspectează prin toate încăperile. Păzea, Doamne ferește, pe cutezătorul care ar intenționa să pătrundă în interior! Iar pentru cei ce fac scandal în crâșmă am de gorilă pe un fost campion național la box“. Asta e cu economia de piață: dulăi și mușchi!

Un episod dureros: însoțit de o tânără, trece spre Teatrul Național actorul Dionisie Vâlcu, de 2-3 ani deja nevăzător. O taină încă neelucidată de medici această bruscă înnoptare din ochii acestui om de talent.

Și un alt actor, Ion Sapdaru, basarabean cu studii făcute la Moscova și har real, ajuns pe scena ieșeană. Îl întâlnesc în restaurant la prânz, discuta cu alți doi colegi politică. E amabil și prietenos, amintindu-și, probabil, că i-am fost nașul debutului în proză la „LA“. Are calități și să-i dea Cel de Sus șansa realizării.

13.IX.1992

Pe la 5 și jumătate mă trezește scâncetul unui cățeluș de pripas. Scâncet sacadat, scârțâitor, parcă, precum la trecerea repede, în zigzag, a degetului apăsător pe sticlă. (Probabil, această asociație ar putea intra într-o poezie; nu sunt dese cazurile, când ne trezim cu gânduri ce aduc a versuri...)

Deja, temperatura dimineților e sub zece grade plus. Însă continui tabietul reluat acum două luni – să fac duș rece. (Avui și alte încercări de acuaterapie...). Pe lângă cât ar fi de folositoare pentru sănătate, procedura îmi simplifică necazurile existențiale în prelungitele absențe ale apei în acest cartier aflat încă în construcție. Apa rece și prosopul ne înlocuiesc focul! (Slogan tâmpit ce-mi vine ad-hoc... ad-foc...)

Printre lecturile curente – Quasimodo în colecția „Poesis“, traducere (bună) de Mihai Banciu. Câteva versuri sfâșietoare din „Scrisoare mamei“: „Știu că ți-e rău, că trăiești,/ Ca toate mamele poetilor, săracă.“ – E un adevăr care ne vizează pe noi și pe părinții noștri...

Se vede că mă află într-o zodie propice scrierii jurnalului și simt (harnică!) necesitatea de a-l deschide și de a fixa ceva în el. Spre exemplu, aceste patru versuri excelențe ale lui Tommy Olofsson din antologia de lirică și proză suedeză

în traducerea lui Ion Miloș: „Du-ți libertatea ca pe un pumn de nisip/ ce ți s-ar cerne printre degete –/ dar pregătit să-l arunci/ în ochii dușmanului“.

Precum în oricare altă duminică, am trebăluit și astăzi. Am redactat și dactilografiat dialogul cu Petre Stoica.

Pe aproape de miezul nopții (citeam o recenzie a lui Alex. Ștefănescu despre „Argoticele“ lui Nichita Stănescu), mă telefonează Eugen Cioclea, întrebându-mă dacă am văzut numărul de ieri al „Sfatului Țării“, în care este publicat și interviul meu cu Ethem Baymac, coleg turc din Priștina. După neutralitatea, parcă, întrebării simt un ton de urgență și nervozitate. Vin explicațiile sacadate din care înțeleg că în același ziar (nu l-am văzut încă) Nic. Popa se referă la primul număr din „Tinerimea Moldovei“, apărut cu semnătura de redactor-șef a lui Cioclea, dându-se cu părerea că nu mai e, precum se menționează, niciun fel de serie nouă, ci e ceva aproape cu nimic deosebit de „TM“ de pe timpurile comsomolului. Ei, afirmația e de-a dreptul deocheată, sentențioasă și, precum presupune Cioclea, inspirată de anumite interese mărunte și meschine. Ar fi mai multe de reținut, dar mă rezum la spusa lui Eugen Cioclea că el, cu destulă causticitate, scrie o replică „pe măsura agresorului care se face a uita că a luat premiul comsomolului pentru literatură“. Delicată situație... Ar fi cazul să se ajungă la un armistițiu... Odată ce nu ne prea place să fim contrași... Dar asta ar ține deja de *ioc-ars polemica*...

15.IX.1992

Ieri, îmi telefonează Vladimir Beșleagă, adresându-mi-se cu apelativul „Hamlet-cel-tânăr“ (titlul unui poem al meu pe invers: *Hamlet cel bătrân*). Însă motivul acestui pseudo-nume pe care mi-l aplică îl înțeleg din următoarele sale fraze: „Măi băiete, măi, abia acum am dat de nr. 5 al revistei «Basarabia». Păi, să știi că aveți, tu și Ion Gherman, un dialog consistent. Chiar și pe Gherman îl văd într-o altă ipostază, întinerit, revigorat. Dar caut nr. 2 al revistei unde e începutul dialogului. E la fel de mare și prima parte“

Într-adevăr, conversația e cam barosană – fuseseră peste 50 de pagini dactilografiate, circa 2 coli editoriale. Dar, precum m-a convins și Beșleagă, dialogul nu trece neobservat, își găsește cititorii, nu cred – mulți, dar destui...

Alte întrebări ale dlui Beșleagă: „Va fi mâine ședința Consiliului USM?... Dar ce-i cu recepția pe care o oferă miercuri domnul ambasador Bistreanu? E ceva important?“ Pentru că Beșleagă ar dori să plece miercuri într-o deplasare. De-i important, rămâne în Chișinău.

Cu aceeași ocazie, mă telefonează și consilierul Ambasadei României, colegul nostru Ion Țăranu, ieșean. Înțeleg că s-a produs o confuzie, deoarece invitația pentru recepție, pe care mi-a expediat-o, încă nu mi-a parvenit. „Le-am trimis printr-un om – nu vă spun numele, că prind a deveni și eu suspicios, ca mulți oameni din Chișinău... Ce s-o fi întâmplat? Am aflat că nu a primit invitația nici dl Coșcodan...“

Cine știe ce s-o fi întâmplat?... „Vă trimit mâine o altă invitație, cu șoferul“, zice dl Țăranu. Îi mulțumesc și nu-mi fac griji în plus. Fără să insist mult, sunt sigur că voi dezlega „misterul“ cu „selectivul“ împărțitor de invitații.

La revista „Sud-Est“, Valentina Tăzlăuanu și cu Rodica Iuncu reușesc „să-mi confişte“ și dialogul cu Petre Stoica. Convenim ca, pe viitor, să le prezint câte un dialog cu o personalitate a literaturii și culturii române. (În redacție se afla Ion Ungureanu, ministrul culturii, Burghiu și cu Turea. Discutau despre deplorabila situație cu lipsa de hârtie, bani... și... și...)

Doamnele îmi cer sfatul referitor la abonarea la presa culturală din Țară. Zic: „România literară“, „Lucaefărul“, „Contrapunct“, „Literatorul“, „Apostrof“ de la Cluj. „Apostroful Martei Petreu?“ întrebă Rodica. El e. „Să știi că (nu pot evita reprobabila coliziune sintactică decât prin această paranteză – *n.m.*) cafeaua pe care o servim acum e de la Marta Petreu“, mă pune Rodica la curent cu această coincidență ce poate avea, de, și oarece semnificație implicită... (Firește, e o coincidență banală care spune, totuși, că suntem oarecum mai de-ai noștri, mai acasă.) Plus că, acasă, am pe birou, în așteptarea lecturii, noua carte a Martei „Loc psihic“, editată în format generos, nestrâmtorat de criza de hârtie (Ed. „Dacia“, 1991).

Văd pe rafturile din birou niște exemplare din revista „Secolul XX“. Le cercetez. Două numere, unul triplu, nu le am (port fișa cu ce am în geantă, mereu la îndemână!). Convin cu V. Tăzlăuanu să recurgem la schimb, propunându-i în loc dublete de care dispun, întrucât „Sud-Estul“ nu are ambiția să ajungă la o colecție integrală a prestigiosului „Secol“.

La USM, crește stocul de manuscrise prezentate pentru concursul debutanților, anunțat de „EUS“ (nu are nimic în comun cu posibilul egocentrism al cuiva; formula îi aparține lui Ioan Mănescu și se descifrează drept: Editura Uniunii Scriitorilor). Vasile Levițchi, M. I. Ciubotaru oftează, zicând că, din cele luate pentru recenzie, rezistă foarte și foarte puține. Ce să-i faci? Însă câteva debuturi există, totuși. Mă gândesc la Rodica Sagaidac, Doina Iachim, Constantin Cheianu și alți doi-trei. Niciun concurs nu descoperă plutoane de autori...

17.IX.1992

Recepția oferită de împuțneric cu afaceri al României în Moldova – un *la furchet* ce a întrunit oameni de artă, scriitori, politicieni (în măsura în care ei pot onora aceste titluri de profesii serioase). Peste o sută de persoane, unele dintre care se așteptau la o abundență, nu la convenționalism diplomatic econom, de altfel – de salutat.

Din câte am putut înțelege, discuțiile, în cercuri restrânse, au variat de la „de, hai să vorbim și noi ceva“, până la atât de ostentativul cancan românesc... „privește ce tocuri grandomane au pantofii lui ăla!“ Da, au, dar aceasta demult nu mai e o noutate și, deci, e lipsită cu desăvârșire de interes. „Că ia... Că știi... Că să vezi...“ Ne-am retras după vreo trei ore de taifas. Eu – constatând un tic al unor persoane și personalități care îmi laudă dialogurile pe care le tot public, pentru ca, fără mari ocolișuri, să se ofere și dânsule, persoanele, de interlocutori; unii chiar ajungând a mă întreba unde să mă caute, ca să vină la... spovedanie sau, dacă doresc, să-i caut eu. Oferte de atare speță din partea lui Vladimir Curbet („Să facem noi așa, cu dansul...“) și Mihai Bădicheanu („Vreau să facem și noi un dialog, că eu am multe de spus...“ De parcă dialogul constă numai în avea multe de spus...)

De altfel, ieri, 16 septembrie 1992, i-am prezentat lui Ioan Mănăscu dactilograma volumului de dialoguri „Spunerea de sine“, circa 16-17 coli.

Eugen Lungu îmi cere permisiunea să facă rocadă cu dialogurile pe care le-am prezentat la „Sfatul Țării“, mai întâi publicându-l pe cel cu Laurențiu Ulici, în locul celui programat cu Mircea Nedelciu. („Și acesta foarte interesant, dar oarecum atemporal, pe când Ulici spune lucruri dure, de anumită actualitate“, punctează Lungu.)

21.IX.1992

Vineri, 18 sept., au sosit scriitorii turci, care ne întorc vizita – Yahtia Ankengin, Irfan Nasratinoglu și profesorul Ismail Parlatir, cu care comunic cu maximă înțelegere în franceză. Program divers, poate că puțin cam încărcat. Dnei Onuc Tabicer nu i-au permis să vină treburile de la universitate.

De la Cluj au sosit Virgil Bulat, Aurel Câmpeanu și Vasile Vlad, tânăr businessman. Prin dl Savca, adjunct la departamentul vamal, le-am înlesnit trecerea pe la Sculeni. E un *coup d'essai*, o primă încercare de a face un schimb masiv de mărfuri cu librăria și editura noastră. La capitolul carte lucrurile sunt simple, dar să vedem unde (dacă) amplasăm aparatele electrice, țigările etc. Generos precum este, Virgil îmi oferă trei cărți minunate din renumita colecție „L'Herne“ și anume – W. B. Yeats, Robert Desnos, Charles Peguy; apoi două (primele din 4) volume din „Dreptul la memorie“ în lectura lui Iordan Chimet (Ed. „Dacia“), plus o carte de poeme a lui Luis López Álvarez.

Vorbesc cu Virgil Bulat să facă o comandă de circa 2 mii de exemplare din „Spunerea de sine“. Este de acord. De altfel, manuscrisul era pe cale să meargă la cules. Rămâne să mai introduc dialogul cu Ion Miloș, dactilografiat acum două zile.

La TVR apare Andrei Pleșu în dialog duminical. Însă, zău, a fost mult mai inspirat în conversația pe care am avut-o noi la Bacău. Poate și din considerentul că TV nu asigură intimitatea mărturisitorilor, te încătușează.

22.IX.1992

Coțcăria lui (ghici cine?...) readuce în lumină un tip abrutizat. Ignorant și palavragiu, face zob orice intenție de comunicare civilizată, trebăluind greșos printre tacâmuri, de unul singur substituindu-i pe mulți alții, dedându-se la o sinistră hărmălaie de șatră. Ieri, le-a creat o impresie penibilă oaspeților din Turcia, care au rămas de-a dreptul consternați de dezmățul său de bădăran și blestemat de a nu însuși niciun bob din elementara bunăcuviință. Ratat moralicește, bun de legat. Jalnică paiată arogantă și nesimțită... Condiție de animalitate și cretinizare rar întâlnită printre oameni... Specimen de menajerie ce ar trebui plasată undeva în curtea vreunei case de nebuni...

„Quand l'esprit est perdu dans le lumière du Moi“ (Upnishad Prashna).

23.IX.

Eugen Cioclea zice că Aureliu Busuioc i-a transmis nedumerirea mea față de puzderia de greșeli de tot felul ce furnică prin „Tinerimea Moldovei“. Și recunoaște că așa este:

mușuroiul e mare. „Bine, zic, dar voi scrieți cu litere de un deget că redactor stilist e Vlad P.“. „Scriem, dar, iată, apărem mâine, însă el nu a venit nici până la această oră (16.20) să citească paginile“. Dă, colega, numele jos de sub fălosul titlu de redactor stilist. Cel puțin, lumea nu va avea atâtea motive să rădă și să arate cu degetul dinspre greșelile gramaticale sau de stil spre titluri și persoane...

24.IX.

Ieri seră, mă telefonează dl Țăranu și, ca totdeauna, delicat, o ia pe departe: l-a tot căutat pe M. Cimpoi. Îi spun că e foarte ocupat cu diverse chestiuni ce-l scot din birou. Care ar fi problema? Dacă Ambasada Română îl invită pe Ștefan Augustin Doinaș, din partea USM n-ar putea interveni niște – cum să le spună? – proteste? Da' de unde! Din contră, am fi nespuse de bucuroși să fim onorați de prezența ilustrului coleg bucureștean!

Îi spun dlui Țăranu că, acum câteva minute, am citit în „Luceafărul“ din 16 septembrie cuvântul de adio al lui Șt. Aug. Doinaș adresat umbrei celui care a fost Dan Deșliu. „Cum, a murit Deșliu?! Noi încă nu știm. La ambasadă, odată la două săptămâni, vine câte un stoc de presă periodică pe care nu mai reușim să o consultăm“.

Într-adevăr, decesul lui Dan Deșliu nu a fost mediatizat foarte mult. Poate și din motivul că, precum spune Doinaș, Deșliu „pleacă dintre noi pe neașteptate, în împrejurări încă nelămurite“.

Am scris cuvintele pentru coperta a 4-a a plachetelor lui Arc. Suceveanu și Gr. Vieru din colecția „Poezii de duminică“. Prin intermediul dnei Raisa, i-am trimis lui Grig corectura, la spital. O ține cam mulțșor... Poate și din motivul că încă nu i-a găsit un titlu. Arcadie și-a intitulat-o: „Secunda care sunt eu“.

Mă pomenesc în față cu o listă din vreo 5 cărți. „Cine ți le-a cerut?“, îmi pretinde explicații Zinovia. Într-adevăr, caligrafia e superbă, caracteristică, în special, femeilor. Caligrafie trezitoare de... gelozie! Noroc că, până la urmă, îmi amintesc: lista mi-a dat-o dl Ion Gherman, să anunțe cărțile în revista „Basarabia“. Ce scris mai are și pedantul nostru redactor... P.S. Concluzia: un bărbat trebuie să aibă o caligrafie mizerabilă, demnă de disprețul și neatenția doamnelor.

Colecția caietelor „L'Herne“ îmi crește până la 8 titluri. La precedentele se adaugă cele dedicate lui Léon Bloy, Lewis Carrol, Sorel Bolivar și (să precizez, exemplarul l-am lăsat la birou).

Pentru Cluj-Napoca, Virgil Bulat îmi lasă o comandă de 2 mii de exemplare din viitoarea carte de dialoguri „Spunerea de sine“. Să văd cât iau gălățenii... (De altfel, i-am telefonat lui Horațiu Mazilu, referitor la festivalul Grigore Hagiu. Se vor lămurii asupra datei concrete după alegerile de duminică, să așteptăm telefonul lor. OK!)

(Va urma)

Constantin ARCU

VI. Croazieră pe Mediterana

Am vizitat Italia de multe ori (Toscana mi-a rămas pentru totdeauna în suflet), dar de fiecare dată mă gîndeam, cu un fel de nostalgie imemorială izvorînd din legende și informații disparate, la însoțita, uscata și aspra Sicilia. Nu avusesem timp pentru documentare și din amintiri puteam să spun că e cea mai mare insulă din Mediterana, în care se află vulcanul Etna. Știam că are capitala la Palermo, oraș cu rezonanță exotica livrescă, venind din lecturile copilăriei, acel faimos roman polițist al lui Vintilă Corbul – *Moarte și portocale la Palermo*. Pe lângă toate acestea, denumirea insulei se asociază în mentalul colectiv cu Mafia. Una peste alta, din multe și felurite motive, insula atrage turiștii ca un magnet.

Acum, cînd redactez cu destulă întîrziere acest jurnal (între timp a apărut romanul *Măștile exilului* și am fost nevoit să mă ocup de lansări, promovare etc.), din notele consemnate în carnet de-a lungul drumului și după o sumară documentare pe internet, pot da cîteva informații generale despre insulă. Sicilia are o suprafață de 25.700 kmp. și 5,1 milioane de locuitori. Are formă triunghiulară, iar simbolul ei, pe care-l întîlnim pe stemă și pe drapel, este *triskelionul*, o figură pe care toți ne-o amintim nu știm de unde, formată din trei picioare alergînd unul după celălalt, simbolizînd, din cîte se spune, continuitatea. Figura se compune și din trei spice de grîu, pentru că pe vremea romanilor Sicilia era considerată grînarul imperiului. În centrul imaginii se află capul Meduzei, gorgona avînd pe cap șerpi vii în loc de păr și care prefăcea în stană de piatră pe oricine privea adînc în ochii ei. Nu știu ce simbolizează capul acesta, probabil încerca să țină la distanță valurile de cotropitori care s-au perindat pe aici de-a lungul secolelor (fenicieni, cartaginezi și greci, romani, bizantini și arabi, urmați de normanzi, germani, francezi și spanioli etc., pentru ca în 1860, după expediția lui Garibaldi, Sicilia să se alătore Italiei). În prezent Sicilia are statut de regiune autonomă în cadrul Italiei.

Referitor la climă, senzația pe care o ai de cum ai pus piciorul aici și pe care ți-o întărești zi de zi este aceea de climă aridă. Plouă rareori și degeaba. Pămîntul rămîne uscat, semi-deșertic. Vreo jumătate de an (aprilie – noiembrie) temperaturile sînt de peste 20 grade Celsius, însă în toiu verii devin sufocante. Ceea ce Lampedusa descrie plastic: „...această climă care impune șase luni de temperatură de patruzeci de grade ; (...) de șase ori treizeci de zile de soare care atîrnă greu deasupra capetelor noastre; această vară a noastră, lungă și grea ca iarna rusească...“ (*Ghepardul*, 1958).

Sicilienii produc în aceste condiții cereale, măsline, citrice (portocalele roșii sînt celebre), smochine, fistic, migdale, struguri, legume (fasole, vinete, anghinare etc.), dar și specialități celebre de brînză (*provola*, *ricotta* etc.).

În Sicilia s-au născut Luigi Pirandello, laureat al Premiului Nobel pentru Literatură în 1934, Giuseppe Tomasi di Lampedusa, autorul romanului *Ghepardul*, Salvatore Quasimodo, celebrul poet laureat la Premiului Nobel, în 1959, cunoscuții scriitori Elio Vittorini, Leonardo Sciascia, Vincenzo Consolo ș.a.

17.08.2014 –

Revenind la jurnal, în prima parte a zilei de 17.08.2014 A.D., avionul în care ne aflam a aterizat pe Aeroportul Catania-Fontanarossa. Nu mi-am notat ora, asta însemnînd o pierdere colosală pentru generațiile viitoare. Am consemnat doar că, la scurt timp după aterizare, urcăm într-un autocar spre Taormina. Ceasul meu arată 11.50, deci aici e ora 10:50 (ora Italiei).

Drumul spre Taormina este aglomerat duminică și înaintăm greu. Ghizii ne informează că orașelul avea, în 2011, aprox. 11.000 de locuitori. Se spune că Truman Capote ar fi scris aici un eseu despre Fontana de Taormina, însă nu am alte date. Păcat. Din depărtare, localitatea se vede deasupra

mării, în trepte. Urcăm pe o șosea în serpentine, parte fiind suspendată pe piloni.

Din depărtare, Taormina se înfățișează ca un oraș medieval cocoțat pe stînci, pentru ca, apropiindu-te și coborînd din autocar, să descoperi vegetația luxuriantă, palmieri, lămii și portocali ce apar printre zidurile de piatră, străzile înguste și abrupte peste care se revarsă flori din balcoane și ferestre, totul învăluit într-o climă blîndă. Orașul este așezat pe o terasă a Muntelui Tauro, oferind o panoramă superbă de la peste 200 m înălțime spre Marea Ionică, dar și înspre negurosul și impvizibilul vulcan Etna.

Descopăr în carnetul o consemnare seacă: *Scriitorii (Goethe, D.H. Lawrence ș.a.) au preamărit Taormina*. E o notă preluată probabil din gura vreunui ghid sau din vreo reclamă, cum procedează turiștii sîrguincioși, ce vor să pozeze în reporteri ai unor prestigioase cotidiene sau în celebri scriitori aflați sub acoperire. Cîteva luni mai tîrziu, aveam să descopăr că, într-adevăr, Goethe a trecut pe aici în 1787, lăsînd mărturie despre toate astea în lucrarea sa – *Călătoria în Italia*. Acest domn, ca și Leonardo și alți cîțiva sînt o adevărată pacoste pentru scriitorii din ziua de astăzi, pentru că, fără să aibă stare și avînd permanent pana și călimara cu cerneală la îndemînă, au consemnat tot ce le trecea prin cap despre oamenii și despre locurile prin care s-au perindat, încît e greu să mai găsești ceva despre care să nu fi scris ei mai înainte.

În fine, n-am de gînd să mă las descurajat de faima lor și, cu perfidie, de la secole distanță, le arunc mînușa la picioare și îmi continui jurnalul. Deci să pornim, *per pedesapostolorum*, spre cel mai important obiectiv al orașului – Teatrul grec (Teatro Greco). N-am încotro și, iată, mă văd nevoit deja să apelez la același Iohann Wolfgang von Goethe care, în scrierea amintită, califica amplasarea edificiului drept „cea mai desăvîrșită opera de artă a omului și a naturii.” Încercînd să transform handi-capul timp într-un avantaj de care nu putea să beneficieze la vremea sa Goethe, acum pot consemna că acest teatru, clădit în epoca elenistă (sec. III î.e.n.), re-clădit și mărit de romani un secol mai tîrziu, și restaurat la finele anilor 1800, are o acustică desăvîrșită, fiind și azi locul de desfășurare al multor spectacole. De pe înălțimea teraselor se văd golful și marea albastră, iar la orizont fumegă vulcanul Etna. E aici chipul măreției și mă văd silit să-i dau dreptate domnului Goethe! Jos, la picioarele amfiteatrului, se află scena și încăperile din cărămidă roșatică în care se pregăteau actorii pentru spectacol. Ce trecut măreț, îmi șoptesc în barbă, încercînd să-mi reprim abominabila ispită de a face comparații. Din păcate, am uitat aparatul de fotografiat în autocar și nu am cum face poze.

Mă smulg din admirație și pornesc pe stradă pînă în Piața Vittorio Emanuele al II-lea, unde descopăr Palatul Corvaja, un edificiu din sec. XV, cu un orologiu fixat sus și creneluri deasupra zidului median, mult mai înalt decît restul clădirii, prin care se pătrunde în interior printr-o poartă cu arcadă. În stînga palatului, se găsește Biserica Santa Caterina d'Alessandria. E un edificiu baroc, în spatele căruia descoperi ruinele unui teatru roman.

De aici se merge pe Corso Umberto I (Calea Umberto I), o pitorească stradă pietonală care se întinde pînă la poarta

Catania. În Piața Domului, se află Domul San Nicolo, construit în sec. al XIII-lea și refăcut mai tîrziu, cu două portaluri laterale și creneluri, dar și o fîntînă cu simbolul orașului, ființă fabuloasă, androgină, dacă pot spune astfel, jumătate femeie, jumătate taur. Rețin că am făcut poze apoi în fața Palatului municipal (sec. al XVII-lea) și a Palatului ducilor di Santo Stefano, cu arcadele ferestrelor sale.

După-amiază ne întoarcem în Catania cu autocarul. După ce ne-am cazat la un hotel de 3*, seara, am ieșit în oraș și m-am aprovizionat cu apă, bere și pește prăjit. La întoarcere, L. a observat că televizorul are un decodor care îți dă posibilitatea să prinzi posturi din întreaga lume. Cu bucurie, am descoperit și Pro TV Internațional.

18.08.2014 –

Zi de plajă în Catania. Plecăm dis-de dimineată la Plaja LidoAzzurro cu un taxi. E ceva distanță, iar prețul pare cam pipărat (25 euro). Ne consolăm rapid, pentru că nisipul este foarte fin. Am mai întîlnit așa ceva în faimoasa stațiune Phuket din Thailanda. Înot cu voluptate, mă avînt în larg (vorba vine, dincolo de geamandură) și, mai tîrziu, realizez că pielea de pe umeri și piept mă ustură. Chiar mi s-a înroșit și nu înțeleg ce se întîmplă. Scrutez apa prin ochelarii de înot și-mi dau seama că dincolo de geamanduri, unde este mai puțină agitație, sînt meduze. Astea deci mă *urzică*. E un război disproporționat, pentru că n-am cum să mă apăr de aceste vietăți gelatinoase. Mă văd nevoit să mă trag mai spre mal, deși îmi place să mă scufund la doi-trei metri adîncime, pînă cînd încep să mă doară timpanele. Cum mă uit spre țarm, în dreapta văd vulcanul Etna care fumegă continuu.

Ne întoarcem la hotel pe jos, gîndindu-ne că putem să cunoaștem mai bine orașul. Catania are peste 2700 de ani, iar economia orașului este puternică. Arhitectura clădirilor este barocă, avînd un aspect de grandoare, încărcat. La construcții s-a utilizat bazaltul, piatră din lavă vulcanică întărită. Emblema orașului, după cum aveam să aflăm a doua zi, este elefantul. Există chiar și o fîntînă a elefantului. Patroana orașului este Sf. Agatha și chiar ieri a fost ziua ei.

Dintr-o mică alimentară cumpăr două sandviciuri, pe care vînzătorul ni le pregătește pe loc, adăugînd tot ce îi cerem prin semne din galantar (eu i-am cerut să pună șuncă presată, cașcaval, ardei iuți și măsline), bere și apă plată. Ne oprim să luăm masa pe o bancă dintr-un părculeț, lîngă o biserică aflată pe perete în perete cu o instituție financiară.

Ajungem la hotel după vreo 3 ore de mers lejer și aflăm că în apropiere este o plajă cu pietre. Nu regret, cunosc plajele cu pietricele din Creta. De la un supermarket din apropiere, cumpăr apă, vin, *prosciutto*, mere și lapte. Cînd mă întorc, îmi dau seama că de la fereastra camerei 303 se vede Etna. Fac poze din cameră, apoi dăm printre programele TV și peste TVR Internațional.

19.08.2014 –

După micul dejun, plecăm cu autocarul spre Vulcanul Etna, principalul vulcan activ din Europa. Muntele are o înălțime de

3326 m, însă cu autocarul ne vom deplasa doar pînă la primul nivel (la 1800 m). E riscant să-i precizezi înălțimea, deoarece forma și înălțimea sa se modifică permanent din cauza erupțiilor (chiar în urmă cu 3 luni a avut o ușoară erupție). Din informațiile primite de la ghizi, aflăm că vulcanul are vîrsta de 500.000 de ani, iar diametrul conului este de 40 km.

Începem să urcăm prin Catania și, treptat, observ că panta este crestată de terase pe care se află blocuri, case și vile înconjurate de livezi și verdeață. Coastele muntelui, fertile datorită lavei vulcanice, sînt acoperite cu plantații de castani, măslini, smochini, citrice, viță-de-vie etc. Cineva a pus muzică italiană bună (e un pleonasm?), arii din opere celebre.

Coborîm din autocar la primul nivel și stăm la rînd la bilete pentru teleferic. Cabinele circulă pînă la al doilea nivel (la 2800 m), după care pot fi luate niște mașini de teren, un fel de microbuze puternice, care te mai saltă o distanță spre craterul muntelui (cică sînt 4 cratere). După ce coborîm din cabină, pornim în sus pe poteca din zgură bătătorită de mașinile care urcă și coboară muntele în nori de praf brun închis. Aici peisajul este selenar sau marțian (mă rog, fantastic), pantele de lavă urcă pînă în înălțimile albastre ale cerului. Îmi dau seama unde se află craterul, pentru că deasupra, ca o aură, plutește obișnuitul nor de fum și cenușă pe care-l expiră monstrul din măruntaiele muntelui.

După cîteva sute de metri de pantă abruptă, sufocat de norii grei de praf înecăcios pe care îi poartă după ele microbuzele în sus și-n jos, abandonez urcușul. Nu mă simt în stare să urc înghițind praf, oricît m-ar tenta acest vulcan învăluit în legende. Se spune că filosoful poet Empedocle din Acragas (Agrigento), reprezentant ilustru al unei colonii grecești din Sicilia, cel căruia îi plăcea să-și spună că e un „Vagabond exilat de zei”, ar fi sărit, cu 2500 de ani în urmă, în craterul acestui vulcan. În urma lui s-au păstrat fragmente din poemele filosofice *Peri physeos* (Despre natură) și *Katharmoi* (Purificări), dar și încălțările sale din fier pe care vulcanul le-a scui-pat afară, după ce el s-a aruncat în lavă.

De-a lungul timpului au fost consemnate multe erupții, dar mai ales violenta erupție din 1669. Se spune că a fost precedată de trei zile de cutremure și a durat 122 de zile, aruncînd cantități uriașe de lavă care a distrus parțial orașul Catania și a schimbat în bună măsură înfățișarea muntelui. Ultima erupție semnificativă a avut loc în 2011. Nu vreau să ispitesc zeul sau duhul care trăiește în pîntecele muntelui, așa că, după ce fac o mulțime de fotografii, ne întoarcem la teleferic pentru a coborî pînă la primul nivel cu telecabina.

După ce facem cumpărături prin chioșcurile de la primul nivel, la orele 13 plecăm spre Siracusa, aflată la vreo 70 de km. Coborîm pe serpentine înscriindu-ne pe alt traseu decît acela de la urcare și treptat stratul compact de lavă lasă loc vegetației, caselor și livezilor. Siracusa a fost fondată de către greci în antichitate și timp de secole a fost una din cele mai puternice cetăți din această parte a lumii antice.

De Siracusa se leagă numele lui Arhimede, ilustru matematician și fizician, care s-a născut aici în anul 287 î.e.n., cînd această cetate însemna avanpostul apusean al lumii grecești. Legenda spune că Arhimede, ajutîndu-se de niște lentile și

oglinzi paraboloidale cu ajutorul cărora concentra într-un anumit punct razele solare, realizînd astfel temperaturi ridicate, ar fi reușit să incendieze corăbiile romane care asediau cetatea. Același Arhimede a inventat și alte mașini de război, niște catapulte distrugătoare, cauzînd pierderi mari armatelor romane.

Siracusa a fost totuși cucerită de romani în anul 214 î.e.n., iar Plutarh relatează modul stupid în care a fost ucis Arhimede de un legionar roman. Se spune că matematicianul analiza o figură geometrică, fără să știe că orașul fusese cucerit de romani, iar un soldat i-a cerut să-l urmeze la generalul Marcus Claudiu Marcellus. Filosoful, absorbit în studiul său, a refuzat, cerîndu-i legionarului să nu-i atingă figurile trasate pe nisip (*Nolitangerecirculosmeos* sau *Noli, obsecro, istumdisturbare*, ar fi spus). Înfuriat, legionarul l-a ucis cu sabia, moarte ce l-ar fi mîhnit pe generalul Marcellus.

La Parcul Arheologic (Parco Archeologico), ești *întîmpinat* de multe standuri cu suvenire. Nu cumpăr nimic de aici și ajung rapid la Latomia del Paradiso, o veche carieră de piatră unde ar fi murit mulți prizonieri atenieni. În paranteză fie spus, *latomia* este o carieră abandonată, transformată în închisoare. În imediata apropiere, se află Grottadei Cordari, unde artizanii greci împloteau frînghii din cînepă (umiditatea de aici nu lăsa cînepa să se rupă cînd era răsucită), ocupație ce a durat timp de secole. Tot aici se află și Urechea lui Dionysos, o latomie cu acustică sensibilă. Stîncă are o conformație specială asemănătoare urechii și sunetele sînt amplificate. Se spune că, după ce fosta carieră a fost transformată în închisoare, tiranul Dionysos, dintr-un loc special aflat în partea de sus, asculta discuțiile prizonierilor.

Tot în Parcul arheologic din Neapolis se află și Teatrul grec, unul din cele mai grandioase teatre grecești ce au supraviețuit pînă în zilele noastre. A fost construit în sec. al V-lea î.e.n., însă a fost refăcut de mai multe ori în secolele următoare și modificat în timpul dominației romane. Jos, în fața treptelor, se afla scena, însă structurile originale s-au distrus de-a lungul timpului. În acest edificiu cu o acustică foarte bună aveau loc adunările populare și se jucau tragediile lui Eschil.

Plecăm spre insula Ortigia, considerată de istorici drept inima vechii cetăți Siracusa vreme de 2500 de ani. Insula Ortigia este legată de restul cetății prin Ponte Nuovo (Podul Nou) și are aspectul unei cetăți medievale, căpătat în urma reconstrucției acestei părți de oraș după cutremurul dezastruos din 1693. Ne-am oprit în Piața Domului unde se află actualul sediu al Primăriei, dar și alte palate, precum și Catedrala cu fațada barocă, ornamentată cu mai multe statui și coloane.

În carnețelul de note am mai scris – Mîinile lui Hercule, însă nu-mi amintesc nimic de adnotarea asta. Descopăr o fotografie cu două mîini ce par să țină o piatră mare, dar nu știu la ce se referă. Însă, potrivit imaginarului grec, Hercule cu siguranță a trecut pe aici și deci totul devine posibil. În apropiere se află și un complex statuar cu Atena, înconjurată de mai mulți călăreți tineri. Eh, d'ale grecilor!

(Va urma)

Vasile SPIRIDON

Falsul ikariot

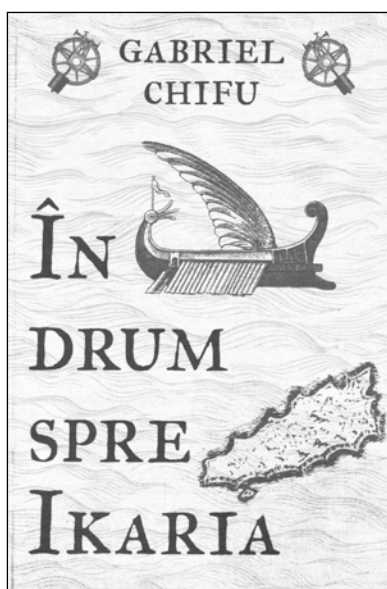
Acțiunea romanului *În drum spre Ikaria* (Editura ART, 2019), apărut sub semnătura lui Gabriel Chifu, este localizabilă într-o insulă grecească din Marea Egee. Locuitorii acestui spațiu bine circumscris care nu poartă niciun nume sau care poate primi orice nume, trăiesc în liniște o dulce tinerețe fără bătrânețe, ei fiind împăcați cu marea, cu pământul, cu muntele și cu cerul. Orizontul existențial le este ecranat de un trai obișnuit și, în egală măsură, de un *spiritus loci* ce îi determină să nu depindă de spațiul continental. Comunitatea insulară este organizată pe principiul responsabilității, al datoriei fiecăruia față de ceilalți și față de natură, iar nu pe acela al satisfacerii în exces a dorințelor individuale. Singura posibilitate de a proteja virtuțile curative unice față de oaspeții nepoftiți este să se păstreze secretul asupra forței ei magice regeneratoare. Aici, unde verbul „a da” primează în fața lui „a primi”, există tot ceea ce înseamnă ideea de Ikaria spre care plecau turiștii neofiti. Adevărata Ikaria se află, de fapt, în drum (accentuez: în drum) spre Ikaria mult lăudată.

În partea cea mai tănuțită a insulei, pe versantul ei abrupt și nelocuit, a fost fondată, împreună cu Biserica ortodoxă, prin intermediul mănăstirilor de la Muntele Athos, o Casă de sănătate. În această instituție spitalicească sau, mai curând, în acest spațiu de odihnă și de recreere, se folosește terapia psihică, mizându-se pe efectul curativ pe care liniștirea sufletească îl are asupra betșugurilor trupești. Pe lângă bolile fizice obișnuite de care suferă, mai toți pacienții stabilimentului medical sunt încercați de probleme sufletești, de

tulburări psihice și de traume identitare. Regimul medical prescris este atipic, *sui generis*: nu se urmează tratamente, nu se fac intervenții chirurgicale și nici măcar nu se vorbește despre maladiile de care suferă pacienții aduși din întreg spațiul ortodoxiei. Așa își face apariția și un grup de români, care, în buna noastră tradiție, strică rânduile așezământului, punând la cale o răzmeriță prin care se contestă regimul terapeutic practicat.

Sosirea, pe căi nu tocmai ortodoxe, a unora dintre pacienții din România în insulă delimitează reperele unui timp interior și ale unui spațiu în care ideile lor nu mai pot fi aplicate în noile împrejurări. Or, izolarea față de grijile cotidiene și față de realitatea politică era una din regulile locului pe care ei o încalcă. Pacienții, impacientați, se simt nevoiți să caute altceva decât ceea ce li se oferă în acest spațiu autotelic, interesați fiind în continuare de legile obișnuite de organizare a vieții, la finalul căreia

ajunseseră. Nimic nu le era mai străin în lumea românească din care veniseră decât ideile de prietenie, onestitate și moralitate. Acolo avuseseră câțiva dintre ei plăcerea exercitării puterii: se ghidaseră după vectorii instinctului de dominare (corupție, surpare în spirit, compromis social, profesional, pecuniar și erotic); exercitaseră în mod abuziv funcții de conducere; încercaseră depășirea determinismului social și uman prin uzurpare; ignoraseră orice semn prevestitor asupra unui viitor care nu ar fi putut să fie dirijat, așa cum nu întocmiseră niciun bilanț despre trecut care ar fi implicat sentimentul relativității

faptelor și a existenței înseși; nutriră nevoia de certitudini infailibile în fața gândului morții.

În privința bolilor de care suferă, cred că mai nimerit ar fi să le citim fișa medicală: „profesorul pensionar Dan Cosma – cancer complicat, la pancreas; Tiberiu Bonar – plămânul drept perforat în urma unui accident de mașină, încă nevindecat total, oricând ar putea apărea complicații, situație de care el nu avusese cunoștința până atunci ori o ignorase în chip straniu; Angela Câmpean – cancer la sân, extins în tot corpul; Cristian Lazăr – probleme cardiace netratabile prin operație; Petre Mareș – boală neuro-degenerativă accelerată, amnezie, Alzheimer; Vlad Popa – un diabet scăpat de sub control și nu doar atât; procurorul Manea – depresie severă, anxietate; Ion-Dorel Stanciu – ciroză hepatică. [...] A fost și o excepție, domnișoara Dobre. [...] profesorii s-au uitat unul la altul cu subînțeles, au surâs cu neîncredere și au evitat să spună ce beteșuguri are“ (p. 204).

Din moment ce fiecare dintre acești pacienți are nevoie să-și pună puțină ordine în existență printr-un bilanț final, li se aplică terapia prin reamintire și prin poveste, care constă în pregătirea câte unui eseu în care să rememoreze momente cruciale prin care au trecut și care le-au marcat existența. Un astfel de exercițiu de rememorare ar trebui să se dovedească a fi clarificator și vindecător pentru ei, deoarece confruntarea cu propriul trecut constituie un timp al autoanalizei pe care până atunci o evitaseră mereu, printr-o zadarnică fugă de sine. Personajele se ascund în spatele unei avalanșe de sentimente, senzații și gânduri confuze. În acest scop, ele caută identificarea și obișnuirea cu rolurile autoimpuse, în speranța găsirii răspunsurilor salvatoare la întrebările esențiale al căror singur răspuns este ratarea și sfârșirea.

Pacienții vor trăi o perpetuă criză de adaptare, cu atât mai mult, cu cât sunt persoane cu existență frântă, ce nu știu să fie sau nu mai pot să fie ele însele, adoptând mereu măști de circumstanță. Își aplică pe figură o serie de măști de împrumut, în spatele cărora cred a afla un iluzoriu refugiu, o posibilitate de a-i înșela pe ceilalți („Oamenii nu sunt ceea ce sunt, ci sunt ceea ce ascund...” – p. 358, sună o maximă emisă de Petre Mareș). În atmosfera halucinantă, cu accente kafkiene, a spațiului subconștientului, gândurile negre devin interlocutorii acestor ființe care sunt puse să-și caute identitatea într-un alt univers decât în acela în care trăiseră. Ceea ce nu înseamnă că ele nu fuseseră persoane adaptabile sau că nu încercaseră să găsească un spațiu ideal de locuire.

Pentru prima situație, citez mărturisirea eseistică a lui Tiberiu Bonar: „Mă fascinează în continuare multiplicitatea de identități, ceea ce veți fi probabil tentați să etichetați drept instabilitate emoțională și lipsă de principii, eu numesc existență proteică, îmbogățirea lăuntrică prodigioasă prin asumarea de identități cât mai numeroase și mai neasemănătoare una cu alta. Totul e o chestiune de perspectivă“ (p. 265). Jocul și multiplicitatea, visarea sau închipuirea ca generatoare de ficțiuni cu care apoi să se confunde constituie regula vieții sale: „– Da, eu, unul, nu pot să mă mulțumesc să fiu într-un anumit fel, doar într-un fel. (s.a.).

Sunt pasionat, sunt ahtiat să joc în același timp mai multe roluri, să umblu deodată pe mai multe drumuri, să mă torn în tipare existențiale diferite, cât mai diferite cu putință, și mor de curiozitate să văd cum e fiecare, cum mă descurc într-o interpretare, și în alta, și în alta.// Am apucat să vă vorbesc în treacăt despre înclinația mea pentru visare și închipuire, descoperită și pusă la lucru în copilărie. [...] exersam cu încântare existența multiplă, jocul de-a argintul viu. Mă turnam cu pasiune, sedus de această posibilitate, în diferite tipare existențiale. Ficționez, îmi cream identități diferite și căutam să mă confund cu ele, ca apoi să mă desprind de ele. Ambele mișcări, balansul de la identificarea cu un tipar la despărțirea de el mă captiva“ (pp. 259–260).

Pentru a doua situație, apelez la explicațiile lui Dan Cosma: „[...] am început să privesc îndelung, îndelung, picturile Sabinei, și mai ales pe ultima, aceea pe care mi-o arătase de ziua ei, nu cu mult înainte de a-și pune capăt zilelor: casa de pe malul râului, cu dealul împădurit în spate și cu văzduhul cuprins de ceață. [...] Sigur că totul este psih-analizabil și că e încă o formă de manifestare a vinovăției mele absolute și o încercare de a scăpa de sentimentul apăsător de frustrare. Prin aceste desene repetitive caut să realizez imaginar, iluzoriu ceea ce n-am izbândit în realitate – acea casă, acel adăpost pentru Sabina și pentru mine, în care ea să se simtă în siguranță, să fie apărată de orice amenințare“ (pp. 341–342). Idealul său de locuire este de găsit în următoarea autocaracterizare: „Visez la casa ideală. [...] Am trecut pe teritoriul arhitecturii și aici, clar, sunt un autodidact. Dar nu am pretenții ca desenele mele să fie vreodată transformate în construcții reale. [...] Desenele m-ajută să rezist și să nu-mi pun capăt zilelor, așa cum de atâtea ori sunt tentat. Sigur, ar fi de rost în întrebare: de ce am ales să desenez tocmai case, locuințe, și nu altceva? [...] Tocmai fiindcă am ratat locuirea, de aceea desenez locuințe, caut forme ideale de locuire...” (p. 210–211).

Considerându-se a fi sănătos, protagonistul, Andrei Gotea – un eșuat pe insulă în drumul său spre Ikaria – ajunge să fie omul de legătură dintre bolnavii din pavilionul românesc și personalul Casei de sănătate. În fond, el se zbate într-o lume fără certitudini, iar aceasta ar fi una dintre definițiile antiutopiei. Utopiei omului perfectibil îi este opusă în romanul *În drum spre Ikaria* antiutopia omului finit (mai curând, a unui *uomo finito*), incapabil de a se perfecta și de a-și perfecta relațiile cu ceilalți. Singur și rătăcitor în locuri străine, aflat departe de părinți și de România natală, pe care o alesese în locul familiei stabilite în Canada, el se simte prins într-o înlănțuire epică bizară, la care asistă cu un interes crescând. De fapt, Andrei Gotea ilustrează un destin al erorii: venind într-o lume străină, el își caută soluția existențială în dorința spre altceva, iar această aspirație de a trăi altfel reprezintă drama, dar și salvarea lui, întrucât ordinea lumii sale interioare este încă în dezordine. Este o dezordine în tot ceea ce reprezenta trecutul și în tot ceea ce înfățișează viitorul apropiat: agitația fără finalitate, lipsa oricărei certitudini și a unui oricât de fragil echilibru existențial, frica și fuga de sine, pulverizarea ființei interioare și sentimentul agresivității realului.

Andrei Gotea încearcă să arunce o punte de legătură între timpul trăit și acela ce se scurge pe insulă, pe care îl crede imuabil întru desăvârșirea vieții sale. Astfel, raportul cu durata temporală i se definește în perspectiva tentației de a ieși din prezentul continuu. Dar identificarea cu tiparele unui alt timp, care curge mai domol, sau cel puțin copierea lor înseamnă că el dorește să iasă din propriul timp și să cadă în altul, din care nu se mai poate recupera. Însă doar prezentul irepetabil dă adevărata măsură a timpului interior și conferă coordonata temporală a definirii autenticității ființei. Un mesaj profund al romanului *În drum spre Ikarria* îl constituie faptul că relația ființei cu timpul său este foarte mobilă și divers ipostaziată din perspectiva ritmică asupra lumii și a devenirii ei. Este vorba despre un ritm realizat prin succesiunea contrariilor, prin alternanța modalităților antitetice sănătate-maladie, viață-moarte.

Gabriel Chifu manifestă interes pentru surprinderea relațiilor care se creează între individ și colectivitate, între

configurația particulară a fibrei interioare omului, deloc repetabilă, și complexul contactelor cu ceilalți între limitele cărora evoluează el. Personajele sale sunt oameni care iubesc, urăsc, urzesc planuri, triumfă sau eșuează în relațiile cu ceilalți. Or, tocmai dinamica raportului de forțe existente între diferite tipuri psihologice, temperamentale și comportamentale reprezintă ținta demersului românesc al lui Gabriel Chifu. Romanul *În drum spre Ikarria* ar putea fi caracterizat prin decontextualizarea a două fraze pe care le spune la un moment dat scriitorul pacient Cristian Lazăr: „E o poveste despre durere și boală, despre suferință și moarte, despre greșeli, despre timpul scurs ireversibil și despre timpul, iată, petrecut în lumină. Despre viața care ajunge la capăt ca o lumânare care arde de tot. Pe scurt, despre sfârșitul de neocolit“ (p. 323). Ceea ce a scris Gabriel Chifu este o tulburătoare carte de învățătură a vieții, o carte a căutării esenței ființei printre atât de numeroasele și înșelătoare oglinzi deformatoare care ne însoțesc existența.

Gheorghe GRIGURCU

Între confesiune și ficțiune

Semnificativ e vectorul biografic al lui Liviu Ioan Stoiciu. Precum un romancier american cu o formație trudnică, d-sa n-a ezitat a face „de toate“, fiind voluntar în armată, profesor suplinitor, miner, contabil, expeditor CFR, normator, bibliotecar, încărcător de vagoane de marfă etc., absorbind în felul acesta, prin toți porii, *proza* vieții. *Self-made-man*, Liviu Ioan Stoiciu a preferat însă expresia lirică. Poate tocmai ca un contrast, ca o antiteză eliberatoare față de experiența acumulată pe planul existențial, deși nu fără legătură cu povara morală a acesteia. O înfruntare/asimilare a ei, un mijloc de a-i anihila efectele prin intermediul creației. Și, probabil, un pariu orgolios cu sine. Dramatismul nu e ocolit, ci transfigurat, transpus într-o altă stare, de un sumbru decorativism precum un șir de fluturi fixați cu ace în insectar. Poetul preferă a trece prin zona rebarbativă ca printr-un tunel, spre a ajunge la lumina unui real ireal, de un patetism sublimat în metafore. Astfel imaginarul d-sale *documentează* nu mai puțin decât o mărturie epică ori descriptivă, arătându-se căptușit cu „banalitățile“ crispatе, cu leitmotivele suferinței cotidiene, cu fracturile morale prezumate. Numitorul comun al poeziei lui Liviu Ioan Stoiciu îl reprezintă raportul ființei auctoriale cu o lume amenințătoare ce ar putea fi dezamorsată doar în măsura în care trece în viziunea poetică. O viziune care-i păstrează totuși caracterul de exterioritate neasimilabilă, corespondentă narațiunii, anecdotei, sumei de asprimi ale concretului care-i acordă nota intrinsecă. În felul acesta grotescul nu mai e numai o marcă a percepției, ci și una a distanțării morale: „Lovituri de tobă, răgete, tropăituri, furnicile/ aleargă la stînga,

la dreapta, în/ față, în spate, în jurul unui clown, se mișcă brusc la stînga la/ dreapta împrejur,/ «sting var la mănăstire». E/ o turmă, căreia el îi datorează stră-

lucirea și/ afirmarea de odinioară. Este o rupere a cercului/ vicios: cu nechezături/ și lătrături.// Omul cu telescopul rudimentar, de carton, care dă informații/ despre furnici, devine/ bănuitor“ (**Omul cu telescopul**). Avem a face prin urmare cu un lirism ce se precipită în refuz, în inadaptare, într-un eșec dîrz. Criza acestuia se armonizează cu criza universală: „«în timpul cît îmi/ fusese spintecat pîntecel, sufletul/ meu se găsea între medici și surori medicale:/ mă uitam cu/ groază la carnea mea vie,/ crudă, însîngerată și nu înțelegeam de ce suntem doi?/ De ce eu stau în picioare și/ în același timp,/ culcat?» Pîna ce am// ajuns să /regret și binele și răul, în aceeași măsură“ (**La sfîrșitul cîinței**).

Notificarea crizei dobîndește un caracter sistematic. Vîna de prozator care stă la baza discursului propune un conspect articulat al ansamblului, în pofida asocierii elementelor disparate, limbajului aleatoriu, frazării sincopate. Poetul dă impresia că inhalează în fiecare din textele d-sale atmosfera întregului convulsivat, așezat sub semnul luciferic al pierzaniei. Luînd în colimator prezentul, săgetează

cu sarcasm interminabilă, demagogică, repulsivă «tranziție». Un triumf al inconsecvenței, utopiei ridicole, nepuținței, logoreei: „Noi vedem poarta legată, voi n-o vedeți, sînteți chiori: ce-o fi/ dincolo de ea?// Dincolo de poartă sunt ruinele lăsate de această vreme infamantă... Ruine... Ruine ale singurătății noastre/ trădate. (...) Călcînd pe urmele păsărilor din rai./ Rai din carte. «Din cartea aceea – / a revoluției/ Animalului», care-și schimbă/ culoarea“ (**Cap [Aceiași cîini]**). În nu mai mică măsură vituperat e trecutul generic („acel trecut/ retras din circulație: unde/ sunt eu, rămas în afara tărîmului fermecat, gata/ să te provoc... Rămas acolo unde n-a existat o tensiune/ interioară“ – (**Gît [O barcă din piele și oase]**), ca și viitorul bănuț: „au înflorit copiii mizeriei noastre morale, literă cu literă, caligrafiți/ în fel și chip, ai să vezi ce ideal o/ să fie în viitor, pe aici, unde steagul (semn de carte) e/ acum rupt, făcut ferfeniță de ce n-am urcat/ pînă în vîrf cu el?“ (**Nervi [Ești ca o carte, predestinată]**). Cercul neîmplinirii e posibil să se închidă pe deasupra accidentelor istorice considerate în parte. Dacă iubirea e impersonalizată, supusă „corecțiilor“ relativității, înfățișîndu-se perfidă în ispita pe care o include („O legătură de amor – vine, din cînd în cînd, zgîriind cu ghearele/ tencuiala apartamentului, la etajul/ doi, se așază pe pervaz la fereastra închisă a sufrageriei și/ mă privește, parșivă, tăcută, de afară“ – (**Miini [O legătură de amor îngălbenită, boțită]**), nu mai puțin eul însuși nu-și poate inspira încredere sieși, ajungînd la un antinarcisism răsfrînt în accente acute: „știu, știu, știu că știți, știu că știu: ajunși în pragul degradării/ psihice... o, de ce/ n-am eu putere, înțeleptule:/ să elimin această băutură scîrbavnică, ura – «ura de tine însuși» lipicioasă numai miere, pufnind pe nas și pe urechi./ care mă răstignește fără motiv...“ (**Nervi [Este o carte, predestinată]**). Așa încît orizontul apare întunecat în toate direcțiile. Particularitatea acestei dezolări totale ne-o oferă obiectivarea imaginii sale, obținută prin fluxul energetic al imaginilor care proiectează un epos al decăderii cosmice, un soi de poveste a entropiei. Vorbînd tot mai puțin atașant despre sine (ar putea afirma precum Pascal: „*le moi est hâisable*“), autorul pune maxima greutate pe talgerul unor tablouri care înfățișează monstruoșitatea rînduieiilor din lumea noastră sublunară, prospectată în timp și spațiu. Un viscol de vedene pare a deschide ușa subiectivității d-sale, a o invada din tainice, înspăimîntătoare imensități. Stihiile istoriei care frisonază actualitatea vădesc o barbarie venind din infinit: „Îngenuncheați pe/ două dale de piatră de rîu în/ drepul scaunului la/ care te închini și azi cu fereală și te rogi: apăra Doamne și păzește. Îngenuncheați la// strigătul soldaților care au/ asigurat dintotdeauna libertatea noastră în fața/ unui pahar cu vin, îngenuncheați/ la zgomotul/ produs de diferitele instrumente de tortură, emisie/ galactică. Spectacol,/ în sine, al degradării și ororii... Surîs – la relatarea ororii. Cu/ senzația aceea de uscăciune în gîtlej, de care nu/ mai scapi. Căință, speranță... Pe/ aceleași două dale de pietre de rîu, după/ cîteva sute de ani!“ (**Motorul**).

Dar poetul, totuși? Ce spune oare poetul care are îndobște aerul de-a înregistra un basm al groazei, rostit «de o străină gură»? Parte a degingoladei generale, conștiința i se apără prin nerecunoaștere, prin lepădare de sine. Eul nu-și mai dorește identitatea, retrăgîndu-se în regnurile inferioare, implorînd pronia cerească să-i accepte regresivitatea: „După o noapte de dragoste/ străveche! Ah, idol/ subpămîntean al tămăduirii, n-ai nici o soluție pentru/ mine? Cu ajutorul buruienilor morții măcar:/ dă-mi inimă de copac și trup mineral, dă-mi suflet de fiară/ sălbatică, numai/ să nu mai cunosc restriștea/ omenească...“ (**Eutanasi**). Devenit instrument al propriului său abandon, autorul se dedă la un antilirism care e o postură limită a lirismului ce-și riscă propria condiție: „Unde să fug? E ceva difuz, nu-mi/ mai încap în piele, nu mă mai înțeleg. Nimeni/ nu mai are nevoie de mine? Îmi/ scuip cărnurile. Nici/ eu nu mai am nevoie de mine! (...) Pe cine să pun să încalce pe catîrca mea, în/ zarvă de alăute?// Calc mereu pe urmele mele, urmele/ mele înghețate, ale tristeții: sunt zeci de kilometri/ cunoscuți pe de rost înaintea/ mea, cînd am mai trecut eu oare pe aici?“ (**ibidem**). Liviu Ioan Stoiciu plînge fără lacrimi, sec, sarcastic. Consolarea d-sale e, cum am văzut, o proiecție în exterior, într-un exterior însă modelat de vocația prozatorului deturnată în imaginar. Spre deosebire de confesiune care e regăsire, imaginarul e un mod al înstrăinării, un refugiu al eului ce se disimulează ori, precum în cazul de față, se refuză pe sine. Pe o asemenea cale nu realul naște fabulosul, ci fabulosul naște realul, propriul său real paradoxal, un real fictiv, dar respectînd un set de convenții ale concretului. Spre a fi mai convingător întru „realism“, poetul recurge uneori la contondențe, la, cum observa N. Steinhardt, „vorbe slute“, „miștocării“, „gagică-reli“, neocolind „luările în balon“ și „tiribombele iarmarocului“. Se bălăcărește cu voluptate în derizoriu. Odată pus în funcțiune, mecanismul unui asemenea real secund elaborează și o mitologie ambiguă. Mai cu seamă la începuturile d-sale, Liviu Ioan Stoiciu se juca cu mitologia hibridă a „Cantonului 248“, amestec de figuri ale Olimpului și eroi ai mediului semirural care-i ofereau chipurile lor pitorești ori direct fruste, „nebărbierii, trandafirii, reprezentări/ metafizice ale muncitorilor“ care „ieșeau, în pantaloni de/ doc, din cazarmă, cu noaptea în cap, la treabă“, încercînd „căruciorul (unul pe două roate, descentrat), cu/ materiale CFR, pentru întreținere“ (**Nebărbierii trandafirii**). Ulterior, autorul **Poemului animal** aplică imaginarului inserturi folclorice, din conștiința unei damnări personale (autopunițiuni), a unei mișcări regresive ce înțelege a se dezbăra și de ultimele convenții „prețioase“: „Gilceavă, exces, dezlanțuire. Iad. Stă cu urechea ațintită,/ culcat în Iarbă. Delir. Vagi nostalgii – în procesul de descompunere a glucidelor. În fascicule. Erezii,/ anateme: vase lemnoase împietrite în fața/ Ispitei – unde/ se ascunde Muma Pădurii?“ (**Iad, mare propășire**). Liviu Ioan Stoiciu: un tînăr transformat cîndva de Muma Pădurii într-o stană de piatră, reinviat de Zina bună a harului poetic. Negreșit unul dintre poeții cei mai reprezentativi ai actualității noastre literare.

Adrian LESENCIUC

Poezie tolănită în otavă

Menuț Maximinian este un încă tânăr (proaspăt intrat în al patrulea deceniu al vieții) scriitor și jurnalist, animator al vieții culturale din Bistrița, autor al unor comentarii critice de întâmpinare și al unor așezări asumate în critică (spre exemplu, dintre cele proaspăt apărute, *Cărți și contexte critice*, publicată în 2017 la Editura Tribuna din Cluj), al unor studii de etnologie, lucrări de valoare documentară remarcabilă în domeniul folcloric, cu fundamentarea religioasă aferentă (spre exemplu, dintre cele recente, *Poveștile Paștelui – Tradiții vii din Ținutul Bistrița-Năsăud*, Editura Lumea Credinței, București, 2019), dar, mai ales, poet. Exemplific prin cel de-al patrulea volum de versuri *Crucea nopții*, publicat în 2018 la Editura Școala Ardeleană din Cluj-Napoca. Foarte harnic și cu o remarcabilă deschidere publicistică – colaborator al revistelor importante ale literaturii contemporane (în special al celor din Transilvania): *România literară*, *Luceafărul de dimineață*, *Timpul*, *Steaua*, *Tribuna*, *Neuma*, *Convorbiri literare*, *Apostrof*, *Mișcarea literară*, *Caiete silvane*, *Nord literar* –, Menuț Maximinian ține rubrici permanente și propune prin întreaga lui activitate critică, eseistică sau poetică, o deschidere spre orizonturile primitoare ale lumii satului. Astfel se petrece și cu volumul *Crucea nopții*, prefațat de Constantin Cubleşan și însoțit de o postfață a lui Andrei Moldovan, care relevă aceeași lumină și profunzime transilvană a versurilor ca în cazul deja îndepărtatului Blaga: „La margine de sat/ Drumul urcă/ Spre cer“ (*Peisaj*, p.34). Dar spre deosebire de cel care a influențat generații întregi de poeți din podișul transilvan, Menuț Maximinian propune scurte popasuri reflexive, scurte opriri din parcursul cotidian spre a rezuma, dintr-o privire, universul încă mocnit, lumea satului încă încapsulată în afara timpului, chiar și în vremuri de prefacere din interior:

Când sticla lămpii crapă sub ger,/ Cerul e sprijinit de vârful căpițelor de otavă./ Satul plutește.// Sfârcurile mugurilor tresar./ Vine primăvara,/ O simte calul alb../ Pe ulița din capătul de sus al lumii.// Nu e nevoie de fluier,/ Mioarele pasc/ Pe cărarea cât un for de ață.// Biserica înfiptă în mijlocul satului/ Miroase a cer./ Maica Sfântă bea ceai din fructe sălbatice... (*Primăvară în Transilvania*, p.18).

Privirea antrenată a etnologului, dublată de calitatea nativă a poetului de a vedea esențialul în mocnire, fac din poeziile lui Menuț Maximinian inserții de o profunzime atât de tulburătoare asupra satului, încât dispăre orice intenție de lectură prin ochelarii citadini a unui univers altfel conturat, gravitând în jurul altor valori și simboluri. Chiar dacă, biologic, aparține unei generații aplecate spre constructe cu rădăcinile la suprafață, răspândite pe întinderea de asfalt, poetul din Bistrița preferă o reîntoarcere la etaloanele perenității, la alte vârste ale literaturii drept referință, fără să fie tributar și din perspectivă stilistică acestor așezări. Importantul critic și istoric literar Constantin Cubleşan îl așază în decorul modernist al expresiei, fără să constate o ruptură de generația sa:

Modernitatea unei astfel de creații se impune de la sine, poetul demonstrând-o cu evidență printr-o scriitură suplă, mereu sugestivă în imaginarul cultivat cu dezinvolvura trăirilor sincere și plene. Menuț Maximinian e o voce distinctă în ansamblul generației sale tinere, volumul de față înlesnind cititorului descoperirea unui temperament delicat, din stirpea celor care pot să jubileze trăindu-și viața prin poezie (p.6).

Ruralismul filtrat al poeziei sale – fie și în evocările de aiurea, unde poartă aceeași imagine clară a satului încremenit din Arcul Carpaților – este dublat de dimensiunea creștină a poeziei pe care o cultivă. Există un gest ritualic în

însăși cultivarea acestor imagini, cum există și un grad de sfințenie în apropierea unor imagini ale satului de propria-i inimă. Armonica tradiționalismului cultivat e dublată de o alta, religioasă, vibrând imediat, a unei dimensiuni nevăzute, greu perceptibile, dificil de așezat, a unei lumi de dincolo de orizontul satului, dar gravitând în jurul acestuia: „Zâmbește suflele// dacă tu ai fi o stea/ Aici ai avea reședința de vară“ (*Dedicație*, p.58). Acel mister al marginilor satului, al băierilor lumii înseși, se adâncește treptat, se deschide în interiorul celui capabil să vibreze în rugăciune și în spațiul ei înălțător, biserica înglobând deopotrivă satul: „Să înalți suflet mare/ În casă mică.// Să presari sare în pantof – talisman/ În vremuri grele.// Să mângâi cerul/ Precum psalmistul“ (*Învățăture*, p.12), sau „Rugăciuni/ Se strecoară prin ferestre./ Pe banca de lemn,/ La umbra nukului,/ Tatăl și fiul.// Mă descalf la poarta vieții./ Bat cu pumnii în fierul rece.// Aștept./ Cruci plutitoare, din pământ iertător,/ Morminte călătoare,/ Inimi împietrite...“ (*Cruci*, p.13),

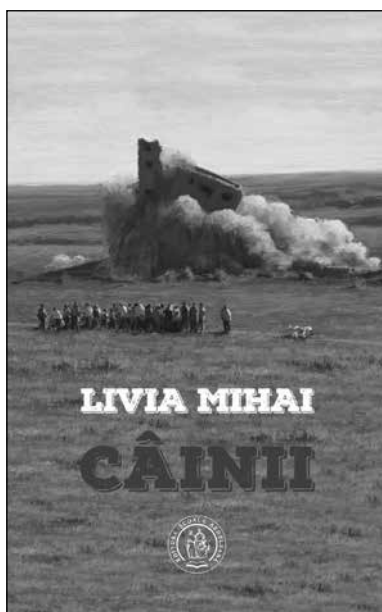
sau „Prin fereastra/ Din biserica bunicii/ privesc spre cer/ Strămoșii mei// În depărtare/ Holdele devin pâine// Poți să zbori/ De mână cu copilăria.“ (*Strămoșii*, p.37). Vibrația religiosului vine să sublinieze, să dea lumină specială vibrației ruraliste. Dar, în acest cadru al proiecției (ancorat într-un timp al unei alte dicțiuni de care, cum spuneam, Menuț Maximilian nu se desparte, ci pe care îl reorientează, pasager, spre ceea ce poate fi citit altfel decât prin ochii efemerului), izul risipei se simte. Această risipă a Florarului blagian – același autor-reper al multelor poposiri lirice în lumină – ne amintește Andrei Moldovan în postfață, e un prag al amintirilor într-un orizont al prea târziului, al cărui parfum bântuie paginile. Scurtele inserții lirice, contemplative și profunde, încapsulând eternitatea domoală a satului, sunt întrerupte în parcursul expunerii de intrarea în timp. Un „Timp/ Împins de vâsle în larg“ (*E vremea leandrilor*, p.22) e însăși cartea intitulată *Crucea nopții*. Un timp bănuț al îndepărtărilor.

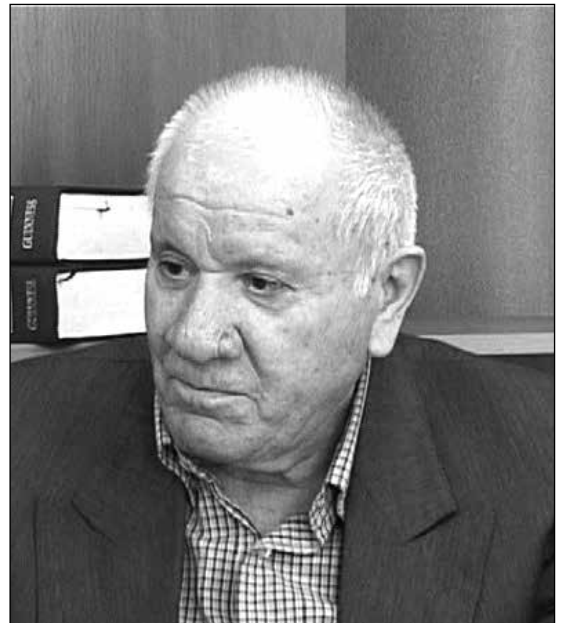
Octavian MIHALCEA

Voluptate și durere

Aflat sub „protecția“ unui moto din versurile Svetlanei Cârstean, volumul de debut al Liviei Mihai, *Câinii* (*Editura Școala Ardeleană, Cluj-Napoca, 2018*), urmează direcția de multe ori labirintică a unei afirmări de sine având drept scop importante ascensiuni spirituale. Printre inerentele pericole care se ivesc transpar formulări poetice notabile, ca o veritabilă inițiere. Sufletul și trupul vibrează cu intensitate. Totul este integrat unui panteism aparte ce include și variate intinerarii accentuat imaginative, întru complexitate. Iată și o ipostaziere viscerală, cvasiflagelantă: „îmi prind pielea cu unghiile/ o smulg și-o arunc/ maxilarul rămas nud fără pudoare/ cu disperare-mi mușcă mâna/ mă instigă să-i curăț carnea cu perișta de dinți/ până lucește/ creierul meu înoată în alcool ieftin/ la fiecare înghițitură se îneacă/ vomită gânduri năstrușnice/ în jur roiesc oameni primitivi/ ca o centură de asteroizi/ îmi înfășoară trupul în bandaje/ până-mi zdrobesc carnea// sunt mai frumoasă decât Tutankhamon înviat“. Spectrul unei purificări prin foc persistă în imaginarul poetic al Liviei Mihai. Elanurile pasionale posedă uneori aură serafică: „tentacule unesc iriși cu iriși/ trupuri dogoresc/ un inel ferecat cu sufletul tău/ rămâne înțepenit pe deget/ noi/ două ghemuri de spini concentrice/ ne purificăm/ șerpuiind prin lumină“. Într-o paradigmă a complexității, sufletul resimte numeroase amenințări aducând în prim-plan detalii dureroase. Motivele supliciente conferă accente dramatice discursului liric. Entități spectrale animă ambientul. Conform

modelului rimbaldian, dereglările sistematice conduc la atitudini vizionare. Drept consecință, „sudoarea se scurge/ pe scaun/ prin crăpături/ lemnul se umflă/ sub mine/ crește o planetă gonflabilă// înăuntru/ sfârâie o altă lume/ înainte de explozie/ populația îmi trimite rugi/ fără uimire căci dumnezeu/ e cel spre care ridici chipul“. Se petrec radicale modificări spațio-temporale, raportări la esența unor sintagme de-a dreptul inițiatice. Solitudinea naște himere în expansiune, cu accentuate peceți estetizante. La anumite intervale intervin desfășurări din proximitatea supliciuului: „sub corpul însingurat/ frunzele geamătă/ și burta-i căscată spre cer/ vreau să fiu înțepată cu ace lungi/ buchetul de sentimente în care am investit/ căldură timp expresie intere/ să plesnească/ să fie genocid/ dar o pasăre ciripește în zori pe pervaz/ părul erect/ ochii cusuți cu fire roșii“. Realitatea are parte de surprinzătoare transfigurări onirice: „limitele mi-au obturat visul/ când am decis să te părăsesc/ cușca nopții s-a încolăcit în jurul cârnii/ nu a atins copilul/ doar părul s-a zbârlit/ la sâșăitul capilar al șarpelui// o barză-mi poartă/ un făt ce nu te mai cunoaște/ în burta amintirii/ liniștea șerpuieste printre cuvinte“. De multe ori, internalizările din poezia Liviei Mihai dau la iveală cavalcada unor sentimente extrem de puternice. Voluptățile se conjugă cu durerea, iar cruzimea cu eleganța. Asistăm la mari oglindiri, călătorii cu arome noptatice, situații fluide inscriptibile diversității fascinante.

Ion TOPOLOG POPESCU

Sergiu Popovici „Singuri prin lume“, Editura Pastel, Braşov, 2016, sau cât de stringent este scrisul satiric

Nu mulți condeieri dețin scrisul satiric. Dacă apare unul la o sută de ani e un adevărat noroc pentru acea literatură.

Trebuie să-l ajute și cadrul social-politic din țara în care apare. Cum am zice: să-l ceară timpul pentru a-l stigmatiza prin scrisul său. Și el, scriitorul, să clocotească de mânie împotriva răului politic care s-a întins peste țară. „Ce ai cu ei, nene Iancule, pare a-l întreba actorul Iancu Brezeanu pe Caragiale. „Îi urăsc, mă!“ Pe cine, evident că pe politicienii timpului său. Tagma asta, ca dracu*, e nelipsită din orice structură socială Abia ce vezi c-a dispărut, c-a fost stârpită, și numai ce apare ca buruiana în holdă. Licheaua politică, Rică Venturiano de-acum, care-și cheamă confratenii să-și pună mâna pe par și să tăvălească pe cei din Ciurma Roșie.

Licheaua politică e la tot pasul. Pista de lansare: un anume partid. De aici pornește. Nu e proastă deloc. E clar că deține o anume instrucție. Întâi se lipește de unul ajuns deja șef, îl slujește abil, se mai dă și la nevastă, după caz, la fiică, o ia chiar de nevastă, că e tânăr de viitor și, mă rog, își stabilește calea din multele care apar, căci mediul este prielnic. Oricum, trebuie să fie un iscusit lătrător. Greu îi e până apucă la o candidatură, respectiv la alegeri. A pus mâna pe un post, în administrație, politică, justiție, i-a pus Dumnezeu mâna pe cap. Începe căpătuiala. Îi trebuie bani să-și susțină locul pe liste, să își facă o vilișoară, să-și ia o mașină – două, să meargă pe plajele lumii cu nevasta sau amanta, să-și permită orice. Licheaua politică! Prin orice metodă, sus, senator, deputat, cu avantajele bănoase ale acestor funcții în paguba națiunii! Cel mai greu e cu electoratul, să-l manipuleze, să-l facă să creadă că luptă pentru

bunăstarea lor, că îl aperi de toate, că ești tăticuțul lui, că e la muncă pe terenurile problematice ale patriei și, când colo, e în Bahamas.

Cu ce și-au făcut vile și atâtea altele la salariul lor de bugetari!? Înalți funcționari ai primăriei, șefii de sucursale de partide parlamentare, cu vile pe Cetățuie, cu domenii de nababi. N-aveai ce căuta la ei fără tenculețul de euroi pentru a obține o biată autorizație de construcție. Era suficient însă un telefon de la domnul senator ori deputat, consilier, subsecretar de stat, șef de partid și rezolvai de minune necazul. Posturi bune, mană cerească! Deci funcționarul sau omul politic, avocați și toată justiția e aici de fapt buba cea mare. Nu sunt în slujba cetățeanului pe banii căruia își iau salariile exorbitante. Banul acela trebuie furat de mințile luminate ale mafiei.

Aici trebuie să te miști, cum bine zicea bietul Nicolae Filimon în Ciocoi lui: „Să fure cloșca de pe ouă fără să cârâie“.

Scrisul satiric pe nemernicul acela trebuie să-l lovească direct în frunte. Țintirea aceasta o face scriitorul Sergiu Popovici în romanul său „Singuri pe lume“. Lumea lui e cea ciocoiască de azi, patroni peste posturi de televiziune, ziare, firme, palate, întinse domenii, elicopter propriu, chiar avion, mașimi de lux, femei cu ghiotura, cu bățoșenie, uși deschise la parlament, consilii județene sau la primării, bănci și spitale proprii, spitale contra cost căci cele de Stat vai de mama lor în ce mizerabile condiții au ajuns.

Bossul d-lui Popovici se numește Mamoniuc (de la Mamon – dex – diavolul banilor, demonul lăcomiei,

căpetenia dracilor?). Țsta e tartorul. Mircea Navrea e cio-coiul televizist, Strugur, Sulică, Strugurel și încă vreo câțiva sunt alți constituenți ai faunei precum Calotescu mai înainte, Relu Marinescu și alții acum, Caras Vasilică, Mândoianu, care se luptă să intre sau să rămână în SISTEMUL de care zicea că a fost învins un fost ditamai președinte de țară. SISTEMUL întretine afacerile, aranjamentele, jaful Statului, al poporului. Componentii au mai toți doctorate în economie, drept, mai ales aici, rar în inginerie și în învățământ, luate prin tot felul de manevre, pe bani, plagiate, ilegalități crase. Nu contează cum, dar stă bine să fie acolo, în fața numelui, doctor Ipingescu Vasilache.

Casele de avocatură sunt creierele care dirijează toată mafia afacerilor. Plase uriașe de paianjen scoperă diferitele sectoare economice spre care împing investitorii cu bașușurile nelipsite, aranjează cumpărări-vânzări, adună bani pentru plăceri nemăsurate, femeile cu rolul lor important în tot acest mare joc. Aproape demential, fără nici o posibilitate de a-l opri, un joc înspăimântător în fața căruia cei de bună credință, tot mai puțini, încearcă să se facă auziți trăgând semnale de alarmă în fața amenințării distrugerii țării în ființa ei. S-a atins paroxismul în dictonul: Fur, furi, fură, cât mai e, ce mai e. Strigățul balzacian „Îmbogăți-ți-vă!” e ca un vuiet în care se vor cu toții cuprinși.

Mamoniuc tronează. A divorțat de Eva ce nu mai corespundea poziției sale, a părăsit-o acolo, în provincie, el a ajuns mare aici, în capitală, unde se învârt toate bunătățile. Cresc profitorii pe toate direcțiile, înșfăcând fără nici un scrupul din fosta avere a țării, încălcând noile sau vechile

legi, avântându-se politic pentru a-și crea legislația și relațiile care să le protejeze matrapazlăcurile. Se formează adevărate haite, fiecare cu baronii ei, sub formă de partide, fiecare cu faliții lor, cu traseiști care se vântură prin tot locul după ciolanul cel mai savuros.

Corupția e în floare pe toate fronturile, în toate cotloanele. Mai cad și capete, mai ajung și la pușcărie, dar, culmea, veniturile lor rămân neatinsse, bogăția îi așteaptă după cei câțiva ani de stat în zeghe. În final, autorul trece pe o proiecție de vis. Toată fauna asta putredă de corupție o expediază pe planeta Marte, dar nici această măsură nu îndreaptă situația.

Lumea bună a fost distrusă de comunism, înlocuită de proletariatul rudimentar care a rămas și după evenimentele din 89. S-au diferențiat pe de o parte profitorii care s-au îmbogățit iar pe de altă parte cei care și-au luat lumea în cap în căutarea unui bine material, 7 milioane de români, diaspora, aflându-se acum în afara țării. Unii speră la o întoarcere, copiii lor, niciodată. Perspectiva? Greu de prevăzut fiindcă și Europa este amenințată în identitatea ei. Finalul romanului d-lui Sergiu Popovici e sumbru cum sumbră este și realitatea de azi. Minte ce de pe urmă a românului ar mai fi o șansă de ieșire din colaps. Autorul ne oferă în carte un tablou critic-satiric, un prilej de meditație și, mai ales, trage un semnal să ne trezim. Numai trezirea și atitudinea denunțătoare a răului ne mai dau o șansă.

D-l Popovici are toate instrumentele literare pentru un bun scris satiric și, mai ales, inteligența în mânuirea acestuia.

A.G. SECARĂ

Neînchinare cuvântului cioplit, căutare de arcă...

(GABRIEL GHERBĂLUȚĂ, LET'S ZEPPELIN, ED. RAFET, RÂMNICU SĂRAT, 2017)

Un scriitor în căutarea unui personaj memorabil ar găsi în poetul Gabriel Gherbăluță unul dintre oamenii ideali, care nu ar plictisi, probabil, niciun cititor. Poetul, în toate cărțile de poezie publicate, este savuros, surprinzător, substanțial, rocker, profesor de limba și literatura română, realizator de emisiuni radio, tată, îndrăgostit de muze, împătimit de teatru. Pentru Galați, ar putea fi un nou Leopold Bloom, dedulcit la subtilitățile muzicii rock, spre deosebire de personajul irlandez; ar putea fi un om cu... însușiri, în contra unui Musil care și l-ar alege ca model, ar putea fi un Don Quijote, un mic Napoleon cu marea în raniță de mareșal (p. 14), un Stan Pățitul care suflă-n fericire ș.a.m.d. Sau ar putea fi măcar jumătate din Jimmy Page, Robert Plant, John Paul Jones, John Bonham, cei patru membri ai formației la care face aluzie prin jocul de cuvinte al titlului acestei cărți,

cărora le dedică indirect și poemul marcant al cărții, ales pentru coperta a IV-a, unde alege, din cine știe ce motive, varianta cu doi de „l”, în titlu: let's zeppelin// căuta să dea de urma lui moș Dumnezeu/ se rătăcise de el când plecase pe furiș la femei/ singur fără el că se săturase de atâtea predici când el voia doar acțiune/ plecase în vârful picioarelor nu-l auzise decât bunică-sa/ da' de ea nu-i păsa până/ să deschidă gura era ieșit din casă căuta să dea de urma/ lui moș Dumnezeu prin/ toate bodegile, crășmele cu pretenții peste tot l-a găsit/ într-un târziu purtând un/ tricou negru decolorat cu căștile în urechi ascultându-și un/ demo cu înregistrările celor 10 porunci/ doar el o pereche de căști poruncile și nebunii ăia frumoși/ de la led zepp/ și nimeni în jurul lui de parcă dispăruse toată lumea de pe/ pământ odată cu retragerea apelor din matcă"... „Moș Dumnezeu“

mai apare și într-un poem „fără nume...”, în alt loc (p. 84), unde se scrie frumos despre un pui de Dumnezeu, acesta poate purta și „un costum de baie demodat” (p. 15).

Gabriel Gherbăluță nu este un believer comod, facil... Oricum, pentru orice eventualitate, este nevoie și de o femeie zeppelin (tot cu doi de „l”), precum în poemul de la pagina 52, poem redactat nonconformist (mai mereu caută, decent, culmea, nonconformisul!): „doar o scânteie care dă foc soarelui din/ cuvântul ce stă să te nască/ (...)/ doar o scânteie furată de acolo/ de sus de la focul zeilor: doar o scânteie/ ești pe val acum/ ascensiune rapidă în proprii-ți ochi/ îți permiți chiar să fii darnică/ lași o fărâma din câștig și robului/ să fie și el fericit/ că și el e om.../ și robul crede// doar o scânteie și amestecul de combustibil/ se aprinde instantaneu// inimă în flăcări/ trup în cădere liberă: zbor invers/ cât de pământ e pământul asta!.../ și ce groapă mare e cerul...“...

Ca să-l ducă în Kashmir, la tatăl celor patru vânturi, este nevoie de orice fel de Zeppelin... Căutarea Sacrului este, de altfel, o caracteristică a tuturor volumelor sale pe care le-am citit... În volumul său de debut se întreba pentru cine scrie... Din fericire, nu a mai căutat răspunsuri la această falsă întrebare, a devenit din ce în ce mai mult o voce autentică, îndepărtându-se politicos de modelele asumate atunci, dar încă se mai alintă, de pildă, în primul text al volumului de față, sonet și-atât („de drumul meu eu nu mai am habar”), iar distihul final (p. 105), un „avertisment” oarecum abstract-ermetic („Când e cuvântul par, nu-i poezie/ Fardată moartă într-o lume vie”), ni-l învăluie într-o manta misterioasă, de același trubadur despre care tot am scris...

Culmea este că un cuvânt precum „muzică” nu este de găsit în întreg volumul! Dar muza cântă, despre un fals tratat lirico-oniric, despre împoezire, trupurile, nudurile, dansând întru cuvinte, universul liric al poetului este plin de embrioni sau de îngerii, unii ciudați, unii își zic poez (au și uter, p. 15), poezi, poate Bonzo e cu ei, Gabriel este un ludic în continuare, unde luciditatea învață erotismul fără de încetare, gata de despărțiri esențiale, îndrăznind să-i spună „noapte bună” Poeziei (p. 9): „în poemul ăsta nu voi prinde soarele/ cu plasa de fluturi/ și nici cu o copaie sprijinită în băț/ cum prindeam vrăbiile.../ ce... soarele e vrăbie?/ în poemul ăsta vom fi serioși/ cum membrii usr la ședințe/ și la fel ca ei/ nu ne vom uita în ochii cuvântului/ să nu roșescă/ el că noi nu avem voie/ să dăm cu roșu într-un poem cenușiu/ în poemul ăsta vom da cu fumigene/ și ne vom aminti că:/ „ceva e putred în danemarca”// apoi bucuroși că l-am născut/ ne vom spăla mâinile/ până vom scăpa de orice cuvânt/ care ar fi putut rămâne sub unghii/ și vom merge la culcare urându-ne:/ „gânduri bune!”.

Moășei Gabriel (orice poet este o moășă!) îi este „un fel de” frică: vrea să zboare (de aici aproape intraductibilul titlu al cărții!), dar îi este teamă de căderi, poate și de un anumit fel de Moarte, care se prostituează (p. 18), trece strada cu noi, este un personaj la modă (despre care uneori se abține să scrie), cum este și zeama de varză, da,

cuvintele pot mirosi a moarte, cuvintele pot fi o haită care aleargă după Ea, o pot goni până la un dincolo, unde se pot vedea morți de ploii, trei câte trei (p. 12)...

Cu mitologii pre mitologii călcând sincretic, poetul naște în chinuri sau nu o altă mitologie, unde Muza-Toamnă are un cuvânt-galben de spus (vezi pp. 16, 17 ș.a.): argonautii ar răpi o Evă pentru o altă poveste. Tehnic, poetul se mișcă dezinvolt, are alai de sonete, gazeluri, pasteluri (metafizice), mere așteptând să fie mușcate, alai de pescărușalug („uneori descoperim și nedescoperitul”, p. 20), de arici (care primesc prin vis lună plină), licurici de jugulară.

Lumea creată de G. Gherbăluță este de poveste, nu numai pentru adulți, el chiar crede în Pălărierul nebun care poate scoate din joben poem după poem, fiecare text ridicând din uitare o altă țară a minunilor (despre țara oglinzilor și alice se zice la p. 81), după cum sugerăm și mai sus, unde mai apare și câte un Pitagora tânjitor: „median te împart/ între unu și doi/ întră chronos de cart/ prin furtună și ploii// într-un unghi ascuțit/ te pictez în cuvânt/ pescăruș amuțit/ peste fluviul pământ// geometru am fost/ într-o lună pătrat/ desenat fără rost/ tu m-ai șters și-ai uitat// luna mea e un cub/ prinsă-n cer cu-un șurub” (p. 25).

Pitagora, un posibil Homer, Zeus, măcar sandala lui Ahile, Ulisses, Baba Iaga, toți pot fi martorii momentului când herghelii de inorogi vor lua drumul abatoarelor (p. 26), dovadă incontestabilă a faptului că, uneori, numai acordul părinților poate fi cel care garantează posibilul happy end al... poveștilor lirice marca G.G. Precum în povestea (inventez și eu!) „spus înaintea spusului ultim” (p. 32): „șerpuim cuvânt Dumnezeu urechilor astupate/ îngerii au doar aripi:/ (cine să le caute urechile printre atâtea aripi?)/ disponibili sunt doar iepurii cenușii.../ și demonii: mai cenușii și mai mulți/ decât iepurii/ se înmulțesc în noi exponențial/ măcar de eram doar unu!.../ ca la începuturi/ șerpuim cuvânt șoptit unor urechi astupate/ ale mele, ale tale.../ și totul e ca după ziua dintâi/ doar că unul dintre noi/ a stins lumina/ când a trântit/ ușa”...

Munca sa herculică la grajdurile nimănu pentru consacarea conceptului de „poez” frizează șaga cu divinitatea (p. 37), neexistând teama de posibilă blasfemie (la pagina 97, se zice despre impotența unora dintre zei), Dumnezeu iubea animalele și poezii fiind printre favoritele mele, ecou al zbaterilor creative primordiale, lipsind doar polonicul cu supă, cu stelele și galaxiile condimente: „așa îmi spui mereu/ când mă întorc către tinele tău/ mânjit cu amestecul acela de bărăgan copil/ de lut gras și balebă de cornute...// uneori ridicam o casă ... lut, balebă, paie.../ alteori visam că o dărâmam/ și când deschideam ochii era dărâmată/ și mâinile și picioarele murdare// alteori voiam o poezie.../ o altă casă... lut, balebă, paie, cuvinte nu.../ cuvintele nu .../ rămâneau acolo/ înțepenite în gât în murdăria luată/ mâinilor, caselor din chirpici...// Dumnezeu iubea animalele și poezii/ Doar El.../ eu rămân așa.../ cu lutul și balega cuvintelor din gât/ cu o casă și un poez care nu se vor ridica/ înainte de limpezirea trupului”... (p. 38).

Există un poem intitulat 50 de feluri de a jumuli un albatros, otheadă către un Baudelaire nemuritor: din punct de vedere al experimentului literar, poate și al timpului scurs între eșecuri kafkiene, G.G. mai și încearcă, din stollul de albatroși, să și jumulească câțiva, pentru a-i vedea cum s-ar prezenta în noile ținute; sunt albatroșii săi manifest, care îi dinamizează discursul, câteodată nemulțumit, săturat („m-am săturat, bunule/ și voi părăsi puțin lumea ta/ ca să renasc într-un poez“, p. 56), psalmist („lumina Tamiar vindeca lumina/ de n-ar cădea aiurea în deșert“, p. 57), casnic (p. 58), pockerist („te-am urlat/ n-ai venit/ de sub cărți/ își râdea/ sub mustați.../ cacealma!“: p. 61), barbilian („ceas întors meduza/ leapădă secunde/ (...)// iernile din mare/ au ajuns la țarm/ nu mai știu pe care/ s-o iubesc, s-o sfarm// și ca lupul tată/ îmi păzesc poezul/ când secunda cată/ unde cade miezul// și cu iarna-n buză/ am mușcat din gerul/ ce-a-nghetat meduză/ și mi-a înnegrit cerul“ (p. 62), extrem-oriental (are ceva G.G. de samurai fan rock, făcut prizonier de nebunia și frumusețea Lunii! – „luna paște azi cocorii/ de pe-o margine de cer// din pătratul sterp al lunii/ te-am închis în patru ape/ și te-au descântat alunii/ și cocorii să te scape// uite, azi zboară cocorii/ iau cu ei luna și norii“: p. 65)...

Din Bestiarul de altă dată (Bestiarium vocabulum, Editura Tracus Arte, București, 2016), mai găsim și aici câte un inorog, doi, afară de cei sacrificați mai sus, mai este atenție și la social (de la teroriști la cerșetori, spălători de parbrize ș.a.), povești de iubire („ela fost primul care a știut că în călcăiul oricărei eve/ moare otrăvit un achilles“, p. 69 – erotismul rămâne unul dintre punctele sale forte), un spălător de vise, un cioplitor de aer (p. 70), atenționări la cuvintele-idol („să nu vă închinați cuvântului cioplit!“), căutare de Noe („aici secunda stă spânzurată de cuiul/ de care atârna cândva un calendar/ aici nu mai există timp/ doar puțin spațiu/ pe care l-au ocupat poezii când n-au mai încăput pe arcă“: p. 73)...

Ființa poezului aproape teoretizat nu este deloc în siguranță, nici chiar în vecinătatea îngerului sentimentelor pierdute (pp. 76-77): „nu mai sunt peșteri cu pereții goi/ lumina rămâne acolo/ încăpățânată/ în altamirele memoriei// doar scheletul cuvântului vânat/ și scribul hrană iluziei/ te locuiesc// vom scrijeli poezul/ în pielea zăpezii/ ce va să cadă/ îl vom crește mare/ apoi îl vom ucide/ cu dragostea noastră“...

Cum spuneam altă dată, poetul jertfit are forța de a renaște, are ceva în el din pasărea Phoenix, din lebdul jumulit din „pas de unu“ (p. 85) și, mai ales, din înaripatele acelea cărora, din lipsă de imaginație, le spunem îngeri... Din cenușa cuvintelor, cu toți demonii lor, se reaprinde, învață plutirea pe fluvii secate, lacrimile lui (chiar neplânse) reumplu albiile, mai are puterea să murmure bonjour, poez, să fredoneze Nights in White Satin (p. 92, nu, nu Led..., ci The Moody Blues!), mai trimite o inimioară și pe facebook (p. 93), încă nu declamă că la început a fost facebookul, rămâne la „din drag de logos“, „la-nceput a fost cuvântul“, dar este ușor confuz, ca după un maraton liric prin propria carte, iar, după căderea cortinei (p. 98), rămâne să scriem cronică pe care doar demonii o vor aprecia: „niciun răspuns și-i negru și roș acum în burg/ un demon de prăsilă veghează în amurg“... Rechinul-poezie de pe copertă poate fi și el un răspuns. Gabriel Gherbăluță pare să-i recite un poez. Sau e gata să îl sacrifice...

Cert este că, așa cum spuneam la început, pierduți în discursul său liric, trebuie doar să găsim capătul unui fir: ghemul desfăcut va fi o istorie care poate marca un drum anume. Desigur, într-un labirint în care Monstrul poate fi un minotaur, un rechin, o Ariadnă, un poet care, după cum sugeram, tot caută pronunția exactă a Sacrului... Această căutare confirmă poezia sa ori, dacă vreți, rock-ul poeziei sale, înălțarea sa, în balon sau în zeppelin... De sus, arca se va vedea sau nu.

Cosmoza – între viziune filosofică și expresivitate literară

Scrierile Elenei Petreșteanu, de factură filosofico-poetică, caută să contureze o scontată unitate a lumii, un întreg spiritual reflectat în concepte și metafore. Fără a fi refractară rezultatelor și tipului de cunoaștere științific, analitic, autoarea speculează pe marginea unui spectru larg de concepții (mitologice, religioase, filosofice) vizând o cunoaștere intuitivă, analogică, simbolică, și nu una cantitativă, specializată și polarizată pe diverse domenii.

Preocupările eseistice ale autoarei pot fi încadrate în domeniul larg al realismului filosofic, în acest caz, de tip teosofic. *Realism* fiindcă autoarea e încrezătoare că lumea fenomenelor (percepute, gândite, trăite) este obiectivă și omul nu e rupt de realitatea pe care o poate exprima și cunoaște conceptual. Realitatea e concentrată în cel mai înalt grad în zona sacrului, a divinului acceptat în infinita lui diversitate, fără ca opțiunea spirituală să se conformeze unei anumite tradiții; nu reiese dacă e vorba de un Dumnezeu personal sau impersonal, în mod expres immanent sau transcendent, rezultând o concepție sincretică sau de ecumenism spiritual unde toate credințele sunt adevărate, țintindu-se acea „unitate transcendentă“ a lor de care vorbea Eliade. În fine, e *teosofie* fiindcă divinitatea e cognoscibilă prin natura ei în relație cu cea umană, ceea ce incumbă o formă de revelație sau o intuiție de care scriitoarea se străduiește să se apropie și să o comunice.

Că e vorba despre *Cosmoza* (editura Ideea Europeană, 2014), *Ratiosophia* (editura Eagle 2016), ori de volumele de poezie (*Povestea Punktului*, editura Ideea Europeană 2017, *Sacra Femina*, editura Palimpsest 2019), același verb se distinge în încordarea de a comunica, justifica, afirma, dovedi că nu există o ruptură între „cele de jos“ și „cele de sus“, că

substanța lumii este iubirea; avem de-a face cu o exigență înscrisă în realitatea lumii, de unde iriază frumusețe, sens, armonie, explicație rațională cununată cu o înțelepciune intuitivă.

În scrierile efectiv filosofice, cititorul atent descoperă la tot pasul oaze poetice și uneori e greu să te ții departe de ele, să nu-ți fure auzul, „legat“ de axul persuasiv al pledoariei conceptuale. Doar câteva exemple din *Cosmoza*, primul volum al Elenei Petreșteanu:

„Acea zonă de tăcere irațională îi dă infinitatea/ ca un dans între cuvânt și necuvânt./ O asemenea scriere învăluie adevărul intangibil și delicat/ Așa cum el însuși se învăluie în veșmintele lumii/ acoperindu-și misterul sublim“ (delimitările de versificație îmi aparțin); „Lumea e un ocean conștient de iubire. Străinii ei înoată către cunoașterea din centru/ Dar numai prin iubire o pot găsi“; „Ca și fără iubire/ fără cânturi/ corporalitatea lumii s-ar sparge/ În infinte bucați străine...“ Exemplele pot continua, asemenea oaze poetice se găsesc la tot pasul, ușurând lectura, rezonând cu mesajul, făcând accesibil textul explicativ.

Farmecul scrierilor Elenei Petreșteanu, de natură poetică, afectivă, se conjugă cu scheme geometrice și formule aritmetice, astfel că cititorul e pus în contact cu un tot, un întreg de sorginte orfică sau pitagoreică ale cărui arcade sunt luminate de o gnoză ce urcă până în zilele noastre. Autoarea recuperează în stil personal mitul biblic al căderii primordiale la nivel general de condiție umană, prin tendința de a înțelege, descompune, reconstrui lumea ca dat, primită ca dar; deasemenea, e ușor de regăsit sistemul filosofic plotinian cu stadiile emanative din Unu, urmate de procesiunea ciclică,

de revenire anametică a sufletelor la origine. Se întâlnesc în *Cosmoza* elemente de neoplatonism, gnoză, creștinism, spiritualitate orientală, teozofie, mistică, filosofie modernă (cu trimeri la Hegel și Schopenhauer) autoarea îmbrățișând toate aceste surse, căutând confirmări la filosofi, sfinți părinți, teozofi, dar ținându-se în același timp departe de spiritul polemic al Agorei antice. Așa că Elena Petreșteanu apare mai degrabă înveșmântată în haloul unei oficiante dintr-un templu atemporal, fără să excludă nicio doctrină spirituală consacrată de unde preia materialul de construcție și îl prelucreează după rețeta proprie. Desigur că o asemenea manieră poate descumpăni (să folosești, de pildă, în aceeași frază cuvintele „Iisus“ și „karma“), în momentul în care trebuie să admiti, dincolo de asemănări ori puncte comune și deosebiri de substanță. Într-o asemnenea pozitivitate se află autoarea, când își construiește propria concepție, expresie a credinței într-un „Adevăr absolut, într-o esență a unității lumii“, într-o „conștiință cosmică a sacrului“ (*Cosmoza*).

O astfel de atitudine cu conotații atot-explicative atrage riscuri pe care Elena Petreșteanu caută să le depășească cu grație poetică și lingvistică, pentru a accede la un scontat adevăr absolut și a concilia între doctrine spirituale de multe ori divergente. La mijloc e o nostalgie („Nostalgia vine... și din nevoia de odihnă în simplitatea Adevărului mai vechi decât ameișitorul timp.“) asimilată cu aspirația la ideea fundamentală a filosofiei, aceea de a accede la „simplitatea infinită a Adevărului“.

În *Cosmoza*, pe asemenea carioaj spiritualist, va fi proiectată ordinea polifonică a lumii, cosmogoniile considerate într-o conexiune analogică: spațiu, timp, concept; număr, formă (geometrie), substanță (nume), și alte tipuri de triade fundamentale. Din acestea vor fi derivate anumite dualități consacrate (libertate-necesitate, esență-substanță, bine-rău, sine-eu) altele simbolice (Orient-Occident, Cer-Pământ, Iubire-Cunoaștere), sau de o manieră rezonantă (simplitate-complexitate), autoarea creionând în stil categorial, cu aparență dialectică, sinteza între opuși, unitatea tendințelor proniatoare cu cele mundane, revelând cititorului valențele iubirii cosmice dintre principii.

Tema *Cosmozei* este geneza, creația și așa vrea să sublinieze aici două idei importante ale volumului pe care îl am în față. Prima e aceea că existența nu-și are cauza în ea însăși, „Dumnezeu este, nu există“, el își conține propria cauză a ființării, iar lumea e manifestarea Ființei supreme, *existența* ei și nu *estimea* ei. Aici e unul din punctele nodale ale *Cosmozei*. Tot ceea ce există („soi calitativ“, „tip de viețuitoare“, „tip de construcție structurală“) este rezultatul creației unei surse ideale a întregului manifestat, punct de plecare și de revenire. Dacă sursa ar fi aici, toate speciile ar degenera, ori s-ar recombina haotic și limitat.

Cunoașterea e posibilă pe baza acestor modele veșnice și internalizate ale minții.

Avem așadar de-a face cu un antievoluționism, de fapt la Elena Petreșteanu „evoluție“ însemnând cunoașterea divinității ca sursă a lumii și garant al cunoașterii. În acest sens scriitoarea pune în lumină o cunoaștere analogică a adevărului

arhetipal și informal (pe urmele Sf. Dionisie Areopagitul), continuând cu o cunoaștere contemplativă (Sf. Maxim Mărturisitorul). Conform concepției Sf. Toma d Aquino, inteligența nu e actul unui organ, însă omul poate intui esența divină, lumina inteligibilă, pe baza asemănării cu divinitatea. „Ațintind mintea asupra simbolurilor Absolutului, adumeacă însuși Absolutul care se oglindește palid în ele.“ Așa, consideră autoarea, se ajunge la certitudine.

În al doilea rând, și fapt esențial al volumului, *cosmoza* (concept original al Elenei Petreșteanu) este nucleul existențial al lumii în totalitate. E vorba de un principiu cu dublu sens de manifestare: unul de ascensiune a creației și creaturii, altul de coborâre proniatoare și îmbrățișare a Creatorului; este vorba de unitatea îngemănată a lumii care se susține în gravitația iubirii cosmice, cosmos și întrepătrundere (osmoză). Prin prisma *cosmozei* (a iubirii cosmice ca fenomen real, fapt ontologic) se pot concepe gnoseologic înăpoi unitatea, dualitatea, dar și mai departe, multiplicitatea, chemată către unificare: „Această chemare prin ale sale către unificare apropie toată făptura... e chiar *iubirea*, forța reîntregirii și similitudinii, care pătrunde cu dorul revenirii tot ceea ce s-a depărtat de izvor sau de sine însuși... Iubirea cosmică, *cosmoza* lumii cu ea însăși prezidată de Creatorul ei“ este ceea ce „ține unitatea întregului univers, ce îl îmbrățișează și-l aduce la sine, ce-l zguduie și umple și-l înalță, ce e și magnetism și chemare și unire și comunicare reciprocă și cunoaștere, ce nu-și găsește pacea decât în unitate și adevăr, numai după ce renunță la el însuși, trăind în celălalt.“ (*Cosmoza*)

Ordinea lumii rezultă din manifestarea principiilor numerice de sorginte pitagoreică, dar și platoniciană și neoplatoniciană: Unu e Totul, sursa, generatorul dar și ținta celorlate principii (Doi, depărtare, polarizare, practic tot ceea ce creează Unu, păstrându-i „nostalgia“, și al treilea principiu unificator prin dublă mișcare de sus în jos (creație și ordonare) și de jos în sus (devenire, evoluție, armonizare), *cosmoza* propriu-zisă ce unește „esența celestă“ cu „substanțele lumești“.

Conceptul de „cosmoză“ are afinități cu acela de *semioză* a lui Umberto Eco, unde se vizează raportul dintre micro și macro cosmos prin mijlocirea subiectului uman, iar cunoașterea și așezarea lumii în categoriile ei se face prin simpatie, analogie, iluminare non-discursivă, dar și la concepția lui Peirce, unde semnul, obiectul și cel care interpretează constituie o triadă unitară ce nu poate fi disecată la nivel diadic fără pierderi ireversibile.

Cosmoza Elenei Petreșteanu e un concept optimist ce pare a governa formele ideale, pe cele materiale, dar și cunoașterea conceptuală a subiectului aspirant spre vitalitate, frumusețe, armonie, pentru că, ne asigură autoarea, „ceea ce generează este și ceea ce regenerează.“ Și tot de teodiceea proprie autoarei ține încredințarea că suntem meniți desăvârșirii printr-un proiect unic, originar și expiator, încununare a unui drum inițiativ anevoios ori de deschidere către un moment prielnic, așa cum dialectica devenirii e cununată cu libertatea, după osteneala și credința fiecăruia.

George LUCA

„Tehnici textuale moderne“

După reușita îndreptare în sus prin „Planare verticală“ (carte editată de Centrul județean pentru conservarea și promovarea culturii tradiționale Botoșani, apărută în 2018), poetul Gheorghe Șerban se deplasează, firește, la nivelul pământului, adică în propriul interior, unde își păstrează adresa destinului. Ajuns la aripa păsării omnivore și heirupiste, respectiv zburătorul *pus la magazinul* larg deschis de Princeps Multimedia, dl. Gheorghe Șerban ne declară că a reușit să se uite în sine și în gândul său și, ca atare, își etalează noile *poeme* sub titlul și declarația: *Am coborât în mine* (Iași, Princeps Multimedia, 2019).

Profesor de română, Gheorghe Șerban descinde în umbra sa, respectiv în inconștientul său, nesocotind ambiguitatea termenului „mine“. Mergând spre ținta-carte, autorul nu are în atenție povestea ursidei cotizante la vulpea negricioasă, stăpână în deșertul de litere, încât acceptă formula bombastică drept medalie a excelenței: „Stăpânind perfect tehnicile textuale moderne, cultivând un patetism bine temperat, „*Am coborât în mine*“ (pledoarie pentru menținerea poeziei în metafizic) este o izbândă a autorului dar și a poeziei române de azi“, astfel se încheie prezența poetului nostru de pe copertă semnată, firește, D.C.

Autorului nu-i este însă suficientă această înălțare-cădere în adorație. Astfel încât, noua carte a lui G.Ș. beneficiază de băgarea în seamă, stocul de pensule și buchea *unui artist prin suflet și creație*, Mircea Catargiu, acesta găsind ocaziunea să-și etaleze color opt lucrări picturale între paginile plachetei, dar și să prezinte poetul acaparator drept un „călător între tradiție și modernism“ și să susțină că „Nu e nevoie să fii istoric ori critic literar pentru a intui ascensionalul din poezia lui G.Ș. „. Autor de lucrări în ulei și cera-pastel, strălucind în tradiția provinciei, el însuși autor de poezie, M.C. socoate că trebuie să prezinte cititorului

„o sinteză analitică“ pentru poezia lui G.Ș. Astfel încât, în timp ce poetul privește în adâncurile amintirilor (și ale subconștientului), M.C. are determinarea de a-i sesiza tendința spre... cățărare, efect, probabil resimțit de la folsința continuă a unui ascensor. Pentru unii coborârea este înălțare. Și invers.

Noua carte este gândită pe modelul celei anterioare: un titlu oximoronic, un cuvânt înainte, trei grupaje, fiecare cu un moto personal. Acestea sunt, de fapt, poemele adevărate ale cărții și le reiau aici:

„*Amintirile calcă drumuri prăfuite, vocile / crucilor poartă trecutul, / din adâncuri o sete fierbinte / ne cheamă să vedem nevăzutul*“.

„*Iubirile nespuse rămân fără iubiri, / fugare coapse înving fecioria, / cu fiecare cedare se împlinesc trăiri, / fără femeie nu se naște vecia*“.

„*Am vrut să privesc în lumină durerea, / n-am acceptat umilința lumii la pândă, / fără un APOI trecutul naște cădere, / am învins neputința închisă-n izbândă*“.

Autorul pare că-și reia discursul din înălțarea pământeană („Planare verticală“) și- acum – coboară în propriul gând, încercat rareori de maimuța rimei, își prezintă poza de poet smerit, dezinhibat, mărturisindu-și condiția de „îngenunchiat de noapte“, sedus de „ochii pământului“, respectiv gândul reîntoarcerii la viața în cate tatăl „era un fel de Adam“. Textele au titluri cel mai dese pe plate, suficiente, într-un termen sau doi, preluate cumva la repezeală din conținutul lor („Neputință“, „Corabie blondă“, „Povara tainelor“, „Singurătatea depărtărilor“, „Vom muri în trecut“, „Jurăminte arse“...), iar înfățișarea căutat-poetizantă cade mereu în arlechinadă: „Gândurile bat cuie“, „Căutam disperat calea spre fericire“, „Blagoslovit de lacrimi crucificate“, „Nodul îngrădirii în disperare mă cheamă“,

„Fericirea a plouat până la resemnare“...). Meditația deschide „Porțile jocului“: „E cale lungă spre nicăieri / căutatul se ascunde în noi / când râurile se-adăpostesc sub umbre / cine să curgă răspunsuri“?!

După un „prejudeț“, dascălii de literatură nu sunt și buni autori de poezie, numai că Gheorghe Șerban nu se supune acestei judecăți. Constatând că „fântâna înțelepciunii a secăt“, el insistă să etaleze un discurs despre devenirea ființei sale poetice în spațiul naturii, poește condus de uneltele sale din dotare pentru versificare. Dedat confesiunii, el se străduiește să-și potrivească figurile de cuvinte după norma adevărurilor și destăinuirilor sale, adăugând subtilitatea divergentă la nota descriptiv-clarificatoare. Firește, condus de tiparele învățate, emoția dispare în explicație și chemare, replică (cf. „nu eu am omorât păcatul chemării“), formulă contradictorie („nu-i nimeni să-mi măsoare nemărginirea,/sunt plumb de suflet obosit,/rod al trădărilor șoptite“), prezentare de motive („Caut și eu muzica depărtărilor/în fiecare mijire a dimineților/cu graba începătorului orb,/ absent plonjez în emoție străină“, p.108)...Cum nu scapă de lanțul poetizării și de ridicolul expresiei (ex. „sufletul aleagă desculț“, „de câte ori exist“, etc), „soldat nepriceput“ și romantic, Gheorghe Șerban își etalează un portret de victimă luminată.

Căutat de metafora adjectivală („Sete înfometată“, „oceanul negării“, „incendii neîmblânzite“, „setea fertilității“, „anotimp vegetat“, „ploaie însetată“, „răbdarea prădătorului“ etc.) și personificarea stărilor naturale, Gheorghe Șerban înscrie confesiunea în note sentențioase, delimitatoare, inocent-donquijotești: „de nu învingem să nu murim învinși“, „Oricând există un pretutindeni“, „Ostătec în afara cetății / am chemat cuvântul să lupte“, „Căutam disperat calea spre fericire“, „Mai mare decât marea de regrete/ e lacrima căzută pe cruci“ etc. Avem descrierea întârzierii și tendința spre recuperare („Mi-am risipit tinerețea trăirilor/ cu fiecare fierbere...“). Cu o tendință de a etala propoziții fundamentale („Nu vreau să cuget liber

în pustie“), rostind însă termeni „mari“, poetul dă din casă, face declarații ale intimității, își recuperează natura năvătății, rostește propoziții comic-grotești, certând viața și ordinul de viață. Există o evitare-ratare a lirismului din moment ce apare un conținut care îl prefigurează, respectiv o cădere în platitudine.

Realizând că se află în întârziere, „în căutarea timpului pierdut“, autorul își poetizează memoria pentru că simte cum „șuieră vântul amurgului“ și nu are certitudinea împlinirii: „m-am răzvrătit în van să am un nume,/ m-am ales cu bălăceala din dezmăț“ („Dualitate“, p.87). E momentul să se reconstituie, să contureze portretele părinților și scenele zborului său de săgeată aruncată de arcul vremurilor: „Am ieșit în lume cu scâncet,/ lume răsfățată și perfidă,... („Nu te mai cred“, p.29). Discursul său are continuitatea mărturisirii, uneori însă ia linia asocierii deconcertante: „Intr-o picătură de zbor ancestral / trec lanuri de așteptare / îndrăzneala scade fără să știu,/pădurea mi-a uitat numele.// Eram un trădător lustruit pe asfalt,/ pierdut în pulberea timpului („Reîntoarceri“), p.28. În poză declarativă, ignorând derizoriul, Gheorghe Șerban se adresează LUMII, bazat pe înțelegerea amicală a soartei: „Voi merge până la capăt, / prieten îmi va fi destinul / cu așchiile tale la tâmpole, / în zadar chemările târzii, / ne vom întâlni în zbateri paralele / să ne luptăm de la început, LUME!“ („Nu te mai cred“).

Evoluând în altă poză a lui Don Quijote, Gheorghe Șerban își poetizează deziluziile care- l îndepărtează de idei: „Se joacă viața cu mine, /din flori m-aruncă pe drumuri, / îmi zăvorăște înaltele porți / să nu mă găsească ideile“ („Din cedări mă compun“, p.117).

Gheorghe Șerban e un naiv în căutarea liniștită a profunzimii, învățat că scrisul înseamnă impresiune plată. El nu folosește „tehnicile textuale moderne“ și nu se obsosește cu „menținerea poeziei în metafizic“ (!). Cred că „poezia română de azi“ are prin cartea lui Gheorghe Șerban o ispravă la „Princept Multimedia“.

Victor TEIȘANU

Câte ceva despre Dimitrie Petrino și originile sale materne

Referitor la Dimitrie Petrino, „bardul“ Bucovinei, cum i s-a spus, uneori în deriziune, nu doar traiectoria sa lumească a fost plină de contradicții, ci și opiniile contemporanilor și urmașilor cu privire la dânsul. Cea mai crudă etichetare vine de la G. Călinescu: „Dacă Dimitrie Petrino n-ar fi avut o purtare incalificabilă față de Eminescu, azi nu s-ar pomeni de el. Omul era antipatic și n-avea nici un talent“. (*Istoria literaturii române de la origini până în prezent*, București: Fundația Regală pentru Literatură și Artă, 1941, p. 368). Dar îi dedică totuși două pagini. Și în același text, ceva mai încolo, criticul devine de-a dreptul conciliant, afirmând că versurile bardului „se rostogolesc sprinten“ și că „în provincia lui Arune Pumnul și a lui Samson Bodnărescu, Petrino e întâiul cu limba nepeltică“. Nici exigența lui Maiorescu nu precupește laudele, căci „printre multe prea de jos“ întâlnește „și câteva poezii adevărate“, cu „o simțire adâncă și bine exprimată“. (*Dirrecția nouă în poezia și proza română*, 1872, în *Opere*, vol. I, București: Ed. Minerva, 1978, p. 179). Însă consideră totodată că exacerbarea suferinței pricinuită de moartea soției, dacă nu are acoperire estetică, devine contraproductivă, criticul militând, cum se știe, inclusiv în literatură, pentru atitudini olimpice. Și însuși Eminescu, altfel foarte acid cu instabilitatea de caracter dovedită de Petrino, pe care o atacă mai ales în texte nepublicate la vremea lor, nu ezită să decreteze în necrologul din *Timpul*, 4 mai 1878: „Talent a avut, poet era!“ (în *M. Eminescu, Opere*, vol. X, ediția Perpessicius, București: Ed. Academiei R.S.R., p. 85). Iar oscilațiile de comportament și schimbările extreme de poziție s-ar fi produs fiindcă s-a lăsat „târât în vârtejul

vieții politice“. În *Istoria literaturii române în veacul al XIX-lea*, vol. 3, 1909, republicat de Ed. Minerva, București, 1983, p. 356, N. Iorga crede cu tărie că Dimitrie Petrino este „cel dintâi talent literar pe care-l produce Bucovina“. Dar cel care încearcă o veritabilă reabilitare a bardului este tot un bucovinean, Constantin Loghin. Acesta susține pur și simplu că Petrino „a pierdut soția și literatura română a câștigat un poet“. (*Istoria literaturii române din Bucovina (1775-1918)*, Cernăuți, 1926, p. 109). E de ordinul evidenței că Loghin acordă totuși prea multă atenție poetului Petrino, încercând să-i justifice pesimismul și să-i confecționeze o aură de perenitate și profunzime. Iar defectele ar fi doar urmarea specificului cultural al Bucovinei, izolării provinciale, răgazului scurt de care a beneficiat autorul și faptului că, obiectiv, nu putea depăși trăsăturile preeminescianismului. Oarecum relevante sunt și opiniile mai apropiate de timpul nostru. Astfel, Tudor Vianu îl consideră „o figură deosebită și un glas cu un alt timbru“ decât al unor modești junimiști, precum Th. Șerbănescu (atât de laudat de Maiorescu!) sau Matilda Cugler. Același critic îl include pe D. Petrino în rândul „poetilor blestemați“, crezând că bucovineanul și-a ratat destinul literar pentru că a scris „într-un stil al cărui neajuns principal este prolixitatea“. (vezi Șerban Cioculescu, Vladimir Streinu, Tudor Vianu: *Istoria literaturii române moderne*, 1944, republicată de Ed. didactică și pedagogică, 1971, p. 191-192). Și Al. Piru, fără a formula judecăți de valoare, îl aliniază pe bard în categoria poetilor junimiști, (vezi *Istoria literaturii române de la început până azi*,

Ed. Univers, 1981, p. 160), deși se cunoaște decizia lui Petrino de spiritul societății culturale ieșene.

Mult mai minuțioasă este analiza poeziei lui Petrino în **Dicționarul literaturii române de la origini până la 1900** (Ed. Academiei R.S.R., 1979). Aici e catalogat ca fiind sentimental și deloc reflexiv, însă scriind „într-o limbă curată și limpede“ (p. 678). Dar mai sugestivă decât aprecierea critică este portretizarea lui Petrino, într-o excelentă sinteză: „membru al Societății pentru cultura și literatura română în Bucovina, a repudiat-o apoi cu vehemență; partizan al principiilor junimiste, le-a combătut, ulterior, violent; admirator al lui V. Alecsandri, l-a atacat pe urmă în versuri suburbane; prieten cu I. Negruzzi, l-a provocat mai târziu la duel“. Lipsa de *fair play* față de Alecsandri a provocat inclusiv indignarea lui Eminescu. Alecsandri e primul din partea dreaptă a Prutului care recenzează, elogios, volumul de debut, **Flori pe mormânt** (1867). Recunoscător, Petrino îl va numi rege al poezilor. Dar în curând, fără vreo justificare concretă, va trece la insulte grosiere contra generosului său protector, care încercase din toate puterile să-l introducă în lumea culturală a Iașului.

Destul de discutabilă este și apartenența lui Petrino la spațiul etnic și literar al Bucovinei. Petrino s-a născut lângă Soroca, în Basarabia. Tatăl era grec, cu proprietăți în vechea Moldovă, fiind un novice vorbitor de limbă română. Doar mama sa, Eufrosina, venea de lângă Cernăuți, ca fiică a vestitului Eudoxiu Hurmuzachi și al soției acestuia, Elena, la care ne vom referi în cele ce urmează. Practic, în Bucovina Dimitrie Petrino a locuit din 1859 până în 1875, cu întreruperi de ani buni, cel puțin șase, cât a hălăduit prin Europa, Iași și Botoșani. Conectarea sa la spațiul cultural al Cernăuțului are ca temei, mai degrabă, faptul că aici și-a tipărit cele două volume de versuri, precum și alte câteva broșuri, poeme și articole. Nici Eudoxiu, tatăl fraților Hurmuzachi, nu era un bucovinean sadea. Se născuse dincoace de Prut, în Horodiște, lângă Darabani, și abia când împlinise 24 de ani s-a stabilit la moșia Cernaucă, în apropiere de Cernăuți, unde i s-au născut fiii și fiicele. Dar cu totul ignorată de exegeții istorico-literari este originea soției lui Eudoxiu, Elena, mama fraților și surorilor Hurmuzachi. Informația corectă în legătură cu obârșia Elenei pare a nu preocupa pe nimeni. În realitate, Elena era originară din Teioasa Darabanilor, ca fiică a stolicului Iordache Murguleț, proprietarul moșiei. Bunicul ei, Ioniță Murguleț, fusese atât de legat de moșia Teioasa, încât a și murit aici, între sătenii săi. Elena se mărită cu Eudoxiu Hurmuzachi și se mută, firește, la reședința din Cernaucă a soțului. O are între fiice și pe Eufrosina, fata care va deveni soția lui Petrino și viitoarea mamă a bardului. Despre această rădăcină dărăbăneană pe linie maternă a lui Petrino nu pomenește nimeni. Informațiile biografice cu privire la acest subiect sunt ambigue și de o generalitate stupefiantă. Maioreșcu, preocupat doar de aspectul estetic al poeziei, nu face nicio referire la complicatul hățis legat de obârșiile poetului. Ironic, numindu-l „Demetrios“, Eminescu oferă de fapt doar o

aluzie la izvoarele grecești ale bucovineanului. Nimic însă despre Eufrosina și originile ei. Nici Iorga, faimos pentru meticulozitate, nu merge cu investigația biografică prea departe. Spune doar că Petrino este „nepotul de soră al Hurmuzacheștilor“, ignorând total ascendența maternă (vezi N. Iorga, **op. cit.**, p. 356). Cam în același stereotip se înscrie și Constantin Loghin, afirmând despre mama lui Petrino că „e o fiică a lui Doxachi Hurmuzachi, femeie cultă, iubitoare de muzică și înclinată spre ideile pumnuliste“ (C. Loghin, **op. cit.**, p. 103). Deci nici exegetul bucovinean nu penetrase prea adânc cu documentarea legată de înaintașii materni ai bardului. În 1941, Călinescu ne informează și el că Petrino „era prin mama sa Eufrosina, nepot al lui Eudoxiu Hurmuzachi“ (vezi G. Călinescu, **op. cit.**, p. 368). Scurt și cuprinzător. Dar iarăși lipsesc datele despre originea mai îndepărtată a mamei, deși în legătură cu rudele paterne sau cu viața bardului, criticul e destul de generos în informații. La rândul său, Tudor Vianu pare a se complăce în schema predecesorilor, mărgininu-se la precizarea că Petrino era „fiul unui proprietar rural și al unei fiice a lui Eudoxiu Hurmuzachi“ (vezi T. Vianu, **op. cit.**, p. 191). Tot atât de sărac în amănunte documentare pe această temă se dovedește și **Dicționarul literaturii române de la origini până la 1900**, din 1979, care se rezumă la afirmația că Petrino este „fiu al lui Petre și al Eufrosinei“ (p. 637). Atât și nimic mai mult! În ce-l privește pe Al. Piru, puținele rânduri consacrate bardului de **Istoria...** sa, citată mai sus, nu conțin nici un cuvânt referitor la biografie. Conchidem că toți comentatorii lui D. Petrino, mai vechi sau mai noi, parcă înțelegi între ei, ocolesc discuția despre rădăcinile materne ale bardului. Dar cei mai mulți dintre ei nu uită să menționeze conexiunile cu marea familie Hurmuzachi, simțind că acest lucru conferă un plus de prestanță propriei exegeze. Însă rămâne fapt atestat istoricește că D. Petrino n-a fost străin de spațiul geografic din jurul Botoșaniului. În 1864, venind dinspre Berlin, poposește și la Botoșani, ne informează G. Călinescu, un an mai târziu fiind iarăși aici, ca dorobanț în uniformă. Tot Călinescu ne spune că și în 1867 Petrino se afla, dator, la Botoșani, și cu soția grav bolnavă. Dar există din partea poetului și o referire la Darabani. Articolul său *Un strigăt de indignare* era publicat în *Telegraful* din 13 oct. 1877 (apud M. Eminescu, **Opere**, vol. IX, ediția Perpessicius, 1980, p. 749) și cerea vehement eliberarea din închisoare a Smarandei Cimara, fostă Balș, proprietara Darabaniului, închisă de liberali pentru abuzarea unor localnici de către vechilii și servitorii ei.

Se pare însă că tot ce e legat de irascibilul și conflictualul Petrino trebuie să rămână controversat. Chiar și data nașterii, calculată în fel și chip de către biografi. Iorga dă ca sigur anul 1838, fără a preciza pe ce se bazează. C. Loghin crede că ar fi 1844, cu rezerva că anul cert „nu este încă stabilit“. Călinescu pledează pentru 1844, „mai degrabă decât 1846“, Vianu e de acord cu G. Călinescu, în timp ce Al. Piru îl urmează pe Iorga, iar **Dicționarul literaturii române de la origini până în 1900** oscilează

între 1838 și 1836. În ce ne privește considerăm că, mai în acord cu anumite informații și documente, anul nașterii lui Petrino trebuie să fi fost 1845. Potrivit mărturiilor unor contemporani sau biografi, Petrino s-a căsătorit la 21 de ani. Aceleași surse ne spun că mariajul a durat doar un an, soția îmbolnăvindu-se și murind la 8 sept. 1867. Scăzând din 1867, când murea soția, 21 de ani (vârsta lui Petrino la căsătorie) și adăugând un an, cât a durat mariajul, rezultă că s-a născut în 1845. Pentru această dată pledează și o informație provenind de la Tribunalul Iași, care, în litigiul cu Eminescu, citează la 9 nov. 1876, pentru audieri, pe reclamantul D. Petrino, „în etate de 31 ani, profesiunea bibliotecar, starea holtei“ (în M. Eminescu, **Opere**, ediția Perpessicius, vol. XVI, 1989, p. 576). Iarși scăzând 31, (vârsta reclamantului Petrino), din 1876, (când este citat la Tribunalul Iași), rezultă că anul nașterii ar fi 1845. Și pentru ca totul să fie pe măsura subiectului, comentatorii sunt divergenți și cu privire la locul îngropării

bucovineanului. Eminescu, în necrologul din 4 mai 1878, vorbește de cimitirul Șerban Vodă. Și trebuie crezut, atât pentru că erau contemporani, cât și pentru scrupulozitatea sa documentară ca gazetar la *Timpul*. Tot pentru cimitirul Șerban Vodă, la locul numit Valea Plângerii, optează atât C. Loghin, cât și G. Călinescu. T. Vianu face totuși notă discordantă, informându-ne că Petrino „este îngropat la Bellu“ (**op. cit.**, p. 191). Așadar, viața lui Dimitrie Petrino este a unui controversat prin vocație. Avem din abundență date biografice contradictorii și judecăți de valoare asupra omului și operei care se exclud. Instabilitatea și lipsa de certitudine sunt de altfel atributele acestui personaj plin de substanță epică. Fără precaritatea psihică și morală care i-a blocat adesea energia creativă, și dacă n-ar fi murit atât de timpuriu, exista șansa ca Petrino să producă în poezia preeminesciană un impact de cu totul alte dimensiuni.

Un destin tragic și efigia sa epistolară: Corneliu Popel

Despre oportunitatea publicării acestei culegeri de scrisori (Corneliu Popel: **Cu sete cerească. Epistolar** – Iași, Ed. Timpul, 2019), care înseamnă uneori intruziuni adânci în niște intimități biografice, pot exista opinii pro și contra. Reticențele ar avea în vedere anumite devoalări crude, în măsură să violeze limitele discreției cu privire la viața personală a poetului. Cei care socotesc benefică publicarea **Epistolarului** se bazează însă pe faptul că scrisorile oferă multe informații prețioase, menite să lumineze definitiv un profil de scriitor pentru posteritate. Mă număr printre aceștia din urmă. Da, scrisorile desenează un Corneliu Popel în toată autenticitatea lui psihică și afectivă, adică o ființă complexă, torturată permanent de spectrul morții și suferinței, dar clocotind în același timp de dorința sfâșietoare de a trăi și a cunoaște gustul fericirii. Pe cale de consecință aceste scrisori pot fi de real folos celor care vor încerca să decripteze, critic, moștenirea sa poetică. **Epistolarul** cuprinde, preponderent, scrisori expediate de poet, în ipostaza sa ostășească la Piatra Neamț, către soție, atunci profesoară în comuna Țibana, satul Runcu, județul Iași, nimeni alta decât, mai târziu, poeta Rodica Popel. A doua tranșă epistolară, de maximă relevanță biografică, o constituie scrisorile din Cluj, unde Corneliu Popel a fost spitalizat, prin septembrie 1977, suspect de anumite afecțiuni oncologice. Și în fine, mai avem și o corespondență literară, însumând epistole de la diverși scriitori, unele seci și oficiale, formulate instituțional, altele înflăcărâte și pline de suflet, trimise de prieteni. Referindu-ne strict la scrisorile poetului către soție, vom remarca acuratețea textelor, purtând amprenta unui stil care împletește spontaneitatea cu elaborarea. Epistolierul, fără a părea că

o face ostentativ, este evident preocupat de calitatea estetică a frazei, formulată uneori după tipare mai vechi și apelând chiar la reabilitări lingvistice, precum *ghenar* sau *avril*. Volumul se deschide cu un *Cuvânt înainte*, semnat de Rodica Popel, text inspirat și tulburător, mai ales pentru cei care l-au cunoscut pe poet. Neîndoielnic, Corneliu Popel s-a ivit în lume sub o stea lipsită de noroc, fiindcă destinul său a fost eminamente tragic. O însemnare autobiografică devine lămuritoare în acest sens: „M-am născut într-o seară geroasă de iarnă. Luat drept mort au pus să-mi tragă clopotul. (...) Până la vârsta de 3 ani am stat numai în spital“ (p. 5). Înseși scrisorile, dar și mărturiile celor apropiați vorbesc, referitor la poet, despre „recordul“ său de internări și de timp petrecut, pentru o viață atât de scurtă, în locații spitalicești. De altfel a și murit pe un pat de salon al Spitalului „Sf. Spiridon“ din Iași. Se întâmpla în ziua de 18 iunie 1978, la vârsta de doar 28 de ani și cinci luni. Tristul eveniment fusese deja semnalat cu 15 zile mai devreme de către poet, lapidar, într-un text liric de adio: „A venit și rândul meu / Mă duc odată cu primăvara“. **Epistolarul** începe cu adresarea poetului către soția sa: „să nu uiți niciodată că te-am iubit și te iubesc mult, din cale afară de mult“ (p. 9). Într-adevăr, iubirea pentru soția sa a fost, până în ultima clipă, mistuitoare. O iubire căreia, în momentele culminante ale dramei sale, îi atribuia puteri miraculoase, căci, cu puțină vreme înaintea sfârșitului, scria din Cluj soției și fiului: „Viața mea se numără în zile, mai poate fi prelungită dacă vă am alături. Să nu uiți asta“ (p.177, 27 mai 1978). De altfel în scrisori sentimentul erotic se insinuează tiranic, devenind ubi-cuu și revărsându-se în neconținute avalanșe romantice.

Când se referă la propria căsnicie, poetul epistolier pare cuprins, nu de puține ori, de grave neliniști, de spaima că relația cuplului ar putea avea de suferit. În sufletul său „risipit”, cum îi place să spună, au totuși loc răbufniri de viață incandescentă, în profund contrast cu atmosfera dezumanizantă a cazarmii.

Două planuri alcătuiesc eșafodajul acestui **Epistolier**. Întâi iubirea poetului pentru soție, parcă primejduită de teroarea deselor despărțiri (armată, spitalizări, etc.), apoi lupta lui continuă cu propria prăbușire fizică, generată de maladii care l-au fragilizat încă din copilărie și adolescență. Durerea, nevrozele, perpetua oscilare între speranță și disperare trimit cu gândul la alți mari tragici ai literaturii române, precum Max Blecher sau Daniel Turcea. Fără mari ambiții materiale, doar pornind hotărât să cucească himera Poesiei, tânărul Popel descoperă, în egală măsură speriat și revoltat, că dincolo de celelalte adversități, mai există și obstacolul pervers al bolii. În fața primejdiei, zidul optimismului său cedează puțin câte puțin, amenințând cu surparea. Se și văd deja întâile breșe. De aceea poetul pare obligat la o primă concesie, de fapt o adaptare tactică: în aparență împăcat și resemnat, dar cu destule accente de regret și repetate decizii teoretice de împotrivire, el începe să coabiteze cu ideea implacabilei sale stingeri. Sentimentul thanatic se transformă în obsesie și pune treptat stăpânire pe conținutul scrisorilor. Lupta cu boala, alături de dragostea manifestă pentru soție, ocupă locul central în scrisorile sale, poetul părând tot mai convins că sfârșitul său se apropie. Germenele acestei convingeri este cu siguranță mai vechi. Fapt e că poetul va formula și un *Testament*, adresat soției și fiului său, în care se definește autoironic, desigur, ca „poetul de geniu trist și singur” (p. 10-11). Acest testament, cu tot aerul său de maximă sobrietate, pare mai degrabă un sentimental și îndurerat exercițiu literar. Am numărat vreo sută de scrisori trimise de soldatul Corneliu Popel soției sale. Cele mai multe plecând din unitatea militară nemțeană 01027, dar sunt și expedieri din spitalele unde a fost internat, în cătănie, cu diverse diagnostice: Spitalul Militar Iași ori nr. 1 Piatra Neamț. Din capul locului se impune observația că misivele nu urmează, în carte, un traiect cronologic, cum ar părea normal, editoarea amestecând date diferite, cu salturi și reveniri care pot deruta. Faptul se explică probabil prin intenția Domniei sale de a realiza un anumit tip de construcție afectivă, fără constrângeri temporale. De altfel lunile petrecute în cadrul regimentar i se par poetului timp irosit, dar și izvor de suferință fizică și morală. Încât în mai toate scrisorile către soție poetul încearcă, pe cât posibil, să facă abstracție de realitatea cazonă, referindu-se aproape exclusiv la dragostea lui și adăugând mereu precizări despre starea sa precară de sănătate. Însă privațiunile și arbitrariul, care țin de instrucție și regulamente, își spun până la urmă cuvântul, așa că se pot selecta totuși destule constatări legate de milităria acelor ani, rezultând de fiecare dată tablouri sumbre. Cu gândul la libertatea pierdută, epistolierul resimte

lipsa de sens a epuizantei instrucții zilnice, ca și absurditatea aplicațiilor militare: „am rătăcit prin munți, fără să știm unde și pentru ce mergem. N-am învățat nimic. Ofițerii au făcut greșeli peste greșeli. Dacă ne vor conduce în război acești oameni, ne vor conduce la moarte” (p. 15, scrisoare din „20 april 1975, Piatra Neamț”). Toate restricțiile și caznele fizice par a-i transforma existența într-un infern, în care cele mai cumplite chinuri sunt la ordinea zilei. Ostașul Popel e veșnic disperat, răzvrătit și aflat la capătul puterii și răbdărilor. Încât cugetări de sociologie militară, precum aceasta, devin inevitabile: „Trebuie să trăiești rău, nu glumă, ca să-ți fie dor de meleguri și oameni pe care-i huleai în vremile bune” (p.58, din 28 febr. 1975). În asemenea condiții dorința sa de eliberare și întoarcere în familie, exprimată și repetată până la sașietate, pare firească. Tonul misivelor conține registre diverse, în funcție de subiectul care le-a inspirat: extrem de pasional când evocă iubirea pentru soție, precis și auster când vorbește de suferința sa fizică, dar ofensiv și mergând până la imprecizie dacă descrie ostilitatea mediului cazon: „În ce hal m-au adus cele câteva luni de armată! (Blestemați fie cei ce m-au adus în starea asta)” (p.77, 11 febr. 1975), armata fiind „încătușare a spiritului și distrugere morală” (p.78).

Dominanta scrisorilor din Piatra Neamț rămâne, totuși, exhibarea devastatoarei sale iubiri pentru soție. Varietatea formulelor de adresare, care din care mai sugestivă cu privire la ardența trăirii sale („Rodicuța mea dragă”, „Soțioara mea dragă și frumoasă și bună și iubitoare”, „Buna mea Rodica”, „Doamna mea dragă”, „Soțioara mea scumpă”, „Draga mea nevestică”, „Bătrânică mea dragă”, ș.a.), aminteste de corespondența erotică eminesciană, unde abundă alintul și dezmierdările. E clar, tânără soție constituie pentru militarul potopit de necazuri, o atracție irezistibilă, încât dorința de a o revedea cât mai des îl copleșește, devenind parcă rațiunea existenței sale. Nu e doar atracție fizică, ci și antidot la disperările zilnice. Deprimat și sceptic în privința viitorului, poetul își cheamă insistent iubita la Piatra Neamț, pentru scurte revederi tonifiante. Când recepționează corespondența ei, se încarcă de energie și optimism: „Am primit două scrisori de la tine și-mi pare că s-au luminat toate-n jurul meu” (p.17, 15 aprilie 1975). Micile ei ezitări sau întâzieri îl aruncă pur și simplu în depresie, provocându-i crize de gelozie și suspectându-și iubita de vini imaginare: „M-a supărat prezența ta la petrecerea de la Țibana, dar n-are rost s-o mai discut acum.(...) Numai să nu se întâmple ceva rău” (p.19). Și continuă: „tare aș voi să nu mă mai tem niciodată pentru tine și de tine, să știu că ești sănătoasă și ești a mea(...) și nimeni n-ar putea să mă clinească din dragoste, în afară de lipsa ta de dragoste”. Altă dată îi cere, răspicat, să fie „cât mai puțin amabilă cu bărbații” (p.140, 1 octombrie 1974), sau îi reproșează comportamentul: „La Iași ai avut timp să te duci dar la mine nu ai putut veni(...) N-aș vrea să aflu, mai târziu, cine știe ce despre tine” (p.126, 25 nov. 1974). Accesele sale pe tema geloziei, provocate fără îndoială de permanența stării

depressive, au totuși caracter pasager, căci îl preocupă constant și grija familiei, dar și găsirea unor soluții administrative privind conexiunile lui profesionale și sociale. Soției, director la școala din Runcu, îi amintește că „trebuie puse lacăte sau făcute chei pentru broaștele de la dulapurile școlii“ (p.137, 7 nov. 1974), dar și că e necesar „să se facă bine orele de limba română“ (p.140, 1 oct. 1974). Mai întâlnim, printre numeroasele referințe erotice înflăcărâte, și secvențe care dau seamă despre împotmolirile tinerei familii de intelectuali nonconformiști într-o comunitate rurală mulată pe tiparele regimului totalitar. Excentricul și boemul poet intră inevitabil în conflict cu autoritățile, (inclusiv cu miliția), care nu pot accepta excepțiile de la regulă. Ca soldat internat la Iași (Spitalul Militar, Secția neuropsihiatrie) își asigură soția că în legătură cu „problemele noastre“, niște amici „mi-au făgăduit ajutorul, în ceea ce privește miliția, desființarea școlii și chiar intrarea mea în Partid. (...) am de partea mea și un maior de securitate, presă etc., pot fi ajutat chiar și de primul secretar al Comitetului județean de Partid. (...) Le voi aduce pe cap toată conducerea județeană de Partid“ (p.109-110, 25 dec. 1974) Citind acest pasaj, înclinăm a crede că poetul, proaspăt cap de familie, își făcea singur curaj, încercând să transmită aceeași încredere și soției, care avea toate motivele să fie panicată. Cum, necum, momentul tensionat cu autoritățile a fost depășit până la urmă, fără incidente majore. Dar frazele de mai sus stau mărturie pentru strădania cotidiană a poetului, într-o încheștare donquijotescă cu puterea oficială, de a-și ține familia nu doar pe linia de plutire, ci și în armonie cu propriile sale standarde morale: „Nicio dată să nu-mi ceri să mă plec în fața imbecililor“ (p.88, 3 febr. 1975) Când se ivește ocazia, între declarațiile de dragoste și investigarea situațiilor imediate, militarul epistolar plonjează pe tărâmul reflecției și confesiunilor despre sine: „gândirea mea se abate de la obișnuit. Alții gândesc mai „sănătos“, dar eu „gândesc nesănătos“, mă abat uneori de la drumul obișnuit al gândirii medii. Poate acest „amănunt“ mă va salva. Eu reprezint ideea în timp ce alții nu fac altceva decât să demonstreze că această idee există“ (p.28, 3 apr. 1975). De aceea se arată conștient de vocația sa și exigențele acesteia: „eu care mă simt născut scriitor, nu mai pot scrie așa cum gândesc“ (p.54, 7 martie 1975). Poetul pare mereu dezlegat de cele lumești, mărturisind aproape inocent că „n-am alte ambiții în afară de cele legate de Poezie“ (p.78, 10 febr. 1975). Nu putem încheia tabloul nemțean al biografiei poetului fără să subliniem încă o dată aspectul repetitiv și obsedant din scrisorile sale cu privire la starea sănătății, mereu șubredă, parcă spre a pune în gardă atenția destinatarului. Indubitabil, suferința sa a fost una reală și traumatizantă. Dar poetul n-a încercat în niciun fel să-și menajeze apropiații, și mai ales soția. Înfașșurarea suferințelor sale fizice capătă de fiecare dată dimensiuni alarmante: „cred că mi-a revenit sinuzita și teamă îmi este că, odată ajuns acasă, voi avea din nou probleme“ (p.14, 25 apr. 1975). Ceea ce s-a și dovedit, din păcate, adevărat. De altfel, cum am afirmat deja, afară de tema iubirii pentru

soție, nu conține să reitereze observațiile despre cronicitatea sa malativă (oboseală, debilizare, dureri de ficat, puroi nazal care necesită puncții, gripă sau răceli interminabile, tuse, dureri de cap sau de piept, etc., etc.). Frecvența aluziilor la starea gravă de sănătate, atât ca internat al spitalelor din Iași sau Piatra Neamț, cât și ca militar în cazarmă, nu poate trece neobservată. Semnalele de alarmă, trase fără încetare în scrisori, aveau prea puține șanse să nu descurajeze pe principalul destinatar: soția sa. Însuși expeditorul e conștient de postura în care se află: „Mă disprețuiesc uneori că nu mă pot stăpâni și mă văicăresc prea des“ (p.137, 7 nov. 1974). Dar suferința pare a se fi generalizat printre apropiații poetului, pentru că abundă informații și despre maladiile mamei, tatălui, socrului, unchilor și mătușilor. Așa că, luând în calcul toate acestea, dar mai ales precaritatea fizică a poetului, nu mai poate surprinde o nouă justificare a sa: „după cum vezi, nu-s în stare să te scutesc de văicărelile mele“ (p.92, 29 ian. 1975). Practic, corespondența din Piatra Neamț a poetului conține, din punct de vedere literar, toate elementele constitutive ale unei lamentații.

Începând cu 1975, după stagiul militar, timp de 2 ani e un răstimp de relativă stabilitate pentru existența fizică a poetului. Acest intermezzo se termină, însă, la 10 iunie 1977, cu o nouă internare, acum la Spitalul TBC din Iași. Din scrisoarea către soție aflăm că aici i se prescriu investigații care să indice dacă boala sa e de natură canceroasă sau nu. E supus razelor cu cobalt, dar trebuie să suporte și o biopsie esofagiană. Urmează lunga spitalizare la Institutul Oncologic din Cluj, în Clinica hematologică. Cele circa 30 de scrisori expediate din capitala Ardealului către soție se deosebesc esențial de corespondența nemțeană. Acum expeditorul, poate din cauza resemnării, adoptă cumva masca sobrietății și pragmatismului. Alături de aparenta împăcare cu soarta coexistă, în cantități mai mici și parcă mai temperate, atât declarațiile de dragoste către consoartă, cât și tristețile și justificatele sale autotânguiri. Căci acum Corneliu Popel, confruntat cu o realitate crâncenă, nu pare a-și mai face iluzii. Decât în măsura în care, scriind soției, încearcă să-i inoculeze un dram de speranță. Scrisorile ne informează că cele 3 operații clujene nu produc însănătoșirea, ci doar amăgitoare revirimente. Puroiul colcăie sub bandaje și, cu toate intervențiile medicilor, pare să nu se mai termine. Zilele întunecate alternează totuși cu cele mai puțin deprimante, când poetul iese prin oraș sau își primește apropiații. Unul dintre aceștia este prozatorul Radu Mareș, care îi stă alături până la sfârșit. Amândoi pun la cale o întâlnire salvatoare cu dr. Ionescu-Dâmbovița, dar evenimentul, din păcate, nu va mai avea loc. Însă îl bucură orice contact cu lumea exterioară, ca atunci când, din Darabani, amicul Constantin Mădularu „a reușit în sfârșit să-mi scrie câteva rânduri“ (p.156, 15 oct. 1977). Acum e transferat deja la Secția de Chimioterapie. Se externează de vreo trei ori, întorcându-se la Runcu, dar revine iarăși la Cluj tot mai lipsit de puteri. Ultimele scrisori clujene nu mai conțin nici măcar iluzii în legătură cu viitorul său și al familiei:

„Eu n-am fost decât o persoană inutilă, o povară“ (p.169, 3 mai 1978). Aproape epuizat, dar cu gândul la iubirea lui, își face reproșuri: „Nu ți-am putut oferi o viață frumoasă, dar în sufletul meu am dorit mult acest lucru“ (p.177). Și parcă simbolic ultima sa speranță se leagă de ilustrul dărăbănean Leon Dănăilă, la care nu mai ajunge (p. 176, 25 mai 1978).

Dincolo de parcursul tragic al poetului, **Epistolarul** oferă și numeroase referințe literare. Acestea demonstrează că, ignorându-și suferința trupului, Corneliu Popel n-a încetat nicio clipă să-și urmeze destinul de scriitor, în care credea cu toată ființa. Din cătănie ori de pe patul de spital, până la capăt, compune poeme sau scrie și primește scrisori, certificându-și și astfel prezența continuă pe arena literaturii. Pagini epistolare de la prieteni, elogiindu-i cărțile și în general poezia, confirmă pregnanța efigiei sale lirice printre contemporani. Pe lângă referințele răzlețe din zona epistolarului militar sau spitalicesc, volumul cuprinde și un consistent capitol cu scrisori de la confrății săi condeieri, mai mult sau mai puțin cunoscuți. De altfel unii dintre aceștia (Miron Blaga, Gheorghe Simon, Daniel Lascu etc.) îl considerau port-drapelul generației lor poetice. Sunt cei care, la apariția cărților lui Corneliu Popel, se grăbesc să consemneze evenimentul în cronici laudative. De la D. Lascu, logoreicul său amic hispanofil, primește scrisori afectuoase și încărcate de livresc, trădând lecturile expeditorului. Lascu citează de 3 ori, o dată calamburistic, și numele amicului din Darabani, care semna Constant Mădularu: „Prietenul tău, Constant Mădularu, ce mai face? Tot constant cu Popel nu-l dor mădularile?“ (p.189, 3 aug. 1970). Și apropo de animismul lui Corneliu Popel. În aceeași scrisoare Lascu nu ratează prilejul să-l mustre, somându-l: „Poate te mai lepezi de râia ateismului. Face bine.“ Corespondența lui Miron Blaga dovedește multă empatie pentru drama poetului, apreciat, cum menționam deja, ca vârf de lance al grupării lor literare. Mai sunt și 5 scrisori de la Victor Teișanu, cu trimiteri literare, dar și cu necazuri lumești, unul privind serviciul lui Gh. Popel, (tatăl poetului), în pericol de restructurare. (p.204, 18 mai 1971). Horia Zilieru, socotit de D. Lascu „cel mai înverșunat dușman al nostru“, adică al noii generații de poeți ieșeni, demonstrează exact contrariul, afirmând generos și clarvăzător despre Popel, încă din 1966, că „e timpul să te înregistreze critica literară“ (p. 210). Peste câțiva ani, în 1974, și Vasile Andru declară tânărului poet: „cred în poezia pe care o scrii și într-o zi ea va găsi ascultarea ce o merită“ (p.223). Emoționante și având parcă accente paterne sunt și cele 15 scrisori de la poetul și mentorul său, Lucian Valea. Acesta urmărește atent evoluția tânărului său confrate, încercând să-i înlesnească nu doar ascensiunea literară, ci și slalomul printre multele neplăceri zilnice. Cu simțul său critic exersat, Valea intuiește la Corneliu Popel „un univers de mari purități, o viziune elevată a existenței și un patriotism de o profundă și originală rostire“ (p.237). După scrisori, **Epistolarul** reproduce și scurtul necrolog intitulat

In memoriam și semnat de Lucian Valea în numele breslei afiliată Asociației ieșene a scriitorilor.

În legătură cu **Epistolarul** editat de Rodica Popel, soția poetului, se impun câteva observații. De pildă, ni s-a părut mai potrivită încheierea cărții cu necrologul semnat de Lucian Valea. Scrisorile care urmează după acest text, primite de la Corneliu Sturzu, revista *Echinoc*, Viorica Toporaș Zbranca, Grigore Ilisei, M.R. Iacoban, Gh. Drăgan, Liviu Leonte, M.N. Rusu, Titus Vijeu, Gheorghe Simon, Laurențiu Fulga, Ion Beldeanu, Ionel Bandrabur, Miron Blaga, Mihai Nechita, D. Țiganiuc și câteva instituții culturale, ar trebui distribuite în pagini anterioare, respectând ordinea lor cronologică. Tot cronologic ar putea fi ordonate, într-o eventuală reeditare, și celelalte scrisori, expediate de către Corneliu Popel, din Piatra Neamț sau Cluj, soției sale Rodica. Spre exemplu, corespondența nemțeană ar fi mai nimerit să debuteze cu scrisoarea din gara Pașcani (26 oct. 1974), urmată cronologic de celelalte. S-ar cuveni corijate și unele neglijențe ale calculatorului, precum omisiuni de litere, silabe și chiar cuvinte întregi, alipiri de litere provenind din vocabule diferite, dar învecinate, acorduri gramaticale neconforme sau scrisori nedatate. Câteva nume de scriitori apar deformat: Ștefache în loc de Ștefanache (p.178), S. Drăgan în loc de G. Drăgan (p.243) și I. Brandrabur în loc de I. Bandrabur. De la p.178 sunt reproduse câteva scrisori trimise de Corneliu Popel „către scriitori“. Între acestea se strecoară și una destinată părinților săi din Darabani, care n-au fost scriitori. Locul misivei era, se înțelege, în altă parte. Trebuie corectată și eroarea înlocuirii unui semnatar cu altul: expeditorul scrisorii de la *Echinoc* (p.238) era un redactor al revistei, nicidecum Lucian Valea, cum apare în text. O scrisoare din 8 dec. 1977 (p.197-198) vine sigur de la Miron Blaga, dar la expeditor figurează, eronat, Daniel (Lascu). Nici datarea *Testamentului*, „22 septembrie în anul 1972“ (p.10) nu corespunde adevărului. Fiindcă în 1972 Corneliu Popel nu se putea adresa fiului său și nici soției sale, pentru simplul motiv că atunci fiul nu exista și poetul nu era căsătorit. În plus poetul, crezând în viitorul său, se bucura încă de sănătate, deci nu se putea totuși gândi la testamente. Credem, mai degrabă, că textul *Testamentului* datează din 1977, către finele acestui an, când poetul, aflat la Institutul oncologic din Cluj, își pierdea treptat speranța de însănătoșire și deci putea găsi de cuviință să se adreseze testamentar soției și fiului. Dincolo de aceste inadvertențe, volumul **Cu sete cerească** devine esențial pentru portretizarea corectă a lui Corneliu Popel. Acest epistolar ne dezvăluie resorturile unui suflet zbuciumat și complicat, în care luciditatea tragică se îmbină cu erupțiile de entuziasm juvenil, conștiința vulnerabilității și limitelor cu aspirația neîngrădită spre fericire și armonie. Corneliu Popel a fost un intelectual veritabil, dublat de sensibilitățile înnăscute ale poetului, care îi confereau șanse de mari izbânzi literare. Dar n-a fost să fie. Încât cuvintele lui Lucian Valea, la moartea tânărului poet, ni se par și astăzi extrem de realiste: „Ce pierde cultura unui popor prin dispariția prematură a unui scriitor, urmașii nu vor mai putea afla niciodată“.

Raluca FARAON

Cineva ca mine sau despre ironie și paradox livresc în poezia Emiliei Poenaru-Moldovan

Emilia Poenaru-Moldovan este o poetă matură, care și-a asumat pe deplin statutul de truditor în ale scrisului: evită experimentul gratuit, dar este atentă la mersul timpului, la tendințele (mai mult sau mai puțin inspirate) ale poeziei actuale. Drept pentru care înseamnă subtil în pliurile creației lirice (analizabilă, convențional, sub aspect stilistic, tematic etc.), anumite rezerve (legitime) în ceea ce privește declinarea autorității auctoriale de a fi responsabilă de viziune conștientă a „operei finite”. Emilia are un „control” cultural al creației sale, pe care nu o investește cu deferența de a „spune” un adevăr, ci cu ironia de a pune sub semnul întrebării chiar propriile „adevăruri”, care ar putea să iasă în relief la o lectură grăbită. Automistificarea de acest gen nu derutează, dimpotrivă, dezvăluie un autor serios, care caută autenticitatea poeziei.

Volumul de versuri *Cineva ca mine*, apărut în 2019, la Editura *Colorama*, trădează un fin și ironic observator al naturii umane, capabil de a se detașa de robia unei priviri accentuat descendente (dinspre lume înspre sine), firească unei mărturisiri lirice, pentru ca, din poziția unui bun cunoscător al literaturii, să încerce a problematiza (fără formalismul tipic și recognoscibil al instrumentarului postmodern) statutul poeziei în postmodernism. O face, repet, fără a uza de clișeele postmodernismului (sunt accente ludice/ ironice, intertextualitate, aluzii culturale, inserții de versuri în

limbi străine în volum, dar insuficiente pentru apartenența formală), ci, mai degrabă, întinzând capcane cititorului despre substanța postmodernismului, care ar trimite spre scindare/ schizofrenie, așa cum au sugerat, încă din anii 70 ai secolului trecut, teoreticienii ca Ihab Hassan sau Deleuze&Guattari.

Să mă explic. Titlul e o capcană literară abilă. Ori zontul de așteptare s-ar îndrepta, neatent, înspre mai multe direcții de receptare, corecte și incorecte, în același timp (paradoxul și joaca savantă cu lectorul sunt, însă, și acestea, tușe postmoderniste, dar de substanță). Așadar, *cineva ca mine*. Volumul ar trebui să se configureze, într-un anume sens, pe tulpina conceptului de **identitate**, să zicem, într-un sens general, identitate feminină, într-un sens particular. Nu-i bai, autoarea se ferește de biografism sau îl destabilizează voit de-a lungul volumului. Ar putea fi, dacă citim grăbit și cu prejudecăți, o mărturisire a unei femei lucide, care-și asumă povara anilor, a singurătății, a privirii parcimonioase a Celuilalt. Mai tânăr, mai nedrept (dacă nu chiar varianta mai tânără a eului liric, într-un proces de ieșire din matcă, nu ca o dedublare, ci ca o schizoidie, întrucât pierderea identității se face în oglindă, obiectivarea Privirii realizându-se prin intermediul Obiectului: căștile): „părul rar și roșcat/ pielea capului roșcată/ trei bigudiuri/ ochii pe vremuri verzi/ acum apă tulbure/ un gât presărat cu pistrui/ [...] buza de jos ca o prună

uscată/ [...] ajunge m-am uscat/ și în oglindă nu mai era părul lung întunecat/ trei bigudiuri purpurii/ țâșneau de sub cască/ [...] căștile s-au întors să privească/ cum fără eforturi dreaptă ieșea ea/ ieșeam eu“ (*Sub cască*). Acest poem este foarte important, prin finalul magistral, pentru că e o cheie de lectură nu pentru cititorii avizați, ci pentru cei care ar putea cădea în ispita de a asocia emoțiile transmise de o instanță mărturisitoare feminină celor presupuse ca aparținând autoarei poeziei. Cineva ca mine: dar nu eu! Cineva – nu contează nici măcar dacă e femeie sau bărbat (în poezia *Bumerang*, poemul se adresează creatorului pe care îl numește „laș nenorocit“!), tânăr sau bătrân – care vede, simte, se mărturisește lucid și sensibil, deopotrivă, de-a lungul volumului.

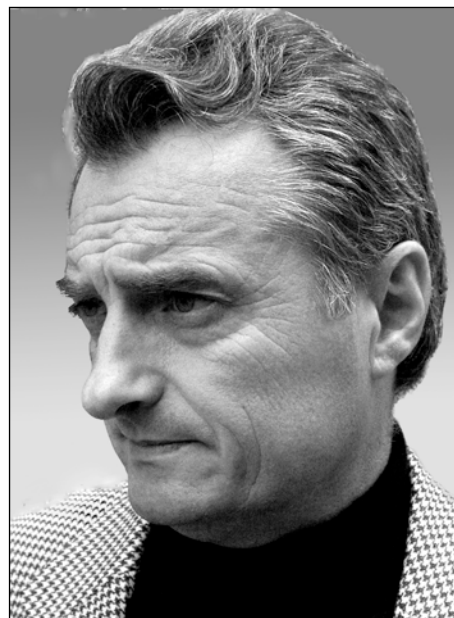
În altă ordine de idei, pare că în actul scrierii, dincolo de autenticitatea trăirii, ar exista încercarea de demitizare a canonului de receptare a poeziei scrise din perspectivă „feminină“. Evident, literatura nu are gen și nu e cazul unei teoretizări în acest sens. Dar volumul nu trebuie să se adreseze unui lector specializat în hermenetică literară. Și în acest sens, se presupune că autoarea l-ar avertiza pe cititor să nu se încreadă în instinctul de a căuta un corespondent între „identitatea“ celei care se mărturisește (asta și pentru că, pe ici, pe acolo, mai există câte o poezie cu joc de rol, precum *Cazarma 90*, ce spulberă orice afiliere la confortabila asumare a unui monolog confesiv convențional) și „identitatea“ autorului de drept. Și pentru ca ambiguitatea de sorginte postmodernă să fie și mai accentuată, e suficient să analizăm paradoxul pe care îl provoacă derularea primelor două *mottouri* (s. n.). Cel al volumului promite o iradiere a eului poetic spre cupola generoasă a sufletului, în general, cu asumarea unui subiectivism total: „Astăzi cânt despre mine;/ Și-n ceea ce zic despre mine vă puteți încrede,/ Pentru că fiecare atom al meu este și al vostru“ (Walt Whitman – *Cântec despre mine*). Dar cel al primei părți – *Scrisori sclipitoare de frumusețe* – desfide dezideratul subiectivității, configurând spațiul absenței, al confuziei identitare: „Nu e lângă mine cine aș fi vrut să fie/ Nici speranțe nu am/ că va veni/ Îmi torn din vinul roșu/ Singur paharul meu pe masă/ Spunând adevărul“ (Traian Ștef – *Prolog, Epopeea șobolanului Lose*). Te-ai aștepta, după primul moto, ca subiectivitatea poeziilor Emiliei să îndrepte atenția spre centralitatea de tip umanist: eu, poetul, „cânt“ în numele umanității, dau glas speranțelor și neliniștilor omului, în general. *Cineva ca mine* este cel căruia mă adresez – *mon semblable mon frère*. Poate fi și asta. Dar primul poem din prima secțiune a volumului aduce în prim-plan o sintagmă neliniștitoare: „un poem autist/ cu privirile îndreptate spre miezul găunos“ (*La primul spasm al umbrelor*). Acest calificativ îndreptățește investirea cu autoritate a „paharului“ care spune adevărul, din

moto, mai ales că, la un moment dat, poemul se fractu-rează: „poeme calcinate“ (p. 22). A nu se înțelege de aici că poezia Emiliei Poenaru-Moldovan este autistă, deși spațiul pe care îl creionează poemul poate fi receptat ca o heterotopie: „stau în cuvinte ca într-o ocnă“ (*Cu apa coastei tale*). Doar că opera propune o suspiciune nu în actul creației, ci al receptării reflectării referinței în ficțiune. Lumea e, mai degrabă, în pericol de autism sau de dispariție. Iată: „buza sfărâmată a unui imperiu pierdut“ (p. 13); „ultimul suflu/ al acestui secol nimicit“ (p. 22); „doi Buddha uriași/ dinamitați cu indiferență“ (p. 25) etc. Apoi, universul ficțional, nu poezia în sine, dă semne de neliniște: „cineva cineva/ cineva ca mine/ nu răspunde/ unei păduri bântuite“. A se remarca debutul repetitiv al cuvântului cheie, „cineva“, care seamănă cu o ecolalie, generatoare de spaimă, și nu pot să nu remarc aluzia la *O, rămâi* de Eminescu, la comunicarea sublimă dintre copil și pădure, care, aici, nu se realizează, poate pentru că, întreb și eu ironică, precum autoarea: „Cine a fost Eminescu în poezie?“ (*Exil*).

Stilistic, se poate spune că poezia Emiliei este de tip minimalist, austeră chiar (în special în partea a doua a volumului – *Pentapoeme*). Este o poezie, în mare parte, controlată, șlefuită, dar care transmite emoții amare, prilej de meditație și chiar de speculație filosofică. Aș îndrăzni să afirm un paradox: e mai important stilul și ambiguitatea generală decât tematica: iubirea, natura, poezia, sacrul, moartea, sensul creației artistice. Poeta este cerebrală, cinică uneori, ironică, în majoritatea situațiilor (cu precădere în prima parte, unde predomină monologul confesiv). Ironia e subtilă, în general („amintiri ale iubirilor/ slăvite de poeți“ – p. 31), savantă („unde sunt spițerii de altădată... – p. 33) sau de tip parodic („iubirea incorect manevrată s-a gripat/ s-o dăm la programul rabla/ ai propus/ poate mai recuperăm ceva“ – p. 32). Autoarea aduce în fața noastră, a cititorilor, nu numai privirea interioară, introspecția intelectualistă (emoțiile sunt trecute prin sita raționalizării), ci și privirea Celuilalt, indiferent cine ar fi acesta: o ipostază a eului poetic din trecut – care, supusă introspecției sau simplei aduceri-aminte devine Altcineva –, alter-ego, bărbatul sau iubitul, cititorul, Ceilaltî-infernul – pp. 16, 17, 19, mai ales. Asta în prima parte, pentru că în a doua, tonul e mai echilibrat, ba chiar suspiciunile sunt discrete, se observă o seninătate care echilibrează tensiunile din prima secțiune: „cuplu indestructibil/ eu și cititorul meu“ – p. 64.

Una peste alta, volumul recent al Emiliei Poenaru-Moldovan este o reușită, dovedește maturitate artistică, autocontrol, provoacă interpretări nuanțate.

R

Radu VOINESCU

O dialectică *sui-generis*.

Autori: D. Trost și Gherasim Luca

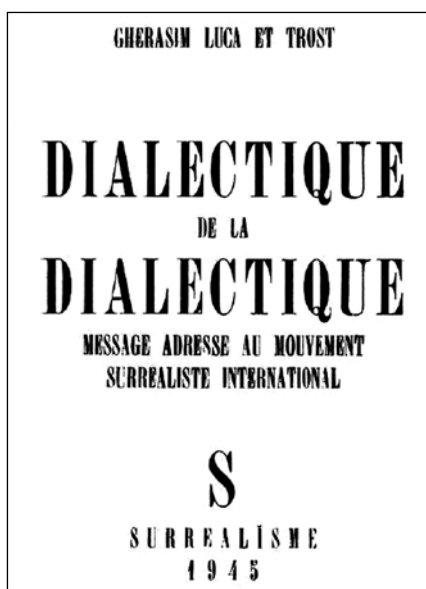
Între paradox și non-sens

Dialectica dialecticii este un text-fetiș pentru cei care se ocupă de suprarealism în general și de opera lui Gherasim Luca în special, ceea ce face că până acum discutarea lui a întârziat, fiind citat mai curând decât analizat. Scris împreună cu D. Trost și publicat în 1945 (*i.e.* în perioada când, după cel de-al doilea război mondial și o dată cu debutul staționării trupelor sovietice pe teritoriul României, partidul comunist, cu ideologia lui de inspirație marxistă, câștiga tot mai mult teren, urmând să preia integral, în curând, conducerea în societatea românească), el face dovada preocupării celor doi – în contextul angajamentului comunist al majorității suprarealiștilor –, atât pentru schimbarea lumii, cât și pentru transformarea artei. O transformare ce trebuia, în viziunea lor, să fie legată nu de întrebuintărea manieristă a metodelor și descoperirilor suprarealismului, ci de necesitatea obiectivă, intrinsecă, derivând din existența contradicțiilor dintre lumea interioară și cea exterioară, ca și dintre realitatea economică și socială și imperativul revoluției.

Pentru Platon, conform sintezei din *Dicționarul* lui Lalande, dialectica (*διαλεκτική*) însemna ajungerea la conceptele cele mai generale și la principiile

prime prin parcurgerea unui traseu care mergea din concept în concept și din propoziție în propoziție. Era vorba, prin urmare, de o mișcare înăuntrul spiritului. Pentru Aristotel, dialectica se situa între Retorică și Analitică, fiind, deci, un fel de artă, și avea drept obiect raționamentele ce duc la opinii cu valoare de probabilitate. De aici, asimilarea acestei configurații cu distincții logice și verbale ingenioase, sofisticate și lipsite de utilitate. Evul Mediu consacră Dialectica între artele liberale, formând, alături de Gramatică și Retorică, așa-numitul *Trivium*. Kant nu dădea nici el un sens mai pragmatic dialecticii, considerând-o, în continuarea spiritului peiorativ moștenit de la Stagirit, o logică a aparențelor. Abia odată cu Hegel,

care o vedea drept „aplicarea științifică a legii în natura gândirii“, dialectica devine cu adevărat importantă în filosofie.¹ Marx și Engels au considerat dialectica nu numai o metodă de gândire, ci un concept ce desemnează cumulul de legi obiective ce stau la baza existenței și funcționării materiei, a lumii și a istoriei, integrate unui principiu determinist reflectat în legea unității și luptei

¹ V. André Lalande, *Vocabulaire technique et critique de la philosophie, Texte revu par les membres et correspondants de la Société Française de Philosophie et publié avec leurs corrections et observations, Avant-propos de René Poirier*, Quadrige/Presses Universitaires de France, Paris, 2002, pp. 225-228.

contrariilor, legea trecerii de la acumulări cantitative la salturi calitative, legea negării negației.

Ce ar putea fi „dialectica dialecticii“, având în vedere accepțiunile de mai sus și alte câteva, situate, în principiu, în aceeași arie? Este vorba de un non-sens într-o asemenea formulare sau dialectica însăși este pretabilă unei operațiuni de descriere și interpretare în sensul determinist? Urmând această logică, poate exista metafizică a metafizicii? Ori e numai un joc absurd (iar suprarealismul a jonglat mult cu absurdul), dar care a dus, mai târziu, la crearea unui mare poem: „*Passionnément*“. Întrebarea la care ajungem după aceste dubitații este dacă Trost și Luca fac filosofie sau fac literatură?

Suprrealismul marxist militant

Întâi de toate, se remarcă militantismul înflăcărat al acestui manifest. El preia mult, ceea ce nu s-a observat, din tonul *Manifestului Partidului Comunist*, semnat de Karl Marx și Friedrich Engels în 1848, dar și din acela al manifestelor suprarealismului, mișcare de la care se revendică în termeni categorici încă de la început.² Toate grupurile avangardiste, mai mici sau mai mari, din diversele țări europene, s-au prezentat unele față de altele, ca și față de public alegând formula unor programe în care își expuneau intențiile cu privire la reformarea artei. Se poate spune, așadar, că urgența din exprimare, tonul imperativ, convingerea în privința deținerii unor adevăruri absolute pe care simțeau nevoia să le răspândească vin și din afilierea ideologică,³ dar și din modă, dintr-un tipar destul de des întâlnit până la cel de-al doilea război mondial. Patetismul lui „Proletari din toate țările, uniți-vă!“, înscris pe coperta *Manifestului* de la 1848, este clamat cu accente puternic emoționale. În echivalență, ar putea suna: „Suprrealiști din toate țările, re-uniți-vă!“.

„*Séparés de nos amis, depuis le début de la guerre impérialiste mondiale, nous ne savons plus rien d'eux. Mais nous*

² Față de manifestele lui André Breton, cu note marcat personale, mai ales primul, din 1924, cu relatări ale unor experiențe de viață și psihice proprii, cel al lui Trost și Luca menține un ton de generalitate, ca și cum ar fi exponenții unei mișcări puternice și nu doar doi tineri exaltați, care propun o seamă de idei și de modalități de a le îndeplini.

³ Să nu uităm că Gherasim Luca a fost, o perioadă, membru al Partidului Comunist Român, că a participat la acțiuni în țară și în Franța din dispozițiile conducerii acestuia și mai ales că a colaborat, între altele, la revista „Cuvântul liber“, unde a susținut, alături de Paul Păun, ideea unei „poezii proletare“. Într-o serie de articole din 1935, Luca vorbește despre o „poezie-educație animată a muncitorimii“ și despre faptul că aceasta are menirea să „presimtă și să profetizeze o nouă cultură de proporții și cu posibilități mult mai largi, mai aprofundate, mai grele“. (Gherasim Luca, „Cultură și poezie“, în „Cuvântul liber“, 1 iunie 1935 și „Sensul unei mișcări poetice“ în „Cuvântul liber“, 18 mai 1935 (apud Petre Răileanu, *Gherasim Luca. Poezie – ontofonie. Următ de Gherasim Luca este o femeie*, Editura Tracus Arte, București, 2019, p. 71). A se vedea și Iulian Toma, „*Surréalisme et «littérature prolétarienne»*. *Position de Gherasim Luca*“, „*Loxias*“, 26, 2009, la <http://revel.unice.fr/loxias/index.html?id=2980>.

avons toujours gardé le secret espoir que sur cette planète, où notre existence semble devenir de jour en jour plus intenable, le fonctionnement réel de la pensée n'a cessé de conduire le groupe qui détient entre ses mains la liberté idéologique la plus haute qui ait jamais existé, le mouvement surréaliste international“ [Separăți, de la începutul războiului imperialist, de prietenii noștri, nu mai știm nimic de ei. Am păstrat, însă, speranța secretă că pe această planetă, unde existența noastră pare a deveni pe zi ce trece tot mai greu de asigurat, funcționarea reală a gândirii nu a încetat să călăuzească grupul care deține în mâinile sale cea mai înaltă libertate ideologică din câte au existat vreodată: mișcarea suprarealistă internațională.] scriu Trost și Luca, adăugând un apel expres către cel supranumit Papa suprarealismului: „*Nous nous adressons particulièrement à André Breton, en lui envoyant notre plus ardent message et nous communiquons, en même temps, au mouvement surréaliste international, certains des résultats théoriques auxquels nous avons abouti pendant ces dernières années de solitude, à la poursuite infatigable de nouvelles solutions dialectiques qui nous permettent de dépasser le conflit déchirant qui existe entre nous et le monde*“ [Ne adresăm în mod special lui André Breton, trimițându-i mesajul nostru cel mai înflăcărat, și aducem la cunoștință, în același timp, mișcării suprarealiste internaționale, anumite rezultate teoretice la care am ajuns în timpul acestor ultimi ani de solitudine, în căutarea neobosită de noi soluții dialectice care să ne permită să depășim ruptura existentă între noi și lume.].⁴

Retorica este, cum se vede, de impact imediat, manifest (*sic!*), conține elementele adresabilității directe, încărcată de subiectivitate, atingând sentimentele și instinctele, activând, în același timp, propensiunile intelectuale – *voire*, științifice, mai ales că marxismul se considera o doctrină... științifică – ale celor care ar fi citit mesajul.

Dar care sunt rezultatele „teoretice“ pe care le anunță cei doi? Mai întâi, ei invocă o stare de fapt, una care, în linia ce frizează militarismul, remarcat de către unii dintre cercetătorii mișcării comuniste în limbajul și în abordările liderilor acesteia, de oriunde ar fi fost, din oricare țară, și al propagandei pe care se bazau, chiar și după ce revoluțiile sau diferitele insurecții învinseseră⁵: „*La diversité inépuisable des moyens de crétinisation dont disposent les ennemis du développement dialectique de la pensée et de l'action, et les océans de sang qui illustrent l'arrêt actuel du devenir objectif, ne réussiront jamais à nous faire quitter du regard, ne fût-ce que pour un instant, le fil rouge de la Réalité. En dépit des pièges qui nous entourent, nous refusons de glisser dans les erreurs tant théoriques que matérielles qui parviennent, chaque fois, à revêtir de nouveaux*

⁴ Gherasim Luca et Trost, *Dialectique de la dialectique. Message adressé au mouvement surréaliste international*, S/Surrealisme, Bucarest, 1945, pp. 7-8. [Traducerea citatelor îmi aparține, n.m., R.V.].

⁵ A se vedea Paul Johnson, *O istorie a lumii moderne. 1920-2000*, traducere din engleză de Luana Schidu, ediția a doua, revizuită, Editura Humanitas, București, 2005, *passim*.

aspects, et qui, par leurs côtés immédiats, moraux ou quantitatifs, pourraient nous éloigner de notre désir fondamental, dont le premier degré connu est la transformation du désir en réalité du désir⁶ [Diversitatea inepuizabilă a mijloacelor de cretinizare⁶ de care dispun inamicii dezvoltării dialectice a gândirii și acțiunii și oceanele de sânge care marchează actualmente stoparea devenirii dialectice, nu vor reuși niciodată să ne facă să pierdem din ochi, fie și numai pentru o clipă, firul roșu al Realității. În pofida piedicilor care ne înconjoară, refuzăm să cădem în greșelile, atât teoretice, cât și materiale, ce ajung să îmbrace noi aspecte de fiecare dată și care, prin implicațiile lor imediate, morale sau cantitative, ar putea să ne abată de la dorința noastră fundamentală, a cărei primă treaptă cunoscută este transformarea dorinței în realitate a dorinței.]⁷.

Ele par legate de ceea ce teoreticienii militanți (adică ideologi) Trost și Luca numesc mai departe „*les sublimes conquêtes théoriques du surréalisme*” [sublimele cuceriri teoretice ale suprarealismului]⁸. Pentru Marx și Engels, autorii *Manifestului Partidului Comunist*, de asemenea, „Tezele teoretice ale comuniștilor nu se bazează niciodată pe idei, pe principii inventate sau descoperite de cutare sau cutare reformator al lumii. Ele nu sunt decât expresia generală a condițiilor efective ale luptei de clasă existente, ale mișcării istorice care se desfășoară sub ochii noștri”⁹.

Lupta de clasă îi preocupă și pe autorii *Dialecticii dialecticii*. Vituperând transformarea suprarealismului în manieră și, implicit, devenirea lui în cadrele unui curent artistic printre celelalte, ei avertizează asupra riscului de a fi acceptat „*par nos ennemis de classe, de lui accorder un passé historique inoffensif*” [de către dușmanii noștri de clasă și de a-i atribui un trecut istoric inofensiv]¹⁰. Dra-

⁶ Expresie împrumutată de la André Breton („*le petit système d'aviilissement et de crétinisation en vigueur*” [micul sistem de înjosire și cretinizare în vigoare] – *Second manifeste du surréalisme*, în *Oeuvres complètes*, I, Édition établie par Marguerite Bonnet avec, pour ce volume, la collaboration de Philippe Bernier, Etienne-Alain Hubert et José Pierre, NRF Gallimard, Paris, 1988, p. 781).

⁷ Gherasim Luca et Trost, *op. cit.*, p. 7.

⁸ *Ibidem*, p. 8.

⁹ *Manifestul Partidului Comunist*, în Karl Marx, Friedrich Engels, *Opere*, vol. 4, Editura Politică, București, 1958, p. 479.

¹⁰ Gherasim Luca et Trost, *op. cit.*, p. 11. Să vedem cum se exprimau Marx și Engels în *Manifestul Partidului Comunist*: „Aristocrației nu-i rămânea decât lupta literară. Dar chiar și în domeniul literaturii, vechea frazeologie de pe timpul Restaurației devenise imposibilă. Pentru a-și câștiga simpatii, aristocrația trebuia să-și dea aerul că face abstracție de interesele ei și că-și formulează actul de acuzare împotriva burgheziei numai în interesul clasei muncitoare exploatare. Ea își procura astfel o satisfacție în a cânta cuplete satirice la adresa noului ei stăpân și în a-i șopti la ureche proroci mai mult sau mai puțin sinistre. În felul acesta a luat naștere socialismul feudal, amestec de tânguială și de batjocură, de ecou al trecutului și de amenințare a viitorului, care nimerea uneori burghezia drept în inimă prin critica sa amară, spirituală și distrugătoare, dar care făcea întotdeauna o impresie comică prin absoluta-i incapacitate de a înțelege mersul istoriei moderne. Aristocrații fluturau ca drapel traista de cerșetor a proletariatului pentru a strânge în urma lor poporul. Dar de câte ori poporul îi urma, el zărea pe posteriorul lor vechile blazoane feudale și se împrăștia râzând în hohote, fără respect. (*Manifestul...*, în *op. cit.*, p. 489). Este dincolo de îndoială că lectura acestui text, alături de cele

gostea este soluția lor, ceea ce, la prima privire, ar rima mai degrabă cu filosofii orientale, cu budismul, în speță, decât cu paradigma epistemologică a filosofiei occidentale și cu activismul radical al marxismului, însă impresia nu rezistă decât un moment. Nu e vorba de iubire în înțelesul cunoscut, general acceptat, ci în formule anumite, idiomatice: „*amour dialecticisé et matérialisé constitue la méthode révolutionnaire relative-absolue. Même sous ses aspects les plus immédiats, nous croyons que l'érotisation sans limites du prolétariat constitue le gage le plus précieux qu'on puisse trouver pour lui assurer, à travers la misérable époque que nous traversons, un réel développement révolutionnaire*” [dragostea dialectizată și materializată constituie metoda revoluționară relativ-absolută. Chiar sub aspectele sale cele mai imediate, credem că erotizarea fără limite a proletariatului constituie garanția cea mai prețioasă pe care o putem identifica pentru a-i asigura, pe parcursul epocii mizerabile pe care o traversăm, o reală dezvoltare revoluționară.]¹¹ Marx și Engels, trecut prin Sade și prin concepțiile unora dintre socialiștii utopici, care, cum se știe, promovau moravuri libertine privind relațiile sexuale în societatea fără clase, relații în care, cu tot libertarianismul, femeilor li se rezerva mai mult rolul unui instrument decât al unui partener egal.

Ideea de „relativ-absolut” o dețin, cei doi, de la Lenin: „*Nous pensons premièrement à la position matérialiste (léniniste) du relatif-absolu et au hasard objectif, dans son acception de rencontre de la finalité humaine avec la causalité universelle.*” [Ne gândim întâi de toate la poziția materialistă (leninistă) a relativului-absolut și la hazardul obiectiv în accepția lui de întâlnire dintre finalitatea umană și cauzalitatea universală.]¹²

Din felul în care prezintă autorii lucrurile trebuie să înțelegem că nu e vorba de inspirație, de revelația unei soluții, prin urmare, de un *côté* irațional (de altfel, și el propriu demersurilor suprarealiștilor), ci, așa cum au avertizat ceva mai înainte, de o rezolvare căutată, analizată, asupra căreia au reflectat îndelung: „*Après tant d'essais infructueux pour trouver une méthode concrète révolutionnaire, qui ne soit tachée de nul résidu idéaliste, nous sommes arrivés à considérer le magnétisme érotique comme notre support insurrectionnel le plus valable*” [După atâtea încercări infructuoase de a găsi o metodă revoluționară concretă, care să nu fie întinată de nici o rămășiță idealistă, am ajuns la a considera magnetismul erotic drept suportul nostru insurrecțional cel mai valid.]¹³

Altfel spus: libido–charismă–revoluție. Dar trecând totul prin suprarealism, un fel de constantă universală, fundamentul absolut, *sine qua non*, a tot ce se întâmplă și se poate întâmpla, pentru că este momentul să intre în acțiune și hazardul obiectiv: „*Le hasard objectif constitue*

ale lui Breton, fusese intens asimilată de cei doi. Filiația pare a se înfățișa astfel: Marx și Engels – Breton – Trost și Luca.

¹¹ *Ibidem*, p. 18.

¹² *Ibid.*, p. 14.

¹³ *Ibid.*, p. 15.

pour nous le moyen le plus terrible pour trouver les aspects relatifs-absolus de la réalité, dans ses côtés favorables, et seul il nous offre sans cesse les possibilités de découvrir les contradictions de la société divisée en classes“ [Hazardul obiectiv constituie pentru noi mijlocul cel mai grozav pentru a ajunge la aspectele relativ-absolute ale realității, în părțile ei favorabile, și singur ne oferă fără încetare posibilitatea de a descoperi contradicțiile societății împărțite în clase.]. Pentru a se întoarce, ca într-un *circulus in probando* (sau *petitio principii* sau, mai simplu, cerc vicios), la suprarealism, panaceul problemelor proletariatului și ale umanității: „*Le hasard objectif nous conduit à voir dans l'amour, la méthode générale révolutionnaire propre au surréalisme*“ [Hazardul obiectiv ne determină să vedem în dragoste metoda generală revoluționară proprie suprarealismului].¹⁴

Dragostea și... revoluția

Conceptul de „hazard obiectiv“, invocat de cei doi, a fost lansat de André Breton făcând apel la un citat apocrif din Engels și tratat în cadrul a trei scrieri importante pentru suprarealiști, scrieri cu caracter autobiografic-programatic, *Nadja* (1928), *Les Vases communicants* (1932) și *L'Amour fou* (1938). Așa cum îl dezvoltă Breton, conceptul aparținându-i, „hazardul obiectiv“ prezintă caracteristicile subiectivității uimite și purtătoare de reflecție estetizantă. Neavând – putem continua – puncte comune cu armătura fizico-matematică și, eventual, filosofică cu care operează lumea științifică, unde, de fapt, hazardul nici nu există efectiv, el fiind o chestiune de concurs al unor factori infinitezimali sau inexplorabili la momentul respectiv, altfel spus, rămași necunoscuți încă. Cercetările științifice din ultimele decenii au făcut ca noțiunea de hazard să tindă asimptotic către zero, astfel încât, inclusiv la nivelul cuantic al materiei, acolo unde legile determinismului „clasic“ par a nu avea aplicare, hazardul să capete valențe particulare și să constituie doar un prag de depășit al cunoașterii, așadar, în ciuda părerilor unor savanți mai de pe la începuturi, principiul cauzalității să fie recunoscut drept implicit. Așa încât, oricât de bine și de seducător ar suna expresia „hazard obiectiv“, oricât de mult s-ar fi investit Gherasim Luca în ilustrarea ei, avem de-a face cu ceva ce îi aparține lui Breton, ceilalți doar încercând să îl imite, să îl urmeze ca niște discipoli zeloși, unori din sentimentul că participă la ceva măreț și definitiv. Fertil, într-o anumită măsură, din punct de vedere literar în opera lui André Breton, pentru care hazardul avea un sens în coincidențele lui, „hazardul obiectiv“ nu trece pragul idiomatic, în ciuda fulminantei lui cariere și a religiozității fervente cu care și

astăzi devoții suprarealismului îl pronunță ca pe o formulă magică, în varii contexte.¹⁵

Suprarealismul, uzând din plin de dragoste sub toate formele ei, va salva, așadar, lumea, iar imperativul nu mai suportă, în anul 1945, amânare, natura – li se pare celor doi revoluționari –, mișcându-se prea încet: „*Nous nous opposons à la passivité manifestée jusqu'à présent envers la nature, à l'admiration cachée qu'elle a inspiré aux mouvements révolutionnaires, car la lenteur des lois naturelles provoque notre impatience. Nous ne pouvons accepter non plus la biologie humaine qui réfléchit la nature dans ses côtés les plus avancés, les axiomes cellulaires qui nous entourent et qui aboutissent fatalement à la mort, contrariant nos désirs révolutionnaires et maintenant en nous une tension ambivalente, entre la vie et son contraire.*“ [Ne opunem pasivității manifestate până acum în privința naturii, admirației ascunse pe care aceasta a inspirat-o mișcărilor revoluționare, pentru că tocmai lentoarea legilor naturii ne provoacă nerăbdarea. Nu putem accepta nici biologia umană, care reflectă natura în părțile ei cele mai avansate, axiomele celulare care ne înconjoară și care sfârșesc fatalmente în moarte, contravenind dorințelor noastre revoluționare și întreținând în noi o tensiune ambivalentă

¹⁵ Conceptul lui Gherasim Luca de „*objet objectivement offert*“ (v. pentru detalii, Gherasim Luca, *Manuscrit facsimilé, Le Vampire passif/ Vampirul pasiv, Une édition présentée par/ O ediție prezentată de Petre Răileanu, Nicolae Tzone, Editura Vinea, București, 2016*), la o analiză în momentul actual, când se cunosc atâtea despre subconștient, îmi pare mai mult decât o formulă artistică de un anumit succes – sonoritatea jucând un rol covârșitor –, ci una având fundamente în realitatea obiectivă, biologică a funcționării creierului uman, în asocierile pe care acesta le face, dincolo de rațiunea controlată. Ca să iau un exemplu: disecând mobilul asocierii Elenei cu „*o bilă în care sunt înfipte niște ținte*“ (subl. în text, n.m., R.V.), Gherasim Luca nu face, de fapt, prin descrierea mobilurilor interioare și a condițiilor exterioare ale actului său, prin apelul la psihanaliza de tip freudian, decât să elimine orice urmă de hazard din alegerea lui de a oferi acest obiect Elenei, ceea ce trimite în sfera expresiilor „pure“, afirmația: „La necesitatea de a-i oferi bila dar nu exhibiționist intervine cauzalitatea externă a absenței Elenei care dă hazardului o dublă obiectivitate“ (Gherasim Luca, *op. cit.*, p. 335), afirmație ce se înfățișează ca fiind contradictorie la modul perfect, întrucât cei doi termeni, hazard și cauzalitate, par a

se anihila reciproc, precum două particule elementare în coliziune, rezultând, aici, un nonsens. Pe de altă parte, ideea și practica „obiectului oferit obiectiv“ patentată de Luca s-ar situa în prelungirea „hazardului obiectiv“, ca o ilustrare a acestuia, fiind, la o privire mai atentă, un joc al interacțiunilor între nivelul subconștient și nivelul conștient. Cu alte cuvinte, acționând, artistul se plasează în unghiul de perspectivă al subconștientului, numind și totodată teoretizând, analizând, conceptualizând, perspectiva va aparține conștientului. Deocamdată, la epoca *Vampirului pasiv*, Luca ia act, cu fervoarea ce însoțește o descoperire, de fenomenul clivajelor, trecerilor discrete, contiguităților între cele două zone, cu reflex în realitatea palpabilă, obiectivă, abia mai târziu va fi în măsură să dea expresie în aria limbajului poetic, acestor transformări de stare, inventând formula din „*Passionnément*“ și din celelalte poeme.

¹⁴ *Ibid*, p. 18.

între viață și contrariul ei].¹⁶ Cât materialism dialectic și istoric este aici, se poate lesne vedea (mă rog, pentru cine cunoaște această teorie!). Cu toate că – e drept, mai rar, un sâmbure de raționalism se face simțit și în *Dialectique...*: „*La puissance destructrice de l'amour envers tout ordre établi contient et dépasse les besoins révolutionnaires de notre époque*“. [Puterea distructivă a dragostei față de orice ordine prestabilită conține și depășește nevoile revoluționare ale epocii noastre.]¹⁷ Raționalismul acesta nu este al bunului simț care spune că dragostea, în manifestările ei excesive uneori, poate trece în celalalt versant, al urii, cum știa Julius Evola,¹⁸ că dragostea poate să ducă și la disoluție, la destructurare, la nefericire, cum știi toate popoarele și mai toți artiștii, ci mai curând unul legat de conștientizarea legii dialectice a negării negației. Dacă, desigur, se poate discuta despre un raționalism și nu avem numai o formulă exaltată, de retorică revoluționară, care transformă în amenințare și în promisiune a triumfului orice element puternic pe care simte sau socotește că îl are de partea sa.¹⁹

Dar chiar și dragostea prezintă riscuri pentru cei doi cathari ai suprarealismului: „*Les douloureuses défaites dans l'amour, défaites teintées toutes de l'idéalisme romantique et de l'incapacité humaine à s'objectiviser, trouvent leur première image dans la fixité mnésique de la mère et dans la persistance du double primitif que nous portons en nous*.“²⁰ Înfrângerile dureroase în dragoste, înfrângeri afectate de idealismul romantic și de incapacitatea umană de a se obiectiviza, își găsesc prima imagine în fixitatea mnezică a mamei și în persistența dublului primitiv pe care îl purtăm în noi. Din acest motiv, dragostea însăși trebuie supusă procesului revoluționar, devenind și subiect, și mijloc al revoluției: „*La transformation qualitative de l'amour en une*

méthode générale de révolution et la possibilité de dépasser, par un bond formidable, l'image inconsciente de l'amour, sont empêchées par cette défaite théorique primordiale, que la position oedipienne entretient en nous.“ [Transformarea calitativă a dragostei într-o metodă generală a revoluției și posibilitatea de a depăși, printr-un salt formidabil, imaginea inconștientă a ei, sunt împiedicate de acest eșec teoretic primordial pe care îl întreține în noi poziția oedipiană.]

Cum se observă, Luca își transferă aici nu numai preocupările experimentale, tehnice în materie artistică, dar și obsesiile care vor constitui doctrine literare pentru scrierile sale, între care aceea a dezvoltării non-oedipiene, adică eliberate de complexul oedipian, a ființei umane. Nimic nou, și Breton uza de propriile obsesii. Nu insist asupra acestui aspect al complexului non-oedipian, el fiind lămurit cu asupra de măsură de către monografiștii și interpreții operei lui Luca, remarc doar că impulsul lui revoluționar vizează însăși fundamentele ființei umane, așa cum erau percepute la acea ora de tânărul care se vede că citise foarte mult, ca și Trost, de altfel, dar fiind destul de departe de o formație științifică cât de cât solidă.

Oricum, totul alunecă mai departe în iraționalitate,²¹ continuând, prin enumerarea metodelor și procedeele ce vor duce la revoluționarea societății și la împlinirea idealurilor suprarealismului ca doctrină și praxis revoluționar, să aglomereze elemente coerente doar în cadrul determinismului universal: „*Utilisant des procédés pathologiques (échographie, stéréotypie), et mettant à la portée du fonctionnement réel de la pensée des appareils mécaniques, tels le pantographe et la machine à couper le papier (la pantographie, la cubomanie), nous essayons de surmonter la froideur de la causalité universelle*.“²² Prin urmare, cu ecograful, cu pantograful, cu mașina de tăiat hârtii spre marea revoluție! *La pantographie și la cubomanie*²³ constituie, cum se vede, susținerea elementului foarte personal, integrarea propriei metode artistice în șirul tehnicilor sau tehnologiilor timpului – altfel, cunoscute la nivel mondial –, destinate,

¹⁶ Gherasim Luca et Trost, *op. cit.*, p. 19).

¹⁷ *Ibidem*, p. 18.

¹⁸ V. Julius Evola, *Metafizica sexului*, Cu un eseu introductiv de Fausto Antonini, Traducere de Sorin Mărculescu, Editura Humanitas, București, 1994.

¹⁹ Pasajul acesta îmi apare, de fapt, ca destul de neclar, obscur din punct de vedere filosofic, dacă se poate vorbi de așa-ceva în mijlocul atâtor contradicții, naivități și aporii. Lecțiunea lui poate merge fie în sensul că puterea distructivă a dragostei este suficientă pentru necesitățile luptei revoluționare, pentru a aduce victoria, pentru a provoca schimbările de care este nevoie, ba ar fi, chiar, cu mult peste aceste nevoi calculate sau calculabile într-un mod care nu se poate înțelege decât din perspectiva unei retorici menite să dea curaj celor angajați într-o luptă, demoralizându-l, în același timp, pe inamic, ori că tocmai prin forța ei suficientă, dragostea ajunge să provoace depășirea situației istorice, să se realizeze saltul dialectic spre o nouă formațiune socială („depășire“ este, cu acest sens, un termen aparținând jargonului propagandei de tip marxist). În fine, semnalez neclaritatea, sperând că nu cad, prin considerațiile derivate din întrebările pe care le suscită, în păcatul suprainterpretării. Încerc, deci, să nu imprim o notă prea speculativă comentariului.

²⁰ Gherasim Luca et Trost, *op. cit.*, p. 21.

²¹ Deși semnele sunt marcate de la primele pagini. Revoltați împotriva celor care preiau mecanic schemele și tehnicile suprarealismului, trivializându-l, demonetizându-l, semnatarii manifestului avertizează: „*Seule une nécessité objective complète peut justifier l'emploi d'une technique surréaliste après sa découverte, tels une manie ou un état de suggestion hystérique*.“ [Numai o necesitate obiectivă completă poate justifica utilizarea unei tehnici suprarealiste, o dată descoperită, precum o manie sau o isterie.]. – *Op. cit.*, p. 8.

²² *Ibidem*, p. 28.

²³ Luca publica în același an 1945, *Inventatorul iubirii urmat de Parcurg imposibilul și de Moartea Moartă*, (ilustrat cu cinci cubomanii nonoedipiene) la Editura Negația Negației, iar D. Trost avea probabil în pregătire la momentul respectiv *La connaissance des temps. Avec un frontispice et sept pantographies* [Cunoașterea timpurilor. Cu un frontispiciu și șapte pantografii], care urma să apară la București, la Imprimeria Independentă, în Colecția suprarealistă, în 1946, așadar, un an mai târziu.

în viziunea lor, să schimbe lumea. Marx spune, în celebra Teză a 11-a despre Feuerbach: „Filosofii nu au făcut decât să interpreteze lumea în diferite moduri; important este însă de a o schimba.”²⁴ Aici nu e vorba decât de simple tehnici care au legătură cu grafismul, ceea ce denotă amatorismul în privința informației științifice, eclecticismul superficial, oarecum infantil, al celor doi, în ciuda evidenței lor inteligențe.

Acest eclecticism, extrem inflammat, infuzează cam în toate articulațiile *Dialectica dialecticii*. Cineva și-ar putea pune o întrebare legată de stabilirea concretă a participării fiecăruia dintre cei doi la redactarea manifestului *Dialecticii*... Nu constituie astfel de arheologie a textului – ceea ce ar presupune o analiză lexicală și stilistică amănunțită, comparații meticuloase cu textele anterioare și ulterioare ale fiecăruia dintre ei – obiectul studiului de față. Ipoteza mea, în acest caz, este că partea inițială este influențată în cea mai mare parte de Trost, cea mai „filosof”, cea finală, cu referirile la magie și la rolul visului, la deturnarea simțurilor, la concepul de non-edipianism, de Gherasim Luca. În unele pasaje, pare că autorii contribuie într-o măsură comparabilă, reflexele unuia și obsesiile celuilalt împletindu-se într-o țesătură delirantă, de un amatorism pueril și entuziast: „*Nous sommes, subjectivement-objectivement, d'accord avec les découvertes qui exercent sur nous une fascinante attraction, telles que la géométrie non-euclidienne, la quatrième dimension, les mouvements browniens, les quanta et l'espace-temps, de même que nous sommes partiellement d'accord avec la biologie non-pasteurienne, représentée par la position héraclitéenne de l'homéopathie. Nous espérons voir se rapprocher, d'une manière concrètement active, ces recherches scientifiques, assurément trop particulières pour être complètement justes, et nous tentons de trouver les moyens délirants nécessaires à un pareil rapprochement, dans le matérialisme foudroyant et maléfique de la magie noire. [...] Encore séparés les uns des autres, nous songeons à l'accord secret qui doit exister entre le rêve et la quatrième dimension, entre la luxure et les mouvements browniens, entre le regard hypnotique de l'amour et l'espace-temps.*” [Suntem, subiectiv-obiectiv, în acord cu descoperirile care exercită asupra noastră o atracție fascinantă, cum ar fi geometria non-euclidiană, a patra dimensiune, mișcările browniene, cuantele și spațiul-timp, la fel cum suntem de acord parțial cu biologia non-pasteuriană, reprezentată de poziția heracliteană a homeopatiei. Sperăm să vedem conciliate, într-un mod concret activ, aceste cercetări științifice, fără îndoială prea particulare pentru a fi complet corecte și încercăm să găsim mijloacele delirante necesare pentru a asemenea apropiere, în materialismul teribil și malefic al magiei negre. [...] Încă

²⁴ Karl Marx, „Teze despre Feuerbach”, în Karl Marx, Friedrich Engels. *Opere*, vol. 3, Editura Politică, București, 1958, p. 577.

separați unul de celălalt, ne gândim la acordul secret care trebuie să existe între vis și a patra dimensiune, între poftă și mișcări browniene, între privirea hipnotică a iubirii și spațiul-timp.]²⁵ Ca să spunem lucrurilor pe nume, un galimatias cu pretenții de a regla mersul lumii. Fiecare dintre elementele care țin de descoperirile sau metodele științifice integrate în discursul de un perfect suprarealism luat în sine al celor doi este inserat parcă în virtutea unui mecanism al dicteului automat., altfel, între ele, inclusiv mecanica „non-newtoniană” invocată de Luca în „*Cubomanies et objets*”, din catalogul expoziției din ianuarie 1945, realizată la București împreună cu Trost²⁶. E greu de știut cum putea mecanica de inspirație einsteiniană (folosesc numele lui Einstein, ca fiind cel mai cunoscut reprezentant al acestei direcții care a înnoit fizica) să influențeze în mod matematic, fizic metodele suprarealismului, cât despre misterioasa, magica „a patra dimensiune”, ea nu este alta decât timpul, legat tot de aceeași mecanică, dar cei doi sunt, din nou, victimele informației după ureche. Desigur că mai apoi literatura, mai ales cea de anticipație, a exploatat copios resursele oferite de posibilitatea jocurilor temporale, dar acestea nu sunt, deocamdată, în anii '30, în aria suprarealismului (iar Trost și Luca sunt, în privința informației, cum singuri o mărturisesc chiar din debutul manifestului lui, încă în deceniul a patrulea al secolului al XX-lea, deși manifestul lor apare în 1845), decât vorbe ditirambice și proiecte fantasmagorice. Cât despre ecografie, pantografie și altele, cititorul poate să judece singur.

De fapt, toate modificările de paradigmă pe care le aduc științele de graniță ale timpului, reevaluarea din perspectivă mai pragmatică a contribuțiilor lui Riemann în privința spațiilor cu mai multe dimensiuni, ca și ale lui Lobacevski și Bolyai, teoriile și ecuațiile lui Max Planck, Louis de Broglie, Albert Einstein în mecanica particulelor și în cosmologie, modificarea însăși a ideii de ordine temporală și de structură a spațiului au avut consecințe, mai mult sau mai puțin directe, prin mentalitatea în schimbare în privința percepției lumii, prin investigațiile din ce în ce mai fructuoase asupra psihismului uman și a bazelor lui fiziologice, ba chiar și prin noua mitologie psihanalitică. Suprarealismul e mai curând beneficiarul, decât provocatorul acestor modificări, chiar dacă se consideră că după suprarealiști viziunea noastră, percepția noastră asupra literaturii s-a schimbat. Până la urmă, suprarealismul a făcut parte din spiritul timpului, din această mișcare a re-gândirii omului și a lumii, iar manifestul lui Luca și Trost spune, chiar fără să o intenționeze, tocmai faptul că suprarealismul preia ceva din influența asupra gândirii

²⁵ Gherasim Luca et Trost, p. 27.

²⁶ Gherasim Luca/ Trost, *Presentation de graphies colorées, de cubomanies et d'objets* (Bucarest, Sala Brezoianu, 7 janvier-28 janvier 1945).

a cuceririlor științifice, în felul acesta folosindu-se de ele și nu determinându-le.

Între personal și universal

De observat, încă o dată, că fiecare dintre cei doi încerca să absolutizeze propriile experimente, pentru a le da drept de funcționare în sfera suprarealismului, pentru a le acredita internațional. Orgoliu și naivitate și, fără îndoială, poză, ceea ce este tipic, de altfel, pentru avangardiști, mai întâi, iar apoi pentru suprarealiști. Binomul introspecție-extrovertire face parte din profilul suprarealiștilor. Descrierea stărilor interioare este făcută publică, utilizând accente sonore și afectând o anumită infatuare. Ei vor să surprindă în modul cel mai spectaculos. Relația lor cu psihanaliza, atât din punctul de vedere al autoscopiei, cât și din acela al dezvoltării pentru ceilalți, chiar îmbrăcând procedee artistice, conduce la aceeași relație histrionică cu publicul. Mai toți scriitorii și artiștii avangardei și ai suprarealismului au avut o înclinație funciară către teribilism, către cabotinism. Să nu se uite că mișcarea Dada a luat naștere într-un cabaret, cu un spectacol care atinge teatrul, improvizatia, *happening*-ul și că nu o dată dadaistii și suprarealiștii s-au manifestat scandalos. Este o proiectare dinspre înăuntru spre înafară, cu pretenția de unicitate universalizată. Înșușirea de către devoți, chiar între cei de azi, a acestei mentalități, fie la nivel de imitație, fie interiorizată necritic, este o dovadă că se regăseau sau doreau să se regăsească în confesiunile cu pretenții mantrice ale acestor maeștri cu psihologie de adolescenți. E ceva spirit de religiozitate în aceasta, spirit, de altfel, recunoscut mișcării suprarealiste.

D. Trost era inițiatorul și promotorul așa-numitei „grafomanii entopice“, o metodă de a desena folosind, socotea el, resursele subconștientului. Metoda consta în a identifica pe o foaie de hârtie albă acele locuri sau puncte care se prezentau ca imperfecțiuni sau impurități rămase de la fabricație și de a le uni prin linii. Desenul rezulta din ansamblul acestor linii. Un fel de test Rorschach, unde de fapt, subconștientul sau inconștientul nu joacă vreun rol decât în interpretarea desenului rezultat.²⁷

Luca se prelua, pe lângă non-oedipianism, de cubomanie. „Practic, cubomania este obținută prin decupări și recompuneri aleatorii sau nu a unor reproduceri după picturi de maeștri din secolele trecute. Spre deosebire de metoda colajului, care constă în asamblarea de materii diferite, cubomania operează pe un singur obiect. Dar, la fel ca și colajul, ea intervine în timpul liniar și perturbă unitatea dată a obiectului.“ descrie metoda, mai bine decât a făcut-o inventatorul ei, Petre Răileanu, unul dintre cei mai fini și mai avizați monografi ai autorului *Vampirului pasiv*.²⁸ Că să simplificăm lucrurile, numele de cubomanie este originat în acela de cubism, iar tehnica este, de fapt, tot de inspirație cubistă, tehnica nefiind aceea a picturii sau a sculpturii,

²⁷ Ea apare ilustrată în *Vision dans le cristal. Oniromancie obsessionnelle*. [Bucarest], Éditions de l'oubli, 1945.

²⁸ Petre Răileanu, *op. cit.*, p. 239.

ci a colajului, adică o întoarcere la principiul dadaismului de a reasambla materialul, într-o nouă ordine sau structură, după ce a fost descompus.

Revenind la întrebarea din debutul acestor rânduri, anume aceea dacă Trost și Luca au făcut literatură sau filosofie, se poate spune că nu au făcut nici una, nici alta, ci au făcut pur și simplu ideologie, adică mai puțin decât oricare dintre cele două. *Dialectique de la dialectique* este un cocktail de concepte filosofice și științifice, de lozinci revoluționare marxiste, de retorică sonoră, nu de puține ori abracadabrantă, cu o recuzită lexicală aproape gotică (a se vede finalul, pe care nu îl mai reproduc aici) într-o singură expresie, o mostră de suprarealism. Și nimic mai mult.

Dar acest travaliu la manifest, ideile lui, chiar așa cum se înfățișează, cu tot eclecticismul lor pompos, vor avea consecințe mai târziu, pentru Luca, în orice caz, pentru că atașamentul lui de tinerețe față de materialismul dialectic se va răsfrânge în chip fericit în opera lui. Dacă suprarealismul a dat vreo capodoperă, atunci aceasta este „*Passionnément*“, de Gherasim Luca, unde tensiunea ontică a limbajului este un succedaneu al devenirii omului și, chiar, a înseși realității, a mării realități a Universului.

A motiva, așa cum o fac cei care evită din răspuțeri să discute despre angajamentul comunist al lui Gherasim Luca, făcând o confuzie impardonabilă între condiția de membru la unei formațiuni politice pe care, până la urmă, poetul o va și părăsi, întrucât comunismul lui (ca și al celor mai mulți dintre avangardiști și suprarealiști) și al comuniștilor înregimentați în partidele respective din Internațională, nu mai erau compatibile (ceea ce nu anulează originea marxistă a tuturor orientărilor lor), sub cuvânt că poemul trebuie înțeles din perspectivă esoterică este un argument a cărui acoperire, la o examinare atentă, se dovedește prea puțin însemnată. Alchimia nu se exclude, dintre științele esoterice, dar ar fi o soluție prea simplistă și, mai ales, superficială și neavizată. „*Passionnément*“ contrazice doctrina alchimică, ordinea procedeelelor de trecere de la *nigredo* la *albedo*, de la *solve* la *coagula*, pentru că în celebrul poem ecuația are ordinea *coagula et solve*. Mai degrabă trebuie să admitem doar o influență dinspre alchimie (majoritatea suprarealiștilor s-au interesat de alchimie, însă nu e locul aici să dezvolt această direcție), dar nu o ilustrare a principiilor alchimice în ordinea lor care să ducă la triumful Marii Opere. Pentru că aici Marea Operă se distruge, o dată atinsă. Ceea ce e dialectică, e negare a negației, e ciclul universal, iar nu triumful definitiv al ordinii asupra dezordinii, al materiei superioare asupra celei inferioare, a spiritualului asupra amorfului, mineralului.

Dar despre dialectica din „*Passionnément*“ am tratat pe larg cu mulți ani în urmă, cu ocazia comemorării a unui deceniu de la dispariția tragică a poetului (v. „Observator cultural“, nr. 212, 16 martie 2004). Ceea ce rămâne este acest drum paradoxal, aparent, de la ditirambii specifiți unui militantism inflammat și pueril din *Dialectique de la dialectique* la o operă ce a marcat fundamental poezia secolului al XX-lea și continuă să o facă.

Valentin COȘEREANU

Desculț în iarba copilăriei. Ipoțeștiul în opera lui Eminescu

Prefață

Valentin Coșereanu face parte din herbul ales al pasionaților fără odihnă. Înfăptuirile sale stau mărturie. Cartea de față, bunăoară, ilustrează exemplar pasiunea osmotică pentru Ipoțești și opera eminesciană, pasiune determinantă pentru viața însăși a autorului. *Locul*-a slujit ani de-a rândul: în configurația de astăzi, Memorialul Ipoțești – Centrul Național de Studii „Mihai Eminescu” este rodul dăruirii și abnegației lui Valentin Coșereanu. *Opera* eminesciană a străbătut-o, de asemenea ani de-a rândul, căutând îndeosebi trainica relianță dintre „lumea cea aievea” și „lumea-nchipuirii”, i.e. rezonanțele dintre microcosmosul ipoțeștean și cosmosul diafan al creației poetului. Tărâmul ierbii și tărâmul metaforei apar astfel ca două realități distincte, dar inseparabile. Rodul *hermeneutic* al căutării a fost volumul *Ipoțești sau realitatea poeziei* (2010, 2015), în vreme ce cartea aceasta cristalizează

însăși căutarea. Altfel spus, *Desculț în iarba copilăriei* iluminează retroactiv devenirea studiului academic amintit, cele două volume dovedindu-se realități coextensive ale pasiunii făptuitoare ce-l locuiește pe Valentin Coșereanu. Aceeași constantă pasiune interogativ-comprehensivă l-a determinat să alcătuiască *prima ediție cronologică integrală* a poeziei lui Eminescu, recent apărută în prestigioasa colecție de *Opere fundamentale* de la Academia Română. Este o ediție „de cea mai mare importanță”, remarcă fondatorul colecției, acad. Eugen Simion, întrucât urmărește, simultan cu reorganizarea în timp, sincronicitățile socioculturale pentru fiecare poem eminescian.

Desculț în iarba copilăriei derivă parțial din această monumentală ediție și concretizează, precum mărturisește autorul însuși în *Cuvânt lămuritor*, o năzuință dezbătută

odinioară cu Petru Creția: anume aceea de a-i reda *locului lumina ce transpare din/răzbate în* opera lui Eminescu. În numele acestei nobile năzuințe, Valentin Coșereanu asumă deliberat dublul risc ce decurge de aici – resuscitarea dispușei biografie-creație, pe de o parte, iar pe de altă parte, supralicitarea interpretării –, convins fiind, pe bună dreptate, că orice cunoaștere crește din îmbinarea experimentului cu intuiția. Riscul cu pricina este desigur *inerent*, în măsura în care năzuința reprezintă singura cale către *cunoașterea neîmpărțită*, cum ar spune Ion Barbu, a existenței și creației eminesciene. Zona în care Valentin Coșereanu își desfășoară questa nu face însă abstracție de limitele semnalate de Alain Guillerrou deja, după care exigențele de artist ale lui Eminescu transgresează legăturile operă-viață. Numai că este vorba despre o *transgresiune integratoare*, de o zonă stăpânită de o *umbră luminoasă*, mediană și mediatore între sensibil și inteligibil; într-o lume de neguri... Eminescu a întrevăzut această *lume imaginală* (*mundus imaginalis*, la Henri Corbin) pe care Valentin Coșereanu o focalizează reflexiv, căutând urmele din iarba copilăriei și reverberațiile, de asemenea transtemporale, ale incandescenței iubiri dintâi. Prefirând empatic scrierile eminesciene – poezie, proză, dramaturgie, fragmentarium, corespondență – căutarea sa orbitează în jurul acestui *nucleu bivalent*, copilăria și iubirea adolescentină, plasat sub zodia trecerii. *Floare de tei și Stelele-n cer*, printre ultimele texte ale poetului consacra această trecere fără nicio umbră.

Valorizând locuirea la Ipotești ca locuire în cosmos, Valentin Coșereanu nu se oprește la oblicirea engramei locului în operă (casa, incinta, locul, pădurea, familia, iubita), ci re-îvestește totodată locul cu atribute noi, generate de procesul de sublimare poetică. În acest mod, individualitatea imaginii și generalitatea conceptului reflectă un prund de co-geneză a *realității poetice* cu *realitatea*. Inseparabilă de profunzimea sensului, profunzimea formelor *realității* se învâluie astfel de misterul pe care orice mare creație (poetică) îl generează, căci poezia *deschide* scara realului și, precum spune Roberto Juarroz, *adaugă realitate realității*. Identificate cu mîgală de orfevru, însemnele iubitei de la Ipotești, de pildă – de la *De-aș avea...* la *Stelele-n cer*, trecând *Prin nopți tăcute*, *Ondina*, *Cezara* etc., etc. –, configurează un arhetip feminin ireductibil. Acest arhetip „topește” carnația și chipul „presupusei Casandre”, potențându-le, totodată, iar Valentin Coșereanu urmărește cu deosebire acest complex dinamism contradictoriu. Leitmotiv al comentariilor sale care însoțesc fiecare text, inclusiv pe acelea în care incertitudinea corespondențelor domină – cum ar fi *O călărire în zori*, dar, spune Duchamp, și privitorul face tabloul –, iubita de la Ipotești reprezintă, consideră Valentin Coșereanu, *forța gravitațională* a universului copilăriei și a imaginarului maturității eminesciene, în egală măsură. În raport cu aceasta, înfățișările multiple ale codrului, laolaltă cu lacul, izvorul și vâlcioara devin forțe de coadaptare a palpabilului cu pulsuniile astrale. Între iarbă și stele, *mundus imaginalis* cristalizează indicibila *relianță* dintre sensul lumii și sensul existenței în lume. Creația poetică, al cărei mister „ține de domeniul misterele cosmogonice” (Lucian

Blaga), este singura cale ce duce pe tărâmul imaginalului, același pe care numai copilăria îl mai cunoaște în enigmatica lui profunzime.

Perpetuându-se în cugetul poetic, endosmoza sufletească săvârșită în copilărie (*O, rămâi...*, *Copii eram noi amândoi*, *Și flori de gheață în ferești* etc.) participă la devenirea lumii infinite a Sensului, o lume în care orice *crux interpretum* trezește la *cogitatio* și dezvăluie, astfel, „țandăra de aureolă” purtată de fiecă lucră (Arghezi). Prospețimea iscoditoare a privirii copilului consună cu privirea „imaginalizantă” a poetului; Giovanni Pascoli, citat de către Valentin Coșereanu în glosele sale, a văzut bine. De aceea, tărâmul Ipoteștilor se ivește sub atâtea chipuri și corpuri sonore în opera eminesciană. Urmând unei celebre afirmații a lui Novalis – după care *poezia este realul absolut* –, am putea spune că investigația lor echivalează cu dezvăluirea *concretului*; *concret* vine de la *concretere* „a crește împreună”. *Ipoteștii lăuntrici și Ipoteștii reali cresc laolaltă*, iar „icoana lor estetică” este *lumea imaginală*. În fond, în această carte-estuar, Valentin Coșereanu de *această creștere* este interesat, și nu de riguroase corespondențe, de realiste transpuneri ori de limanuri pozitiviste. Chiar dacă în demersul său „detectivistic” demonstrația, invocată de Creția, nu i se arată uneori până la capăt, e – preluând expresia lui Al. Ciorănescu despre opera lui Ion Barbu – „ca greșeala lui Columb”: mulțumită ei, știm de continentul pe care numai poetul și copilul îl înstăpănesc pe de-a-ntregul, „în întinderea și adâncimea lui”. Acest „continent” și *mundus imaginalis* sunt totuna. Inefabilul său, conturat cu fervoare de-a lungul cărții, este ilustrat pe măsură și de picturile în *sfumato* create de către Mircea Dumitrescu în aceeași lumină ce tainuiește iarba copilăriei poetului.

Într-o lume din ce în ce mai dedată destrămărilor culturale, tot mai sufocată de non-locuri și de tenace goropisme, demersul lui Valentin Coșereanu este unul aparte și se cuvine prețuit ca atare. El demonstrează că, unind iarbă și stele, vizibil și invizibil, gândirea creatoare nu este nici *ex nihilo*, nici *cum nihilo*: realitatea transtemporală și transspațială a Sensului emerge în bună măsură din izvoarele *realității*-aici. Scamatoriile textualist-deconstructivist-postmoderniste și demonii teoretici nu pot ocula acest joc perpetuu, dinamic-contradictoriu (deci nedeterminist), dintre realitate, existență și operă; sublimarea nu este anihilare. Așa cum „Într-o lume de neguri/ Trăiește luminoasa umbră”, palpitul vieții și al țărâniei de care, în mod fatal, este legată, răzbate mai mult sau mai puțin perceptibil în cosmosul creației, astfel încât tainica *relianță* dintre realitate și realitatea operei vine dintr-un *anagnorismos* subtil, i.e. o recunoaștere care solicită „vremea și auzul”. Numai așa *lumea imaginală*, iscată între iarbă și stele se lasă întrevăzută. Pasionat reflexiv, Valentin Coșereanu caută și imaginează pași desculți în iarba copilăriei, iluminată de stele ce „ard depărtărilor”. Or, această căutare este o mărturie de existență pentru *mundus imaginalis*; ceea ce nu-i puțin lucru. Singura lume unde arborele crește în auz (Rilke) și „dănțuiesc stele în iarbă” (Blaga), e o lume ne-aievea, dar resimțită ca prezentă. Un distih din *Povestea magului călător în stele* îi arată

limpede chipul: „Deși nu sunt aievea aceste lumi solare/ El tot le vede, simte, le-aude și le are“.

O lume de lumi, aceasta este mundus imaginis.
Pompiliu Crăciunescu

Cuvânt lămuritor

Dacă nu s-ar fi întâmplat ceea ce relatez acum, probabil că această carte n-ar fi apărut niciodată. Ea izvorăște din viața unei adânci și lucide prietenii.

Într-o seară plină de acalmie sufletească, o seară între multe pe care le-am petrecut împreună la Ipotești, Petru Creția era interesat (și discret incitat) de o descoperire a mea privitoare la tehnica eminesciană a repetiției: același portret/pasaj apare în creații diferite (câteodată chiar în aceeași), dar în așa fel recontextualizat, încât abia lectura multiplă dezvăluie că pasajele respective sunt identice. Sau aproape identice.

Am discutat atunci despre portretul fratelui mai mic al poetului, Ilie, suprainprimat câteodată peste chipul poetului însuși. După ce am analizat acest caz pe toate fețele, citind și recitind pasaje similare (cu precădere din proză), am extrapolat subiectul la întreg arealul ipoteștean, cu tot ceea ce reprezintă el în opera poetului: casa, incinta, familia, lacul, pădurea și, mai ales, iubita de la Ipotești, teme recurente în opera poetică îndeosebi. Cert este că Petru Creția a constatat că am har pentru acest soi de detectivistică literară, mărturisind că tema îl interesase și pe el o vreme, dar a tot amânat s-o adâncească. M-a îndemnat însă pe mine s-o explorez, considerând-o utilă și neabordată de istoria literară decât sporadic și superficial: abia de-ncolțesc, ici-colo, câteva locuri comune: iubita din Ipotești, natala vâlcioară etc.

La început am luat totul ca pe o joacă interesantă și amuzantă totodată. Numai că Petru era din ce în ce mai interesat de cum evoluează lucrurile, îndemnându-mă cu insistență să depistez sistematic toate textele poetice pe care le cred legate de acest aspect.

După un timp, i-am pus în față un teanc apreciabil de dactilografe. S-a uitat îndelung la ele, așa cum obișnuia cu orice înscrisuri, a zâmbit ca pentru sine, apoi m-a întrebat, testând, cum demonstrez că unele dintre ele (excepând pe cele deja cunoscute ca atare, pe care le puneam deoparte) sunt parte a acestui spațiu. Sărea de la o poezie la alta, întrebându-mă doar atât: *Cum demonstrezi?* I-am adus argumente diferite, care țineau de terminologie, de anumite imagini repetate, de atmosferă ori de comparația dintre contexte intrate în conștiința comună, luate ca atare și conexe tematicii respective. După un timp a ridicat privirea de pe foi: *La unele nu m-am gândit nici eu.* S-a uitat apoi lung și pătrunzător în ochii mei. *Sau nu m-am gândit cu argumentele tale.* După o pauză de reflecție, întreabă: *Te-ai angajat să scrii o carte pe acest subiect? Nimeni nu s-a gândit până acum la acest spațiu și cât loc ocupă el în opera lui Eminescu. Niciodată. Și e păcat. Poate o faci tu.*

Evident, am primit propunerea cu bucurie, căci privilegiul de a-mi fi dat mie tema unei cărți cu un subiect cel puțin controversat și atât de sensibil era unul de cea mai

mare responsabilitate față cu un tânăr prieten, cum eram eu în fața lui. Altfel, nu mi s-a părut niciodată că Petru ar fi fost mai bătrân ca mine. Învățam de la el ca de la un frate mai mare. Ar fi putut, desigur, s-o facă el, căci avea toate mijloacele la îndemână, dar a preferat s-o încredințeze altuia, mai apropiat și mai adâncit în subiect.

Motivat și de bucuria îndemnului, am continuat să selectez toate textele pe care le credeam convergente temei. Mă axasem atunci, așa cum am convenit, numai pe textele creației poetice. Dar fapte de natură organizatorică privind noul Centru de studii eminesciene de la Ipotești, pe care-l conduceam atunci, mi-au luat-o înaintea. Printre picături am reușit, totuși, să mă lărgesc aria cercetării la proză, dramaturgie, precum și la unele texte din *Fragmentarium*. Abia mai târziu am abordat și corespondența. Cum însă nu am rezervat în mod special un timp necesar încheșării unui volum, Petru Creția a găsit de cuviință să mă amenințe în mod direct: *Dacă nu scrii tu cartea despre Ipotești o voi scrie eu!* Atunci am simțit că cerul mi-a căzut pe cap, că joaca se transformase în ceva cu mult mai serios și mai responsabil și m-am apucat să lucrez noaptea.

Astăzi știu câtă disperare am trăit atunci, convins fiind că pot s-o fac, dar nu știam (ca acum) că amenințarea nu era una reală; era doar o formă de a mă incita la scris. Cum însă convenisem încă de la Ipotești că el îmi va scrie prefața (ba, mai mult, am făcut un legământ, spunându-mi franc că îmi va face prefețele tuturor cărților pe care le voi publica), a pus mâna pe creion și a scris un text de recomandare unei presupuse edituri. Îl reproduc aici, considerându-l atul convingător al cărții:

Textul conține totalitatea textelor eminesciene referitoare la Ipotești, sunt copiate sale. Locul Ipoteștilor în opera lui Eminescu, pînă acum neșut în întinderea și adâncimea lui, este mai important, în cadrul operei literare.
(deciit omie spațiu locuit vcedată de Eminescu și si marcată de scenele de la început pînă la sfîșit.
Antologia este amplu comentată, text de text, spre de autarul ei, și prezentată de Petru Creția și ilustrați cu numeroase imagini ale Ipoteștilor și împrejurimilor sale, precum și ~~scenă~~ reproducerea după manuscrisul.
Petru Creția

Eram conștient că subiectul este, desigur, unul spinos și delicat, căci „cearta“ dintre criticii literari privitoare la raportul biografie-operă nu datează de azi, de ieri. *Subiect dificil, relație mereu controversată pentru că, se știe de la Proust și Valéry încoace, estetica acceptă greu identitatea dintre «eul biografic» și «eul profund» (adevăratul creator al operei). Sub presiunea acestei disocieri, critica literară nu justifică opera prin cauzalități din afara ei și nu trăiește într-un univers determinabil. Iată, dar, de ce este util să cunoaștem biografia unui creator, nu pentru a explica [...] opera lui, ci pentru a vedea cum o viață se transformă, după vorba lui Malraux, într-un destin... Și, apoi, biografia în sine poate fi o operă de creație, având ca erou pe*

autorul de pe copertă (omul biografic pe care îl cercetează cu o mare acuitate Saint-Beuve).¹

Dar critica literară nu este nici de sorginte divină, nici nu are un drept de veto, care să interzică abordarea subiectului și altfel decât o impune/teoretizează ea. La urma urmei, întocmai ca în știință, care se bazează atât pe experimente de același gen cât și pe intuiții, mi-am luat libertatea unei demonstrații chiar împotriva unor păreri autorizate: mi-am asumat, adică, riscuri majore în numele unei demonstrații care nu s-a făcut până acum. Ori nu s-a făcut în toată adâncimea și toată amplitudinea ei, ci doar cu totul sporadic și neînsemnat, cum reliefa mai sus.

Conștient, pe de altă parte, că *În realitate, Eminescu nu se supune decât exigențelor de artist [...], căci opera lui [...] nu este legată de viața sa decât în anumite limite. A despărți această operă de o biografie riguroasă înseamnă a se condamna la false sensuri, dacă nu la contrasensuri. Dar a o interpreta în întregime, și pas cu pas, ca pe o mărturie autobiografică, înseamnă a risca pseudo-descoperiri, naivități sterile și uneori erori redutabile. De fapt, autobiografia nu ocupă aici decât o zonă: jocul de corespondențe între niște limite ce nu trebuie niciodată depășite.*²

Faptul că, așa cum afirmă Alain Guillerrou, *opera lui Mihai Eminescu nu este legată de viața sa decât în anumite limite*, tocmai de aceste limite facem uz atunci când același autor spune că *autobiografia nu ocupă aici decât o zonă*. Prin urmare, am preluat această zonă, adâncind-o, ținând cont de girul și autoritatea eminescologului și prietenului Petru Creția.

Publicând această carte, care derivă parțial din ediția apărută în colecția de *Opere fundamentale*, nutresc gândul că ea va schimba optica, demersurile sporadice și locurile comune care ne-au obișnuit să ne raportăm la spațiul ipoteștean – cum spunea Petru Creția. Și asta într-o măsură nedrept de limitată.

Respectând principiul cronologic, am împărțit pe capitole tematica ipoteșteană, raportând-o la poezie, proză, dramaturgie, și fragmentarium. Am găsit de cuviință să adaug la final și partea de corespondență care se referă la subiect, întrucât în ea sunt dese și abundente referiri la familie și la Ipotești, lucruri care, până acum, au fost trecute cu vederea, ori, cum spuneam mai sus, au fost tratate superficial și sporadic.

Desigur, mulți se vor întreba ce rost are, în fond, această carte? Lăsând deoparte interesul, îndemnul și preocuparea unui cărturar ca Petru Creția, am vrut cu tot dinadinsul să atrag atenția, comparându-l pe Eminescu cu Leopradi, că la poetul român (un lucru nedezbătut până acum), iubirea cutremurătoare și limpede, delicată și transfiguratoare, manifestă ca o fantasmă dulce dar hrănită de un adevăr trăit ca atare, curge ca izvorul atât de-a lungul unei vieți întregi, cât și de-a lungul unei creații, așa cum, la noi, mai rar s-a întâlnit. Iar dacă s-a petrecut, ea a fost, cel puțin în literatură, oarecum bombastică și convențională.

Iubirea poetului față de presupusa Casandră din Ipotești, tulburător de reală, a curs ca un ceas dalian de-a lungul unui timp indestructibil în creația eminesciană. Ea nu se va putea

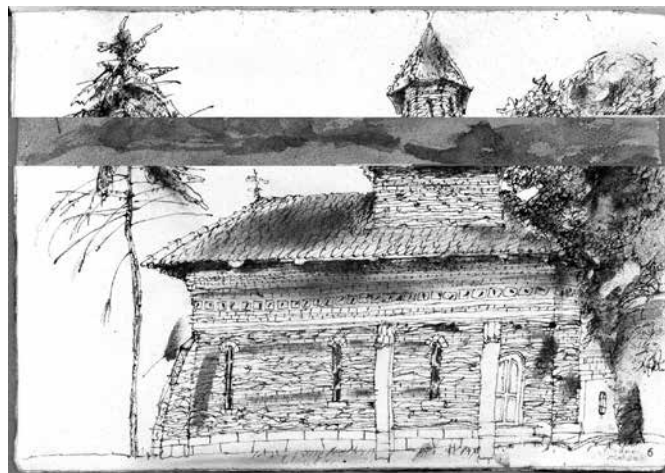
compara niciodată cu iubirea maturității față de Veronica, cea care va declanșa gelozii și misoginisme lumești. Iubirea intensă din copilărie este un act cu totul special, care trăiește în coconul propriu, dulce și neprihănită, izolată de cabotismul vieții ulterioare, neajutorat de terestră, când, vorba lui Evtușenko, *Plătim cunoașterea prin repetări*. Nu spunem prin aceasta că Eminescu nu a iubit-o pe Veronica; numai că iubirea pentru Casandra a fost altceva: un dat singular, trăit și rețrăit/sublimat în operă, hărăzit de divinitate. Un dat fără pereche, așa ca-n *Ursitorile*:

Numai tu vei mai avea
Ce nu are nimenea,
Că acum ți-e dat de soarte
Viață fără moarte,
Și ți-e dată tinerețe
Fără bătrânețe.

*

La urma urmei, fiecare autor are dreptul să propună într-o carte și altceva decât ceea ce s-a încetățenit până acum chiar în opurile unor personalități consacrate. Cât despre ilustrațiile volumului, NU întâmplarea face ca acestea să fie creația unui grafician de talia lui Mircea Dumitrescu: ele au fost inspirate și desenate chiar la Ipotești, în atmosfera plămădirii unui Eminescu tânăr și într-un spațiu atât de îndrăgit de poetul care s-a stins la numai 39 de ani. A rămas însă vie, în nemuritoare creație, iubirea pierdută *Ca o spaimă împietrită ca un vis încremenit*.

NB: Când dezbăteam cu Petru Creția, la Ipotești, aspectele mai sus arătate, prețioasele manuscrise eminesciene de la Academia Română, nu erau încă reproduse. Acum, însă, când ele pot fi cercetate în ediția facsimilată coordonată de Acad. Eugen Simion, acestea nu-și mai au rostul în volum, așa cum dorea Petru Creția. Cine vrea să le cerceteze, de-a lungul, de-a latul și în adâncul lor, cum propunea eminescologul, o poate face în ediția menționată. E chiar un îndemn.

(Fragmente din volumul *Desculț în iarba copilăriei. Ipoteștiul în opera lui Eminescu*, în curs de apariție la Editura Junimea, col. *Eminesciana*, nr. 100. Cu desene realizate la Ipotești de Mircea Dumitrescu.)

¹ Eugen Simion, *Cuvânt înainte* la volumul *Eminescu, realitate și sublimare poetică*, București, Editura Muzeul Literaturii Române, 2010, p. I.

² Alain Guillerrou, *Geneza interioară a poeziilor lui Eminescu*, Cu un cuvânt al autorului către cititorii români, Traducere de Gh. Bulgăr și Gabriel Pirvan, Iași, Editura Junimea, colecția *Eminesciana* – 11, p. 167.

Theodor CODREANU

Mihai Cimpoi: Întoarcere la Luceafăr

Eminescu a devenit, de la sfârșitul anilor '70 ai secolului trecut, un *continuum exegetic* al bogatei cariere de istoric și critic literar a academicianului Mihai Cimpoi: *Narcis și Hyperion. Eseu despre poetica și personalitatea lui Eminescu* (Chișinău, 1979, 1986; Iași, 1994), *Căderea în sus a Luceafărului* (Galați, 1993), *Spre un nou Eminescu. Dialoguri cu eminescologi și traducători din toată lumea* (Chișinău, 1993; București, 1995; „Mă topesc în flăcări“, ediție adăugită, Chișinău – București, 1999, 2001), *Plânsul Demiurgului* (Iași, 1999), *Esența Ființei. (Mi)teme și simboluri existențiale eminesciene* (Chișinău, 2003; Iași, 2007), *Mihai Eminescu. Dicționar enciclopedic* (Chișinău, 2012; ediție revăzută și adăugită Chișinău, 2018), *Spectacolul ontologic al rimei eminesciene* (Chișinău, 2018), *Hyperion și Demiurg. „Luceafărul“, mit și dramă existențială* (Iași, 2019). La acestea, se adaugă o ediție Eminescu, în opt volume, la Editura Gunivas (Chișinău), zece volume de antologii tematice și mărturii despre Eminescu ș.a., dar și întemeierea Centru-ului Academic Internațional „Mihai Eminescu“, preocupările eminescologice culminând cu Congresul Mondial al Eminecologilor, ajuns deja la 8-a ediție, toate la Chișinău.

Cu *Hyperion și Demiurg* (Iași, Editura Multimedia, 2019), Mihai Cimpoi arcuiește o acoladă de patru decenii peste exegeza închinată poetului sub semnul lui Hyperion și al Demiurgului, acoladă cum este, altminteri, și mult cumpănitul *Dicționar enciclopedic Mihai Eminescu*, realizând, în premieră, o asemenea enciclopedie dedicată științei numite *eminescologie*. În *Argument*, criticul începe cu întrebarea „De ce Luceafărul?“, răspunzând prevenitor, în maniera lui Mircea Eliade și a altor mari iubitori de Eminescu: „Pentru că este considerat apodictic/asertoric de majoritatea exegeților – români și străini – ca o operă coronară, ca un poem – sinteză ce finalizează imaginarul mitopo(i)etic eminescian. În el regăsim – rezumativ, quintesențial – marca

ontologică a omului român“ (p. 5). Căutătorul de *Esența a Ființei* în opera eminesciană nu putea să dea un alt răspuns motivator al întoarcerii la *Luceafărul*, de la care pornise în 1979. Și asta într-un an în care cartea lui Mihai Cimpoi se dovedește a nu fi singulară, întâlnindu-se cu o alta, masivă și substanțială, aparținând mai tânărului Lucian Costache: *Mihai Eminescu. Luceafărul înainte și după Luceafărul* (Onești, Editura Magic Print, 2019, 585 p., format academic). Grăitor mi se pare faptul că aceste două cărți vin într-o vreme când capodopera eminesciană intrase oarecum într-un con de umbră, încă pe urmele cărții din 1968 a lui I. Negoïtescu, *Poezia lui Eminescu*, accentuându-se odată cu fenomenul demitizant de la „Dilema“.

Cartea lui Mihai Cimpoi cuprinde trei secțiuni: în prima parte, șase eseuri despre *Luceafărul* (*Ființa eminesciană, Geneza poemului, Aruncarea tragică în depărtare, Orizonturi deschise și închise ale receptării, Un final à la G. Bruno, Variantele și versiunile „Luceafărului“*). Urmează două *addende*: prima cuprinzând două eseuri mai vechi despre *Eminescu, poet tragic și Eminescu, Nietzsche și Heidegger*. A doua reproduce versiunile *Luceafărului*¹ (după antologia din 2001 realizată de Magda Ursache și Petru Ursache), include, apoi, o bibliografie, referințe critice și un indice de nume. Spre deosebire de alte cărți ale autorului, aceasta din urmă se remarcă printr-o mai mare preocupare pentru concentrarea ideatică, probabil în spiritul experienței esențializării din dicționarul enciclopedic, ceea ce o face accesibilă unui câmp larg de cititori. Neplăcute, din păcate, erorile de culegere computerizată rămase necorectate de editură, meteahnă deloc singulară la multe dintre casele de printare de azi.

¹ E de sugerat autorului să includă, într-o ediție viitoare, și versiunea Nicolae Georgescu, cea mai apropiată de voința auctorială.

Viziunea cercetării de față este una holistică, în sensul dialecticii lui Hegel pentru care *adevărul* este întotdeauna *întregul*. Acesta mi se pare a fi punctul maxim al întâlnirii dintre Eminescu și Hegel, cu atât mai mult cu cât în privința soluționării antitezelor cei doi se despart, în beneficiul modernității poetului nostru, pentru care antinomiile nu se rezolvă prin *sinteză*, ci prin *armonizare* sau, la extremă, devin *insolubile*, căzând în ceea ce poetul numește „antiteze monstruoase”, zămislitoare ale *răului* în lume. În consecință, Eminescu se apropie, mai degrabă, de logica dinamică a contradictoriului (Ștefan Lupașcu, recunoscut, astăzi, ca principal precursor al *transdisciplinarității*), cum am încercat să argumentez încă din cartea mea *Eminescu – Dialectica stilului* (1984).

Partea originală a abordării lui Mihai Cimpoi, pornind de la *Lucașul*, este că, printr-o curajoasă trecere a antitezelor hegeliene prin gândirea lui Nietzsche și Heidegger, se apropie esențial de *mitopo(i)etica* eminesciană, ajungând, finalmente la concluzia inevitabilă a *eșecului antitezelor* din finalul atât de controversat al *Lucașului*, în strictă consonanță cu vizionarismul eminescian. Și trebuie să ne fie de profundă atenționare că finalul poemului l-a nemulțumit adânc pe Eminescu, poetul nerecurgând la soluția mai facilă a sintezei hegeliene (cum ar fi vrut, poate, Constantin Noica, dar în numele conceptului său de *devenire întru ființă*), ci s-a gândit la Giordano Bruno, deopotrivă filosof, om de știință și poet. Mihai Cimpoi apelează, grăitor, la prelegerile de estetică ale lui Hegel, mai ales la considerațiile despre *tragedie*, care sunt mai nuanțate decât lungile speculații din *Fenomenologia spiritului*, pentru care Eminescu n-a avut organ, preferându-i pe Kant (care lasă antinomiile în așteptare) și pe Schopenhauer, cu insolita lui *voință* obscură. Neînțelegând profunzimea insondabile ale *voinței* oarbe de a trăi, interpreții lui Eminescu, începând cu Alexandru Grama și până la contemporanii noștri, au depistat în „influența” schopenhaueriană principala cauză a *pesimismului* eminescian. Mihai Cimpoi este unul dintre puținii exegeți eminescieni care, de ani buni, a părăsit, cu argumente, falsul *pesimism* al poetului nostru, ridicând lucrurile la un alt nivel de Realitate spirituală, anume la *categoria estetică a tragicului*. Prin comparație, pesimismul este o *ideologie*, pe când tragicul ține de *ontoestetică*. Diferența este strivitoare.

Eminescu a fost un *caracter* în absolutul cuvântului și de aici se produce aruncarea asumată, lucidă, în *destin*, fundamentul ființei tragice. Mihai Cimpoi citează această ecuație existențială din Hegel: „...tăria și egalitatea caracterului rezistă până la pieire fără să se frângă, păstrându-și în chipul acesta cu neclintită energie libertatea sa subiectivă în fața tuturor împrejurărilor și nenorocirilor”, încât împăcarea caracterului „cu destinul ce i se hărăzește, deși amar, este pe măsura acțiunii sale”², această împăcare fiind asigurată prin religie. Criticul mai invocă și antinomia fundamentală din filosofia kantiană, irezolvabilă la nivelul *rațiunii pure*: despicierea Ființei în *numen* și *fenomen*,

depistată în cele două ipostaze: Lucaș și Hyperion, cel dintâi iluzionându-se cu transcenderea dintre numen și fenomen, al doilea aflându-și natura incompatibilă cu aceea pământescă, a *chipului de lut*, străbătând infinitul și ajungând la Părintele ceresc, acolo unde nu există *nici timp, nici loc, nici moarte*. Ar fi suficiente date pentru a deduce structura tragică a capodoperei eminesciene, subliniată prin revitalizarea categoriei ontoestetice a *departelui*, din hermeneutica lui Edgar Papu³. Ființa mundană și ființa numenală stau, deopotrivă, sub semnul tragicului, încifrat în dualitățile: Lucaș/Hyperion, Fata de împărat/Cătălina: „Avem, în fond, codificate mitopo(i)etic, două drame generate de nostalgia *departelui* cosmic și de nostalgia *departelui* mundan. *Departele* e factorul problematizant, este generator de aporii în ambele cazuri, de căderi în zona neantizatoare a irezolvabilului.// Biruitor este *predestinatul*, caracterizat spațial în *locul lui menit din cer* și în *cercul strămt pământesc*, orice încercare de ndepărtare de acestea eșuând dramatic” (p. 26).

De fapt, Mihai Cimpoi identifică aici o triplă dramă, a treia (disputa dintre Hyperion și Demiurg) fiind rezolvată prin recunoașterea/impăcarea celui dintâi cu Tatăl ceresc prin admiterea egalității ființiale/divine. Paradoxal însă, această împăcare a lui Hyperion cu sine însuși și cu Demiurgul este și cea mai obscură dintre toate, aruncându-ne în ambiguitatea religioasă a unei *Treimi de o Ființă* amenințată de o erezie de tip *gnostic*. Se pare că aici este izvorul nemulțumirii poetului privitor la finalul poemului, dezavuat, într-un fel, și de Noica, atunci când contrazice izolarea mândră a *generalului* față de cuplul fericit din codru. Menirea lui Hyperion se confirmă, spune Noica: a lăsat dăra de lumină peste lume, aceea a *iubirii*, în pofida refuzului orgolios din final la ultima chemare a Cătălinei: „Căci ființa nu înseamnă întruparea și moartea generalului și lumea celor trecătoare, ca împlinire a acestora întru și prin general, chiar dacă ele vor fi trecătoare și generalul va rămâne, în felul lui etern”⁴. Hățișul de contradicții care invadează dramele protagoniștilor, credea Eminescu, putea fi salvat prin cele două forme de infinit din gândirea lui Giordano Bruno, invocate și de Aurelia Rusu, exprimate paradoxal: *infinitul-infinit* și *infinitul-finit*, al doilea generator de suferință. În atare perspectivă se desfășoară drama lui Hyperion, observă și Alain Guillerrou: „Nici Dumnezeu cu adevărat, nici om deplin, Hyperion e hărțuit între eternitatea care e apanajul lui inalienabil – și care va fi refugiul său, – și eternitatea noastră suferindă, pe care el și-o închiupie greșit ca pe o etapă spre neant”⁵. Totuși, Demiurgul îl recunoaște (iar Hyperion o știe) ca ființă divină, ca ipostas al Treimii, iar ca geniu – om deplin: „Tu din eternul meu întreg/ Rămâi a treia parte/ Cum vrei puterea mea s’o neg/ Cum vrei să-ți dărui moarte”.

³ Edgar Papu, *Poezia lui Eminescu*, București, Editura Minerva, 1971.

⁴ Constantin Noica, *Introducere la miracolul eminescian*, București, 1992, citat de Mihai Cimpoi la p. 58.

⁵ Alain Guillerrou, *Geneza interioară a poeziilor lui Eminescu*, Iași, 1977, p. 376, citat de critic la p. 56.

² G.W.F. Hegel, *Prelegeri de estetică*, II, București, 1966, p. 629.

Lucaefărul este o operă atât de complexă și adusă la maxima voință estetică, exceptând, poate, finalul care l-a nemulțumit (voință ontoestetică ce vizează noul concept eminescian al *frumuseții*, al „proporțiilor de mișcări”⁶, nu de *forme*, cum cred și astăzi criticii), încât lasă loc la *mii de interpretări*, care mai de care mai contradictorii. Căci lui Eminescu i se aplică exemplar ceea ce el a sesizat la Shakespeare, considerat de Harold Bloom, după cum se știe, centrul iradiant al canonului literar și cultural occidental. Iată ce spune Eminescu despre „divinul brit”, valabil și pentru sine: „Ca Dumnezeu te-arăți în mii de fețe/ Și-veți ce-un ev nu poate să te-nvețe” (*Cărțile*). Nu ne mai miră că unul dintre cei mai profunzi gânditori creștini, policulturali, cum ni se arată Eminescu, este tâlmăcit și răstălmăcit sub atâtea fețe, lipsindu-le, celor mai mulți dintre judecătorii lui, vocația să întrezărească dominantă ontologică și estetică a operei sale, concentrată, deopotrivă, și în *Lucaefărul*, la care, practic, a lucrat toată viața, începând de la prima poezie (în care vede deja imaginea Lucaefărului în Aron Pumnul) și până la treapta desăvârșirii de la 1883. Să nu ne mire, așadar, că unii l-au văzut „ateu”, alții gnostic, budist, kantian, schopenhauerian, platonician, romantic întârziat, clasicizant neptunic, vizionar plutonic, existențialist *avant la lettre*, baudelairian, primul nostru simbolist adevărat, paseist, reacționar, pesimist, tragic, naționalist, xenofob ș.a.m.d. Într-adevăr, Eminescu pare a fi de toate, din perspectivă strict monodisciplinară, încât orice exegeză este binevenită, ca oglindă a uneia dintre „miile de fețe” ale geniului eminescian. Dar din cauza numeroșilor arbori, riscăm, totuși, să pierdem din vedere pădurea/codrul, altfel zis, pe Eminescu.

În imediatul interes hermeneutic, să reținem imaginea *gnosticului*, asupra căreia se oprește și Mihai Cimpoi, întâlnindu-se cu studiile despre poem ale Rodicăi Marian, Felicie Șerban și Luciei Cifor, primele – coautoare și coordonatoare, alături de Dumitru Irimia, ale *Dicționarului limbajului poetic eminescian*, sub egida Universității „Alexandru Ioan Cuza” din Iași. Pornind de la acest dicționar, Lucia Cifor a publicat studiul *Ipoteze pentru o nouă interpretare a poemului „Lucaefărul”* (Cluj-Napoca, 2004). Autoarea polemizează cu opinia lui Cristian Bădiliță (despre care nu se poate spune că nu este inițiat în probleme de dogmatică creștină), opinie conform căreia poemul eminescian este (*anti*)*luciferic*, în sensul metafizicii creștine. Dimpotrivă, convine Lucia Cifor, este vorba de un *luciferism pozitivat pe linie gnostică* (p. 83), întrucât cele două *întruchipări* ale Lucaefărului nu constituie *întrupare* după dogma creștină. Figură a divinului, Hyperion aglutinează elemente creștine, precreștine și necreștine. Mântuirea prin iubire a cuplului din codru, în consecință, este una gnostică, tipic eminesciană. Hyperion rămâne o figură tragică, accentuată de întrebarea Demiurgului: *Și pentru cine vrei să mori?*

Se poate trage de aici concluzia fermă (cum au făcut-o și alții, Răzvan Codrescu, Tudor Cățineanu) că Eminescu nu trece de pragul gnostic în fața creștinismului, fapt care i-a determinat pe unii să-l considere chiar ateu? Tudor Cățineanu ajunge la imaginea tragismului eminescian tot prin confruntare cu problema *infinitalui*. Eminescu, remarcă Tudor Cățineanu, este unul dintre puținele genii ale umanității care au luat în serios problema *infinitalui*, adâncindu-se, dramatic, în ecuația antinomică *finit-transfinit-infinit*, care e tema tuturor temelor filosofice⁷. Poetul român a atins armonizarea antitezelor prin *iubire*. La extremă însă, ca și în cazul *infinitalui extensiv* al lui Pascal, poetul a ajuns la ceea ce Hegel a numit „răul infinit” iar Noica, un „cancer al infinitului”. Cele două forme de maximă negativitate a infinitului l-ar fi devorat pe Eminescu (vezi partea a doua a cărții lui Tudor Cățineanu, *Cercul problematic și dezagregarea*), aruncându-l în nebunie și moarte, dat fiind că *iubirea și prietenia* echilibrează antitezele doar în *finit*, nu și în *transfinit* și *infinit*: „La Eminescu, ele nu sunt transferabile în *transfinit* (respectiv în «*infinit*»), așa cum se întâmplă cu *iubirea* în religia și teologia creștină, sau cu *prietenia* în viziunea lui Noica. Operațional (și transferabil) pe toate cele trei registre ontologice – *finit*, *transfinit*, *infinit* – este la Eminescu doar *dorul*”.

Altfel spus, și filosoful de la Cluj-Napoca ajunge la imaginea unui Eminescu devorat de „cancerul infinitului” care l-a împiedicat să se ridice până la iubirea creștină, de unde tragismul existenței poetului, care i-a adus nebunia și moartea. Iată o soluție inedită, la atâtea altele, care se adaugă la etiologia bolii lui Eminescu! Oricum, trebuie luată în considerare ca și recente contribuții ale lui Dan Toma Dulciu⁸. Problema care se pune este aceea dacă *dorul* eminescian este incompatibil cu iubirea creștină, așa cum preconizează Tudor Cățineanu. Textul *Lucaefărului* spune limpede: *El zboară, gând purtat de dor,/ Pân' piere totul, totul*. *Dorul* acesta eminescian e *nemărginit*, transferabil, altfel spus, în *transfinit* și în *infinit*. Dacă Iisus este *Calea, Adevărul și Viața*, atunci ființa eminesciană le întrupează pe toate, ca în dogma Sfintei Treimi. Ce argumente am putea aduce că *dorul* eminescian nu e compatibil cu *dorul* lui Dumnezeu de oameni, omul fiind opera Sa culminantă în zilele Creației, dor care implică întruparea întru Fiul care e *sacrificat* tocmai în numele *iubirii* de oameni? Argumentul cel mai puternic ni-l aduce chiar Eminescu, punând în balanță Evanghelia cu celelalte religii și învățături: „Învățăturile lui Buddha, viața lui Socrate și principiile stoicilor, cărarea spre virtute a chinezului Lao-tse, deși asemănătoare cu învățămintele creștinismului, n-au avut atâtea influență, n-au ridicat atâtea pe om ca Evanghelia, această simplă și populară biografie a blândului nazarinean a cărui inimă a fost străpunsă de cele mai mari dureri morale și fizice, și nu pentru el, pentru binele și mântuirea altuia. Și un stoic ar fi suferit

⁶ A se vedea studiul nostru introductiv (*Poezia ca poveste a armoniei*) la Mihai Eminescu, *O sută și una de poezii*, București, Editura Academiei Române, 2017.

⁷ Tudor Cățineanu, *Echilibru și dezagregare*, București, Editura Sinapsa, 2002.

⁸ Dan Toma Dulciu, *Mihai Eminescu. Nevropatii atipice. Aspecte de patologie informațională*, Viena, 2018.

chinurile lui Hristos, dar le-ar fi suferit cu mândrie și despreț de semenii lui; și Socrate a băut paharul cu venin, dar l-a băut cu nepăsarea caracteristică virtuții civice a antichității. Nu nepăsare, nu despreț: suferința și amărăciunea întregă a morții au pătruns inima mielului simțitor și, în momentele supreme, au încolțit iubirea în inima lui și și-au încheiat viața pământească cerând de la tată-său din ceruri iertarea prigonitorilor. Astfel a se sacrifica pe sine pentru semenii săi, nu din mândrie, nu din sentiment de datorie civică, ci din iubire, a rămas de atunci cea mai înaltă formă a existenței umane, acest sâmbure de adevăr care dizolvă adâncă dizarmonie și asprimea luptei pentru existență ce bântuie natura întregă⁹.

Revenind la cartea lui Mihai Cimpoi, preocuparea pentru o altă formă finală a poemului, *înălțarea à la Bruno*, reduce în prim plan problema *infinitalui*, solidară, implicit, cu eminesciana *stare de'nțai* a lui Hyperion¹⁰: „El trebuie, și prin logica firească a continuumului imaginarului său mitopo(i)etic, și prin *neatârănarea sa ontologică* de nimic (valorificăm o sugestie a lui Edgar Papu) să nu se oprească din drumul (=zborul) său spre rațiunea de a fi a universului./ Lăsând în urmă pe cel ce nu e demn de a percepe infinitul și a se arunca *departe* acestuia, el s-o fi gândit, ca și Bruno, la «chipul de lut» pentru care «iubirea devine temeiul prin care un destin limitat se poate transforma într-o experiență a infinitului» (p. 89). Minus elitismul brunian din sonetul *Către iubire*. La aceasta, probabil, s-a gândit și Eminescu, în nota de pe mss. 2257, fila 429 verso, despre finalul *Luceafărului*: „Legenda *Luceafărului* (modificată și

cu mult înălțat sfârșitul à la Giordano Bruno)¹¹. Îmi place să cred că, prin această notă, poetul a prevăzut, peste ani, reacția celui mai de seamă filosof român eminescian, Constantin Noica. Dacă ar fi avut răgazul să „îndrepte“ finalul, ar fi trebuit să procedeze ca Brâncuși, care a avut o sarcină și mai grea la înălțarea *à la Bruno* a Coloanei Infinitului. Altminteri, cum am demonstrat în altă parte, Brâncuși este cel mai important împlinitor al esteticii eminesciene din întregul secol XX. Brâncuși sugerează *zborul* spre infinit, *gând purtat de dor* (Eminescu vorbește de „proporția de mișcări“, ca esență a noii estetici), prin înjumătățirea ultimului modul al Coloanei. Lui Eminescu trebuie să i se fi revelat că *răceala* finală, brutal raționalistă, a cuvintelor hyperionice, nu consonează cu *zborul inimii* din infinitul mic (perechea din codru), înghețând tocmai gândul purtat de dor al Luceafărului. Asta echivala cu întoarcerea la vechea ontoestetică, cea „proporțiilor de forme“, de care el se despărțise revoluționând canonul poetic: „S-a zis de mult că frumusețea consistă în proporția de forme. *Nimăru* (s.n.) nu i-a venit în minte că consistă în proporția de mișcări și, cu toate acestea, asta e adevărata frumusețe. Frumuseți *moarte* sunt cele cu proporție de forme, frumuseți *vii* cele cu proporție de mișcări. E evident că această proporție de mișcare unde nimic nu e prea întins, nici prea flasc, e o stare de echilibru – fericirea¹².

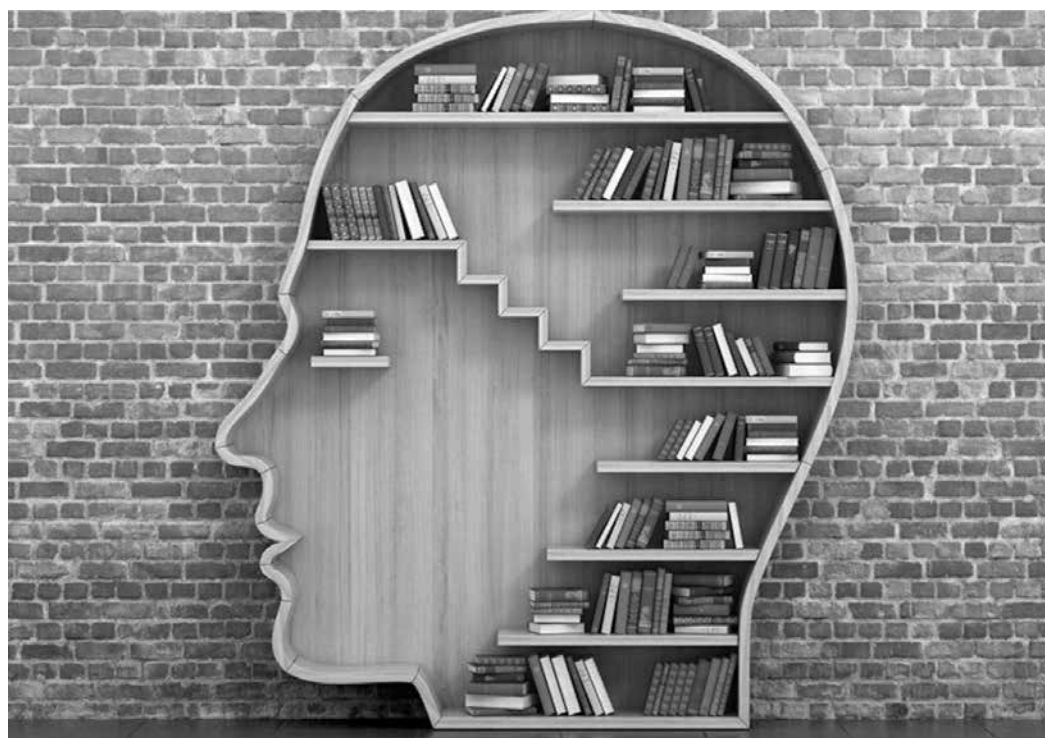
E ceea ce voia să desăvârșească poetul și prin finalul capodoperei sale. Uitase să spargă un *colț al cubului*, ceea ce va face, în schimb, Nichita Stănescu, în infinit mai modesta sa poemă *Lecția despre cub*.

⁹ *Timpul*, VI, nr. 81, 12 aprilie 1881, p. 1.

¹⁰ A se vedea filosofia eminesciană a *stării pe loc* (care e altceva decât *nemișcarea* eleată), în Constantin Amărieuței, *Eminescu sau lumea ca substanță poetică*, București, Editura „Jurnalul literar“, 2000.

¹¹ M. Eminescu, *Opere*, II, Ediție critică îngrijită de Perpessicius, 1943, Fundația Regală pentru Literatură și Artă, București, p. 453.

¹² M. Eminescu, *Opere*, XV, *Fragmentarium. Addenda ediției*, Editura Academiei Române, București, 1993, p. 332.

Petruș ANDREI

Theodor Codreanu – „Hyperionice“

Theodor Codreanu – eminescologul pe care îl *respect până la cer pentru curajul în ceea ce-l privește pe EMINESCU*. (Maica Benedicta (acad. Zoe Dumitrescu Bușulenga, în „Caietul de la Văratice“ – 2007)

„Hyperionice“ (Editura „Junimea“, Iași, 2019) este o carte excepțională, după cele treisprezece dedicate arheului Mihai Eminescu, „centru iradiant al canonului literar românesc. (Theodor Codreanu)

În același timp, a apărut și cartea scriitoarei Elena Condrăi „Convorbiri cu Theodor Codreanu“ – Itinerar în universul eminescian (Editura „Geea“, Botoșani, 2019. Diligenta scriitoare este organizatoarea Premiilor Eminescu – „Teiul de aur“ și „Teiul de Argint“.

„Hyperionice“ ne propune terapia prin cultură în vederea însănătoșirii literaturii și culturii române, pentru o mai dreaptă cinstire a ei în lume.

Din nefericire, în corpul românismului au intrat viruși iar țara pare că-și pierde imunitatea, nemaiaivând puterea de a-și crea anticorpi.

Impresionantul volum cuprinde trei mari secțiuni: „Ontoestetice“ (pp. 5-239; „Patografice“ (pp. 239-329) și „Două dialoguri“ (pp. 331-361).

Primul și cel mai amplu capitol debutează cu eseul „Limba ca taină a ființei“

Pentru genialul poet limba este „un fagure de miere“, ea este „stăpâna noastră“, cuminecătură, pe aceeași treaptă cu duhul bisericii lui Hristos, Biserica Ortodoxă Română fiind „Maica Spirituală a neamului românesc.“

Eminescologul Theodor Codreanu exemplifică prin versurile poetului nepereche simbolul limbii, pe de o parte, iar pe de alta evidențiază filipicele acestuia împotriva stricătorilor de limbă, în zilele noastre vădindu-se crasa incultură a unor categorii și, în special, în sfera politicului unde face ravagii. Autorul citează pe Eminescu, acesta afirmând că „Nu noi suntem stăpânii limbii, ci limba e stăpâna noastră“

În versurile sale Eminescu s-a ridicat împotriva stricătorilor de limbă: „Prea v-ați bătut joc de limbă, de străbuni și obicei/ Ca să nu se arate odată ce sunteți: niște mișei!“

Că în zilele noastre un Vasile Stati a inventat Dicționarul moldovenesc-românesc“ ține de noaptea minții.

Limba română, „cea mai poetică limbă din lume“ (Emil Cioran), este „împărăteasă“ la ea acasă iar pe mama care ne-a dat viață n-o schimbăm cu una mai frumoasă. Lectura mea empatică a produs un sonet chiar pe această temă:

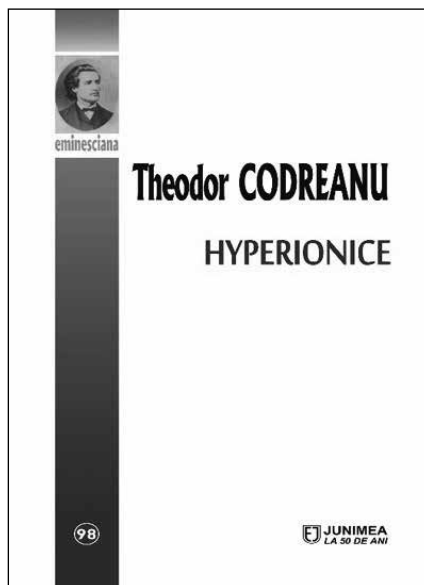
Sunt unele ce spun că-s mai frumoase

*Și, după cât se pare, mai bogate
Cu bunuri de aiurea căpătate
Și-anume la vedere acum sunt scoase.*

*De bună seamă că vor fi curtate
Că de la ele unii au foloase,
Mulți fluturi trag la firme luminoase
Și nu la cele mai întunecate.*

*Pe mine mă conduc alte criterii,
Drăguțele pot fi în jur puzderii,
Nu printre ele îmi găsesc aleasa.*

*De frumusețea mândrelor nu-mi pasă
Că am o mai frumoasă pe acasă
Și, pentru mine, ea-i împărăteasa.*

Eminescu este de părere că generațiile următoare vor trebui să lupte pentru îmbogățirea limbii române iar nu pentru sărăcirea ei.

„Toate acestea, afirmă Th. Codreanu ar trebui coroborate cu textele publicistice și cu cele literare având ca numitor comun ontologia arheității. Numai aceasta dă splendoare viziunii eminesciene asupra limbii, în genere, și asupra limbii române, în particular.“ (op. cit. pp. 19-20)

„Eminescu echivalează arheul cu Logosul, cu informația primordială“ (p.20)

Genialul poet gândea cuantic „într-o vreme când o asemenea gândire nu era posibilă“, în manuscrisele sale găsindu-se „prima referință românească și europeană la cuantă“ (p. 21)

Acestea toate și încă altele sunt motive bine întemeiate ca pe denigratorii lui Eminescu, Th. Codreanu să-i trimită la școală.

Periplu prin opera eminesciană continuă la fel de seducător cu „Ceva despre filosofarea eminesciană“. Cum cărțile se fac din cărți, punctul de plecare îl constituie excepționalul text intitulat „Eminescu și filosofia indiană“ scris de savantul Anton Dumitru (1905-1992) cu prilejul lecturii cărții indienei Amita Boshe (1933-1992) „Eminescu și India“, apărută în colecția „Eminesciana“ a Editurii „Junimea“ din Iași, 1978.

Theodor Codreanu reiterează însemnarea eminesciană de pe fila 8 a mss. 2275: „Eu sunt budist. Nefiind creștin simplu, ci creștin ridicat la puterea a 10-a“, de unde un Răzvan Codrescu trage concluzia că Eminescu „nu prea se dădea în vânt după creștinism“, eminescologul arătându-i unde și cât greșește, arguție sprijinită pe citate din „Eu nu cred nici în Iehova“, din „Preot și filosof“ și din capodoperele „Scrisoarea I“ și „Luceafărul“. Concluzia este una singură: „Inteligența (lui Eminescu n.n.) extraordinară era deschisă, în mod natural, spre zone inaccesibile intelectului obișnuit“ (p.28). De aici și olimpianismul lui Th. Codreanu în fața celor din „Galaxia Grama“, „ejusdem farrinae“: „Comparați astfel de situații cu grobianismul diletanților care-i refuzau lui Eminescu orice „rudiment de gândire“ și veți avea imaginea uriașei invazii a prostiei și primitivismului în rândurile unor „intelectuali“ pervertiți de „politically correct“ (p. 29).

Eminescu însă, nu poate fi clintit din postura de centru iradiant al canonului literar și cultural românesc“ (p.30). Sonetul următor, dedicat lui Eminescu, tratează aceeași problemă spinoasă:

*Lui Eminescu i se-aduc acuze
Iar de le-auzi tot părul se-ncrețește
Că poezia lui „se învechește“
Și se cuvine ca să-și ceară scuze.*

*„Corect politic“ nu se dovedește
Iar vreo trei-patru strofe-i sunt ursuze
Când îl trădase una dintre muze
De a simțit că îl înnebunește.*

*În poezie nu cunoaște noul
Și nici n-a mers vreodată cu metroul*

Și-a lui poetică e perimată.

*Bieți negustori de-atâta vorbe goale,
Ajunge-o ghioagă la un car de oale,
La el în vers e artă-adevărată.*

În „Preambulul“ capitolului „Poezia sa ca poveste a armoniei“ Th. Codreanu reproduce aprecierile celor mai de seamă oameni de cultură de la noi: Constantin Noica (Eminescu – „omul deplin al culturii românești“); „expresia integrală a sufletului românesc“, „Eminescu – poetul arheu, centrul iradiant al culturii române“ (Th. Codreanu), „Eminescu – Poetul național“ (G. Călinescu ș.a.

Mihai Eminescu a fost poet, filosof, ziarist, istoric, culegător de folclor, om de știință, autor de aforisme, epistolar, revizor școlar, critic dramatic și literar dovedind gust literar desăvârșit, clarviziune logică în comentariile pe marginea cărților lui Slavici, Creangă, Maiorescu precum și ale altora.

Cognomenul de poet-arheu i-a fost atribuit lui Eminescu de Theodor Codreanu încă din 1984. Argumentele imbatabile sunt susținute de citate din poezii ca „Revedere“, „Mușatin și codru“, „Scrisoarea I“, dar și din prozele „Archaeus“ și „Fragmentarium“ și din capodopera „Tinerete fără bătrânețe și viață fără de moarte“.

Marea descoperire a lui Eminescu – susține Th. Codreanu – este că arheul, ca adevăr („singura realitate pe lume“) se ascunde în poveste: „S-ascultăm poveștile căci ele cel puțin ne fac să trăim și-n viața altor oameni, să ne amestecăm visurile noastre cu ale lor. În ele trăiește Archaeus. Poate că povestea este partea cea mai frumoasă a vieții omenești. Cu povești ne leagă lumea, cu povești ne adoarme. Ne trezim și murim cu ele“(p.35)

Poezia lui Eminescu, susține eminentul eminescolog, „trebuie citită sub spectrul miraculos al poveștii, care nu se restrânge deloc la specia epică bine cunoscută. Așadar, îndemnul meu este ca tinerii și copiii de azi să se apropie de poezia lui Eminescu sub aceeași magie a ascultării și citirii poveștilor.“ (p.35)

Iar marele merit al criticului literar Th. Codreanu este acela de a face conexiuni între gândirea lui Eminescu, între filosofia și arta lui și gândirea celor mai mari nume din cultura universală.: Aristotel, Mircea Eliade, Constantin Noica, George Călinescu, Rabindranat Tagore, Amita Boshe, Rosa del Conte, Zoe Dumitrescu Bușulenga, Svetlana Paleologu Mata, Martin Heidegger, Eugeniu Coșeriu, Kant, Hegel, Einstein, Lucian Blaga, Schopenhauer, Mihai Cimpoi ș.a.

Eminescu însuși folosește cu predilecție termenii de „poveste“ și „basm“(„Povestea codrului“, „Călin“ (file din poveste), „Basmul ce l-aș spune ei“, chiar capodopera „Luceafărul“ este inspirată din basmele „Miron și frumoasa fără corp“ și „Fata în grădina de aur“.

„Formele perfecte“ visate de Eminescu le obține în câteva capodopere printre care și „Luceafărul“ („Și eu, eu sunt copilul nefericitei secte/ Cuprins de-adânca sete a formelor perfecte“ – „Icoană și privaz“) ceea ce îl așază pe genialul poet român alături de Dante Shakespeare și Goethe.

Adevărata frumusețe artistică, susține Eminescu „nu constă în proporția de forme, ca în poetica tradițională, ci în „proporția de mișcări“. În privința artei versului, Th. Codreanu apropie pe Eminescu de Victor Hugo și Mallarmé.

Pornind de la celebrul studiu „Eminescu și poeziile lui“ (1880) al lui Titu Maiorescu dar și în studiul „Direcția nouă în poezia și proza română (1872) în care criticul afirma că Eminescu este „om al timpului modern“, Th. Codreanu dezavuează sintagma „ultimul romantic“ demonstrând că simbolismul românesc își are sorgintea în lirica eminesciană, lucru susținut și de Ștefan Petică, primul simbolist român autentic.

Eminescu este poet „romantic“, intuind cu geniul său că „romantismul este calea regală a poeziei (dar nu numai) din toate timpurile“ (p.49).

După George Munteanu și Theodor Codreanu „trădă precursorare“ a poeziei moderne este formată din Poe, Baudelaire și Eminescu.

O lucrare pe care Th. Codreanu o consideră „excepțională“ este aceea intitulată „Mihai Eminescu ca reprezentantul romantismului“ (București, Editura „Saeculum“, 2010) aparținând lui A.C. Cuza, lucrare în care se susține ideea că „romantismul lui Eminescu este fundamental“.

Tot ceea ce a susținut Th. Codreanu până acum face din Eminescu „centrul iradiant al canonului literar românesc“, comparat cu Shakespeare.

Eminescu și-a dat seama de raritatea geniilor care se nasc o dată la trei, patru mii de ani și de propria-i genialitate: „Dumnezeul geniului m-a sorbit din popor cum soarele soarbe un nor de aur din marea de amar.“ Printre genii, Eminescu enumeră pe Homer, Shakespeare, Rafael, Newton, Galilei, Darwin și Kant. Între ei și Mihai Eminescu, după Svetlana Paleologu Matta, „cel mai mare gânditor român.“ (apud Th. Codreanu)

Studiul intitulat „Sonetele eminesciene“ realizat pe baza cărții „Din laboratorul lui Mihai Eminescu: sonetul“ (autori: Florica Gh. Ceapoiu și Florian Chelu Madeva – Editura Muzeului Național al Literaturii române, București, 2018), lucrare pe care juriul din care a făcut parte și eminescologul Th. Codreanu a primit Premiul Național „Mihai Eminescu“. Despre laboratorul eminescian de creație depun mărturii Petru Creția, Ioan Slavici, eminescologul Nae Georgescu ș.a.

Capitolul „Între fizică și poezie“ are drept punct de pornire, de analiză și sinteză tot o carte, anume aceea a profesorului de fizică Ioan Câmpean: „Eminescu, Magul călător“ (București, Editura „Sigma“, 2007).

Eminescu a avut întotdeauna preocupări științifice uimind pe contemporani și pe urmași cu geniul și cu previziunile sale. Aproximarea lui Eminescu de Einstein este îndrituită (Melania Șerbu), vizionarismul celor doi manifestându-se în limbaje diferite. Einstein în cel fizico-matematic, Eminescu în cel poetic.

„Eminescu și patriotismul Marii Uniri“ este un studiu care pornește de la teza de doctorat a lui Elie Cristea din 1895, susținută în limba maghiară și tradusă la noi abia în anul 2000 sub titlul „Eminescu, viața și opera. Studiu asupra unei creații mai noi din literatura română“ (Editura

„Tipographie, Miercurea Ciuc, ediție îngrijită de Ilie Șandru, dar și replica patriarhului Miron Cristea dată canonicului blăjean Al. Grama („Mihai Eminescu – studiu critic“, Blaj, 1891).

Unirea tuturor românilor a fost idealul eminescian ca și proiectul Catedralei Mântuirii Neamului, dus la bun sfârșit de Preafericitul Daniel.

O altă carte de referință este aceea a profesorului academician Ioan Lupaș (1880-1967) „Istoria unirii românilor“ (1930) comentată de Theodor Codreanu în eseu intitulat „Eminescu, Ioan Lupaș și Unirea românilor. Acad. Ioan Lupaș este autor de manuale de istorie din perioada interbelică, „patriot cu măsură, obiectiv și profund“. Opera sa este „de o excepțională coerență vizionară, în care o lucrare de peste două mii de ani se desfășoară eminescian, recunoscând în ideea unirii ceea ce Eminescu numise arhaeus, ceea devenire tainică, organică a pădurii de ghindă“ (p. 97). Ceea ce Ioan Lupaș afirmă despre Eminescu este valabil și în zilele noastre. Nu e de mirare că asemenea geniu „n-a fost priceput de contemporanii cu o pregătire așa de slabă, a căror minte nu se ridică la recunoașterea acelorași adevăruri eterne“. Atunci ca și acum.

Explicația „golului etnic“ (Mihai Eminescu), a „neantului valah“ (Emil Cioran) o află Th. Codreanu tot în „archaeus“: „În orice principiu unificator și identitar (archaeus) se insinuează și sămânța discordiei aducătoare de moarte. Răul, ura, fraticidul Cain -Abel a marcat intrarea omului în istorie.“ O spune Eminescu în poemul dramatic „Mureșan“ din care Th. Codreanu citează: „Rău și ură/ Dacă nu sunt nu este istorie/ Sperjură,/ Invidioasă, crudă de sânge însetată/ E omenirea-ntreagă/ O rasă blestemată, Făcută numai bine spre -a stăpâni pământul.“ (p.101) Salvarea ei o aduce religia iubirii „cea mai înaltă formă a existenței umane“: „Cotitura majoră în istoria umanității o produce creștinismul, ca religie a iubirii menită să pună capăt stăpânirii Satanei în lume“. (René Girard – „Prăbușirea Satanei“, 1999, versiune românească la „Nemira“, 2006 -apud Th. Codreanu).

Față de eroul mitologic Mihai Viteazul, oamenii politici ai zilelor noastre, niște pigmei, nu sunt în stare să facă din România „o mare putere care să conteze măcar ca strat de cultură la gurile Dunării“ (Eminescu), deși țara are toate darurile lăsate de Dumnezeu pentru un asemenea destin istoric.“ (p.114)

Eseul „Eminescianismul“ lui Salazar“ debutează cu mențiunea celor două cărți scrise de Mircea Eliade „Jurnal portughez“ (1942) și „Salazar și revoluția din Portugalia“ (Editura „Gorjan“, București, 1942), cărți care nu vor putea fi înțelese fără „Mitul reîntregirii“ (1942), fără „Comentariu la legenda Meșterului Manole“ și „Insula lui Euthanasius“ și fără conferința-eseu din 1953 „Destinul culturii românești“. Eliade ca și ceilalți „perdanți“, a dorit o „revoluție națională spirituală“, aflându-se astfel mult mai aproape de Eminescu, în toată puritatea lui de arheu al geniului național.“ În cartea lui Mircea Eliade, eminescologul Th. Codreanu află similitudini între Portugalia și România, țara noastră fiind astăzi „într-o criză profundă de identitate națională, în plan politic, economic, moral și spiritual.“ Cartea lui Eliade din 1942 ar

fi „o cale testamentară de reîntoarcere la valorile naționale creștin-ortodoxe, la organicismul eminescian, spre a doua speranță împotriva disoluției și destrămării națiunii și statului românesc, până nu este prea târziu“ (p.141).

Nici „Personalitatea de excepție care a fost Vintilă Horia nu putea să treacă indiferentă pe lângă geniul eminescian“ („În viziunea lui Vintilă Horia“) (p.142). Sunt analizate de către eminescolog, cu aceeași putere de pătrundere cărțile acestuia scrise în exil: „Memoriile unui fost Săgetător“, „Jurnalul unui țăran de la Dunăre“, „Dumnezeu s-a născut în exil“, în care exilatul susține ideea maioreșciană că „sub umbra umbră a lui Eminescu crește și va crește întreaga noastră cultură.“ („Să înviem strămoșii“ - p.144).

Cunoaștem și noi eleganța și bunăvoința pe care le manifestă P.S. Ignatie al Hușilor față de creatorii de frumos uman și artistic., așa încât darul de carte („tot una și una“) pe care i-l face eminescologului Th. Codreanu îl privim și noi cu frățească dragoste. Printre ele și „Leacuri contra evlaviei“ (București, Editura Paiadeia, 2018) semnată de George Renete, teolog ortodox, universitar la Alba Iulia. Titlul cărții academicianului George Renete (structurată în trei părți: Minora, Moralia și Theologica) este incitant și stă sub semnul lui „Palemos“. Autorul are drept temelie gândirea teologică a poetului Eminescu, sprijinindu-se pe cele două enunțuri fundamentale ale sale: „Nu noi suntem stăpânii limbii, ci limba e stăpâna noastră“ și „Adevărul e stăpânul nostru, nu noi stăpânii adevărului.“ Aflăm în această carte și o replică plină de curaj dată „corectitudinii politice“ și „civilizației gay“. „Drepturile omului postmodern, consideră Th. Codreanu, sunt sinucigașe: dreptul la homosexualitate, dreptul la droguri, dreptul la sinucidere, la eutanasiere, la clonare, la masochism, sadism și perversiuni“ (p.171).

În cartea sa părintele academician George Remete vorbește „despre adevăr, educație, morală, prietenie, curaj, frică, paternitate și patriotism, rușine și frumusețe, iubire și omenie, Dumnezeu, rațiune, moarte și iad, rugăciune și Biserica, tot lucruri fundamentale din complexa și fascinanta noastră existență.“ (p.174)

Eseul „Fabula mundi“ comentează cartea filosofului ieșean Ștefan Afloroaei intitulată „Fabula existențială. Cu privire la distanța dintre a trăi și a exista și alte eseuri“ (Iași, Editura „Polirom“, 2018), „o carte fermacitoare“, „autorul fiind un „intellectual care stăpânește cu acuratețe tainele limbii române.“ (p. 184)

Eseul intitulat „Eminescu n-a fost singur“ este motivat de două evenimente culturale: sărbătorirea a 150 de ani de la apariția celebrei reviste „Convorbiri literare“ și apariția cărții „Elitele și conștiința națională“ sub semnătura istoricului și poetului Mircea Platon. Ideea centrală a cărții este aceea că „nu Eminescu a fost influențat de „Junimea“, ci, cum am zis, mai degrabă „Junimea“ de Eminescu.“ (p. 188) Eminescu dovedindu-se a fi centru iradiant al spiritualității românești. Captivante sunt de asemenea și capitolele „Junimism și convorbirism“, „Câțiva români primejdioși“, „Vocea lui Iorga și serviciile secrete. Epilog“. Concluzia este limpede ca adevărul. Eminescu n-a fost, nu este și nu va fi singur.

Constantin Cubeșan (prozator, dramaturg, poet, eminescolog, critic și istoric literar) este și „cel mai productiv eminescolog“ și „una dintre cele mai complexe personalități literare și culturale ale Ardealului de astăzi. (p. 216)

Între cele 80 de volume ale sale se numără și cele dedicate operei eminesciene. La cea mai recentă carte a sa „Eminescu, lecturi analitice“ (București, Editura „olimpsest“, 2018) face referire Th. Codreanu. Pigmeii de la „Dilema“ (nr. 265/1998) au căpătat o replică pe măsură „organismul conștiinței naționale, al spiritualității românești, simțindu-se virusat, și-a luat măsuri de apărare (p. 219) iar după mârșavul atac împotriva lui Eminescu biblioteca eminesciană s-a îmbogățit cu 150 de cărți noi, „Constantin Cubeșan reușind să scrie despre cvasimajoritatea lor“ (p.219).

Între spiritele feminine care s-au afirmat în istoria eminescologiei (Zoe Dumitrescu Bușulenga, Rosa del Conte, Amitha Boshe, Aurelia Rusu, Svetlana Paleologu-Matta, Ioana M. Petrescu, Iliana Gregori) se numără și Carmina Mimi Cojocar cu cartea „Antropogonia eminesciană“ („Junimea“, Iași, 2012).

Eminescologul Th. Codreanu subliniază liniile cardinale ale cărții, considerând că autoarea se alătură cercetătorilor meritorii ale exegezei eminesciene.

Eseul „Teiul de aur“ pornește, firesc, de la Botoșani „locul binecuvântat al românității care a adus pe lume omul deplin al culturii românești“ (c. Noica) și de la numele scriitoarei Elena Condrei, directoarea editurii „Geea“ căreia i se datorează. Dacă Premiul Național „Mihai Eminescu“ este acordat la 15 ianuarie, poetul Gellu Dorian păstorind și revista „Hyperion“, premiile „Teiul de argint“ și „Teiul de aur“ sunt acordate la 15 iunie. Printre deținătorii acestor importante premii se numără și câțiva scriitori și colecționari bărlădeni cu o contribuție importantă la dezvoltarea literaturii române și la întreținerea flăcării eminesciene.

Al doilea capitol al cărții „Hyperionice“ este intitulat „Patografice“ și se deschide cu „O nouă abordare a bolii lui Eminescu“ de către medicul-scriitor Valeriu Lupu, autor a nu mai puțin de opt cărți dedicate geniului eminescian. Cartea „Mihai Eminescu din perspectiva medicală și socială“ (Editura „Tipo Moldova“, Iași, 2016) este una „onorabilă, imagine a unui infatigabil scormonitor în memoria medicală și culturală, dovadă a unui spirit sensibil la adevăr și la valorile naționale.“ (p.245)

Cum apar mereu noi cărți, de pildă și cea a chirurgului timișorean Virgil Ene „Mihai Eminescu între geniu și nebunie. O patografie adevărată“ (Editura „Brumar“, Timișoara, 2018), și Th. Codreanu se simte îndreptățit să scrie „Iarăși despre bolile și geniul lui Eminescu“. Cu rara sa capacitate de analiză și sinteză, eminescologul anulează toate pretențiile argumente ale medicului timișorean, scoțând în evidență câteva din multele erori de care acesta se face vinovat încât ne putem întreba și noi, asemeni lui, „ce fel de eminescolog mai este și acest doctor?“

Analizând cartea tânărului cercetător Dan Toma Dulciu „Mihai Eminescu. Nevropatii atipice. Aspecte de patologie informațională“ (Viena, 2018), Th. Codreanu reface drumul „De la malpraxis la patologia informațională“. Cartea

lui Dan Toma Dulciu excelează prin bogăția informațiilor, (de pildă, acelea referitoare la decesele suveranului Carol I și Ferdinand „având stranii similitudini cu moartea lui Eminescu”) și prin noutatea argumentelor.

Câteva pagini sunt dedicate cântecului de lebedă al eminescologului Dimitrie Vatamaniuc dar și lui Lucian Boia „Un Roller al eminescologiei”, viermele din hrean, alături de alții ca el, „ejusdem farrinae”, acest Boia boiește minciuna ca să pară adevăr dar Th. Codreanu îl obligă să-și șteargă boiaua.

Eseul intitulat „Eminescu, Eliade și Robert D. Kaplan” ne arată nu numai clarviziunea eminescologului Th. Codreanu dar și frumusețea sa morală, el fiind unul dintre acei chevalliers sans peur et sans reproches întru apărarea eminescianismului și românismului.

Răspunsurile date unui Robert D. Kaplan căzut sub influența nefastă a unor Silviu Brucan, Vladimir Tismăneanu, Horia Roman Patapievici și Lucian Boia țin de exemplaritate. Prin Th. Codreanu trupul spiritual al națiunii, așa cum am mai spus, mai poate crea anticorpi pentru ca acești viruși să poată fi anihilați.

Această carte de valoare excepțională pentru cultura română contemporană și încheie cu „Două dialoguri”,

amândouă seducătoare. Primul dintre ele, realizat împreună cu acad. Mihai Cimpoi, aduce în discuție pe „Eminescu, Einstein și legile universului”. Nu se putea o mai bună companie decât a celor doi mari eminescologi pentru a pătrunde în fascinantul univers eminescian. Părerea lui Th. Codreanu este și a noastră: „Credința mea este că se poate face cultură și-n cel mai nenorocit sat din Moldova”. (p.345) Cea mai bună dovadă este că la Huși și Chișinău Eminescu se simte acasă.

Cel de-al doilea dialog are loc în Eparhia Hușilor între Th. Codreanu și Dumitru Manolache având drept temă: „Eminescu și idealul unității naționale a românilor.” Aflăm cu acest prilej că Eminescu a fost declarat „persona non grata” în trei rânduri și sacrificat pentru clarviziunea sa și profunzimea analizei în privința celor două provincii românești: Bucovina și Basarabia. Ziua când o să se realizeze „Dacia ideală” va veni, așa cum a visat-o Mihai Eminescu.

Luptând pentru Eminescu împotriva detractorilor, apărăm și luptăm pentru ființa noastră națională. Noua apariție editorială sub semnătura eminescologului Theodor Codreanu „Hyperionice” este o carte românească de învățatură pentru duminicile sufletelor noastre.

POLEMICI

Doru SCĂRLĂTESCU

Eminescu scrie una, domnul Georgescu înțelege alta. Paradigma „sensului întors”

„O lume-ntreagă-nțelegea,
Tu nu m-ai înțeles”
Mihai Eminescu

În capitolul *Eminescu și eminescologia punctuaționistă*, dintr-o carte nu demult apărută la Junimea ieșeană, mi-am permis să mă pun în dezacord cu o serie de interpretări ale versului eminescian oferite de domnul Nae Nicolae Georgescu, un astru relativ recent răsărit pe cerul prestigioasei discipline. Sacrilegiul fiindu-i semnalat de prieteni, domnul Georgescu s-a smuls cu greu din sfera înalt celestă cu sacre virgule, cratime și apostroafe pentru a se coborî în cercul strâmt al preocupărilor terestre, mărunte („nimicuri”, după aprecierea domniei-sale) din cartea cu pricina. În consecință, într-o recenzie, sau ce-o fi ea, intitulată măgulitor *Eminescologia „pe ciupite”*, găzduită cu civilizată imparțialitate de ultimul număr al revistei „Scriptor”, declară că nu e de acord cu dezacordul meu, aducând ca argumente tot vechile aberații înșirate de-a lungul anilor în „studiile” analizate cu bună credință de mine, reluate în maniera infatuată, exclusivistă, ușor grobiană, care nu mă surprinde, fiindcă i-o cunosc din produse critice anterioare. Oricum, ea face notă discordantă cu alte două recenzii alăturate, mai senine, mai echilibrate

și mai obiective, sub semnăturile, onorante pentru mine, ale lui Adrian Dinu Rachieru și Gruia Novac. Desfășurarea militară a profesorului doctor bucureștean arată că n-a înțeles nimic din cartea mea, ea având ca adresă, recunosc, un orizont de receptare mai elevat. Așa că sunt silit, iată, să reiau la rândul-mi observațiile proprii încercând acum, potrivit dezideratelor exercițiului jurnalier, să fiu mai sistematic și mai explicit. Și să întăresc, cum e firesc, cu elemente noi, suportul demonstrativ

Doresc, de la început, să fiu bine înțeles. Faptul că domnul Georgescu îl citește strâmb pe Eminescu este treaba domniei-sale, un drept pe deplin câștigat într-o societate democratică. Nici faptul că un grupuscul de amici, adunați în juru-i după principiul asemănării, îi împărtășesc convingerile nu înseamnă neapărat o gaură în centura de ozon a pământului. Dar pretenția de a *impune* publicului larg, cu obstinație, un *Eminescu paralel*, exclusiv o emanație a minții foarte productive a domniei-sale, ei bine, *aiasta nu se poate*. De aceea, îndepărtând un sentiment al zădărnicii și al pierderii de vreme, reiau discuția, încercând să fiu cât mai limpede și mai accesibil spre folosul domnului Georgescu. Nu că mi-aș face mari iluzii cu privire la capacitatea-i de a îngădui lângă sine și ideile altora, fie ele și clare ca lumina zilei.

În cele ce urmează am să mă opresc doar la câteva din năstrușniciile decretate de domnul Georgescu drept adevăruri irefutabile în eminescologie. În funcție de fluctuațiile de punctuație din edițiile eminesciene, domnia-sa operează răsturnări de sens, contravenind, după umila mea părere, spiritului limbii române și, desigur, intențiile poetului nostru.

1. Cerul cu susul în jos, ca la Muscel Este vorba desigur de spațiul celest străbătut de Luceafărul-Hyperion în zborul către demiurg. Un anume sadism îl determină pe vajnicul nostru exeget să abordeze nu piese mai permissive, ca *Somnoroase pășărele* bunăoară, ci tocmai opere de mare prestigiu, grele de sens, precum poemul-pilot al literaturii române, *Luceafărul*. În acest context, una din cele mai frumoase secvețe ale cosmogoniei poetice eminesciene. Viteza uriașă în zborul ascendent către locul de origine („Eu sunt luceafărul *de sus*“, s. n.) e sugerată de simetria sintactică construită din propoziții eliptice de predicat: „Un cer de stele dedesubt, (virgulă, precum în „Convorbiri literare“ și ediția Maiorescu)/ Deasupra-i (a lui, a Luceafărului) cer de stele“. Economia verbală (repetiția lexicală), ritmul sinopat, recurența fonetică (vocala e), lipsa verbelor, totul e menit să sugereze spațiul și viteza copleșitoare, măsurate în ani-lumină. Aducând lucrurile mai pe pământ, și la Creangă găsim un astfel de procedeu stilistic, al paralelismului sintactic cu eludarea verbelor predicative, menit să sugereze tocmai rapiditatea mișcării.. „și eu fuga, și ea fuga...“. Evident că în „Convorbiri...“ și ediția Maiorescu, și virgula și pronumele personal în genitiv sunt la locul lor. Preluând textul fără virgulă din „Almanahul“ vienez, singurul autorizat de d-l Georgescu, domnia-sa forțează inutil sintaxa propunând reducția celor două propoziții eliptice într-una singură, prin citirea pronumelui *i* ca verb predicativ „Un cer de stele de desubt (fără virgulă)/ De asupra-i (este) cer de stele“. Aceasta pentru a-și argumenta teza că Hyperion zboară de fapt nu în sus, ci în jos, către un punct nedefinit pentru a întâlni o armată de demoni în frunte cu Demiurgul. În felul acesta domnul Georgescu strică nu doar excepționalul efect stilistic al textului dar comite și o fractură de sens: cerul de deasupra care *i, este, devine* cer de desubt! Eu i-am explicat că intenția lui Eminescu a fost să ne comunice nu direcția de zbor a Luceafărului ci poziționarea acestuia într-un univers incomensurabil, cu ceruri de stele care-l împresoară „jur împrejur de sine“, „ca niște mări, de-a-notul“. Lipsa verbelor, tot sintaxa poetică ne învață, e menită să potențeze, la cititor, tocmai senzația vitezei uriașe, luminice, de mișcare („un fulger ne-nterupt“) care-ți taie respirația. L-am sfătuit de asemenea să consulte demodata ediție Perpessicius, unde, în postume, poetul, după cunoscutu-i obicei, încearcă diverse variante de paralele sintactice: „Privind seninul dedesubt/ Deasupra lui seninul“, „Privind seninuri dedesubt/ Deasupra lui seninuri“, „Trec oceane dedesubt/ Deasupra-i oceane“, „Trec milioane (de lumi, n. n.) dedesubt/ Deasupra milioane“... Până la urmă orice tentativă de a stabili un sens pe o verticală de zbor e superfluă. „Locul“ către care este absorbit Luceafărul, „gând purtat de dor“, e, zice cu teamei profesorul ieșean George Popa, un „tărâm extraspațial“, un

„spațiu fără spațiu“, un „spațiu zero“, unde a început și poate reîncepe Creația. Dar domnul Georgescu ioc să mă ascultate, vorba ceea: „n-aude, n-a vede“, și o ține langa cu *de desubtul* care devine *de asupra*, pentru că, dragă doamne, și în satul domniei-sale, Jupâneștii de Muscel se spune „biserica de de la deal“ și „biserica de de la vale“ Dar ce au a face *de-de*-urile din bisericile domnului Georgescu, cuprins brusc de nostalgie pășunistă, cu *Luceafărul* eminescian, asta doar bunul Dumnezeu mai poate să ne deslușească.

2. Nimbul incomodei „nemurii“ recuzat de Hyperion Tot *Luceafărul* devine o victimă a fanteziei lexicografice debordante a domnului Georgescu. Se știe că, odată ajuns acolo sus, la Tatăl ceresc, Hyperion îi cere, de dragul Cătălinei, să-l dezlege de povara grelei veșnicii. „Reia-mi al *nemuririi* nimb“ imploră acesta, cu cuvintele din „Convorbiri...“ și apoi din toate edițiile operei eminesciene, de la Maiorescu și până la domnul Georgescu, din zilele noastre, când se produce brusc marea schismă în eminescologie, în virtutea căreia, potrivit versiunii din „Almanah“ trebuie să citim nu *nemurire* (forma substantivizată a infinitivului lung), ci *nemurie*, un cuvânt absolut nou menit să zguduie din temelii înțepenitele dicționare ale limbii române. Deocamdată e singurul, dar urmează, se înțelege, pe baza aceluiaș principiu de îmbogățire prin conversiune a vocabularului (schimbarea categoriei gramaticale, de la verb la substantiv) să vină și altele: *urcae, vree, răsărie, sărie, coborâe*... Aici domnul Georgescu nu acceptă opoziție. Cine nu e de acord e denunțat, precum autorul acestor rânduri, drept un „non-filolog care nu merită un scrupul bibliografic“. Deși non-filolog, îmi asum riscul unor observații de specialitate, cu speranța că ele ar putea fi utile pentru discuția noastră. Fără excepție, forma substantivizată a infinitivului (infinitivul lung) se face cu ajutorul sufixului de origine latină *-re*: a cânta – *cântare*, a trece – *trecere*, a vedea – *vedere*, a coborî – *coborâre*, a nemuri – *nemurire*. Îl invit pe plus-filologul domn Georgescu să găsească o singură abatere de la regulă; dar îl asigur că n-o să găsească, în afară, desigur, de invenția domniei-sale: *nemurie*. Fie și *nemurie!* Să zicem că Eminescu s-ar fi lăsat înduplecat să facă o concesie viitorilor săi mari exegeți musceleni (între genii totul este permis) și ar fi acceptat forma *nemurie*. Dar nici el și nici Maiorescu, care știau infinit mai multă gramatică decât domnul Georgescu, n-ar fi scris în ruptul capului „Reia-mi **al nemurii** nimb“. Dacă prin clasa a VII-a n-ar fi chiulit de la orele de limba română, domnul Georgescu ar fi aflat că forma de genitiv-dativ a feminineilor terminate în *-ie* se construiește în două feluri: când terminația vocalică e un diftong, genitiv-dativul se formează de la **pluralul** femininului plus dezinența *-i*: *femeie – femei – femeii; scânteie – scânteie – scânteii*. Când grupul vocalic e în hiat, precum în cazul nostru, genitiv-dativul se formează mai simplu, de la **singular** plus dezinența *i*: *prostie – prostiei, tâmpenie – tâmpeniei*, la fel, *nemurie* (dacă vocabula ar exista) – *memuriei*. Dar Eminescu a scris și Maiorescu a editat corect: „**al nemuririi** (de la *nemurire*, singura formă acceptabilă) nimb“. „Nemuria“ e din capul super-filologic al domnului Georgescu. Este momentul acum să îndrăznesc

un argument de istorie literară, o disciplină trădând preocupări minore, oricum, sub demnitatea unui mare filosof al apostrofului. În mod frecvent domnul Georgescu opune versiunea primă a *Lucașfăruului*, singura autentică, susține cu tărie domnia-sa, din „Almanahul Societății Academice Social-Literare România Jună“ de la Viena, celei publicate câteva luni mai târziu, cu „intruziuni“ ortografice și de punctuație inadmisibile, maioresciene, din „Convorbiri literare“ și din ediția de *Poesii* de la finele lui 1883. În acest context, apariția poemului în „Almanah“ reprezintă, zice domnul Georgescu, un act de vădită frondă eminesciană: „Tocmai d'ăia – sau și d'ăia – l-a dat Eminescu la Viena, ca să scape de virgulele și tăieturile lui Maiorescu“. Ei bine, dacă s-ar fi informat mai serios, ar fi avut surpriza să afle că întregul număr atât de anti-maiorescian din Almanahul vienez „fusesse pregătit la București de Titu Maiorescu“ (vezi mai recent Cornel Moraru, *Titu Maiorescu*, Aula, 2003, p. 8). În același număr, mentorul junimist, membru de altfel al societății, publică și articolul său *Progresul adevărului*. Nu e vina marelui critic că tinerii studioși vienezi au publicat poemul cu greșeli de tipar, deschizând astfel calea întreprinderilor fantasmagorice ale domnului Nicolae Georgescu.

3. „Luminarea“ stinsă din camera lui Mihai Eminescu. Hotărît, domnul Georgescu e vădov nu doar de cunoștințe necesare de gramatică, dar și, ce e destul de grav pentru un eminescolog, de antene pentru poezie. Altfel n-ar propune ca, într-un vers din poezia *Noaptea*, de rară evocare la poetul nostru a fericirii domestice, în loc de cuvântul concret de evidentă încărcătura lirică *lumânare* („Lumânarea-i stinsă-n casă... somnu-i cald, molatic, lin“), să citim, conform edițiilor domniei-sale, abstracțiunea *luminare*, („Luminarea-i stinsă-n casă...“?!), venind cu argumentul năucitor că „într-o odaie întunecoasă n-ai cum să vezi un obiect, de pildă o lumânare“. Adică, descriindu-și propria-i odaie, poetul nu știe ce sursă de lumină folosește înainte de culcare! În fine, zicem și noi, spre bună pace, precum domnul Georgescu: „nu e un capăt de țară“.

4. „Tocsul“ din urechea eminescologilor. Aici, e momentul să fac o mărturisire: i-aș ierta până la urmă domnului Georgescu, suntem în aceeași barcă, între pasionații de Eminescu, ce naiba, toate răsucirile, încovrigările și deturnările sale de sens. Suntem prizonierii aceluiaș destin, purtăm pe umeri aceeași stâncă a încifratului vers eminescian. Poetul însuși ne-a prevenit pe toți, fără alegere: „Ne-nțeles rămâne gândul/ Ce-ți străbate cânturile...“ Cine are urechi de auzit... Un singur lucru nu pot să i-l iert, rana provocată celui mai armonios, mai muzical și mai plastic distih din poezia noastră clasică, de care nu încetez să mă minunez, făcut din aliterații, asonanțe și sugestii vizuale, scris de un adolescent providențial, devreme, la miez de secol XIX: „Când torsul s-aude l-al vrăjilor caier/ Argint e pe ape și aur în aer“. Și, deodată, în această mică simfonie în A major, domnul Georgescu introduce, fără să i-o ceară cineva, doar așa, de ambiție, ca să ne strice nouă plăcerea lecturii, un sunet de o impertinentă stridentă: „Când TOCSUL s-aude l-al vrăjilor caier...“. Din nou, aceeași incompatibilitate cu Poezia: „Torsul“, cu

consoanele sale curgătoare, reluate în text (vibrante, *r*, fri-cative, *s*) e un cuvânt menit să potențeze și pe cale fonetică atmosfera de vrajă și mister din *Mortua est!* El e în deplin acord cu acompaniamentul grav, muzical, al lamento-ului funerar, din incipitul poemului: „O rază te-nalță, un cântec de duce...“ Ca să nu mai vorbim că, și logic-semantic, el face bună pereche cu „al vrăjilor caier“. *Tocsul* (o contragere, susține lexicologul nostru amator, de la franțuzismul *tocsin*, însemnând clopot de alarmă cu sunet puternic, pene-trant, disonant, vestind catastrofe naturale, invazii, revoluții) se potrivește cu acest *caier* vrăjit ca nuca-n perete. De fapt, zice domnul Georgescu, care, ce cuvânt visează noaptea îl toarnă în portofoliul lui Eminescu dimineța, caier e de fapt încaier (de vrăjitoare), ceea ce explică alarma toc-sină. Tânăra muză decedată, deplânsă de poetul ei cel tânăr, se răsuțește, desigur, în mormântul ipoteștan.

5. Ateul care nu e ateu. Tot poemul *Mortua est!* devine pretextul unor docte considerații filosofico-religioase ale domnului Georgescu. Pentru a dovedi că, în finalul poemului, tânărul Eminescu nu e vinovat de frecvent reproșatele (și reproșabilele, până la urmă) accente sacrilege, domnia-sa vine cu două noi cuvinte patriotic-românești, *a* și *teu*, din versiunea convorbiristă, 1871 (acuma „Convorbirile...“ sunt bune), a poeziei, („De e sens *într'asta* ertors și *a tēu*“, s. n.) opuse cosmopolitului, urâcios și blasfemator, *ateu*, din versiunea maioresciană (Maiorescu, ca întotdeauna, e rău), din ediția 1883 („De e sensu *într'asta*: ertorsu și *ateu*“). *Ateu*, cum greșit s-a editat până acum, ar însemna în consecință impardonabila aprobare și chiar implicare a lui Dumnezeu în moarte, pe când *a* și *teu*, cum trebuie să se editeze de-acum încolo, promovează „sensul întors“, plin de evlavie, al refuzului și chiar al opoziției față de Dumnezeu față de moarte. Aici domnul Georgescu a devenit atât de adânc încât m-a pierdut cu totul într-un labirint fără ieșire de înțelesuri. De fapt, înțelesul textului eminescian e destul de limpede, confuz este doar înțelesul înțelesului noului exeget. Ambele versiuni conduc, legat sau dezlegat, se vede cu ochiul liber, la aceeași semnificație: conform etimologiei grecești (*atheos*) și latinești (*atheus*), „fără zeu“, în traducere modernă, franceză, limbă de la care probabil am împrumutat cuvântul (*athée*), „fără Dumnezeu“. Grecii, precum, pe urmele lor, latinii, francezii, românii... n-au scris niciodată *a grammatos*, *a gnosis*, *a phonia*, *a theos*, ci întotdeauna legat, *a* fiind un afix fără statut independent, o lipitură, un *alpha privativum*, exprimând negația sau absența.

Mă opresc aici. Văd că, pornind de la onorabila îndeletnicire a editării textelor lui Eminescu, căzut în fundamentalism ortografic, domnul Georgescu s-a trezit supărat rău pe eminescologii care n-au vrut să primească evanghelia Apostrofului. Și atunci, spre răul „ginții efeminate“ a acestora, noul mag, „pază a răzbunării“, din muscelele argeșene, „a citit semnul întors“, chemând asupra lor, ca-n *Egipetul*, furtuna de nisip din pustiuri. Să se cutremure eminescologii! Eminescologii mai înțeleg, că avem, slavă domnului, destule păcate. Dar de ce, într-aceasta, victimă colaterală, Mihai Eminescu?

Ala SAINENCO

Antrepriza cu spirt a lui Gheorghe Eminovici

„Încîlcitele“ (așa cum sunt calificate frecvent) afaceri ale lui Gheorghe Eminovici dezvăluie un spirit întreprinzător, consecvent și insistent, susținut, presupunem, de nevoi, dar și de ambiția de a corespunde rangului pe care îl deținea, cel de căminar, primit „pentru slujbe“, după cum reiese din *Condica de ranguri boierești*¹. „Încîlceală“ însă persistă, mai curînd, în prezentarea biografiei lui Eminovici, bazată frecvent pe amintirile fiului său, Matei, pe extrase din scrisori și citări din citări, neverificate la rîndul lor. Vehiculata „antrepriză cu spirt“ este doar una dintre „bătăile de cap“ (sau, poate, dimpotrivă, sursă de venituri – doar eventuala descoperire a registrului² pe care se pare că îl ținea ar putea face lumină), pe care le-a avut Gheorghe Eminovici. În „Viața lui Mihai Eminescu“, G. Călinescu consemnează, printre alte încercări ale lui Eminovici de a face averi, faptul că ia „în antrepriză, împreună cu un evreu, Nusăm Cucoș, accizul băuturilor spirtoase din Botoșani, devenind prin contract din 23 decembrie 1843 «otcupgiul iratului băuturilor»“³. Afacerea cu spirt este descrisă în acest mod, pentru prima oară, de Corneliu Botez, în „Viața poetului Mihail Eminescu (note biografice inedite)“, text inserat în volumul omagial apărut la Galați, în 1909: „Eminovici pe acea vreme mai luă în antrepriză accizul băuturilor spirtoase din Botoșani, la care avu ca asociat pe un evreu Nusăm Cucoș“⁴. Informația îi parvine

lui Corneliu Botez de la Matei Eminescu, doar că acesta îl prezintă pe Nusăm Cucoș ca pe „omul“ căminarului, nicidecum asociatul acestuia: „Tata luase în antrepriză axisul băuturilor spirtoase din Botoșani și pusese însă să vadă de această treabă pe Nusăm Cucoș“⁵.

Documentele de epocă, adunate de Gh. Ungureanu și inserate în „Eminescu în documente de familie“, la care vom face referire în continuare, reconstituie evenimentele în istoria lor reală, dînd la iveală alte nume și alte relații din Botoșanii de secol XIX.

Pe 14 septembrie 1843, continuînd să locuiască la Dumbrăveni și ocupîndu-se, ca vechil, cu administrarea moșiei boierului Balș, Gheorghe Eminovici ia în arendă, pe o perioadă de 3 ani, veniturile Eforiei Botoșani din taxa ce se încasa pe cantitățile de vin, rachiu și păcură introduse în oraș pentru consumul locuitorilor, urmînd a da Eforiei atît cît licitate – 69.210 lei pe an. Prima condiție a contractului⁶ detalia sursele acestor venituri, adunate de la toți „acei ce vor aduci în tîrg spre consumație fără osăbire de față“: trei lei pe toată vadră de holercă (rachiu de proastă calitate), șum (rachiu tare) sau spirt; patru lei pentru un vas mare cu vin; doi lei pentru un poloboc cu vin; un leu de la o balercă cu vin; un leu de la o vadră cu păcură. Următoarele patru condiții, dacă ar fi fost respectate, facilitau adunarea taxelor stipulate în contract: pentru alcoolul care tranzita orașul, nede-

¹ Eminescu în documente de familie. Ediție de Gh. Ungureanu, București, Editura Minerva, 1977, p. 69.

² Idem.

³ George Călinescu, *Viața lui Mihai Eminescu*, Chișinău, Editura Literatură artistică, 1989, p. 41.

⁴ Corneliu Botez, *Viața poetului Mihail Eminescu (note biografice inedite)*, în: „Omagiu lui Mihail Eminescu cu prilejul a 20 ani dela moartea

sa“, Galați: Editura Centrului Cultural Dunărea de Jos, 2008, p. 50.

⁵ Scrisoarea lui Matei Eminescu către Corneliu Botez este reprodușă de Augustin Z.N. Pop în: „Contribuții documentare la biografia lui Mihai Eminescu“, București, Editura Academiei, 1962, p. 279.

⁶ Contract cu care căminarul Gh. Eminovici a luat în arendă veniturile Eforiei Botoșani, în: *Eminescu în documente...*, doc. 72, p. 87.

pășind 12 ore, cu știrea căminarului, nu se percepeau taxe; toate velnițele din oraș se desființau, menținându-se doar cele care erau amplasate la o distanță de o sută de stînjeni și fiind sub supravegherea împuternicitului căminarului, pentru a se ști cât alcool se introduce în Botoșani; alcoolul introdus în oraș fără știrea căminarului se confiscă în folosul acestuia; după o lună, căminarul era în drept să perceapă taxe pentru alcool și de la oțcupcicul anterior. În sfârșit, prin contract, Eforia și Isprăvnicia se obligau, la rîndul lor, prin clauza de la punctul 6, „să aibă a da tot cuviinciosul ajutori și a supune pe unii care să vor împotrivi de a plăti poșlina hotărîită“. Cele două instituții însă nu prea au ținut cont de respectiva prevedere, fapt care a generat o lungă și controversată corespondență (la care ne vom referi) între oțcupcic, Eforie și Isprăvnicie, antrenînd și instanțele superioare.

Contractul, datat cu 14 septembrie, acoperă și perioada 1-14 septembrie („începători di la anul 1843, septemvrie 1“) și este eliberat căminarului în copie „supt nr. 21629“, „întocmai cu originalul“, pe data de 16 septembrie a aceluiași an. Prevăzător, Gheorghe Eminovici înaintează, încă de pe 15 septembrie 1843, o *Jalobă*⁷ către Isprăvnicia Botoșani, prin care, invocînd punctul 5 din contract, solicită închiderea unor drumuri „vremelnice și particularnice“, dezafectarea podurilor construite în afara vămilor, confiscarea și încredințarea lui a vedrelor, căzilor și coturilor pentru a ține evidența intrării produselor supuse impozitării etc. În aceeași cerere, Eminovici se plînge că „oțcupcicul vechi au băgat în oraș (...) un număr foarte înșămnat de rachiu (...) din a căruie pricină rachiu în oraș poate și trei luni de zile nu va intra“ și cere să se ia măsuri pentru a fi „siguripsit di pagubă“. (Acest din urmă aspect, care viza disputa cu oțcupcicul anterior, va reprezenta principalul motiv al neînțelegerilor dintre Eminovici și Eforie.) Așa cum respectivele solicitări nu aveau corespondentul explicit în contract („articurile înșămnate (...) nu sînt cuprinsă prin contract“, menționează în *Rezoluție* M. Brănișteanu), Isprăvnicia, considerînd că nu le poate lua în calcul, trimite copia și un raport alăturat Departamentului, cerînd „dezlegare de urmare“.

Neprimind răspunsul așteptat, pe 30 septembrie 1843, Eminovici depune încă o *Jalobă*⁸, prin care arată, din nou, că oțcupcicul vechi, contrar contractului, a introdus mai multă băutură spirtoasă decît se prevedea, solicitînd de la Isprăvnicie „să binevoiască a rîndui în tot orașul măsurarea rachiului“ în prezența omului său, jidovul Moisa Mihel. Procedîndu-se în acest fel, amenință într-un fel Eminovici, el va fi privat de dreptul de a se adresa instanțelor superioare: „cu acest chip despăgubindu-mă, nu-mi va rămîne dreptate de a mă tîngui și locurilor mai înalte“. În rezoluție la *Jaloba* lui Eminovici, M. Brănișteanu scrie: „Întru înțelegere cu orășaneasca Eforie, să va face lucrare potrivit încheierii hotărîrii a Sfatului Cîrmuitor în asemenea obiect“.

Dintr-un răspuns al lui Eminovici către Isprăvnicie (la care ne vom referi mai jos) reiese că pe 21 noiembrie 1843, printr-o adresă cu numărul 5, căminarul cere să i se

⁷ Cererea lui Gh. Eminovici către Isprăvnicia Botoșani, în: Eminescu în documente..., doc. 73, p. 89.

⁸ Cererea lui Gh. Eminovici către Isprăvnicia Botoșani, în: Eminescu în documente..., doc. 74, p. 91.

„împlinească de la fostul oțcupcic banii cuveniți (...) potrivit cu rostirea contractului și cu hotărîrea Sfatului Cîrmuitor“⁹.

Confuzia și conflictul cu vechiul oțcupcic erau cauzate de modul în care au fost redactate contractele între cei doi și Eforie. Constatăm, astfel, din *Raportul*¹⁰ (urmare a *Jalobei* căminarului), înaintat Isprăvnicia Botoșani pe 2 decembrie către Departamentul din Lăuntru din care reiese că cele două contracte – al oțcupcicului vechi, Ilie Gherghel, și al oțcupcicului nou, Gheorghe Eminovici – conțineau clauze diferite cu privire la preluarea antreprizei. În raport se menționează: „Dar fiindcă încheierea Sfatului Cîrmuitor, din 11 decemvrie 1841, în obiectul de față, mărginești urmarea aceștii condiții în viitor a să urma numai pentru oțcupcicii acei cu cari s-ar închie contractul de acum, iar nu și pentru acei în a căroră vremi s-au făcut această punere la cale“.

Isprăvnicia Botoșani insistă, prin adresa 10889, plata ratei la contractul cu Eforia Botoșani. Drept răspuns, Eminovici înștiințează Isprăvnicia, pe 3 decembrie 1843¹¹, că trimite pe omul său, Dumitrie Creteanu, să plătească suma de 5.716 lei 80 de bani, în felul acesta achitîndu-și datoriile pînă la sfîrșitul lunii decembrie. Totodată, solicită Isprăvnicii: „să binevoiască a-mi împlini suma de 14.450 lei 16 parale în cursul haznelii, de la fostul oțcupcic, cuveniți mie potrivit art. 5-le din contract“. Altfel, amenință, deschis de data aceasta, „pe di o parte nu voi mai putea urma cu plata cîștiurilor, iar pe de alta, asupra cinstitei Eforii mă voi tîngui și locurilor mai înalte“.

Între timp, Departamentul din Lăuntru solicită, pe 13 decembrie 1843, potrivit rezoluției la *Raportul* Isprăvnicii Botoșani din 2 decembrie, un referat („sprafcă de lucrări“). După cum precizează Gh. Ungureanu¹², Departamentul din Lăuntru trimite un raport Sfatului Ocîrmuitor pe 17 decembrie, „de la care primește răspuns, prin Secretariatul de Stat, la 30 decembrie, același an“. Prin hotărîrea Sfatului, trimisă Isprăvnicii Botoșani pe 31 decembrie 1843, Ilie Gherghel, vechiul oțcupcic, este absolvit de orice plată către noul oțcupcic, precizîndu-se, totodată, că „nici acest din urmă oțcupcic ar avea dreptate a cere acum vreo despăgubire, căci el era datoriu îndată cu începerea contractului său, a cere a să deoșăbi consumația unei luni și pentru rămășița a priimi despăgubire de unde i să cuvenea și nefăcînd-o aceasta și vina și paguba ce propune cade asupra sa...“ Documentele arată însă că tocmai acest lucru îl făcuse noul oțcupcic, Eminovici.

Pe 22 decembrie 1843, Eminovici trimite din nou o *cerere*¹³ către Departamentul Treburilor din Lăuntru împotriva foștilor oțcupcici, comisul Ilie Gherghel și negustorul Moscu Cohos. Cererea lui Eminovici arată, de data aceasta și un calcul: 4816 vedre 8 ocă rachiu. Acestea echivalează cu despăgubirea, menționată și mai sus, de 14.450 lei și 48 bani, pentru care insistă Eminovici. Și într-o altă cerere, adresată Înaltului

⁹ Eminescu în documente..., p. 108.

¹⁰ Raportul Isprăvnicii Botoșani către Departamentul din Lăuntru, în: Eminescu în documente..., doc. 77, p. 93-94.

¹¹ Răspunsul dat de Gh. Eminovici Isprăvnicii Botoșani, în: Eminescu în documente..., doc. 78, p. 95.

¹² Raportul Isprăvnicii Botoșani către Departamentul din Lăuntru, în: Eminescu în documente..., doc. 77, p. 94.

¹³ Eminescu în documente..., p. 126.

Sfat Ocîrmuitor, datată cu 20 ianuarie 1844, Eminovici argumentează din nou suma de 14.450 lei și 48 bani¹⁴.

Primind adresa Isprăvniciei cu nr. 456 și, anexată, copia de pe „încheierea înaltului Sfat Ocîrmuitor din 30 decembrie”, Eminovici depune o *Jalbă*¹⁵ către Isprăvnicie, în data de 2 februarie 1844, în care își argumentează poziția: „eu n-am cumpărat condițiile contractului vechi, ci curat condițiile cuprinsă în al meu contract, și orice vină sau răspundere atîrnă asupra aceluia ce mi-au vîndut dreptățile ci nu au avut”; „ce vinovăție pot avea eu?, cînd după toate formile am cerut, în vremea cuvenită, di la adivăratul vînzătorii, îndeplinirea condițiilor contractului”; Orășaneasca Eforie „precum au avut însușiri di a vinde asămîne dreptăți, au trebuit a avea și îngrijire di a îndeplini datoriile sale”. Rezoluția de pe această jalobă prevede: „Să să arăti dumisale Eminovici că asămînea ceriri să și-o îndrepte la mai nalte locuri, nefiind de competenția Isprăvniciei a faci vreo lucrare asupra încheierii Sfatului Cîrmuitor întru aceasta”. Gh. Eminovici nu întîrzie să trimită către Isprăvnicia ținutului Botoșani, a doua zi chiar, o nouă *Jalbă*¹⁶, prin care răspunde adresei numărul 681: „dacă cinstitul Departament poroncești acelei cinstite Isprăvniciei ca să-mi puie aspră îndatorire pentru plata cîștigurilor cătră Eforie, apoi spre a nu putea zice că eu sînt neurmători condițiilor contractului, depozitarisăsc banii cîștiului în caștelaria cinstitei Isprăvniciei și rog pe cinstita Isprăvnicie di a nu slobozi bani Eforiei păr' unde nu mă va îndistula ea (Eforia) cu 14.450 lei 48 bani (în cursul haznelii) cuveniți mie potrivit art. 5 din contractul ci am încheiat pentru eraturi”.

În altă *Jalbă*¹⁷ către Isprăvnicia Botoșani, datată cu 16 octombrie 1844, Gh. Eminovici revine la „închiderea acelor drumuri făcute di cecerdisitori” și, totodată, cere „să sloboadă la mîna lui Ivanciu Duda bilet spre a fi cunoscut în tot orașul de revizor eraturilor pomenitului oraș și di a avea voie a umbla zioa și noaptea cu revizia pi la locurile undi să găsăsc caei pi care îi va avea în propus că uneltesc spiculație și cacerdisire”. De data aceasta Isprăvnicia pare mai cooperantă satisfăcînd ambele solicitări („comunicațiile acele ce nu vor împiedica întrarea și ieșirea din oraș a publicului și acele care pot pricinui păgubire otcupcicului să le închidă prin păzitori”; „este nepoprit a rîndui oameni oricîți va vroi cu chipul de reveduire”). Gh. Ungureanu menționează că „pe aceeași hîrtie este ciorna adresei Eforiei Botoșani către Gh. Eminovici, cu nr. 9799 din 23 octombrie, cu un conținut asemănător rezoluției”¹⁸.

Pe 21 decembrie 1844, Eforia insistă cu o nouă adresă către Isprăvnicie, invocînd neplata de către căminar a veniturilor pe lunile octombrie și noiembrie. Eminovici primește ordinul de a-și plăti datoriile în 24 de ore.

Totuși Isprăvnicia și Eforia devin mai cooperante, astfel încît pe rezoluția de pe Răspunsul¹⁹ lui Eminovici din data de 2 ianuarie 1845 la adresa Isprăvniciei, prin care solicită să i se „împlinescă di la fostul otcupcic banii cuviniți”, Miclescu trece în rezoluție: „Să să adaoge încă de acum a să scii dumnealor foștilor otcupcici ca să triimată banii potrivit cu hotărîrea Sfatului, căci la mai multă îngreuiere ce s-ar videa, să vor întrebuița executive măsuri”.

Supărat, probabil, pe tergiversarea plăților din partea otcupcicului vechi, printr-un răspuns²⁰, datat cu 8 februarie 1845, către Isprăvnicia ținutului Botoșani, la adresa cu nr. 821, Eminovici trimite în copie chiar discutabilul articol 5 din contract: „Așadar, spre mai buna pliroforii acei cinstiti Isprăvnici, alăturez pi lîngă acest în copii articol 5 lea din contract și plecat o rog să-mi facă cuviincioasa îndestulare”. În rezoluția la acest răspuns, citim: „numaidecît până mult în 5 zile să răspundă banii, căci apoi să vor întrebuița măsuri exăcutive fără mai multă ovăjanie”.

Supărarea îl adusesse pe Eminovici, probabil, în situația de a refuza plata prețului ofertat și în anul 1846. Doar astfel se explică referatul din data de 29 august 1845 al Departamentului Trebilor din Lăuntru către Sfatul Ocîrmuitor al Moldovei, în care se precizează: „după cercările și stăruințele ce au mai întrebuițat abia acu putut îndupleca pe dumnealui căminarul Gheorghii Iminovici să dei preț anului următoriu de 69.210 lei, în cursul haznelii, pe an și pi vreme tot de trii ani precum au fost”.

Gh. Ungureanu arată că „la toate adresele către Eminovici, în dosar găsim un singur răspuns al acestuia din 5 martie 1846: «Asupra adreseului acelei cinstite Isprăvniciei cu nr. 1782, cu cinste răspund că eu Eforii orașului Botoșani cu nimica din cîștiguri nu datoresc, ci încă am asupra ei pretenție că nu și-au îndeplinit datoriile către mine, după rostirea contractului ci au încheiet cu mine, iar dacă ea [Eforia] socoate că ar avea a mai lua ceva di la mine, apoi mai întăi să facă socotială cu mine și apoi să mijlociască cătră acea cinstită Isprăvnicie pentru îndestulare»”²¹.

Într-un final, toată istoria antreprizei cu rachiul a lui Eminovici ajunge la domnitor. În dosarul cu documentele antreprizei în cauză, Gh. Ungureanu descoperă cîteva acte „din care reiese că la 21 februarie 1845 Înaltul Sfat Ocîrmuitor, prin anafora, arăta pe larg domnitorului pricina, opinînd că vechii antreprenori să achite suma de 4333 lei 60 bani, iar Eforia să plătească restul că paguba o privește pe ea, ca una ce n-au urmat îndată cu începerea contractului nou, a lămuri soma introdusă de otcupcicul vechi”. La 6 octombrie 1845 Mihai Sturza scrie „Să încuviințează”. Rezultatul a fost comunicat Eforiei Botoșani²².

Se pare că după trei ani de reclamații, într-o situație în care Eforia a fost suficient de abuzivă, căminarul și-a obținut drepturile, chiar dacă a renunțat, după încheierea contractului, la o astfel de afacere.

¹⁴ Idem.

¹⁵ Jalba lui Gheorghie Eminovici către Isprăvnicia ținutului Botoșani, în: Eminescu în documente..., doc. 80, p. 99.

¹⁶ Jalba lui Gheorghie Eminovici către Isprăvnicia ținutului Botoșani, în: Eminescu în documente..., doc. 81, p. 100-101.

¹⁷ Jalba lui Gheorghie Eminovici către Isprăvnicia ținutului Botoșani, în: Eminescu în documente..., doc. 84, p. 103-104.

¹⁸ Eminescu în documente..., p. 104.

¹⁹ Răspunsul lui Gheorghie Eminovici către Isprăvnicia ținutului Botoșani, în: Eminescu în documente..., doc. 88, p. 108.

²⁰ Răspunsul lui Gheorghie Eminovici către Isprăvnicia ținutului Botoșani, în: Eminescu în documente..., doc. 90, p. 110-111.

²¹ Eminescu în documente..., p. 111.

²² Eminescu în documente..., p. 126.

Theodor DAMIAN

Unitatea dintre Biserică și națiune în concepția lui Eminescu

Preliminarii

Identitatea este o problemă existențială. Ea ține de întrebarea „cine sunt eu?” și implicit de întrebarea: „ce mă face să fiu cine sunt și așa cum sunt?” Teologic vorbind, primul răspuns trebuie să fie legat de crearea omului după chipul lui Dumnezeu și de înțelegerea adecvată a ideii de chip. Sociologic și antropologic vorbind răspunsul este legat de faptul că omul este ființă socială – *zoon politikon anthropos* – după Aristotel, dar și ființă gregară. Așadar turma, grupul, societatea imprimă omului trăsături identitare indelebile. De asemenea, locul geografic, alături de condițiile de viață și alte elemente, conduce spre un anumit tip de identitate. De aici diversitatea dar și unitatea în diversitate la nivel de grup, de neam, un neam distinct între alte neamuri, fiecare cu distincția sa, dar și la nivel de individ, un individ distinct în mozaicul unui neam.

Identitatea personală și de neam, națională, este o valoare umană fundamentală. În decursul întregii lor istorii oamenii au luptat și au murit pentru identitatea de grup, de trib, de neam.

Termenul „neam” are conotații mai puternice decât cel de națiune. Pe lângă unitatea de limbă, tradiții, credință, obiceiuri, istorie comună, aspirații comune, ideea de neam indică apartenența la grup pe baza înrudirii, a legăturii de sânge, posibil, cea mai puternică dintre toate. Și cu cât istoria unui neam este mai veche, cu atât sensul apartenenței și al identificării cu neamul este mai profund. Astfel, cazul neamului românesc este special, deși nu unic, datorită vechimii sale istorice, această vechime neîncepând

cu Dacia perioadelor Imperiului roman, ci cu mult înainte, cu precursorii acestora, așa cum demonstrează cercetarea istorică, pre-istorică, arheologică din epoci trecute dar și din zilele noastre. Unul dintre acești cercetători de renume mondial este Prof. Dr. Maria Gimbutas care în studiile ei demonstrează vechimea și continuitatea locuitorilor vechii Europe în spațiile existențiale ale strămoșilor noștri daci.

M. Eminescu era perfect conștient de lucrul acesta. El vorbea cu admirație despre Daci, recunoștea continuitatea de neam dintre ei și poporul în care s-a născut și a crescut și pe care l-a iubit și slujit cu devotament sacrificial. Dar vedea și decăderea politico-morală a timpului său, iar aceasta, contrastată cu virtuțile politico-sociale ale strămoșilor daci, l-a făcut să exclame că „totul trebuie dacizat”.¹

Acesta este contextul în care Eminescu înțelege rolul fundamental pe care Biserica ortodoxă l-a avut timp de aproape două milenii atunci, în cultivarea virtuții, a credinței în Dumnezeu, a dragostei de frați și de neam, fiind astfel un factor stabilizator la nivel psihologic și social.

Ceea ce l-a făcut pe Eminescu să se vădească un membru statornic al Bisericii creștine, ortodoxe la noi, a fost înțelegerea adecvată a esenței învățăturii creștine, mai ales în urma studiului comparativ al religiilor. Iată textul celebru dintr-un articol publicat în ziarul *Timpul* în 1881:

„Învățăturile lui Buddha, viața lui Socrate și principiile stoicilor, cărarea spre virtute a chinezului Lao-tse, deși asemănătoare cu învățămintele creștinismului, n-au avut atâta influență, n-au ridicat atâta pe om ca Evanghelia, această simplă și populară biografie a blândului nazarinean a cărui

¹ În articolul „Distinguendum est” din *Timpul*, 29 iulie 1881.

inimă a fost străpunsă de cele mai mari dureri morale și fizice, și nu pentru el, pentru binele și mântuirea altuia. Și un stoic ar fi suferit chinurile lui Hristos, dar le-ar fi suferit cu mândrie și dispreț de semenii lui; și Socrate a băut paharul cu venin, dar l-a băut cu nepăsarea caracteristică virtuții civice a antichității. Nu nepăsare, nu dispreț; suferința și amărăciunea întregă a morții au pătruns inima mielului simțitor și, în momentele supreme, au încolțit iubirea în inima lui și și-au încheiat viața pământească cerând de la tată-său din ceruri iertarea prigonitorilor. Astfel a se sacrifica pe sine pentru semenii săi, nu din mândrie, nu din sentiment de datorie civică, ci din iubire, a rămas de atunci cea mai înaltă formă a existenței umane, acest sâmbure de adevăr care dizolvă adâncă dizarmonie și asprimea luptei pentru existență ce bântuie natura întregă.²

Această întemeiată apreciere față de Iisus Hristos este în deplină concordanță cu cea avută față de Biserică, față de rolul ei vital în formarea și păstrarea limbii și culturii române, cum citim, între altele, în articolul intitulat „Cu timpul au început a se recunoaște“, unde poetul mărturisește: „Biserica au creat limba literară, au sfințit-o, au ridicat-o la rangul unei limbi hieratice și de stat.“³

În acest sens, într-un articol din ziarul *Timpul* din 2 februarie 1879, Eminescu precizează:

„Biserica răsăriteană e de optsprezece sute de ani păstrătoarea elementului latin de lângă Dunăre. Ea a stabilit și a unificat limba noastră într-un mod atât de admirabil încât suntem singurul popor fără dialecte propriu-zise; ea ne-a ferit în mod egal de înghițirea printre poloni, unguri, tătari și turci, ea este încă astăzi singura armă de apărare și singurul sprijin al milioanei de români cari trăiesc dincolo de hotarele noastre. Cine-o combate pe ea și ritualurile ei poate fi cosmopolit, socialist, republican universal și orice i-o veni în minte, dar numai român nu e.“⁴

Eminescu este convins și convingător în stabilirea relației intrinsece dintre limbă și neam, despre rolul unificator al limbii, deci și despre rolul Bisericii ortodoxe în păstrarea și cultivarea limbii noastre naționale, cu alte cuvinte despre mariajul sacru dintre Biserică și națiune la români.

Coexistența nemijlocită de secole între Biserică și neam poate fi înțeleasă ca un fel de unire ipostatică indestructibilă între cele două realități sau fenomene, distincte dar inseparabile, ca o relație perihoretică, cum într-un dans ontologic desfășurat pe scena istoriei, ca o întrupare a Bisericii în neamul românesc și a neamului românesc în Biserica lui Hristos. Acest lucru îl observă și Teodora Sorina Coca într-un articol unde prezintă și interpretează o serie de texte și referiri ale lui Eminescu la doctrina și credința

creștină, la ortodoxie și la Biserica ortodoxă în special, unde afirmă tranșant:

„Respectul pentru creștinism și ortodoxie este nemărginit, poetul fiind într-o permanentă luptă cu cei care ponegresc și atacă Biserica și credința ortodoxă. Poetul este un creștin autentic, care stabilește o relație profundă între ortodoxie și patriotism.“⁵

Noțiunea de patriotism are la Eminescu o dimensiune sacră tocmai pentru că este legată de faptul că, și de modul în care Biserica lui Hristos a plămădit ființa neamului, adică a tuturor generațiilor consângene din istorie, numite cu o expresie care înflorează și stârnește cel mai mare respect totodată, „moșii și strămoșii“, adică până la daci și mai departe, și la care Biserica face referire într-un mod absolut impresionant și copleșitor în consacrată expresie „Dumnezeul părinților noștri“.

Aceeași simbioză generatoare de dragoste de neam este indicată și de identificarea „din moși strămoși“ a legii românești cu legea creștinească sau invers, adică a unui mod de a crede, a gândi și a fi, înscris cu litere de aur, dacă vrem, „cu degetul lui Dumnezeu“ în sufletul neamului nostru.

Eminescu este clar în această privință:

„Când dumnealor ne zic nouă că nu suntem români, râde lumea care știe că ne ținem grapă de părinți ce neam de neamul lor au fost români,⁶ deci și creștini.

Cum zicea și Coșbuc: „Știm și noi o lege sfântă/ Și de-un veac de ani acum/ Stăm cu ochii tot spre țintă/ Mergem tot pe-același drum/ Pentru sfânta lege-a crucii/ Pentru limba ce-o vorbim/ Ce de-oțel pe săbii lucii/ Pus-am noi de când trăim“ (*Țară avem și noi sub soare*).

Iată de ce Eminescu numește Biserica „maica spirituală a neamului românesc“, pentru că ea este bastionul de rezistență împotriva tuturor tendințelor de deznaționalizare venite din diverse fronturi, atunci ca și acum ea devenind un turn de veghe dar și o cetate de apărare pentru românii din țară și de dincolo de hotarele ei.

Intr-un articol din ziarul *Timpul* Eminescu vorbește despre „Biserica lui Mateiu Basarab și a lui Varlaam, maica spirituală a neamului românesc, care a născut unitatea limbii și unitatea etnică a poporului, ea care domnește puternică dincolo de granițele noastre și e azilul de mântuire națională în țări unde românul nu are stat.“⁷

O altă afirmație care demonstrează indubitabil convingerea lui Eminescu despre rolul salutar al Bisericii ortodoxe în menținerea ființei neamului românesc este făcută în contextul criticii aduse de Poet față de încercările de suprimare a limbii române în unele școli din Transilvania. Citim:

„Noi românii, formăm o biserică națională, și ca societate religioasă, ca biserică ortodoxă română, suntem un cor matur și compact pentru a ne împotrivi la orice

² *Timpul*, VI, nr. 81, 12 aprilie 1881, p. 1, citat în Theodor Codreanu, *Eminescu încercat politic*, Editura Scara, București, 2014, p. 80.

³ M. Eminescu, *Icoane vechi și icoane nouă*, Ed. Floarea darurilor, București, 1996, p. 75. Vezi Theodor Damian, *Ideea de Dumnezeu în poezia lui Eminescu*, Ed. Eikon, București, 2016, p. 132.

⁴ Mihai Eminescu, „Liber cugetător, liberă-cugetare“, în *Timpul*, 2 februarie 1879, în *Opere*, 1989, vol. X. p. 187, citat în Irina Nastasiu, „Eminescu, un apărător al Ortodoxiei“, în *Credința Ortodoxă*, an XIX, Nr. 1 (2015), ianuarie 2015, Bacău, p. 16. Vezi Th. Damian, *op. cit.*, p. 132.

⁵ Teodora Sorina Coca, „Adevărul creștin în publicistica lui Mihai Eminescu“, în *New York Magazin*, An XIV, Nr. 679, 28 iulie 2010, p. 16.

⁶ Mihai Eminescu, „Liber cugetător...“, p. 150. Vezi și Th. Damian, *op. cit.*, p. 132.

⁷ În *Timpul*, (V), 14 august 1882; vezi M. Eminescu, *Opere*, vol. XIII, *Publicistica*, Ed. Academiei, București, 1985, pp. 168-169.

tendințe care ar jigni libertatea conștiinței și cultura noastră națională”.⁸

Este important a se vedea aici cum Eminescu nu zice că Biserica reprezintă un cor matur... etc, ci zice, „noi”, el deci recunoscându-se a fi înrolat în rândurile militanților ortodoxiei, ca făcând parte integrantă, organică, a unei biserici luptătoare pentru aspirațiile vitale de libertate și respect între alte culturi și națiuni, ale culturii și neamului nostru.

Ca român autentic, Eminescu nu a vorbit despre Biserica dinafara ei, ci din interior, el identificându-se cu neamul său, deci cu legea moșilor și strămoșilor lui ridicăți de Biserica la un anumit rang de sfințenie.

⁸ Cf. Arhim. Mihai Daniliuc, „Iubea Eminescu Ortodoxia românească?”, în *Credința ortodoxă*, Revistă de cultură, atitudine și spiritualitate a Episcopiei Alexandriei și Teleormanului, An XVIII, Nr. 1 (203), ianuarie 2014, p. 16.

De aceea scrie Vintilă Horia, că „Eminescu fost atât de creștinește (s.m.) legat de românism și de omenie”,⁹ atât dragostea de neam cât și omenia fiind, în istorie, caracteristici fundamentale ale poporului nostru.

Concluzii

Conservativ în mentalitate și acțiune, admirator al virtuților istorice ale românilor sub vrednicia și admirabilii săi domni și voievozi în trecutul vechi și recent, Eminescu a văzut în Biserica ortodoxă, și ea, prin definiție, conservatoare a valorilor de credință, gândire și viață, un factor esențial în păstrarea identității și unității poporului său, în dezvoltarea sănătoasă a spiritului neamului românesc.

⁹ Vintilă Horia, „Peste încă o sută de ani: tot Eminescu”, în *Stindardul românilor*, Nr. 25-26, aprilie 1989, München.

Radu CERNĂTESCU

Despre gândirea politică a lui Mihai Eminescu

Albina revoluționară

În 1829, Asachi scotea la „prețul de 4 galbini pe an” „Albina românească – Gazetă politico-literară [*sic!*]”. După o „Înainte cuvântare” și o listă de „binevoitori” contributory, revista propunea ca text programatic un aparent inofensiv poem alegoric: *Trântorul și albina*. Sub rime *giocose* menite să păcălească cenzura administrației militare ruse, Asachi ascundea însă referiri la o ideologie subversivă, antimonarhică și egalitaristă, la modă în Europa anului revoluționar 1830: „Lucru toate-nvinge-n lume;/ De voiești, zburând, ț-o-i spune/ A mea sistemă și nume” (p. 4).

Pentru a afla la ce „sistemă” se gândise Asachi trebuie să ne întoarcem la anul 1779, în preajma celeilalte revoluții franceze, când, la doi ani de la inițierea în masonerie, filosoful Adam Weishaupt le cerea¹ fraților Canon Hertel (nume de cod, Marius) și Xavier Zwack (Cato) ca Ordinul Iluminaților să se numească Ordinul Albinelor (*Bienenorden*), iar toate statutele și reglementările acestor *orfani ai Franc-masoneriei* să reflecte de acum încolo alegoria albinelor. Numite „micii cetățeni” în *Georgicele* (IV, 200) lui Vergilius, albinele devin acum simbolul revoluției democratice și antimonarhice, discursurile agitatorice arătând cum legea naturală semnalată de scriitorul antic le cerea „cetățenilor” să își omoare trântorii și „să își pună în comun bogățiile”².

Cu mult înainte de Revoluția Franceză, motivul albinei-cetățean devenise însă, sub autoritatea lui Vergilius, un simbol subversiv în imageria europeană. O dovedește

¹ v. F. X. von Zwack, *Bemerkungen über einige Originalschriften des Illuminatenordens...*, Frankfurt u. Leipzig, 1787, p. 320.

² Vergilius, *Georgica*, IV, 157.

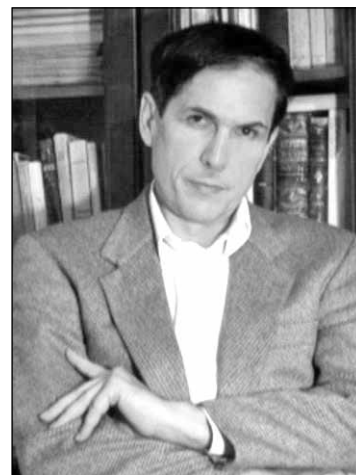
Emblemata ungurului János Zsámboke (Joannes Sambucus), o interesantă și prea puțin cunoscută carte de gravuri și glose poetice tipărită în limba latină la Anvers, în 1564. Într-un poem cu titlul subversiv de *Statul universal* (*Universus status*), sau *Puterea poporului* (*Laokratia*), autorul din „Târnava panonică” (*Nagyszombat*) compară societatea umenească cu stupul albinelor, arătând într-o viziune cu iz de utopie că în lumea albinelor, „Fără Rege și fără Domn,/ Fără vreo constrângere”, „cetățenii trăiesc împreună fără legi,/ Și toți egali sunt în stat”³.

Cu John Dee, ocultistul elizabetan, motivul albinei capătă o referire directă la o filosofie ocultă și subversivă, destinată să aducă fericirea și lumina libertății, așa cum albinele aduc mierea pentru desfătarea omului și ceara pentru a lumina în întuneric. În Prefața la traducerea engleză a *Elementelor de geometrie ale celui mai vechi filosof, Euclid din Megara* (1570), Dee spune că această „prefață și avertizare (*my Praeface & forewarnyng*)” este destinată să-l ademenească pe „filosoful profund și constant” pentru „a aduna el mai degrabă și mai lesne (asemeni albinelor) atât ceara, cât și mierea”⁴. Tot aici⁵, Dee vorbește și de „imaterialitatea unei arhitecturi” pornită de la „incomparabilul arhitect Vitruvius”, o idee care va

³ J. P. Sambucus, *Emblemata aliquot nvmms...*, Antverpiae, 1564, p. 24; poemul a fost scos din edițiile care au urmat (1566, 1567).

⁴ J. Dee, *To the unfained lovers of truth, and constant Studentes of Noble Sciences...*, este prefața la *The elements of geometry of the most ancient Philosopher Evclide of Megara...*, London, 1570, [p. VI].

⁵ cf. *idem*, [p. XLV].

seduce cu metafora albinei-arhitect gândirea ocultă a unei organizații dedicate Marelui Arhitect.

În preajma revoluției de la 1789, „albina-cetățean“ a lui Vergilius devine simbol antimonarhic și emblema lojelelor masoneriei revoluționare. Cu ea, Iluminații lui Waishaupt se vor defini ca „Ordinul Albinelor“, arătându-și astfel explicit țelul: utopica lege natural-egalitaristă care guvernează statul albinei-cetățean. Mai mult, lojele vor fi comparate acum cu stupii din care, prin muncă asiduă, adepții vor edifica, asemeni albinei-arhitect, templul perfect din care se va răspândi „lumina“ în întreaga lume.

Această lumină a progresului și a rațiunii este prezentată astfel de un pasaj înflăcărat de întrebări retorice din „Înainte cuvântarea“ lui Asachi la primul număr al Albinei românești: „Prin asemenea mijloace în Egipt, în India, în America, carele odinioară erau întunecate de negura barbariei, vedem astăzi pre acei sălbatici lăcuiitori domesticiți, politicindu-se, învățându-se și supunându-se dreptelor legi. Oare putem noi privi la aceste bune urmate înaintea ochilor noștri, fără a ne întrista că numai nația noastră, în cea mai mare parte, este lipsită de aceste îmbunătățiri și (mai) înapoiată decât toate neamurile Evropei, și decât multe altele ce locuiesc pe celelalte părți ale pământului?“ (p. 1).

În epocă, valențele democratice, antimonarhice și egalitariste, investite în simbolul albinei apar fixate în celebrul *Dicționar masonic* (1825) al lui Charles-Francois-Nicolas Quentin, dar și aplicații literare, ca de exemplu poema *Haina imperială* (1853), în care Victor Hugo, masonul, îndeamnă „albina, fiice ale luminii“, să-l atace pe „infamul“, pe „ticălosul ipocrit“ Napoleon III și „să facă de rușine poporul care tremură“ în Franța celui de-al doilea imperiu.

La destinul revoluționar al micii albine a contribuit în mare măsură și „Albina masonică“ (1829-1831), săptămânalul parizian condus de același neobosit fr. Quentin. Revista apare pe 1 iunie 1829, în aceeași zi în care apare la Iași și „Albina românească“. Ambele publicații, de certă comandă politică, au contribuit, una la revoluția antimonarhică de la 1830, cealaltă la răspândirea iluminismului și la trezirea conștiinței naționale într-o margine de Europă aflată în umbra imperiului țarist: „Eu-s Albina românească,/ Al meu doru-i și-a mea lege,/ Pre câmpia pământescă/ Din flori miere a culege“.

În fine, atunci când, după învățămintele trase din eșecul anului 1830, masoneria franceză a trecut la atragerea programatică a proletariatului, simbolul albinei a revenit încărcat de mesaje agitatorice pentru a mobiliza „plăpândul proletariat“ pe baricadele socialismului marxist. Marx însuși face o *laudatio* albinei în *Capitalul* (I, 5, 916), aclamând perfecțiunea muncii ei, care „face de rușine pe mulți arhitecți“. Cu elogiul muncii începe însă o altă etapă în folosirea simbolului albinei-cetățean. Se descoperă acum că munca îi dă omului identitate, transformându-l în proletariatul pe care masoneria l-a dorit organizat în așa-numitele loji proletare. „Munca ne dă libertate“ va clama masoneria franceză, care emite o ciudată și controversată circulară, dată în 1836 și devoalată de fratele Delanchanterie, prin care se cerea ca „fiecare lojă din Paris să adopte și să primească drept ucenici doisprezece muncitori și, ca pe orice

bun mason, fiecare lojă să-i instruiască o dată pe lună“⁶. Este semn că albina-muncitoare luase locul albinei-cetățean de la 1830. În numele ei, alte revolte planetare se vor pregăti și alte reviste o vor cânta.

Albina conservatoare

În totală opoziție cu progresul politic investit în albina-cetățean, conservatorismul considera această metaforă o ilustrare a unei societăți primitive, a instinctelor sociale înnăscute nu dobândite, cum o spune Eminescu în *Spiritul public modern*. La Eminescu, „roiul de albine“ și „mușinoiul de furnică“ sunt ilustrarea unei societăți gregare, în care „nu există legi scrise și facultăți de drept, deși toate ființele, câte compun un roi, trăesc într-o rânduială stabilită prin instincte înnăscute, tot astfel omul primitiv trăește din cele dintâi momente în societate, iar când începe a-și da seamă și a căuta să explice modul de conviețuire și de conlucrare, se nasc religiile, care stabilesc adevăruri morale, sub forme adevărat că dogmatice sau mitologice, religii care sunt totodată și codice. Cu încetul însă, omul perfectibil se desprinde din totalitatea organizației naturale și-și lărgeste din ce în ce cercul său de activitate individuală și atunci abia începe pentru el viața într’adevăr omenească, viața liberă. Dar totuși, în lărgirea individualității sale, omul poate atinge o margine, în care pune în chestiune individualitatea și libertatea semenilor săi“⁷.

Din această margine a individualismului începe toată filosofia socială a lui Eminescu, care refuză teoria lui *zoon politikón*, a omului născut într-un determinism social, și înțelegând prin cetățean omul datoriei și al tradiției, omul care face diferența dintre drepturile omului și îndatoririle societății, fiind pătruns de etica muncii și de spirit creator. Și mai important, el este animat de spirit național, căci a înțelege esența societății înseamnă a înțelege esența și specificitatea unei națiuni.

Influențată de individualismul lui Grotius și de conservatorismul lui Burke, gândirea politică a lui Eminescu refuză constant cosmopolitismul, diferențiindu-se aici fundamental de Asachi și de toată gândirea politică liberală, căreia îi impută că a făcut din modernitate și din progres niște forme fără fond: „Vina cea mare a generației trecute care, orbită de civilizația străină, a crezut că introducând forme de cultură exterioare ei, i-a introdus totodată și cuprinsul. Acest cuprins nu se realizează decât prin muncă. Nici ziare, nici legi, nici academii, nici organizații asemănătoare cu cele mai înnoite nu sunt în stare de a înlocui munca și ce stare de lucruri nu se bazează pe muncă, e o filantropie mai puțin, dar se va preface în fum la suflarea recei realități“⁸. Cu observarea că apologia muncii ca datorie nu are nimic din teoria valorii muncă din utopia marxistă, care nu este pentru Eminescu decât un alt faliment al gândirii liberale: „Astfel, s’ar putea spune că întreaga luptă între taberele opuse, numite una liberală – care ajunge la comunism, alta conservatoare

⁶ cf. P. Chevallier, *apud* J. Orval, *Une histoire humaine de la Franc-Maçonnerie speculative*, Liège, 2006, p. 216-217.

⁷ M. Eminescu, [*Spiritul public modern...*], articol fără titlu, în „*Timpul*“ din 8 nov. 1878, în *Opere X* (1989), p. 148.

⁸ M. Eminescu, *Opere IV* (1991), p. 127-128.

– care poate ajunge într'adevăr la osifiearea statului, e pe de o parte lupta pentru drepturi, pe de alta lupta pentru datorii⁹.

Liberalismul, în ansamblul lui, este văzut de Eminescu ca o utopie împrumutată dintr-o filosofie alogenă spiritului național: „Nu o utopie, o mie de utopii ce populau capetele generației trecute, care își închipuiau libertatea fără muncă, cultura fără învățătură, organizația modernă fără o dezvoltare economică analogă [...], raționamente străine răsărite din alte stări de lucruri înlocuiau exercițiul propriei judecăți¹⁰. Căci, ceea ce impută Eminescu liberalismului este, în primul rând, scoaterea din ecuație a „geniului rasei române“ și substituirea lui cu forme golite de conținut. O astfel de formă fără fond fiind chiar Constituția liberală din 1866: „Astfel, statul român nu mai este un produs al geniului rasei române, ci un text franțuzesc aplicat asupra unui popor ce nu-l înțelege¹¹.

În ce privește datoria, cea care îl legitimează pe individ printr-un contract social, ea este citată de Eminescu prin prisma cap. 2, partea I, din *Metafizica moravurilor* (1797) a lui Kant. Aici, Kant face din datorie un imperativ categoric, arătând că o acțiune este morală dacă, și numai dacă, ea este făcută din simțul datoriei. Bazată pe datoria ca imperativ categoric și pe o teleologie a muncii, teoria statului conservator ajunge la Eminescu să facă parte inevitabil dintr-o ontologie regională construită din prefabricate utopice, precum Paradisul și Vârsta de Aur, aceleași care fundamentează și utopiile lui Bacon sau Lenin. Din această perspectivă mistică, conservatorismul lui Eminescu nu ar fi decât o altă utopie socială, pe care el o și numește „conservatism extrem“. Este iluzia unei „organizări naturale“ care se intersectează cu experimentele politice ale filosofiei oculte de pe Noua Atlantidă sau din... gospodăriile agricole de producție. Punctul de intersectare a „conservatismului extrem“ cu liberalismul extrem este renunțarea la individualism, când individul devine „numai mijloc pentru întreținerea și înflorirea colectivității“. „Conservatismul – spune Eminescu – luptă pentru datorie. Pentru el, împlinirea datoriilor către semenii săi, solidaritatea de bună voie sau impusă prin legi a cetățenilor unui stat, o organizare strictă, în care individul e numai mijloc pentru întreținerea și înflorirea colectivității, cruțarea economică a tuturor claselor, pe care le privește ca organe vii ale societății, cu un cuvânt organizarea naturală, înțeleasă de toți, moștenită adesea prin tradiție, prin obiceiul pământului, recunoscută de toți fără legi scrise chiar, iată starea de lucruri la care aspiră conservatismul extrem“.

Obsesia „conservatismului extrem“ și a „organizării naturale“ ca *datum* ancestral amintește de Hugo Grotius și de teoria legii naturale, care ajunge prin Kant să fie paradigma dominantă din etica și politica secolului al XIX-lea. În *Despre dreptul prăzii* (1604)¹², rămasă în manuscris până în 1869, Grotius face o reverență tradiției, înțelegând-o (*quod traditum est*) ca pe o garanție „a echității naturale și a bunei-credințe

(*aequitati naturali et fidei humanae*)“. Tradiționalismul pragmatic al lui Grotius, desprins dintr-o teologie protestantă, ia de la Kant încrederea într-o ordine morală transcendentă și ajunge prin Edmund Burke, încă de la sfârșitul secolului al XVIII-lea, așa-numitul „*traditionalist conservatism*“. Născut dintr-o critică acerbă a principiilor și moralității Revoluției Franceze, acest conservatorism radical legitimă, alături de patriotism, de tradiție și de specificitatea locală, suveranitatea naturală a individului în raport cu statul. În viziunea lui Burke, cel din *Reflecții asupra Revoluției din Franța* (1790)¹³, contractul social nu ar fi decât un parteneriat spiritual între societate și individ, prin care individului îi este garantată: „întreaga știință, toată arta, orice virtute, un parteneriat cu toată perfecțiunea“ (p. 193). Perfecțiune care are un arhetip în cer (p. 195).

O națiune, mai spune Burke, este o esență morală, nu un aranjament geografic. Ea se hrănește din tradițiile ei istorice, din opiniile membrilor ei și din doctrinele transmise din timpuri imemorabile. În mod funciar, națiunea este alergică la nou, pe care îl respinge și îl evită, din care cauză șansa noului se cheamă întotdeauna revoluție. Rezultă de aici, continuă Burke, un iremediabil antagonism între liberalii revoluționari și conservatorii tradiționaliști. Antagonism care pornește dintr-o interpretare pe care Grotius a dat-o asupra drepturilor și îndatoririlor societății față de individ. Este vorba de o teorie care a schimbat toată paradigma filosofiei sociale, reamintind de recomandarea lui Cicero, cel din *De legibus* (III, 3), că binele poporului trebuie să fie *suprema legis* a unei societăți, căci supremul magistrat al legilor este chiar Binele Suprem.

Reflecțiile lui Burke au fost traduse imediat în germană, cea mai cunoscută traducere aparținându-i lui Friedrich von Gentz (Berlin, 1793)¹⁴, care a cunoscut numeroase reeditări în Germania conservatoare a epocii imperiale. Incontestabil, ideile lui Burke au influențat conservatorismul românesc, pentru cei interesați să aprofundeze această ideologie și receptarea ei pe tărâm românesc, trimitem la volumul singular al lui Ioan Stanomir, *Spiritul conservator. De la Barbu Catargiu la Nicolae Iorga* (Curtea Veche, 2008).

Intențiile eseului de față nu au fost revelațiile ideologice, nici dezvăluirile hagiografice. Ceea ce ne-a interesat pe noi a fost o privire comparatistă între liberalismul și conservatorismul românesc din secolul al XIX-lea prin prisma situațiilor lor față de metafora albinei-cetățean a lui Vergilius. Aparent paradoxal, cele două ideologii profund antagonice: revoluționarismul francez și conservatorismul englez (prin adopție, și german), au avut un punct de convergență în acea iluzie etică pe care Aristotel o numise cândva „lege naturală“. Diferența, esențială însă, s-a făcut în clarobscurul lojelor masonice. Și este azi un secret de Polichinelle că Edmund Burke a fost și el francmason, iar Grotius a influențat *Discursul* apologetic al Cavalerului Ramsay din 1741, cel de la care începe toată mitologia templieră a masoneriei.

⁹ M. Eminescu, *Influența austriacă asupra românilor din Principate*, în „Convorbiri literare“ nr. 5/ 1 august 1876, p. 175; reluat în *Opere IX* (1980), p. 173.

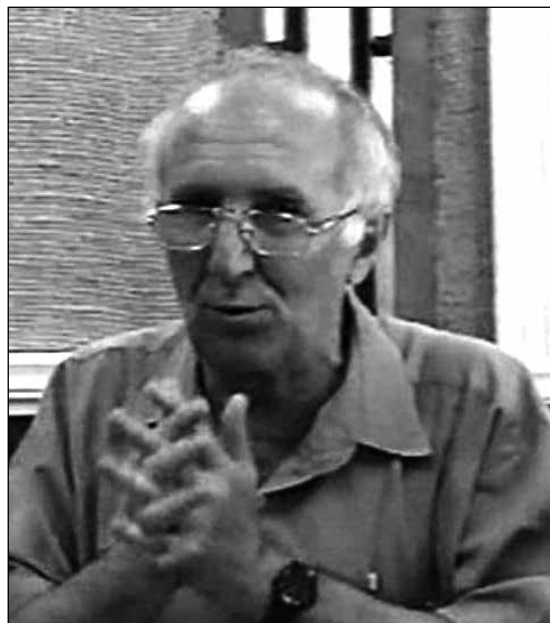
¹⁰ M. Eminescu, *Opere XI* (1984), p. 18.

¹¹ M. Eminescu, *De câte ori „Românul“ era în opoziție...*, în „Timpul“ / 14 aug. 1882; reluat în *Opere XIII* (1985), p. 168.

¹² este vorba de Regula III din *Prolegomena* (cap. 2), din H. Grotius, *De iure praedae...*, G. Hamaker, Pars-Haye, 1869, p. 18.

¹³ E. Burke, *Reflections on the Revolution of France...*, London, 1790.

¹⁴ o ediție accesibilă și lui Eminescu: E. Burke, *Betrachtungen über die Französische Revolution...*, Brunschweig, Verlag von Friedrich Vieweg u. Sohn, 1838.

Corneliu FOTEA

Jurnalul cu Eminescu (7)

Jurnalul de la București (reconstituire sentimentală)

Plec la București numai pentru că Dick și Rhoda și fetele vor pleca din țară, încheindu-se misiunea lui Dick în România. Numai pentru că mi s-a atras atenția, destul de categoric din partea tovilor de la Secu să mă las de amicitie cu americanii. Geaba am ripostat eu că nu fac altceva decât să adaug românilor încă un prieten prin familia Christiansen și prin băieți Suzi, Jack, Stewen.

Maiorul mi-a spus printre dinți, dar ca un foarte serios avertisment: *Dacă îți oferă ruda matală vreo bursă, vreo plecare în State primești, dar ai grijă cum te porți și ce ne aduci de-acolo. Altfel...*

Altfel ce? – întreb eu ca un prost și obraznic ce sunt. *Altfel – zice maiorul – într-o seară, pe o stradă ceva mai îngustă, o mașină, întâmplător, fără șofer...*

Mai e nevoie de o altă amenințare?

N-am nici un chef de plimbări în USA! Ce să văd eu acolo?

Blocuri și Disneyland?

Dacă ar fi să mă plimb m-aș plimba la Veneția, la Viena, în Paris, la Londra, în Spania, în Grecia.

America nu-mi spune nimic, cea de Nord mai ales.

Poate în cea de Sud unde mă visam odinioară *hai, hai, nu ne duce cu vorba, tovarășul, că te știm noi mai bine decât crezi dumneata.*

Nu mai zic nimic. Și bine fac.

Ei pot interpreta oricum și nu se știe cât mă mai poate apăra Bratu. Și-așa se aude că pleacă și cum eu sunt pe lista lor neagră. Nu m-a amenințat deja Burlacu după vizita de la Vorona unde chipurile l-aș fi înjurat?

Aici e numai pâra lui Aron, mânca-l-ar buba neagră de prost. Crede că o să-i iau locul. Numai de asta nu-mi arde mie cu atâtea dureri de cap.

Așadar la București, cu trenul de noapte. Pe Florica o las cu Vali și cu Paul.

Vali o visează de mult. Să se înfrupte dacă va fi în stare. Merg cu țigănetele de Titi, el zice că are de luat niște bani de la **BD** în **ațiune**. Să sperăm că nu-s amăgiri ca toate ale sale de până acum.

Bucureștiul, de care mi-e totdeauna dor și mai ales aș vrea să cerc dacă și cum s-ar putea scrie la București. Sunt cu cartea în gușă. Disdiminețile se scriu mereu, acum chiar și în tren am scris /murmurat o parte din ce voi scrie la București în atelierul lui Nică.

O să mă gândesc sau o să aflu cum ar fi fost dacă, în 59 plecam cu Clemance la București, ca să stăm, cum visa ea, într-o mansardă.

La Nică nu e mansardă, la Nică e un fel de piață, cafenea, acolo vine tot timpul lume de pe lume.

Dar tot mai sunt niște ore în care poți rămâne singur. Și mai ales pe căldurile astea.

Pe căldurile astea de sfârșit de iunie și început de Cuptor a trecut Eminescu pragul.

Se vede că din cauza căldurilor mari ce erau pe la noi în iunie 1883, d-ta ai început a suferi de o meningită și o inflamație a învăltoarei creierilor, mai întâi acută, apoi cronică din care cauză ai avut un deliriu continuu.

De ce voi fi citit chiar asta mergând spre București?

De ce nu scap de domnul Eminescu nici aici? Parcă i-am zis o dată, adio.

Ce mă tot bântuie? Ce trebuie să spun în numele său?

Hai, că chiar ai înnebunit, Cadelcule, dacă-ți închipui că Eminescu te- a ales pe tine să-i duci mesajul ori să i-l descifrezi cel puțin. Mai multă smerenie, iubitul, că ai să te prăbușești.

De ce nu vezi că te paște nenorocirea în acest an.

Știi când ședeai în fața casei de cultură și vedeai numai morți de 29, 30, 32 de ani și râdeai cu Cornel Dumitrescu de ideea că Moartea a primit de la Dumnezeu poruncă să ia numai bărbați de 30 de ani?

Nu ai destule avertismente?

Boala ta din primăvară, ura care ți-ai atras-o de la tovi, că i-ai dat pe față în public, boala fetei, vorbele despre Caterina, iminenta plecare a protectorului tău.

Ca și visul ce-l visai de-a ți se juca o piesă, aproape spulberat... Nu-s oare destule semne?

Ai mai supărat și organele cu americanii tăi. De ce nu stai matală în chiloțeele matală, cum bine zice tovarășul doctor în tractorologie Aron.

Și reclamația la primar nu ți-e de-ajuns?

Trafiturul nu te apără, nu te poate apăra. Boema ce o visezi, ce o înfăptuiești după anii de mare sobrietate în care ai trăit până acum.

Nu crezi că sunt foarte fericiți unii din cei pe care i-ai atins ori pus la stâlp, când erai ziarist, că te au acum la mână cu „dez-mățul“ afișat de-o lună două?

Haida-de, Cadelcule, ai s-o încurci!

Nu-mi pasă! Ce trebuie să se întâmple, se va întâmpla acum ori mai târziu, indiferent ce am să fac eu. Vorba ceea: Ce e scris și pentru noi. Și nu uita să mergi la mormântul lui Eminescu! Cine mi-a spus asta?

Am fost și anul trecut. Și pe la Baconsky.

Și.

Se face ziuă. Ajungem.

Am să scriu? Da, am să scriu, am să scriu de Bucureștiul în care tu m-ai așteptat acum trei ani cu o garoafă ca pe o persoană oficială, pe peronul gării.

Despre tine am să scriu, urăto!

Despre tine întruchiparea ultimă, sper, a iubirilor mele. În Bucureștiul acesta unde n-ai fost a mea decât vreo câteva ore acum trei ani.

Cum o să calci tu prin Bucureștiul ei, al studenției ei, al iubirilor ei?

Cum, Cadelcule, fără a te sfâșia cât mai pe îndelete cum știi tu?

Aceeași zi noaptea jumătate. Țigănetele în fine doarme, pot scrie și altceva decât ce i-am spus.

Ce-am făcut azi? Am umblat bezmetici din casă în casă, am fost cred prin vreo zece locuri, m-a cărat după el.

Abia după amiază am fost liber să merg și eu la ai mei.

Le-am dus darurile ce le pregătisem, le-am descris boala Ioanei și mi-au dat o sumedenie de lucruri, altă parte au trimis-o prin poștă, în pachete mari, cum știu ei americanii să facă. Pentru fată, pentru mine, pentru Ea, și reviste și cărți și o cutie mare de ness și o sticlă de Whisky (bucuria lui Titi).

Nică ne-a primit bine, ne-a primit cum știe el, ne-a dat cheia și ne-a cerut doar ca la opt să-i lăsăm casa curată că vine să lucreze.

Stau pe scaunul lui de la șevalet și scriu. Ce scriu?

Prostii!

Îmi imaginez cum ne-am fi putut întâlni în gara de la Ilia, sau în Târgu Jiu, pe când erai o școlăriță, și chiar în București pe când erai studentă. O ochioasă cu ochelari, cu fusta încă lungă, cu plete bogate, o ochioasă așteptând o iubire, ca orice fetișcană din provincie la 18 ani.

Și te căutam cu asiduitate prin locurile prin care am trecut: pe la Casa studenților, pe Ștefan Furtună, la căminul Carpați, apoi la cel de pe la operetă, în grădina operei, la „Tosca“.

O fată frumoasă care aștepta să fie descoperită, să fie curtată, să i se spună că e bună de... , că s-o mai lase dracului de sfială, că fetele nu mai ies fete din Bucureștiul studențesc.

O fată care face pe mama răniților cu colegele ei neroade, o fată așteptând în antecamera unui tânăr intern să fie chiuretată colega ei care-a călcat pe bec. Și doctorul care sperase că ea este cea cu necaz și aflând cu stupeoare că fata care l-ar putea stârni, ba chiar ar putea s-o iubească, e încă, rușine!, fecioară.

Și colegii din echipa de dansuri, colegii cu care mergeți la joi-serile de la Veterinară și care cred că nu se poate să n-ai tu pe unul pe care să-l faci praf.

Așa cum ți se va spune când îl întâlnești pe El, pe cel care îți va frige inima și nu uiți ce ți se spune într-o seară când plecați împreună, prima sau a doua? – ai grijă să nu-l storci de tot, că ne trebuie bun la spectacol. Spectacolul de la aniversarea Universității, spectacol de gală, cu mărimi, cu șeful statului chiar, la care tu dansezi iar el cântă.

Dincolo de glume reții că ești o fată cu mari tentacole de femeie, reții ce ți-a spus Silvia sau Marina, sau Andreea, că de ar fi băiat s-ar teme de puterile tale, îți răzi în sine gândind ce va fi

cu bărbatul acesta cu care mergi la pas prin grădina Operei, cu care te săruți stângaci apoi tot mai cu foc, tot mai parșiv, cum va spune el mai târziu.

Vă văd acum chiar din spate, ducându-te de talie, ducându-te de braț, apucându-vă de mână. Sunt în urma voastră și vă simt de la foarte mică distanță căldura trupurilor, emană din ele o poftă aprinsă de împreunare, ai douăzeci de ani împliniți, are 24 și simte femeia din tine, cea care încă nu s-a deschis dar care stă gata pârguită să se dăruie.

Vă urmăresc, cum pot, ce vrei? sunt o umbră, sunt un gând al tău sau poate al lui, așadar mai mult decât o umbră, o dorință poate, de-aceea mă strecur printre voi, printre trupurile voastre aproape contopite, mi-a mai rămas un locușor printre piepturile voastre acolo deasupra șoldurilor îmi fac loc, vă ating cu mâinile și trec în fața voastră, că e mare nevoie să vă privesc ochii, să vă văd gurile care nu turuie cum s-ar părea, ci sunt țuguiate gata să soarbă, săruturi, cuvinte.

Vă opriti pentru un sărut, pentru o altă îmbrățișare și căutați o casă, o odaie, un pat în care să faceți dragoste.

Simt asta pipăindu-vă.

El e încordat ca un arc, tu ești freamăt, ca o salcie gata să cuprinzi totul, să îmbrățișezi cu totul pe bărbatul de la stânga ta.

Ba nu acum, după ce ați trecut strada, îți e la dreapta, te cuprinde înfrigorat și privește către o fereastră de la etajul patru al unui bloc.

Nu știi la care, nu ți-a spus, dar și tu privești acolo, drept acolo și-l auzi când îți zice: *Mergem sus? Sunt acasă!* Și urcați cu un lift care face mare zarvă și în lift vă îmbrățișați, vă înșfăcați unul pe altul cu aviditate.

Nici nu știți când a urcat liftul cele patru nivele. S-a oprit dar voi mai întârziati în îmbrățișare și în îmbrățișarea asta vă apropiați de ușa unei

camere. *E vărul meu Geo, e acasă, mergem la el!*

Și deodată te oprești și vrei să-i spui că n-ai curajul să mergi, că trebuie să fii la cămin la ora 10, că... Și el îți spune scurt: *O dată tot trebuie să nu dormi în cămin!*

Ce-ar fi să dormi aici cu mine în noaptea asta?

Asta n-o spune el, nu tu auzi, ci ea, Filipina și cuvintele astea le spun eu ei, în semiîntinericul roșu pătruns prin ferestrele infirmeriei. Și ea se scutură din îmbrățișare, se scutură greu și iese fără nici o vorbă lăsându-mi toată căldura trupului ei și mirosul acela de lapte crud și de iarbă crudă și de floare fără parfum, de floare care trebuie bătută de dor ca să înflorească și să izvoară parfumul pe care numai Dumnezeu i-l știe deocamdată.

Rămân cu fața în sus pe patul ca de spital și-mi caut trupul pe îndelete să văd unde sunt urmele ei.

Vizez cu ochii deschiși, vizez disdimineața în care am plecat din școală cu Ion către dumbrava aceea din vârful dealului Miroslavei, printre case adormite, peste linia ferată care lucește de rouă, pe lângă hardughia fabricii de țigărete, dincolo de șesul mălos și acum uscat al Bahluiului, pe șesul Nicolinei, printre ierburi înalte, crude încă, invoalte încă (vai, cât de departe e coasa!), printre lanuri de grâu care sunt doar verzi, verzi și printre maci și printre ciocârlii. Soarele se înalță cuminte și...

Ba, soarele coboară, coboară și noi ne întoarcem înlănțuiți, sunt cu ea, cu Filipina, în dumbrava aceea în care ne-am tăvălit prin iarbă ca niște copii, ne-am strâns în brațe să ne sufocăm, ne-am sărutat în zeci de feluri.

Scriu și cu mâinile sculpez trupul ei fraged, trupul ei bănuț doar sub rochia albastră cu carouri mici, mici.

Mă opresc pe brațele goale, le prind în căușul palmei coatele cu gropițe dulci, pe care le sărut și umerii care nu-i pot scoate din mâneca fluture.

De ce cred că oare mângâindu-i umerii aș putea s-o deschid și s-o iubesc?

Dar încă nici nu știu cum aş face asta. Și ea nici atâta nu știe. Ne istovim căutându-ne, ne învățăm geografiile.

Sunt mai îndrăzneț, am mai mângâiat și smotocit fete și le-am cotrobăit chiar și pe dedesupt.

Ea nu, ea are gesturi care nu i se potrivesc, gesturi pe care dacă le-ar mai fi făcut ar ști că e rușine să le faci. Dar noi ne jucăm, ne jucăm inocenți și-i scap chiar mâna între picioare deși mi-e rușine să fac asta, iar ea mi-o strânge cu putere ridicându-și genunchii, înaintez pe pântecul ei, *ce chiloși oribili avea!*, spune bărbatul care scrie și care, după vreo treisprezece ani de atunci a scos câteva perechi de chiloși subțirei, de ață, de mătase, de fire sintetice.

Și ea, draga de ea, îmi prinde fără să vrea sexul în mână, chiar îl mângâie neștiind, sigur, neștiind ce e aceea.

Ne căutăm într-o cameră de gară, în sunet de trenuri, ne căutăm știind fiecare câte ceva despre celălalt, ne căutăm, ne omorâm în mângâieri, ne dezbrăcăm unul pe celălalt, osteniți de un preludiu prea îndelungat, suntem uzi.

Suntem cum nu se poate mai buni de împreunare, suntem profesioniști, așa cum vom spune noi mai târziu.

Dar cu el, cum a fost?

De la el ai învățat cum se face dragoste.

Asta o știu și n-aș vrea s-o știu și ar trebui să n-o știu, să-mi imaginez acum, că...

Trenul a ajuns în Gara de Nord, sunt cu colegul meu Marina, venim la București ca să luăm costume, benzi cu sonorizări și alte accesorii de astea.

Tu știi că vin, tu știi pentru, că ți-am spus la telefon că vin și eu știu că vei fi în gară, că mă vei aștepta, că mi-ai spus la telefon cât ți-e de dor, sunt doar câteva zeci de nopți de când ne întâlnim în taină, de când intru pe furii în casa unde stai și ne iubim până în ziuă în draci, ca niște hămesiți spui tu, ca niște apucați, zic eu.

Uitând de toate, uitând de toți. N-avem ochi decât pentru noi, n-avem trup decât pentru trupul celuilalt.

Nimic nu e mai frumos ca ceasul în care îți calc pragul, nimic nu e mai dulce ca osteneala din ziuă când mă duc, parcă purtându-te pe brațe, către piața cea mare și mă spal de drojdiile nopții cu fructele și legumele și zarzavaturile pieții.

Și te iubesc încă o dată acolo în piață, pe maldăre de praz și printre căpățâni de varză și printre mere și printre căpșuni sau zmeură ori peste florile de tuberoză.

De tuberoză, da, căci trupul tău, încă nepus la soare, are luci-rea mată a parșivelor flori de tuberoză. Carne albă, carne otrăvitoare, carne îmbălsămată.

Trenul a oprit la peron și-ți zăresc bluza albă de pionieră și brațele goale, ba chiar umerii goi, umerii care-i cuprind când mă strecor parșiv în trupul tău sau când mă repăd ca un spadasin.

Și tu înaintezi spre noi cu floarea și mi-o dai, tu îmi dai floarea în loc să fac eu asta, și mergem împreună prin diferite locuri, împreună adică toți trei neștiind cum să-l facem pe Marina să ne lase.

Mergem și colo și colo și stăm dar noi ardem de nerăbdare să rămânem, în fine, singuri.

Sunt pe străzile pe care am mers atunci, trec alături de tine pe aceleași străzi și mă întreb, așa tam-nisam, ai trecut cumva și cu el prin acele locuri?

Să mergem pe unde n-ai fost cu el niciodată – îți zic eu când, în sfârșit, rămânem singuri.

Și mergem, mergem undeva lângă Muzeul Satului, pe malul unui lac și stăm în iarbă și ne sărutăm și ne îmbrățișăm pe săturate și mai nu ne apucăm de rele, așa suntem de doriți.

Și nu știu că repet gesturile lui, că repet propriile mele gesturi din grădina Copou cu Filipina, nu cred, ce tâmpit pot fi!, că ți-aș putea trezi amintiri, că mi-aș putea trezi amintiri.

Eu nu mi le trezesc, eu știu asta.

Eu știu că abia cu tine am uitat-o pe Francisca, abia datorită ție a trecut frumoasa viselor mele de dimineață, în umbră.

Că tu ai venit cu altceva, ai venit copleșindu-mă, sperindu-mă aproape, cu câte știai despre această artă, că el te-a învățat aproape totul.

Mie ce mi-ai mai lăsat, te întreb eu, unde nu te-a sărutat el ca să te sărut mai ales eu, ori numai eu?

Eu nu știu acum, când te întreb astea și nici când scriu astea, că Venus nu are amintiri, știu doar că pisicile, ca și femeile, nu aparțin nimănui și dacă eu cred, în prostia mea, că i-am lăsat Franciscăi nu doar semnul acelei cumplite mușcăături de sân, ci și altel, mă înșel amarnic.

Trupul femeii care iubește, care e iubită, e ca pământul gata să rodească an de an, fiecare primăvară îl reînnoiește chiar dacă mai stăruie în carnea sa rădăcini, semințe sau frunze din ce-a rodit în anul precedent.

Trebuie să ies pe străzi și să vorbesc cu tine!

Trebuie să te caut acum către ziuă prin Cișmigiu, prin parcul de la Operă, pe malul gârlei.

Și unde să te mai caut oare?

Hai, zic eu Franciscăi, hai să ne plimbăm prin Craiova, acum noaptea, numai noi doi. Nu te speria, n-o să pierdem trenul. Ne leagă vagonul abia la patru.

Doamne, dacă mă gândesc bine de tot, îi spuneam Franciscăi așa ceva într-o noapte la fel ca asta de fine de iunie, după ce ne plimbaserăm singuri prin Cluj și prin Alba Iulia.

Ce frumoasă era pieptănându-se, acolo în plin soare, pe treptele obeliscului lui Horia!

Și prin Cișmigiu am dus-o și am răs amândoi de inscripția aceea cu *Fă-mă mamă cu noroci* și *mai dă-mi sirop!*

Francisca spălându-mi pantalonii de doc pe Valea Jiului, prin defileu, Francisca aducându-mi pulovărul ei să mă schimb de hainele ude leoarcă, după furtuna ce ne-a prins sub vârful Rarăului.

Și Francisca vorbind cu mine, acum în zori, amintindu-mi că am mers împreună în același tren de la București la Iași și nu i-am adresat nici măcar o vorbă.

Cum să-ți spun ceva când tu erai cu iubitul tău? Cum să-mi spui o vorbă când tu erai cu soția ta? Cine a trădat mai întâi, domnule?

Eu sau domnia Ta?

M-ai așteptat, așa cum spuneai? Cât m-ai așteptat?

Unde m-ai așteptat? În visele de dimineață?

Mulțumesc, acolo te aștept și eu. Acolo suntem iar împreună și vom fi, probabil, mereu. Și ce crezi tu că numai în visele tale ne întâlnim nu și într-ale mele?

Dar ce eu n-am voie să visez?

Pe stradă, Cadelcule, pe stradă! Nu mai poți scrie nimic, ai alunecat iarăși în vise.

Pe stradă, în București, în ziuă.

Pe străzile Iașiului în ziuă, pe străzile Severinului în zori, pe străzile altor orașe, în zori.

Care orașe? Poate Clujul? Oradea?

Sigur, Timișoara, sigur Aradul și mai ales Câmpulungul Muscelului, lăsând-o pe Fifi adormită în hotel și plecând să caut strada de care-mi vorbise/scrisese cândva Francisca, strada cu mori pe care zicea ea că ar fi stat în copilărie.

O stradă lungă, lungă. Nu Cadelcule, e strada din Pitești cea lungă pe care o vezi acum scriind în atelierul lui Nică, e din Pitești, străzile acelea frumoase din Câmpulung au alte straie, ca și cele de la Târgu Mureș, ca și străzile Sighișoarei, sau străzile Brașovului, în dimineața aceea de iulie când n-ai putut dormi de plin ce erai de lichidele nebahice îngurgitate.

Nu mai divaga! Ieși în stradă, ai să ai ce vedea.

Scriitori dincolo de Styx

GALERIA CU POEȚI BOTOȘĂNENI

În data de 14 septembrie 2019, cu ocazie Zilelor Europene ale Patrimoniului, Memorialul Ipotești – Centrul Național de Studii *Mihai Eminescu*, în parteneriat cu Primăria Botoșani, a inaugurat, în parcul *Mihai Eminescu* din Botoșani, expoziția stradală „Poeți botoșăneni. Scriitori dincolo de Styx”.

Expoziția conține panouri cu medalioane biobibliografice ale 42 de poeți, trecuți pe malul celălalt al Styxului, care fie sunt născuți în Botoșani, fie au activat o perioadă aici, fie sunt laureați ai Premiului Național de Poezie *Mihai Eminescu* – Opera Omnia, deveniți cetățeni de onoare ai municipiului: Mihail Cuciuran, George Tăutu, Samson Bodnărescu, Mihai Eminescu, Gheorghe din Moldova, Ioan N. Roman, Artur Stavri, Dimitrie Iov, Artur Enășescu, Alexandru Vițianu, Ion Pillat, Demostene Botez, Păstorel Teodoreanu, D.N. Teodorescu, Sașa Pană, Max Blecher, Dumitru Corbea, Haralambie Țugui, Lucian Valea, George Damian, Florin Vasiliu, Mihai Munteanu, Ion Crânguleanu, Doru Ionescu, Constantin Dracsin, Dumitru Țiganiuc, Vasile Constantinescu, Corneliu Popel, Valeriu Imbir, Emil Iordache, Lucian Alecsa, Horațiu Ioan Lașcu, Mihai Ursachi, Gellu Naum, Cezar Baltag, Petre Stoica, Ștefan Augustin Doinaș, Mircea Ivănescu, Cezar Ivănescu, Constanța Buzea, Emil Brumar, Cristian Simionescu.

Pentru a-i readuce în memorie pe poeții botoșăneni din toate timpurile, ne-am propus ca, începând cu acest număr al revistei *Hyperion*, să prezentăm câte un grupaj de medalioane din *Galeria cu poeți*.

MIHAIL CUCIURAN

n. 15 noiembrie 1819, Botoșani – m. 5 mai 1844, Fălticeni
Poet, prozator

Născut într-o familie de boieri, Mihail Cuciuran a învățat în casa părintească, apoi la gimnaziile din Pesta și Cernăuți. În 1837, intenționează să meargă la studii în Germania, dar boala tatălui său îl silește să rămână în Botoșani. A fost asesor la tribunalul din Suceava. Moare la numai 25 de ani, bolnav de tuberculoză.

Mihail Cuciuran și-a publicat textele în *Albina românească*, *Alăuta românească*, *Foaie pentru minte, inemă și literatură*. A scris o singură proză, *Piatra Corbului* – istorisire a unei excursii la munte cu Vasile Alecsandri și Alecu Russo, care prevestea, după G. Călinescu, „un bun evocator de sălbăticiii grandioase”.

Volume de poezie: *Poetice cercări* (1837); *Poezii* (1840).

Mihail CUCIURAN

Pavilionul romantic

Aice între arbori, când lumea toată tace,
Alerg subț a lor frunze odihna a-mi găsi,
Vroind de-a mele chinuri la ei a mă disface,
Vroind să jur subț umbră-li în veci a nu simți.
Zadarnic de la oameni nădăjduiam iubire,
Zadarnic fericire la dâșșii mai catam,
Căci, vai, în ei lipsește orice compătimitire
Ș-adesea între dâșșii mai mult mă întristam.
La marea mea durere nu aflu alinare,
Ce numai o ființă mi-o poate vindeca:
Zadar cer de la ceruri asupră-mi îndurare,
Căci ah, la a me rugă nu vra a-mi ajuta.
Toate-s pornite asupră-mi, și cer și elemente,

Jurate l-a mele chipuri grozav a mă munci;
Și eu la ce-ntre oameni mai caut simtimente?

.....
Dar ah, pășind acuma în tânără grădină
Gândeam că de necazuri la ea m-oi dispărți;
Ș-în loc să văz viindu-mi o rază mai senină,
Simțesc c-a mele chinuri încep a s-înmulți.
În pavilion aice, privesc cum se răsfrânge
Pârăul ce-ntre pietre curgând neîncetat
Și el pare că-ntreabă de ce ochiul meu plânge?
De ce atâte lacrimi varsă neprecurmat?
Zefirul pintre frunze îmi pare că-mi șoptește:
Acel iubit de tine în veci nu te-a iubi!
Apa cu-a ei murmură iar pare că-mi vorbește
Că-n veci de-a me dorință nu mă voi îndulci.
Cântarea filomelei îmi pare-așa de tristă,
Ca plânsul cucuvaiei, ca glasu-i cobitor;
Ș-a silfului saltare îmi pare o tempistă
Și lucea aurorei un nor îngrozitor.
Și salcea rămuroasă o simț c-ar vrea să zică:
Ființa părăsită de soartă, de noroc!
Cu drept aceste lacrimi den ochii tăi tot pică,
Că mult încă va arde înflăcăratu-ți foc.
Și sufletul acela ce inima-ți iubește
Cu cât i-arăți iubirea-ți cu-atât ți-e mai străin
Ș-adesea a lui gură pe altul drăgostește
Când pieptu-ți pentru dânsul răsufală un suspin.
Până a n-o cunoaște fața ce ți-i iubită
Plăcerea pretutindeni în zori te-ntâmpina
Dar azi a ta simțire atât e de rănită
Încât nici o suflare n-o poate vindica.
Deci dac-aceste toate obiecturi de plăcere
De care s-împresoară un suflet neajignit
Nu pot să-mi deie mie nici semn de mângâiere

Ce-mping din sinu-ți oftări neconținut,
Apoi ce pot în lume să mai aștept de-acuma?
Decât necazuri crunte și-un trai îngrozitor?
Liniștea în mormântu-mi o voi găsi-o numa
Unde-mi se va stinge și focul de amor.

GHEORGHE TĂUTU

n. 17 iulie 1823, Botoșani – m. 8 august 1885,
Târgu Frumos
Poet, publicist

Gheorghe Tăutu se trage dintr-o familie boierească. Primele patru clase le-a făcut la Botoșani. Rămas orfan de tată, se ocupă de administrația moșiei. A fost copist la Departamentul Dreptății din Iași. A participat activ la mișcarea revoluționară de la 1848. Și-a publicat articolele politice în periodicele: *Almanah pentru români*, *Biciumul*, *Dacia*, *Foaie pentru minte*, *inimă și literatură*, *Ghimpele*, *Steaua*, *Timpul* ș.a. Creația literară a lui Gheorghe Tăutu cuprinde fabule, epistole, piese dramatice istorice, comedii, poezii.

Volume de poezie: *Poezii* (1862); *Brândușe române* (1868); *Secretu pentru sexu frumos* (1869); *Rarișsa sau Cerdacul lui Ferent* (1869); *Poezii. Epistole* (1871); *Odagiul și Rândașul grădinei primăriei* (1872); *Odagiul socru sau Vasilică dragul tatei* (1873).

Gheorghe TĂUTU

Apoi nu-s civilizată?

[...] După ce am căscat gura
Prin Paris și prin Berlin,
De-unde apoi câștigai ura
Pentru tot ce e român;
După ce eu franțuzește
Știu trei buche dezghețat,
Ba vreo două și-inglezește:
Apoi nu-s civilizată?

După ce cunosc prea bine
Chiar de modă-a mă-mbrăca
Și oricând cu grații pline
Complimente a dura;
Iar pe partea femeiască
S-o admir neîncetat
Tot în limba franțuzească:
Apoi nu-s civilizată?

După ce pe dinafară
Recitesc pe Paul de Koch,
Și fumez mereu țigara,
Alergând din loc în loc;
Făr' să am vreo trebușoară,
Căci mă țin aristocrat,
Și-astă breaslă n-o să moară:
Apoi nu-s civilizată?

[...] După ce egalitate
Cer cu voce, dar cam trist,
Căci ea tainic se combate
De-al meu suflet egoist;
După ce cu stăruință
Voturi cat de deputat,
Căci să casc mi-i de priință:
Apoi nu-s civilizată?

După ce eu de minune
Cunosc stosul a juca,
Și-am curaj pe-o carte a pune
Ce nici poți chiar cugeta;
După ce în lumea lată
Datorii de-nspăimântat
Fac, nicicum gândind la plată:
Apoi nu-s civilizată?

SAMSON BODNĂRESCU

n. 27 iunie 1840, Voitinel, Suceava – m. 3 martie 1902,
Pomârla, Botoșani
Poet, dramaturg

Samson Bodnărescu a făcut școala primară la Vicovul de Jos, iar liceul la Rădăuți și Cernăuți, unde, ca și Eminescu, a fost elevul lui Aron Pumnul. Venind la Iași, este pedagog la Institutele Unite și student la universitate. La inițiativa lui Titu Maiorescu, între 1968 și 1969, e student la Viena, apoi la Universitatea din Berlin și la Universitatea din Halle, luându-și doctoratul în filosofie la Giessen (1870).

Întors în țară, este bibliotecar la Biblioteca Centrală din Iași, director și profesor la Școala Normală „Vasile Lupu” din Iași. În locuința sa din curtea Mănăstirii Trei Ierarhi i-a găzduit un timp pe Mihai Eminescu și Miron Pompiliu.

Din 1979 preia conducerea Institutului Liceal de Băieți „Anastasia Bașotă” din Pomârla, unde va lucra până la moarte.

Samson Bodnărescu a fost un junimist activ. A publicat în *Convorbiri literare*, începând cu anul 1967. În afară de poezie, a mai scris piese de teatru, precum: *Roman și Viorica sau Voința e puterea vieții*, *Ilie-Vodă*, *Rienzi*, *Lăpușneanu-Vodă*.

Volume de poezie: *Din scrierile lui Bodnărescu* (1884); *Epigrame* (1900).

Samson BODNĂRESCU

Haide, dragă

„Haide, dragă, sui în luntre,
Să tot mergem, mergem duși,
Să scăpăm măcar o clipă
De-a pământului cătuși.

Legănați încet de valuri
Să dăm grijile uitării,
Să dăm suflete noastre

Dragostii și desfătării.

Hai, nu sta așa pe gânduri!
N-auzi marea cum ne cheamă?
Braț de dragoste puternic
Te va duce, n-ave teamă.“

Ea se suie, luntrea pleacă,
Valurile se-mblânzesc,
Și adânc în apa lină
Stelele din cer privesc.

Și lumina blând-a lunei
Pe-adâncimi s-așterne-n pături,
Peste ele trec în taină
Două umbre strâns alături.

Numai eu cu dor sălbatic
Stau pe malul singuratic
Și-mi spun jalnic o poveste,
Ce a fost și nu mai este.

Odihna din urmă

Și mi-or face o colibă
Cu pereți înguști de lut,
Fără de ferești și ușă
Numai bine de-ncăput.

Acolo voi avé pace,
Și odihnă voi avé,
Sufletu-mi de dor uita-va,
Inima nu m-a duré.

Ș-apoi cine e în lume,
Acest dor să nu-l fi-avut
De-o colibă tănuită
Cu pereți înguști de lut,

Unde să nu mai străbată
Nici prin uși, nici prin ferești
Durerea neîndurată
A vieții pământeste?

MIHAI EMINESCU

n. 15 ianuarie 1850, Botoșani – m. 15 iunie 1889, București
Poet, prozator, publicist

Născut la Botoșani, și-a petrecut copilăria la Ipotești, unde tatăl său, Gheorghe Eminovici, a cumpărat o mică moșie. A studiat la Cernăuți, Viena și Berlin. A fost copist la Tribunalul din Botoșani, apoi la Comitetului permanent al județului Botoșani (1864-1865), sufleor și copist în trupele lui Iorgu Caragiale și Mihail Pascaly (1867-1868), director la Biblioteca Centrală din Iași (1874), revizor școlar pentru județele Iași și Vaslui (1875-1876), redactor la ziarul *Curierul de Iași* (1876-1877) și *Timpul* (1877-1883). Și-a

publicat cea mai mare parte din poezii în revistele *Familia* și *Convorbiri literare*.

A debutat în 1866. În 12 ianuarie moare profesorul de limba română de la Obergymnasium din Cernăuți Aron Pumnul. Elevii scot o broșură, *Lăcrimioare... la mormântul prea-iubitului lor profesoriu*, în care apare și poezia *La mormântul lui Aron Pumnul*, semnată M. Eminoviciu, privatist. Pe 25 februarie, tânărul poet debutează în revista *Familia*, din Pesta, a lui Iosif Vulcan, cu poezia *De-aș avea*. Iosif Vulcan îl convinge să-și schimbe numele în Eminescu.

Mihai Eminescu moare la 15 iunie 1889, în casa de sănătate a doctorului Șuțu din București.

Volume de poezie: *Poesii* (selecție și prefață de Titu Maiorescu, 1884).

Mihai EMINESCU

Cu mâne zilele-ți adaogi...

Cu mâne zilele-ți adaogi,
Cu ieri viața ta o scazi
Și ai cu toate astea-n față
De-a pururi ziua cea de azi.

Când unul trece, altul vine
În astă lume a-l urma,
Precum când soarele apune
El și răsare undeva.

Se pare cum că alte valori
Cobor mereu pe-același vad,
Se pare cum că-i altă toamnă,
Ci-n veci aceleași frunze cad.

Naintea nopții noastre împlă
Crăiasa dulcii dimineți;
Chiar moartea însăși e-o părere
Și un visternic de vieți.

Din orice clipă trecătoare
Ăst adevăr îl înțeleg,
Că sprijină vecia-ntreagă
Și-nvârte universu-ntreg.

De-aceea zboare anu-acesta
Și se cufunde în trecut,
Tu ai și-acum comoara-ntreagă
Ce-n suflet pururi ai avut.

Cu mâne zilele-ți adaogi,
Cu ieri viața ta o scazi,
Având cu toate astea-n față
De-a purure ziua cea de azi.

Priveliștile sclipitoare,
Ce-n repezi șiruri se diștern,
Repaosă nestrămutate

Sub raza gândului etern.

Numai poetul

Lumea toată-i trecătoare.
Oamenii se trec și mor
Ca și miile de unde,
Ce un suflet le pătrunde,
Treierând necontenit
Sânul mării infinit.

Numai poetul,
Ca pasări ce zboară
Deasupra valurilor,
Trece peste nemărginirea timpului:
În ramurile gândului,
În sfintele lunci,
Unde pasări ca el
Se-ntrec în cântări.

GHEORGHE DIN MOLDOVA

n. 10 ianuarie 1863, Botoșani – m. 20 septembrie 1909, Iași

Poet, publicist

Numele adevărat – George Kernbach. A urmat școala primară la Botoșani, apoi, între anii 1873 și 1878, a frecventat cursurile Liceului „A.T. Laurian“. Absolvent al Facultății de Filosofie și Drept din Iași.

Licențiat în drept, a fost magistrat și prefect al județelor Botoșani și Iași. A debutat ca poet în *Revista nouă* a lui Bogdan Petriceicu Hasdeu. A fost redactor al ziarului *Liberalul* și al revistei *Albina Botoșanilor*, membru fondator al Societății culturale „Ateneul român“, filiala Botoșani, membru al asociației proprietarilor revistei *Viața Românească*. A mai semnat articole cu pseudonimele Ignotus, Victor C. Rareș.

Volume de poezie: *Poezii* (1894).

Gheorghe din MOLDOVA

Fă-ne, Doamne

Când eram copii, odată,
Mii de sărutări mi-a dat;
Astăzi nu-mi mai dă niciuna:
Ea-i femeie – eu bărbat.

Să o mai sărut o dată
Eu aș vrea, dar nu mai pot.
Unde-o fi copilăria
Cu dulceața ei cu tot?

Tinerețea se perindă
Și-și urmează calea sa.
N-am crezut că ani de zile
Or trece repede-așa.

Să o mai sărut o dată,
Fă, tu, Doamne, tot ce știi,
Și de nu mai știi nimica,
Fă-ne iarăși doi copii.

Bibliografie:

Balan, Ioan, *Oameni de seamă ai Botoșanilor*, vol. I-II, Arhiva St. Botoșani.

Bejenaru, Ionel, *Dicționarul botoșănenilor*, Editura Moldova, Iași, 1994.

Călinescu, G., *Istoria literaturii române de la origini până în prezent*, Editura Vlad & Vlad, Craiova, 1993.

Dicționarul literaturii române de la origini până la 1900, Editura Academiei R.S.R., București, 1979.

Lazarovici, Silvia, *Scritori și publiciști botoșăneni. Dicționar biobibliografic*, ediția a 2-a, revăzută și adăugită, Editura Agata, Botoșani, 2015.

Poeți de pe vremea lui Eminescu. Antologie de Eugen Lungu, ediția a 3-a, Editura Cartier, Chișinău, 2016.

Ivan BUNIN (1870 – 1953)

Dragostea lui Mitea

XIV

Odată, după ce ațipi puțin după prânz, Mitea ieși din casă, purtându-și agale pașii prin grădină. Aici lucrau adesea fete, săpând pe sub rădăcina merilor; lucrau și acum. Mitea se ducea să mai șadă cu ele, să mai sporovăiască, lucru ce devenise obișnuit.

Ziua era călduroasă, liniștită. El mergea prin umbra deasă a aleii și vedea departe în jur ramuri albe ca zăpada. Bătuță și parfumată era floarea perilor și amestecarea albului ei cu albăstrimea cerului năștea o nuanță vioarie. Și perii, și merii înfloreau, scuturându-se. Pământul săpat la rădăcina lor era acoperit de-a valma cu petale ofilite. În aerul cald se simțea fina lor aromă dulceagă, amestecată cu mirosul bălegarului înfierbântat, aburind în ocolul viteilor. Uneori se arăta câte un nou raș, cerul siniliu prindea să bată în azuriu, iar aerul cald și izul de ardere înăbușită deveneau și mai fine, și mai dulcegi. Căldura aromitoare a acestui paradis primăvărat tremura ușor de zumzetul monoton și fericit al albinelor și bondarilor, care se încau în miosul omăt crețos. Cuprinse de-un dulce dor, privighetorile dădeau glas ba ici, ba colo.

Aleea se termina cu o poartă ce dădea spre arie. Iar mai încolo, în colțul stâng al valului de pământ, negrea un brădet. Printre merii de lângă brădet se zăreau două fetișcane în haine peștrițe. Ca de obicei, Mitea coti din mijlocul aleii, luând-o spre dânselle – mergea pe sub crengele dese și joase, ce miroseau a miere, dar și a lămâie parca, și îi atingeau gingaș obraji. Ca de obicei, una din codane – Sonika cea roșcovănă și slăbuță – abia de-l zări, că și prinse a hohoti și a țipa sălbatic:

– Vai, vine stăpânul! – strigă ea cu o frică prefăcută și, sărind de pe craca joasă a părului pe care se odihnea, se repezi la hârleț.

Cealaltă codană, Glașka, dimpotrivă, avea o înfățișare ca și cum nu l-ar fi observat și apăsă fără grabă pe hârleț cu piciorul încălțat în iminei molcuți de păslă neagră, ce se bătuseră cu petale albe, înfipse îndârjit hârlețul în pământ și, răsturnând brazda tăiată, începu să cânte cu voce puternică și plăcută: „Eh, grădină, verde grădină, pentru cine înflorești?!“ Glașka era o fată înaltă, bărbătoasă și totdeauna serioasă.

Mitea ajunsese în dreptul lor, așezându-se în locul Sonikăi pe craca scorojită de vreme a părului, aplecată până la pământ. Sonika privi scânteietor spre dânsul și întrebă tare, cu o veselie și o familiaritate prefăcută:

– Ați făcut ochi? Luați seama, să nu vă doarmă norocul.

Mitea îi plăcea și ea se străduia în fel și chip să ascundă asta, însă nu reușea, ținându-se în prezența lui stingherită, vorbind ce-i venea pe limbă, dar de fiecare dată făcând aluzie la ceva, pricepând vag că felul distrat, cu care Mitea venea și pleca, nu poate fi deloc întâmplător. Sonika presupunea că Mitea trăiește cu Parașa sau, în orice caz, tinde spre asta, și îl geloza, vorbind cu el când duios, când tăios, privindu-l ba galeș, vrând să-l facă să-i înțeleagă sentimentele, ba rece și dușmănos. Toate astea îi produceau lui Mitea o plăcere stranie. Scrisoarea nu mai venea; acum el nu trăia, ci doar exista de azi pe mâine, într-o permanentă așteptare, chinându-se tot mai mult cu atare așteptare și imposibilitatea de a-i putea împărtăși cuiva taina și durerile dragostei sale, să vorbească despre Katea, despre speranțele sale ce țin de Crimeea. Și-apoi aluziile Sonikă-i la nu se știe care dragoste a lui îi făceau plăcere, pentru că totuși aceste discuții se refereau parcă la acea taină care-i istovea sufletul. Îl mai emoționa și faptul că Sonika e îndrăgostită de el, iar aceasta înseamnă că, într-un fel, ea îi este apropiată, devenise ca și un complice

tainic al amoroasei veți a sufletului lui; ba chiar uneori avea strania speranță că în Sonika ar putea afla ori o confidentă, ori o ființă care ar înlocui-o cât de cât pe Katea.

De data aceasta Sonika, fără a bănui nici ea, se atinse iarăși de taina lui: „Luați seama, să nu vă doarmă norocul!” Mitea privi în jur. Lumina aprinsă a zilei făcea cetina verde-închisă a brădetului din față să bată în negru și cerul fremăta în vârfulurile ei ascuțite cu o albăstrime nespuse de frumoasă. Frageda verdeață a teilor, arțarilor, ulmilor, străpunsă din toate părțile de razele soarelui, alcătuită peste grădină un cort ușor, aerian, împrăștiind jocuri de umbre și fluturași de lumină pe iarbă, pe poteci, prin poiene. Covo-rul fierbinte și îmbătător de flori, ce albea sub acest cort, părea ca de porțelan, sclipind în bătaia razelor. Zâmbind fără să vrea, Mitea o întrebă pe Sonika:

– Ce fel de noroc poate să-mi doarmă? Asta-i și buba, nu prea am eu norocul ista.

– Ei, lăsați, nu vă mai jurați, că vă cred și așa! – strigă Sonika cu voce veselă și grosolană, arătându-și iarăși neîncrederea față de faptul că Mitea, chipurile, n-ar avea legături de dragoste ce i-ar produce plăceri. Dintr-o dată, fata țipă, alungând un vițel roșcat, țintat, care se apropiase de dânsa pe la spate și începuse să-i rumege poala rochiei de cit.

– Luate-ar naiba să te ea! Ian-te ce fecioraș mi-a mai trimis Dumnezeu!

– Se spune că ai avut pețitori, e adevărat? – întrebă Mitea, neștiind ce să spună, însă dorind să continue vorba. – Se zice că-i din gospodari și-i băiat frumos, dar tu n-ai vrut să te duci după el și l-ai înfruntat pe taică-tău...

– Bogătan, dar prostălan, fiindcă prea devreme i se întunecă mințile, – răspuse Sonika isteț, oarecum măgulită de cele auzite. – Da poate că gândurile mi-s la altul...

Severa și tăcuta Glașka, fără să înceteze lucrul, clătină din cap:

– Spui la gogoși, fătucă, de îngheață apele! – zise ea încetșor. – Îndrugi verzi și uscate, iar vântul le împrăștie prin tot satul...

– Taci, nu cotcodăci! – se răsti Sonika. – Doar nu-s cioară zburătoare fără pic de apărare.

– Dar la cine altul, mă rog, ți-s gândurile? – întrebă Mitea.

– D-apoi cum, tot amu mă spovedesc! – zise Sonika, – de moșneagul care vă paște oile m-am îndrăgostit. Cum îl văd, mă trec căldurile până-n călcâie. Că nu-s mai rea decât dumneata, tot pe cai bătrâni călăresc, – răspuse fata provocator, făcând, pe semne, aluzie la cei douăzeci de ani ai Parașei, care în sat era de acum considerată fată bătrână. Și, aruncând pe neașteptate hârlețul, cu o îndrăzneală, la care parcă ar fi avut dreptul, reieșind din tainica-i amozare de cuconaș, fata se așeză pe pământ, își întinse și desfăcu puțin picioarele încălțate-n cizme joase, vechi, scortșoase și în ciorapi bălțați de lână, lăsând să-i cadă mâinile fără putere.

– Of, parcă n-am făcut nimic, dar m-am istovit! – strigă Sonika, râzând. – Am ciubote învechite – prinse ea a cânta cu voce pătrunzătoare, –

Am ciubote învechite,

Dar cu boturi lăcuite –

și iarăși strigă, râzând:

– Haideți să vă hodoniți cu mine în colibă, faceți cu mine ce vreți!

Acest râset îl molipsi și pe Mitea. Zâmbind larg și stingerit, el sări de pe cracă și, apropiindu-se de Sonika, se culcă, lăsându-și capul pe genunchii ei. Sonika îl împinse – Mitea îl puse din nou, gândindu-se iarăși la versurile pe care le răsicitise zilele de la urmă:

Uite colo – trandafirii,

Ce-s suflarea fericirii

Și-au deschis petale nouă,

Ce sclipesc în bob de rouă –

Am în față-o lume-aleasă,

Lumea dragostei frumoase,

Necuprinsă, ne-nțeleasă,

Cu mireasma luminoasă...

– Nu mă atingeți! – țipă Sonika speriată cu adevărat, încercând să se ridice și să dea la o parte capul cuconasului. – De nu, am să strig odată, că o să prindă a urla toți lupii din pădure! Gata, nu mi-a mai rămas nimic pentru dumneavoastră – am ars, dar m-am stins!

Mitea închise ochii și tăcea. Soarele, strecurându-se prin frunziș, prin ramuri și flori de păr, juca pe fața lui cu pete fierbinți, gâdilindu-i-o. Gingaș și răutăcios, Sonika îl trase de zuluții negri și aspri – „Parcă-s de cal!” – strigă fata, acoperindu-i ochii cu șapca. Simți sub ceafă picioarele ei – cel mai strașnic lucru pe lume, picioarele de femeie! – se atinge de abdomenul ei, simți mirosul fustei și bluziței de cit, și toate acestea se făceau una cu grădina în floare și cu Katea. Trilurile duioase ale privighetorilor ce răsuna ba aproape, ba departe, neostoitul zumzet dulceag și monoton al puzderiei de albini, aerul mios și chiar simpla senzație a pământului de sub spade îl chinuiau, istovindu-l cu setea unei fericiri supraomenești. Apoi, dintr-odată, în brădet foșni ceva, hohotind vesel și zgomotos, după care răsună sacadat „Cu-cu! Cu-cu!” – atât de groaznic, atât de aproape și clar, de se auzea chiar plescăitul și tremurul limbii ascuțite a păsării, iar adora-re-a Katei și dorința, cerința ca ea, în pofida a orice, să-i acorde imediat acea fericire supraomenească, îl cuprinseseră cu atâta violență, încât Mitea, spre marea uimire a Sonikăi, sări impulsiv în picioare și, cu pași mari, porni înapoi spre casă.

Odată cu această nestăvilită dorință și cerință de fericire, însoțite de glasul sacadat, ce răsunase subit și atât de deslușit în brădet, chiar de-asupra capului său, și care parcă despicasă până-n adâncuri firea acestei lumi primăvăratică, Mitea își închipui, deodată, că o altă scrisoare n-o să mai vină și nici nu are cum să vină, deoarece la Moscova s-a întâmplat ceva sau, iată-iată, o să se întâmple, și el e pierdut!

XV

Ajuns în casă, Mitea se reținu câteva clipe în fața oglinzii din salon. „Ea are dreptate, – gândi el, – ochii mei chiar de nu-s bizantini, în orice caz – sunt nebuni. Dar acest trup uscat, grosolan și osos, sprâncenele posomorate, încruntate, negreața aspră a părului o fi într-adevăr ca de cal, precum zicea Sonika?”

La spatele lui se auzi lipăit de picioare goale și el se intimidă, întorcându-se.

– Chiar că v-ați îndrăgostit, dacă vă uitați tot timpul în oglindă, – spuse cu ton mângâios și glumeț Parașa, ducându-se grăbită la balcon, cu samovarul clocotind în mâni.

– V-a căutat mămica, – adăugă fata, punând repezit samovarul pe masa întinsă pentru cai și, întorcându-se, privi iute și ager la Mitea.

„Toți știu, toți se pricep!” – gândi el și întrebă a lehamite:

– Da unde-i ea?

– În camera ei.

Dând ocol casei și trecând spre partea de asfințit a cerului, soarele se uita sub brazii albi și sub pinii ce umbreau balconul. Pe sub coroanele lor străluceau – de asemenea văratic, sticlos – și tufele de salbă moale. Învăluită într-o umbră ușoară, ici-colo cu fluturași fierbinți de lumină, alba fața de masă. Viespile roiau peste coșul cu pâine albă, peste vaza cu fațete, plină cu dulceață, peste cești, și acest tablou mărturisea despre o minunată vară rurală și despre faptul cât de fericit și lipsit de griji ar putea să fie Mitea. Pentru a preîntâmpina apariția mamei, care înțelegea și ea starea lui, și pentru a arăta că, chipurile, n-are pe suflet niciun fel de taine apăsătoare, Mitea ieși din salon în coridorul unde dădeau ușile camerei lui, camerei mamei și încă ale altor două, în care-și petreceau vara Anea și Kostea. În coridor era sumbru, în camera Olgăi Petrovna predomina albăstriul. Camera mamei era ticsită cu cea mai veche mobilă din casă: noptiere, comode, un pat mare și un iconostas, în fața căruia, ca de obicei, ardea candela, deși Olga Petrovna nicicând n-a fost cine știe ce religioasă. Dincolo de ferestrele deschise peste florăria neîngrijită de la intrarea pe aleea principală, se așternuse o umbră lată, iar mai încolo înverzea și alba sărbătorește grădina iluminată din plin. Fără a observa această priveliște cunoscută demult, privind prin ochelari la împletitură, Olga Petrovna, femeie la patruzeci de ani, înaltă și uscățivă, smolită și severă, ședea într-un jilț lângă geam, purtând iute croșeta între degete.

– Mamă, ai nevoie de mine? – întrebă Mitea, oprindu-se în prag.

– Ba nu, pur și simplu am vrut să te văd, – răspunse Olga Petrovna cu o voce nu știu cum prea liniștită și fără să-și întrerupă croșetatul. – De la un timp, aproape că nu te mai văd, decât la masă.

El își aminti ziua de nouă martie, când Katea spuse că nu știe de ce se teme de mama lui, își aminti tainicul sens încântător pe care, incontestabil, îl conțineau cuvintele ei... Mitea bombăni stingherit:

– Poate ai vrut să-mi spui ceva?

– Nimic altceva decât că, mi se pare, în zilele de la urmă ai cam început să tânjești, spuse Olga Petrovna. – Poate ar fi bine să te duci pe undeva... la alde Meșcerski, să zicem... Li-i plină casa cu mirese, – adăugă ea, zâmbind. – În genere, cred că e o familie simpatică și primitoare.

– Poate cumva zilele astea o să mă duc cu plăcere, – răspunse cu greu Mitea. – Dar haidem să bem ceai, la balcon e atât de bine... Acolo o să și vorbim, – zise el, știind prea bine că mama, cu mintea-i pătrunzătoare și cu tactul ei reținut, n-are să se mai întoarcă la această discuție inutilă.

Au stat la balcon până aproape de asfințitul soarelui. După ce-și bău ceaiul, mama continuă să croșeteze și să vorbească despre vecini, despre gospodărie, despre Anea și Kostea – Anea iar se va reține până în august! Mitea asculta, uneori răspundea, însă tot timpul încerca ceva asemănător cu ceea ce simțise înainte de plecarea din Moscova – că parcă este din nou amețit de-o boală grea.

Iar seara el păși fără încetare vreo două ore încheiate încolo și încoace prin casă, trecând de-a lungul salonului, camerei pentru oaspeți, dormitorului și bibliotecii, tocmai până la fereastra dinspre miază-zi, deschisă spre grădină. Printre cetinile brazilor albi și pinilor, ce se vedeau prin ferestrele salonului și camerei pentru oaspeți, pâlpâia molcuț purpuriul asfințitului, răsunau vocile lucrătorilor adunați la cină, lângă acaretul argaților. Prin ușile camerelor, prin geamul bibliotecii privea albăstrimea uniformă și pală a cerului de seară cu o steluță roză nemișcată în neantul lui. Pe fundalul acestei albăstrimi se contura pictural coroana verde a arțarului și albul, parcă iernatic, al tuturor pomilor ce înfloreau în grădină. Iar Mitea tot mai pășea încolo-încoace, fără să se mai gândească la faptul ce vor crede ai casei despre această comportare a lui. Își încleștase atât de tare dinții, încât simți dureri în creștet.

XVI

Începând cu această zi, a încetat să mai urmărească metamorfozele începutului de vară. Mitea vedea, ba și simțea transformările, însă pentru dânsul ele își pierduseră valoarea și el se delecta numai prin suferințe: cu cât era mai bine pe lume, cu atât mai chinuitor se căznea. Din această zi, Katea devenise o adevărată obsesie. Acum chipul ei apărea, până la absurditate, în totul și-n toate, dar tot așa cum fiecă zi nouă confirma din ce în ce mai înspăimântător faptul că de azi înainte ea nu mai există pentru dânsul, că deja Katea se află sub o stăpânire străină, dăruindu-și altcuiva ființa și dragostea, ce trebuia să-i aparțină toată numai lui, lui Mitea, apoi și toate celelalte din lume începușeră a i se părea tot mai inutile, mai chinuitoare, deși această lume se făcea tot mai minunată.

Noptile aproape că nu dormea. Frumusețea acestor nopți cu lună nu avea pereche. În grădină domnea o liniște desăvârșită. Precaute, sleite de desfătare, cântau privighetorile, întrecându-se una pe alta în dulceața și subtilitatea trilurilor, în puritatea, minuțiozitatea și armonia acestor cântări. Iar luna calmă, duioasă, atât de palidă, stătea jos de tot peste grădină, însoțită mereu de tremurul mărunt,

nespus de fermecător al norilor albastrii. Mitea dormea cu perdelele netrase, încât grădina și luna priveau noaptea întregă prin geamuri. De fiecare dată, când deschidea ochii și se uita la lună, rostea în gând, ca un apucat: „Katea!“ – făcând acest lucru cu atâta admirație, încât se speria el însuși. Într-adevăr, prin ce putea să-i amintească luna de Katea, dar uite că, totuși, îi amintea, îi amintea prin ceva tainic, și ce era mai de-a mirării – îi amintea chiar prin ceva vizual. Iar uneori, pur și simplu, nu vedea nimic: adorația pentru Katea, amintirea despre ce-a fost între dânșii la Moscova îl cuprindeau cu atâta putere, încât începea să tremure ca de friguri, rugându-se Lui Dumnezeu – dar, vai, era în zadar! – s-o vadă pe Katea aici, în acest așternut, măcar în vis. Odată, iarna, Mitea s-a dus cu Katea la Teatrul Mare, la „Faust“, spectacol în care evoluau Sobinov și Șaliapin. Nu se știe de ce, în seara ceea totul îi păru încântător: și abisul luminos, plin de năduf și de aroma ce-o răspândeau veșmintele mulțimii, abis, ce se căsca sub el, și nivelele lojelor căptușite cu pluș purpuriu, țesut cu fir auriu, supraîncărcate cu toalete sclipitoare, și licărul de perle al uriașului candelabru ce lumina peste abis, și sunetele uverturii, revărsate parca în adâncuri sub bagheta capelmaistrului, sunete ba detunătoare, diabolice, ba nespuse de duioase și nostalgice: „Trăia odată-n Thule rege bun...“ După spectacol, conducându-l pe Katea prin noaptea cu lună și ger aspru, Mitea se reținuse la dansa mai mult ca de obicei, istovindu-se nespuse în sărutări, iar la întoarcere luase o fundiță de mătase, cu care Katea își lega părul noaptea. Acum, în chinuitoarele nopți de mai, nu putea să se gândească fără tremur nici chiar la această fundiță ce se afla în sertarul mesei sale de scris.

Iar ziua Mitea dormea, după care se ducea călare în satul ce avea gară de trenuri și poștă. Zilele continuau să fie frumoase. Uneori mai bureza, se abăteau furtuni și ploii torențiale, apoi iar strălucea soarele torid, care-și făcea grabit muncile prin grădini, păduri și pe câmpuri. Deja livada își scuturase floarea, dar continua să se îndesească și să se întunece nestăvilit. Pădurile erau potopite de flori, de ierburi înalte și adâncurile lor sonore chemau neostoit cu glasuri de privighetori și cucii în hățișurile verzi. Dispăruse și goliciunea ogoarelor, fiind acoperită de grânele ce au dat în pai. Și Mitea se pierdea zile întregi prin aceste câmpii și păduri.

Prea i se făcuse rușine să stârcească în dimineață de dimineață la balcon sau în mijlocul ogrăzii, așteptând zădărnice ca starostele sau vreun lucrător să-i aducă poșta. Ba chiar starostele sau lucrătorii nici nu prea aveau timp să se ducă hăt la opt verste după fleacuri. Și Mitea începu să meargă el însuși la poștă. Însă și el se întorcea totdeauna doar cu un singur exemplar de gazetă – cea din Oriol – sau cu vreo scrisoare de la Anea ori Kostea. Suferințele lui mai că atingeau culmea. Câmpiile și pădurile prin care trecea îl apăseau grozav cu frumusețea și fericirea lor, încât Mitea prinse a simți undeva în piept chiar o durere fizică.

Odată, în amurg, călărea de la poștă de-a dreptul prin curtea pustie a conacului megieșilor, aflat într-un parc

bătrân ce se contopea cu pădurea de mesteceni din preajmă. Trecea pe prospectul de pontaj¹, cum numeau moșii aleea principală a acestei moșii. Aleea era alcătuită din două rânduri de brazi enormi, întunecați. Uimitor de umbroasă, largă, acoperită pe de-a-ntregul cu un strat lunecos și ruginiu din ace de cetină, aleea ducea spre casa veche, aflată tocmai la capătul culoarului de brazi. Lumina roșietică, uscată și domoală a soarelui cobora în stânga, dincolo de parc și pădure, străbătea pieziș printre tulpini partea de jos a acestui culoar, scânteind pe covorul auriu din ace de brazi și pini. Domnea o liniște fermecătoare – doar privighetorile triluiau dintr-o margine în alta a parcului. Mirosea nespuse de dulce a cetină și iasomie, tufele căreia asaltau casa din toate părțile, în toate astea Mitea simțind o fericire nestăvilită, străină, trăită demult de cineva, și atunci pe balconul uriaș și șubred, în mijlocul tufelor de iasomie, i se înfățișă atât de clar Katea, în chip de tânără soție, încât simți cum o paloare mortală îi acoperă fața, și el rosti tare, apăsător, de răsună aleea:

– Dacă timp de-o săptămână nu primesc scrisoare – mă împușc!

XVII

A doua zi se sculă târziu de tot. După amiază, ședea la balcon, ținând o carte pe genunchi, privind paginile tipărite și întrebându-se tâmp în gând: „Să mă duc la poștă ori nu?“

Era năduf, fluturașii albi zburau perechi unul după altul peste iarba fierbinte, peste salba moale cu luciul sticlos. Mitea urmărea fluturii și se întreba:

„Să mă duc ori să termin odată și pentru totdeauna plimbările acestea rușinoase?“

De sub costișă, veni spre poartă starostele călare pe un armăsar. El privi la balcon și porni direct spre dânsul. Apropiindu-se, opri calul, spunând:

– Bună dimineața! Tot cu cititul?

Și zâmbi a râde, privind în jur.

– Mămuca doarme? – întrebă încetșor.

– Cred că doarme, – răspunse Mitea, – Dar ce-i?

Starostele tăcu puțin și deodată zise pe un ton serios:

– Ce să vă spun, cuconașule, e bună ea și cartea, dar ar trebui să știți că nu chiar totdeauna. De ce trăiți ca un călugăr? Parcă pe lumea asta sunt puține muieri și fetișcane?

Mitea nu-i răspunse, ci își lăsă ochii în carte.

– Unde-ai fost? – întrebă el, fără să-l privească.

– La poștă, – făcu starostele. – Și, clar lucru, n-am găsit nicio scrisoare, decât gazeta asta.

– Și de ce, mă rog, „clar lucru“?

– Fiindcă iese că mai scrie încă, n-a terminat scrisoarea, – răspunse obraznic și ironic starostele, supărat că Mitea nu i-a susținut capătul de vorbă. – Poftim, luați-o, – spuse el, întinzându-i gazeta și, dând pinteni calului, o luă din loc.

„Mă împușc!“ – se gândi Mitea ferm, privind în carte, însă fără să vadă ceva.

(Va urma)

(În traducerea lui Leo BUTNARU)

¹ Loc unde se prezintă lucrătorii la muncă

Emily DICKINSON

Scrisoarea mea către lume

Asta-i scrisoarea mea către lume -
Ea nicicând nu mi-a scris -
Știri simple pe care natura le spune
Cu maiestate tandră.

Mesajul ei îl predau
Unor mâini neștiute;
Din dragoste pentru ea, oameni buni,
Judecați-mă tandru!

Adu-mi amurgu- într-o ceașcă

Adu-mi amurgu-într-o ceașcă,
Pregătește carafa de dimineată
Și spune-mi de are rouă,
Spune-mi zorii pe unde pleacă,
Spune-mi cât a dormit țesătorul
Ce-a întins nesfârșirea albastrului!
Scrie-mi câte note-s acolo
În extazele măcăleandrului
Printre uluitele ramuri.
Pe unde mai umblă țestoasa.
Câte pahare-a mai băut albina,
Cea încă îngăduită de rouă!
Și cine-a pus stâlpi pentru curcubeu,
Și cine conduce sferile ascultătoare
Cu unduioase nuielușe de-azur?
Degetele cui întind stalactitele -
Cine socotește mărgelele nopții
Să vadă de nu lipsește vreuna?
Cine-a ridicat căscioara de pe colină
Și ferestrele i le-a închis așa bine
Încât spiritul meu să nu vadă?

Cine-mi va dărui o zi de gală

Fă-mi un portret al soarelui

Fă-mi un portret al soarelui,
Să-l pot închide la mine-n odaie.
Voi crede că mă încălzesc
La ceea ce alții „ziuă“ numesc!

Pictează-mi un prigor pe-un ram-
Să pot să-l aud, să-l vizez,
Când s-o opri melodia-n livezi,
S-o sfârși și-amăgirea!

Zi-mi, i-adevăr că la prânz e cald,
La fel cum brebenelul „zboară“,
Ori la fel cum fluturii „înfloresc“?
Atunci, sări peste-îngheț în livadă,
Sări peste rugina de pe copac:
Să ne jucăm de-a vino nicicând, o, hai!

Amurgea, soarele încet – încet -

Amurgea, soarele încet – încet cobora
Spre amurg, iar eu nu vedeam
Peste sat culorile serii,
Peste case că-i încă amiază părea.

Ziua treptat scădea, din ce în ce
Tot mai mult dispărea, nu era rouă
Pe iarbă: pe fruntea-mi se odihnea
Si apoi pe fața mea rătăcea.

Picioarele-mi picoteau, dormeau
Aproape, dar degetele treze erau,
Si totuși, pentru ce un atât de slab
Sunet de la mine spre mine venea?

Mai înainte ce bine știam lumina,
Iar acum n-o mai pot vedea.
Asta înseamnă-a muri, și eu mor
dar nu mă-înspăimântă s-o știu.

Doar aparent dintr-odată

Doar aparent dintr-odată
Florilor încântate
Gerul le taie capul, din joacă,
Întâmplător.
Asasinul blond pleacă.
Soarele-începe nerăbdător
O altă zi să măsoare
Dumnezeului îngăduitor.

Aprind lampa însă dispar

Aprind lampa însă dispar.
Asta fac poeții.
Dar, dacă lumina e vie,
Scânteile aprinse
Cât sorii dăinuie:
Cu fiecă vârstă, o lentilă
Le diseminează
Circumferința.

Căi mari de tăcere

Căi mari de tăcere duceau
La tărâmurii de liniște.
Nici vești, nici murmur aici
Nici Univers, nici Legi.
Orologii zorii chemau, iar noaptea
Clopote în depărtare băteau.
Dar timpul aici temelie n-avea
A vremii măsură pierise.

E o anume cădere-a luminii

E o anume cădere-a luminii
Unei după amiezi de iarnă.
Apăsătoare ca înălțarea
Melodiilor în catedrală.

De durerea cerului avem parte,
Rănile-i nu lasă semne.
Deosebirea e înăuntru,
Acolo sunt înțeleșurile.

Nu te poate învăța nimeni,
E semnul deznădejdiei.
O suferință imperială
Ne este trimisă de aer.

Când vine, peisajul ascultă atent,
Umbrelor le stă sufletu-n loc.
Când pleacă, e ca-îndepărtarea
De chipul morții.

Așa cum cei ce nu dorm prind zorii

Așa cum cei ce nu dorm prind zorii,
Așa cum, la ospăț, cerșetorii
De fantezie se îmbată,
Așa cum în deșert pâraie îndepărtate
Susură dulce urechilor încântate,
Cerul îl vrăjește pe cel obosit.

Cum celui ce-așteaptă, când zorii-și
Desfac pleoapa de ametist
Și lasă dimineața să treacă,
Cum cerșetorului când – onorat oaspete -
Buzele-i însetate de carafă se-apropie,
Așa-i pentru noi raiul, de-i adevărat.

Așadar morții redă-mă

Așadar morții redă-mă.
Morții temute de mine nicicând,
Numai când m-a lipsit de tine...
Iar acum, de viață lipsită,
În propriul mormânt respir
Și-i estimez măsura.
Măsura e tot ce iadul poate ghici
Și tot ce-a fost Raiul.

Ca și cum marea s-ar despărți

Ca și cum marea s-ar despărți
Și-o altă mare-ar dezvălui,
Iar asta – o alta – și cele trei
O presupunere ar fi
Dintr-o nesfârșire de mări
Fără țarm,
Chiar ele – țarm de mare ar fi.
Eternitatea – aceasta-i.

Ce han e ăsta

Ce han e ăsta
În care noaptea
Vine un călător ciudat?
Cine este hangiul?
Slujitoarele – ele unde-s?
Uite ce încăperi ciudate!
Nici foc nu străluce în vatră,
Nici halbe nu se revarsă.
Vrăjitor! Hangiu!
Cei de dedesubt – cine-s?

Supraviețuind cumva nopții

Supraviețuind cumva nopții
Am intrat în ziuă,
Mântuirea-i deajuns mântuiților
Deși nu știu formula.
De acum iau loc printre vii
De parcă s-a dat comutare,
Candidată la șansa zorilor
Dar însemnată de moarte.

Traducere de Cătălina Frâncu

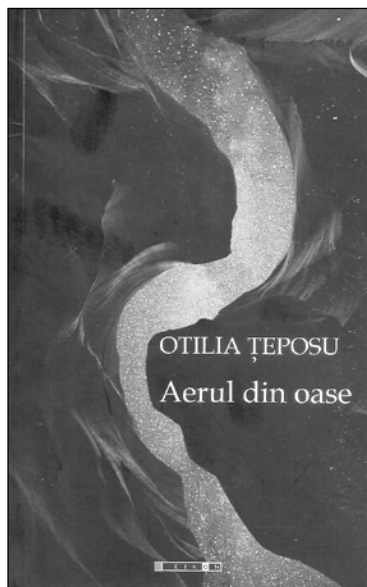
AI. CISTELECAN

Ultimul debut optzecist

Cu o carte de doliu debutează – și va fi probabil ultimul debut optzecist – Otilia Țeposu. Doliul e însă doar cealaltă față a iubirii. 20 de ani au trecut între moartea lui Radu G. Țeposu și debutul Otiliei cu *Aerul din oase* (Editura Eikon, 2019). Douăzeci de ani de decantare a suferinței și de sublimare a ei într-un memorial de dragoste. Dragoste și moarte sînt – nu temele, ci tema contopită a Otiliei. Nu e o carte a durerii imediate, ci una – poate programatic – a durerii sublimite, a suferinței ce s-ar vrea vindecată. Cel puțin așa speră Otilia: „Am să aștept/ pînă cînd rana se va vindeca./ Atunci am să vorbesc“ (*Aerul din oase*). Dar nu e cale de vindecare, căci evocarea rămîne la fel de acut dureroasă: „Nu pot numi decît cu vorbe/ ce se prefac în cuțite/ peste care calc desculță.// Sau poate în cărbuni aprinși,/ care-mi trag înapoi aerul din oase.// Acela cu care am zburat/ cînd am fost fericită“. Trecerea timpului e o terapie care n-a dat rezultate. Memoria e atît de acută încît ține rana în prezent, face din prezent o rană. Memorialul devine jurnal, amintirea se aprinde instantaneu și devine, brusc, dureroasă: „Lîngă tine/ verbele n-aveau timp./ Ca o acoladă se închide clipa./ Între noi și ceilalți/ o lumină/ subțire ca lama unui cuțit./ Atît a durat bucuria:/ cît ai tăia aerul cu lama lui sclipitoare,/ fără să te întorci cu fața la apus“ (*Poem de dragoste*). Acuitatea acestei memorii îndurerate e atît de intensă încît pînă și diafanele devin agresive; e o lume în care totul rănește, pînă și lumina sau fulgii de zăpadă. O lume în care dragostea și moartea au aceeași încărcătură destinală: „Între dragoste și moarte/ niciuna nu-i mai tare,/ amîndouă încarcă omul/ de ceea ce de-abia poate duce“ (*Cîntar*). Fragilitatea celei dintîi se confruntă cu tenacitatea celei din urmă și pare a-i lăsa acesteia locul: „Mă

afund în timp/ nepotrivit,/ ca și cum aș fi în omăt/ cu visele mele de vară./ Doar tu, Moarte,/ mă pîndești printre zile/ ca un copil flămînd/ cireșul de după gard“ (*Trecere*). Viața se golește de sens și se transformă într-un calvar al golului: „Mă îmbrac în tăcere/ ca-ntr-o haină de iarnă./ De pe umărul stîng,/ mă pîndește neputința./ Ca să scap,/ mă-nvîrt în jurul meu/ ca un cal orb,/ care scoate apă dintr-o fîntînă,/ fără să poată vedea vreodată/ răcoarea ridicată din adînc“ (*Autoportret de iarnă*). E un consemn al stingerii care se propagă peste tot: „Acum,/ descifrez doar alfabetul mort al înserării./ Timpul a înghețat./ Niciun soare nu mai apune,/ Nicio stea nu mai răsare“ (*Autobiografie*). Spaimele se densifică, devin tot mai concrete, tot mai intime și mai atotprezente: „Nori cu păr de lup se ațîn pe-aproape,/ spaima îmi dă tîrcoale,/ acum știu bine/ primejdia nu vine niciodată/ de acolo de o aștepți“ (*Așteptare*). Iar sentimentul existențial se transformă într-unul funerar: „Nin-

soarea mă acoperă cu un sicriu de fulgi,/ mai sunt stăpînă doar peste o deltă înghețată./ stau în mijlocul ei și număr orele./ Cele de ieri“ (*Lección zilei*). Prima comuniune, cea a iubirii, e celebrată acum prin comuniunea în moarte. Destinele se împletesc din nou sub acest semn al devoțiunii. Cartea de doliu a Otiliei e, în realitate, o carte de dragoste. Dar una recitată de o memorie iremediabil rănită. Spre deosebire de recente *Variațiuni pe o temă dată* ale Anei Blandiana, unde dragostea transcende moartea, *Aerul din oase* al Otiliei Țeposu, deși poemele au aceeași cauză „existențială“, nu poate duce dragostea în triumf, ci doar face din ea o litanie îndurerată. Dar izvorul acestei tînguii sublimite rămîne dragostea.

Ioan HOLBAN

Poezia lui Dinu Flămând

Pentru cine cunoaște poezia ardelenilor, în general, a echinoxistilor, în special, „ecuația” lirică din volumul de debut al lui Dinu Flămând, **Apeiron** (1971), unde se identifică o paradigmă de sensibilitate care crește dintr-un aspru raport tensional – cel dintre stea cazacului ori husarului „pe cale de poștă tătară” și „toamna” muzicii de orgă ce „încrețește catedrala-n falduri” – poate părea cel puțin paradoxală sau, poate, o întâmplare, un „păcat” al tineretilor; mai întâi sunt cuhniile, pragurile, troica și samurul alb din **Prințesa**: „Înfloreau în ierburi călcâii ei,/ noi, călăreți de stepă, mai mulți de trei/ prin Bugeag și Kame-nița ne purtam/ guduroși,/ cale de poștă tătară băteam înspre Lipova/ pentru umerii ei preafrumoși./ Mai mulți de trei,/ toți husari firoșcoși/ trași în mustăți sumețite cu rost/ pentru dragostea văduvei, după post./ Mai mulți de trei,/ noi, blegoși visători cu dor de femei,/ am fi mers de-a-n călare spre Veneție/ după mărgele, maramze și farbe/ la dor să-mbie./ Dar se lăsă un îngheț în praguri de ape/ și ne-am risipit cu toții să nu ne scape/ trecerea ei./ Trecerea ei, fără troică, pe jos,/ cu samururi albe la gât și la mână,/ trecerea ei de stăpână/ la cuhniile nebuloaselor noastre,/ prin țările noastre de jos...”. Apoi, în **Organistul**, sună grav tuburile de la orga albastră a prințului poemului: „Orga albastră, pasăre de goluri/ la drumuri n-ai s-o vezi umblând pe jos/ cu organistul fâlfâind în tuburi –/ galactică supapă și pleoapă! (...) Se încrețește catedrala-n falduri/ de-atâta muzică prin zid pierdută/ și crapă oul de porumbă-n poduri,/ se scurge pe vitralii-n temelii/ acolo unde clopot de picioare/ ațâță focul în cazanul orgii./ Ape freactice străbat mulțimea/ – un lac vulcanic furnicat în mълuri/ de rълuri nedospite și confuze –/ deasupra apelor, un veac de frunze/ îngălbenind în toamna-acestei muzici./ Și toți frământă mълul în neștire,/ se tot afundă apăsați de

frunze/ îngălbenind în toamna-acestei muzici./ Și toți frământă mълul în neștire,/ se tot afundă apăsați de frunze/ sub rădăcina fagilor de piatră,/ deasupra umblă-n crengile pădurii/ un organist cu degete prelunge./ O, genul triumfal, un organist ne-adună,/ atâtea goluri umplem împreună!/ Otravă de poem sub vena cavă,/ constant poem aflat sub presiune,/ cenușă proaspătă aruncă-n goluri,/ când păsările Phoenix stau bolnave./ La vama clapelor un organist ne-adună,/ prinț al poemului!”

Călărețul de stepă și prințul cu degete prelunge la claviatura orgii împart lăuntrul poetului din **Apeiron** și din toată poezia lui Dinu Flămând, de la **Poezii** (1974), **Altoiuri** (1976), **Stare de asediu** (1983), până la **Viață de probă** (1998), **Dincolo** (2000), **Tags** (2002), **Migrația pietrelor** (2000; 2003), **Grădini** (2005), **Frigul intermediar** (2006), **Umbre și Faleză** (2010), **Biopoezie** (2010) și **Stive de tăcere** (2011); n-a fost o toană sau o întâmplare din tinerețea debutului, pentru că, iată, poetul poartă, peste ani, „gramatica stepei” în **Stare de asediu**, apoi, în Parisul tuturor catedralelor „încrețite” în faldurile muzicii de orgă, o ciudată nostalgie după „sârbele din Balcani, colbul stepelor și Kalinka...”, cum spune în volumul din 1998, **Viață de probă**. În fond, încă din **Apeiron** se definește în lirica lui Dinu Flămând ceea ce el însuși numește *poemul sub presiune*, unind luciul apei cu stърvul de dedesubt, lacul vulcanic al stърilor explozive cu imaginea surpării lente a lumii într-un poem „orb, fără temă”, cu floarea metaforei strivită sub talpă; sau drama din **Ovidiu la Tomis** („*Gutta cavat lapidem* – scobește,/ scobește, bătrâne, în piatra zării/ cu lacrimile tale sfredelitoare!! Vinde-ți, de viu, intestinele/ pentru rachetele lor de tenis,/ fă exerciții de mitridatism: înghite zilnic/ doze progresive din noua tristețe care/ până la urmă/ ucide definitiv...”) cu „perfida comedie a naturii”

pe care o joacă zeițele Ceres și Parca, ale grânelor și desti-
nului, din Roma interzisă poetului pierdut în stepele din
Est; sau somnul amiezii cu mirosul de rut al florii de soc;
sau evocarea evului crepuscular și fina trimitere la poe-
zia unui coleg echinoxist (**Un S întors** amintește de ființa
sub formă de S a lui Adrian Popescu) cu animalul – dis-
perare „în formă de ger“. Sub stivele de tăcere, de sicrie
și de nimic pe care pare a se clădi textul, poetul ascunde
trăirile intense și țipătul disperat al unei lumi într-o cro-
matică *fauve*, unde ierburile fierb către albastru, lângă
verdele salamandrei și sângele ființei (**Băiatul cu salaman-
dra**), mâinile sunt gălbui, oglinzile, negre, ora e de fosfor,
florile trupului sunt vinete, ciorba e neagră și frigul e de
argint, iar ziua întâlnirii lui Hamlet cu Yorick e văruită în
galben; cromatica, foarte importantă mai ales în primele
cărți, nu e a unui peisaj anume: ea potențează mișcările
violente, imperceptibile, însă, din afară, ale ființei interi-
oare, *râul de sub gheață*, cum se spune în poemul **Mâna
cu mânășă** din volumul **Poezii**.

Toată poezia de început a lui Dinu Flămând pare o con-
tinuă notificare asupra stărilor sinelui; nesiguranța, pândă,
înstrăinarea și nostalgia departelui în **Apeiron**; „O, seara
mâinile devin gălbui,/ stau între vânturi ușile aprinse,/ pe
unde treci perdele lungi se scutură./ Negre oglinzi ce nu
te mai arată/ alcătuiesc prilejuri de-ntunerice,/ în păianjeni/
fire fosforice se-nveninează./ Tot mai nesigur între lucruri
reci,/ perdelele se-ntind libidinoase,/ tot ce atingi e o înstră-
inare/ acoperindu-ne cu gesturi rare./ Un frăgar/ cu dode
negre luminează casa,/ o stare ca de pândă prin unghere
–/ parcă o limbă linge sare-n geam.../ O, seara/ când lucruri
te cunosc/ e prea departe sufletul. Și-n lampă/
pui flori de crin s-adoarmă în petrol./ Așa cum sufletul...“
(**Înstrăinare familiară**); frumoasa disperare care macină
ființa – un interior cu țevi de frig –, așteptarea, chinul ace-
steia, apăsarea pe care o dă teama de umbră, lumina care
îngheață înlăuntrul în **Poezii**: „Acest violoncel umflat e
teama,/ stăm în puterea ei și așteptăm/ legați adânc cu fire
placentare./ Curge din zid un sunet gros ca fumul,/ ne risi-
pim, ne adunăm,/ nu ne atingem pielea asudată./ Interior
cu țevi de frig.../ Pocnetul ușii, asprul, negrul, golul,/ pre-
linsul picăturii lungi de apă,/ somnul spre ziuă înfundat cu
câlți,/ pereți asudați și carnea moale,/ și molecula devo-
rând, enormă,/ sporii tăcerii în derivă.../ Acest violoncel,
această teamă,/ această așteptare, acest chin,/ teama aduce
aburi de tetanos/ prin zid, prin varul timpului“ (**Interior**);
imperiu plictisului și tinerețea bătrână din **Altoiuri**; tiner-
ețea postumă într-o lume în așteptare și sub tot felul de
interdicții, aflată într-un apendice al timpului, într-un per-
petuu an bisect, unde se trece dintr-o suferință în alta prin
ecluzele navigabile ale fluviului lăuntric, sufocarea de zi
cu zi într-o „tristețe-clapon“, născută la trecerea de la tris-
tețea cețoasă la aceea „vertebrată“; când iluziile se acresc
în mereu repetata întrebare-ghilotină „dar noi când vom
trăi?“, iar așteptarea în penumbră a prefacerii arde în cup-
torul unui țipăt în **Stare de asediu**: „Acesta e visul în care
singur mă urmăresc;/ eu, în cabina ascensorului, la etaje

abisale,/ și tot eu la cablul de susținere.../ Imagine/ a zilelor
mele: trag de catgut cu dinții/ și-mi închid rănile,/ găsesc
în durere cloroformul/ împotriva durerii.../ Târâsc după
mine un trup încurcat în odgoane,/ *perpetuum mobile* în
somnul național/ pe care numai așteptarea îl împinge din
spate./ Pretutindeni așteptare și interdicții/ și ochii invi-
zibili ascunși în pereți;/ huruit de fiare vechi, coșmarul se
reproduce/ în noaptea din miezul zilei. Navighez prin piv-
nițe/ și mă trag la edec...“ (**Perpetuum mobile**).

Aceasta e glazura poeziei lui Dinu Flămând, aceea care
a dus în eroarea de a o citi în cheia monotoniei și a unei
lirici monocorde de extracție bacoviană, eventual; în ade-
văr, imperiu plictisului, așteptarea, nesiguranța, tristețea,
dar și zonele de identificare – pâlcul cu spini, grădina cu
nuci și meri bătrâni, pe mare, plutind „spre dezastru“ sau
în „largul nins“, pe muntele Heniu, sus, unde fulgerul cald
se stinge în afine și unde „se fabrică infinitul“, în toamna
transilvană, în verile tulburi sau în ninsorile „cu aneste-
zie“, în alte locuri unde nu se întâmplă nimic – au putut
crea imaginea unui univers poetic prăbușit în monotonie
și în cenușul derizoriu al cotidianului atoatestrivitor. O
imagine înșelătoare pentru că, iată, poetul pune un *altoi*,
o nouă genă și o nouă sevă tulbure, plină de viață, adică,
într-un teritoriu ce părea stins în melancolie și plictis:
„Sufletul presimțea o iarnă adâncă,/ fulgeră însă pe cer, e
o primăvară bolnavă,/ soarele galben se scurge pe ziduri/
vorbele tale-mi aduc o durere neașteptată./ Am să ies în
grădină cu un braț de altoiuri,/ merii se umflă de-o sevă
tulbure,/ umedul vânt în decembrie răscolește/ simțul de
mugur, adormitul, simțul de mugur.../ Cu un braț de alti-
iuri mai reci, mai puternice/ sub fulgere înghețate, în fri-
gul durerii...“, scrie Dinu Flămând în **Iarnă cu fulgere** din
volumul semnificativ intitulat **Altoiuri**. Altoiul este meta-
fora care pune în valoare, în chip explicit, starea duală a
lunii poeziei lui Dinu Flămând, care nu se dezvoltă, însă,
în polaritate, ci într-o căutată unire a contrariilor, *coinci-
dentia oppositorum*, cum spuneau cei de demult; portaltoi-
iul și altoiul, lumea surpată și mugurul plin de sevă, golul
din noi și cuvântul, ca la sumerieni, ne învață poetul în
Mit sumerian, somnia, muzica (Sibelius, Bach), nivelând,
astupând fisurile, „acvariile somnului“, ceața compactă și
„vulcanul de vise multicolore sub fruntea ta“.

Într-un dens eseu, **Poezia lui Dinu Flămând**, Ion Pop
constată, cu dreptate, faptul că „Dinu Flămând nu e un
poet «monoton» și monocord, poezia sa rezervă o anume
doză de «imprevizibil»“; se petrec, în fapt, mari dislocări
de sentimente, stări și senzații, poetul, *cu ochii larg închiși*,
cum spune, navigând pe un fluviu interior, sub vraja unei
somniale erotice, de exemplu. Tot ce părea că aparține
amintitului imperiu al plictisului e dinamitat în explozia
stivelor de tăcere și de nimic, pe care poezia le-a clădit vers
cu vers, de la **Apeiron** până la **Stare de asediu**; somnia e o
minciună, realul „altoit“ explodează de sub focurile stinse,
vântul de pe culmea domoală a muntelui Heniu „pregătește
cremenea incendiilor“, ceața e acum a zilelorperate, din
lumea nouă a altoiului dispare lumea veche a portaltoiului.

Iată ce pot ascunde niște lanuri somnoroase: „lanuri somnoroase de cânepă acopereau Transilvania/ lumina foșnea prin frunzele lor fibroase/ erau primele zile ale infernului/ oamenii dispăreau de prin case/ plugurile rugineau/ brazde neterminate urcau spre cer/ ura își aruncase în ele sămânța/ toamna soseau prin sate oameni în haine de piele/ cu pistoale la brâu/ li se spunea lupii roșii – luau și ouăle de sub cloșcă/ pe la geamuri femeile plângeau tăcerea lui Dumnezeu/ viața respira scurt/ copiii aveau mucii până la brâu/ uneori bunicul meu ridica din pământ ochii și-l suduia/ cu năduf pe Stalin/ oamenii îl credeau nebun/ se făcea gol în juru-i la cârciumă/ când mergea să își bea alcoolul/ astăzi e sărbătoarea morților/ aş vrea să-i fac un poem/ dar acea vreme nu e poetizabilă/ poezia e un pansament prea scurt să cuprindă inima“. Nimicul întâmplat zilnic e „picoteala lui Dumnezeu“, scrie Dinu Flămând în **Grădini**; aici se adună stivele de sicrie și de tăcere, somnolența singurătății, nefericirea și tristețea picotind, dar nimicul are electricitate („uneori nefericirea ta statică e încărcată/ cu un rest din electricitatea nimicului“, se spune în **Frigul intermediar**) și nervozitate: „ceremonii ale invizibilului/ seceri de gheață pe piscurile insomniei/ continuă să năvălească aceleași valuri/ dinspre trecut/ umflate de nervozitatea nimicului/ iar sub arcadele privirilor/ mele stinse imagini cu capul în jos atârând/ tresar ca o colonie de lilieci/ au văzut oribilul și neputința curgând pe mâinile paralizate/ de ataraxia prezentului/ și era ca o sângerare din corpul umbrelor/ și au simțit trecerea timpului cum în adâncul râului/ umbra peștelui mângâie pietrele/ noi generații în gura Infernului/ parodiază misterele/ mare voieșie va fi când alte guri de varani/ vor sfârâma alte cranii“ (**Umbre și Faleză**). În sfârșit, ființa ce părea abandonată în plictis și melancolie trăiește ziua când *se fisurează ceva* „sub linia orizontului“, iar zonele sale de identificare ies din monotonie: foșnetul calm, somnoros, al platanilor, de pildă, nu e decât aparența de deasupra rădăcinilor care ară orașul pe dedesubt: „într-o zi se fisurează pe neașteptate ceva/ sub linia orizontului/ o briză nervoasă întunecă/ fața soarelui/ norul trece pe acolo/ cu groapa unei absențe/ se aud dinții nimicului/ rumegând umbra pe o singură parte/ în miezul miezului se așază contrariul miezului/ cu un ghem de cifre înmugurite/ ceva ce depășește înțelegerea minții tale/ anticipă și se răzgândește/ rădăcinile platanilor continuă să are/ orașul pe dedesubt/ la fereastră aerul pare pus/ să pândească nemișcarea lăuntrului/ ecoul smulge botul câinelui din lătrat/ seara miroase a animal/ frigul fuge când omul își scoate mâna din buzunar/ moartea încearcă să scape de stocuri“ (**Amplitudini de probabilitate, lătrat**).

Poezie/ intensitate, spune Dinu Flămând în 2006, în **Frigul intermediar**; *poemul sub presiune*, scria poetul la debut, în 1971, în **Apeiron**: sunt forme ale unei alte *poezii penetrantiste*, păstrând nu atât litera, cât atitudinea și spiritul poezilor care au lansat-o în anii '30 ai secolului trecut. Poemul sub presiune e locuit de figuri lirice bizare; omul cu mână verde, „doar tânărul Jameson și Beckett bătrânul rămân cu tine la masă“, metecul universal, frustrații suburbiilor,

autorii de graffiti, vagabonzii care trăiesc în vagoane abandonate pe linia moartă într-un *sictir al sictirității* din trenurile, metrourile și hârbuitele autobuze-metaforă din Parisul exilului; „Vagoane de tren ies din bezna periferiei/ cu furioase inscripții pictate la miezul nopții/ când spre găurile de triaj se strecoară frustrații suburbiilor/ să-și tatueze pe uși numele și uimirea/ de a se vedea în chiar ciclonul uitării – acolo unde/ *a fi* se zvântă extrem de repede și devine un *a fi fost*/ decolorat pe vitrine murdare – *graffiti*/ călătorind pe carcasa metrourilor spre centrul orașului/ pe liniile circulare ale indiferenței – răcnete/ anonime/ în curentul rece al timpului prin galeriile/ unde absența e polenizată de forfota șobolanilor/ la trecerea convoaielor de cuvinte – *tags*/ pe crusta zidurilor citite numai de ochii orbilor/ și un fel ghemuit de a zgândări inutilitatea/ când fără-de-perechea se izbește de propriul ei umăr/ în singurătatea lumii – *Dasein*/ al foburgurilor și sictir al sictirității/ nimicul sare capra peste spinarea logicii/ iar neantul neantizează dând zor să afle/ de ce există ceva și nu mai degradează nimic –/ ceva nimic sosind cu metrourile mai degradează decât ceva ceva/ și ceva mai degradează existând ca neexistentul/ doar în deschiderea furiei lui spre lume – defilare/ de fraze vagon prin albeața ochiului/ poezie-incizie – parazit al transportului în comun/ viață pe hârbuitele autobuze-metaforă/ ajunse la capătul liniei și golite repede/ în depouri sub jetul chimic/ ce dizolvă literele...“ (**Tags**). Și vechile zone de identificare s-au năruit în uitarea, lipsa de reacție și somnolența xanax-ului, „medicament al exilului“; podișul transilvan, purtat peste tot cu sine e acum „sub pașii morții pe cerul Parisului“, e la *urma urmelor*, într-o „prelungire a ezitării“, cum definește exilul în **Grădini**; e pierdut în Paradisul „cu bălării și fantome“ din *orașul poeziilor meteci*.

O dislocare foarte importantă în structura teritoriilor poeziei lui Dinu Flămând se produce o dată cu volumul din anul 2000, **Dincolo**, când lirica sa primește o a treia dimensiune, după ce imperiul plictisului și vulcanul de vise multicolore de sub frunte vor fi trasat limitele și punctele de contact ale primelor două: vulcanul lăuntric sparge crusta cenușie de deasupra pentru a deschide orizontul unui *dincolo* al tuturor libertăților, unde se descojește tăcerea, e o desime de colburi, iar ființa primește mângâierea altei lumini, din *non-timp*: „Tăcerea se descojea în adâncul șopronului unde/ miazănoaptea/ celor două zăpodii gemene stivua de câteva generații/ fânurile/ cosite în august prin ani fără secetă. Era o desime/ de colburi și timp uneori despătată pieziș de o/ rază de soare ce țâșnea printre două scânduri/ de dincolo. Era o rază de miere incendiată/ înaintând prin uimirea privirilor noastre cu/ nepăsarea/ unui pește primordial în oceanul nocturn./ Încremenți în această ploaie uscată ne întindeam/ mâinile spre o nepricepută senzație cu atingeri/ și neatingeri/ lente, înmugurite de dincolo, iar mișcarea/ în lungul spadei clare făcea să tremure sporiile/ întunecimii./ În suspensia zilelor de atunci am trăit/ primejdiile abandonului și ne pregăteam să primim/ mângâierea altei lumini din lăuntru al acelei lumini/ de non-timp:/ Amintirea lor e o

rană de ploaie pe zid“ (**Raza**). Eul se instalează în această desime de timp „atât de dens încât devine non-timp – ca o reacție la sufocarea din spațiile închise, căutând *departele*, frisonul călătoriei spre oriunde altundeva decât blocul cu multe etaje din Paris; dincolo de secunda noastră fărâmițată, într-o prezență prin absență, *aproape-departe*, cum spune poetul în **Fractal**, **Mozaic** și **Somm**, fragmente din **Dincolo**, pentru a continua călătoria în același orizont al aproapelui-departe în **râu neînraurat** și **întunericul se sperie de copil** din **Frigul intermediar**, apoi, în **Faleze**. Dincolo, în volumul **Grădini**, e *undeva*, locul departe de aspra atingere a celorlalte două dimensiuni; „există undeva un râu cu apă ce nu mai udă/ o scândură aplecată la gardul peste care nu încetez să trec/ o potecă ce fuge adânc în pământ de la un an la altul/ și mirosul de cină venind seara de la casa abandonată/ un lătrat de câine strivit de

ecoul trenului ce s-a dus/ fuioare de fum firave ieșind din hornuri demult căzute/ anumiți copaci la umbra cărora se adună morții/ unele stranii scârțâituri de la porți încă nedeschise/ există câțiva oameni care au trecut prin mine și au rămas/ și nenumărați nori de pe streășina cărora se prelinge/ lumina somnului/ în nopțile mele cu insomnii de ploaie prin deșerturile/ în care toate acestea de acum înainte mă locuiesc/ fără să mă atingă“.

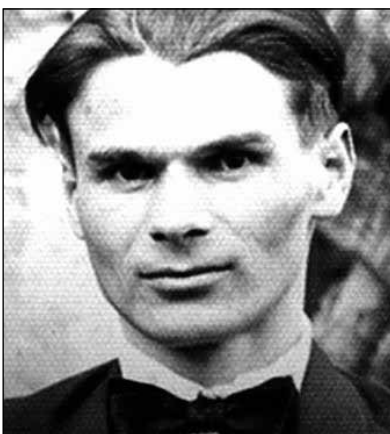
Noii dimensiuni îi corespund două figuri lirice despărțite/unite cu o mare finețe a sugestiei: dincoace e ființa care încearcă să vorbească, dincolo e aceea plecată după înțelesuri. Poetul, adică, universul său, unde plictisul, lehamitea și exploziile din lacul vulcanic dinăuntru se reformulează în zarea departelui. De la **Apeiron** la **Stive de tăcere** s-a scris povestea uneia dintre cele mai pasionante aventuri lirice din poezia noastră de azi.

Marius CHELARU

Câteva considerații despre poezia albaneză din vremurile în care a trăit Lasgush Poradeci*

„Poezia modernă în Europa: În Germania este ciudat pentru că a fost un scriitor născut din 1770, Friedrich Hölderlin, care, în viața sa literară foarte scurtă, a scos armonii foarte apropiate de cele din zilele noastre. În ultima vreme au apărut Rilke, Stefan George și alți reprezentanți ai poeziei moderne germane. În Franța începe un nou suflu cu câteva poezii ale lui V. Hugo, a înflorit cu Baudelaire (*Fleurs du mal*), Verlaine, Mallarmé, Rimbaud, Valéry etc. În Italia, D'Annunzio și Pascali au crescut pomul nou al poeziei moderne, sădit de

Carducci... Iată deci, poeții sunt un product ai vremilor moderne. Fiu al acestor vremi este și Lasgush Poradeci.“¹

Căutam ceva despre poezia din fostul Imperiu Otoman, despre autorii care au scris în persană, arabă sau turcă ori au practicat genurile orientale de poezie din arealul sud-est european și Balcani, apoi mari poeți care au petrecut ani din viață și pe teritoriul țării noastre. Mi s-a părut interesant că unii dintre ei scriau și în persană sau au fost influențați într-un fel sau altul de limba/ lirica persană/ arabă. Amintesc doi, născuți la mii de kilometri distanță unul de altul – Naim Frashëri (1846-1900), considerat întemeietorul poeziei moderne albaneze, nume de seamă al renașterii culturale naționale din a doua jumătate a secolului al

XIX-lea, poetul național al Albaniei, și georgianul Besarion Zakarias Gabașvili, cunoscut după pseudonimul Besiki (Tblisi, 1750 – 25 ianuarie 1791, Iași).

Naim Frashëri era de loc din Frashër (în care s-a născut Nasibi Tahir Babai/ Tahir Skënderasi, m. 1835, considerat un sfânt al ordinului albanez Bektași, dar și reprezentant dintru începuturi al perioadei Bejtexhinji), sat în care a fost înființată o școală primară mixtă, în 1893, subvenționată de statul român până în 1915. Satul era locuit și de aromâni; Thede Kahl consideră că familia poetului ar fi de origini

aromâne (vlahe). Adept al ordinului Bektași (a scris, de altfel, și o carte, *Fletore e Bektashinjet/ Carnetul/ Caietul Bektași*, publicată la București, în 1896), influențat în tehnica sa de mari poeți ai lumii persane ca Attar și Saadi, a debutat în persană (a scris și gazeluri, ode/ qaside)², limbă pe care o cunoștea, ca și turca, araba și greaca ș.a.. (A tradus întâi în turcă prima parte a *Iliadei*, publicată în 1886, la Constantinopol, *Iliada*. Este primul care a tradus-o în albaneză) Idei legate de acest ordin se regăsesc și în alte opere ale sale. (În Albania, între secolele al XIV-lea și începutul celui de-al XIX-lea se folosea și scrierea turcă otomană-arabă-persană numită

¹ Eqrem Çabej, citat de Luan Topciu, în *Lasgush Poradeci și discursul modern al poeziei albaneze*, revista „Poezia“, nr. de iarnă, Iași, 2019

² Nu de mult am publicat în *Poezia* o convorbire cu poetul, scriitorul și criticul iranian Alireza Ghazveh, fost atașat cultural la ambasadele Iranului din Tadjikistan și India, șef la „Consiliului Poetic“ al Ministerului Culturii din Iran, membru al PEN clubului iranian ș.a. care îl cita pe „Na'im Frasherî“ între autorii care au scris în persană.

Elifbaja – ultima versiune a acestei *Elifbaja shqip* fiind creată de Rexhep Voka, 1847-1917, poet al literaturii Bejtexhinj, dar și al mișcării naționale.) De pildă, în volumul de poeme *Luletë e verësë/ Florile primăverii*, București, 1890, unde sunt vizibile și influențe ale marilor poeți persani. A fost, s-a spus, și ultimul poet din Balcani care a scris în persană³, însă operele în albaneză cele mai cunoscute le-a publicat în România, la București, începând cu 1886.

În Albania de azi, prin secolul al XVIII-lea (pierzându-și treptat influența în secolul al XIX-lea) literatura tip „bejtexhinj“ (din limba turcă, pe filieră arabă/ persană, de la *beyte*⁴, prin extensie „poem“) (Robert Elsie – în *Albanian literature, an overview of its history and development*, în „Österreichische Osthefte“, Viena, 45, 1-2, 2003, p. 243-276 – o numește „literatura musulmană“), care scriau în elifba (folosind, alfabetul arab, și cuvinte persane, turcești, arabe) și adepții beктаși aveau tradiție în ce privește poezia acelor așik, cântecel lor numindu-se *nefes* (respirații, ca esență a spiritului), acompaniindu-se la bağlama (gen de lăută), bender (tobă), kemence (tip de liră) ș.a., spre final preponderent religioasă, în Georgia era un alt tip de peisaj, deși nu cu totul și cu totul diferit, dat fiind că și pe acolo au trecut, peste secole, mongolii, turcii, persanii, arabii ș.a. De aceea poezia autorilor de aici cunoaște influențe interesante. Și de aceea se dezvoltaseră fenomene ca turnirurile de curte cu poeți locali și străini, se întâlneau aezii rătăcitori, dezvoltându-se poezia/ creația „așugă“ (după unii pornită de la Yunus Emre, deși acesta nu a fost chiar un așik). Adică a ceea ce în zona turco-arabo-persană se numeau așik (din arabă – așeq, îndrăgostit) – poet/ recitator rătăcitor, cu nuanțe/ specificități de la loc la loc întâlniți în Turcia, Azerbaidjan, Georgia, Turkmenistan, Armenia, Iran ș.a. În Caucaz, ca și în alte locuri, deveniseră faimoase acele mijlises (mejlis/ majales – întâlniri/ concursuri ale unui număr de poeți rătăcitori). Referitor la acest tip de adunări în lumea persană există și o antologie, *Noz'hat al-Majāles/ Bucuria întâlnirii grupurilor*, cu cca. 4000 de poeme persane a cca. 300 de poeți din secolele XI-XIII, compilată undeva prin secolul al XIII-lea de poetul persan Jamal al-Din Khalil Shirvani, care a adăugat în carte și 179 de catrene ale sale, ode, și 50 de distihuri.

Treizeci și trei de catrene ale lui Khayyam au fost regăsite aici, alături, de pildă, de unele ale lui Avicena. A fost o perioadă în care au scris autori ca Nezim Frakulla (ca. 1680-1760), cunoscut și ca Nezim Berati

³ A scris, cu totul, 22 de opere: una în persană (*Tehayyūlat/ Reverii*, Istanbul, 1884 – ulterior, H.T. Norris, în *Popular Sufism in Eastern Europe: Sufi Brotherhoods and the Dialogue with Christianity and 'Heterodoxy'*, London and New York: Routledge, 2006, la p.32, îl numește, pentru poemele din acest volum, „Muhammad Iqbal of the West“), patru în turcă, două în greacă și 15 în albaneză. Aceste opere le enumeră și descrie, pe scurt, și Robert Elsie, în *Albanian Literature. A short history*, I.B. Tauris, Londra, 2005, p. 67 și urm.

⁴ *Bayt/ beyt*: în poezia turcă/ arabă/ persană însemna un vers/ cuplet alcătuit din două părți aproximativ egale, numite (*mesrā*).

sau Ibrahim Nezimi, Hasan Zyko Kamberi, al cărui poem satiric *Paraja/ Banii* a circulat și a fost „folosit“ și în perioada comunistă, apoi Muhamet Kyçyku (1784-1844), considerat un autor „de tranziție“ către perioada/ poezia Renașterii albaneze (Rilindja) din a doua jumătate a secolului al XIX-lea, sau frații Dalip Frashëri, un lider Bektași din satul Frashër, Shahin Bey Frashëri, tot Bektași, ambii având scrieri epice după model persan.

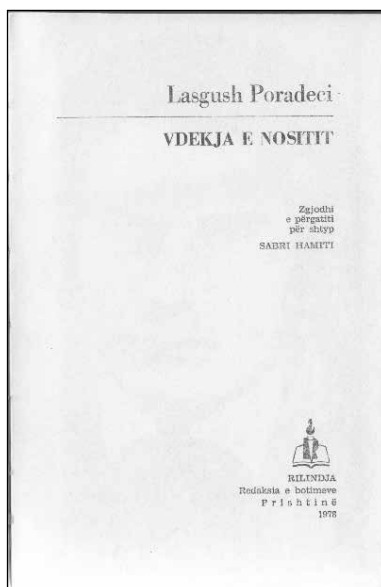
În Albania, din punct de vedere al poeziei/ literaturii, această perioadă, cu autorii ei, se discută adesea de către diverși critici/ istorici literari parcă mai ales prin prisma istoriei ținând de otomani, cumva privind „de la distanță“, în orice caz nu asumați cu totul în unele privințe. Nu detaliem, trecem dincolo de anii „renașterii“ (Rilindja) albaneze, cu nume mari ale Albaniei legate, într-un fel sau altul, de România, și purcedem către perioada în care a apărut Lasgush Poradeci, considerat de cei mai mulți cel mai mare poet albanez al secolului al XX-lea.

Pe scurt, Lasgush Poradeci, pe numele său Llazar Sotir Gusho (27 decembrie 1899 – 1987/ 1988 s-a născut în anul 1899 la Pogradec (orașel de pe malul lacului Ohrid, de la care și-a luat pseudonimul poetul). După școala elementară în orașul natal a urmat gimnaziul într-o zonă cu o istorie frământată și în acele timpuri, la Monastir/ Manastir (azi Bitola, oraș din Republica Macedonia de Nord), la școala de limbă română (de altfel, în zonă este o străveche și numeroasă comunitate aromânească, mulți sosiți aici după distrugerea orașului Moscopole, dar și din alte locuri). Apoi a mers la liceu la Atena (ultimii doi ani acolo i-a petrecut într-un sanatoriu, bolnav de plămâni), studiile superioare le-a început în România (părinții l-au trimis aici în 1919), dar le-a finalizat în Austria (cu o bursă de la statul român), cu o diplomă în științe filologice. A început să publice poezie la începutul anilor 1920, adunându-le ulterior în volumele *Vallja e yjeve/ Dansul/ Hora stelelor*, 1933 și *Ylli i zemrës/ Steaua inimii*, 1937 (acest de-al doilea volum sub îngrijirea și cu postfața lui Mitrush Kuteli; în postfața sa la Mitrush Kuteli, *Povestiri de la Lacul Albastru*⁵, Luan Topciu scrie: „Acest studiu constituie unul dintre cele mai reușite studii stilistice despre poezia albaneză în general și cea lasgușiană în special“)⁶. Am auzit „povești“ frumoase și despre felul cum au apărut cărțile, felul în care l-a ajutat Mitrush Kuteli, pentru că a publica o carte în condițiile în care era Poradeci nu era un demers la îndemână.

De altfel, putem spune că formarea sa intelectuală a fost marcată de șederea în România, la București (capitala României și Viena fiind socotite atunci, nu doar în Albania în această regiune, cele mai bune centre pentru educație), unde a activat în cadrul Asociației Albanezilor, devenind

⁵ Mitrush Kuteli, *Povestiri de la Lacul Albastru*, traducere de Renata și Luan Topciu, postfață: Luan Topciu, Editura Privirea, București, 2007, 56 p.

⁶ Și în revista „Boabe de grâu“ (nr. 3, V, 1934, pag. 176-178), a publicat un articol: *Un poet albanez – Lasgush Poradeci*.

secretarul general al acesteia în 1922. Teza sa de doctorat la Universitatea din Graz, Austria, a fost despre Eminescu (*Der verkannte Eminescu und seine volkstümlich-heimatliche ideologie/ Necunoscutul Eminescu și ideologia lui națională/ populară*), alcătuită, desigur, pe baza informațiilor pe care le-a putut avea la îndemână (unele fragmentare), publicată parțial și în România⁷.

Eminescu l-a influențat nu doar pe Poradeci, ci și alte nume mari ale literaturii albaneze, mulți dintre ei educați sau care au avut tangență cu România, literatura română. Amintim doar pe autorul versurilor imnului Albaniei (*Imnul steagului/ Hymni i Flamurit*), Asdreni (Aleksander Stavre Drenova; 1872-1947), cunosător al limbii române, al României, țară în care a ajuns când avea 13 ani, a absolvit universitatea, în care trăit până la moartea sa, și care păstra în biblioteca sa la loc de prim raft poezia lui Eminescu. Prima dată, pare-se, Eminescu a fost tradus în albaneză, în presa albaneză din România, în anii 20 ai secolului trecut, de către Mitrush Kuteli (pseudonimul lui Dhimitër Pashku), care apoi a publicat și un studiu despre opera și viața acestuia, apoi de către Poradeci ș.a., până la Ismail Kadare. Eminescu, au remarcat multe voci ale criticii de specialitate, pe drept, l-a influențat puternic (după unii determinant) pe Poradeci (care scria despre marele poet român că nu e de conceput o „istorie modernă a gândirii“ din zona sud-estului Europei fără a discuta atent, minuțios, despre contribuția lui Eminescu). Au fost chiar voci care spuneau exagerând că, pentru unii, Poradeci părea un poet român care scrie în albaneză, despre albanezi.

Așadar, am ajuns și la Asdreni, Kuteli ș.a., emigrația albaneză din România și rolul acesteia în Renașterea/ cultura/ literatura albaneză, cercetînd despre felul în care s-a destrămat Imperiul otoman, felul în care s-au petrecut lucrurile în statele din Sud-estul Europei și Balcani în această perioadă, apoi după Războaielor Balcanice ș.a., în ce privește Albania, independentă din 1912, după proclamarea acestui act de către Ismail Qemali, la Vlora, pe 28 noiembrie ș.a. Așadar, încă era o perioadă complicată și politic și din punct de vedere literar/ cultural pentru Albania când a apărut pe scena scrisului Poradeci. Ca în multe locuri din fostul teritoriu otoman (inclusiv în Turcia, unde se făcuseră pași semnificativi, avuseseră loc reforme care cereau eliminarea „arabismelor“ și „persanismelor“ ș.a. din limbă/ poezie) și în Albania se cereau schimbări de tot felul, inclusiv în limbajul poetic, multă vreme avînd de-a face cu atâtea „influențe“, cum am amintit deja. Poradeci, care fusese în contact cu literatură română și, implicit, cu ce se scria în Europa, este considerat între primii poeți

⁷ Recent, în revista „Albanica“, București, nr. 3 a reapărut un fragment (despre poezia *La steaua*), preluat din volumul *Eminescu în critica germană*, Editura Junimea, Iași, 1986, selecția, traducere și note de Sorin Chițan. În revista „Poezia“, nr. de iarnă din 2019, au apărut un grupaj de poeme ale lui Poradeci, în versiunea română a lui L. Topciu.

(după alții poate primul) care au introdus spiritul modern în poezia albaneză.

Pe scurt, poezia modernă albaneză începe din anii 1930, și se poate spune, în viziunea majorității specialiștilor pe care i-am citit, începe cu doi autori, mai ales Migjeni – Millosh Gjergj Nikolla (1911-1938), din Shkodra – care a trecut primul la o altă etapă, abandonând modalitatea de a scrie practică până atunci, și Lasgush Poradeci. Am citit câte ceva din poeziile lui cam odată cu ale altor contemporani ai săi cu Asdreni (1872-1947) – romantic prin excelență, Fan Noli (1882-1965) – mai ales cu tentă socială, politică, sau/ și Migjeni – mesianic, dreptate socială ș.a. L-am văzut pe Poradeci diferit de toți aceștia. Din postura mea, l-am văzut ca un om în afara curentelor epocii, dar totuși legat profund de acestea. Cumva o prezență aproape exotică, chiar paradoxală (Robert Elsie îl considera una din multele prezențe paradoxale ale literaturilor Sud-estului Europei). Diverși critici, specialiști/ critici au remarcat diverse trăsături ale creațiilor sale, de la misticismul panteist la metafizică, de la păstrarea unor elemente romantice ori chiar clasice, la o manieră diferită de prezentare, modernă. Kosovarul Rexhep Qosja (citat de Robert Elsie) considera că Poradeci se simțea ca un romantic, gândea ca un clasic, era solitar/ ermetic ca un simbolist și, din punct de vedere formal, precis ca un parnasianist. Indiscutabil educația lui în culturile albaneză, apoi, puțin, greacă, dar mai ales română și, apoi, de limbă germană au făcut ca Poradeci să aibă un alt fel de viziune asupra poeziei decît mulți alți conaționali ai săi. Influența poezie române, a lui Eminescu în special (dincolo de tematică și fel de a scrie, preocuparea sporită pentru formă, teme/ ritmuri folclorice ș.a.), își are un loc semnificativ în creația sa. Cert este că, deși a rămas pînă la sfîrșit, din multe puncte de vedere, un fel aparte de om care își vede de drumul său (Elsie i-a spus „outsider“) stilistica, maniera lui de a scrie și formal și tematic a influențat poezia albaneză, cu toate că a fost trecut la „index“ de regimul comunist și nepublicat multă vreme. Mai mult, în *Istoria Literaturii Albaneze*, carte publicată sub egida Academiei de Științe a Albaniei (1985), Poradeci este discutat într-un grup al poezilor din anii 1930, și atît. Singura carte care a apărut după 1944 a fost publicată în Kosovo, fosta Iugoslavia, la Prishtina, sub îngrijirea lui Sabri Hamiti (*Vdekja e nosittit, zgjodhi e përgatiti per shhtyp Sabri Hamiti, Rilindja, Prishtina, 1978*)⁸.

Poezia sa, deși nu a publicat mult, este „incomensurabilă în privința calității, concentrării, profunzimii conținutului filozofic și a mesajului liric, rezonanței muzicale interne, purității lingvistice a versurilor, capacității de plasticizare a viziunilor coerente ale universului, acestea fiind însușiri pe care le întîlnim și la contemporanii săi europeni, de altfel, considerați novatori de

⁸ Mulțumiri prof. univ. Neli Naço, de la Universitatea „Fan S. Noli“, din Korçea, Albania, care mi-a facilitat consultarea cărții.

prim rang ai poeziei universale“, scria Luan Topciu,⁹ adăugînd că poetul a „reuşit să clădească un sistem întreg poetic, corelativ și coerent în toate componentele alcătuitoare“. În opinia sa, „rațional și sensibil, pictural și muzical, oniric și real, prelucrător fin al limbii, filozof și folclorist, peisagist și dramatic, Poradeci creează, astfel, una din cele mai complete și complexe opere în literatura albaneză“.

După întoarcerea în Albania în 1935, a lucrat ca profesor la Tirana până în anul 1944 cînd, după venirea comuniștilor, cu care nu a dorit să colaboreze, încep persecuțiile, șomajul până la moartea sa, dublate de interdicția de a mai publica. A trăit în izolare în casa sa, fiind vizitat de puținii confrăți care nu s-au temut să înfrunte regimul, între aceștia fiind și Ismail Kadare. După căderea comunismului Poradeci a revenit în discuție, s-a scris despre el, s-a discutat mult despre rolul său adevărat în poezia albaneză, a fost tradus ș.a. Azi, se poate citi în critica de specialitate albaneză că „este cunoscut mai ales ca poet al dragostei și al peisajului pe care le-a cântat cu un lirism profund și sincer, cu gust și sentimente subtile în culori vii. El a ridicat la perfecțiune experiența liricii populare. De o inestimabilă valoare poetică sunt și poemele meditativo-filozofice“. „Versul lui se distinge prin limba frumoasă, curată și bogată, prin muzicalitate și variațiuni prosodice“. „În anumite momente a fost

⁹ Luan Topciu, *Lasgush Poradeci și discursul modern al poeziei albaneze*, revista „Poezia“, nr. de iarnă, Iași, 2019.

tentat de estetica simbolismului“. (Luan Topciu). Poradeci era, cum am amintit, un cunoscător al poeziei de la acea vreme. A tradus în albaneză operele lui Heine, Maiakovski, A. Pușkin, Goethe ș.a., și mai ales Eminescu.

Ca și Eminescu, cunoscător al literaturii române/ europene, Poradeci a fost profund atașat limbii albaneze (pe care o considera avînd o muzicalitate poetică aparte, făcînd demersuri/ eforturi pentru reformarea acesteia), valorilor naționale, mediului natural al țării sale natale, frumuseții folclorului, legendelor și mitologiei neamului său, lucru care se vede în opera sa.

Lasgush Poradeci a fost un personaj interesant, cu o viață aparte, azi fiind recunoscut drept cel mai important poet albanez al secolului al XX-lea. Luan Topciu (care a tradus în română cîteva poezii ale poetului) spunea că „odată cu venirea lui Lasgush Poradeci la începutul secolului XX, poezia albaneză a intrat pentru prima dată în circuitul larg al valorilor culturii universale“. Pentru noi, românii, este interesant și prin prisma operei sale și a locului pe care îl are în istoria literaturii albaneze, dar, poate, mai ales dată fiind maniera în care l-a receptat pe Eminescu și s-a atașat de limba și cultura română, care au contribuit semnificativ la formarea sa.

* Textul a constituit materialul de bază pentru conferința susținută în 14 octombrie 2019, la manifestarea de comemorare a 120 de ani de la nașterea lui Lasgush Poradeci, la Biblioteca Metropolitană din București, organizată de Asociația Liga Albanezilor din România.

Galina MARTEA

Literatura română în cultura universală

Literatura, ca mijloc de exprimare în formă scrisă, s-a regăsit printre cele mai supreme valori ale vieții umane și anume: acele valori care se suprapun în mod direct cu necesitățile spirituale ale ființei umane, necesități spirituale ce impun omului dorința de a comunica continuu cu lumea infinită a cunoașterii din timp și spațiu. Dacă conform dicționarului explicativ al limbii române termenul de *Literatură* este considerat „ca artă sau creație artistică al cărei mijloc de exprimare este limba sau, în același timp, fiind și totalitatea operelor beletristice ale unei epoci, ale unei țări, ale unui grup social, ale unui individ etc., sau și totalitatea operelor scrise care se referă la un anumit domeniu“; atunci savantul și filosoful Imam Ja'far al-Sadiq, de origine musulmană (702-765 d.Hr), atribuie termenului de *literatură* următoarea definiție: „Literatura este veșmântul pe care cineva îmbracă pe ceea ce scrie sau spune astfel încât să pară mult mai atractivă“, totodată Domnia Sa completînd „... literatura este o bucată din viață, căreia i-a fost dată o direcție și înțeles, o interpretare artistică a lumii în funcție de observatorul acesteia“. Așa fiind, credem, respectiva

afirmație reprezintă legătura reciprocă dintre ființa umană și acțiunile acesteia, cât și aspectul ce unește elementul comunicării între ele. Corespunzător, definim o formulă care se raportează și la elementul cunoașterii despre existența umană și îndeletnicirile acesteia de-a lungul timpului. Prin așa-zisa *cunoaștere* sau *teoria cunoașterii* omul este mereu în căutare de sine în a descoperi și a produce cât mai multe lucruri noi prin intermediul cărora determină acțiuni cu efecte spirituale, efecte ce fac viața umană tot mai frumoasă și mai interesantă. Prin această viziune despre viață, omul, la nesfârșit, este mereu într-o cercetare în scopul de a găsi noul cât mai original care să dezvolte existența umană la cele mai înalte limite. În așa mod, omul în timp s-a dezvoltat din punct de vedere intelectual și, corespunzător, a creat arta despre literatură, cu alte cuvinte, arta scrisului care a evoluat, prin faze succesive, la un nivel destul de superior – activitate umană care denotă cultură spirituală. Ca

urmare, cultura spirituală umană raportată și corelată la cultura literară s-a extins considerabil, în rezultat fiind prezentă de-a lungul și latul universului; iar așa numita „creație artistică“, fondată de omul naturii, s-a reprodus prin cele mai diverse forme și valori estetice, având la bază variate mijloace de exprimare cu caracter specific. Cultura literară, întrunind în sine natura umană, reprezintă în același timp și cultura personală a individului care scrie lucrări originale de artă, de știință, de creație artistică etc., în cele din urmă, toate acestea valorificând cultura propriei identități și cultura propriei națiuni. Respectiv, prin cultura propriei națiuni se disting, pe bună dreptate, succesele și realizările omului-scriitorului în arta literaturii, cât și în alte domenii de activitate spirituală. Sub această formă a valorilor culturale s-a promovat în cel mai distinct mod arta cunoașterii prin literatură, activitate care este prezentă în toate țările lumii. Drept urmare a acestui proces, literatura română, parte componentă a culturii românești, își are locul său destoinic în cultura universală și în totalitatea valorilor spirituale universale.

Făcând o paralelă la cultura română, vom aborda caracterul specific și complex al culturii literare românești, bogăție națională urmată din moși-strămoși. Cu bogate și apreciate conținuturi, cu genuri literare corespunzătoare, literatura română de-a lungul timpului s-a remarcat într-un mod nespuse de pozitiv și sigur nu numai în cadrul hotarelor sale, dar și în cultura universală. Fiind influențată de curentii creștinismului, literatura română, de la începuturi, a fost promovată în cultura europeană de marii scriitori care la timpul lor au fost preocupați de domeniul culturii clasice – umanismul, printre ei fiind prezenți lingvistul și filozoful, istoricul și politicianul, academicianul și umanistul, cercetătorul și savantul, scriitorul și antropologul etc. Dimitrie Cantemir (*născut la 26 octombrie 1673, Iași – decedat la 21 august 1723; pentru foarte scurt timp fiind domnitor al Moldovei; a scris despre Țara Românească, Imperiul Otoman etc., lucrări de mare valoare – „Descrierea Moldovei“, „Divanul“, „Istoria ieroglifică“, „Sistema religiei mahomedane“ – scrisă în limba latină etc.; în lucrările sale abordând tematici despre amplificarea situației social-istorice din Moldova la sfârșitul secolului al XVII-lea și începutul secolului al XVIII-lea; este foarte bine cunoscut în comunitatea academică din Germania și comunitatea academică din Europa pentru renumitele sale opere în știință, membru titular al Academiei de Științe și Științe Umanistice din Berlin, din anul 1714; este primul scriitor român recunoscut în cultura universală și europeană; meritele sale excepționale în arta scrisului sunt bine cunoscute în istorie*), Miron Costin, scriitorul de cronici și letopisețe – cronicarul, diplomatul, personalitate credincioasă neamului românesc și scriitorul care a promovat și a valorizat literatura română ca artă autentică în cultura românească (*născut în anul 1633 – decedat 1691, Roman, Moldova; opere originale și importante precum: „Letopisețul Țării Moldovei de la Aron vodă încoace“ (1675), o continuare a cronicii lui Grigore Ureche; „Viața Lumii“ – poem folozofic; „De neamul moldovenilor, din*

ce țară au ieșit strămoșii lor“ – un manuscris care nu a fost realizat până la sfârșit, ulterior în 1852 acesta fiind editat de Mihail Kogălniceanu), Grigore Ureche, cronicar (*născut, cu aproximație, 1590 – d.1647, Goești, Iași, personalitate eminentă în slujba scrisului care a tratat aspecte de istorie în dezvoltarea fenomenelor precum deșteptarea poporului prin conștiința națională; operele realizate fiind „Letopisețul Țării Moldovei“, titlul original fiind „Letopisețul țării Moldovei, de când s-au descălecat țara și de cursul anilor și de viața domnilor carea scrie de la Dragoș vodă până la Aron vodă“ – lucrare care a pus bazele științei în istoriografie, alte*), Ion Neculce, cronicar în teme istorice (*n.1672, Prigoreni Mici, Iași – d.1745, Târgu Frumos, România; monografia de valoare și fundamentală fiind „Letopisețul Țării Moldovei de la Dabija Vodă până la a doua domnie a lui Constantin Mavrocordat“*), precum și alte personalități marcante din cultura românească, la rândul lor, cu toții fiind producători de studii filozofice în promovarea istoriei, culturii și limbii române; și, în același timp, cu toții fiind luptători adevărați pentru protejarea pământului strămoșesc, pentru descătușarea poporului care era nespuse de asuprit. În acest context, scriitorul, poetul, istoricul literar Gheorghe Adamescu în lucrarea sa „Istoria literaturii române“ scrie despre unul dintre ei: „Neculce a fost un militar distins, iar Petru cel Mare l-a prețuit mult și i-a arătat o deosebită simpatie. Tot așa era privit și de familia lui Cantemir și de ceilalți boieri; de aceea când a voit să se întoarcă în țară, cu multă greutate a scăpat de insistențele lor. El însă a ținut cu orice preț să-și vadă țara și nu s-a temut că i se va întâmpla vreo nenorocire, vreo persecuție, ci – precum însuși zice – și-a pus nădejdea în Dumnezeu, care din toate l-a scăpat“. Iar George Călinescu scrie: „Adevăratul dar al lui Ureche este... portretul moral. Aici el creează, sintetizează, fiindcă izvoadele nu-i dădeau nici un model. Omul este privit sub o însușire capitală sau un vițiu sub care se așază faptele lui memorabile, într-o cadență tipică [...]. Ureche n-a avut răgaz decât să prefacă izvoadele. Dacă ar fi dus cronica până în vremea lui Vasile Lupu, prin domniile Moghileștilor, a lui Graziani și a celorlalți pe cari îi va descrie Miron Costin, cu toată experiența vieții și cu aceea vecinică scrutare morală, abia atunci cronica ar fi fost extraordinară.“ [...] În ultimă analiză, toată miera cronicii lui Ureche se reduce la cuvânt, la acel dar fonetic de a sugera faptele prin foșnitura și aroma graiului. [...] Vorbirea cronicarului e dulce și cruntă, cuminte și plină de ascunzișuri ironice...“. Cât despre Dimitrie Cantemir, cu prilejul comemorării celor 300 de ani de la numirea lui Dimitrie Cantemir în calitate de membru al Academiei de Științe din Berlin-Brandenburg, în iulie 2014 a fost dezvelit bustul de bronz al marelui umanist român în cadrul aceleiași academii. Așa fiind, marii umaniști români ai secolelor XVII-XVIII din Țara Românească și Moldova, erudiți și cu cunoștințe vaste în diverse domenii de activitate, cât și prin cunoașterea multilaterală a limbilor străine (*la cele relatate mai sus, cerem scuze că nu s-a făcut referință și la alți scriitori români umaniști cum ar fi Nicolae Milescu din Moldova*

– traducătorul Bibliei/Vechiul Testament în limba română; Constantin Cantacuzino din Muntenia/Țara Românească, studii universitare realizate la Constantinopol și Universitatea din Padova/Italia, care a creat teorii despre civilizație și rolul ei în existența omului, despre istorie și geografie; precum și despre alți cronicari umaniști români), au creat teorii despre ființa umană, despre cultura și istoria neamului românesc, au promovat concepte reale și principii raționale sistematice în termeni filozofici despre lume și dogmele religiei, în așa mod conferind importanță valorilor umane spirituale, concomitent exprimând orientare către civilizația și cultura europeană, dar și cea universală.

Odată cu trecerea timpului convingerile scriitorilor români devin tot mai aprofundate în producea unor schimbări radicale în viața socială și culturală a națiunii române, în apărarea drepturilor și aspirațiilor naționale, în lupta împotriva inechității sociale, în promovarea ideilor despre valoarea omului în societate și perfecționarea cât mai civilizată a acestuia, toate aceste acțiuni găsindu-și prezența în opere literare și științifice recunoscute nu numai în plan național, dar și în spațiul cultural universal. Mulți dintre scriitorii secolului XIX și XX, cu studii serioase în străinătate, au realizat și au pus în lumină lucrări de mare importanță culturală, ele ghidând de la apartenența limbii române până la cele mai oportune și sofisticate chestiuni ale vieții spirituale românești. Literatura română din perioada susmenționată a fost realizată de către scriitorii notorii – Mihai Eminescu, Tudor Arghezi, Bogdan Petriceicu Hasdeu, **Eugen Ionescu**, George Călinescu, Nicolae Iorga, **Nichita Stănescu**, Mihail Sadoveanu, Lucian Blaga, Liviu Rebreanu, Camil Petrescu, Eugen Lovinescu, Mircea Eliade, Emil Cioran, Octavian Goga, George Bacovia, Ion Barbu, **Vintilă Horia, Constantin Brâncuși** (sculptor român), Tudor Vianu, Paul Goma etc., – accentul forte în lucrările realizate bazându-se pe conceptul dezvoltării libere și multilaterale a personalității umane; iar multe dintre creațiile literare ale acestora, în timp, au fost apreciate în sens deplin de către comunitatea culturală mondială, respectiv, considerate ca bunuri culturale/spirituale universale. Mihai Eminescu (n.15 ianuarie 1850, Botoșani – d.15 iunie 1889, București; poet, prozator, scriitor, filolog, jurnalist, politician etc.), personalitate onorabilă a neamului românesc și identitate literară universală, este unul dintre cei mai renumiți scriitori români de nivel mondial, Nicolae Iorga considerându-l pe Eminescu „ca fondator și părinte al limbii moderne române“. Ca urmare, prin intermediul lucrărilor scrise de marele Eminescu, de o semnificație neobișnuită, s-a întemeiat modelul autentic de creație literară, în mod aparte, poezia originală care a îmbogățit cultura română și cea universală la cele mai înalte valori, valori care vor fi mereu autentice atât pentru literatura clasică, cât și pentru literatura contemporană. Mihai Eminescu, considerat geniul literaturii române, a abordat probleme reale cu care se confrunta națiunea română în acea perioadă, accentul fiind pus pe identitatea neamului românesc, iar aspectele de conștiință națională erau centrate în

dezvoltarea cât mai benefică a poporului român. Poezia eminesciană a fost motivată de folclorul popular, obiceiurile și tradițiile populare, istoria neamului, cât și de un sentiment înalt de afecțiune – dragostea pentru concetățeni, pentru țară, pentru glia strămoșească. Creațiile distinsului Eminescu au fost traduse în 85 de limbi, iar poemul „Lucașfărul“ a fost recunoscut în anul 2009 de The World Records Academy ca cel mai lung poem de dragoste scris vreodată. Despre acest poem renumit profesorul, filologul și traducătorul francez Alain Guillerrou a menționat: „Nu există nici o altă operă în literatura română care să fi fost studiată, scrutată, explorată ca poemul *Lucașfărul*. Ar fi de făcut o anchetă asupra motivelor prestigiului extraordinar de care se bucură acest text în fața românilor. Ar trebui de cercetat de ce aceste strofe suscită un asemenea entuziasm, – și așa de unanim: critica română, care nu se dă deloc înapoi în fața judecăților parțiale sau grăbite, se oprește în fața *Lucașfărului*, depune armele și nu cutează a enunța nici cel mai mic cuvânt defavorabil“. Conform celor relatate, putem confirma de mii și sute de ori că creația literară a celebrului scriitor Mihai Eminescu este o piatră de temelie în cultura și literatura română, și în cultura și literatura universală. Cu referire la creația literară a lui Eminescu s-au pronunțat consacrați critici literari și traducători din întreaga lume, aceștea, la rândul lor, făcând analize pertinente asupra poeziei, dar și a întregii opere literare a marelui scriitor român. Printre scriitorii și traducătorii din lumea universală se numără Amita Bose (*scriitoare și traducătoare din Calcuta, India, eminescolog care, totodată, din anul 1959 este o mare admiratoare pentru cultura română; este prima traducătoare în Asia care realizează traduceri din poezia lui Eminescu în limba bengali; a publicat volume consacrate operei lui Eminescu – „Eminescu și India“, „Eminescu și limba sanscrită“, „Eminescu și Tagore“, „Cosmologia lui Eminescu“, „Proza literară a lui Eminescu și gândirea indiană“ etc*), Rosa Del Conte (*Profesor universitar la Facultatea de Limba și Literatura Română și Filosofie din Roma, academician, traducător, eminescolog și autor a mai multor lucrări despre opera lui Eminescu, dintre ele fiind „Mihai Eminescu o dell'Assoluto“/ „Eminescu sau despre Absolut“, Modena, Società Tipografica di Edizioni Modenese, 1961; a publicat articole despre literatura română în diverse enciclopedii și dicționare de autori, traduceri numeroase din lirica lui Eminescu*), Alain Guillerrou (*lingvist francez, profesor universitar, Paris, despre opera lui Eminescu a publicat volumul de critică literară „La gènesse intérieure des poésies d'Eminescu“/ „Geneza interioară din poezia lui Eminescu“, Paris, Editura Didier, 1963*), Giuseppe Manitta (*scriitor, Italia, a editat monografia „Mihai Eminescu e la «letteratura italiana»“/ „Mihai Eminescu și literatura italiană“, Castiglione di Sicilia, Il Convivio Editore, 2017*); precum și multi alții care au scris despre opera eminesciană, realizând concomitent și traduceri respective. Cât despre creațiile literare ale altor scriitori români – George Călinescu, Nicolae Iorga, Emil Cioran, Mircea Eliade, Tudor Arghezi, Ion Vinea, Camil Petrescu, Eugen

Lovinescu, **Nichita Stănescu** etc., de asemenea au fost nespuse de binevenite în cultura universală; astfel cultura și literatura română fiind descoperită și apreciată destul de pozitiv de mari personalități din spațiul cultural-literar universal. De exemplu, același Alain Guillerrou (lingvist francez, profesor universitar din Franța), care a scris mult despre opera lui Eminescu, s-a pronunțat destul de pozitiv și despre limba română în ansamblu, ca urmare editând monografia „Manuel de langue roumaine“/„Manualul de limbă română“, ediție din 1953 și a doua ediție fiind realizată în 2003. La fel, Alain Guillerrou a tradus din creația lui Mircea Eliade: „*Forêt interdite*“/„*Noaptea de Sânziene*“ -1955, „*Le vieil homme et l'officier*“/„*Pe strada Mântuleasa*“ -1977, „*La Nuit bengali*“/„*Folio*“ -1979, „*Le Temps d'un centenaire*, suivi de *Dayan*“/„*Tinerete fără tinerețe*“ -1981. Aceeași nuvelă „*Tinerete fără tinerețe*“, scrisă în 1976 de Mircea Eliade, a fost tradusă și în limba engleză de către scriitorul american Mac Linscott Ricketts, sub denumirea „*Youth Without Youth*“; iar în anul 2007 a fost montat filmul, cu aceeași denumire *Youth Without Youth*, de către scriitorul, scenografistul și regizorul american Francis Ford Coppola, coproducție realizată în colaborare cu S.U.A., România, Franța, Italia și Germania. De menționat că Mircea Eliade (n. 9 martie 1907, București – d. 22 aprilie 1986, Chicago, S.U.A.; filozof, celebru scriitor din secolul XX în istoria religiilor, scriitor, profesor la Universitatea din Chicago, până în 1957 profesor la Universitatea din Sorbona și École de Hautes Études din Franța; nominalizat cu titlul onorific de „*Distinguished Service Professor*“ în Statele Unite, precum și alte premii) a publicat peste 30 de monografii științifice, iar lucrările sale literare au fost traduse în 18 limbi. Referitor la creația lui Mircea Eliade, Marcello De Martino (compozitor și scriitor italian, Roma) publică lucrarea „*Mircea Eliade esoteric*“/„*Esotericul Mircea Eliade*“ (Roma, Edizioni Settimo Sigillo, 2008) prin care evidențiază arta filozofică de nivel superior al scriitorului. Pe când scriitorul și istoricul britanic Bryan Rennie tratează analize ample despre personalitatea Mircea Eliade în lucrarea „*The Diplomatic Career of Mircea Eliade: A Response to Adriana Berger*“ /„*Cariera diplomatică a lui Mircea Eliade: un răspuns pentru Adriana Berger*“, publicată în Revista Religion 22, pagini 375–392, 1992.

Despre cultura, literatura și limba română au scris și și-au expus părerea foarte mulți scriitori și personalități notorii din întreaga lume. Rosa Del Conte, pe lângă analizele literare efectuate despre creația eminesciană, a scris cronici și despre creația literară a mai multor scriitori români, cât și despre literatura română în ansamblu în diverse enciclopedii și dicționare de autori din Italia. În mod corespunzător au procedat și scriitorii Giuseppe Manitta, Perpessicus, Edgar Papu, Lauro Colasanti etc., cu toții punând accente clare pe conținutul performant și calitativ al literaturii române, conținut care reflectă determinare perfectă în raport cu subiectele propuse. Dacă să vorbim despre scriitorul, dramaturgul, criticul, istoricul, academicianul, savantul și politicianul român *Nicolae Iorga* (n. 17 ianuarie 1871,

Botoșani – d. 27 noiembrie 1940, Strejnic), atunci vom realiza cât de mult această personalitate română a fost apreciată și respectată în mediul literar și academic din Europa și nu numai, Domnia Sa fiind membru al Academiei de Științe din Franța, Iugoslavia, Polonia, având și titlul onorific de *Doctor Honoris Causa* al Universității din Oxford, concomitent fiind mult recunoscut prin participări active la conferințe și congrese internaționale în țări din Europa și Statele Unite ale Americii. Creația literară și științifică a lui Nicolae Iorga, recunoscută la nivel mondial, a fost onorată de numeroși intelectuali din sfera literară și științifică universală, unul dintre ei fiind istoricul și savantul englez Arnold Joseph Toynbee, care a relatat: „*regret că nu l-am cunoscut niciodată pe Nicolae Iorga... Sunt în special recunoscător pentru că a scris Istoria Imperiului Otoman – acea mare istorie a lui Iorga pe care o am în bibliotecă într-o ediție germană. Nicolae Iorga este o mare figură a științei, istoriei, atât a României, cât și a Europei și a lumii întregi, iar sfârșitul său tragic a fost o pierdere generală*“. Iar cu o lună mai târziu după moartea renumitului scriitor și savant român, profesorul și filologul francez Mario Roques în cadrul ședinței de comemorare de la Academia Franceză a difuzat următoarele: „*Nicolae Iorga a fost unul dintre acei oameni ai vremurilor epice, inițiatori, conducători, îndrumători neobosiți ai nației lor, care trebuie să înțeleagă tot ce este în legătură cu țara lor, să fie la curent cu tot ce se întâmplă, dar mai ales să descurce națiuni, aplicând totul la ei în țară, să organizeze totul, să verifice, să corecteze și adeseori să ia totul de la început*“. O altă personalitate ilustră cunoscută în cultura universală este scriitorul și poetul român *Tudor Arghezi* (n.21 mai 1880 – d.14 iulie 1967, București), care în activitatea sa scriitoricească s-a remarcat profund prin arta poeziei și prin literatura pentru copii, în perioada anilor '90 contribuind esențial în crearea unui nou model de poezie lirică. În opinia lui Ovid S.Crohmălniceanu, critic literar român și scriitor de literatură științifico-fantastică, creația lui Tudor Arghezi este văzută așa: „*Arghezi a descris principalele drumuri ale poeziei românești interbelice. Miraculoasă e siguranța cu care a intuit aproape toate formele liricii moderne, e placa turnantă a liricii românești*“. La nivel internațional Tudor Arghezi este menționat în enciclopedii din Marea Britanie și Italia, iar în anul 1965 i se decernează Premiul Herder, contribuție semnificativă pentru cultura română și pentru cultura europeană. Despre *George Călinescu* (n. 19 iunie 1899, București – d. 12 martie 1965, Otopeni), după cum se cunoaște, a fost o mare personalitate în cultura și literatura română (critic și istoric literar, publicist, academician etc.), fiind considerat unul dintre cei mai iluștri critici literari români din toate timpurile, după Titu Maiorescu, dar și după Eugen Lovinescu. Pe lângă faptul că este considerat o autoritate notorie enciclopedică în literatura română, George Călinescu este cunoscut și în literatura universală în calitate de traducător din limba italiană în limba română, acest lucru fiind prezent prin romanul tradus „*Un om sfârșit*“, autor Giovanni Papini, și nuvela din romanul „*Decameronul*“, scris de Giovanni Boccaccio.

Cu mult succes, George Călinescu publică în limba italiană cartea sa de debut în 1925, intitulată „Alcuni missionari cattolici italiani nella Moldavia nei secoli XVII e XVIII“ / „Unii misionari catolici italieni în Moldova în secolele XVII și XVIII“, în același timp fiind și colaborator la Revista Roma din Italia cu începere din ianuarie 1921. Iar dacă e să vorbim despre *Eugen Lovinescu* (n. 31 octombrie 1881 – d. 16 iulie 1943, București), în calitate de remarcabil critic și istoric literar, sociolog, dramaturg, romancier, memorialist, nuvelist român (critic literar de mare prestigiu, evident, în urma lui Titu Maiorescu), atunci acest distinct scriitor s-a impus cu multă inteligență în arta cunoașterii, atât în literatură, cât și în cercetarea științifică, astfel aducând beneficii enorme culturii naționale române și culturii universale. Susținerea doctoratului la Paris, cu lucrarea „Jean-Jacques Weiss et son oeuvre littéraire“ / „Jean-Jacques Weiss și opera sa literară“, îl face pe tânărul scriitor să fie cunoscut și apreciat destul de bine la nivelul culturii și științei europene, lucrarea de doctorat fiind înzestrată cu o prefață de profesorul și criticul literar francez Émile Faguet și de o apreciere destul de pozitivă din partea vestitului critic literar francez Gustave Lanson. Prin capacitățile sale intelectuale, în paralel cu lucrarea de doctorat, Eugen Lovinescu prezintă și monografia „Les voyageurs français en Grèce au XIX-e siècle (1800-1900)“, cu o prefață de Gustave Fogères, profesor și scriitor francez. Cât despre *Emil Cioran* (n. 8 aprilie 1911, Rășinari – d. 20 iunie 1995, Paris), scriitor și filozof român, Domnia Sa a realizat opere literare inegalabile în cultura universală. Cele mai importante lucrări în domeniul filozofiei și nu numai, scrise de Emil Cioran, au fost traduse în limba engleză de profesorul, scriitorul, poetul, criticul literar și traducătorul american Richard Joseph Howard, toate fiind publicate în S.U.A. Pentru primul său volum scris în limba franceză „Précis de décomposition“ / „Tratat de descompunere“, publicat la Editura Gallimard din Franța, Cioran este nominalizat cu prestigiosul Premiu „Rivarol“ în anul 1950. Peste 23 de cărți, autor Emil Cioran, au fost traduse în limba italiană, cu aportul scriitorilor, lingviștilor, criticilor literari și traducătorilor italieni precum Annunziata Capasso, Mattia Luigi Pozzi, Fulvio Del Fabbro, Cristina Fantechi, Diana Grange Fiori, Giovanni Rotiroti, Andrea Rigoni, Tea Turolla, Lauro Colasanti, Carlo Laurenti, Luigia Zilli, etc. Cunoscut ca mare filozof în cultura universală, Emil Cioran este prezent în renumitele enciclopedii din Marea Britanie, SUA, Franța, Italia, Germania, etc., respectiv prezent și în renumitele biblioteci din întreaga lume. Referitor la **Nichita Stănescu** (n. 31 martie 1933, Ploiești – d. 13 decembrie 1983, București), **mare poet, scriitor și eseist român, în anul 1977 este propus la Premiul Nobel de către scriitorul suedez Arthur Lundkvist**, iar în anul 1975 i se decernează valorosul Premiu european „Johann Gottfried von Herder“. Lucrările distinsului poet sunt traduse în mare parte în Iugoslavia, inclusiv două volume de poezii editate în limba română și iugoslavă – ediție bilingvă, totodată sunt publicate și alte ediții traduse în limba engleză, iar editura Narodna

Kultura din Bulgaria editează volumul „Bazorelief cu îndrăgostiți“, traducerea realizată de Ognean Stamboliev. Nichita Stănescu este unul dintre cei mai importanți scriitori din literatura română, reprezentând curentul neo-modernist românesc din anii 1960-1970. Pe când **Eugen Ionescu** (**Eugene Ionesco**, n. 26 noiembrie 1909, Slatina – d. 28 martie 1994, Paris; dramaturg, scriitor în limbă franceză, eseist, traducător, critic literar, membru al Academiei Franceze, membru post-mortem al Academiei Române) este unul dintre cei mai de văză dramaturgi români ai secolului XX. Opera lui Eugen Ionescu a prezentat temeiul motivațional în compunerea și rescrierea multiplelor lucrări literare, multiplelor studii de cercetare, în organizarea nenumăratelor manifestări culturale internaționale. În 1990 Editură Gallimard din Paris a editat întreaga opera de teatru a lui Eugen Ionescu în colecția *Biblioteca Pleiadei*; iar în anul 2009, cu prilejul centenarului de la naștere, opera distinsului scriitor a fost onorată și sărbătorită în întreaga lume. Despre opera lui Eugen Ionescu au scris renumiți scriitori și critici literari din literatura universală precum Alexandra Laignel-Lavastine, Marie-France Ionesco, Giovanni Rotiroti etc. Cât despre *Tudor Vianu* (n. 8 ianuarie 1898, Giurgiu – d. 21 mai 1964, București), este un estetician, critic și istoric literar, eseist, poet, filosof, traducător, profesor și academician român. Domnia Sa susține teza de doctor în filozofie la Universitatea din Tübingen, Germania, iar debutul literar este prezent în lucrarea „Dualismul artei“ / „Der Dualismus der Kunst“ în limba germană. Cele mai importante lucrări cu referire la opera lui Dostoievski, Cervantes, Voltaire, Shakespeare, Camoens, Goethe, Stendhal etc., au fost incluse în volumul „*Studii de literatură universală și comparată*“, astfel personalitatea domnului Tudor Vianu fiind recunoscută în cultura universală în calitate de umanist și filolog desăvârșit. Cu referire la *Bogdan Petriceicu Hasdeu* – academician, enciclopedist, scriitor, jurist, filolog, folclorist, publicist, istoric și om politic (n. 26 februarie 1838, Cristinești, Hotin - d. 25 august 1907, Câmpina) a fost intelectualul care a contribuit enorm la amplificarea diverselor ramuri din filologie și a istoriei române. Necâtând la faptul că a fost mai puțin cunoscut în literatura europeană și universală, însă Domnia Sa a fost unul dintre cele mai mari personalități ale culturii române din toate timpurile.

Prin contribuția marilor scriitori români, rezultat al unei munci intelectuale asidue, literatura română nu numai că s-a promovat sau că a fost recunoscută în cultura universală, dar, în același timp, literatura română a dezvoltat cultura universală. Corespunzător, cultura română, cu caracterul său propriu, s-a dovedit a fi o civilizație distinctă care în procesul evoluției s-a remarcat profund prin arta cunoașterii în cultura universală. Arta cunoașterii a fost prezentă prin literatură, muzică, pictură, știință în diverse domenii etc., iar reprezentanți de văză în toate acestea, de la începuturi și până în prezent, au fost și sunt renumiții scriitori români clasici și contemporani precum Mihai Eminescu, Nicolae Iorga, Ion Luca Caragiale, Lucian Blaga, Eugen Lovinescu,

Mircea Vulcănescu, Zaharia Stancu, Ana Blandiana, Tudor Arghezi, Nichita Stănescu, Nae Ionescu etc. Așa fiind, literatura română s-a identificat în cultura universală ca una originală, recunoscută prin intermediul distinșilor pictori, scriitori, muzicieni, cercetători români, printre ei aflându-se renumitul dramaturg Eugen Ionescu (Eugene Ionesco) – unul din fondatorii teatrului absurdului din Paris, Mircea Eliade – renumit savant și filozof în instituirea studiului de „istoria religiei”, biologul George Emil Palade – Premiul Nobel în 1974 pentru medicină și filozofie; Emil Cioran – mare scriitor și filozof român, cu nenumărate opere literare scrise în limba franceză, apreciat la nivel de Blaise Pascal (filozof, teolog și matematician francez); Horia Vintilă – romancierul care a proslăvit în operele sale folclorul și cultura română; sculptorul Constantin Brâncuși, considerat pionierul sculpturii abstracte moderne; compozitorul George Enescu care

a făcut cunoscut întregii lumi ce este muzica și folclorul românesc și nu numai, etc. Drept urmare, conținutul literaturii române reprezintă valoare culturală autentică în sensul deplin al cuvântului, însumând în sine expresia muncii intelectuale ce este materializată prin noțiunea de a satisface necesitățile spirituale ale individului din societatea română, cât și din societatea universală. Respectiv, cultura română, prin specificul său, se corelează în cel mai decent mod cu creația literară autentică, realizată de remarcabili scriitori și oameni de știință ai neamului românesc. Deci, tot respectul și admirația pentru limba, literatura și cultura română!

Cât despre alți scriitori români din toate timpurile, înzestrați cu aptitudini scriitoricești deosebite, care de-a lungul istoriei s-au afirmat cu multă inteligență în cultura și literatura română, dar și cea universală, s-ar putea scrie la nesfârșit, însă ne vom opri aici, restul va mai urma.

Simona-Grazia DIMA

Un înțelept al Indiei moderne

Marele maestru indian Sri Ramana Maharishi, căruia îi este dedicat acest eseu, este familiar publicului românesc încă din perioada interbelică, grație volumului *A Search in Secret India* de Paul Brunton, tradus la noi de Henriette Yvonne Stahl cu titlul succint *India secretă*. Figură clasică a spiritualității indiene și mondiale, deși viețuirea sa pământescă s-a plasat în perioada recentă a modernității (1879–1950), el este un *mahatma*, cum denumesc hindușii un suflet eliberat, pe deplin stabilit în spațiul inefabil al perfecțiunii spirituale. Un practicant, așadar, mai mult decât un simplu teoretician al sacralului, cu toate că, din imboldul de a-i călăuzi pe sincerii aspiranți, a scris în diverse genuri, inclusiv în cel liric, întotdeauna focalizat pe învățătura fundamentală a cărei dăruire o socotea a fi menirea încredințată lui de soartă. Lui Sri Ramana Maharishi i s-au închinat numeroase biografii și exegeze, de către erudiți și savanți faimoși de pretutindeni. Mulți i-au căutat compania. Chiar și C. G. Jung a plănuț să-l viziteze, pentru a renunța, însă, prudent, în ultimul moment. Renunțare emblematică, despre care s-ar putea scrie mult, căci, la nivel subconștient, ea denunță discrepanța dintre eliberarea spirituală și orice sistem de gândire, fie acesta oricât de ademenitor. O eventuală vizită la Maharishi i-ar fi distrus lui Jung iluziile îndrăgite, încă prezente în scipitorul și orbitor de frumosul corpus al operei sale. Chiar și pentru Heinrich Zimmer, Maharishi reprezenta o *pată albă* pe terenul vast al cugetării indiene, prin această expresie ilustrul indolog vrând să spună, uimit, că realizarea sa este mai presus de înțelegerea omenească. Ashramul lui Sri Ramana Maharishi, un loc de elecție pentru reunirea atâtor suflete însetate de absolut, și-a continuat, neîntrerupt, existența și rostul, reunind discipoli de pretutindeni, chiar din ziua fatidică, percepută cu tragism, a retragerii maestrului din forma sa fizică. În acest spațiu ordonat, exemplar, se publică lucrări valoroase și apare neîntrerupt, din anii '60

ai secolului trecut revista „The Mountain Path”.

Deși *India secretă* îi consacra lui Maharishi trei capitole substanțiale, cartea lui Arthur Osborne, *The Path of Self-Knowledge*, pe care am tradus-o (a apărut la Editura Herald cu titlul *Sri Ramana Maharishi sau Calea Cunoașterii Supreme*, în anul 2003 și, ulterior, într-o a doua ediție, în anul 2015), constituie cea dintâi biografie completă și totodată prima analiză mai amplă a învățăturilor sale ce a văzut lumina tiparului în țara noastră. Să precizăm și elementele unui benefic context: ea a fost precedată de traducerea în două volume a volumului de *Convorbiri (Talks with Sri Ramana Maharishi)*, datorată poetei Elena Liliana Popescu, și, în ultimii ani, succedată de alte numeroase traduceri ale unor volume de amintiri sau reflecții închinată înțeleptului indian. Așadar contribuția lui Sri Ramana Maharishi la spiritualitatea mondială capătă un contur tot mai pregnant în peisajul cultural românesc.

Sri Ramana poate fi socotit, fără exagerare, o personalitate revoluționară: și-a dobândit Realizarea la vârsta de șaptesprezece ani, în absența unui Guru, fără alt maestru decât Sinele său. Acesta a fost, de altfel, unicul Guru pe care l-a recunoscut vreodată. A regăsit descrișă întocmai experiența trăită de el în textele upanișadice clasice, fără a fi influențat aprioric de vreo scriptură. Fixarea în Sine, definitivă, este crezul vieții sale, al profilului de Maestru veritabil, atribuit lui de o multitudine de căutători. Sacrificarea condiției laice, debut al oricărui ascetism asumat, s-a petrecut în chip neconvențional, ca act de supunere exclusivă față de Sine și nu față de vreo instituție umană, fie ea chiar și un ordin monahal. Dincolo de evlavie obișnuită, în cazul său

e vorba de o revelație radicală, de o trăire pe cont propriu. De altfel, și în cazul său s-a observat diferența dintre religiozitatea de tip oficial și realizarea efectivă: în templul Arunachaleswar din Tiruvannamalai elementele conservatoare, ritualice, au fost constant preferate metodelor principale, revitalizante, ale lui Maharishi, uneori neînțelese. Este firesc să se întâmple așa: fiecare formă de practicare a sacrului corespunde unui anumit stadiu de dezvoltare interioară a omului, niciuna deci nu este inutilă sau de prisos. Divinul e ubicuu, ne asigură Maharishi, încât accesarea la el e străină de orice preeminență sau justificare – națională, confesională, rasială, socială, politică, de orice componentă formală a lumii create, de fenomenalitate, în esență. Spiritul e transcendent, astfel își împărtășește înțeleptul crezul trăit, asumat, probat prin însăși viața sa. Ce dovadă mai grăitoare ar putea exista decât faptul că n-a făcut nicicând diferențe între oameni, acceptându-i ca învățăcei pe toți cei lăuntric pregătiți, indiferent de naționalitate, sex, castă, convingeri religioase poziție socială ori avere? Pe lângă adepții menționați de Arthur Osborne în volumul pomenit mai sus, se revendică din tradiția lui Maharishi sau îi recunosc rolul decisiv în formarea lor personalități de anvergură: Swami Lakshman Joo, conducător al shivaismului din Kașmir, Sri Lakshmana Swami, Sri Harilal Poonja (Papaji), faimosul *mahatma* din Lucknow, celebrul yoghin Paramahansa Yogananda și, nu în ultimul rând, remarcabilii discipoli nehinduși care au dobândit Iluminarea: englezul Paul Brunton, americanul Robert Adams, francezul Swami Abhishiktananda (Fr. Henri le Saux) și alții.

Pentru a-l înțelege pe Sri Ramana Maharshi sunt improprii dogmatismul, fanatismul, tirania convertirii și, în egală măsură, erudiția. Ideală rămâne doar receptivitatea conștiinței, aflată în acea pace divină care „întrece orice înțelegere“. În finalul monumentului tratat *Filosofile Indiei* de Heinrich Zimmer găsim următoarea frază sugestivă, aparținând lui Joseph Campbell, îngrijitorul operei postume a faimosului indianist:

„În ultimă analiză, e legitimă afirmația că niciodată credința autentică a Indiei n-a putut fi deprinsă așa cum se cuvine în colegii și academii. Nici enumerările variatelor ei perspective nu sunt în stare să ne-o definească mai lămurit. Și aceasta, deoarece viabilitatea ei se regăsește în *moksha* adevăraților ei înțelepți, de pildă Ramakrishna (1836–1886) în veacul al XIX-lea și Ramana (1879–1950) în secolul nostru. Aceste *gâște sălbatice* (*hamsas*), propovăduind în număr mare pe toată întinderea țării Bharata (India), au reinnoit pentru eternitate inefabilul mesaj, în chipuri diverse, pe care filozofii le clasifică, iar *adhikarin*-ii [învățăceii] le transcend.“⁽¹⁾

Descifrăm în această concluzie aparent paradoxală suprema generozitate: aceea de a lăsa fiecăruia un drum pe deplin deschis, cel al experienței personale, de neînlocuit. Iluminarea e departe de orice intelectualism, de orice izbucnire sentimentală ieftină, tranzitorie. După încheierea tuturor tomurilor, după închiderea tuturor discursurilor pasionale, în liniștea ce se instaurează, când travaliul încă nici n-a început, o întregă lume magnifică, de tăria diamantului (*vajra*), ne așteaptă răbdătoare s-o explorăm.

Singuri, fără a ne sprijini pe aserțiunile, gândurile și trăirile altora decât ca pe niște călăuze vremelnice, ce se vor topi, la momentul potrivit, în Sursă. În acest sens îl sfătuia Sri Ramana pe unul din învățăceii lui, dornic să părăsească ashramul în vederea aprofundării filosofiei vedantine, pentru ca abia apoi să se reîntoarcă: „Ar fi o strădanie fără sfârșit, dar, dacă locuiești în Sinele tău, la orice întrebare va răsună pe dată răspunsul, aidoma unui ecou pornit din centrul inimii tale“⁽²⁾.

Deși metoda istorică nu e, la rândul-i, nici ea esențială, Spiritul reactualizând mereu, exemplar, doar Eternitatea, se cuvine să ne referim totuși la câteva repere, geografice, faptice și teoretice, apte să lămurească singulara figură a lui Sri Ramana Maharshi, acest „soare al Cunoașterii Supreme“ (*Jnana*). Orientarea sa e inseparabilă de religiozitatea imemorială, pur asiatică, a sudului Indiei, de dinaintea invadatorilor arieni indo-europeni, ce aduceau cultura vedică. Născut în ținutul Tamil Nadu, dintr-o familie a castei brahmanice, Maharshi se revendică neîndoelnic din spiritualitatea aborigenilor, cu o vechime de peste șase milenii. Tărâmul Tamil e un topos misterios, încă insuficient descifrat, leagăn al practicilor Yoga și al celor cu caracter devoțional, pronunțat intuitiv, ce se bazează pe experiențe concrete, personale, mistice.⁽³⁾ Contribuția acestei populații dravidiene e de același tip cu a celorlalte civilizații de substrat (tibeto-birmane, polineziene etc.). Cert este că însuși zeul Shiva, precum și calea de eliberare *jnana-marga*, reactualizată de Sri Ramana, provin din acest ansamblu nearian, chiar dacă paternitatea lor exactă nu a fost încă stabilită amănunțit, în urma cercetărilor de până acum.

Sacralității inefabile a miticului Tamil îi aparține și Muntele Arunachala, la poalele căruia se întinde străvechiul oraș Tiruvannamalai. El adăpostește un templu venerabil, dedicat lui Shiva Arunachaleswar (Shiva manifestat ca Arunachala, sub semnul elemental al focului). Este locul unde a luat sfârșit călătoria adolescentului Venkataraman (numele de botez al lui Sri Ramana), prin identificarea cu Sinele Suprem. De atunci nu a mai părăsit muntele sacru, locuind în peșterile lui și asistând impasibil la formarea ashramului în jurul său, aproape de mormântul mamei sale.

Ce însușiri deține acest munte, încât să determine și să împlinescă o căutare spirituală? Asceții trăitori, încă din antichitate, pe versanții lui, nu îl considerau o simplă formă de relief, ci întruchiparea vizibilă a zeului Shiva. Nici acesta nu este un zeu oarecare între alții, ci Spiritul însuși, Brahman, Sursa pe care e strâns întrețesută nemărginirea cosmosului. De culoare roșietică și nu foarte înalt (818 metri), mai degrabă un deal, dar inaccesibil până în vârf din cauza verticalității creștelor, Arunachala este muntele de foc capabil să ardă într-o clipă ignoranța ego-ului. Din acest motiv el a fost considerat *guru*-ul suveran al nenumăraților anahoreți ce au meditat de secole pe costișele lui, dobândind perfecțiunea: Jnanasambandhar, Arunagirinathar, Virupaksha Devar, Guhai Namasivaya, Guru Namasivaya, Ishanya Deshikar, Seshadri Swamigal și, desigur, Sri Ramana. Nota fundamentală i-au conferit-o însă legendarii Rishis și Siddhas din vechime, precum Dakshinamurthi, veritabilul Adi-Guru,

adică maestrul primordial. Acesta, sub un arbore de *banyan*, le predica în tăcere celor patru discipoli ai săi doctrina nemijlocită a Sinelui, fiind considerat întruparea lui Shiva, zeul asiatic, non-arian, asimilat de civilizația vedică, dar transmițând nealterată credința originară a celor pentru care realitatea spiritului era vădită și axiomatică.

Majoritatea discipolilor Muntelui-Sine l-au venerat prin imnuri și ode, sub diferite nume: Sonesan, Sonegiri, Annamalai „Inaccesibilul“, Sonachala, Arunagiri. Printre ei se remarcă Guhai Namasivaya (sec. XVI-lea), Guru Namasiivaya (sec. al XVI-lea), Ishanya Deshikar (sec. XVIII–XIX) și, în secolul nostru, preotul și călugărul benedictin Fr. Henri le Saux, devenit, în grotele sale, ascetul Swami Abhishiktananda, din al cărui *Jurnal* reproducem: „Există un mister în Arunachala. Ce e acesta? De ce de un car de vreme atâția au fost atrași de «magia» lui? Ca fii mai mari, ei au venit din toate părțile. Și eu am sosit, de dincolo de mări. Fascinat. De unde această stranie senzație? De ce, în ciuda disconfortului cotidian, mă simt pe deplin fericit și împăciuit aici, ca niciunde altundeva? De veacuri această fascinație atrage neconținut asceti. Există ceva aparte în peșterile Muntelui Arunachala. Trăind în ele, înțelepții au impregnat stâncile cu viața lor lăuntrică. Și totuși, e mai mult decât atât. Brahman locuiește grotele inimii, spun *Upanișadele*. Aici este peștera lui Brahman însuși, nu atât în sensul că el viețuiește în mine, ci în acela că eu viețuiesc în el (...) Ramana a trăit taina unității pe Muntele Arunachala cel iluminat și iluminant“.⁽⁴⁾

Sfințenia Muntelui nu ține de animism, ci de prezența efectivă a Divinului. De altfel, concepția universului ca realitate unică, de natură spirituală și impersonală, desfășurându-se în lumea sensibilă, e o imagine tipică a cugetării indiene: „Creaturilor le sunt început, sfârșit și mijloc, o Arjuna; cunoașterilor eu le sunt cunoașterea Sinelui Suprem, celor ce discută (în controversă) eu le sunt doctrina (adevărată)“.⁽⁵⁾

Concepția (sau, mai precis, realizarea) lui Sri Ramana Maharshi se înscrie pe o linie filosofică ale cărei jaloane majore sunt Upanișadele, Advaita Vedanta, *Bhagavad-Gita*, însă Maestrul a specificat aceste înrudiri și conexiuni ulterioare Realizării de sine. Pe drept cuvânt, el trebuie privit ca un reprezentant eminent al orientării Advaita (non-dualism), un desăvârșit vedantin și erudit în multiple domenii (religios, lingvistic, cultural, medical etc.): dar, în chip fundamental, drept un Iluminat, cu o percepție directă a Cunoașterii Supreme. Toate celelalte achiziții intelectuale le-a asimilat după Trezirea survenită la șaisprezece ani, într-o notă similiară îndemnului hristic de a accede cu prioritate la contactul direct cu divinul, fără a ne îndoii că toate celelalte elemente necesare existenței ni se vor dărui după aceea.

Sri Ramana Maharshi nu propune un sistem filosofic ori religios, ci ne urgencează să facem un salt ontologic. Doar grație lui vom regăsi în noi înșine Scânteia divină primordială, îl vom ști pe „cel care, stând în toate ființele (*bhuta*) este altul decât toate ființele, pe care toate ființele nu-l știu, căruia toate ființele îi sunt trup, care rânduiește dinlăuntru

toate ființele, acesta e Sinele tău, rânduitorul lăuntric, nemuritorul“.⁽⁶⁾

Democrat într-ale Spiritului, după cum reiese și din paginile biografiei sale, Maharshi este accesibil oricui îi pătrunde esența învățăturii, în cea mai autentică tradiție upanișadică. Potrivit acesteia, adevărurile ultime nu se limitau la casta brahmanică, a profesioniștilor sacralului, ci erau dezvăluite, cu condiția unei afinități structurale, în egală măsură și regilor (casta *kshatriya*), femeilor, celor din castele inferioare, unor copii sărmani ș. a. Deschiderea spre Sri Ramana nu e o relație interpersonală, ci una întemeiată pe revelație, pe descoperirea identității fundamentale dintre sufletul cosmic (*Brahman*) și cel individual (*atman*), prin pura, neprihănită cunoaștere experimentală. Această comprehensiune, comună iluminatilor din toate timpurile, nu e derivată sau secundară, ci este Sursa însăși, Ființa în substanțialitatea ei, simultan subiect și obiect, descrisă în Vedanta ca *Sat-Chit-Ananda*. Este o stare de conștiință la fel de tangibilă ca lumea înconjurătoare – ca să vorbim în termenii stării noastre de acum, marcată de iluzia cosmică (*maya*), pentru a afla ulterior și a ne convinge prin experimentare directă că e singura stare într-adevăr reală. Vom deveni conștienți atunci că tocmai ea dă preț și consistență lumii fenomenale, pe care o socotim pe nedrept etalonul nostru de realitate în acest moment al incompletitudinii noastre. Mai mult chiar, *suntem* această *realitate* constând în ceea ce persistă nemodificat în noi, dincolo de și prin încercările complexe ale vieții sau ale acrobațiilor intelectuale, încât nu avem nimic de aflat, nimic de cucerit, de vreme ce *suntem* deja *Aceasta*, ne-o repetă Sri Ramana; aproape cu aceleași cuvinte cu care se exprimă exponenții altor curente spirituale; de pildă, cei ai budismului Zen: Satori nu este o condiție specială a spiritului, nu este ceva ce trebuie obținut, satori este starea normală a spiritului“.⁽⁷⁾

Maharshi ne învață cu subtilitate că sacralitatea universului fiind un dat, nu avem decât să ne trezim la ea, să ne statornicim în ea, ca într-un nou, dar ancestral, registru existențial, familiar și definitiv pentru condiția noastră genuină (*sahaja*).

În calitate de *jnani*, el îi privea pe toți ceilalți în mod identic: nu ca pe bătrâni, copii, bărbați, femei, ticăloși sau virtuoși, ci ca pe Spiritul neclintit, intrinsec, evident pentru cel înzestrat cu o atare percepție. Uniunea cu Sinele Suprem coincide cu extincția eului mărunț, individual (*jiva*), a celei false entități ce vede creația în diviziunile și fragmentările ei. Ego-ul, iată un concept central în experiența traversată de Sri Ramana, unul demascat însă ca fiind total lipsit de realitate. Oamenii i-o atribuie, prin ignoranța lor (*avidya*), prelungire a ignoranței cosmice, *maya*. Cu toate acestea, de îndată ce reușim să ne croim drum până în adâncul Realului, inadvertențele cad de la sine, împreună cu suma trăsăturilor negative, iar ego-ul e revelat ca ireal. Sunt recomandări pe care Maharshi le face fără a obosi, într-o terminologie diversă, atotcuprinzătoare, general umană. Ego-ul e sinonim cu Satana, ispitorul și învrăjbitorul, a cărui palidă și umbroasă prezență reprezintă doar un reflex stins al orbitorii lumini a Divinității. Sau, conform unei alte imagistici,

Bătrânul Ticălos arhetipal, obișnuit să-l terorizeze pe călugărul *sufi* Mula Nasrudin. Ego-ul este expertul în a sfâșia, destructura și dezbină, într-o încercare perpetuă (disperată, în fond) de a rupe magnificența Unicului, pentru a-l târî în infernalul turn Babel al plurivocității infinite. Ceea ce era frumusețe cosmică, înmîită întruchipare armonică pulsând la unison, omagiu adus Supremului, cu ochii de-a pururi întorși spre El, devine, în absența conștiinței esenței sale, zgomot, steapă fărâmițare în miriadele cioburilor de oglinzi. Ne reamintim superbul strigăt melancolic din *Ramayana*, în fața splendorii imperiului unor demoni. Autorul epopeii deplânge perfecțiunea lui inutilă, cunoscându-i destinul inexorabil: înstrăinat și deviat la obârșii, peste câteva momente îi va suna ceasul.

Ideile lui Sri Ramana, de o eternă actualitate, reprezintă o invitație și, totodată, un avertisment: să nu ne lășăm covârșiți de forme, în plină civilizație consumistă, să nu supralicitim sau idolatrizăm ceea ce este secundar Întâului: condiție socială, sex, naționalitate, meserie, studii, orientare religioasă, politică, avere, posesiuni etc. Sunt numai roluri, avem datoria să le jucăm corect, dar fără a ne confunda cu ele, deoarece natura noastră reală este alta: vocația de a fi nelimitați. Ipostazele mundane, oricât de strălucite, nu ne oferă plenitudinea adevărată; dimpotrivă, propria lor bogăție provine din Sursa tănuită în noi, din inepuizabilele ei posibilități pe care nici nu le bănuim, mulțumindu-ne exclusiv cu firimiturile ego-ului. Zădărnicia instigatorului e zugrăvită cu vigoare de marele yoghin și poet tibetan Milarepa: „Toate căutările lumești nu au decât un singur și inevitabil sfârșit: durerea; acumulările sfârșesc în risipire, construcțiile în ruină, întăririle în despărțire, nașterile în moarte“.⁽⁸⁾

Întâul e fundamentul veșnic al religiilor, al căror adevăr final e unul, cel plămădit în sufletul credinciosului. Scripturile omenirii, marile ei credințe, toți Maeștrii autentici sunt una, declară Sri Ramana. Rolul lor e acela de a aduce în stare de efervescență conștiința fiecărui individ în parte, de a o activa până la recunoașterea provenienței ei din Divin și a identității cu el. Aceste precepte nu contrazic cătuși de puțin creștinismul, creat de oameni în jurul lui Iisus, care este Sine pur, Divin nealterat, predicând: „Împărăția lui Dumnezeu nu vine în chip văzut. Nici nu vor zice: Iat-o aici sau acolo. Căci, iată, împărăția lui Dumnezeu este înlăuntrul vostru“⁽⁹⁾ și, „slava pe care Tu Mi-ai dat-o le-am dat-o lor, ca ei să fie una, precum Noi una suntem; Eu în ei și Tu în Mine, ca ei să fie desăvârșiți întru una“.⁽¹⁰⁾

Iisus nu a pretins să fie cinstit în postură de om. Fiind etern, a dorit să figureze prin jertfa sa adevăratul drum și țel al omenirii: acela de a rămâne Sine triumfător, prin moartea ego-ului efemer. S-a recomandat ca Fiul al lui Dumnezeu Tatăl, prezent în Vechiul Testament, a acționat în numele Lui, proclamându-se Una cu El. Între *Vechiul Testament* și *Noul Testament* continuitatea e așadar perfectă, mult mai solidă decât pare la prima vedere.⁽¹¹⁾ Dumnezeu a cerut în *Vechiul Testament* să fie venerat sub numele „Eu sunt (cel ce sunt)“, iar Fiul s-a prezentat, în chip firesc, sub același nume, fapt accentuat în numeroase pasaje din *Evangelia lui Ioan*. Tocmai această revendicare, această rostire a identității cu

numele tabu nu i-a fost iertată și i-a adus tragicul sfârșit pe cruce. Or, denotația respectivă coincide cu cea menționată în scrierile arhaice indiene: „La început, Acesta nu era decât Sinele (*atman*), cu înfățișarea Omului (*purusha*). Cercetând în jur, el nu a văzut nimic în afară de sine (*atman*). «Eu sunt acesta», a grăit el la început. Drept pentru care s-a numit «Eu». De aceea, și în vremea noastră, cel chemat spune la început «Eu sunt», rostindu-și pe urmă celălalt nume pe care îl are“.⁽¹²⁾ Iar Sri Ramana preciza: „Întregul unic, infinit, neștirbit (*plenum*) deveni conștient de sine însuși ca Eu. Acesta e numele originar. Toate celelalte (...) sunt dezvoltări ulterioare“.⁽¹³⁾

Sinele Suprem este Existența cosmică unitară, vibrând de un continuu Eu Sunt. Sufletul ajuns în acest stadiu nu mai are nimic altceva de înfăptuit. Esența căii de eliberare *jnana*, reactualizată de Maharshi, constă în revelarea Sinelui printr-un neobosit interogatoriu interior, cuprins în întrebarea: „Cine sunt eu?“. Căutarea nu se materializează în cuvinte sau noțiuni și nici măcar nu așteaptă o rezolvare în planul discursiv; dimpotrivă, neformulată conceptual, angajează întreaga personalitate a căutătorului. Investigația nu e încununată de un răspuns verbal, căci fiecare om îl poartă deja în sine, chiar dacă-l ignoră. Momentul trezirii este însăși Realizarea. E calea cea mai veche și mai directă, practică odinioară de Rishis și Siddhas pretutindeni în India și cu deosebire în ținutul Tamil, pe Muntele Arunachala. Simplitatea ei, neornamentată de ritualuri, dogme ori teorii filosofice, conduce la surprinderea pe viu a realității tutelare a omului, aflată în Inima sa spirituală (*hridayam*), nesuprapusă iniții anatomice, despre care glăsuiesc textele sacre: „La fel de mare ca spațiul (din jurul nostru) este și spațiul acesta dinlăuntrul inimii. Înlăuntrul său sunt strânse laolaltă atât pământul, cât și cerul, atât focul, cât și aerul, atât soarele, cât și luna, fulgerul, stelele și atât ceea ce ai, cât și ceea ce nu ai (în lumea de) aici; în el e strâns totul laolaltă“.⁽¹⁴⁾

E luarea de contact cu originea Creației înseși, cu temelia universului animat și inanimat, ușor, dar și anevoie de găsit, printr-o concentrare interioară regresivă, științifică și intens discriminatorie. Existența ultimă depășește orice dualitate, situându-se dincolo de nume și formă (*nama-rupa*). Imposibil de redat în cuvinte, constituie o energie uriașă, magmatică, în același timp calmă și hieratică, omnipotentă și suavă. Prin definitivă stabilire în pacea Inimii, ceea ce dădea impresia de singurătate se dovedește a fi comunitate și comunicare reală între ființe, fiindcă este structurală, construită pe temeiurile Sinelui, nu ale ego-ului. Modalitatea ei optimă de transmitere e tăcerea transcendentală, o tăcere-forță ce precede rațiunea și rostirea ei. Aceasta e *upadesa* (instrucția spirituală) oferită de Sri Ramana Maharshi, consolidată de el pe Muntele Arunachala. În primordialitatea omului se află izvorul fericirii sale, iar orice exteriorizare este o îndepărtare de ea, o irosire. Meritul suprem al lui Maharshi rezidă în accentul pus pe individualitatea umană ca nucleu al sacrului.

Într-o împrejurare dramatică, legată de o acțiune juridică intentată de un impostor, fost discipol, s-a ilustrat încă o dată consecvența viziunii lui Maharshi.⁽¹⁵⁾ În cadrul juridic fiind imperios necesară definirea „etapei de viață“ (*asrama*), în loc

să se încadreze într-o categorie ce l-ar fi avantajat, Maharishi a optat pentru cea mai dificilă, declarându-se un *atiasrami*. Era un stadiu (*asrama*) menționat în scripturi (*shastras*), dar puțin cunoscut în zilele noastre, indicând un individ situat dincolo de cele patru *asramas* oficiale (elev, cap de familie, ascet și înțelept rătăcitor). Două versete din *Suta Samhita* întregesc răspunsurile pe această temă ale lui Sri Ramana: „O persoană care a dobândit cunoașterea adevărată cu ajutorul *vakyas*-urilor vedantine (prin studiul Vedelor) și care deține experiența beatifică a lui *atma* nu e supusă niciunor restricții“, iar „*Dharmas*-urile (obligațiile) specifice casteilor și *asramas*-urilor nu îi constrâng pe aceia, bărbați sau femei, care au atins cunoașterea limpede a lui Brahman.“⁽¹⁶⁾

Atitudinea și condiția unui *atiasrami* nu trebuie confundată cu bunul plac. În lumina autonomiei spirituale a celui unificat cu Centrul său interior, actele proprii se transformă în automatisme la dicteul acestuia. Nu mai există ego, așadar nici voințe ori dorințe de ordin personal, ci doar un destin ce se cere împlinit, acțiuni ce vor fi percepute și interpretate în regim sacru, iar nu terestru. Până și în călătoria spre Muntele Arunachala descifrăm ordinul dumnezeiesc prin care tânărul s-a lăsat răpit de un continent visat ori mai degrabă intuit. Apoi Muntele l-a modelat treaptă cu treaptă, până la a-i dărui măreția unui Maharshi.

Intensitatea holistică a Sinelui ar putea justifica o amplă dizertație asupra problematicei Unicului, postulată de-a lungul istoriei omenirii în religie, filosofie, artă și chiar știință. Creația de orice natură își are obârșia în inconștienta tânjire, de nereprimat, a omului, de a-și regăsi natura spirituală. Experiența umană e un tot solidar. Învățăturile lui Maharshi consună cu moștenirea taoismului, a lui Buddha, a antichității spațiului mediteranean, fie în Egipt, fie în Grecia, dar și cu cea a Evului Mediu german, prin glasul aparte al lui Meister Eckhart, cu cea a sufismului, a pleiadei de yoghini și maestri indieni, dar și a sfinților catolicismului și ai ortodoxiei: Toma D'Aquino (îndeosebi în ultimele sale zile, când a simțit că tot ce scrisese erau simple *paie* față de adevărul divinului, trăit pe viu), Bernard de Clairvaux, Francisc de Assisi, Simion Noul Teolog, Serghei de Radonej, Serafim de Sarov. O listă fatalmente incompletă. Intuiția difuză a Unului nu e străină nici de cugetarea europeană dintotdeauna. Pot fi citați în această ordine de idei Platon, Plotin, Hume, Berkeley, Kant, Heidegger, Wittgenstein. Aceste câteva trimiteri disparate au un caracter de mozaic, menirea lor fiind doar aceea de a confirma spusele lui Maharshi: spiritul e omniprezent, imposibil de monopolizat de către cineva anume, epifaniile lui, cvasiidentice, ivindu-se în cele mai neașteptate spații și perioade. Nu e necesar a-l deprinde ori primi din afară, el nu așteaptă decât să fie dezvăluit dintre faldurile dese ale fenomenalului, ale devenirii. Condiția noastră deviată nu e un motiv de tristețe. Însăși multiplicitatea dansantă a lumii (*maya*) reprezintă un vehicul extrem de nimerit pentru revenirea la matcă (și se pare, de altfel, că tocmai acesta îi este rostul tainic), în momentul de grație al receptării ei în calitate nu de lume, ci de simbolică, dramatizată derulare a Divinului. În acest context comentează Sri Ramana⁽¹⁷⁾ întreita aserțiune a filosofului Shankara (circa 800 A. D.), cel

care a sistematizat doctrina Advaita Vedanta prin trei afirmații înșelător contradictorii: 1. Brahman e real. 2. Universul e ireal. 3. Universul e Brahman. Se poate observa că, în această succesiune ideatică, universului nu i se neagă realitatea; din contră, el e real dacă (și numai atunci când) e sesizat ca Sine, dar se dovedește ireal atunci când este socotit o ființare separată de acesta.

Miracolul vieții va fi trăit chiar aici, chiar acum. Amarului și anxiosului adagiu sartrian „*Lenfer c'est les autres*“, valabil în planul ego-ului, i se contrapune senina certitudine a lui Sri Ramana Maharshi: „În conștiință nu există «alții»“. Mesaj optimist, îndepărtat și apropiat, arhaic și proaspăt, ideal pentru epoca „foiletonistică“ (Herman Hesse) pe care încă n-am sfârșit-o de parcurs. Marcând drumul spre Conștiință (universală și nu particulară), nu e închidere, ci coparticipare la Ființarea nețârmurită. El transferă centrul de greutate al concepției dinspre momentan-vizibilul instabil și perisabil înspre imuabilul nepieritor, aparent ascuns, dar din ce în ce mai limpede, grație efortului spiritual: Existența rotundă, neștirbită, satisfacție veșnică în sine, nedatorată fugitivilor stimuli externi. Este mesajul generos al unuia dintre cei mai autentici Înțelepți ai Indiei de azi și de dincolo de timp.

Note

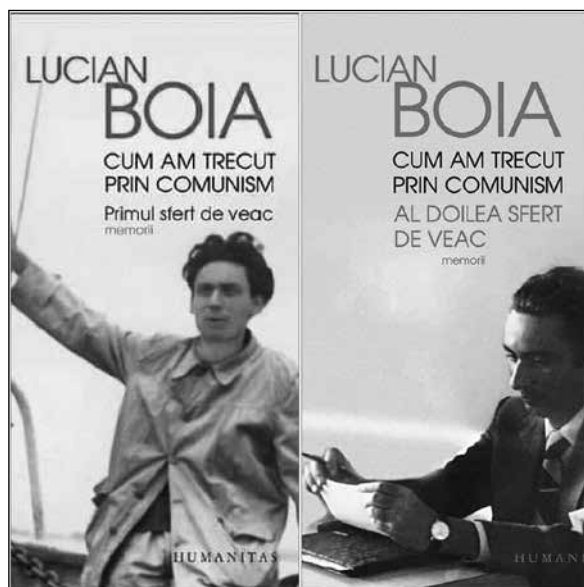
1. *Philosophies of India*, New York, 1956, p. 614.
2. V. Ganesan, *Not There, It's Here!*, în „The Mountain Path“, Tiruvannamalai, Aradhana Issue, June 1992, vol. 29, nr. 12, p. 1.
3. Confer Heinrich Zimmer, *Introducere în civilizația și arta indiană*, București, 1983, Capitolul IV, subcapitolul 5, și Mircea Eliade, *Yoga. Essai sur les origines de la mystique indienne*, Paris, București, 1936, capitolul IX.
4. *Diary* (ziua de) 4. 3. 1953, în „The Mountain Path“, Tiruvannamalai, Aradhana Issue, June 1993, vol. 30, nr. 12, p. 39.
5. *Bhagavad-Gita*, X, 32, în *Filosofia indiană în texte*, traducere de Sergiu Al-George, București, 1981, p. 78.
6. *Brhadāranyaka-Upanișad*, III, 7, 15, în *Cele mai vechi Upanișade*, vol. 1, traducere de Radu Bercea, București, 1993, p. 65.
7. Taisen Deshimaru, *Zen adevărat*, Chișinău, 1993, p. 68.
8. Rechung Dorje Tagpa, *Milarepa*, București, 1991, p. 182183.
9. *Luca*, 17, 2021.
10. *Ioan*, 17, 2023.
11. Vezi David Godman, *I Am – the First Name of God*, în „The Mountain Path“, Tiruvannamalai, Aradhana, Issue, June 1992, vol. 29, nr. 12, p. 2635, continuat în „The Mountain Path“, Jayanthi Issue, December 1992, vol. 29, nr. 34, p. 126142.
12. *Brhadāranyaka-Upanișad*, I, 4, 1, în *Cele mai vechi Upanișade*, p. 37.
13. *Talks with Sri Ramana Maharshi*, convorbirea nr. 92, apud David Godman, *I Am – the First Name of God*, în „The Mountain Path“, Tiruvannamalai, Aradhana, Issue, June 1992, vol. 29, nr. 12, p. 26.
14. *Chândogya Upanișad*, VIII, 1, 3, în *Cele mai vechi Upanișade*, p. 211.
15. Vezi David Godman, *Bhagavan the Atiasrami*, în „The Mountain Path“, Jayanthi Issue, December 1991, vol. 28, nr. 34, p. 112122.
16. *Ibidem*, p. 115.
17. Vezi și *Be as You Are. The Teachings of Sri Ramana Maharshi*, edited by David Godman, Londra, 1992, partea 6, cap. 17.

Memoriile unui istoric

Lucian Boia este, indubitabil, unul dintre cei mai prolifici istorici români ai perioadei postdecembriste. Între 1997 (*Istorie și mit în conștiința românească*) și 2017 (*În jurul Marii Uniri de la 1918: Națiuni, frontiere, minorități*) a publicat un număr impresionant de cărți (31), iar până la publicarea volumului al doilea al Memoriilor (*Cum am trecut prin comunism. Al doilea sfert de veac*), dl Lucian Boia a mai publicat un volum: *De la Dacia antică la Marea Unire, de la Marea Unire la România de azi*, toate la editura Humanitas, unele apărute în mai multe ediții, altele publicate întâi în Franța și apoi traduse în limba română. Între aceste cărți se află și un volum de dialog cu Eugen Stancu publicat în 2012. Evident, dl Lucian Boia simțea nevoia unor confesiuni care să încununeze o activitate prodigioasă, întreprindere concretizată prin cele două volume **Cum am trecut prin comunism? (Primul sfert de veac)**, 2018 și **Al doilea sfert de veac**, 2019. Pentru început, câteva impresii despre prima parte a memoriilor axate pe etapa cea mai dură a dictaturii comuniste. Într-adevăr, între 1947 – după abdicarea regelui Mihai I și până în 1964 (**Declarația din aprilie**), așa – numita epocă Dej a fost marcată de teribile injustiții: arestări masive, efectuate, în special, în toiu noptii și deportarea în colonii de muncă, la Canal și în închisori de tristă amintire, iar după revolta din Ungaria (1956) a fost dezlănțuită o a doua etapă de prigoană prin arestarea elitelor intelectuale care scăpaseră în 1948. După 1964 a urmat o perioadă de relaxare. Deținuții politici au fost eliberați, Dej s-a stins (19 martie 1965), iar Nicolae Ceaușescu devine șeful partidului, dând dovadă de multă independență și cutezanță, în august 1968, condamnăm agresivitatea Pactului de la Varșovia contra Primăverii din Cehoslovacia. Așadar, dl Lucian Boia își începe aceste memorii, în mod firesc, cu începuturile familiei: familia mamei (Fulvia) era originară din Tirolul austriac (Predazzo), astăzi regiunea Trentino, localitate vizitată de autor în 1998, ocazie de a identifica casa strămoșească din secolul XVII și blazonul familiei Morandini. Giacomo Morandini și fiul său, Antonio, se stabilesc inițial la Râmnicu Vâlcea, apoi, la Câmpulung Muscel. Erau antreprenori de drumuri. După unirea principatelor (1859), războiul de independență (1877-1878) și proclamarea regatului (1881), mulți străini vin și se stabilesc în România, atrași de o țară în plină dezvoltare, unde se simțea nevoia de a construi, a clădi edificii, căi ferate, drumuri, poduri etc. Bunicul italian al lui Lucian Boia era Corneliu (născut în august 1889), fiul lui Antonio Morandini, mort în 1899 la Râmnicu Vâlcea.

Bunicul Corneliu urmasa la București un liceu comercial, fusese mobilizat în al Doilea Război Balcanic și Marele Război, a lucrat la ziarul *Albina*, apoi, ca subdirector la Liceul Matei Basarab și inspector al Școlilor Catolice. Soția bunicului, Francesca, născută în 1898 era originară din Toscana, fiica unui inginer de drumuri și poduri: Giuseppe Navarra. Tatăl istoricului Lucian Boia, Aurel Boia, se născuse în satul dobrogean Galeșul, familia Boia fiind originară din Săliște (Mărginimea Sibiului), stabilită în 1878 în Dobrogea. Părinții lui Lucian Boia aveau studii universitare: tatăl, Aurel, terminase Literele și Filosofia, obținuse titlul de doctor, fusese pasionat de stenografie, grafologie și expertiză grafică, iar mama, Fulvia, urmasa Facultatea de Litere (Română – Italiană) unde fusese pasionată de cursurile lui Alexandru Marcu și Nicolae Cartoian. A mai urmat cursurile Școlii de Arhivistică, fiind angajată ulterior la Arhivele Statului, de unde este concediată în 1952, apoi face cursuri de stenografie și grafologie, iar veniturile erau suplimentate cu confecționarea de felicitări pentru sărbători. În sfârșit, Tudor Vianu o angajează la Biblioteca Academiei. În ceea ce-l privește pe Lucian Boia n-a fost ceea ce se numește un copil-minune, deși pe la doi ani cunoscuse literele, iar pe la cinci-șase ani citea. Ținuse de timpuriu un jurnal din care reproduce unele însemnări. Până la 21 de ani își petrecea vacanțele la Câmpulung, în podul și mansarda casei fiind adunate lucruri vechi, ziare și reviste și bineînțeles, cărți, almanahuri: *Mansarda de la Câmpulung a fost pentru mine o <mașină a timpului> care m-a propulsat în trecut. Momentul 1900 mi s-a impus ca punct de observație privilegiat. Aici se află cheia – dacă nu în totalitate, cel puțin în bună măsură – a pasiunii mele pentru istorie* (p. 54). La Câmpulung se produce inițierea religioasă, familia este vizitată de Dan Barbilian (Ion Barbu), în fine, devine pioner, dezvoltă cărțile frecventate, teatrele, muzele, filmele care l-au impresionat și, evident, profesorii de la Școala Gimnazială 154 din București: bună-

oară, la limba română, dna Lascăr masivă și vijelioasă, scotea și ea ce putea dintr-o literatură română teribil amputată (p. 78), iar dna Galin, profesoara de rusă, era cea mai delicată și mai stilată dintre profesoarele școlii (p. 80). De la dna Stoica, profesoară de istorie, primește la sfârșitul clasei a VII-a două cărți cadou, una fiind cu dedicație. Enumeră câțiva scriitori care se învățau la școală (Alecsandri, Eminescu, Caragiale), alături de Neculuță, Al. Sahia, A. Toma, dar mai erau și Dan Deșliu, Victor Tulbure, Maria Banuș, Veronica Porumbacu, iar dintre filmele epocii: *Iartă-mă, Hoții de*

biciclete, Casa mult vizitată, Amanții din Toledo, Vârsta dra-gostei, Șoferii iadului, Ana Zaccheo, Trapez, Teodora, Taifun la Nagasaki etc. Familia trăia la limita sărăciei, viața devenise nesigură, încât peste noapte puteai rămâne fără slujbă, anchetat, arestat, deportat sau cu domiciliu obligatoriu, în fine, trimis la închisoare. La vârsta copilăriei, Lucian Boia fusese tentat de a se face coșar, apoi, marinar, în fine, este pasionat de istorie: *Cert este că, pentru mine nimic, n-a mai putut concura istoria* (p. 97). Urmează Liceul Sfântul Sava, devenit Nicolae Bălcescu, ocazie de a creiona alți câțiva profesori: Bărbătescu (limba română), dna Botez (istorie, *onorabilă*), Anghel (Zărzărică, istorie, le dădea de citit din manual), Gheorghe Guțu (latina, învățea pe degete *latina*, și limba și literatura, p. 105), autor al unui dicționar latin – român și al unor monografii despre Virgiliu și Seneca. Printre lecturile favorite: Tolstoi, Victor Hugo, Hasdeu, Măiorescu, Eminescu, Călinescu, Giurescu, Fustel de Coulange. Balaureatul este luat cu 10 la toate materiile. Familia lui Lucian Boia fusese surprinsă că voia să urmeze istoria și nu o carieră de inginer sau medic. La admitere este primul din 130 de candidați. Câteva caracterizări de profesori universitari: Ion Nestor *Avea o personalitate magnetică, tulburătoare; nu m-am simțit niciodată confortabil în preajma lui... Cursurile erau impecabile și lăseau impresia că sunt gândite, idee cu idee, frază cu frază, chiar atunci, în fața noastră* (p. 126). În ceea ce privește *Istoria antică clasică – Grecia și Roma – am făcut-o cu Emil Condurachi, alt nume răsunător; să spun drept, prelegerile lui nu m-au impresionat prea tare* (p. 127). În anul al doilea care era axat pe Evul Mediu: *Istoria medie universală ne-a predat-o Mihai Berza, alt nume de referință* (p. 127). Întâmplarea face ca pe acest distins profesor universitar să-l fi auzit vorbind la o întâlnire, prin anii 70, cu fiii Tecuciului. Mai era prezent Miltiade Filipescu. Mihai Berza m-a impresionat prin dicție clară și vastitatea cunoștințelor expuse, precum și limba cu un ușor accent franțuzesc. Ambii beneficiază de busturi, pe Alea Personalităților din Parcul Al. I. Cuza din Tecuci, executate de sculptorul Dan Mateescu. Istoria modernă din anul al treilea fusese făcută cu Dumitru Almaș: *Almaș nu era propriu-zis un profesionist. Ajunsese la istorie prin literatură... Se zicea despre el că istoricii îl considerau scriitor, iar scriitorii, dimpotrivă, istoric* (pp. 127-128). Istoria modernă cu Vasile Maciu *figură de neuitat... Era un personaj puțin ridicol, vorbea solemn, lent și apăsător... Ajunsese să stăpânească temeinic perioada pe care o preda, iar cursul lui, până la urmă, era destul de interesant* (p. 128). Totuși, acest Vasile Maciu i-a condus doctoratul lui Lucian Boia. Alți profesori amintiți: Nathan Lupu, Vasile Hurmuz, Ion Frunzetti. Împreună cu bunicul său, Lucian Boia îl vizitează, în câteva rânduri, pe pictorul Constantin Isachie Popescu. Moartea mătușii Giulia în 1964, apoi a bunicului (1966) a determinat-o pe mama lui Lucian Boia să vândă casa de la Câmpulung Muscel, încât legăturile spirituale cu acest oraș s-au încheiat. Anul al treilea fusese decisiv în formarea sa ca istoric: citește la Biblioteca Academiei și este apropiat de lectorul Gheorghe Cazan, care-i va conduce lucrarea de licență. Odată cu *Declarația din aprilie 1964* se trece la o liberalizare a vieții în România: deținuții politici sunt eliberați, încep să apară ziare și reviste franțuzești care vor

dispărea pe la începutul lui 1970. Este fascinat de personalitatea lui de Gaulle. În pofida ideilor și a originii sale, Lucian Boia este primit în partid la terminarea facultății ca șef de promoție. Creându-se la facultate un post de preparator, Lucian Boia îl obține la repartiția desfășurată la Iași, după care începe ascensiunea în ierarhia universitară, dar n-a fost posibil să avanseze decât după 1990. Aici se încheie primul volum al memoriilor.

Al doilea volum al memoriilor publicat în 2019* începe, evident, cu evocarea debutului la Facultatea de Istorie, în calitate de preparator, fiind preocupat de realizarea unei opere. Se pare că Parcele i-au croit un destin favorabil: decanul facultății, Dumitru Berciu, îi recomandă lui Lucian Boia să-l însoțească pe istoricul ceh Josef Macurek (1901 – 1992), sosit în România cu un proiect de lucrare despre relațiile dintre români, cehi, slovaci între 1848 – 1918. Macurek vorbea fluent româna și alte limbi europene, îi cunoscuse pe Iorga, Giurescu, Panaitescu. Lucian Boia l-a însoțit la Cluj și Constanța, iar la sfârșitul sejurului îi promise o bursă de studii la Praga, inițial pentru două luni, prelungită la șase luni. Invitația s-a concretizat în august 1968, moment când se declanșase Primăvara pragheză condusă de Dubcek, iar la București pe 22 august 1968 se desfășurase *scena balconului*, ocazie pentru Ceaușescu de a condamna agresiunea Tratatului de la Varșovia. Se pare că, Nicolae Ceaușescu i-a convins pe mulți intelectuali, bunăoară, Paul Goma, care după acel discurs al liderului român a cerut să fie primit în partid. Personal, în acele zile, am văzut trecând prin Gara Tecuci trenuri de marfă pe a căror platforme erau tancuri și tunuri de diferite calibre ce se deplasau spre nordul țării. Până a ajunge la Praga, Lucian Boia își satisface stagiul militar, iar profesional concepuse o lucrare despre împăratul francez Napoleon III, ce va deveni carte abia în 2008. Șederea la Praga este asigurată de o familie cehă, cunoaște bine orașul cu clădiri medievale, un timp capitală a imperiului habsburgic sub Rudolf II, împăratul savant, care reunise în jurul său un grup de savanți: Kepler, Tycho Brache, apoi îl primise pe Mihai Viteazul, însă, paradoxal, Praga îi va trezi dorul de București. În timpul vieții lui Kafka, Praga adăpostea un grup de intelectuali de limbă germană de mare prestigiu. Sejurul la Praga fusese întrerupt pentru două săptămâni când se deplasează în Slovacia, la Bratislava, făcând comparație între cehi și slovaci. Cercetările sale sunt rezumate în articole care priveau raporturile româno – cehoslovace. În ultimele săptămâni de ședere îl însoțește pe Andrei Oțetea aflat în vizită la Praga. Prin Praga trece și mama lui Lucian Boia sosită într-o excursie. Praga i-a deschis apetitul pentru studiul dualismului austro – ungar (1867 – 1918) și viața lui Eugen Brote (1850 – 1912) ales ca teză de doctorat. Primește o bursă de două luni la Budapesta (p. 58), deși mai sus (p. 11) afirmase că bursa de la Praga fusese prima și ultima. Lucrase cu spor la cartea despre Cehoslovacia apărută abia în 1977. La Budapesta (aprilie – iulie 1971) colindă bibliotecile, arhivele, librăriile, anticariatul, orașul despărțit de Dunăre, Buda părându-i-se mai frumoasă: *...impresia finală cu care am rămas până azi este aceea a uneia dintre cele mai arătoase capitale europene* (p. 63). La Budapesta are surpriza să descopere corespondența lui Hașdeu și o

fotografie inedită a savantului. Cunoaște pe Ladislau Gáldi, autor al unei cărți despre Eminescu. La București, Lucian Boia frecventa o lume a actorilor. În 1972 își susține doctoratul cu teza despre Eugen Brode (în București identificase pe o fiică – Ana Dogaru – a acestuia care-i pusese la dispoziție diverse documente). În urma susținerii doctoratului, lui Lucian Boia i se propune ocuparea unui post la Sibiu sau Craiova. La facultate se crează cursul de istoriografie care-i revine lui Lucian Boia. Atras irezistibil de Occident (SUA și Franța) citește cu pasiune pe istorici ai Școlii Annale. În fine, puține date personale. Aflăm, numai că în 1977 s-a mutat din cartierul Cotroceni într-un bloc la etajul șase, într-un apartament cu patru camere, împreună cu mama și bunica lui. După cutremur sunt evacuați timp de șase luni pentru consolidarea blocului. O altă vizită la Praga, de astădată în vacanță, ocazie de a ajunge pe locul unei celebre bătălii între francezi și ruși: Austerlitz (2 decembrie 1805). La Praga o cunoaște pe Helga Abert care lucra la Universitatea din Nancy și cu care a rămas în relații colegiale. Este avansat lector și începe să facă inspecții de grad, ocazie de a descrie desfășurarea acestora și beneficiile alimentare. Rămân obsedante în activitatea sa două idei: mai buna cunoaștere a Occidentului și alcătuirea unui dicționar al marilor istorici. Alte

direcții de studiu: istoria imaginarului și science – fiction. Ultimul deceniu ceaușist a fost extraordinar de dificil: o societate aflată în criză economică ce cuprinsese toate categoriile sociale: frigul, foamea, teama erau caracteristicile epocii. Singura consolare era ascultarea celor două posturi occidentale: *Europa Liberă* și *Vocea Americii*. În sfârșit, prăbușirea sistemului comunist este simțită ca o eliberare. Volumul se încheie cu un capitol *Sub lupa Securității*, dezvăluind că în 1973 fusese convocat de un tovarăș Manea de la Securitate care-i cerea o declarație referitoare la relațiile cu străinii. Nu i s-a cerut să semneze vreun angajament și nici nu a semnat așa ceva. Ulterior, fostul coleg de facultate, Alexandru Tănăsescu (Bebe), l-a întâlnit și i-a propus să publice în Franța o carte despre Mihai Viteazul care-i va asigura un pașaport permanent în Occident. Evident, când se va scrie o istorie completă a comunismului în România, memoriile lui Lucian Boia vor furniza amănunte demne de interes.

* LUCIAN BOIA CUM AM TRECUT PRIN COMUNISM. PRIMUL SFERT DE VEAC. Memorii, Ed. Humanitas, 2018.

** CUM AM TRECUT PRIN COMUNISM. AL DOILEA SFERT DE VEAC. Memorii, Ed. Humanitas, 2019.

PRIETENII MEI, POETII (I)

ZBORUL FRÎNT AL MARIEI ANEGROAIE

Maria Anegroaie (1955-1993, născută la Tîrgu Neamț, cartierul Blebea; anul acesta ar fi împlinit 65 de ani) face parte din galeria poezilor români condamnați să aibă destine nemiloase și vieți scurte.

Destinul a făcut ca această autoare, autodidactă, să-și publice textele scrise doar postum. Poliomiela severă cu care s-a născut a obligat-o să își petreacă toată viața într-un cărucior de invalid (în care a și murit, de altfel, în vara anului 1993, pe o vreme caniculară), singura bucurie a ei fiind doar cărțile. Cărți pe care le-a iubit, cum a iubit și pe cei cîțiva, puțini, scriitori din preajmă pe care i-a cunoscut în scurta sa viață și care i-au rămas prieteni devotați. Le scria zilnic lungi scrisori din dorința de a sta de vorbă cu cei pe care îi simțea alături, Aurel Dumitrașcu, Daniel Corbu, George Calcan, Gheorghe Simon, Adrian Alui Gheorghe și alții. Am în geamantanul meu cu corespondențe din anii aceia peste 50 de scrisori de la Maria, cele mai multe dintre ele fiind scrise pe 7-8 pagini, precum și cîteva zeci de poezii.

Simțea nevoia să mi se destăinuie, să-mi povestească ce a citit, ce a mai scris, să comenteze anumite cărți, să-și facă planuri de lectură pentru zilele următoare. Mă ruga să-i spun ce e bine și ce nu e bine în textele ei, mă certa mereu că îi scriu prea rar și că ne vedem și mai rar. Însă prezența noastră în preajmă-l îi dădea imbold să citească mult și să scrie. Avea certitudinea că cineva, avizat, îi citește creațiile și asta era foarte important pentru ea. Avea un talent nativ, iar lipsa de instruire școlară a compensat-o prin lecturi îndelungi. Multe dintre textele ei se mai află încă prin

plicurile de corespondență ale unor scriitori din județ sau din țară care au cunoscut-o.

La cîțiva ani după moarte, textele sale au fost adunate și publicate de Adrian Alui Gheorghe în volumul « Singurătate de înger » (Editura « Timpul », Iași, 1997), carte ce dă măsura talentului acestei autoare încă puțin cunoscută de colegii de breaslă. În antologia sa « Tineri poeți romani de dincolo de Stix » (Editura « Timpul », Iași, 1998), poetul Gellu Dorian include un grupaj consistent de versuri din creația acestei poete, făcîndu-i și o generoasă prezentare biobibliografică.

Cea de-a doua carte de versuri a poetei Maria Anegroaie, « Poemul cu o mie de inimi », apărută la Editura „Dionis” în 2004, conține încă o parte din textele rămase de la această poetă plecată prea timpuriu dintre noi. Din acest volum de versuri am ales pentru cititori un singur poem: „Umbra ta cu aripi dese / Umbra ta cu aripi negre / Înflorise în cuvinte / Lîngă tîmpla mea de veghe. // Trist foșnea sub seară drumul / Ochiul toamnei ruginiu / Răsfîrîngea o grea lucire / De istov și de pustiu. // Învățam să merg prin frunze / Și zdrobeam sub tălpi lumina / Umbra ta crescînd și seara / Trist împodobind grădina...” Ea, care nu am mers niciodată pe cele două cioturi de picioare, visa să zdrobească lumina sub tălpi...

Au rămas de la Maria Anegroaie două cărți frumoase și triste, precum trist i-a fost și destinul, ale cărei aripi s-au frînt de tot înainte de a-și vedea creația adunată între două coperti. (Nicolae SAVA)

Maria ANEGROAIE

Pe malul Ozanei

Fâșii de lumină stau de vorbă
cu luna de primăvară.
Pe malul Ozanei
începe concertul misterios,
un murmur coborând din copaci.
Luna pe care o purtam în inimă
îmi zâmbise descumpănită.
Primăvara parcă nu mai sunt eu.

Lumina

Port în mine atâtea sentimente
încât nu știu să le definesc.
Cândva am văzut lumina chemându-mă,
cândva în razele fierbinți ale soarelui
se scâldea vara.
Dar într-o zi inima mea intră în toamnă,
dorul a început să-mi bată în geam.
Uneori tăcerea din jurul nostru
e atât de firească încât...

Pe pajiștea verde

Cu viața alături de mine,
uitând să zâmbesc, sunt ca un peisaj
de toamnă cu nouri trudiți.

Nu știu să răspund la întrebări,
uitând să zâmbesc, sunt ca un peisaj
de toamnă.
Uneori îmi plăcea jocul copiilor
ce înălțau zmei spre cerul albastru,
uitând uneori că exist și nu pot
să alerg laolaltă cu ei pe pajiștea verde.

Cerul să fie senin

Azi m-am trezit cu o rază de soare
în păr și cutele frunții mi s-au descrețit ușor.
Am întins mâinile spre cerul deschis și
pe deasupra mea a început să zboare
lumina. Nu poate oricine visa frumos.
Dar călătorul de pe lungile drumuri poate
privi zborul porumbeilor plutitori.
Cerul să fie senin ca să putem visa.

Legământ de iubire

M-am născut într-o țară de dor și lumină
înfrățită uneori cu versul dulce al apelor
și zborul păsărilor născute din cântec.
M-am născut într-o țară de dor și lumină,
pământ sfânt ca un legământ de iubire,
pământ scaldat în lumina faptelor noastre.
Pe aceste meleaguri pe care ne purtăm istoria
pe umeri ca niște aripi ne plecăm frunțile doar
atunci când ne gândim la triștii noștri eroi.

Radu CERNĂTESCU

Ateism, postmodernism și #rezist

O maladie spirituală bântuie postmodernitatea: ateismul. Îl regăsim la toți teoreticienii postmodernismului, care cereau, precum Derrida, vigilență la „prejudecățile teologice”, venite nu doar dinspre religie, dar și dinspre insidi-oasa „metafizică, chiar și atunci când se declară a fi atee [sic]”¹. În *La Condition postmoderne* (1979), Lyotard nu uită să strecoare aprecierile lui despre marxism, făcându-l responsabil, ca în „socialismul umanist” al lui Althusser, de delegitimarea societăților tradiționale și a gândirii pe care ele o reprezentau. De la Lyotard și Foucault, până la Barthes și Baudrillard, de la Lacan și Deleuze, până la Derrida, Marx ne este livrat ca ultimul Mesia, iar marxismul ca patrimoniul întregii umanități: „Cine vrea să știe, o știe, sau poate nu, toți oamenii de pe întregul pământ sunt azi, într-un fel sau altul, moștenitorii lui Marx și ai marxismului”².

Se pune, așadar, întrebarea ce *joint* i-a reunit pe acești onorabili universitari, îmbătându-i cu iluziile ateismului? Unii spun³ că de vină ar fi ADN-ul lor filosofic, arătându-le descendența din nebunul lui Nietzsche, cel care striga prin piețe: „*Gott ist tot!*”. Iar trăsăturile nietzschiene ale gânditorului postmodern nu se opresc aici. Nebunul mai spunea ceva. Un fel de îndemn luciferic la paricid: „trebuie să devenim noi înșine zei pentru a părea cel puțin demni de uciderea lui Dumnezeu”⁴. Găsim sintetizat aici întreg parcursul omului postmodern. De la *Übermensch*-ul modernității la acel *petit dieu* aplaudat de Roland Barthes în *Fragments d'un discours amoureux* (1977). Acestui mic zeu am fost chemați să-i ridicăm sanctuare de hârtie și să îi dedicăm icoane de pixeli. Cât despre iluminarea pe care ne-a promis-o, aceasta a fost mereu amânată, pare-se fiindcă pentru omul postmodern orice epifanie nu este decât un

¹ J. Derrida, *Of Grammatology*, ediție adăugită, trad. G. Spivak, Johns Hopkins Univ. Press, 1997, p. 323, n3.

² J. Derrida, *Spectres de Marx*, Paris, Galilée, 1993, p. 151.

³ v. C. Koelb (Editor), *Nietzsche as Postmodernist: Essays Pro and Contra*, State Univ. of New York Press, 1990, îndeosebi D. B. Bergoffen, *Nietzsche's Madman*, p. 57-74.

⁴ Fr. W. Nietzsche, *Die fröhliche Wissenschaft*, Aphor. 125.

retard de signe, cum spunea același Barthes. Suntem, așadar, într-o „religie fără religie“ (Derrida), visul unui „Iluminism secular“ din care Dumnezeu a fost evacuat pentru a lăsa locul omului care se vede pe sine ca o *résorption de Dieu* (Barthes).

La deconcentrarea lumii divine a contribuit din plin și adorarea zeului Gadget. Cu căștile *wireless* pe urechi, omul nu mai poate înțelege ce spune, profetic, Hamlet, că „*time is out of joint*“ (Hamlet, I, 5). Da timpul nu mai e „la locul lui“ fiindcă nici zeii nu mai sunt la locul lor. Ne-o dovedește faptul că gândirea laicizată nu mai are nicio utopie de devorat, nici un mit de demantelat. Trăim drama umanismului ateu, în care până și literatura moare de plictis, fiindcă imaginația nu poate să se ridice mai sus de *Mimând orgasmul social* (1999), sau de *Floarea de menghină* (2009) – am citat două din volumele premiate de Uniunea Scriitorilor și alese pentru a fi *brain forming*-ul generațiilor noi de poeți...

„*Ni maturation, ni crise, ni même agonie*“, descrie Derrida postmodernitatea. Adică, un plictis cronicizat, iscat, în principal, dintr-o demotivare metafizică. Dacă existențialismul și fenomenologia se mai revendicau, prin Jaspers, Berdiaev, Shestov, Troyat, de la o exegeză teistă, invincibilul postmodernism doarme plictisit de propria-i anti-cruciadă. A obosit și *Gândirea nomadă* a omului postmodern, pe care o adula Deleuze în articolul său cu același titlu, din 1973, în care făcea din Marx heraldul noii culturi, iar din Nietzsche, vestitorul noii contra-culturi. Într-un cuvânt, trăim într-o relativizare a reperelor, ea a condus la atomizarea sentimentului religios și la formulări de genul lui John D. Caputo: „Elohim este *cool*, Yahwe este un ghem de nervi“⁵. Filosoful, cred, a vrând să surprindă aici un fel de mesianism *bifrons*, cu polițistul bun și polițistul rău în rolul lui Dumnezeu. În rest, din religie, postmodernismul nu mai înțelege mai mult decât un joc de lego pentru copiii lui *Übermensch*. Lor, atunci când nu îi pune să învețe gramatica, Caputo li se adresează cu îndemnuri ca pentru copiii cu retard: „Faceți ce puteți, că doar știți că Dumnezeu face restul. Fiindcă el este Totul“⁶.

Poate că a venit vremea să dăm glas marginilor și să creionăm o nouă sensibilitate, a omului ne(o)-modern. Una a rezistenței, a celor care nu își găsesc locul într-o cultură fără mister și fără transcendența care ne așteaptă dincolo de marginile ființei.

Dar totuși, ce este postmodernismul?

Postmodernismul bântuie galaxia Gutenberg sub multiple deghizări, fapt care îl face nu doar greu de fixat într-o definiție general valabilă, dar și greu de ucis. Căci, unul este postmodernismul văzut din perspectiva omului simplu, care și-a ridicat templul la Mall, și altul este postmodernismul universitarului, care nu mai poate să doarmă decât cu cartea lui Fredric Jameson sub cap: *Postmodernism, or, The*

Cultural Logic of Late Capitalism (1991). Concluzia marxistului Jameson ar fi că postmodernismul este o decalcifiere a umanismului, un fel de rahitism al istoriei, un rău necesar de care ne putem trata cu teorii și alte frecții la picioarul de lemn. Pe de altă parte, profesorul Brian McHale, cel din *Postmodernist Fiction* (1987), încearcă să ne convingă că postmodernismul nu face decât să păstreze fascinația ficțiunii, făcând din „Evanghelia după Realitate“ un etern adevăr. În această meta-realitate a cotidianului, înalta cultură a fost chemată să rescrie basmele și miturile omenirii, eventual în forma unor desene animate. Bunăoară, ca penibilele rețete de succes *Shrek* ori *SpongeBob*...

Văzut din cosmosul literar, postmodernismul este un pilot kamikaze trimis să apere tot ce a mai rămas din marele imperiu al clasicismului. Un pilot care zboară însă fără busolă și cu grave tulburări de memorie, ca eroul lui Ruth Ozeki din *A Tale for the Time Being* (2013), trimis să îl învețe principiile shintoismului pe Captain America. Altfel spus, postmodernismul nu mai poate fi salvarea realității prin literatură, fiindcă literatura însăși nu este decât o literaturizare a realității, o utopie a imanentismului împachetată într-un discurs paralel cu așteptările ontologice ale cititorului. O literatură care nu mai atrage decât prin jocurile de limbaj și printr-un agreabil joc de artificii, menit să infuzeze ficțiunea în venele anemiceii realități.

Religie și disneyficație

David Lyon a încercat să explice relația dintre postmodernism și religie în cartea sa *Jesus in Disneyland: Religion in Postmodern Times* (2000). Metafora centrală, „Isus la Dineyland“, se vrea înainte de toate un semnal de alarmă, o denunțare a conceptului postmodern de religie fără religiozitate, cel care a făcut ca pelerinajele la Lourdes, Fatima sau Santiago de Compostela să fie înlocuite cu pelerinajul în masă la Disneyland, din California sau Paris. Centrul lumii ar trebui să fie în afara lumii, admite până și Wittgenstein (cel din *Tractatus Logico-Philosophicus*, 1922), iar religia ar trebui să fie un ghid spre acest centru ce transcende realitatea mundană. Ce se întâmplă însă dacă transformi hiper-realitatea în centrul lumii și aduci adevărurile eterne în „cușca de fier a realității“ (Max Webber)? Răspunsul îl vedem în jurul nostru, în această „disneyficație“ cu proporții de masă prin care se împlinește apoteotic secularizarea începută de Iluminism. În opinia lui Lyon, reabilitarea religiei ar trebui să vină nu atât dinspre universul credinței, erodat de consumerism și raționalism, cât dinspre cel cultural. Literatura încă poate cultiva un gust al transcendenței, fie și cu riscul ca îngerii și arhanghelii să fie confundați cu oștirile din *Stăpânul inelelor*.

Depășind postmodernismul prin el însuși

În opinia mea, printr-o radicală reconsiderare a ideii de transcendență, deja pusă în discuție de John D. Caputo și Michael J. Scanlon în volumul lor cu titlu sugestiv:

⁵ J. D. Caputo, *The Weakness of God...*, Indiana Univ. Press, 2006, p. 115.

⁶ *idem*, p. 342.

*Transcendence and Beyond*⁷. Folosirea lui *dincolo* (*beyond*) ca un concept filosofic poate amorsa o nouă mișcare filosofică, readucând în discuție ideea lui Derrida, de transcendență a transcendenței. Numai că, spre desosebire de conceptul „*plus de transcendence*” folosit de Derrida, această nouă căutare a lui „*dincolo*” ar avea un rol curativ în actuala impotență a transcendenței, amintindu-ne că postmodernismul și-a clădit castelele de nisip pe un *dincoace* pretins a fi un alt unghi de vedere al lui *dincolo*. E nevoie, așadar, de o mai clară definire a granițelor transcendenței. Doar așa putem face din „*plus de transcendence*” un nou început, cu o reabilitare a clasicului „*dincolo*” ce ar repune în discuție toate deschiderile lui teologice. Căci, existența umană nu înseamnă doar prezență în cotidian, ci și absență, o deschidere înspre mister, nu doar eviscerarea lui. Altfel spus, cu terminologia lui Heidegger, deschiderea *Dasein*-ului nu este doar înspre *aici* (*Das Da*), ci, prin *aici*, înspre *dincolo* și universalitate.

⁷ v. J. D. Caputo, M. J. Scanlon (eds.), *Transcendence and Beyond*, Bloomington, Indiana University Press, 2007, în special cap. *Do We Need to Transcend Transcendence?*, p. 1–16.

Remus Valeriu GIORGIONI

Literatura, calea de mijloc

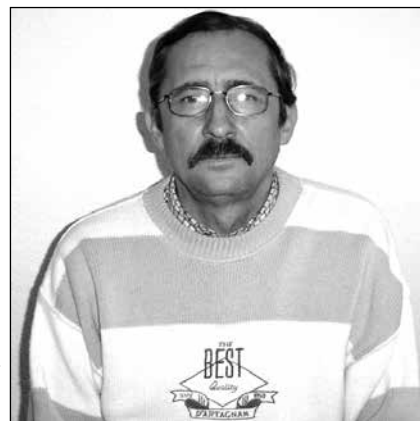
„Că lumea pe care trăim nu-i una, ci's două, că pe lumea cea de lut cum a zidit-o Dumnezeu oamenii cărturari au ridicat o altă lume, de-a doua, închipuită de ei, că nu se vede fiindu părălnică, dar a cărei rânduială este temei lumii celei de lut, pe care-o ține să nu se risipească și s-ajungă oamenii să trăiască precum jivinele...
(Silviu Anghel, *Calpuzanii*)

În Evanghelii sunt descrise două căi pe care le pot urma oamenii: calea strâmtă și calea largă. (Există și două intrări sau porți: poarta îngustă, corespunzătoare celei dintâi și poarta lată.) Prima s-ar vrea a fi calea credinței adevărate, a celor silitori și aleși care *se nevoiesc* pe ea, își impun anumite restricții: „Mă port aspru cu trupul meu”, zice Pavel. Pe cealaltă, calea cea largă merge restul omenirii, care înaintează inconștient, fără să le pese de Dumnezeu și de sufletul lor.

Dar trecem repede peste repercursiunile teologice ale acestei dihotomii (faptul că una singură din aceste căi este esențială în viață, indispensabilă pentru mântuirea sufletului) și ne oprim la enunțul din titlu, literatura. Oscilând între înger și demon, lumină și întuneric, literatura este din perspectiva celor de mai sus calea de mijloc. Dar chiar și așa, trebuie să ținem cont de legătura etic-estetic, fără să facem rabat de la – de data aceasta – calea cea dreaptă! „Este atât de tulburător să te regăsești asemănător cu ceilalți întru frumos, în căutarea și cinstirea sfințeniei, nu în viciu (...) Și-i minunată întâlnirea dintre sacru și profan”, scrie Olimpiu Nușfelean într-un remarcabil eseu publicat mai de

Până la un punct, toată terminologia asta filosofică poate părea un ludic joc de limbaj, dar zâmbetul pe care îl întrevăd pe buzele tale, cititorule, nu face decât să accentueze lipsa de gravitate din orizontul postmodernității. Așadar să fim serioși, literatura poate și are posibilitatea ca, spălându-se pe mâni de paricidul prin care postmodernitatea a tranșat basmele și miturile, să repună, măcar acum, în al doisprezecelea ceas în discuție conceptul de transcendență, lăsat în urmă de adularea concretului. Un concret care a urcat cotidianul pe pedestal sub eticheta de transcendență a transcendenței. Care nu este decât cea mai simplistă interpretare a lui *dincolo*.

Fără să o conceptualizăm aici, soluția întrevăzută de Caputo și Scanlon ne propune prin acest *beyond*, de ce nu?, un *beyondism* sistemic, ca o soluție a depășirii postmodernismului prin el însuși. Căci, renaturarea transcendenței nu ar fi acum o dezmarginire a gândirii despre *dincolo*, o evacuare a postmodernismului până *dincolo* de postmodernism.

mult în „România literară” (nr. 18/21 aprilie 2017).

Este – ar trebui să fie – benefică întâlnirea dintre sacru și profan în interiorul literaturii, a literaturii cu religia, dar trebuie să luăm act de excelența profană a demersului cultural pe care-l întreprinde literatura. La noi, C-tin Noica a bătut monedă *adâncă* pe acest subiect al „mântuirii” prin cultură, printr-un Dumnezeu al acesteia; sau chiar Cultura-Dumnezeu. Dar adevărul adevărat este că preocupările elevat culturale te pot „mântui” doar de deșertăciunile vieții, banalul cotidian; ele n-au nici o conotație soteriologică, redemptivă, nicio relevanță în cele spirituale.

Interesat să te salvezi doar prin cultură, estetic-etic, vei ajunge poate-ntr-o zi o persoană morală, om cult și educat, binecrescut; dar sufletul tău veșnic va rămâne și pe mai departe nerezolvat. („Și ce ar folosi unui om să câștige toată lumea, dacă și-ar pierde sufletul?” – Matei 16:26; iar în altă parte, evanghelistul spune: „Cerule întreg se bucură de un singur păcătos care se întoarce la Dumnezeu, decât de 99 de drepti care n-au trebuință de mântuire.”)

Așadar, din punctul de vedere al sufletului, contează mai puțin intelectul/inteligența sau rațiunea (IQ-ul), și preponderază nevoile inimii, întreaga ecuație având ca mediator voința: trebuie să hotărâm a ascula și de glasul conștiinței. Conform Eclesiastului, toate artele și meseriile de

pe Terra se bazează numai pe invidie și concurență: „Am mai văzut că orice muncă și orice iscusință la lucru își are temeiul numai în pizma unuia asupra altuia. Și aceasta este o deșărtăciune și goană după vânt“ (Ecl.4:6). În lumina aceasta, literatura/arta este un demers mai curând luciferic decât angelic, dorința de glorie profană fiind în totală opoziție cu spiritul creștin.

Exersându-și talentul, încercând prin manifestarea lui să se facă remarcat, Autorul trece ușor de la nevoia firească și sinceră a împărtășirii – comunicarea benefică cu cititorul său -, la o autoafirmare orgolioasă, apoi la ispita luciferică a unicității. Uită postura în care se află, cea de creatură, care poate cel mult să imite și să exalte Creația, intrând în concurență „neloială“ cu semenii și chiar cu Creatorul. Așadar, când zicem „cale de mijloc“, aurea *mediocritas*, nu avem în vedere acel compromis benefic care funcționează în viața socială, economică și politică, ci la **augmentarea de sine** a scriitorului prin obturarea conștiinței, care este ca o tumoră pe cuget.

Duhul lumii și rânduielele ei profane.

Puterea autorului

La pagina 58 a cărții sale **Calpuzanii** – Cartea Românească, 1987 – Silviu Angelescu mai spune, în continuarea celor zise în moto: „De aici se trage și puterea cea lumească a cărturarului, popă de-ar fi, ritor, stihurgos, legiuitor sau altce. Puterea aceasta nici crailor au împăraților n-au fost dată că, schimbând cărturarii rânduiala lumii-nchipuite, strică și rânduiala lumii celei văzute, prefăcând-o după gândul ce-au avut. Cu chipul acesta, cărturaru-i cacumu-i Dumnezeu, iartă-mă Doamne!, al cărui ales este și tot așa putere are, că și Domnul au urzit lumea numai din vorbe ce-au zis, cum scrie și la Sfânta Scriptură. Dumnezeu însuși tot o vorbă este...“ (aluzie la începutul Evagheliei după Ioan, „La început a fost Cuvântul“).

Descoperim aici o ușoară contradicție: o dată S. Angelescu spune că lumea *închiptă/părelnică* este „temei lumii de lut“ (vezi moto); iar a adoua oară că schimbările pe care le aduc cărturarii – sau literații – în lumea lor nevăzută „schimbă și rânduiala lumii celei văzute“. Dar credem că avem în față doar o contradicție aparentă: creatorul de frumos contribuie la marea Creație (dacă nu cu altceva, măcar prin răspândirea frumosului în lume), în acest sens asemănându-se Creatorului său, după a cărui chip este întocmit. În aceasta constă și puterea unui autor, înrâurirea pe care o are asupra publicului larg cititor. Fiincă – zice în continuare autorul citat – „este trebuința, dacă năzuim să iscodim duhul lumii, să stăpânim dentâi meșteșugul vorbirii“.

... Ei, tocmai acest lucru ne străduim să-l facem noi, meșteșugarii scrisului, iar asta face din noi, implicit, niște filozofi: iscodim – sau chiar ispitim! – duhul lumii. La rândul lor, filozofii de sistem operează cu concepte „de serviciu“, de multe ori desprinse de sfera realului. Marele Anonim blagian, Marele Incognitus – sau „Ipoteza Supremă“ a lui C-tin Țoiu din *Căderea în lume* – sunt în fapt niște

aproximări metaforice (și discutabile). Dar poate „Ființa“ filosofilor să... ființeze ca un concept abstract? În loc să-i spună ființei Supreme pe nume, Dumnezeu, și să dezbată teologic asupra ei – ca în Evul Mediu „Întunecat“ -, d-nii filosofi descărnează în așa măsură conceptul că nu se mai alege nimic de el. Declarând deschis că Ființa nu este Dumnezeu, ei recunosc că, de fapt, nici nu este ființă ci un simplu cuvânt manevrabil după bunul lor plac.

Întoarcerea Cititorului și disciplina lecturii. Pace ție, cititorule!

După întoarcerea Autorului la uneltele sale, a Personajului – în carte, de pe coclauri -, se așteaptă și o întoarcere a Cititorului la raza siderală a vieții sale din colț așezată în stânga unui fotoliu tăbăcit de presiunea zilnică exercitată asupra lui (dar asta face din el un fotoliu inteligent...). Un cititor disciplinat, ordonat, nu se dă bătut nici dacă are de dus la bun sfârșit o carte dovedită a fi o lectură dificilă – lectură în care simți cumva că înoți împotriva curentului, răzbați printr-un hățș de pădure virgină prin care trebuie să-ți croiești drum cu maceta. Ne-am putea întoarce la carte frecventând mai des Cartea Cărților – iată un potrivit îndemn la lectură acum, la început de an!; *carte* care este o bibliotecă în sine, cele 66 de „capitole“ fiind de fapt cărți de sine stătătoare. (Autorul acestor rânduri dorește, dragul meu cititor, să ajungă și la tine îndemnul cantorului din biserică, îndemn adresat celui care citește Apostolul sau Evanghelia: *Pace ție, cititorule...*)

Mai sunt apoi momente în care atenția cititorului se zbate ca peștele pe uscat, pasaje încâlcite pe care te simți nevoit să le reiei de două-trei ori spre a ajunge la sens. Dar și așa, cartea trebuie parcursă obligatoriu, tratată ca un teritoriu de cucerit – câmp care se cere cosit... (De multe ori coasa doar trăneste la pământ brazde întregi de iarbă, fără a le tăia de tot; dar de fapt, „tarlău“ aceasta, *câmpul alb cu oile lui negre*, reprezintă un tot.)

De multe ori, lectura e un act de cutezanță, act temerar – să urmărești cum se epuizează treptat filele cărții: mai întâi o pătrime, apoi o treime, până treci de jumătate; după aceea ți se pare ușor și numai te trezești la The End... Ca într-un timp oarecare/ *călătorie pe mare* să ajungi la țărmul dorit, sau doar la liman. Unde să-ți agăți regretele-n cui: regretul că volumul acela de 400, 600 de pagini s-a chiar isprăvit – iar tu nu ești dintre cei mai rapizi la citit! Atunci te trezești că deasupra mării de hârtie se desfășoară colile înstelate-ale cerului, pe care „vântul“ le tot frunzărește... (dar cineva le mai și citește?)

Cititori de cărți – cititori de reviste

Zicea deunăzi un prieten literar: „Nu-mi pierd timpul citind reviste, fiindcă nu-mi mai rămâne timp pentru cărți. Cărțile sunt lecturi esențiale, de aceea, având și eu o vârstă trebuie să fiu selectiv.“ Și e foarte adevărat: citirea revistelor e necesară spre a te ține mereu la zi, la curent cu fenomenul literar, dar

adevărata hrană spirituală o furnizează cărțile. Și de multe ori recitirea unor cărți esențiale este mai profitabilă decât lecturile întâmplătoare – sau cele de-a dreptul ușoare – (a citi tot ce-ți cade în mână); dar nici acestea nu sunt de neglijat sau disprețuit, având rolul lor în formarea și cultivarea gustului.

Mulți au impresia că înmulțirea revistelor aduce după sine automat și înmulțirea cititorilor dar, fără a subestima importanța lor în viața cultural-literară, constatăm că majoritatea lor sunt doar frunzărite (unele dintre ele au chiar mai mulți colaboratori decât cititori, deși au și acestea rolul și locul lor în peisaj). Faptul că unii scriitori contemporani țin rubrici permanente în cinci-șase reviste este benefic, chiar dacă uneori repetările sunt inevitabile. Ca un vechi cititor de reviste pot declara că puține reviste îndeamnă la o lectură integrală. Sau poate sunt eu „omul cu inima împărțită” al *Bibliei*: împărțită între numita mare lectură li cea considerată mică...

Așadar, existența unui mare număr de reviste în peisajul cultural rămâne oricum benefică, iar cititorul poate culege ca albina câte ceva bun și folositor din fiecare; câștigul lui este mare, chiar dacă – la rigoare – le doar frunzărește: este permanent informat de mișcarea literelor contemporane. Iar în ceea ce privește publicarea, este evident că o revistă mare, care se respectă, nu poate publica pe oricine; pe cineva, dacă acesta n-a făcut din plin dovada maximei competențe, apanaj

al consacrării. Dar tot la fel de adevărat e și faptul că nu există revistă ferită de parti-pris-uri, care să nu fie appendicele unei grupări literare. Acesta e și rostul prietenilor literare. (Iar prietenia literară – glumeam eu cu un scriitor recent devenit prieten – e „ca gripa aviară”...)

Apropo de gradul de informare – deschidem o paranteză –, juriul ultimei premieri de la Timișoara, din noiembrie trecut, și-a probat inadecvarea, eludând de la premiu un volum de versuri care beneficiază de cel puțin zece cronici vizibile și exclusiv pozitive, în reviste de toate calibrele; recenzii de care distinsul juriu se pare că nici nu avea cunoștință. Și preferând un alt titlu, probabil la fel de bun, dar aflat mai aproape de juriu în peisaj (de sufletul juratelor...). De aceea, autorul acestor rânduri își declară public slaba încredere în premii: de fiecare dată vor există cărți de valoare sensibil egală; și factori colaterali valorii, „sugestii” (sau presiuni) care împiedică o judecată corectă și dreaptă. (Dar, ce ne mirăm noi: oare judecătorii, jurații tribunalelor lumii nu săvârșesc periodic câte-o eroare judiciară?)

Aurea medicitas... , aurită cale de mijloc! Ea trebuie aleasă în literatură, cât și în toate împrejurările vieții literare; dar asta nu înseamnă să se transforme în ceva eufonic (ceva care să miroase a mediocritate).

Bică Nelu CĂCIULEANU

Coman Șova, portret liric

În zilele unui august torid, când în București se topea asfaltul și țipau copacii și iarba de sete, și-un câine-n curtea pavată lătra de mama focului, ieșind din poiată, am dat curs invitației poetului și am pășit cu smerenie pe Armenească, urcând treptele catedralei marelui meu prieten, care m-a ntâmpinat în prag, cordial, de parcă ne cunoșteam de câteva sute de ani, el zice, de o mie de vieți! de parcă eram fratele lui mai mic, mult iubit, dar cu delicatețe să nu cumva să mă pună, sau să mă simt, în inferioritate. I se alătură Ana, soția mult iubită cu o dragoste de părinte ascultător. Dar, intrați, intrați, vă rugăm, mă invită poetul și Ana, celebru avocat. Câinele al cărui nume nu l-am reținut, a dispărut.

Catedrala, tapisată cu poeme – tablouri de strajă timpului, mi-a impresionat, din prima, privirile care alergau mai repede decât pașii pe cuvinte, avide de pastelurile, de paspartuurile de o sobrietate elegantă pe care poetul le așezase pe umerii pereților plini de cuvinte cu nectar poetic, vorbindu-mi despre iubirea Anei cu care a fost răsplătit, și, mult adevăr este, că din iubire ne naștem și din iubire ne hrănim întreaga noastră viață. Astfel, îmi zice, mă bucur de cuvinte, poezia a avut întotdeauna grijă de mine, așa cum și eu am grijă de ea. Eu însumi sunt cuvânt desprins din mine.

I-am adus aminte de Piatra Neamț. Ooo, oftează, la Piatra Neamț, am făcut parte din cenaclul condus de matematicianul Constantin Borș. Eu, zic, l-am avut ca profesor din clasa a X-a până-ntr-a XII, scriam poezioare, și mergeam și

la cenaclu, *Calistrat Hogaș* se numea. Profesorului îi plăceau elevii care se ocupau cu scrisul. Iar el, după ce m-a aprobat îngândurat, Da, da, da, a marșat. Eu am scris, atunci, chiar și o piesă de teatru, „Până la cer fără scară”, care s-a chemat apoi „Iubesc pe al șaptelea”, în care au jucat Florin Piersic și Rodica Popescu Bitănescu! Și multe mi-a mai povestit despre Piatra Neamț, despre Jana, despre prietenii de care îi era dor, despre casa părintească, despre rudele rămase acolo, pe care, cândva le vizita an de an, acum din ce în ce mai rar.

Așa a început recursul în timpurile acelea ale lui.

Răsfoind împreună albumul cu fotografii dintr-un alt secol, am avut privilegiul să află că se trage dintr-o familie de intelectuali cu originea în județul Neamț, din chiar Humuleștii lui Creangă. Își aranjau părul chiar în oglinda Ozanei, atât de aproape era casa de apa râului. Coman Șova s-a ivit pe lume la București, în 18 octombrie, 1933, an cu profunde mișcări sociale, un an care ni i-a dat, printre alții, și pe Ion Băieșu, Nichita Stănescu, Romulus Vulpescu, Horia Zilieru, Eugen Simion, Alexandru Ivăsiuc, sau Grigore Hagiu, poeți, prozatori, critici literari pe care avea să-i cunoască fața-n față și, cu care avea să-și îndeplinească și să-și împlinească destinul în literatura română.

Totuși, copilăria și-o petrece la Piatra Neamț, în Țărăncuța, „un cartier numai cu numele, fiind mai degrabă un sat cu căsuțe și ulicioare, cu gospodării în care nu era de mirare să vezi localnicii crescând capre, oi și chiar vaci.” Încă din

clasele primare recita la serbările școlare din Eminescu și Coșbuc, chiar și din poemele proprii, își amintește cu nostalgie. Pe când era elev la liceul Petru Rareș, fiind coleg cu Paul Findrihan, a debutat în paginile suplimentului literar al ziarului Ceahlăul cu un poem în proză: Diminețile albastre. La sfatul părintesc al tatălui, care-l voia inginer silvic, se transferă la Școala Tehnică de Silvicultură Roznov, pe care o absolvă în 1952. Îl întrerup și-i spun că eu abia mă născusem în 1951, și că, și eu, am urmat Școala Tehnică de Exploatare prin anii 1970.

Zâmbește tinerește. Ai pășit pe urmele mele, zice. Da, am pășit, cât le-am văzut.

În acest an, 1952, după câteva peripeții, pe care mi le povestește cu un umor nostalgic, susține examenul la Institutul de Teatru și Cinematografie din București și devine coleg de generație cu George Constantin, Gheorghe Cozori, Victor Rebengiuc, George Motoi, Leopoldina Bălănuță, Florin Piersic, Mircea Albulescu, Stela Popescu, Constantin Rauțchi, Dumitru Furdui.

Pentru că era „ca un zeu de frumos”, spun colegii de generație, cam în perioada asta, își amintește că, sculptorul Ovidiu Maitec l-a rugat să-i pozeze, ca model, pentru statuia lui Eminescu de la Cluj și Oradea.

După 3 ani de actorie, unde i-a avut ca profesori pe George Vraca, Marieta Sadova, Septimiu Sever, Marcel Anghelescu, Radu Beligan, Tudor Vianu, intră la Școala de Literatură, care, numai după un an, este transferată la Facultatea de filologie a Universității bucureștene, cu denumirea de „Secția de literatură și critică literară Mihai Eminescu”. Aici, întâlnește pe Nicolae Labiș, dar și pe Cezar Baltag, Nicolae Dragoș, Florin Mugur, Paul Goma, Grigore Hagiu și alții de care n-am auzit. Da. Cam așa.

Începând cu anul 1963, până în 1990, Coman Șova parcurge o „îndelungată și fructuoasă carieră în presă”¹. În această perioadă debutează în dramaturgie cu piesa **Iubesc pe-al șaptelea** (1964), avându-i în distribuție pe Florin Piersic și Rodica Popescu. A fost singura piesă jucată, din păcate. Este secretar general de redacție la *Amfiteatru* (1965-1972), unde Ion Băieșu era redactor șef. În colectivul redacțional mai erau: Fănuș Neagu, Ana Blandiana, Ioan Alexandru, Nicolae Manolescu, Adrian Păunescu, Al. Piru, Andrei Șerban, Mircea Zăciu, Petre Mihai Băcanu, Eugen Uricaru, Mihai Tătuțici, Adrian Dohotaru, Gabriel Dimisianu, Gheorghe Pituț, legând prietenii durabile cu unii dintre ei.

Anii de la *Amfiteatru* au fost rodnici, astfel că, în 1967, publică în *Scânțea tineretului*, piesa în două părți **Noaptea lui Argus**, cu o prezentare de Fănuș Neagu, iar în 1969 îi apare, în *România literară*, prima parte a piesei **Ringul de dans**. În anul 1970, apare la Editura *Eminescu*, volumul de debut în poezie, cu titlul sugestiv, **Astrul nimănui**, care a însemnat și primul pas pe cărările poeziei. Îmi arată ediția priniceps. Citesc unde s-a deschis cartea, primul poem din volum, Rugă: *Doamne, dă-mi un ochi de soare/ să torc fir de bronz pentru greblat/ dă-mi din lăstărișul forței Tale/ râvnă-n meșteșugul ce mi-ai dat*. Este „primul pas” cu care începe urcușul

spre culmile poeziei. În anul următor, 1971 apare, în revista *Argeș*, condusă de Gheorghe Tomozei, piesa **Saltul de panteră** și, tot în acest an, devine membru al *Uniunii Scriitorilor din România*.

Din 1972 până în 1974, este secretar general de redacție la *România liberă*, redactor șef, Octavian Paler pentru ca, între 1974 – 1986, să se ocupe de revista *Magazin*, ca redactor șef adjunct. Mă invită să-l urmez. La capătul culoarului, urcăm trepte spre pod. Acolo e o imensă bibliotecă. Cărțile se lipesc de perete să ne facă loc. Cu o frecvență de 4 ani, – reamintim că primul volum de versuri îi apăruse în 1970 – publică, la Editura *Eminescu*, în 1974, volumul de versuri, **Marival**. Uite cartea! O deschid curios. Citesc Cuvintele: *Cuvintele sunt întâmplări/și întâmplările sunt eu,/catargul fără depărtări/sau valul întâmplat mereu./ Cuvintele sunt febre lungi,/cuvintele-s făpturi fricoase,/tu să te temi numai atunci/când peste fire-s de frumoașe*. Și mai încolo iar citesc. Oprește doar clipa: *Acesta-i pădurea, iubito,/acestea – cuvintele/acesta sunt eu sub amarele stele,/aceștia-s părinții din care venim,/acestea-s păcatele. vinde-le./Oprește doar clipa în care iubim*. Mi-arată **Cuvinte de reazem**, apărută în 1977. Au vorbit elogios despre cartea aceasta Fănuș Băileșteanu, Tia Șerbănescu, Alex Ștefănescu, Cornel Regman, Dan C. Mihăilescu, îmi spune, căutând alte cărți. Deja am primit cartea pe care, evident o deschid să-i sorb cuvintele dintr-o sete curioasă. Puls: *În sângele care trece prin inimă/de șaptezeci și două de ori pe minut/și de o sută patruzeci de ori/când viața o cere./în silabele tâmpelilor arse,/ în toate cele mărturisite/și nemărturisite/sunt eu,/împodobit de erori/ca o livadă de fructe*. Și mai citesc. Ține minte: *La capătul celălalt al lumii/dacă sunt,/ca un ac magnetic,/pe firul nesfârșit al iubirii,/ pasul meu se îndreaptă/spre tine*.

Am în brațe un teanc de cărți. Înțeleg că sunt cadoul pentru mine. Ana mă ajută. Mă-ntreabă dacă-mi place bucătăria mexicană E de fapt, o invitație la cină, de nerefuzat.

În anul 1979, rulează pe ecrane filmul **Ora zero**, realizat de Casa de Filme 4, regia Nicolae Corjos, după scenariul semnat de Coman Șova, care a pornit de la rubrica lui, *Cronica orei zero*, ținută la *România liberă* și la *Flacăra* lui Adrian Păunescu. Cu o distribuție de excepție, filmul este foarte bine primit de critica de specialitate (Ecaterina Oproiu, D.I. Suchianu, ș.am.d.). Tot la Editura *Eminescu*, publică, în anul 1980, volumul **Poeme**, apreciat ca „o apariție editorială remarcabilă, în care forța lirismului constă în marea autenticitate a exprimării” (George Arion). Poetul o caută printre rafturi, o găsește și mi-o dă. Cadou! O deschid, și, dând paginile una după alta, citesc trei poeme:

În întâmpinare: *Pădurea aceasta îmi ajunge,/e atât cât îmi trebuie,/aer este destul,/o să respir cu măsură./ Cuvinte am,/ încă mai am,/o să le aleg pe cele potrivite/ca să-ți ies înainte./ Și de n-o fi prea multă lume,/poate ne vom întâlni*.

Mărul: *Natura-i dornică mereu/să dilate lumea./Nu poți să nu te duci/când strigă ea:/vino!/ Ia-ți mărul tău/dulce, mărul tău/singur,/și-nflorește-l,/și rodește-l./ Firea ta e să rodești*.

Darul lui Dumnezeu: *Dumnezeu, vrând să-mi facă un dar,/a smuls din sternul meu o coastă/și, urându-mi sănătate,/ a făcut-o hotar între mine și singurătate./ Era un balcon, era o*

¹ Coman Șova, *omul și scriitorul*, Florentin Popescu, Editura SemnE, București, 2014.

durere,/o lună mare, umbră, prihană/când am șoptit cântare
coastei mele/și-o oblojesc de-atuncea ca pe-o rană.

Ce-aș mai putea spune despre poezia lui, când atâția mari
critici s-au exprimat în cuvinte elogioase? Mă-nclin și mur-
mur. Foarte frumos! E o poezie fără cusururi!

În 1983, cel de-al cincilea volum de poeme. Iată-l! **Unul
cu altul**. Mi-l pune, cu grijă, deoparte, fiindcă mă vede citind
din Poeme. Îl iau și-l deschid cu aviditate și citesc

Frunze căzătoare: *Tocmai când eram gata-gata să fiu/mai
presus de propria-mi fire,/am întârziat./ Câtiva pomi plantați
într-o seară/s-au uscat creangă cu creangă,/arși de nesomn în
așteptarea mea./Puținele mele cărți scrise/au fost uitate până
și de cei singuri,/care le căutau./ ce fac cu aripile mele acum/
când au devenit frunze căzătoare? Să nu uiți: Și dacă o să ne
mai întâlnim/când eu voi fi aer/și tu ploaie,/sau eu piatră/și tu
pasăre,/dacă o să ne mai întâlnim,/să nu uiți/că ne-am spus
adio,/Dragostea mea.*

În anul 1989, a urmat de-al șaselea volum de poeme,
Căderea fructului, despre care Alex Ștefănescu scrie într-o
cronică din *România literară*: „poeti ca el întrețin interesul
pentru poezie și contribuie la păstrarea unei relații de comu-
nicare firească între autori și cititori“ și, desigur, mi-l dă și pe
acesta. Citesc cu voce tare, ca un actor.

Să poată înmulți fructele.: *Ce să-i mai dau poemului/să
poată înmulți fructele,/să fie sămânță,/punct de sprijin pen-
tru rotund,/să fie invulnerabil/ca miezul pământului,/ca ade-
vărul care așteaptă/răbdător,/mină nedescoperită.*

În anul 1996, apare al șaptelea volum, **Nevoia de alb**, cu o
prefață de Nicolae Balotă din care aflu că: „Mânduind arta lito-
tei, a zicerii concentrate, Coman Șova cunoaște bine limitele
cuvântului și nevoia lui de tăcere. Discreția sa poetică, lipsa
de ostentație lirică țin de o esențială nevoie de alb.“

Ce interesant!, am exclamat eu deodată. Ați pornit la drum
cu un film, **Iubesc pe-al șaptelea**, și v-ați oprit, cumva, pen-
tru un pic de odihnă la **Nevoia de alb**, care este al șaptelea
volum de poeme. O coincidență de cristal. Cred că-l iubiți
cel mai mult, fiindcă-i mai aproape de inima dumneavoastră.
Pe fiecare îl iubesc cu aceeași dragoste, zice! Volumul cu pri-
cina e în mâinile mele. Deschid și citesc cu vădită surprindere,
pentru că e imaginea care mi s-a dezvăluit prima dată când
am intrat în acest loc binecuvântat de poezie: *Pereți tapetați
cu pânză de tort/iarbă peste care au trecut brume/Fereastra/
dă spre centrul lumii/centrul lumii este în schimbare/Suntem
într-un măr desprins de pe ram/Într-un cerc suntem cuprinși/
În palma lui Dumnezeu/Ana. (Ambianță).*

Coborâm scările, poetul înainte, deschizând drumul, eu
îl urmez tăcut. Ana ne cheamă la masă, îmi șoptește. Când
ajungem în sufragerie, în picioare, din dreptul scaunului pe
care urmează să mă așez la masă, încep să recit a doua poe-
zie care mi-a ieșit în cale, cu titlul *Spre acolo*. Surpriză. Se ală-
tură vocea Anei, și recităm împreună, toți trei: *Femeia lan-
sează chemarea/în întreg aerul/ca s-o respiri/Nu se poate să
nu respiri/chemarea ei/care-ți poartă pașii/spre acolo/ Pe tine
te așteaptă/când așteaptă femeia. Și-nă una, la cererea mea.
Îmi iese. Se aprobă. Ana le știe pe de rost.*

În întâmpinare: *Ochii mei pleacă de-a lungul bulevardelor/
prin labirinturile metrouilor/pe scările rulante/să te vadă*

*venind/ Sunt orb aici unde sunt/pe pentru că ochii mei au ple-
cat/păsări străvezii în întâmpinarea ta/să te vadă cu vii/ În tot
orașul te caută/pe pentru a te vedea cum vii./Covoare albastre se
fac/ca să pășești venind.*

Batem din palme pentru reușita recitării în cor, ceea ce-i
face să se-mbrățișeze, de parc-atuncea s-au cunoscut prima
oară, luându-și un rămas bun până la următorul poem.

După cină, am vorbit despre Revista **Bucureștiul literar
și artistic**, fondată împreună cu scriitorul Florentin Popescu,
în octombrie 2010, când a fost prezentat de Radu Cârneli,
Nicolae Georgescu, Ion Andreiță, George Genoiu și Corne-
liu Ostahie, la *Muzeul național al literaturii române*. Am pri-
mit, apoi, și mai multe cadouri scoase din rafturile altei bibli-
otecii aflată la parter: **Iubirea este haina mea de fiecare zi /
Die liebe ist mein alltagskleid**, ediție bilingvă în traducere
Ioanei Crăciun – Fischer, apărută la Editura *Neue litera-
tur* în 2010, volum prezentat de cei doi la *Târgul de carte* de
la Leipzig din același an, luna martie; **101 poeme**, o antolo-
gie apărută la Editura *Biodova*, în 2012; **Paharul cu îngeri**,
apărut în 2013 și, din același an, antologia în ediție bilin-
gvă (română/engleză), intitulată **Frig/Cold**, ambele la Edi-
tura *SemnE*; **Zăpada și ochii lupilor/La nieve y los ojos des
lobos**, o nouă antologie, bilingvă (română/spaniolă), în tra-
ducerea Gabrielei Banu, apărută în 2017, la Editura *Artemis*,
București, cu ilustrații de Joan Panisello Chavarria; o altă
carte, o monografie, apărută la Editura *SemnE*, 2014, cu titlul,
COMAN ȘOVA, omul și scriitorul, de Florentin Popescu,
redactor șef la *Bucureștiul literar și artistic*, prietenul poetului,
și încă o carte, **COMAN ȘOVA, culegere de însemnări**, edi-
tor Gabriela Lungu, un minunat album, editat la Tipo Mol-
dova, 2017, cărți, îndeosebi ultimele două, care m-au inspi-
rat în alcătuirea prezentului demers.

I-am oferit, la rândul meu, cu modestie și cu autograf,
câteva din cărțile mele, romanele *Tiptila și Mahalaua Pre-
cista*, și o carte de poeme *Al nouălea Rai!*

Le-a primit și mi-a mulțumit cu noblețea care-l
caracterizează.

CADOURILE le-am așezat în geanta mea de voiaj, neîn-
căpătoare, nu înainte de a-mi da câteva autografe pe cărțile
domniei sale. Am primit și cartea soției, Ana Diculescu, inti-
tulată **Poeme**, apărută în 1998, la Editura *Eminescu*.

Pe coperta *Poemelor Anei Diculescu*, ajuns acasă, la Pia-
tra Neamț, citesc: *Răvășită, pun în altar neîngăduita și minu-
nata/aventură a ființei întregi Ana./Te simt,/te pierd, vis neter-
minat.../ Și inima dă să cadă ca o lacrimă,/o umbră băntuie
grădina de vară unde/stau împletită cu iedera și frâng furtu-
nie simt,/te pierd, vis neterminat...*

Iată, acesta-i autoportretul Anei, am zis, și gândurile mi-au
zburat în amintire.

Da. Toate astea mi s-au întâmplat în zilele unui august
torid, când în București se topea asfaltul și țipau copacii
și iarba de sete, și-un câine-n curtea pavată lătra de mama
focului, ieșind din poiată, când, dând curs invitației poetului
Coman Șova, am pășit cu smerenie pe Armenească, urcând
treptele catedralei marelui meu prieten, care lucra la încă o
carte de poeme. Semnez cu numele cu care m-a sfătuit să-mi
semnez cărțile: CĂCIULEANU BICĂ NELU

Einstein, Cehov, Faulkner, Carver, Mayilescu și Pink Floyd sau Cronica volumului *Străin într-un loc cândva al meu*, de Dan Tirlea

Ce au în comun *Biblia*, Einstein, Pink Floyd, Cehov, Faulkner, Carver și Mazilescu, la care îi putem adăuga pe Dostoievski și Camus sau pe Poe și Dali? Mai mult ca sigur volumul de stranii și triste, în același timp, versuri, *Străin într-un loc cândva al meu*, al poetului brașovean Dan Tirlea, care reprezintă un debut extrem de interesant în peisajul liric românesc din ultimii ani. Cartea, tipărită în condiții grafice deosebite la Libris Editorial Brașov, în 2019, conține poeme în versuri albe, postmoderne, haiku-uri, poezii în proză, unele poezii ritmate, toate despre marile teme sau motive ale literaturii și filosofiei de ieri, de azi, dintotdeauna: viața, moartea, iubirea, singurătatea, deșertăciunea, Spațiul și Timpul etc., totul scris într-o manieră sumbră, tristă, melancolico-stenahorică, însă, de multe ori, tonul este îndulcit de un surâs șturlubatic în colțul gurii. Chiar primul poem, fără titlu, notat doar cu asteriscuri, de parcă ar trimite la steaua văzută de magi la nașterea Domnului, oferă câte puțin din temele sau motivele lirice menționate mai sus, astfel, eul poetic își duce viața între Poliție și Spitalul de nebuni și are cameră cu vedere, nu în Toscana, ca în romanul lui E.M. Forster, ci la o... dubă sau la dube, „în vaza gravidă/ cu desen de cărămizi“. În orice direcție s-ar deplasa, poetul ar da nas în nas cu... moartea, cu care are și un mai vechi diferend: „este multă moarte/ și eu acolo, cu tanti,/ am o răfuială mai veche“.

Dintotdeauna timpul a fost un subiect important al filosofiei, artei, științei și, desigur, poeziei și există multe divergențe în legătură cu însemnătatea lui, și, din acest motiv este dificil de oferit o definiție a timpului care să nu ducă la controverse. Multe domenii folosesc o definiție operativă în care unitățile timpului sunt definite, astfel, academicienii au o opinie diferită în ceea ce privește posibilitatea timpului de a fi măsurat sau încadrat într-un sistem de măsurare. Dicționarul *Oxford*, for example, definește timpul ca fiind „procesul indefinit și continuu al existenței evenimentelor în trecut, prezent și viitor, privit ca o unitate“. O altă definiție de dicționar standard este: „Un continuum nonspațial linear în care evenimentele apar într-o ordine aparent ireversibilă“. Trecând la filosofi și poeți, Martin Heidegger spunea, în cartea sa *Timpul imaginii lumii*, că omul va trebui să ajungă la Cunoaștere, adică păstrarea în adevărul său a acelui incalculabil, ce îi este accesibilă omului numai prin „întrebările și formele

creatoare ale unei reflecții autentice“, cunoaștere ce transferă omul viitorului în acel „spațiu intermediar“, în care el aparține ființei și totuși „rămâne în ființare“ un străin, pe scurt, timp, spațiu și ființă, toate la un loc, la autorul legendarei cărți *Sein und Zeit*. Preromanticului poet german Hölderlin, unul din preferații lui Heidegger, dar nu cel din *Moartea lui Empedocle*, despre care poetul amintește în „Jurnalul absenței“, ci din poemul său „Către germani“, în care se face vorbire despre Timp (*Strâns mărghit este timpul vieții noastre*) și sufletul care se zbate „de dor cuprins“, acest fapt îi era binecunoscut.

Revenind la Dan Tirlea, acesta își contemplă, nu numai Timpul, ci și Viața, care-i trece, cu tot felul de nenorociri și deziluzii, nemiapucând nici să-și aprindă nici măcar o lumânare rece în bezna mistuindă și în vidul infinit care ne apasă și care ne înconjoară terifiant, în cea beznă strânsă-n el, unde apune în tăcere gândul primordial care piere și el. Poetul mai observă melancolico-stenahoric cum viața care-i trece nemiloasă prin fața ochilor și sufletului, nu mai are Timp nici măcar să-l binecuvânteze pe Dumnezeu, pe Profet sau pe Sfânt, eul poetic neavând niciodată timp și vreme pentru el. Totodată, autorul brașovean opinează că timpul său prezent, pentru ceilalți, pentru semenii și frații lui cititorii este „spațiu infinit“, iar spațiul ce li se deschide acestora în față, reprezintă „timp revolut“. De fapt, spre finalul unui alt poem fără titlu, între cele două entități situate la două capete de lume, se află „un vid infinit, vid cu semne de țicneală“, care denotă și solitudinea și alienarea în care este situat omul de azi, și nu numai. Chiar și poemul *Păream străini într-un loc cândva al meu*, conține o componentă referitoare la timp, mai precis aluzia la călătoria în timp, astfel, eul poetic se reîntoarce acasă după mulți ani și totul i se pare, evident, străin, fiind de nerecunoscut, trecând printre oameni sau pe lângă ei de parcă ar fi călătorit în timp, una din idei fiind aceea că viața trece „repetitiv“ prin spatele oamenilor. Tot despre timp este vorba și în poezia „De la Einstein cetire“ (purtând motto-ul „Yin este Timpul: este principiul feminin, iar Yang este Spațiul: este principiul masculin“) prin adăugarea elementului luminii, autorul pornind de la formula savantului germano-american „la viteza luminii, spațiul se contractă și Timpul se dilată (notă de subsol: sunt aspecte care se pun în evidență la viteze apropiate de viteza luminii“) și,

în plus, se observă că la mișcări cu asemenea viteză are loc „o trecere a unuia în celălalt”. Enervat la culmi interplanetare, poetul exclamă: „*Bă, tataie/ cu alte cuvinte,/ ăsta cam e futai la curu' gol/ pe față!/ multiplicat la infinit egal/ orgie intergalactică*”.

Nu numai spațiul și timpul sunt obsedante în cartea lui Tirlea, ci și stelele, cerul, meteorii, hăul și altele, mai ales în poemul-aluzie la Pink Floyd, mai precis la David Gilmour, unul din liderii acestei emblematică formații britanice de rock psihedelico-progresiv, „De la Dave Gilmour cetire”, cu subtitul „Red Sky at Night”, care este o melodie instrumentală de pe cel de-al treilea album solo și primul după 22 de ani al lui Gilmour *On an Island*, lansat în Anglia pe 6 martie 2006, când muzicianul împlinea 60 de ani. Poemul lui Dan Tirlea este despre cum vroia eul poetic să vadă o ploaie de stele, despre cum a lăsat în depărtare o lume cu care nu se va mai întâlni și despre cum se va întoarce într-un loc unde va îngenuchea și va vedea meteorii, așteptând un semn din partea acestora. Poezia este, printre altele, și despre uriașa singurătate care ne paște și ne înconjoară.

Volumul cuprinde și aspecte de „ars poetica”, de Poezie adevărată, de „misia” poetului în lume și în viață, de idealurile poeziei și creatorului ei, astfel, în poemul intitulat chiar „Poezia”, autorul, după ce constată mai mult sau mai puțin surprinzător că nu se poate trăi din această

creație literară sau modalitate artistică, admite, poate idealist, că poetul nu poate viețui fără Poezie și că doar pe ea „o are” în această lume crudă și haină, poezia venind „ca un copil” și își depune „capul în poala poetului” ca un inorog care își așează împlânzit capul în poala unei fecioare. Poezia este în același timp alinare în fața tuturor suferințelor, bcurie, îmbrățișare, alungarea neliniștilor și anxietăților și, într-un final, ea se va fi poposit în preajma poetului și „i se va introduce în suflet”, din fericire, nu în mod abuziv.

În fine, alte două poezii din *Străin într-un loc cândva al meu*, un volum care conține și poeme cu aluzii creștine, ca să nu spunem creații lirice creștine, una fără titlu, cealaltă intitulată „Poetul” se focalizează pe ideea de artist ori poet văzut ca un fel de vagabond „vehiculând printre stele cu pumnii în buzunare” (ca să parafrazăm filmul italianului Marco Bellocchio), care fluieră în „hăuri fără fund” și care descrie în „neanturi dansante” niște linii aprinse ale căderii”. În cealaltă creație lirică, poetul este asemănat cu însuși Isus Hristos, într-o superbă imagine vizualo-poematică în care stă cu mâinile larg desfăcute „chistic”, nu-i așa, iar pe mâinile, umerii și pe capul lui se află niște păsări care „se înroșesc brusc” și dispar la fel de neașteptat. *Străin într-un loc cândva al meu* este un volum eclectic, bine scris, care obnubilează dureri profunde.

Alexandru ZOTTA

(Auto)portret la ceas aniversar

Poate că apropierea împlinirii vârstei septuagenare să fi constituit motivul titlului ales pentru ultimul volum publicat de Ioan Nistor (**Aproape**, Școala Ardeleană, 2018). Adverbul de proximitate poate primi însă, prin contextualizare, sensuri destul de numeroase convergente în semnificații dintre cele mai bogate și mai substanțiale. În „textualizarea” poetică, potențialul semantic al cuvântului primește concretizări multiple. La prima vedere volumul apare eterogen: spațial în primul rând, cuprinde întâmplări sau amintirile lor consumate în arealul de origine, cu care creația de până acum a poetului ne-a obișnuit, cărora le adaugă și câteva locuri mai îndepărtate precum cel al Italiei meridionale și al Eladei; temporal, întâmplările și semnele lor hypomnetice se distribuie pe un interval cuprinzător, de la memoria inocenței infantile și adolescentine până la confruntările tensionate ale actualității. Din perspectiva procesului de creație diversitatea cuprinde și unele poezii proiectate și începute cu ani în urmă, dar definitivitate cu puțin înaintea publicării. Nici ordinea dispunerii lor în volum nu contrazice impresia de eterogenitate. Poate că acum poetul simte că „**Se face târziu**” (titlul sugestiv al unui poem substanțial) și

se grăbește să încredințeze memoriei întâmplări revelatoare de valori de sensibilitate și de înțelepciune adunate de-a lungul unor vremuri, inclusiv dintre cele apropiate, nu întotdeauna prielnice chemărilor vieții.

Volumul își găsește însă unitatea tocmai în proximitatea acestor semne și urme înfăptuite și întreținute prin serviciile memoriei și prin intensitatea trăirilor, care suspendă distanțe și suplinește absențe.

Cum ne-a obișnuit din scrierile anterioare Ioan Nistor aduce în proximitate în primul rând lumea Țării Oașului, cu care întreține o relație întemeiată pe condiția organicității, afirmată și promovată în ciuda asaltului tumultuos al îndrăznelilor postmoderniste. Hypomnetice, semnele acestui spațiu au devenit motive literare bine cunoscute în lirica autorului; reluarea lor dezvăluie însă sensuri și întregesc semnificații noi, consecință a performării ideatice și expresive neîntrerupte pe care poetul o practică.

Motiv prezent în lirica sa de la începuturi, iarba primește atribute de cea mai înaltă treaptă ontică. Deși contemplat în momentul sfârșitului firul de iarba uscată deține valori și funcții animiste resuscitate din arhaicitatea locală, ridicate până la altitudine sacrală: „*tu știi că ești năzuință*”

veșnică / tu știi că ești viața care din proprie memorie renaște / că ai fost aspirație binecuvântată de sandala lui Isus,“ ori ajunge să însemne „palma grijulie a lui Dumnezeu care / îi păzește pe cei ce așteaptă / în cimitirul părăsit.“ (**Un fir de iarbă**).

Prin verticalitatea și prin eternitatea ei ciclică, iarba întreține legătura pământului cu cerul, înscriindu-se între elementele primordiale ale universului, asemenea strigătului, „cel mai pur limbaj“, unic și universal în arhaicitatea sa, „fir alb“ care „a cusut laolaltă toate limbile“. Ca limbaj primordial este „singura flacără fără cenușă / cuvânt îndată auzit de Dumnezeu.“ (**Iarba cerului**).

Temei al vieții, organicitatea are manifestare eshatologică orientând ființa spre altitudinea divinității. Ca în gândirea blagiană unde transcendentul coboară, poetul identifică locul întâlnirii cu divinitatea: „unde sfârșește puterea de a mai urca / acolo se apleacă / urechea lui Dumnezeu“ (**Transfuzie**), afirmă autorul printr-o formulare de concentrație aforistică. Orientarea ascendentă a ființei este conferită acesteia de instanța supremă a sacralității, care „pe om nu l-a lăsat să stea învelit cu iarbă / și l-a chemat să urce la cer / toată moartea“ (**Veșnicie**). Simbol al continuității și purității vieții, iarba devine și un revelator universal al sacrificiilor ființei inocente: „Iarba era verde, laptele era alb / Dar de unde acest roșu năvalnic pe eșafod?“ (**Iarba era imaculată...**)

Aceeași performare a unui motiv frecvent abordat anterior se produce și în exemplul copacului. Contrar percepției generale defavorabile, crengile uscate mai au un rost și destul de important; doar ele mai „poartă vântățile fulgerelor“ prin care depun mărturie despre intensitatea trăirilor consumate și tot ele redau ființelor vulnerabile bucuriile vieții: „porumbeii aleg crengile uscate după ploaie să-și pieptene penele“, motive pentru care „un copac trebuie luat așa cum e / cu toate ale lui / fără ură și părtinire“. (**Crengile uscate**). Îndemnând la o atitudine „sine ira et studio“ versurile transferă lumii vegetale, pe baza organicității comune, principii și aspirații constituite în experiența omenească. Prin reciprocitatea intrinsecă elementele naturii dețin caracteristici și trăiri psihologice dintre cele mai dramatice, izvorâte din convingerea că „pomii sunt ca oamenii: femei și bărbați, (...) că singurătatea îi poate usca până la sinucidere“. În consecința finalităților constructive ale vieții – „Să zidești o casă, să faci copii, să plantezi un copac“ – poetul ajunge și la nevoia umanizării lumii organice, adică „să plantăm doi: Adam și Eva ai pomilor“ (**Singurătatea pomilor**).

Există o reciprocitate și între spațiul natal și eul liric, întreținută cu energie deosebită din ambele părți. Casa, produs al artificialului, „a spulberat-o vântul“, dar pământul unde aceasta a fost cândva a rămas și înlănțuit cu putere ființa poetului prin „spinii tari și înnegriți ca niște gheare“, în timp ce un rug care îl „ține în strânsoare“, vrea „să vadă dacă va curge în țărână / un fir subțire de sânge“. (Înlănțuit).

Generator de energii vitale spațiul de origine verifică totodată capacitatea jertfei omenești și puterea acesteia.

În același temei al organicității și elementele tradițional înzestrate cu puteri malefice susțin reciprocitatea relațiilor. Cucuta otrăvitoare, care poate nimici chiar și moartea, nu reușește să înăbușe „nucul pe care tata bătrân l-a plantat fericit / că s-a întors viu din războiul împăratului“ și care „creștea tot mai înalt, (...) a rămas verde și s-a mutat în sufletul nostru / al nepoților“ (**Strategie**), asigurând și prin acest transfer de semnificație continuitatea valorilor dobândite pe parcursul vieții.

Dintre valorile aceluiași areal poetul aduce în proximitatea momentului eșantioane de solidaritate omenească și de înțelepciune a senectuții. Mama Ana, a cărei amintire o cântă clopotele din cimitir și a cărei intervenție salvatoare tânărul ajuns victimă „danțului mătrăgunii“ o invocă, întrebând „unde ești mamă să-mi pui pe frunte o ștergură udă“ (**Poem de dragoste**), transmite copiilor și povăța înțelegerii omului care vorbește singur, că „poate i-i sufletul amar“ (**Suflet amar**).

Relația cu lumea organică se proiectează și asupra celei anorganice în virtutea umanizării întregului orizont existențial. Masa la care a scris și căreia i s-a destăinuit „ca de la suflet la suflet“ a ajuns să ardă pe foc și chiar dacă „purificarea prin foc nu îngăduie lacrimi“, iar „plânsul nu i se mai aude“, (**O masă veche**), întristarea reținută a poetului amintește de vechea expresie vergiliană: „sunt lacrimae rerum“.

De altfel poetul nu refuză lacrimile, chiar dacă acestea se cuprind discret „în parantezele ochilor“ și nici nu-și ascunde plânsul când simte că „se apropie ceasul“ și când „ai văzut semne (...) din „limba de dincolo“ (**Cod**); dimpotrivă, tăinuirea lor ar însemna o greșeală.

Și fără a constitui un bilanț cuprinzător reiterarea unor momente revoluate nu se reduce doar la provocările semnelor. Din universul liric al poetului nu lipsesc trăirile erotice pe deplin îndreptățite într-o lume care se cuprinde integral în organicitate și care redau momente pe care le evocă în imagini pline de grație. Din arealul originar preia motivul folcloric al „dansului mătrăgunii“, care-i prilejuiește dezvăluirea ispititoare a fecioarelor devenite adevărate „bacchante ale nordului“. Farmecul acestor dezvăluiri pasionale mai trimite și în actualitatea discursului liric săgeți aruncate „din arcuri de miere“ (**Năluciri**). Prelucrarea motivului rămâne încă livrescă, dar poezia erotică dobândește autenticitate când memoria aduce în proximitatea momentului evocator aspecte din experiența personală. Emoționantă este evocarea unei idile incipiente, adolescente desfășurată în ambianța vieții școlare: „Îți sărutam cu ochii bretonul, caietul, subsioara / când se-ntorcea spre tablă profesoara //și doamne câte îmi treceau prin gând / când mă prindeai de mână tremurând.“ Distihurile rimate sugerează reciprocitatea trăirilor dincolo de neîmplinirea lor care contează mai puțin; mult mai mult exprimă amintirea ei cuprinsă, hypomnetic, într-un semn recunoscut: „banca unde-ai stat mai e și-acum / sub niște tei de-aromă

și de fum“ (**Haya**). Numai că și semnele au soarta lor: „pe unde călca Eriana purtând tava cu mirodenii / cresc plante răutăcioase și indiferente pe care / le cunoaște doar timpul străin“. În amintirea poetului însă „zâmbetul ei e prezent ca un cântec / și tot ca un cântec sunt și întrebările ei din memorie.“ (**Timp**).

Încrederea poetului în facultatea memoriei este puternică, mai ales când este potențată de dorință sau când este împărtășită de o comunitate. Ea se opune curgerii timpului revenind periodic odată cu purtătorii ei, deoarece „poți să-ntorci timpul răsucind ușor / un fir dintr-al memoriei fuior“ și să descoperi că „lumina va fi tot ca la-nceput / toate rămân, nimic nu s-a pierdut“. (**Nimic nu s-a pierdut**)

Dincolo de aceste momente refăcute din amintiri, ce ilustrează convingător că poetul energiilor oșenești dă curs cu remarcabilă grație și unor momente de gingășie și de inocență, erosul este redat și la momente de maturitate, dezvăluindu-și funcția vitală și natura organică. Femeia tânără, plasată în structura organică a ființei tocmai în locul inimii, „nu are altceva nimic de făcut / decât să-și caute fără încetare / sora geamănă / din lume“ (**Fără inimă**). Mai mult, feminitatea rânduiește viața de cuplu conferindu-i coerență, unitate, sens: „dacă tu ai pleca din filele memoriei mele / te întreb: / Ce le-ar lega împreună în același album? // și dacă nu te-ai afla în timpul meu / ce-ar mai putea umple golul ce s-ar căsca / precum o prăpastie?“ (**Lupta cu hăul**). De descendență stănesciană structura interogativă a versurilor invită la o meditație mai îndelungată și mai profundă asupra rosturilor feminității. Între acestea poetul nu uită pe cel de purtătoare a frumuseții, pe care-l descoperă la locul desăvârșirii acesteia, în spațiul antichității grecești, în Elada, acolo unde contemplând statuia lui Venus „am înțeles că mâinile pot fi retezate, dar frumusețea / rămâne.“ (În Ellada) Și în același spațiu, unde își intersectează pașii cu ai lui Aristotel, reușește să înțeleagă „că există clipe când timpul se suspendă / iar distanțele se anulează.“ (**Măslinile erau verzi**). Poetic aceasta se întâmplă tocmai prin intensitatea trăirii, dimensiune prin care Nistor apropie lumea oșenească folclorică și arhaică de antichitatea greco-latină.

Nu lipsesc din cuprinsul volumului și câteva poezii de atitudine civică, din care rețin mai întâi **Un colac de sârmă ghimpată**, care arată altfel decât cel de salvare, decât cel aruncat peste groapă, sau cel din coada câinilor, dar care „se rostogolește printre oameni“ și „nimeni nu știe / de care parte va ajunge.“

Prilejul aniversativ admite, poate că și reclamă, și o anumită insistență asupra rosturilor poeziei. Volumul cuprinde chiar și o **Artă poetică**, reprezentativă pentru momentul devenirii septuagenare, transpusă în invocarea celor „șapte poduri“ dintre care „doar unul e solid,“ și a celor „șapte ape“ în care „blestemul nu se spală“, expresii ale experienței dobândite pe parcursul vieții și al creației și împărtășită cu timiditatea modestiei. Poezia are și o valoare testamentară, cuprinzând îndemnuri și învățături cu valoare etică

și existențială: „ai grijă de răsăd“, „nu bea din apa ce nu îți se cuvine / și nici n-o tulbura când crezi că-ți aparține“. Și „flacăra iubirii / când untdelemnul-ți seacă sortită-i năruirii“ spune poetul ajuns la vârsta sapiențială când, revenind la condiția organicității lumii și vieții recurge la virtuțile acesteia: „dintr-o creangă bună, ... la soroc / nu va ieși un vierme, va crește un boboc“ (**Arta poetică**), dar și la structura în distihuri, corespunzătoare limbajului paremiologic al proverbelor populare. Exprimată cu o modestie opusă orgoliilor, mai puțin vinovate de marile nenorociri ale lumii, autorul se menține în condiția creatorului anonim: „neînsemnatul, mai adună grăunțe / pentru porumbelul trimis pe vârful muntelui“ (**Tot mai Neînsemnat...**).

Ideea testamentară se complinesc cu „lecturi biblice“, scurte rugăciuni în care cere Divinității permisiunea de a-și împlini misiunea asumată. Cu această îngăduință și cu îndreptățirea acordată de valorile spațiului de origine, care-și cer expresia și perpetuarea, poetul are încredere în misiunea sa și în rostul poeziei care „rar de tot se lasă prinsă între file de carte“, dar care purifică „precum stropii litaniei spală de pământ / sufletul“ (**Poezia din cutia poștală**). Contrar instituirii unei lumi artificiale, ale cărei erori și orori poetul le identifică și le înfierează, în care și poezia ca „o pasăre... rotind chemări“ pare sortită pieirii, poetul își încheie volumul cu convingerea că poezia va rămâne **Pasărea care nu piere pe limba ei**.

Conștient de valoarea și rostul poeziei și de misiunea ce-i revine, poetul declară într-o creație emblematică:

„Vă las castelul vouă, eu rămân cu drumul
acolo vin fantome, se iscă vântul, fumul
din lacrimi, din sudoare drumul păstrează sarea
din toate câte fost-au rămâne-mbrățișarea

mă văd sorbind cu sete lucindele cărări
ci nu am dat răspunsuri, mi-am pus doar întrebări
mă văd și mă tot satur cu fructul astringent
din plus valoarea lumii nu iau nici un procent
doar caut și scriu semne la margine de mare
uimit cum timpul arde-ntr-o albă lumânare
iar ochii cei struniți să vadă prea departe
tresar când roua sărută o pagină de carte

un curcubeu sui-va din ea peste pustiu
și va-ncolți în suflet un mic grăunte viu
este – o știu – canonul și darul de la zei
n-a fost clipa frumoasă, cât amintirea ei“
(**Eu rămân cu drumul...**)

Extinderea prudentă a universului liric, complinirea semnificațiilor motivelor anterior asumate și aprofundarea lor prin confruntarea cu experiența cognitivă și existențială alcătuiesc drumul pe care Ioan Nistor își performează creația poetică, ajunsă acum la pertinente accente sapiențiale, cu relief viguros în portretul poetului la moment septuagenar.

Cinema

Raluca FARAON

O lume, nebună, nebună, nebună, joaca de-a măcelul și alte delicii postmoderne în filmele Fraților Coen

Sunt Frații Coen¹ regizori-actor (numiți, adesea, o pacoste artistică), în accepțiunea elitistă a sintagmei? Întrebare riscantă pentru un început de eseu de film, nu atât retorică, de dorit, însă, să genereze un traseu reflexiv, nu neapărat explicativ. Este clar că nu sunt regizori comerciali, în accepțiunea trivială, cu toate că, în mod benefic pentru ei, în majoritatea cazurilor, au avut încasări mai mari decât costurile de producție, chiar și la un *remake* care nu s-a ridicat la înălțimea stilului lor, precum *Ladykillers*. Orice film de Frații Coen este un câștig pentru arta cinematografică, singurul reproș care li se poate aduce ar fi nu dacă este film de artă, ci dacă se ridică la standardul artistic pe care ei înșiși l-au impus. Din acest punct de vedere, nicio peliculă nu este ratată. Se poate spune doar că, în comparație cu filmele de la începutul carierei, în ultimii ani, cel puțin pe liniile directoare pe care le-au trasat (comedia neagră/ filmul neo-noir, filmul cu prostănaci, satira/ critica și referințele cultural-cinematografice subtile), se observă o diminuare a forței creative și un demers autoreferențial care nu mai are suflul filmelor care i-au consacrat. *Hail, Caesar!* reia anumite obsesii pe care le regăsim în *Barton*

Fink, dar este, incomparabil, mult mai puțin impresionant; *Burn after reading* face ca personajul tembel care intră în belele să provoace oarecum îngăduință, fără să mai aducă satisfacția imensă de a recunoaște satira subtilă pe care o insinuau în *The Big Lebowski*, *Raising Arizona*, *The Hudsucker Proxy*. *The Ballad of Buster Scruggs* păcătuiește prin lungime și pare o încercare de a repeta lovitura pe care au dat-o cu *No Country for Old Men*.

Sunt ceea ce se cheamă *autor*, întâi de toate, pentru că au un stil inconfundabil pe care nu l-au creat, în timp, ci l-au propus chiar de la debut și din primele filme (nesprijinite de marile case de producții, ridicând, astfel, la un nivel superior, ceea ce este cunoscut drept *film independent*). Acest stil inconfundabil se datorează mai ales muncii în echipă, având în vedere că au un control total asupra filmului: pe ecran e trecut Joel ca regizor și Ethan ca producător (în general), ambii semnează scenariul, iar montajul le aparține sub pseudonimul *Roderick Jaynes*. Muzica se află sub bagheta lui Carter Burwell (care a debutat chiar în *Blood Simple*, primul film al Fraților Coen), cu excepția lui *O, Brother, Where Art Thou?*, unde este trecut pe generic doar cu muzica adițională. Imaginea, începând cu *Barton Fink* și până la *Hail, Caesar!*, fără *Inside Llewyn Davis*, este semnată de Roger Deakins. Actorii care joacă într-un film de Frații Coen, chiar vedetă să fie (George Clooney, Brad Pitt, spre exemplu), devin parte dintr-o familie stilistică de personaje. Se topește în povestea, dar, mai

¹ 29 noiembrie 1954: se naște Joel; 21 septembrie 1957: se naște Ethan; din Minnesota; trăiesc la New York; în 1981, Joel este asistent de montaj la filmul lui Sam Raimi, *The Evil Dead*; în 1991, câștigă *Palme d'Or* și două alte premii importante (regie și actor principal) la Cannes, cu *Barton Fink*; în 1996, câștigă *Oscar* pentru cel mai bun scenariu original cu *Fargo*; în 2007, iau trei premii *Oscar* pentru *No Country for Old Men*.

ales, în limbajul unic, create de trăsniții aceștia seducători. Ai senzația că actorii au devenit realmente personaje, într-o osmoză bizară cu decorul și muzica. Doar Gabriel Byrne, în *Miller's Crossing*, nu se dezbară de felul său de a juca, dar, în general, recunoști un film de Frații Coen pentru impresia organică de *făptură de celuloid*, s-ar putea spune, parafrasând celebra sintagmă a lui Roland Barthes, „ființă de hârtie”, atribuită unui personaj literar. Verosimilitatea este trucată. De multe ori, personajele par fanteze pentru că nu seamănă cu lumea reală, chiar și în filme mai serioase, ca *A Serious Man* – dar însuși titlul ar putea genera suspiciuni. Senzația de organism viu, în care personajele viețuiesc și discută cu o familiaritate buimăcitoare, este neștirbită însă, cu toate că replicile produc asupra noastră, a spectatorilor, o surpriză continuă, ca în fața unui limbaj cu totul nou (precum în piesele de teatru ale lui Ionesco). Imaginea este cutremurătoare, ca o pictură de adâncime. Peisajele sunt atât de stilizate încât devin personaje. Imaginea de început din *Ladykillers* e tulburătoare, memorabilă, salvează filmul, ca să spunem așa. În *No Country for Old Men*, peisajul are forța unui *fatum*, ca în tragedia antică. Atenția la detalii e manierism: în *Fargo*, numele Grimsrud conține substantivul *grim*/ macabru, așa cum e blondul taciturn, iar Showalter conține *show*/ spectacol, așa cum e personajul, definit de toți martorii ca fiind „funny little man”. Senzația de timp ieșit din timp, în ciuda unor reconstituiri fidele ale perioadei istorice evocate (și sunt exemplari în privința aceasta) – dimpreună cu inexactități asumate legate de vestimentație, obiecte sau obiceiuri – e un alt semn stilistic al lor. Alte recurențe: exuberanța dialogurilor, ironia, absurdul unor situații sau replici, prostănacii priviți cu duioșie și umorul unic – sec sau mucalit. Comentatorul din *off* nu are seriozitatea unuia din filmele de gen. În *The Hudsucker Proxy*, sunt doi chiar, care, dincolo de platitudinile pe care le spun cu seriozitate, se mai și iau la ceartă din cauza intențiilor personajului feminin. În *The Big Lebowski*, vocea din *off*, care satirizează prezentările eroilor americani, devine, în mod inedit, un personaj (Străinul) care vorbește cu Dude, fără a avea niciun rol în cursul evenimentelor. Poate cel mai important, regizorii desfid mereu tipul de mimesis verosimil, previzibil pentru un spectator obișnuit, mimesis neconform viziunii lor cinematografice, viziune care presupune, în primul rând, joacă savantă cu publicul și, în al doilea rând, critica subtilă a oricărui canon previzibil de recepție. Violența este exacerbată voit pentru a stârni râsul, infrafracțiunea este mereu scăpată de sub control, într-un vertij amețitor al situațiilor și replicilor care sucombă, invariabil, în neant. Niciun film (fie grav, fie comic) nu aduce nicio soluție convenabilă din punct de vedere rațional. În comedii, finalul pare un incipit, în mod glorios reluat, iar în drame și comedii negre, soluțiile provizorii

(cum ar fi prinderea criminalilor sau moartea lor accidentală) nu fac decât să genereze o spaimă și mai mare: răul nu poate fi explicat, anulat, binele e relativizat, practic, pus în umbră. De aceea, poate, hazardul devine un laitmotiv: în comedii, este generator de reacții în lanț, dinamice, iar în comedii negre sau în thrillerul noir, devine, simbolic, un echivalent al haosului, al stihurilor vieții instinctuale. În tot cazul, este absurd să încerci să îl ții sub control; poate de aceea, filmele lor nu au niciodată pretenția de a mima verosimilul.

În altă ordine de idei, realizează *cinema de autor* pentru că au continuitate². Stilistică, după cum s-a evidențiat mai sus. Dar continuitatea este dată, în principal, de viziunea unitară și coerentă, având în vedere că (doar cu puține excepții – *No Country for Old Men*, scenariu adaptat, *Ladykillers* și *True Grit*, remake) regizorii sunt și creatori de scenariu original. Această viziune implică satira moravurilor, a clișeelelor de limbaj dintr-o anumită perioadă istorică, a unor repere din viața de altădată a Hollywoodului, dar și critica defectelor umane sau a unor derapaje ideologice/ sociale. De consemnat este faptul că tușele critice sunt subtile, camuflerate mai mult în ironie și umor. Nu vom întâlni niciodată la Frații Coen o amendare radicală a unor defecte, ci, prin intermediul mistificărilor de tot felul (chiar al automistificării), ei prezintă omul drept un produs al ficțiunii de tip parabolă sau povestioară cu tâlc, prin care este pusă sub semnul întrebării legitimitatea de a aborda grav și definitiv marile dileme ale existenței. Sunt precauți până și cu satira în zona sacrului. E adevărat, strecoară mici ironii cu privire la morga unor prelați (catolici, ortodocși, evrei etc.) care par că dețin – în numele religiei pe care o slujesc – adevărul suprem (*Hail, Caesar!* sau *A Serious Man*). Pentru că nu vor să ofere soluții, adevăruri definitive și ironizează orice încercare tendențioasă de a „dezvălui sensul ascuns” în artă/ viață, e drept, nici nu pun în mod radical în chestiune teme grave. Cu toate acestea, parcursul interogativ pe care îl creează (și este vizată

² **Trăsături generale ale stilului Coen:** se inspiră din Preston Sturges și Frank Capra, dar adaugă subtext sumbru și violent; contaminarea genurilor clasice ale Hollywoodului: thriller noir, comedie-farsă, film cu gangsteri sau cu răpiri/ evadați, într-un stil extravagant, modern, seducător; multe personaje principale au un deficit de inteligență și intră în tot felul de încurături, unele frizând absurdul/ înclinație spre roluri grotești; frecvent, utilizează comentarii ironice din *off*; violență explicită, folosită ca să stârnească zâmbete; dialoguri buimăcitoare, umor sec, ironie; pastişe subtile/ parodii; autoreferențialitatea; peisajele sunt semnificative, un semn stilistic; începând cu *Raising Arizona* și până la *No Country for Old Men*, o semnătură mai puțin obișnuită a regizorilor o constituie folosirea unui stilist (J. Todd Anderson) în rol episodic sau în apariții fulgurante (cum ar fi victima din câmp în *Fargo*), așa cum Hitchcock obișnuia să apară câteva secunde în filmele sale, iar, pentru fanii înrăiți, reprezintă un adevărat deliciu să descopere această apariție; actori-fetiș (Frances McDormand – opt filme; Steve Buscemi și John Goodman – șase; Jon Polito – cinci; John Turturro, George Clooney, Bruce Campbell – patru; Holly Hunter – trei etc.).

umanitatea, cu toate ale ei: aspectul social, intercultural, cultural și spiritual – nu neapărat religios) este profund.

Continuitatea este asigurată și de tiparul filmelor lor, o marcă inconfundabilă. Putem vorbi de **comedia cu protagoniști prostănaci** (fie suferind de imbecilitate, dar cu un noroc strigător la cer – *The Hudsucker Proxy* –, fie cu minte înceată, dar cu ambiții mari – *Burn after reading/ Raising Arisona* –, fie indivizi în afara societății, dar cu mare șarm: „oblomovicul“ Dude din *The Big Lebowski* sau „odiseicul“ Everett din *O, Brother, Where Art Thou?*). Apoi, **comedia neagră**, în care se amestecă, ingenios, diverse specii cinematografice, remarcabile fiind elementele postmoderne precum aluzia culturală, pastișa, parodia, intertextualitatea: *Miller's Crossing, Barton Fink, Fargo, The Ladykillers* etc. Nu e de neglijat nici **thrillerul noir** (cu sau fără elemente comice), care are, mai tot timpul, un cinism adiacent: *Blood Simple, The Man Who Wasn't There, No Country for Old Men, True Grit, The Ballad of Buster Scruggs*. *A Serious Man* este un film atipic, prin reconstituirea unei perioade istorice precise, vizată fiind comunitatea evreiască, iar *Inside Llewyn Davis* este despre viața unui muzician. Ernesto Sábato spunea că un roman, fără încărcătură poetică, ar fi o simplă consemnare naturalistă sau psihologică. Se poate spune, în aceeași direcție de interpretare, că filmele Fraților Coen au un substrat poetic/ simbolic/ filosofic în orice registru ar fi (grav, comico-satiric sau de nișă). Și dintre toate, *Barton Fink, The Man Who Wasn't There, A Serious Man* se disting prin poezia imaginii care dezvăluie o meditație filosofică despre artă sau om/ viață. În *The Big Lebowski*, Los Angeles e ca un poem citadin, așa cum e prezentat New York în filmele lui Woody Allen.

În cele din urmă, filmul de autor presupune, în ceea ce îi privește, apartenența la postmodernism. Aluzia culturală sau pastișa, parodia și referințele cinematografice (ce țin de intertextualitate) sunt evidente. Preston Sturges și Frank Capra sunt regizorii care i-au influențat în mod vădit, mai ales în comedii demente (*screwball comedies*), cu situații scăpate de sub control și replici aiuritoare. Un cinefil atent recunoaște însă, aproape cu o satisfacție vinovată, referințe discrete în toate filmele lor. Ochelarii de soare ai polițistului în *O, Brother, Where Art Thou?* aduc aminte de cei ai gardianului-șef din *Cool Hand Luke*. În același film, goana nebună a lui George Nelson e aluzie la *Bonnie & Clyde*. În *The Man Who Wasn't There*, sunt trimiteri la *Lolita* sau *The Postman Always Rings Twice*. În *Barton Fink*, recunoaștem o scenă din *The Shining*. Exemplele sunt nenumărate. *The Big Lebowski* e un scenariu pe diagonală al lui *The Big Sleep*, iar Dude – un Marlowe lipsit de vitalitate. Lumea prezentată de Frații Coen nu e trecută prin oglinda realității recognoscibile (cotidianul imediat), ci prin cea savantă – a filmului clasic, în cazul lor. Adică, cel de-al treilea tip de mimesis de care vorbește Paul Ricoeur în

Temps et récit. Multe genuri sunt fie omagiate, fie parodiate, prin asta, reușind să devină extrem de originali, datorită perspectivei proaspete asupra unor tipare clasice hollywoodiene: filmul cu gangsteri, cu evadați, comedia romantică, comedia neagră, thrillerul noir. Sunt evocate muzicalul (în *The Hudsucker Proxy* e o scenă care trimite la *Singing in the Rain*) și filmele de speculație freudiană, în special prin visul erotic transformat în coșmar din *The Big Lebowski* (vezi visul din *Spellbound*, de Hitchcock, al personajului jucat de Gregory Peck, cu grafica animată, semnată de Dali). Autoreferențialitatea este o trăsătură postmodernă. Câteva exemple: personajul tăcut, grav, introvertit, care fumează nonstop (*Blood Simple, Fargo, The Man Who Wasn't There, Ladykillers*); obsesia de a-și unge părul cu pomadă (*Raising Arisona, O, Brother, Where Art Thou?*); în *Fargo*, sunt ucizi martorii crimei, într-o scenă asemănătoare cu cea din *Blood Simple*, unde fuseseră lăsați să scape; apelul la un avocat de drept penal eficient și foarte scump e și în *The Man Who Wasn't There*, și în *A Serious Man* etc. Parodia unor tipare extrem de serioase ale cinematografului american e constantă: filmul cu eroi, cu polițiști geniali, cel motivațional, filmul realist (*Fargo* începe buimăcitor cu o pseudoavertizare de credibilitate, și anume că povestea este după fapte reale; tonul e exagerat patetic și sesizăm intenția satirică). Pentru Frații Coen, filmul nu ar trebui să fie niciodată altceva decât un produs cultural, oglindind, mai degrabă, cinematograful însuși decât realitatea cotidiană.

Dintre toate filmele lor, există unul care poate fi analizat chiar literar, nu numai cinematic. Este vorba despre *O, Brother, Where Art Thou?*, iar Janice Siegel chiar a realizat un studiu academic despre analogia dintre epopoea *Odiseea* și film, în 2007. Regizorii s-au dezis de influența lui Homer în scenariu. Cum s-ar interpreta, în aceste condiții, negarea sursei de către regizori decât ca o glumă care te impulsionează să verifici în permanență aportul lor de originalitate prin substratul comic-parodic. Totuși, intenția parodică e clară, având în vedere că protagonistul e Ulysses din Ithaca, Mississippi (deși toți îi spun după al doilea prenume, Everett), e plecat de acasă în pribegie aventuroasă (evadează din închisoare ca să caute o comoară cu doi ageamii – partea din echipajul eroului grec revoltată e Pete, iar partea stupidă, Delmar), întâlnește „sirene“ care le succesc mințile pentru a obține recompensa, li se face rău de către „Ciclop“ (un escroc vânzător de Biblii, care va fi ucis de cei trei cu o cruce în flăcări, în timpul unui proces Ku Klux Klan – troienii, adică). George Nelson aduce aminte de un membru al echipajului care îl supără pe Zeus pentru că omoară vaci, doar că, în loc de fulgerul lui Zeus, are parte de electrocutare pentru că jefuiește bănci (fiind bipolar). Pe guvernator îl cheamă Menelaus. Soția este Penny (Penelopa), capricioasă, infidelă și cu

pretenții absurde de verificare a iubirii lui Ulise. Formația constituită incognito (Atena e un bluesman negru care și-a vândut sufletul diavolului) reprezintă aluzia la episodul homeric când Ulise se deghizează în cerșetor. Evident, se pot descoperi și alte similitudini parodice, dar negrul orb care manevrează o drezină și le profește găsierea unei altfel de comori este deliciul filmului.

Barton Fink este o artă poetică, prin excelență. O meditație despre artă, în general, despre truditul în ale scrisului, în particular. Tapetul din camera sordidă de hotel care se desprinde din cauza căldurii (motiv literar subtil în literatura modernă, ca în *Străinul* lui Camus, declanșează absurdul și transformarea personajului căruia i se destabilizează raportul cu lumea și cu sine) e realitatea care își pierde coerența în plină criză artistică. În plus, frații folosesc aici la *mise en abîme*: personajul se uită la un film din anii '40 și, preț de câteva secunde, apar numele filmului *Barton Fink*, al operatorului și al regizorului, Joel Coen, pe clacheta de duble. E aici o încărcătură poetică și simbolică, specială, ce lipsește altor filme ale lor (hotelul e precum *Castelul* lui Kafka, cel mai misterios și ambiguu spațiu din film, cu un Buscemi straniu care pare piticul din *Twin Peaks*). De asemenea, se conturează un anumit substrat filosofic legat de creația artistică, de mecanismul ei misterios, de

travaliul care nu e măsurabil nici în produs fizic, nici în succes comercial. Există o trimitere la filmul european (decorul camerei lui Fink aduce aminte de Tarkovski). Finalul e deschis, ridicând întrebări majore: ce am văzut noi, de fapt? Un film despre un dramaturg de succes din New York care eșuează ca scenarist de filme B (cu lupte) la Hollywood, un vis al lui, o parabolă? Ce e clar e faptul că personajul încearcă să se inspire în blocajul său creator privind o ilustrată cu o femeie care, în semiprofil, admiră oceanul. Barton Fink o întâlnește în mod real la sfârșit. Visul american luat peste picior? Ficțiunea care se substituie realității? Mister.

Una peste alta, filmele³ fraților Coen sunt o delectare estetică, precum și prilej de speculație filosofică nu numai pentru cinefili, dar și pentru filologi. O mostră de postmodernism și un deliciu cultural. O școală chiar. O frăție fără restricții de intrare. O societate secretă, cu secretul la vedere. Al actului artistic autentic.

³ *Blood Simple*, 1984; *Raising Arizona*, 1987; *Miller's Crossing*, 1990; *Barton Fink*, 1991; *The Hudsucker Proxy*, 1994; *Fargo* 1996; *The Big Lebowski*, 1998; *O, Brother, Where Art Thou?*, 2000; *The Man Who Wasn't There*, 2001; *Intolerable Cruelty*, 2003; *The Ladykillers*, 2004; *No Country for Old Men*, 2007; *Burn after reading*, 2008; *A Serious Man*, 2009; *True Grit*, 2010; *Inside Llewyn Davis*, 2013; *Hail, Caesar!*, 2016; *The Ballad of Buster Scruggs*; 2018. Plus două filme la care au colaborat: *Paris, je t'aime* (2006); *Chacun son cinema* (2007).

Angela Baciú – 50

S-a născut pe 14 martie 1970 în Brăila. Este poetă, prozatoare, publicistă, trainer. Membră a Uniunii Scriitorilor din România, Filiala Iași. Membră PEN CLUB România.

A publicat **19 cărți**, printre care: *Maci în noiembrie* (1997), *Trei zile din acel septembrie* (2003), *Tinerete cu o singură ieșire* (2004), *De mâine pînă mai ieri alaltăieri* (2007), *Mărturii dintre milenii* (2012), *Despre cum nu am ratat o literatură grozavă* (2015), *4 zile cu nora* (2015), *mai drăguț decît dostoevski* (2017)-carte scrisă împreună cu Nora Iuga, *Hotel Camberi* (2017), *Charli. Rue Sainte – Catherine 34* (2017).

Spectacole: *mai drăguț decît dostoevski* (2017, Editura Polirom) adaptare după poemul dramatic cu același nume, de Nora Iuga și Angela Baciú, ilustrații: Ion Barbu; dramatizare: Chris Simion-Mercurian, distribuție: Maia Morgenstern & Carla-Maria Teaha – în cadrul Festivalului Internațional de teatru Independent „Undercloud“ 2018, București.

Selecție premii recente:

- 2008, Premiul Uniunii Scriitorilor din Romania, Filiala Iasi, pentru Eseu și Publicistică vol. „Mărturii dintre milenii“.
- 2014, Titlul de „Poetă a Iașului“, oferit de Primăria Iași.

- 2015, Premiu pentru Publicistică la Concursul de Creație Literară „Vasile Voiculescu“.

- 2016, Marele Premiu la Festivalul Internațional de Literatură „Lucian Blaga“ (Sebeș-Lancrăm).

- 2016, Premiul BALCANICA pentru poezie românească la „Festivalul Poetilor din Balcani“, ed. a X-a, România-Turcia.

- 2017, Premiul I la Concursul Național de Poezie „Lidia Vianu Translates“ – în urma căruia a fost publicat volumul de poezie „Charli. Rue Sainte-Catherine 34“, în ediție româno-engleză.

- 2018, Premiul pentru calitatea operei și activitatea scriitoricească, din partea Uniunii Scriitorilor din România, Filiala Iași.

- 2019, 18 mai – Titlul de „Poet al Capitalei Istorice a României“ oferit de Primăria Iași.

A publicat **interviuri** cu personalități ca Laurențiu Ulici, Radu G. Țeposu, Eugen Simion, Mircea Sântimbreanu, Mircea Zăciu, Cornel Regman, Mircea Horia Simionescu, Nora Iuga, Ana Blandiana, Nicolae Breban, Barbu Cioculescu, Alexandru George, Cezar Ivănescu, Emil Manu, Nina Cassian, Fănuș Neagu, Leo Butnaru, Adrian Alui Gheorghe, Liviu Ioan Stoiciu, Constantin Abăluță ș.a.

În ultimii 10 ani s-a implicat în numeroase **campanii** umanitare și sociale pentru bătrâni, copii și persoane cu dizabilități.

„O carte poștală de la Boris Leonidovici Pasternak“

VICTORIA MILESCU ÎN DIALOG CU ANGELA BACIU

Victoria Milescu: *Dragă Angela Baciu, ai luat zeci de interviuri unor personalități diverse, dar ție, câte interviuri ți s-au luat? Te întreb ca să vezi cum e și de cealaltă parte a „baricadei“ și că nu e deloc ușor.*

Angela Baciu: Nu știu câte, au tot fost, bucuria unui interviu pentru mine este uriașă. E provocare, puțină joacă, amintire, mărturisire, apropierea de cel ce îți ia interviul și toate la un loc. Dar, recunosc, că cel mai bine mă simt în pielea publicistului. E frământare și emoție drumul ce duce la întâlnirea cu cel pe care vreau să îl interviuez: cine este, cum este, ce îi place, ce nu îi place, care sunt orele preferate din zi, ce mănâncă, cum și ce scrie. Am publicat câteva volume de interviuri: „Mărturii la sfârșit de veac“ (2000), „Mărturii dintre milenii“ (2007), „Mărturii dintre milenii“ (ed. a II-a revăzută, 2012), „Despre cum nu am ratat o literatură grozavă“ (2015). În toate cărțile mele de interviuri am avut ca temă principală prietenia literară.

V.M.: *Te felicit pentru munca ta și, încă o dată îți mulțumesc că ai acceptat acest interviu.*

A.B.: Eu îți mulțumesc pentru propunerea ta. De fapt, acest interviu a început cu mult timp în urmă, când, într-o seară de Crăciun îmi povesteai de cafeaua ta preferată „Florian“ și despre trăirile din cafeneaua cu același nume din Piața „San Marco“ de la Veneția, unde obișnuia să își bea cafeaua Verdi, locuri pe care mi-aș dori să le văd și eu într-o zi. Au urmat și alte dialoguri prietenești când ne-am revăzut la evenimente, festivaluri, sedinte PEN și târguri de carte. Finalizăm, în sfârșit, acest dialog, poate

nu întâmplător, tocmai acum când împlinesc vârsta de 50 de ani.

V.M.: *Îți urez „La mulți ani!“, o frumoasă vârstă, cum sărbătorești?*

A.B.: După o pauză de trei ani și ceva, îmi va apărea o nouă carte la Editura „Tracus Arte“, se numește „Mic dejun la Frida“. Este o carte de dragoste inspirată din viața personală (ca toate cărțile noastre, nu?) pe care am început-o la Sibiu, și am tot scris-o și în alte orașe, trenuri, vapoare, cafenele...

V.M.: *Cred că îți place să călătorești.*

A.B.: Aproape toate cărțile mele au fost scrise în călătorii, viața mea e o călătorie.

V.M.: *Mie îmi place să te consider, înaintea de toate, poetă. Ce părere ai? Și aș vrea să ne spui cum au fost începuturile tale literare?*

A.B.: Și eu simt în tot ce scriu, în ființa mea, în viața de zi cu zi, Poezia. În acest an s-au împlinit 33 de ani de la debutul meu literar și 26 de la debutul editorial. Nu știu dacă e mult sau puțin. Nu știu dacă am debutat prea devreme, sau prea târziu, așa a fost să fie. Mereu am știut că trebuie să scriu. Cu toate că marea mea dorință a fost să fiu actriță. În copilăria mea, ascultam seară de seară teatru radiofonic, mă fascinau vocile de la radio, închi-deam ochii și „vedeam“ chipurile actorilor. Am crescut ascultându-i pe Radu Beligan, Coca Andronescu, Leopoldina Bălănuță, Margareta Pâslaru, Birlic, Tony Bulandra, George Calboreanu, Toma Caragiu, Ștefan Ciubotărasu, și mulți alții, lista ar fi enormă. Ascultam seri întregi de poezie recitată de Ion Caramitru, Valeria Seciu. Îmi

plăcea muzica veche, șansonetele vechi (cu câtă bucurie ascultam „Paris, mon amour“), baladele și romanțele, îmi plăcea Edith Piaf cu al ei „Non, je ne regrette rien“, mă și imaginam bătând străzile Parisului, uitându-mă în vitrine colorate și privind cerul... Prin clasa a V-a am avut prima încercare literară, firește, nu am spus nimănu, îmi era rușine. În loc să rezolv probleme de matematică din Gheba, sau probleme de fizică, eu scriam poezii. Aveam un carnețel, pe vremea aceea se numea „vocabulary“ îmbrăcat într-o copertă albastră școlărească și acolo scriam ce îmi trecea prin minte. Nu mi l-a găsit nimeni, niciodată. Îl ascundeam în dormitorul meu, în spatele sifonierului, era un mic spațiu între șifonier și perete și acolo era ascunzătoarea mea secretă.

V.M.: *O mai fi și astăzi?*

A.B.: Cine știe, ar trebui s-o întreb pe mama, nu?! Mai târziu, elevă la Colegiul Pedagogic „C. Negri“ m-am înscris în cenaclul școlii și am văzut că și alți colegi iubeau poezia. Mai întâi ascultam, tot nu îndrăzneam să citesc din „vocabulary“ meu. Profesorul de limba română mi-a adus odată, cu împrumut, am mai povestit acest lucru, două reviste literare: „Afiteatru“ și „Convorbiri literare“. Îți dai seama ce mare bucurie fusese pentru mine. La școală nu îndrăzneam să citesc, așa că, descoperind „poșta redacției“ mi-am luat inima în dinți și am pregătit câteva poezii să le trimit cu poșta. Însă, din neatenție, de emoții, am făcut o mare greșală: pregătisem două plicuri, însă pe plicul către revista bucureșteană „Amfiteatru“ am scris adresa și numele redactorului șef de la revista ieșeană „Convorbiri Literare“ și invers. Firește că nu mi-am dat seama de acest lucru și am trimis așa plicurile. La scurt timp primesc răspuns de la Iași că...am greșit adresa și destinatarul. Îți dai seama ce rușine mi-a fost, se petrece prin 1987. În vremea aceea, redactor șef la „Amfiteatru“ era regretatul critic literar Radu G. Țeposu care mi-a trimis o scrisoare (o am și astăzi) în care îmi spune că îmi va publica poeziile, așa am debutat, aveam doar 17 ani. Imaginează-ți, pentru o adolescentă, pe vremea aceea, ce însemna acest lucru. A urmat participarea la o serie de festivaluri, premii naționale și la 24 de ani am debutat cu prima mea carte „Fragmente dintr-o cavatină“.

V.M.: *În afară de scrierea propriei poezii, de colaborarea la ziarele scrise și on-line, vii și în întâmpinarea altor colegi promovându-i cu generozitate, făcând proiecte. Ai studii de drept și comunicare, te ajută aceste studii în munca ta de promotor cultural?*

A.B.: Sigur, tot ce am învățat în școală m-a ajutat în viața de zi cu zi și în joburile pe care le-am avut. Am lucrat în presa scrisă și on line, am predat în învățământ limba română și drept, mai puțini știu că am fost consilier juridic într-o comanie de...gaze, PR, consilier de marketing la o editură, consilier cultural, trainer, organizator de evenimente. Tot ce fac mă reprezintă, o fac din suflet, cu pasiune și dăruire.

V.M.: *Ai organizat seri culturale, de poezie, expoziții, maraton de poezie. Neuitate au rămas „Atelierele de creație ale*

poetei Angela Baciuc“, începute în anul 2000 și pe care le ai și astăzi, „Serile de poezie de pe strada Bălcescu“, „Joi de Poveste“, târguri și expoziții vintage și handmade, „Povestitorii de pe stradă Domnească“, și din 2018 până în prezent proiectul „Dragobetele la scriitori“ inițiat și coordonat de tine, sub egida U.S.R Filiala Iași. Ce amintiri ți-au lăsat?

A.B.: Cum spuneam și mai devreme, toate aceste proiecte sunt parte din sufletul meu, pentru că mă apropii de oameni, lucrez cu ei cot la cot, învăț și evoluez alături de ei. Mi-aș dori să pot face mai multe proiecte culturale, sociale și, mai ales caritabile, doar să am mai mult timp și oameni dornici să se implice și să ajute alți oameni. Pentru că numai așa putem deveni mai buni, dăruind în fiecare zi o vorbă bună, o îmbrățișare, o carte sau... o pereche de mănuși.

V.M.: *Ai și experiența unor colaborări în afară țării. Ai promovat literatură română și în spațiul european, în Ungaria, Slovacia, Cehia, din câte știi. Cum a fost experiența celui turneu?*

A.B.: A fost un proiect organizat cu multă pricepere și dăruire, au fost implicați mulți scriitori români și din țările partenere pe care le-ai amintit. Mulțumesc și acum poetilor Mircea Petean, Cassian Maria Spiridon și Attila Balazs pentru că m-au propus să fiu și eu în echipa lor. O experiență uluitoare, o șansă enormă, am cunoscut personalități culturale, scriitori, oameni interesați de fenomenul cultural. Au urmat și alte proiecte în Franța și Belgia.

V.M.: *Ai scris și o carte pentru copii, care și aceasta este o experiență. E greu sau ușor să scrii pentru copii? Îți plac copiii?*

A.B.: Îmi plac enorm de mult copiii, de aceea organizez ateliere și cursuri de povești, joacă, dicție. Pentru mine nu e ușor să scrii pentru copii, pentru că trebuie să fii mereu atent la mesaj, cuvinte, frazare, morală, expresii și asta mă sperie, oarecum. Dar, să știi că mă bate gândul să mai scriu o carte pentru copii, poate vreo două, trei povești, cine știe...

V.M.: *A existat o carte care ți-a marcat copilăria, traseul vieții?*

A.B.: „Micul prinț“, dar au fost și altele.

V.M.: *Ești născută în Brăila, dar te-ai stabilit de mulți ani tot într-un oraș dunărean, Galați. Ambele orașe te cunosc, te prețuiesc, te premiază. Mai mult, ți se spune Chira Chiralina. De ce? Simți că te identifice cu personajul brăilean al lui Panait Istrati?*

A.B.: Întotdeauna m-am mândrit că sunt născută la Brăila, orașul cosmopolit cu case și străzi interbelice și, mai ales cu amintirile copilăriei mele. Mă și văd în portul vechi pe strada comercianților, sau pe la Geamuri Late și Biserica Greacă, turci, tătari, ruși, greci, armeni, bulgari, polonezi. Parcă și acum simt gustul de bragă, mergeam cu mama mea Lizeta în centru „la ceas“, și ne răsfațam cu halva turcească (adusă special cu vapoarele) și o cafea la nisip bătută în degetare de argint. Copil fiind, eram fascinată de aceste lucruri, le-am și povestit în cărțile mele, de Teatrul „Maria Filotti“, gustul de năut și nuga cu nucă (trei de „n“). Închid ochii și parcă aud și astăzi: „Hai la limonadă rece!“ strigă limonagiul și lumea se aduna ciorchine. Apoi,

grecii și macedonenii vindeau și ei cei mai buni covrigi cu susan și plăcinte cu brânză dulce, ca la mama acasă. „Avem lapte proaspăt!!!“ strigau lăptarii și iaurgiile spre încântarea copiilor din cartier. „Taze simit, sicak simit“ strigau turcii, adică avem covrigi proaspeți, covrigi fierbinți... Câte amintiri, cum să nu iubești Brăila și cum să nu fii mândră când îți se spune Chira Chiralina. De fapt, „botezul“ mi l-au făcut doi mari poeți: Cezar Ivănescu și Lucian Vasiliu. Da, mă identific cu personajul lui Istrati. Știi, cred că am trăit într-o altă viață, undeva, într-o țară orientală... Mai târziu, am fost adoptată de orașul Galați, tot un oraș la Dunăre cu povești impresionante, apoi a venit naveta Galați – București.

V.M.: *Am văzut postat pe YouTube un clip cu chipul tău intitulat „Poeta frumoasă ca o Dunăre“, unde oricine își poate da seama că ești o femeie foarte frumoasă. Oare o femeie frumoasă trece mai ușor prin viață? Pe tine frumusețea te-a ajutat sau dimpotrivă?*

A.B.: Aș minți dacă aș spune că frumusețea nu este importantă. Dar, bunicii și părinții mei m-au învățat că frumusețea e un dar, nu faci ceva pentru ea, vine și pleacă, important este cum trăiești și ce lași în urma ta.

V.M.: *Cum te descurci în acest triunghi: frumusețe, poezie, iubire, fiindcă nu se poate una fără alta. Ce planuri de viitor ai?*

A.B.: Nu m-am gândit niciodată la un „triunghi“. Am avut o viață, să spunem, încercată. De tânără a trebui să mă lupt cu boala, durerea, suferința, sistemul social și medical, moartea (prin pierderea cuiva drag), dar nu am povestit prea mult despre aceste lucruri pentru că am vrut să fiu

discretă cu viața mea privată. Poate, cine știe, cândva o să scriu. Asta e viața: cu bune și rele, azi zâmbim, mâine plângem. Să învățăm în fiecare zi că fiecare clipă, îmbrățișare, carte citită, poveste, că totul merită trăit. Acum sunt liniștită, împăcată cu mine, fericită, înțeleasă, am tot ce îmi trebuie. Ce planuri am? o nouă carte de poezie și o antologie „50“, dar voi povesti despre toate când vor apărea.

V.M.: *Crezi că scrisul ține de destin?*

A.B.: Da.

V.M.: *Este ceva ce n-ai făcut și ți-ai dori?*

A.B.: Să scriu o carte în Egipt, să arunc un bănuț în Fontana di Trevi alături de T. și să beau într-o dimineață cafeaua în trenul Orient Express.

V.M.: *Ai scris ceva azi?*

A.B.: Puțin mai devreme am scris rândurile astea pe un bilețel. „Mă tot uitam în cutia cu scrisori. Două facturi, o hârtie de la întreținere că trebuie să citesc apa, o reclamă la cremă de mâini, un fluturaș cu servicii complete funerare. Și o carte poștală de la Boris Leonidovici Pasternak. E o glumă, gândesc. Îmi zice că e plecat în vacanță, că lucrează de zor la cartea „Locotenentul Schmidt“ (deci, suntem în 1926?), că e deprimat și că vrea să călătorească în Gruzia. „Bună ziua, doamnă! Știți că astăzi se oprește apa, nu? Se fac lucrări la canalizare“. Bormașina vecinului de la 2 iar e pornită, semn că și sâmbăta oamenii mai vor să strice ceva. Întorc cartea poștală, pe spate scrie doar atât: „pasternak, cele mai bune lentile de contact“.

V.M.: *Îți mulțumesc și îți doresc tot binele, draga mea brăileancă.*

Angela BACIU

flori de sakura
pe stampele goale
clopoței de vânt.

pe apa lină
nuferi galbeni
nori trecând prin cocul ei.

val timid de vară
scoică plină de alge
ganduri moarte

lună-n padure
un trandafir de Damasc
strigăt de lupi albi.

în jurul unei
Bărci în flăcări lebede

cântă mut.

liniște doar vânt
stea căzătoare în vis
poem de leagăn.

glasuri de mierle
iris înflorit la timp
poarta scârțâie.

dimineți albe
cuib de barză cu ouă
floare de cireș.

rugăciunea ei
udumbara din ceruri
floare-virtute.

creangă uscată
vânt lacrimă pe obraz
azi, primăvară.

Ioana DIACONESCU

„Lotul Teodorescu Alexandru și alții (Rugul aprins)“: Un pericol pentru statul de democrație populară (II)

NECLARITĂȚI, PRETEXTE, CONDMNĂRI. PĂRINTELE DUMITRU STĂNILOAE ÎN DOSARUL P 202 (ARHIVA CNSAS)

Dacă unul dintre țelurile noului regim instaurat era dispariția practicării religiei, rapoartele Securității demonstrau, dimpotrivă, într-o bună măsură, dezvoltarea vieții religioase odată cu educația crescândă a preoțimii precum și bunăstarea spirituală din mănăstiri. Biserica viețuia în oarecari libertăți odată cu demersurile subtile făcute pe lângă autorități de către patriarhul Justinian Marina. Curînd însă, vor începe să apară publicații „ateiste“, în timp ce odată cu înaintarea propagandei pe această temă se iau măsuri severe față de mănăstiri ca și față de instituțiile de învățămînt religios. De asemenea sunt marginalizate personalități de vază ale bisericii. Pe de altă parte, *Decretul 410*, adoptat de Marea Adunare Națională în 28 noiembrie 1958 viza o „reformă monahală“, decisă de Guvernul Republicii Populare Române, independent de Sinodul Bisericii Ortodoxe. Decretul va fi aplicat între 1958 -1964 scoțînd din mănăstiri mii de călugări și arestînd sute de preoți. Printre altele, decretul interzicea primirea în mănăstiri a condamnaților politici. Unele mănăstiri urmau a fi închise ori transformate pentru alte scopuri. Cu ocazia arestărilor masive a preoțimii, debuta inventarea unei ample conspirații „legionare“, prin intermediul căreia Biserica Ortodoxă Română era acuzată de *răsturnarea ordinii de stat din Republica Populară Română*. Prin crearea mitului infiltrării bisericilor ortodoxe cu legionari, se inventa un pretext sub care condamnările politice erau mai atroce și pedepsele mai cumplite. Venise vremea, după cum stă scris în documentele arhivelor

Securității, inventării unei „etichete politice“ pentru a li se da, celor ce vor deveni *inculpați* (vinovații fără vină!), cît mai mulți ani de temniță. După cum am mai afirmat, în această capcană a fost aruncat și „lotul Teodorescu Alexandru și alții“ (*Rugul aprins*). Pe baza încadrării la „conspirație legionară“, o pură invenție pe care o demonstrează dosarul în cauză, membrii lotului vor trece calvarul celei mai cumplite temnițe cu putință.

Părintele Dumitru Stăniloae va fi arestat după reținerea celui mai mare grup din lotul *Teodorescu Alexandru și alții*, pe 3 septembrie 1958, la sfîrșitul anchetei penale ce-i privise pe ceilalți. Va fi acuzat de a fi făcut parte din mișcarea legionară, desi această acuzație este cu mult departe de adevăr, fiind, cum spuneam, o pură inventare de etichetare politică. Securitatea căuta prin toate mijloacele și cu toată vehemența pretexte care să vină în această direcție legată de perioada de la *Academia Teologică din Sibiu*, de Sibiu ca solid centru legionar la un moment dat. Desigur, apropieri pur și simplu formale. Se va cauta cu tot dinadinsul acuzarea părintelui Stăniloae în sensul colaborării sale, cu accente politice, la revistele *Gîndirea* și *Telegraful Român*, desi după cum am dovedit cu ajutorul documentelor de arhivă, articolele au, fără nicio altă conotație, numai un profund caracter religios. Această afirmație a părintelui Stăniloae nu este luată în seamă de anchetatori din moment ce hotărîseră că simplul fapt de a fi colaborat la aceste publicații este un motiv puternic

pentru o viitoare condamnare politică. În sfârșit, scurta perioadă de întâlniri cu cei ce făceau parte din organizația *Rugul Aprins* va deveni un instrument în mîna anchetatorilor, un cap de acuzare vehementă: „activitate dușmănoasă după 23 august 1944“.

Ca profesor și rector al *Institutului Teologic din Sibiu*, părintele Dumitru Stăniloae va fi interesat, creator și activ, de *fundamentele metafizice ale ortodoxiei, de legăturile dintre Biserică și cultură, de cercetarea și căutarea adevărului asupra identității românești*. În 1947 va fi chemat și transferat la *Facultatea de Teologie din București*. În 1948 facultatea devine Institut Teologic de grad universitar, iar părintele profesor va fi încadrat ca titular la catedra de *Teologie Dogmatică și Simbolică*. Legat de aceste realități, motivul arestării tardive a părintelui Stăniloae (1958), deși după 1948, cînd personalitatea sa din ce în ce mai conturată îl aduce în atenție ca pe unul dintre cei mai valoroși profesori ai *Institutului Teologic*, este neclar. Dar, în același timp, nu trebuie uitată grija și susținerea, de către patriarhul Justinian, față de clerul ortodox. Mai cu seamă, nu trebuie uitat faptul că aducerea la București în 1947, la viitorul *Institut Teologic* a părintelui Dumitru Stăniloae s-a datorat sprijinului neprecupețit al părintelui patriarh. În acest caz, abia odată cu căderea în dizgrația autorităților a lui Justinian Marina, se va purcede la arestarea părintelui profesor în 1958, deși această grozăvie s-ar fi putut petrece imediat după 1948. Dumitru Stăniloae trebuia înlăturat ca unul dintre cei mai buni profesori de la *Institutul Teologic*. În acest scop, participarea sa sporadică la întîlnirile *Rugului Aprins* intră pe rol, ca pretext sub acoperire: profesorul Stăniloae, prin autoritatea sa științifică, teologică, va fi socotit un pericol pentru autoritățile democrat-populare și în concluzie, arestat.

* * *

Continui analiza documentelor ce-l privesc pe Dumitru Stăniloae, aflate în Dosarul P 202 „*Teodorescu Alexandru și alții*“ – organizația *Rugul Aprins*, care se regăsesc în zece volume din cele 11 aflate în Arhiva CNSAS. În episodul publicat în numărul trecut al revistei am dezvoltat temele volumelor 2 (*Ordonanța de reținere din 3 septembrie 1958, Ordonanța de percheziție domiciliară, Ordonanța de aplicare de sechestru – instituirea sechestrului asigurator asupra averii personale mobilă și imobilă* deoarece *Codul de Procedură Penală* prevedea *confiscarea totală a averii învinuitului, Interogatoriile din 4 și 6 septembrie 1958* din ancheta în derulare, *Ordonanța de punere sub învinuire din 6 septembrie 1958, Procesul verbal din 16 septembrie 1958* prin care se ajungea la concluzia că pentru *Stăniloae Dumitru învinuit de săvîrșirea de uneltire contra ordinii sociale* sunt suficiente probe pentru *sesizarea instanței de judecată...*) și 4 (*Interogatoriul de inculpat* din ședința publică din 29 octombrie 1958 desfășurat la Tribunalul Militar al R.P.R. în care părintele Stăniloae confirmă colaborarea sa la revista *Gîndirea* numai cu articole cu caracter religios și afirmă că discuțiile purtate în cele trei întîlniri cu membri ai asociației *Rugul Aprins* nu au fost dicuții cu carater politic și

Sentința nr 125 din 8 noiembrie 1958– care îi condamnă pe toți inculpații – iar pe Dumitru Stăniloae la *5 ani muncă silnică și 5 ani degradare civică*).

Deschizînd *volumul 5* al aceluiași dosar, aflăm documentul de la fila 165 ce reprezintă încercarea părintelui Stăniloae de a-și face dreptate cerînd *recursul inculpatului* împotriva *sentinței penale nr 125/1958* prin care era condamnat conform Tribunalului Militar la *5 ani muncă silnică și 5 ani degradare civică*. În acei ani negri cînd în România se instaurase *regimul concentraționar* și reprezentanții de elită ai intelectualității interbelice deveniseră hrana hrăpărețelor guri ale temnițele politice, iar condamnările se bazau pe contrafaceri, false acuzații și pretexte devenite literă de lege, recursurile în anulare ale criminalelor sentințe confecționate și trecute prin Tribunalele Poporului și prin Tribunalele Militare erau, în majoritatea cazurilor, dinainte sortite eșecului, chiar dacă demonstrația maestră a juristului angajat *din oficiu* ar fi putut demonta punct cu punct sentința strigătoare la cer și ar fi putut demonstra violarea articolelor de lege, recursul nu avea sorți de izbîndă. Inculpatul rămînea inculpat, condamnarea rămînea condamnare.

În cazul recursului părintelui Stăniloae, sunt destule neclarități și ambiguități în cazul *apărării din oficiu* (care era numită în cazul proceselor politice trecute prin Tribunalele Poporului sau Tribunalele Militare). *Apărările din oficiu* în cazul recursurilor inculpaților din procesele politice aveau scopul de a lăsa lucrurile așa cum sunt. De cele mai multe ori aceste *apărări* erau mai mult formale, lăsînd să cadă asupra celui condamnat securea neștirbită a viitoarelor pedepse. Statul de democrație populară avea drept sarcină *reeducarea sau eliminarea* elitelor intelectuale ale României interbelice și cum ar fi putut aplica pedeapsa exemplară decît deschizînd larg porțile cumplitelor temnițe politice? Prin urmare juriștii angajați de stat aveau datoria de a întări acuzațiile ce duceau la condamnare. Au fost desigur și cazuri de excepție unde, în urma ultimelor mari procese politice ale României, au fost pledate admirabil cauzele drepte ale recurenților. S-au pronunțat atunci chiar *recursuri în anulare*. Dar vorbim deocamdată despre tema principală a statului totalitar în anii 50 care era, după cum se poate citi în documentele de arhivă, respingerea recursurilor ca nefondate.

Începînd cu anii '60 chestiunea se redresează într-o bună măsură odată cu punerea pe rol a recursurilor în anulare socotite ca fondate.

Revenind la recursul „inculpatului Stăniloae Dumitru“, recurs care demonstrează prin chiar litera legii absurditatea condamnării, el evidențiază în mod paradoxal cîteva capete de acuzare rămase valabile recurentului; mai plănază, spre finalul textului conceput, odată cu afirmațiile grave ale juristilor, fapte și acțiuni prin care părintele profesor ar fi fost în acord cu punctul de vedere al membrilor organizației *Rugul aprins*, participînd împreună cu ei la diverse acțiuni ce erau socotite, în acele vremuri, împotriva *statului de democrație populară*.

Conținutul cel mai dezarmant al textului rămâne, însă, cel care ar fi trebuit să-l salveze pe părintele Stăniloae. În orice caz, sentința va rămâne aceeași și recursul va fi respins ca nefondat chiar dacă, cu puține și naive mijloace, juriștii *apărării din oficiu* tocmiți de statul de democrație populară vor încerca, formal, o demonstrație a activității publice pozitive a părintelui profesor.

Precum se va vedea din documente, încercarea formală de salvare prin recurs a lui Dumitru Stăniloae constă în câteva fraze timide în finalul depoziției.

Dosar nr 546/956/Termen 12 ianuarie 1959//MOTIVE DE RECURS//depus de inculpatul Stăniloae Dumitru împotriva sentinței penale nr 125/958 a Tribunalului Militar al Regiunii a II a Militară, prin care a fost condamnat la 5 ani muncă silnică[...].

MOTIVUL I DE RECURS: **Nelegalitatea hotărârii. Violare de lege. Lipsa elementelor constitutive** (subl.meă – I.) ale art 209 punct 2, litera b. alineat penultim c[od].p[enal]. (modificat la 21 iulie 1958). I – **Violare** (subl.meă – I.D.) articol. 209 punct 2 c[od].p[enal] (subl.meă – I.D.),./ II **Violare** (subl.meă – I.D.)art. 209 pct. 2, litera a c[od].p[enal](subl.meă – I.D.).// În fapt: inculpatul Stăniloae Dumitru, profesor la Facultatea de Teologie din București a fost trimis în judecată inițial pentru infracțiunea prevăzută de articolul 209 punctul 1 din codul penal./Prima instanță constată în considerentele hotărârii că din materialul probator existent la dosar nu rezultă că inculpatul Stăniloae a activat în cadrul asociației subversive Rugul aprins, inițiată de autorul principal Teodorescu Alexandru și organizată împreună cu ceilalți coinculpați.//**Instanța de fond constată însă prin schimbarea de calificare, că din același material probator rezultă că inculpat Stăniloae Dumitru a săvârșit faptele prevăzute[...]** prin aceea că în perioada 1953 – 1954 a făcut mai multe vizite la locuința inculpatului Mironescu Alexandru unde mai veneau și inculpații: Teodorescu Al, Ghiuș Vasile Benedict și Dabija Gheorghe cu care ocazie s-au purtat între aceștia discuții dușmănoase pe marginea evenimentelor interne politice și internaționale, comentând cu toții în mod ostil știrile transmise de posturile imperialiste (subl.meă – n.m.-I.D.)./Spre a ajunge la această soluție, prima instanță se sprijină în considerentele hotărârii de condamnare, pe recunoașterile parțiale ale recurentului Stăniloae Dumitru (f.438) coroborate cu declarațiile coinculpaților Mironescu Al.(fila 124 – 174), Ghiuș Vasile Benedict (fila 187 – 234), Teodorescu Al.(fila 29 – 40) și Mironescu Șerban care au confirmat că recurentul a luat parte activă la aceste manifestări.

I – **Criticăm starea de fapt reținută de instanța de fond, în ce-l privește pe recurentul Stăniloae Dumitru, deoarece din materialul probator existent la dosar rezultă o altă situație și a nume că recurentul a fost numai în trei rânduri la locuința lui Mironescu Al., cu care ocazie a avut atitudine pasivă nu activă la discuțiile purtate de ceilalți coinculpați** (subl.meă – I.D.).//Întrucît, însă, coinculpații Mironescu Al.și Mironescu Șerban au afirmat în declarațiile lor că inculpatul Stăniloae Dumitru a participat

activ împreună cu ceilalți coinculpați la aceste manifestări dușmănoase, s-a procedat în cursul primelor cercetări la o confruntare între recurentul Stăniloae și coinculpații Mironescu Alexandru și Mironescu Șerban.//Din procesul verbal de confruntare cu data de 4 septembrie 1958 și aflat la pag. 439 și 441 din dosarul de cercetări se constată că recurentul Stăniloae a negat faptul participării active la aceste discuții, în care scop cităm:

„Nu recunosc ca în cadrul acelor întruniri să fi purtat discuții dușmănoase împotriva regimului democrat – popular din R.P.R.“

Este adevărat însă că din declarațiile date de inculpatul Stăniloae Dumitru (la data de 6 septembrie 1958) rezultă că recurentul a asistat în cadrul celor 3 vizite făcute la locuința inculpatului Mironescu Al. la discuțiile și manifestările dușmănoase purtate și de ceilalți coinculpați (subl.meă – I.D.).

[Este de] necontestat [faptul că] în aceste împrejurări recurentul Stăniloae avea obligația să denunțe pe autorii acestor discuții cu caracter dușmănos la adresa regimului (subl.meă – I.D.), omisiune care, însă nu se încadrează în dispozițiile articolului 209[...], în noua modificare.

II – În cazul în care s-ar considera totuși că recurentul Stăniloae a săvârșit infracțiunea de agitație publică prin aceea că ar fi participat în mod activ la dispozițiile dușmănoase purtate de ceilalți coinculpați în asemenea caz urmează a se reține că fapta nu putea fi încadrată în dispozițiile articolului 209[...].nou modificat nefiind întrunite elementele constitutive ale acestei infracțiuni, ci ale infracțiunii prevăzute de articolul 209, punctul 2, litera a.

MOTIVUL II DE RECURS: **Nelegalitatea hotărârii. Violarea articolului 131** (subl.meă – I.D.)[...] din procesul penal,[a] articolului 322 (subl.meă – I.D.)[...] din procesul penal și articolul 324 (subl.meă – I.D.) din procesul penal.

În completarea materialului probator apărarea a solicitat în fața instanței de fond proba testimonială spre a dovedi activitatea recursului pe linie democratică și preocupările permanente în această direcție, în care scop a propus printre alți martori și pe Ion Coman, rectorul Institutului Teologic București, N.Nicolaescu prorector și Virgi Frangu, bibliotecarul aceluiași institut, martori care cunoșteau îndeaproape activitatea recurentului Stăniloae.

Prin încheierea din 29 octombrie 1958, instanța de fond a respins proba testimonială, pe motiv că proba nu rezolvă cauza, tînzînd numai la circumstanțiere și amîinare.

Criticăm acest mod de interpretare al respingerii probatoriului solicitat în apărare, deoarece proba astfel cum a fost solicitată tindea să completeze materialul existent al dosarului în legătură cu învinuirile aduse în fapt recurentului, pe linia activității sale ca om și ca profesor în societate.

MOTIVUL III DE RECURS: **Netemeinicia hotărârii în raport cu dozarea pedepsei.**

Potrivit articolului 21 din codul penal instanța de fond este obligată să țină seamă la gradarea pedepsei de o serie de elemente principale, printre care cităm:

– Pericolul social al infracțiunii

– Pericolul social al infractorului

– Împrejurările în care s-a săvârșit infracțiunea

Dacă pericolul social al infracțiunii nu trebuie subestimat în cauza de față, nu este mai puțin adevărat că instanța de fond avea obligația să țină seama și de pericolul social al infractorului.

Sub acest ultim aspect, instanța a omis să analizeze o serie de acte în legătură cu activitatea recurentului, atât înainte cât și după 23 august 1944.

Astfel, din articolele scrise de recurentul Stăniloae, în timpul cât a fost profesor la Facultatea de Teologie, publicate în revistele „Telegraful Român” și „Gândirea” înainte de 1944, rezultă că în unele din aceste articole a avut o atitudine net contra legionarilor, iar în alte articole trata subiecte pur dogmatice religioase, în care scop ne referim la pp.127, 133, 136, 239, 240 etc.

De asemenea după 1944, recurentul a scris și alte lucrări și spre a învedera activitatea sa progresistă ne vom referi la o parte din ele și anume:

1) „Biserica în Uniunea Sovietică” publicată în „Telegraful”, cu data de 17 06 1945, aflat la pag. 214 dosar

2) „Constituția stalinistă”, conferință ținută în anul 1947 la Sibiu și depusă în copie la pag.140 dosar

3) „Frați români din America”, conferință ținută la Radio în anul 1955 și depusă în copie la pag.144 dosar

4) În fine, o serie de alte lucrări scrise despre biserică, prietenie, pace, cum și despre cauzele și formele misticismului, etc.

Dacă instanța de fond ar fi analizat activitatea publicistică a recurentului Stăniloae putea ajunge la o altă soluție în ce privește gradarea pedepsei în sensul art. 21 cod penal.

De asemenea urmează a se aprecia în ce privește gradarea pedepsei și faptul că numitul recurent nu a avut antecedente penale, că este în vîrstă și că întreaga sa activitate a avut un caracter profesională.

Pentru aceste motive vă rog să primiți recursul ca fondat.

Pentru Stăniloae Dumitru avocații:

Lăzărescu Ecaterina

Ghiculescu Grigore

LUCIAN ALECSA – 66

Joi, 30 ianuarie 2020, evocări ale prietenilor lui Lucian Alecsa au avut loc la Reprezentanța Botoșani a Filialei Iași a Uniunii Scriitorilor din România.

Gellu Dorian: Lucian Alecsa – 66

În acea zi de 4 februarie 2016, am primit în jurul orei 13,30 un telefon de la Lucian, să ne vedem la un ceai la Rapsodia. Ca de obicei, în acele vremuri, acolo ne beam ceaiul zilnic, stăteam la o șuetă.

Atunci chiar trăgeam concluziile de la lansarea cărților noastre, petrecută cu câteva zile în urmă. Am ajuns în jurul orei 14. A primit un telefon de la un medic cardiolog, de fapt o prietenă, o colegă de scris. Era de prin septembrie 2015 diagnosticat cu angină pectorală. Pe lângă ce mai avea el, o luptă de zece ani cu un cancer pe care l-a învins, asta-i mai lipsea. Chestiunea urma să fie rezolvată prin plantarea a doi stentori. Și asta urma să se petreacă la începutul săptămînii următoare. Atunci era joi.

Și, bucuros că telefonul îi rezolva această chestiune, s-a dus la acel medic, la cea colegă de scris. Era ora 14,20 cînd ne-am despărțit, cu înțelegerea că va veni la ora 17 la cenaclu, la Întîlnirile de joi, pe care le organizam la Reprezentanța Botoșani a Filialei Iași a Uniunii Scriitorilor din România.

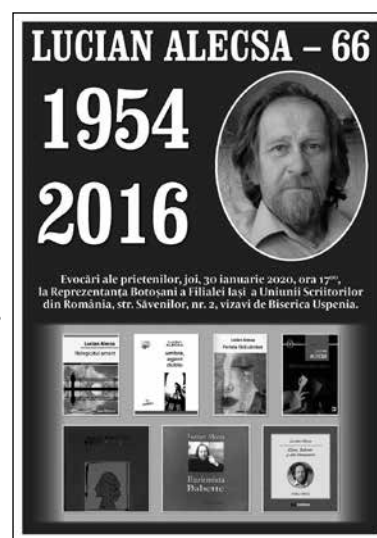
N-a mai venit la întîlnire. S-a dus la Săveni și la ora 20,30 mi-a trimis pe e-mail articolul despre cartea lui Gheorghe Grigurcu, apărută recent în seria Poeți laureați ai Premiului Național de Poezie „Mihai Eminescu”.

Pe la ora 23,20 am primit un telefon. Eram în pat. Pînă să ajung, am văzut doar pe display-ul telefonului numele lui, din agendă. Am încercat să sun, dar telefonul era mereu

ocupat. Abia după ora 24, am mai primit un telefon. Era soția lui la telefon, care, plîngînd, mi-a spus că Lucian a murit. Imposibil! Dar adevărul nu mai putea fi contrazis cu nici o mirare, cu nimic. Am sunat la medicul din Botoșani la care fusese înainte de-a ne despărți după ceaiul de la Rapsodia. Nu-i venea să creadă. Mi-a spus că s-a despărțit ieri de el și era foarte bine, cu speranța că marți, la Iași, urma să fie programat pentru stentori. Dar n-a fost să fie.

Ce-a urmat se știe, chestiuni firești, dar și nefirești, mai ales cele legate de comunicarea cu cei din familia lui, care au rămas în urmă. Chiar și din partea unui prieten, care a sărit în ajutor, cum era firesc, dar a și blocat orice legătură cu familia, prin modul de a păstra relația cu prietenii lui Lucian. Ne-am văzut de durere și de speranța că posteritatea lui Lucian Alecsa va repara unele lucruri din ceea ce el a dorit să fie – scriitorul adevărat, jurnalistul dur și incomod. Au trecut aproape patru ani de atunci și în afară de ceea ce am făcut noi la revista „Hyperion”, an de an, dar și unii din colegii din presă, puțini, nu s-a mai întîmplat nimic.

Poate că familia așteaptă să se așeze mai bine lucrurile, poate că cei de la primăria din Săveni încă nu și-au vindecat rănile provocate pasămite de Lucian Alecsa, poate că el, poetul și scriitorul Lucian Alecsa, are alt destin postum decît cel visat de orice scriitor. Într-o lume ca aceasta

prin care trecem, este foarte greu să rezisti și să te afirmi în astfel de domeniu în timpul vieții, darămite după ce treci dincolo, lăsând în urmă ceva ce poate a însemnat sensul vieții tale. Să se fi oprit aici sensul vieții lui Lucian Alecsa – marele lui dar de a scrie și mai ales de-a nu scrie oricum, ci foarte bine și deranjant pentru unii care cred că doar lucrurile comode fac parte din viață, celelalte trebuie eliminate?

Noi, colegii lui, care încă mai răzvim prin aceste vremuri de restriște, credem în destinul literar al lui Lucian Alecsa și sperăm ca el să nu intre în seria multor scriitori români uitați, ignorați de o lume avidă de superficialități și mondenități de prost gust.

Victor Teișanu: Lucian Alecsa, un expresionist al imaginarului

Impresia unei nașteri fără efort, a fluxului care scapă controlului, se înfiripă în legătură cu poezia lui Lucian Alecsa chiar de la primele volume și crește considerabil pe măsură ce autorul își scrie cărțile maturității. S-ar putea afirma că poetul are o înclinație naturală către secvențele crude, macabre, folosind în acest scop spații largi și apelând fără restricții, adesea, la mecanismele de cursă lungă ale poeziei.

Dar concomitent cu perfecționarea arsenalului poetic, sporesc și aglomerările metaforice, adevărate cavalcade ale imaginarului, parcă imposibil de ținut în frâu. Culoarele sumbre par a se potrivi cel mai bine cu autoscopiile sale, prefigurându-se o estetică a halucinației, morbidului și pestilențialului. Asta și pentru că peste înclinația nativă de care vorbeam, s-a greșit, cu o forță implacabilă, experiența unei maladii cumplite, lăsând urme adânci la nivel mental și modificând hotărâtor concepția despre materialele de construcție poetică.

Diafanitățile, evanescența ingenuă și grația care caracterizează de obicei vocabularul liric dispar cu desăvârșire. Locul lor este ocupat aproape ostentativ de imaginea ființei hăituite de boală și rătăcind sub spectrul morții. Un destin arbitrar, alegându-și la întâmplare victimele și atât de ostil ființei condamnată biologic, are însă urmări extrem de favorabile în plan creativ.

Brusc poezia lui Lucian Alecsa devine câmpul său de luptă cu propria moarte. Un spectacol halucinant al calvarului la care este supusă ființa se desfășoară sub privirile cititorului, invitat să asiste. Poetul devine astfel cronicarul propriei sale destructurări fizice, notând asiduu fiecare nouă senzație și compunând, mai ales în cheie maximizată, scenariul înclăștării cu stihile morții. Falsele pudori de limbaj sunt total ignorate, acordându-se cuvintelor, indiferent de impactul lor asupra sensibilității comune, drepturi egale de exprimare. Ca într-un carusel manevrat de magia demonilor, acestea, cuvintele, se rostogolesc sub înfățișări terifiante, încropind o nouă realitate, de fapt o suprarrealitate, populată de creaturi bizare, monstruoase, alese spre a oferi cititorului, olfactiv și vizual, senzația surpării neconținute, un circ al ororilor fiziologice care anantizează ființa umană.

Florentina Toniță: Trăia într-o voluptate intelectuală a cuvântului scris

Oamenii trăiesc din ce în ce mai puțin în sine, în dimensiunea spiralată a timpului, cea care construiește spiritul, care individualizează și înalță. Nu încetăm a ne consuma în relații de tot soiul, în verbalizări fără sens, dar care răvășesc și păgubesc stratul ființial al trăirii. Pornim războaie pe care le pierdem cu preț imens. Uneori cu prețul vieții.

Lucian Alecsa a trăit și timpul măsurat, lumesc, dar a cunoscut și spirala, eonul, energia ideilor, a rațiunii lucrurilor. A creat veșnicia prin poezie, prin metaforă, dar a și călcat printre oameni tumultuoși, trecând lumea prin ascuțit de sabie (în)cuvântată.

Nu am fost prietenă cu Lucian. Nici măcar pe Facebook. Ne-am întâlnit foarte rar în anii din urmă, ultima dată la Mihăileni, la casa bunicilor lui Enescu. Era la fel. Revoltat pe politicieni, pe indolența tuturor celor care nu fac niciodată destul și niciodată la timp.

Am fost colegi de redacție, acum aproape 15 ani. Scria editoriale și probabil că atunci, în acel peisaj al presei locale, era singurul care ieșea din tipar. Provoca reacții violente, aproape zilnic ajungeau în redacție tot felul de amenințări mai mult sau mai puțin agramate, mai mult sau mai puțin justificate.

Trăia într-o voluptate intelectuală a cuvântului scris, fără să epuizeze înțelesurile, fără să se înfricoșeze, ca noi toți, de efectele dezastruoase ale strigătului. Știm cu toții, nu mereu avea dreptate, uneori recunoștea, și atunci, în acele momente, ieșea la suprafață un Lucian vulnerabil sentimentelor umane, răvășitoare.

Lucian Alecsa trebuie așezat în scrisul său, trecut prin propria creație. Trebuie privit prin ochiul cuvântului-metaforă, în mantra poeziei și a descătușării sale spiritual-fataliste. Scriitorul Lucian Alecsa a călcat mai toate cărările literaturii și ale umanului. A experimentat și înălțimile deoptrivă cu căderile în abis. Dar de acolo, din deznădejde și din hăul purificator, mai avea încă multe a ne spune. Ce a rămas nerostit va sta pitit în scrierile sale, iar noi vom desluși atât cât ne va fi dat. După cum l-am cunoscut fiecare.

Fără să îmi fi fost prieten, Lucian Alecsa a fost acolo, în Viață.

Lucian Alecsa (31 ianuarie 1954 – 5 februarie 2016)

Lucian Alecsa s-a născut în localitatea Mihăileni, județul Botoșani, la data de 31 ianuarie 1954. A absolvit școala primară și gimnaziul în comuna natală (1961-1969), Liceul Teoretic Siret, județul Suceava (promoția 1973). A frecventat Cenaclul literar „Mihai Eminescu” din Botoșani, condus de scriitorul Lucian Valea. Din 1993 devine membru al Uniunii Scriitorilor din România – Filiala Iași. A publicat: Orașul de gips, poezii, Iași, Cronica, 1992; Ars apocalipsis, poezii, Botoșani, Axa, 1996; Recurs la Joc secund, roman, Botoșani, Axa, 1999; Asupra căderii, poezii, Cluj, Dacia, 2002; Deasupra căderii. A doua geneză, poezii, Botoșani, Axa, 2003; Judecătorul, roman, Iași, Timpul, 2005; Ținutul Klarei, poezii, Botoșani, Dionis, 2005; Nelegiuitul amant,

roman; Pitești: Paralela 45, 2008; Iluzionista Babette, poezii; București, Editura Vinea, 2008; De veghe în lanul cu moroi, versuri, Cluj-Napoca, Limes, 2009; Klara, Babette și alte iluzioniste, Iași, Tipo Moldova, 2011; Viața mahmură și neagră, poeme; Timișoara, Brumar, 2011; Moartea e bine mersi, roman; Pitești, Paralela 45, 2012; Femeia fără zâmbet, Editura Eikon, 2015; Umbra, agent dublu, Editura Junimea, 2016.

A fost redactor-șef adjunct al revistei culturale Hyperion, a desfășurat o bogată activitate publicistică, colaborând cu versuri și recenzii la revistele Ateneu, Baaadul literar, Caietele Oradiei, Conta, Contact Internațional, Convorbiri Literare, Cronica, Curierul, Gazeta de Botoșani, Hyperion, Luceafărul, Monitorul de Botoșani, Nord Literar, Orizont, Poesis, România literară, Țara de Sus, Viața Românească ș.a.

A fost distins cu Premiul pentru Debut, Poezie, acordat de Asociația Scriitorilor din Moldova, 1993; Premii acordate de Filiala Iași a Uniunii Scriitorilor din România, 1993, 2009, 2013; Premiul APLER și Premiul pentru construcții românești acordat de revista Convorbiri Literare, 2001. Figurează în antologiile de poezie Nord (Botoșani: Axa, 2009) și Cina 12+1 / Vecernea 12+1 (Moscova: Vest – Konsalting, 2010). Opera sa a fost tradusă în limbile engleză, franceză, persană și rusă.

S-a stins din viață în ziua de 5 februarie 2016.

Lucian ALECSA

Nebunul și soldatul

Nebunul își spală zilnic cămașa de forță
cu perișta de dinți din dotare
precum răcanul buda
sub privirile gingașe ale superiorilor
ambii siliți de insomnie

nebulul este surghiunit într-o coajă de vis
metalică și plină de ținte de aur
halește în neștire pilitură de nervi oxidați
într-o totală euforie

i-au explodat gingiile
au dat buzna iarăși dinții de lapte
își pansează barba c-un clește steril
de teamă să nu-și infecteze fanteziile

soldatul e un sâmbure de piersică
sub talpa generalului
sufletu-i asemenea unei proteze de poțelan
clămpăne sub jetul injurărilor
caporalul îl lovește cu bombeul peste meclă
aducându-i aminte c-a lăsat acasă o fată borșoasă
i s-a deschis corespondența
i s-a părjolit intimitatea

ambii își trasează lângă ferestre stoluri de păsărele
gălăgioase și viu colorate
așa, doar să le țină de urât și să aibă cu cine conversa!

peste rafturile de amintiri ale nebulului
sufică crivățul în draci
cuvintele ploșniță
plesnesc ca arse
hărmălaie mare în plămâni medicului de gardă
în schimb
în bârlogul sentimentelor cazone

se culcușesc tot felul de mândre
care de care mai despuiată
soldatul face instrucție cu ele
cât e somnul de lung
până ce sufletul i se face leoarcă de transpirație
șterge grăsimea de pe gamelă cu emoțiile lor neclăite
ochii-i colindă hai-hui
printre grenade, îngeri și minijupe

seară de seară
umbrele celor doi horesh și joacă țonțoroiu
sub streășina aceluiși ospiciu
administrat de mine.

Conacul de la Miorcani, tablou de Maria Pillat-Brates, 1938

Dinu Pillat despre Miorcanii lui Ion Pillat^{*}

Dacă apartamentul din București îl reprezenta pe Ion Pillat în gusturile sale de est et rafinat, locurile de vacanță de la Miorcani, Balcic și Izvorani se revelă cadrul de natură, la care poetul era sensibil cu precădere.

Moșia de la Miorcani, așezată aproape de malul Prutului, în sudul județului Dorohoi, se găsea în posesia familiei Pillat de prin 1883, când tatăl poetului o cumpără de la un Șuțu. Conacul, o clădire joasă, în stilul primului imperiu rus, cu pridvor cu coloane, a fost preluat de atunci, însă nu și cu mobila, care avea să fie adusă abia mai târziu, de la Viena. Odăi mari, cu tapete de aceeași culoare și stilizare ornamentală ca stofa perdelelor, a fotelurilor și a canapelelor din interiorul respectiv.

Aducând în fiecare an tot alte cărți de la București, Ion Pillat își face până la urmă în salon o bibliotecă în toată regula. Este vorba de operele mai tuturor marilor scriitori europeni, în ediții curente, adesea chiar populare, de tip „Inselbücherei“, „Tauchnitz edition“, „Albatross books“, „Nelson“, „Biblioteca pentru toți“ ș.a.m.d. în timp, calendarul atmosferei conacului pare oprit pe la 1900, fără să lase totuși o impresie de vechime, cu molii și greutate ostentivă în lucruri.

Parcul are o oarecare opulență vegetală, cu nuci și castani închizând cerul deasupra aleiilor, cu ulmi crescuți cât niște plopi în mica pădure de mai în vale. În singurul luminis de poiană, iarba grasă se găsește tăiată pe vară, pentru a servi ca teren la jocul de croquet. În fața pridvorului de la conac, mâna grădinarului se cunoaște în rondurile de flori și în conturul de crinolină al boschetelor de arțar. În

fund, decupată pe cer, clopotnița bisericii din sat, dincolo de zidul care înconjură parcul.

Peisajul moșiei este deschis până în zare, neavând nimic monoton în întinderea sa. Spre nord-est, dincolo de planul imediat al satului împădurit, malul basarabean al Prutului dă mai bine iluzia de linie de val de ocean. Punctul de reper în plimbări îl constituie de obicei iazul cu coadă de stuf, pe care fâlfâie zborul metalic sacadat al rațelor sălbatice și apune soarele arhaic somptuos. Deși își închipuia că trăiește acolo ca un personaj dintr-un roman de Turgheniev sau Tolstoi, Ion Pillat nu duce viața de țară a unui nobil rus. Nici vânătoare, nici pescuit, nici călărie, nici partide de cărți sau de șah cu vecini de moșie, la o ceașcă de ceai servită dintr-un samovar. Aproape toată ziua, stă să scrie sau să citească.

Miorcanii, desprinși din timp și pierduți în spațiu, ajung să fie un refugiu, unde spiritul său îl găsește o disponibilitate absolută. Aici, coarda cea mai gravă a meditativului elegiac, din adâncul ființei poetului, intră în vibrație, ca nicăieri înaltă parte. (A se vedea ciclul „Elegiilor“ din volumul *Caietul verde*, scris în 1932; apoi, întreg volumul *Umbra timpului*, scris în 1937; în sfârșit, singura încercare de jurnal personal, *Dintr-un jurnal de vară*, scris în 1942, în ultima vară petrecută la Miorcani.)

^{*} Fragment din evocarea „Ion Pillat“, în Dinu Pillat, *Mozaic istorico-literar. Secolul al XX-lea*, Ed. Humanitas, București, 2013

Miorcanii adolescenței și tinereții lui Dinu Pillat*

3 iulie [1942], Miorcani

Scrisoarea a II-a

Nelli¹ dragă,

Sunt de aproape o săptămână la Miorcani, în mare liniște și singurătate.

Închipuiește-ți un peisagiu de stepă, ondulat ca o mare. Prutul șerpuieste argintiu, undeva, prin apropiere. Cred că numai Sadoveanu l-ar putea descrie. Parcul – care înconjură conacul – este vast și sălbatic. Imaginația mea îl transformase într-o junglă, cândva, într-un an al copilăriei.

Conacul descinde parcă dintr-un roman al lui Turgheniev sau al lui Tolstoi.

În încăperile sale, somptuoase și totuși atât de calde intime, mobilate într-un stil de o aristocrație desuetă, nu te-ar surprinde să întâlnești, într-o rochie de crinolină, conturul Zenaidei sau al Anei Carenina.

Totul îmi pare aci: naiv, vechi și ușor nostalgic. Ai mereu impresia că citești o carte cu povești sau că răsfoiești un album cu fotografii desuete.

¹ Cornelia Filipescu, viitoarea soție a lui Dinu Pillat

Ziua se scurge molcom și cuminte, în tovărășia cățelei mele de vânatoare, care are ochi blânzi de căprioară și bot bărbos de călugăr.

Spre seară, când cerul începe să se rumenească a amurg, se aud din depărtare tălângile vitelor care se întorc de la pășune.

Apoi seara, în salonul conacului, se aprinde lampa de gaz, cu glob vioriu. (Aci nu există lumină electrică.)

Și apoi vine noaptea, cu puzderia ei de stele...

Și așa, foile calendarului se succed pe rând, simplu și liniștit, ca o cădere de frunze, într-un început de toamnă...

A sosit ceasul de taină al lămpilor. Umbrele mă împresoară ciudat, dându-mi senzația că mă destram treptat în ceață.

Dinu

* Fragmente din volumul *Biruința unei iubiri. Dinu și Nelli Pillat, Pagini de corespondență*, Ed. Humanitas, București, 2008.

Miorcanii Piei Pillat*

Miorcani

Miorcanii pe care Dinu și cu mine i-am cunoscut și care ne-au posedat (sau cel puțin pe mine m-au posedat) aparțin nou într-un sens universului tolstoian; și cred că toate acele moșii sau conacuri nord-moldovenești se situau într-un timp, într-o eră, într-un spațiu, scos din orice dimensiune contemporană. Din pură întâmplare existau în secolul al XX-lea, pentru că noi ne aflam plantați în acel secol. Dar esența, sufletul, ca și concretul locurilor aparțineau atemporalului, și purtau în ele conturul estompat și tremurat și infinita, sfâșietoarea poezie a locurilor marcate de destin.

Casa, pe care am cunoscut-o prima oară, când aveam cred 7-8 ani, când am mers acolo singure, Maica și cu mine, pentru întâia dată după primul război mondial – casa era vrăjtită, și adormită în somnul [pe] jumătate coșmar, pe jumătate uitare, care încremenește anumite locuri, peste care se rostogolește istoria, cu tot tragismul ei. Dinu, mama, tata, Grandpapa, ei, toți, nu au mers la Miorcani decât peste alți câțiva ani, de abia după ce Maica, cu toate femeile din sat, și câțiva țărani, au repus totul pe picioare. Eu am făcut parte din acea reconstrucție, pentru că voiam să merg cu Maica acolo.

Când mă gândesc înapoi la acea epocă, îmi dau seama de nemaipomenitul curaj al Maichii, de acel invincibil și constructiv optimism, cu care ataca orice greutate care ar fi

descurajat și oprit în loc pe mulți, mulți alții, și care, de fapt, crea întotdeauna ordine din haos, și armonie din dezordine, curățenie și confort din murdărie și dărâmatură. Nu cred că mulți au cunoscut-o pe Maica, așa în profunzime, cum am cunoscut-o eu. Pentru că am făcut parte din viața ei. Și pentru că am iubit-o. Cred că nu poți cunoaște, într-adevăr, în adâncime pe cineva decât dacă iubești acea ființă. Altfel te oprești doar la suprafața ei. Maica a fost, cu siguranță, cea mai democrată, cu adevărat, cea mai socialistă, așa putea spune, dintre absolut toți oamenii pe care i-am cunoscut. Iar Grandpapa a fost cel mai tiranic și cel mai feudal.

Maica lucra cot la cot, scărmanând lâna din toate saltelele, spălând pe jos, frecând, vopsind, tencuind etc., cu țărancele, iar eu, la fel, cu copiii din sat care-și petreceau cu mine veacul în parcul Miorcanilor. Maica vorbea exact în același fel cu țărani, țărancele, țiganii, ca și cu mine sau [cu] ceilalți moșieri (pe care de altfel îi vedeam extrem de rar) și, sunt sigură, la fel vorbea cu Regina¹.

În fiecare seară, după lucru, oricât de istovită fizicește cu munca grea din casă și din parcul sălbătic, își pieptăna acel păr lung, des, negru, minunat, cu un pieptene des, cu vată și petrol, ca să culeagă păduchii și ouăle lor, prinși de la ceilalți oameni din curte, atât de aproape de ei – cap de

¹ Regina Maria

cap – lucrase. Apoi venea rândul meu la despăducheat, mai greu, căci aveam un păr lung și buclat și plin de noduri, de care Maica trăgea cu entuziasm. De altfel eram obișnuită cu asta, căci la Predeal, în iarna pe care am petrecut-o cu Maica, (un an întreg), când a fost bolnavă și eu eram mai mică, eu mergeam, la cererea și insistența Maichii, la un orfelinat ca să învăț, zilnic. Nu la școala satului. La orfelinat, ca să înțeleg și să accept adevăratul abandon, adevărata nefericire a unor copii ca mine, care nu aveau absolut nimic din tot ce aveam eu – ca să fiu, cel puțin la suflet, expusă compasiunii, ca să învăț să dau și nu să iau, și mai ales ca să învăț că între ei și mine nu există nici o diferență de calitate, ci doar de circumstanțe, și că ce posedam și era „al meu” era mai de folos și dădea mult mai multă fericire, dacă-și făcea drumul în buzunarul altui copil, orfan. Acolo, în înghesuita clasă, păduchii se urcau pe guler și în păr, în profunzime, și seară de seară, Maica purcedea la ceremonia despăducherii mele, în timp ce pe mine mă făcea să citesc cu glas tare [din] Racine și Corneille, pe care-i detestam cu o intensitate de copil mic care voia basme românești, nu clasici francezi.

Dar cum de am ajuns la Predeal? Era vorba de Miorcani! Maica îngrijea pe toți bolnavii din sat. Spitalul era inexistent atunci la Rădăuți, [era spital] doar la Cernăuți – și cine putea merge acolo? Veneau în schimb la noi la Curte, din zori, un șir lung de oameni care așteptau miracolul vindecării, de la Măicuța mea. Maica avea o farmacie întregă, multă neștiință medicală, dar enorm bun simț și intuiție, și mai ales avea darul de a inspira încredere, optimism, aducea cu ea ceva pozitiv, constructiv, vital, pe care fără să vrea, fără să știe, îl transmitea, printr-un fel de inexplicabilă osmoză, țăranilor bolnavi pe care, surprinzător, adesea îi vindeca. De unde faima ei de doctor!

Acolo, în fața bucătăriei și a căsuței administrației, era ca într-un tablou de Breughel cu *la court des miracles*², toți schilozii, gravidele, țăncii și copiii cu diaree și vărsături etc. Și Maica niciodată nu a spus nimănui: „vino altădată” și niciodată nu și-a întors privirea sau nu și-a retras mâna de la nici un contact direct cu un nenorocit, cu un bolnav. Erau și cu lepră printre ei. Și cu scarlatină. Ca să nu mai vorbim de toate celelalte boli de copii, sau [de] conjunctivite purulente, sau [de] abcese care trebuiau înjunghiate și drenate ca să nu dea septicemii... Niciodată n-am prins nici o boală de la ei, deși Maica mă luase lângă ea ca s-o ajut – n-avea alt ajutor decât această fetiță, ce eram eu. Nu se preocupă pe ea, iar pe mine m-a crescut, așa, la fel, și dacă a fost vreodată ceva de capul meu, uneori, atunci îi datorez totul Maichii. Ea nu m-a răsfățat niciodată, nici de altfel Lelița sau Tanti Bi.

Maica, Lelița și Tanti Bi, fiecare în felul ei, au fost constantele vieții mele și mi-au dat iubirea lor. O bunică și două strămătuși – fiecare, caractere și personalități unice, și total, neasemănătoare. Iar eu le-am dat iubirea mea. M-a chinuit gândul că poate n-am știut să le-o arăt, să le-o exprim. Apoi, mai târziu, am știut că iubirea răzbește, întotdeauna și oricum și în ciuda a orice, către cei iubiți – și atunci nu m-a mai chinuit acest gând. N-aveam nici prieteni mici, nici

prietene mici, [când eram] copil. Da, Manuela³ și Sandu⁴, dar erau rude, veri, și asta era altceva. Dar îmi erau apropiați Gheorghită, băiatul Stoianei, spălătoreasa, și copiii din satul Miorcanilor...

Miorcanii văzuseră zile strălucite înainte ca Grandpapa să piardă la cursele din Viena, unde avea caii lui de curse, o avere, sau poate chiar averi? Și la cărți, cred, la fel. Asta o deduc pentru că Maica nu a permis niciodată să intre în casă și în mâinile mele nici cel mai mic pachet de cărți de joc (erau unele miniaturale în ouăle de Paști)...

Atunci când am cunoscut eu Miorcanii, și am trăit acolo verile, și e locul pe pământ pe care l-am adorat cu cea mai pasionată și sfâșietoare intensitate, [moșia] era complet sărăcită. Erau niște grajduri goale (înainte, Grandpapa avea acolo caii de curse), dărăpănate, unde, când mama, tata și Dinu au început să vină și ei, Grandpapa a achiziționat unul sau doi cai pentru caretă. Niște bieți cai fără de rasă, dar buni de caretă, dragii. Mai târziu, Dinu și cu mine îi încălecam și plecam în galop la iazuri, Dinu cu pușca și cu Schymmy, cățeaua lui de vânătoare, eu, ajutor de băgător de seamă! Apoi, mai târziu, încă, a trebuit să vindem caretă și caii. În loc, au apărut doi măgari. Cu timpul nici măgarii nu au putut fi ținuti... și grajdurile au continuat să se dărăpâneze, în liniște și inutilitate⁵.

Când eram tineri la Miorcani și călăream în galop nebun spre iazul unde lui Dinu îi plăcea să vâneze, scoboram de pe cai, îi legam de sălcii, ne urcam amândoi pe lotcă, eu vâsleam până ajungeam în desișul papurii, el pândeau cu pușca, din lotcă, zborul de seară al rațelor sălbatice. Apoi veneau rațele – le văd și le aud și acum... Și Dinu niciodată nu a știut cum, cu toate fibrele din mine, căutam să înlătur glonțurile lui de la biete, frumoasele păsări. Uneori reușeam, și le rata sistematic. Și nu-i părea prea rău, căci apusul acelui soare moldovenesc, pe iazul ieșit din timp, era de un asemenea tragism, în frumusețea lui, ce nu se mai putea repeta niciodată, încât răscumpăra orice eșec. Alteori nimerea.

Știai oare că Dinu, foarte tânăr, era un extrem de bun vânător și avea un ochi remarcabil de sigur? Aduceam, iar, în galop, pe unduirile mâncate de seară ale pământului Miorcanilor, acele câteva rațe, bălăbânindu-se pe coama călușilor noștri. De atunci și până la moarte, cred că Dinu nu a mai putut omorî nimic – dar atunci avea 15 și 16 ani, acei ani când încă nu te identifici cu fiecare moleculă a tot ce e viu⁶.

Să-ți descriu interiorul Miorcanilor. Când intrai în coridorul lung și alb, pășeai pe un preș îngust de-a lungul întregului coridor, iar la capătul coridorului, în dreapta, era un fel de imensă laviță albă de lemn, acoperită cu subă sură, înăuntrul căreia erau stratificate perlele, cuverturile, și tot ce trebuia strâns la plecarea noastră. Adoram acea laviță ce mi se părea enormă (dar totul în copilărie capătă dimensiuni speciale) și acea subă. Și Dinu și cu mine ne urcam pe

³ Manuela Teodorini, căsătorită Burnea.

⁴ Sandu Danielopolu

⁵ Scrisoare către Nelli, din 21 martie 1980

⁶ Scrisoare către Monica, din 19 noiembrie 1977

² Curtea miracolelor

ea și eram navigatorii unei corăbii pe oceane, iar alții din subă făceau un cort, tot acolo sus pe laviță, și eram nomazii din deșert, sau [trăiam] multe alte vieți imaginare – eu, mai dinamică, Dinu, mai visător, dar ne combinam armonios.

Din coridor intrai într-o cameră exact la capătul lui, care era și un fel de *living room*⁷. Mama a pictat un colț al ei, cu fotoliul roz și masa acoperită cu un țesut gros *vieux-rose*⁸, un tablou care e preferatul meu. Din acea cameră, dădeai pe îngusta terasă cu coloane, acoperită, deschisă spre grădină – coborai pe aleea cu pietricele, pe 3 trepte lungi, de piatră. În acel *living room*, în afară de masa ovală în roz și de fotoliul roz, era o canapea în dreapta, în colțul spre fereastră, ce da pe grădină, [în culori] tot *vieux-rose*. Iar înspre ușa cu geamlâc, despărțind-o de coridor, era o bibliotecă cu geam, în partea de sus a mobilei, și în partea de jos, erau două uși care se închideau asupra unor comori de jocuri pentru copii și oameni mari: loto, table, șah și altele. Cred că tot acolo era și colecția de soldați de plumb, din copilăria tatei. Eram minunați! Cavaleria franceză din timpul lui Napoleon și mai ales *les zouaves*⁹ din colonii și soldații din *La Légion Étrangère*¹⁰. Restul armatelor nu le țin minte, dar astea mi-au rămas în suflet. Apoi, în partea opusă, era altă canapea îngustă cu speteaza tapisată, într-un verde spălăcit. Alt fotoliu, încă vreo 2-3 scaune, un covor mare în culori șterse, pe jos. Dar ce iubeam, între altele, era lampa de gaz care atârna de tavan, cu un abajur, ca de lapte alb. Toată casa, de altfel, era luminată cu asemenea lămpi și lumânări, căci nu exista electricitate.

Din acest *living-room*, la stânga, era ușa care dădea într-un salon a cărui culoare generală era *vert-olive*¹¹ șters, extraordinar de frumos. Perdele lungi și grele aveau întipărite pe ele același motiv ca hârtia cu care erau tapetate zidurile, cu păsări minunate și flori exotice, în aceleași culori șterse pe fond ivoiru. Acolo era o bibliotecă joasă, plină cu cărți de povești, legate superb în piele și litere de aur și, mai ales, cu ilustrații care au făcut fericirea noastră. Zeci și zeci, toate ale tatei, din copilăria lui, citite și recitate de el¹², de Niculae și [de] tante Pionette, dar cu atâta venerație, încât rămăseseră imaculate. Și eu îmi petreceam timpul ploios în acel salon, singură cuc, citind cu o încântare cu totul specială, care nu aparținea decât acelor cărți, aceluia salonaș, acelei lumini, acelor culori, acelei vârste. Poezia și nostalgia acelor cărți și mirosul acelor pagini și ilustrațiile de vis, cu un tragism cu totul unic și specific.

Din salonaș, se deschidea o ușă într-o cameră, așa-zisă de musafiri, dar care cu timpul devenise „a mea”. Era cea mai frumoasă, credeam, cu păsările albastre de paradis, într-o junglă stilizată, redusă la două culori: alb și *bleu de roi*¹³. Păsările erau repetate pe perdelele grele și lungi, care

încadrau cele trei mari ferestre dând spre parc, pe boschetele care erau jungla mea, jungla Miorcanilor de atunci, deasupra cărora se roteau corbii, cu zecile, și croncăneau în asfințit, iar departe, de la Prut, ziua întreagă răsuna ca o toacă plescăitul morii. Un zgomot care și azi mă îmbolnăvește de nostalgie și dragoste.

În acea cameră albastră, căci așa era numită: *la chambre bleue*, ciudat, nu intra nimeni decât mine. Ba da, o dată a intrat Dinu și a stat puțin cu mine, când căzusem de pe un cal, în timp ce galopam împreună spre iazul al doilea (cel cu lotcile și stuful și păsările de apă, unde vâna). Căzusem în cap, căci se poticnise calul în plin galop și fără să vrea mă aruncase, dar mă suisem imediat înapoi pe el și continuasem. Însă, de abia ajunsă înapoi acasă, suferisem un șoc întârziat, dar nimeni nu și-a dat seama, și cred că mi-a fost foarte rău, dar a trecut.

Camera albastră avea două paturi, unul la fiecare extremitate a odăii, un fotoliu adorabil și un mic divan *Récamier*, acoperite toate cu aceeași cretonă minunată, cu aceleași păsări albastre de paradis. Poate că totul acum mi s-ar părea prea *recherche*¹⁴ și prea uniform... dar atunci era exact pe măsura imaginației și visurilor mele, această junglă duo-tonală, a cărei albăstrime îmi dădea în același timp impresia că existam concomitent în fundul apelor mari.

Din camera albastră se deschidea altă ușă pe o minusculă odaie, aranjată ca un mic *budoir*¹⁵, pe care nimeni nu o întrebuința, nu știu de ce. Apoi, de acolo, o ușă dând în coridorul lung de care-ți vorbeam la început. În coridor, dădeau în partea opusă, celelalte camere de culcare: a Maichii [și a lui] Grandpapa, frumoasă, dar fără luminozitate, cu un imens pat dublu, la picioarele căruia era o canapea mică, unde mă obligau să-mi fac siesta și de unde o tulleam în parc, în timp ce restul familiei dormea în toridele după-amiezi de vară.

Zumzetul albinelor, plescăitul berzelor din cuiburile [de] pe acoperișurile sărăcăcioaselor case de țărani din sat, câinii, moara, treierătoarea, corbii, zgomotul surd al merelor, perelor, nucilor căzând uneori în vântul de vară coaptă și mai ales mirosurile, Doamne, mirosurile – și copacii pe care-i adoram, imenși, mai ales nucii, plopii, mi-au rămas în ochi, în nări, în urechi, în suflet pe veci.

Apoi, din camera Maichii, treceai în cea a mamei și a tatei, cu mobilă simplă și cu foarte frumoase reproduceri ale impresioniștilor, pe pereți. Din camera lor, intrai în a lui Dinu. Ciudat, nu o țin deloc minte. Apoi, iar ieșeau în coridorul lung și de acolo intrai în alte două camere, una mare, întunecată de imenșii copaci care se legănau la ferestre, și alta foarte mică, unde și acolo am locuit eu. Cea mare era, în mintea mea, a lui Niculae¹⁶, Yvonne¹⁷ și Nini¹⁸, când veneau să-și petreacă vacanța în țară, iar parfumul de miere al țigărilor *Craven-A*, pe care le fuma Niculae, dăinuia cu lunile, acolo, amestecat cu celălalt parfum de lemn de trandafir și de ciureș al mobilelor vechi, și aceasta transforma acea cameră

⁷ Salon, sufragerie

⁸ Din fr., roz ofilit

⁹ Din fr., zuavii

¹⁰ Din fr., Legiunea străină

¹¹ Din fr., „verde măsliniu”

¹² Ion, Nicolae și Pia, copiii lui Nicolae (Grandpapa) și ai Piei Pillat (Maica)

¹³ Din fr., albastru regal

¹⁴ Din fr., căutat, în mod voit

¹⁵ Din fr., cameră de toaletă

¹⁶ Nicolae, fratele lui Ion Pillat, stabilit în Franța

¹⁷ Yvonne, soția lui Nicolae Pillat

¹⁸ Nini sau Nicole, fiica lui Nicolae și a lui Yvonne Pillat

într-o lume aparte, cu depărtări necunoscute și lumi strănii care mă chemau ca acel cântec al sirenelor...

Iar odaia cea mică, unde am dormit des, separată de restul casei și de restul familiei, era cea mai fermecată odăiță dintre toate. O adoram. Avea gratii la ferestre. N-avea decât un mic pat și o măsuță – nu era loc pentru nimic altceva. De acolo, evadam într-un fel de visuri treze, și când am recitat odată ce am scris, *Fata cocorilor*, am rețrăit cu o intensitate și un sentiment de „actual” și „imediat” care într-un fel m-au speriat aproape, starea aproape de hipnoză de atunci. Odăița, singura din toate, era complet albă¹⁹.

20 iulie 1963 [Birmingham]

Iubita mea [Muni]²⁰, stau azi după-masă la soare, în grădină, și-ți scriu²¹ ca să răspund ultimei tale scrisori, sosită tocmai când ieșeam să expediez scrisoarea mea de acum câteva zile....Din grădinile vecine îmi ajung zgomotele familiare ale mingilor de tenis sunând pe rachete, și ale mingilor de crochet lovite de *maillots*²². Acestea din urmă, [rachetele de] crochet, cu zgomotul sec al lemnului pe lemn, mă umplu întotdeauna cu nostalgia unui trecut îndepărtat, când, la Miorcani, Maica²³ și tata²⁴ și Tanti Bi²⁵ se certau atât de amuzant, pentru că tata trișa, dând mingii cu piciorul. Mai ții minte? În soarele de vară, cu miros de fân și praf de la treierătoare, și carele scârțâind în sat, și vacile mugind în asfințit, și moara de la Stânca, țâcănind toată ziua, și ciorile croncănind în copaci...

Doamne, un trecut și o viață întregă, cuprinse într-un zgomot, într-un miros, într-o lumină, acum, aici –și-mi țin de cald și-mi dau rădăcini...atunci când tot restul nu mai e. Tu, Maica, Lelița²⁶, tata, Tanti Bi, ne-ați dat o bogăție și o poezie care ne va ține de cald toată viața. Nimic nu s-a pierdut în noi și, în clipele grele ale vieții, pe asta ne-am rezemat, cu dragostea, frumosul și duioșia ce le împrăștie și acum în noi tot ceea ce iubirea ta și iubirea celor ce au murit, unul după altul, le-au sădit.

[aprilie 1970, București]

Dragă Pia,

...Un eveniment s-a întâmplat să fie acum plecarea mea²⁷ cu Monica la Botoșani și [la] Miorcani, cu prilejul împlinirii a douăzeci și cinci de ani de la moartea tatei. Din inițiativa Comitetului de cultură și artă al județului Botoșani, am fost invitați la o festivitate comemorativă cu caracter local. O sesiune științifică numărând 18 comunicări și un recital de poezie la „Teatrul Național” din Botoșani, comprimate

¹⁹ Scrisoare către Nelli, din 26 iunie 1980

²⁰ Maria Pillat, mama Piei Pillat

²¹ Pia Pillat a plecat în exil în 1946 și s-a stabilit, după căsătoria cu medicul englez Antony Edwards, în Marea Britanie

²² Din fr., crose de crochet, prevăzute la capăt cu ciocănașe de lemn

²³ Mariuța Pillat, născută Brătianu, bunica maternă a Piei Pillat

²⁴ Poetul Ion Pillat, tatăl Piei

²⁵ Sabina Brătianu căsătorită Cantacuzino

²⁶ Pia Brătianu, fiica cea mică a lui Ion C. Brătianu, căsătorită Alimăniștianu, mătușa Piei

²⁷ Dinu Pillat, fratele Piei

laolaltă într-o singură dimineață, după care am plecat, în după-masa aceleiași zile, cu câteva mașini, la Miorcani.

Am ajuns pe întuneric. Nimic nu mai arăta în parc cum arătase altădată. Dacă fizionomia plastică a locului mi s-a părut deodată complet străină (în lumina artificial crudă a reflectoarelor reporterilor de la Televiziune), neîngăduind obiectiv nici o asociație a memoriei cu trecutul, în schimb o sursă cu totul neașteptată de emoții a fost pentru mine primirea [noastră de către] populația de acolo, adunată în număr mare, să asiste la comemorarea tatei, cu o spontaneitate evidentă. Am vizitat cele două camere memoriale, inaugurate cu acest prilej, în cuprinsul conacului, ajuns spital de la expropriere încoace, camere cu foto-montaje, ilustrând sugestiv aspecte din viața și opera tatei, legate cu precădere de Miorcani. Apoi a urmat afară, pe o estradă amenajată în fața pridvorului, pe care am luat loc cu toții, un program de recitări, în fața unei mulțimi de țărani, ocupând tot spațiul de grădină până la biserică și școală. Cu o poezie proprie²⁸, închinată ad hoc tatei, Monica s-a bucurat de cel mai mare succes. (Mulți o ascultau cu ochii în lacrimi.) Pe urmă, autoritățile locale, extraordinar de calde sub raportul ospitalității, ne-au dat o masă în fosta cancelarie a lui Grandpapa²⁹, cu prilejul căreia Monica a putut să asiste la un adevărat chiolhan moldav cu lăutari, pe care l-a savurat cu o curiozitate maximă.

A doua zi, vremea s-a stricat, din păcate. Totuși, în ciuda ploii, am ținut să mergem în căruță la iaz, unde am regăsit, în sfârșit, fața neschimbată a Miorcanilor, în vasta învălurare a peisajului. Monica a fost foarte impresionată, între multe altele, și de faptul că Duzinski și soția lui, foștii învățători de-acolo, i-au povestit pe larg, cu un haz înduioșat, cum te-au pregătit, în copilărie, pentru nu știi ce examen...

1 mai 1970 [Birmingham]

Dinuț, dragul meu, scrisoarea ta mi-a sosit azi...

Nu-ți pot spune ce efect a avut asupra mea mica ta povestire a regăsirii – adică a pierderii, de fapt, – a Miorcanilor, Miorcanii, care au fost pentru mine pământul, locul, imaginea a tot ce am iubit mai mult și care, de când am rătăcit pe drumurile lumii, a reprezentat, concret, și țara mea. Știi – sau poate nu știi – cum unii nu pot iubi o abstracție, și au nevoie de a iubi ceva ce pot cuprinde în ochi, în mâini, în suflet, și simți cu toate simțurile. Așa cu mine – Miorcani și țara erau una, pentru că Miorcani îi deveniseră imaginea, iubind cum îi iubeam. Și, citindu-te, m-a apucat o dezolare atât de mare încât, eu, care nu pot plânge, de obicei, decât extrem de rar (la voi, dacă am plâns vreodată, am plâns de emoție – e altceva...), am plâns cu hohote, închisă în sala de baie, ca să nu știe Tony³⁰ – și mă uitam la copacii care priviseră în trecut la *Fata cocorilor*³¹ (acolo o vedeam când o scriam) și brațele lor ciuntite îmi atârnav pe umeri și-mi

²⁸ Poezia *Simțim de-atâtea mii de ani*, din volumul Monicăi Pillat, intitulat *Corăbii*, ed. Cartea Românească, 1970.

²⁹ Nicolae Pillat, bunicul patern al lui Dinu și al Piei Pillat

³⁰ Antony Edwards, soțul Piei

³¹ Carte de povestiri-poeme, scrisă de Pia Pillat, la vârsta de 17 ani, a fost publicată împreună cu romanul *Zbor spre libertate*, la ed. Vremea, 2006.

innodau sufletul. Și casa – Doamne! Dar ce bine-mi pare că a devenit spital³², că nu e inutilă, că ceva din zidurile ei groase și bune ocrotește, încă, și ajută, încă, pe oameni.

Nu știu de ce m-a consolată extraordinar să știu că Monica a fost acolo, că a citit sau recitat acea poezie a ei, care a emoționat atâta pe cei care o ascultau, și să știu că ea și populația locului și [tu] ați intrat într-un contact emotiv real. Și Duzinski – Doamne, câte ape, câte torente și fluvii de viață și de moarte au trecut, de când eram fetiță și mă medita! Cum arată ei acum? Îmbrătrâniți? Eu parcă-i văd în ceață, departe, departe, dar Maica-i în jur, aproape, și Grandpapa se uită la mine reprobator, de pe cerdacul cancelariei lui, și Maria și Cărăbuș – mai ții minte? Și Schymmy³³? Și caii – îți aduci aminte când galopam spre iaz și am căzut în cap? Și lotca de pe iaz când alunecau prin papură și tu trăgeai cu pușca în rațele sălbatice?

³² În anii 70 conacul de la Miorcani fusese transformat în casă de nașteri pentru femeile din sat

³³ Cățeaua de vânătoare.

Poezia, poezia infinită a peisagiului Miorcanilor, până la iaz și dincolo, până la Prut – ce bine-mi pare că acolo, cel puțin, ai regăsit neschimbate memoria și realitatea. Dar nu-mi pot închipui câmpurile goale – întotdeauna le vedeam vara, toamna, unduind în vânt, cu recoltele lor înalte și dese și pline de rod. Stânca – țăcăitul morii de la Stânca, și zgomotul treierătoarelor și mirosul grânelor și clopotul biericii și greierii și scârțâitul roților carelor cu boi – nu le voi uita, zgomotele astea, niciodată. De altfel sunt unice – de atunci, nimic n-a mai sunat astfel în urechile mele și nici n-a mirosit așa. Sunt sunete pierdute pe vecie, pe meleagurile unde trăiesc, și poate chiar nici [acel] acolo unde erau, când îmi băteau în suflet, nu mai există acum. Ce tezaure dorm în mine, de neîmpărtășit ...

* Din *Sufletul nu cunoaște distanțele*.

Pagini din corespondența Piei Pillat cu familia Pillat,

Ed. Humanitas 2009

Miorcanii văzuți de Cornelia Pillat*

Pia nu pomeneste nimic despre numeroasele biblioteci aflate la Miorcani ce se îmbogățeau în fiecare zi cu dubletele cărților pe care tatăl său le avea în București și cu acelea de care Ion Pillat avea neapărată nevoie pentru eseurile și traducerile sale. Am găsit însă, la Muzeul literaturii române, catalogul cărților din bibliotecile de la Miorcani, scris în anii 1931, 1938, 1942, de Ion Pillat, elegant, citeț, cu cerneala curgând dintr-o peniță fină, pe măsura înmulțirii tomurilor. L-am citit cu o senzație de confort și de visare, căci mă găseam în tovărășia celor mai valoroși scriitori ai literaturii române. Se mai găseau cu prisosință teatrul și poezia antică grecească, întreaga poezie franceză și germană în frumoase ediții de popularizare. Cercetam acel catalog prin anul 1984, când cărțile fuseseră demult arse sau împrăștiate nu se știe pe unde și mă minuiam de sentimentul durabilității pe care-l avea Ion Pillat în acel an 1942, când, vara, în răcoarea odăilor, își trecea în revistă bibliotecile și însemna că o anumită carte, după un anumit raft al dulapului dintr-o anume odaie, se află așezată culcată și nu așezată în picioare, ca și cum acel loc îi fusese hărăzit pentru eternitate.

În 1944, casa a fost devastată de soldații ruși ce tăiaseră din copaci pentru a face un parc de tancuri, cărțile arse și mobilele împrăștiate în sat sau trecute peste Prut. Femeile purtau fuste făcute din perdelele odăilor.

S-a spus atunci că moartea [lui Ion Pillat]¹ a fost grăbită și de faptul că Miorcanii, moșia părintească, fuseseră devastați de trecerea războiului, iar marea bibliotecă – dubletul

celeii din București – pe care o adunase acolo, servise la pârlirea porcilor. Eu nu l-am auzit niciodată vaitându-se de pierderile suferite. Făcea parte dintr-o dârză familie cu o mare putere de îndurare.

În primăvara anului 1948, Dinu – ca moștenitor – a plecat să reorganizeze Miorcanii și să strângă bani pentru exorbitantele taxe de succesiune puse în urma morții tatălui său. Eu aveam să-l urmez la scurt timp.

La începutul primăverii, venise la soacra mea Gușu, un țăran răzeș, refugiat din Basarabia, pentru a se propune administrator al Miorcanilor. Foarte înalt, cu părul argintiu, retezat pe frunte – ca un dac – Gușu avea ochii mici, albaștri, privirea clară și mândră și chipul dăltuit de timp, cu pielea lipită de oasele feții. Era îmbrăcat în surtuc și pantaloni negri, băgați în cizme înalte. Apariția lui era ciudată în încăperea bibliotecii. Se ținea cu spatele drept, ca într-o strană, în largul fotel îmbrăcat în catifea vișinie, în timp ce discuta cu soacra mea. În acea ambianță de rafinat gust, Gușu nu ea deloc nepotrivit, căci aducea cu el tradiția unei străvechi aristocrații țărănești și vorbea rar și cumpănit, stăpân pe sine. Când a plecat, pășind apăsător prin holul lipsit de lumină directă, i-a strălucit fășia albă a gulerului cămășii de pânză ce ieșea din surtucul deschis pe piept.

Abia acum – după ce cunosc descrierea pe care Pia a făcut-o conacului – pot realiza șocul avut de Dinu la sosirea la Miorcani în acea primăvară ploioasă ce i-a amplificat impresia de pustiu și dezagregare, întâmpinat de ciorile mai abundente și mai volubile ca niciodată, care năpădiseră copacii parcului.

¹ Poetul Ion Pillat a murit la 17 aprilie 1945.

Dinu a oferit imediat autorităților locale corpurile de casă care împrejmuiu pe de o parte curtea, pentru organizarea unui așezământ sanitar pe care avea să-l înjghebeze prietenul nostru, Dr. Nini Radian, spre marea mulțumire a satului năpăstuit de seceta din 1947. Fuseserăm adânc impresionați de copilul adus în brațe de mama lui și care a murit sub ochii noștri, întins pe cerdac. Îi văd și acum tălpile palide ale picioarelor. Am uitat cum îl chema, dar atunci hotărâserăm să dăm numele lui policlinicii pe care aveam să o construim.

Am lăsat-o pe Monica, în vârstă de zece luni, în grija mamei mele și curând am plecat la Dinu. Eram însoțită de prietenii noștri, Marga și Nini Radian. Nu aveau unde-și petrece vacanța și au acceptat invitația lui Dinu care obținuse autorizația ca Nini să-și exercite profesiunea de medic la dispensarul improvisat. Nu știam ce vom găsi la Miorcani, nici măcar dacă vom avea ce mânca, dar eram tineri. Tata ne dăduse zece sticle de vin roșu și Nini le potrivise cu sfințenie în rucsac.

Am plecat cu trenul în vagon de clasa a treia și am străbătut toată Moldova în timpul nopții, ajungând în zori de zi la Dorohoiul ce se desfăcea din ceață. Aerul proaspăt și tare ne-a trezit din buimăceala nopții. La gară ne aștepta un om cu o trăsură și am urcat străzile în pantă pentru a ajunge la casa lui Costică Stoianovici, moșier din partea locului și vechi prieten al familiei Pillat. Aceasta – cu toată ora matinală – ne aștepta îmbrăcat în haine negre, cămașă albă și părul lucios, negru, periat cu grijă. Gustarea de dimineață a fost un adevărat prânz cu supă, mâncare de fasole verde cu pui și friptură. Costică Stoianovici era interesat să afle știri proaspete din București, căci era vremea războiului rece încrâncenat pentru împărțirea Berlinului între aliați și sovietici. A plecat apoi după treburile sale și ne-a lăsat să moțaim în odăile cu mobile bătrânești și covoare plușate, împodobite cu scene și flori cu tablouri atârinate pe pereți deasupra canapelelor încărcate cu perne brodate cu lână colorată. Și astăzi îmi amintesc figura pământie a lui Costică Stoianovici și ținuta sa demnă și rezervată cu toată anxietatea din sufletul lui.

Înspre prânz am plecat mai departe, hurducați de cursa ce străbătea șoseaua desfundată ce ducea la Rădăuți-Prut. Eram priviți cu mare curiozitate de localnicii ce călătoreau de colo, colo și miroseau a usturoi. Am ajuns spre seară în piața orașelului, încercuită de dughene și aglomerată de cei care așteptau sosirea cursei ca pe un eveniment al zilei. Ne împleticeam de oboseală și ne duceam cu greu rucsacurile. Atunci ne-a găsit Gușu. Cu gesturi protocolare, eficiente, și la el acasă, ne-a potrivit cu grijă infinită bagajele în căruța aranjată confortabil, cu băncile așternute cu paie și învelite cu cergi calde și curate. M-a pofțit lângă el pe capră și eu m-am simțit onorată. Priveam peisajul învălurat ce se pierdea în înserare, dar eu eram în siguranță lângă Gușu care rotea larg biciul deasupra cailor.

Am ajuns în sat și am mers de-a lungul zidului secular ce împrejmuiu parcul, ridicat din pietre potrivite și legate între ele prin zidărie. De cealaltă parte se înălțau frunzișurile

uriașe ale nucilor bătrâni. Am pătruns în curte străbătând „aleea înaltă de castani“ și Gușu a tras căruța la peronul din fața cerdacului cu coloane a bătrânei, dar încă frumoase case albe, scunde, puternice și liniștite. Dinu ne aștepta vesel și jovial. Își pusese în glumă pălăria de paie purtată de tatăl său la Miorcani. Am intrat în salonul cu tapetul roșu pompeian, unde era pusă masa cu bunătățile pe care Dinu le putuse aduna în cinstea noastră.

Deși totul se dăruia în jurul nostru, am fost atât de fericită în acea vară. Eram singuri, de capul nostru, luam parte la activitatea curții și a satului în care încă mai trăiau fragmentele de peisaj și personajele descrise de Ion Pillat în *Satul meu*. Odăile aranjate de Dinu erau mai mult goale, iar celelalte erau pustii, cu tapetele sfâșiate, atârând pe pereți. Eram impresionată mai ales de odaia albastră, ce fusese iubită de Pia, în care intram adesea. Era complet goală, cu podeaua prăfuită. Soarele străbătea ferestrele și lumina crud fășiile atârinate ale tapetului decorate cu păsările exuberante albastre fâlfâind printre crengile frunzișului albastru ce se profila pe fondul de culoarea aurului stins. În toamna trecută, din cauza brumei și înghețului, venite prea devreme, rămăseseră grânele pe câmp și șorecii se înmulțiseră ca în poveste. Erau mici și foșgăiau în toate odăile.

Dinu avea tot timpul de lucru cu Gușu, iar eu mă învârteam pe lângă bătrâna Maria pe care Mariuța Pillat o adusesese, de copil, de la Florica, o formase și o stabilise definitiv la Miorcani. Era mică sub șorțul alb peste rochia de pânză, iar basmauă era trasă pe frunte ca o vizieră, dedesubtul căreia îi străluceau ochii mici, negri. Nu aparțineam vieții ei trecute, nu știam ceremonialul vieții și deprinderile foștilor proprietari ai Miorcanilor, dar ea mă îndruma cu tact și tacit. Era atâta ordine în tot ceea ce făcea, sigură de sine și potolită, încât și acum, gândindu-mă la ea, îmi vine să-i sărut mâinile bătucite de muncă. Mă duceam zilnic în bucătăria clădită pe o latură, în fundul curții, unde domnea monumentală sobă de cărămidă spoită cu var ce avea un cuptor înalt cu nișe înguste pentru oale și mai largi pentru cuibărit la căldură. O priveam pe Maria învărtindu-se în jurul plitei încinse. Mesteca în oalele cu ciorbă dreasă cu lapte acru sau scuturând cratițele mari cu mâncarea pregătită pentru țărani angajați la muncile câmpului. Îmi dădea să gust din lingura de lemn boabe grase de fasole pestriță, fierte cu untdelemn de floarea soarelui și aromite cu foi de dafin și boia. Mi se părea că niciodată nu mâncasem o fiertură atât de bună ce se topea în gură onctuos și catifelat. După-amiază, când se odihnea pe băncuța din fața căsuței ei, Maria primea vizita notarului, iubitul din tinerețe. Îl vedeam, înalt și subțire, cu ochii albaștri, limpezi, strălucind în obrazul arămiu, pășind rar în curte și sosind la aceeași oră. Se așeza lângă ea pe bancă și, împăcați, nu scoteau nici o vorbă.

Nini Radian era deja asistentul profesorului Ștefan Milcu la Institutul Doctorului C. Parhon, care-l aprecia foarte mult. Nu mai prididea cu lucrul la dispensar, dar spre seară mergeam în vizită la Doamna Dandara, profesoara satului, care ne dădea băutura zeilor: „hidromel“ sau plecam toți

patru la iaz, unde Nini, cu gesturi importante și tacticoase, mânuia o undiță primitivă și pescuia costroși ce făceau deliciul meselor noastre.

Seara, Dinu – la fel ca tatăl său – ne aduna în salonul roșu și ne citea fragmente din Turgheniev sau din povestirile lui Gogol, dar și din proza lui Urmuz și a lui Geo Bogza sau din poezii fanteziști francezi. O nespasă visare și adâncire în propriul meu suflet mă cuprindea la Miorcani. În jurul iazului, învălurarea nesfârșită a miriștilor aurite în toamnă și în apus era aceeași ca în poemele lui Ion Pillat. Frunzișul bătrânilor nuci tremurau în straturi ca fâșii de apă, iar merele aurite presărau iarba de sub copaci. Bătrânii ulmi, atât de iubiți, mureau și auzeam prăbușirea scheletului lor retezat. La un moment dat a trebuit să plec la București. Margăi și lui Nini Radian li se terminase concediul de vară, iar eu trebuia să o văd pe Monica. ... M-am întors curând la Dinu, căci...hotărâsem să ne mutăm de-a binelea acolo, aducând-o și pe fetița noastră pe care aveam să o dăm la învățătură la școala din sat. Cu tot dezastrul din jur, eram fericită. După amiază, Dinu scria romanul său, *Vestitorii*, intitulat ulterior *Așteptând ceasul de apoi*, iar eu tricotam hăinuțe pentru Monica, veghindu-l liniștită. A trebuit să plec iar la București să-mi îngrijesc fetița, lăsându-l pe Dinu în acel conac părăsit pentru a încheia lucrările.

Dinu s-a întors târziu toamna, fără să aibă rezultatele materiale scontate. Din acea toamnă a început să febriciteze, inexplicabil pentru medici. ... Mergeam împreună cu Marga, într-o dimineață, pe Calea Victoriei – în primăvara anului 1949 – când i-am auzit pe băieții cu gazetele de ultimă oră strigând că toate moșiile au fost expropriate.

În 1970, a avut loc prima comemorare a poetului Ion Pillat la Miorcani. Au fost invitați profesori și cercetători de seamă în jurul lui Dinu și al Monicăi, căreia îi cedasem locul meu, pentru a vedea ținutul unde trăiseră străbunicii și bunicii ei. După comunicările de rigoare la Botoșani și Dorohoi – așa cum era obiceiul – participanții s-au pus pe mâncare și băutură. În ziua aceea mai era și un *match* de fotbal la televizor, astfel încât la Miorcani s-a ajuns târziu, noaptea. În parc în fața casei se strânsese tot satul, încă de dimineață. Dinu a vorbit țăranilor care-l priveau cu ochi sticloși și deznădăjduiți în dorul epocii dinainte de colectivizare.

Transformarea casei în spital a fost o mare consolare pentru el.

La rândul meu, din 1980, eram invitată la Miorcani la zilele toamnei pillatiene. Găseam casa uneori sub ploaie cuminte și liniștită, alteori înecată parcă de frunzele de aur ale toamnei, dar de cele mai multe ori înconjurată de bătrâne bolnave care o țineau strâns ca ultima lor ocrotire. În spital nu se mai găsea însă nici un medicament și treptat au dispărut și bolnavii.

Ce ciudat că mi-am amintit, abia în 1996, la comemorarea semicentenarului morții lui Ion Pillat, că tatăl meu fusese arestat în 1907 pentru că participase la manifestațiile muncitorilor solidari cu răscoala țăranilor. Căci satul mi-a apărut sărac, cu ulița plină de gunoaie și de frunzele

puterzite din toamna trecută. Aspectul caselor era ca în tablourile lui Ion Andreescu, cu ogrăzile și casele de lut risipite pe un pământ pustiu. Era o înserare posomorâtă de primăvară și ciorile croncăneau înnebunitor în copaci. Am pășit în parcul părăsit și am ajuns în fața bătrânei case. Treptele și coloanele pridvorului și zidurile casei stăteau să cadă, pătrunse de umezeală, căci prin burlanele rupte apa cădea direct pe zid. Spitalul era pustiu. Spălaseră cearșafurile și le puseseră să se usuce direct pe paturile din încăperi.

După cincizeci de ani de comunism, tot se mai aștepta să vină americanii, căci unul din profesorii din Miorcani mi-a spus că se speră într-un „ajutor american” pentru repararea casei și înzestrarea spitalului. Soția profesorului ne-a invitat într-o clasă din localul școlii să gustăm ceva. Când am deschis ușa, pe mese se aflau farfurii cu colaci și în fiecare era înfiptă și ardea o lumânare. Participam la adevăratul praznic de înmormântare al Miorcanilor, ce avea loc odată cu pomenirea poetului Ion Pillat.

Am așteptat apoi ani de zile ca autoritățile din Botoșani să ia o hotărâre în privința folosirii parcului și în special a clădirilor conacului și speram ca Ministerul Sănătății să reînființeze spitalul – atât de necesar – sau să facă acolo un azil de bătrâni sau de handicapați mental. La solicitările mele, prefectul de Botoșani mi-a răspuns că pot dispune cum socotesc mai bine de parc și de conac, deoarece nu există mijloace necesare pentru a le valorifica.

La cererea organizațiilor culturale din Botoșani – prin anii 1985-1986, aranjase în casa administrației un muzeu dedicat lui Ion Pillat, aducând fotografiile ale poetului, cărți, acuarele pictate de Marie Pillat, covoare moldovenești, carpete persane prețioase de atârnat pe pereți, o bancă săsească pictată din 1858, un jilț breton, la care Muzeul din Botoșani adăugase câteva mobile de epocă, reușind cât de cât să sugerăm o atmosferă pillatiană. Eram marcată în sufletul meu de fericirea și liniștea pe care Ion Pillat și copiii săi, Pia și Dinu, o trăiseră în acel loc și înjghebasem – cu pietate – ceva din nimic.

Dar în ajunul sărbătorilor de Crăciun ale anului 2001, jurnalele au anunțat că două femei din satul Miorcani au devastat muzeul, au furat perdelele și covoarele, iar tablourile și cărțile au fost împrăștiate pe câmp. Am fost profund tristă și neputincioasă pentru soarta aceluia loc, sfânt pentru mine și rămas al nimănui, căci punerea în posesie a moștenitorilor – după cum se hotărâse după abolirea comunismului – întârzia să vină. Mă temeam că se va începe demolarea clădirilor pentru furtul materialelor de construcție. M-am sfătuit cu Gheorghiuța Rumeaga, fiul unor miorcăneni care trăiseră pe lângă curte. Gheorghiuța, bătrân pensionar, căci își făcuse un rost în București, mi-a spus: „Doamna Nelli să se facă acolo un schit”. Mi s-a limpezit mintea și am avut norocul ca, prin intervenția arhiepiscopului Vadului, Felea-cului și Clujului, Bartolomeu Ananina, Mitropolitul Moldovei, Daniil, să primească dania conacului, parcului și pădurii pentru a înființa acolo un centru de credință și ajutor.

* Fragmente din *Ofrande*, Ed. Humanitas 2012

Monica Pillat despre Miorcani^{*}

13 octombrie 1989 [București]

Draga mea Pia,

Ne-am întors de curând de la Miorcani. Această a patra reîntoarcere a mea în locurile copilăriei tale, mi s-a părut cea mai impresionantă. Niciodată imensitatea peisajului nu mi-a apărut cu mai multă violență. Ce ciudat! Pe tatăl tău, ondularea vastă a câmpiilor îl liniștea, dându-i o stare de siguranță, izvorâtă din profunda sa legătură cu pământul. Pe mine acest peisaj mă respinge. Ochii mei nu se pot agăța de nimic. Nu e nici un copac, nici un deal, numai infinitul stepei care mă trage cu el într-un adânc. În timp ce călătoream cu autobuzul, la asfințit, mă gândeam la dimensiunea tragică a acestei naturi dezbrăcate de orice ornament, esențială și pură, ca un fundal de teatru antic, unde confruntarea e o sfâșiere între pământ și cer. Văzduhul rupt de nori filtra razele de lumină în cascade auriu-plumburii.

Cu câteva seri în urmă, mama a căzut pe stradă și secunda aceea de spaimă că aș putea s-o pierd mi-a rămas în minte, cu o năprasnică intensitate. Când s-a ridicat plină de sânge, mi-am dat seama cât de puțin sunt pregătită pentru viață, pentru moarte, pentru tot. Fuseserăm la iaz, în după amiaza aceea, pe un vânt care urla pe toată întinderea pământurilor și apa se zbătea ca fiară hăituită de vânători nevăzuți. Era un frig de iarnă și tot acel peisaj ne izgonea, apărându-se, și, în același timp, presimțisem apropierea primejdiei. Dar ce minune că lovitura nu a fost gravă – pe muchie a fost, la nici un centimetru de

aproape – să-și piardă ochiul, sau să-și spargă tâmpla – Mama, văzându-mă plângând, deși era atât de rănită, îmi dădea curaj. Am ajuns cu ea repede la spital – în vechiul conac – și acolo, pentru că nu era nimeni, era duminică seara – am intrat și am găsit niște dezinfectant cu care am spălat-o până când a venit asistenta din sat.

Singura oază în peisajul Miorcanilor de acum e bucătăria doamnei Duzinschi¹. Ne-a primit la ea, pentru câteva zile, până am aranjat cât de cât lucrurile la muzeu². În bucătăria ei bună și caldă, ne simțeam apărute de furia de afară. Când am ajuns acasă la București, camerele m-au primit ca niște haine calde, îmbrăcându-mi sufletul gol și înghețat.

^{*} Fragment din vol. *Minunea timpului trait. Din corespondența Monicăi Pillat și a lui Lily Teodoreanu cu Pia Pillat*, Ed. Humanitas, București, 2010

¹ Fosta învățătoare a satului care îi dădea lecții Piei, când era mică.

² Împreună cu mama am aranjat un spațiu memorial, în fosta casă a administratorului conacului. Acolo am adus în acel an volumele de poezii ale lui Ion Pillat, tablouri de bunica mea, fotografii de familie, facsimile, covoare și mobilier. În anul 2002 muzeul a fost distrus, covoarele, tablourile și mobilierul a fost furat, iar cărțile și fotografiile au fost rupte și aruncate pe câmp. Poliția locală nu a putut recupera nimic, nu a identificat făptașii, încăperile au fost încuiate. În urma acestui act de vandalism, mama mea donat conacul și parcul de la Miorcani Mitropoliei Iașului și Sucevei. Deși Mitropolitul de atunci, I.P.S. Daniel Ciubotea, a aprobat înființarea unui centru pastoral „Ion Pillat”, acest proiect nu s-a realizat nici până acum.

Ion PILLAT

Toamna la Miorcani

Peste dealuri, peste ape, pretutindenea se lasă

O lumină învelită în marama de mătasă.

Vin iar carele-ncărcate și cu spice, și cu vis

Și pe ceruri liniștite și în suflet și-au deschis

Unghiul dorului de ducă stolurile de cucoare.

Mori de vânt nostalgic-naltă aripile călătoare

Și se lasă în durere să zdrobească grâul nou.

Pașii tinereții mele mă urmează în ecou,

Umbra mea de altădată umblă-n miezul umbrei mele.

Prima stea sau amintirea stă pe iaz printre vântrele?

Simt în suflet de departe spinul ei tremurător.

O bătrână-mi toarce firul zilelor de pe fuior;

Prima lacrimă se-noadă trainic lângă cea din urmă

Și păstori, ieșiți din vreme, către staul duc o turmă

De oi albe ca și norii unui cer îngândurat.

Cine m-a legat de mine, de moșie și de sat?

Toamnă-amară, toamnă dulce pentru cine te-nțelege,

Pentru cine știe gândul ce-a sortit să se dezlege

Frunză galbenă și coaptă ca un rod cules de vânt,

Toamnă, care legi prin moarte cerurile de pământ,

Și sub foaia vestejită pregătești o primăvară,

Toamnă dulce ca iubirea, ca iubirea de amară,

Fie-ți milă de făptură mea de om, și fă să fiu

— Pe sub nuci, lângă femeie, lângă față, lângă fiu,

În grădina aurită de lumina și de frunză —

Rodu-n care o dulceață înțeleaptă să se-ascunză.

Poate-un om atunci să vină să-mi culegă câte-un vers

Cum din prun culegi o prună fără-a te opri din mers,

Însetat mi-o soarbe poate din cuvinte alinarea,

O să-i pară — cine știe — mai puțin amară sarea
Lacrimelor sale-n drumul de dureri și dor ascuns
Binecuvântarea asta de mi-o dai, va fi de-ajuns.

Seară la Miorcani

Ieși din satul alb și vino să vedem ca de pe plajă
Cum, lățindu-și unduirea, urcă unduind pământul,
Largul ocean pacific ce-și încremeni avântul.
Suflete, privește bine și de-acuma ține strajă,
Căci coboară înserarea și ne bate-n față vântul.

Ritmic, lanuri nesfârșite mișcând valul lor de spice,
Îl pornesc din capul zării ca să-l frîngă-n cap de sat;
Îl izbesc de-un dig de cridă, îndârjit și îndesat;
Îl respiră printre case, ce se-ncearcă să-l despice,
Și-n ogrăzi îmbălărite, străbătînd, l-au revărsat.

Ca un far de piatră, turnul, dîrz biserica-și ridică.
Clopotul de seară-i paznic veșnic trist și veșnic treaz...
O cireadă răzlețită la pășune pe islaz,
Pare-un stol de păsări albe ce se lasă fără frică
În furtuni, pe pieptul verde al înaltului talaz.

De praf alb umflîndu-și pînza pe albastrul depărtării
Navighează șarabane: repezi luntri de pescar,
Și în urmă fugе drumul, ca o pîrtie de var
Peste valuri, spre coșare potmolite-n largul țării,
Ca vapoare părăsite de demult de marinar.

Și păreați în miezul serii, ce conturul vă-necase,
Voi, înalte ierbi cosite, voi, sulfine mici, și voi,
Flori de cîmp neadunate și culcate în trifoi:
Alge verzi și anemone palide și lungi sargase,
Înșirate pe nisipuri de-al refluxului și voi.

Dar țărani, cu grebla-n mîină, adunară goemonul,
Lîng-o mare de finețe, pe un țarm închipuit.
Și un clopot, de departe, de vecernii a vuit,
Și din port în port plutește și se înmulțește zvonul,
Și treptat, din undă-n undă, cîntecul s-a mîntuit.

Se-nnoptează... și cîmpia își ascunde oceanul...
Suflete, ce-n scoica nopții ești bolnavul mărgărit,
Pentru pămîntene drumuri orice suflet e oprit,
Dar privește cu nesațiu, de o dată, la limanul
Oceanului ce-acuma trasparența și-a mărit.

Fără valuri, fără maluri și cu luciu de fosfor
Peste tine își boltește limpezimea ideală
Marea cea adevărată, nălucită și reală,
Unde trupul nu mai este pentru visuri necrofor,
Unde inima nu minte, unde dorul nu înșeală.

Liniște desăvîrșită... Cu lumina ei verzuie
Pîlpîie în farul umbrei, pe un țarm divin, o stea
Și desfășurîndu-și pînza, norul, nemaivrînd să stea,
În chip falnic de galeră spre țării încet se suie...
Dar galera se scufundă și rămîne numai ea.

Suflete, te pregătește, vîntul serii bate încă...
Ce corăbii ne vor duce, vis și trup, la Dumnezeu?
Clopotul de seară sună de plecare și mereu
Faruri noi se-aprind în stele pe un țarm de crez și stîncă,
Pe un țarm la care poate n-o s-ajungi nici tu, nici eu.

Scrisoare¹

Se lasă iar amurgul pe parcul din Miorcani,
Și zgomotul pe care l-am auzit de ani,
Cu pulberea luminii ajunge pîn' la mine:
E mugetul cirezii ce-nctet, cu seara, vine.
Sunt scârțări de care pe drumul greu de rod.
E tunetul căruței ce trece peste pod.
Sunt chiote de oameni. Ce stranie prelungire
Le face să se piardă deodată-n amintire.
O toacă bate tainic. Un clopot sună lung.
Sântă Maria Mică e mâine. Să te-ajung
Nu pot decât cu slova, cu gândul și cu dorul.
Pe chipul tău, pe timpul ce fugе, trag zăvorul
Să mi te prind aicea, tu, cea de ieri, de azi,
Tu, pururea aceeași la cuget, la obraz.
În parcul vechi și unde nimica nu se schimbă,
Ci numai anotimpul cu pas pustiu se plimbă,
Cum vrei să măsur ziua cu bietul nostru ceas.
De ce apuc condeiul să-ți scriu, când mi-ai ramas!
Întăia frunză cade, întăia barză pleacă.
Vor da alți muguri mâine și păsări noi pe cracă
S-or legăna. Tu însă vei sta când s-or fi dus.
În juru-mi înserarea pe țarini a apus,
Cenușa înnoptării pe mâna mea se lasă.
O lampă cu-o privire a luminat în casă
Ca sufletul tau darnic, deschis și liniștit.
În drumul vieții mele Miorcanii m-au oprit.
A înnoptat: orașul și-aprinde cafeneaua.
Aici la cîmp sting lampa să se apropie steaua
Ce-a licărit stingheră la margine de sat.

Pe-aleea nevazută a se-aude apăsă
Unitul pas al tatii și-al mamii mele, pasul
Ce-l auzeam pe vremuri, copil, când suna ceasul
Culcării, așteptându-i să mă sărute-n pat.
O rază albă ramul din geam l-a dezgropat:
Din umbră mii de ramuri misterios se lasă
Cu crengi catifelate pe pajiști de mătasă,
Și bolți de întunec se farmă și se frîng.
Ce-a fost adânc în noapte se face mai adânc
Sub arcuri nesfârșite ce tremură-n lumină,
Când se revarsă luna ca o fântână plină.
Deschid fereastra: pace, părere și pustiu.
Doar inima mi-o roade ceva ca un burghiu
Și o fărâmițează cu fiecare clipă.
Pe iarbă cade-o poamă, prin frunză o aripă.
Și mă gândesc departe, la tine, la copii,
La moartea tuturor ce vine când nu știi,
La viața care curge cu murmure de apă.

¹ Poem dedicat de poet soției sale, Maria Pillat

Maria și Ion Pillat la Miorcani, 1943

Ion și Dinu Pillat la Miorcani

Dinu Pillat la Miorcani, 1942

Revenirea la Miorcani în 1986 și înființarea Muzeului Ion Pillat (Nelli Pillat între criticul Victor Crăciun și poetul Lucian Valea)

Conacul Ion Pillat, 2014

Miorcani, 2016 fațada casei. Foto Elena Muller

Conacul Ion Pillat, 2019

Octavian Doclin

(1950-2020)

Născut la 17 februarie 1950, Doclin, jud. Caraș-Severin.

Studii:

Școala generală Doclin (1957–1965),

Liceul Grădinari, Caraș-Severin (1965–1969),

Institutul Pedagogic Oradea, secția română-franceză (1969–1972).

Profesii și locuri de muncă:

Profesor, școala generală nr. 1 Bixad, jud. Satu Mare (1972–1977),

Referent, Centrul Județean Caraș-Severin de Cultură și Civilizație Tradițională (1977–până în prezent),

Redactor-șef revista „Reflex”, Reșița,

Director al Editurii Modus, Reșița.

Colaborează la: „Contemporanul”, „Familia”, „Orizont”, „Caraș-Severinul”, „Flamura”, „Luceafărul”, „România literară”, „Transilvania”, „Tribuna”, „Književni život”, „Semenicul”, „Steaua” etc.

Volume publicate:

Neliniștea purpurei, versuri, Timișoara, Editura Facla, 1979;

Ființa Tainei, Timișoara, Editura Facla, 1981;

Muntele și iluzia, Timișoara, Editura Facla, 1984;

Curat și nebiruit, București, Cartea Românească, 1986;

Cu gândul la metaforă, București, Editura Eminescu, 1989;

Metafore gândite-n stil pentru când voi fi copil, Reșița, Editura Semenicul, 1991; *Ceasul de apă*, Timișoara, Editura Hestia, 1991;

A te bucura în eroare, Timișoara, Editura Hestia, 1992;

În apărarea poemului scurt, Timișoara, Editura Hestia, 1993;

Climă temperat continentală/ Temperate Continental Climate, traducere engleză, Ada D. Cruceanu, Timișoara, Editura Hestia, 1995;

Agresiunea literei pe hârtie, Timișoara, Editura Hestia, 1996;

Essau, 33 de poeme, Reșița, Editura Timpul, 1997;

47 de poeme despre viață, dragoste și moarte, Reșița, Editura Timpul, 1998;

47 Poems about Life, Love and Death, traducere Ada D. Cruceanu, Reșița, Editura Timpul, 1998;

Poeme duminicale, Reșița, Editura Timpul, 1998;

Între pereți de plută sau Moartea după Doclin, Timișoara, Editura Marineasa, 1999;

Dubla eroare, Timișoara, Editura Marineasa, 1999;

Metafore gândite-n stil pentru când voi fi copil (ediția a II-a), Reșița, Editura Timpul, 1999;

Poeme dinaintea tăcerii, Reșița, Editura Timpul, 1999;

Urma pașilor în vale, Timișoara, Editura Hestia, 2001;

Nisip, ape de odihnă, Timișoara, Editura Marineasa, 2002;

Carte din iarna mea, Timișoara, Editura Marineasa, 2003;

Pirga, Timișoara, Editura Marineasa, 2004;

Pirga II, Reșița, Editura Modus P. H., 2005;

55 de poeme, Reșița, Editura Modus P. H., 2005;

Cărți în colaborare:

Ritmuri din țara lui Iovan Iorgovan, Reșița, 1970;

Uneori zborul: șapte poeți tineri, Timișoara, Editura Facla, 1973;

Fluturi, păsări, cai, București, Editura Minerva, 1983;

Nichita Stănescu – frumos ca umbra unei idei, București, Editura Albatros, 1985;

Casa faunului. 40 de poeți contemporani, Timișoara, Editura Hestia, 1995;

Orașul cu poeți, Reșița, Editura Timpul, 1995;

O mie și una de poezii românești, București, Editura Du Style, 1997;

Nichita. O carte gândită și realiată de Gheorghe Jurma (ediția a II-a, Reșița, Editura Timpul, 1998),

Eminescu – pururi tânăr, dedicații lirice, București, Editura Litera, 1998;

Vid Tystnadens Bord, Stockholm, Brutus Östlings Bokförlag, Symposion, 1998;

Antologia poezilor ardeleni contemporani, Tg. Mureș, Editura Ardealul, 2003;

Sacralitate / Sacrality, București, Editura Academiei Internaționale Orient-Occident, 2004;

Medalionul literar – structură permanentă de cultură și educație, Craiova, Editura Ramuri, 2006.

A colaborat la alcătuirea *Dicționarului General al Literaturii Române*, Academia Română, Editura Univers Enciclopedic, 2005.

OCTAVIAN DOCLIN – 70

Scritura rafinată, suplă, a lui Octavian Doclin își asumă intemperanța vizionară în cadre nostalgice, făcînd din melancolie un spectacol și din trama referențială o ecuație problematică. (Al. Cistelecan)

VĂPAIA

Lumina s-a tulburat
în ochii lui de copil
de-atunci
o văpaie țîșnește din el
cum roiul părăsind înnebunit stupul
numai cînd își amintește
că a lăsat în urma lui
semîțele faptelor sterpe rătăcite
asemenea unor copii orbi.

POET ȘI CĂLĂU

Poetul scriînd poemul
îl decapitează de bunăvoie.
Ochii mîna-i îmbracă
într-o lumină de forță.
Cuvintele se împrăștie în trup
ca un stup în derivă.
(Zahărul lor este sîngele îngerilor).
Ies din peștera trupului
și se așează pe munte. Tăcute.
Alt chip. Altă vedere.
(Călăul lui Ioan Botezătorul avea sabia-n mîini.
Doar orbitele goale).

Ospățul s-a terminat. Poemul poate fi părăsit.
Poetul se ridică de la masă.
Ca un măslin verde.

NOUA PIATRĂ

Acum
plimbîndu-se prin Grădina roditoare
a Domeniului se bucură
de sporirea neamului răsăditelor
în fiecare dimineață zăbovea în dreptul unuia
mai mult și-l cerceta
cu lumina ochiului său
acela singurul nevăzător din care țîșnea
văpaia focului de dinaintea primei lumini
așa se face că într-o astfel de dimineață
Stăpînul auzi în spatele său o voce
ferește-te Scribul a pus stăpînire
pe grădina nerăsăditelor
și a adus cu el
o nouă piatră Eben-Ezer.

AJUNS DIN URMĂ

O piatră udă și caldă
obișnuia bunica să-i pună
pe pieptul lui de copil
apoi își lipea urechea
să asculte ce a intrat acolo înlăuntru
cît timp el stătea culcat
în trifoiul înrouat
din plațul lu' uica Gheorghe
în dimineți de primăvară
cînd se învelea cu mii de mirosuri
aduse de cu noapte de albine și fluturi
cînd înspre amiază se ridica
din trifoiul de pe care roua
se topise deja ochii lui
aveau acum culoarea luminii
pîlpînde precum stelele
în Urna Cerului la miez de noapte
după o vreme bunica își dezlipea
urechea de pe pieptul lui de copil
și mergea să-i fiarbă laptele cu miere
pe care el obișnuia să-l bea seara
înainte de culcare
(întotdeauna din șolul de porțelan rar
păstrat de Maica străbunica lui
din tinerețile ei demult petrecute)
adormind mereu visa colorat poemul
pe care iată acum
l-a ajuns din urmă.

PRAF ȘI PULBERE

Ca un animal de pradă, hăituit și rănit,
în bătaia ușoară a puștii,
a ieșit el în fața cuvîntului,
cu palma stîngă întinsă, rostind doar atît:
acesta este locul unde am ținut ascunsă
imaginea reală, lucrată în filigran,
a morții, pe care voi n-ați ajuns s-o cunoașteți.
Astfel a vorbit. Și atît. După care
a întors spatele cuvîntului.
Cuvîntul praf se făcu. Și mîna pulbere.

SFÂRȘIT DE POEM

... în orgoliul său nemăsurat
plin de gelozie
precum cei din vechime
de must
dorea să primească titlul
să devină
Cetățean de onoare
al Împărăției Cerurilor
deși iubea în egală măsură
subteranele lui
și Valea Umbrei morții.

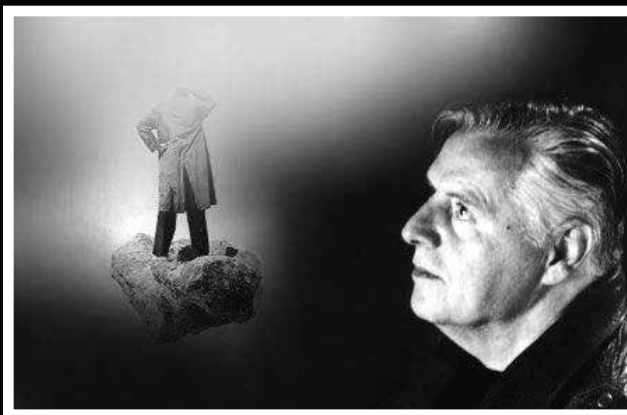
Ilie Constantin

Ilie Constantin (n. 16 februarie 1939, București) este un poet român, prozator, eseist și traducător, reprezentant al generației anilor 60.

Ilie Constantin este fiul lui Stan Constantin și al Raliței Constantin (n. Constantinescu). Între anii 1953 și 1956, Ilie Constantin studiază la Liceul Sfântul Sava din București, apoi la Facultatea de Filologie – Universitatea din București (1956 – 1961). O dată cu debutul în studenție are loc și debutul cu versuri în revista *Tânărul scriitor*. Debutul editorial se produce în penultimul său an de studenție, 1960, alături de Nichita Stănescu și de Cezar Baltag, cu placheta *Vântul cutreieră apele*, prefătată de Al. Philippide. După absolvirea cursurilor universitar-filologice, funcționează ca redactor la ziarul *Scântea*, din 1962 și până în 1965; pentru o scurtă vreme, din 1965 și până în 1967, se angajează la Studioul Cinematografic București; îl aflăm apoi într-un post de redactor, dar de data asta la o revistă de literatură, *Luceafărul*, din 1967 și până în 1973, an în care ia hotărârea autoexilării la Paris. În Franța anului 1991, Ilie Constantin, în urma susținerii tezei *Complicitatea fertilă – poeți români, 1951 – 1973 (La Complicité fertile – poètes roumains. 1951 – 1973)*, la Institutul Național de Civilizații și Limbi Orientale din Paris, i se acordă titlul de doctor în filologie.

Debutului editorial – cu *Vântul cutreieră apele* – îi urmează o serie de volume care surprind receptorul cu o lirică modernistă, trecută pe la înaltele curți poetice ale lui Quasimodo, Ungaretti, Montale, Umberto Saba (poeți pe care i-a tălmăcit în românește și Ilie Constantin):

Desprinderea de țărnișă (1964; 1995),
Clepsidra (1966),
Bunavestire (1968),

Coline cu demoni (1971),
Celălalt (1972),
Neguțătorul de săbii / Le marchand de sabres (1997),
Plata luntrașului (1998),
Limba imperiului/La langue de l'empire (2000)
Entuziasmul melancolic, Editura EuroPress · Ideea Europeană, 2007 etc.

Ca prozator, Ilie Constantin s-a remarcat prin romanul *Tinerii noștri bunici* (1967), prin volumul de povestiri *Câinele înlăcrimat* (1970) etc.

Ilie Constantin este și un remarcabil recenzent / cronicar literar, eseist, ca în volumele: *Despre poeți* (1971), *A doua carte despre poeți* (1972) etc.

Din limba italiană Ilie Constantin a tradus o antologie de poeme din volumele lui Eugenio Montale, apărută în 1967, la Editura Tineretului (din București), în colecția „Cele mai frumoase poezii”, apoi una din poemele lui Umberto Saba, apărută în 1970.

Distincții:

Premiul Uniunii Scriitorilor din România (pentru poezie, în 1971).

Grand Prix de la Jeunesse de la Société des Gens des Lettres de France (pentru proză, *La chute dans le zénith*, în 1989).

ILIE CONSTANTIN (16 februarie 1939 – 5 februarie 2020), laureat al Premiului Național de Poezie „Mihai Eminescu” ediția 2002.

Celălalt

Pe malul râului în întuneric,
la țărnișă trecerii și neîntoarcerii.
Nu văd nimic, peștera cerbului e stinsă
și niciun suflet nu mai băjbâie după jăratic.
Aud cum umblă apa.
Pe malul râului în beznă,
cu simțurile mișunând de apă;
în întuneric ca o piatră
pe malul apei, și aștept.
M-am aplecat adânc pe râu, și tot nu-l văd,

e apa doar un strat al întunericului?
Mă încovoi asemenea unui pod nesigur:
o, nu pe mine, vreau să mă zăresc
ci râul însuși!
Tot mai aproape-i apa, Doamne,
fința ei pe care în zadar
trecutul stăruie să se așeze.
Mă încovoi tot mai primejdios, și iată
mă prăbușesc pe râu întreg, pe totdeauna,
și-un strigăt mă îneacă, fiindcă simt
de jos în sus cum mă izbește în obraz
celălalt chip al meu – precum un pește odios.

IN MEMORIAM ANDREAS RADOS

Filolog, traducător și eseist, cadru didactic universitar până la pensionare, **ANDREAS RADOS** a încetat din viață duminică 24 noiembrie 2019.

Andreas Rados s-a născut la 4.10.1938 (conform actelor grecești, cele românești prezentând data eronată 25.10.1938), în Nestorio/ Kastoria, în Grecia.

Debutază în publicistică în revista „Iașul Literar”, în 1958, iar primul volum, ca traducător, îl publică la Editura „Univers” (Rita Boumi-Pappa, *Înflorire în pustiu*, București, 1974). A colaborat la numeroase periodice de prestigiu din România („Revista de istorie și teorie literară (a Academiei)”, „Secolul XX”, „Iașul Literar”, „Convorbiri Literare”, „Cronica”, „România Literară”, „Luceafărul”, „Literatorul”, „Dacia Literară”, „Ateneu”, „Orizont”, „Steaua”, „Tomis”, „Transilvania”, „Arlechin”, „Analele Universității „Al. I. Cuza” – Iași” etc.), din Grecia („Nea Sinora”, „Tomes”, „Ombrela”, „Grammata kai Tehnes”, „Ipeiroitiki Estia”, „Nea Estia”, „Kainourghia Epohi”, „Logotekniki Dimiourghia”, precum și ziarele „I Kathimerini”, „Eleftherotypia”, „I Avghi” s.a.) și din Cipru („Pnevmatiki Kypros”, „Nea Epohi” s.a.).

A scris numeroase studii, articole, eseuri și traduceri din și despre poeți și dramaturgi greci: Dyonissios Solomos, Kostas Palamas, Anghelos Sikelianos, Nikos Kazantzakis, Yorgos Seferis, Kostas Varnalis, Iannis Ritsos, Odysseas Elytis, Rita Boumi-Pappa, Nikos Pappas, Kostas karyotakis, Jean Coutsocheras, Menelaos Ludemis, Manolis Anagnostakis, Gheorghios Vafopoulos, Takis Varvitsiotis, Anestis Evangelou, Melissanthi, Miltos Sahtouris, Ghiorghis Kotsiras, Iakovos Kabanellis, Kostas Sterghiopoulos, Stratis Karras, Kostas Asimakopoulos, Nasos Vayenas, Kostas Papagheorghiou, Iannis Kontos, Kostas Montis, Kypros Hrisanthis, Kyriakos Haralambidis etc. (circa 120 de poeți din Grecia și Cipru).

De asemenea, a tradus și comentat în grecește 20 de poeți români, dintre care: Nicolae Labis, Nichita Stănescu, Marin Sorescu, Ana Blandiana, Ioanid Romanescu, Cezar Baltag, Stefan Augustin-Doinas, Horia Zilieru, Mihai Ursachi, Aurel Rău s.a.

A publicat studii și articole pe marginea unor opere din literatura universală, în principal despre Mihail Solohov, Anton Pavlovici Cehov, Pablo Neruda, Nikolai Vaptarov, Nazim Hikmet, Mihail Lermontov, Konstantin Simonov s.a.

În 1994, sub îngrijirea lui Andreas Rados, se inaugurează la revista „Cronica” din Iași unica pagină specială de cultură greacă (la acea vreme) din România, sub titlul „Spiritul elen – Confluente europene”, care a durat până în anul 2000.

A fost membru fondator și președinte al Fundației pentru Promovarea Culturii Balcanice și Europene „Rigas Feraios” din România.

Premii și distincții: Premiul și Diploma Clasa I, din partea Uniunii Literaților Greci, pentru promovarea și răspândirea literelor grecești în România și a celor românești în Grecia, în 1984; Premiul Uniunii Scriitorilor din România – Filiala

Iași, pentru promovarea și răspândirea literelor grecești în România și a celor românești în Grecia; Premiul revistei „Cronica” din Iași, pentru promovarea și răspândirea, prin intermediul acestui periodic, a culturii grecești în România și invers; Placheta omagială din partea Uniunii Elene din România, pentru aportul său la înființarea și dezvoltarea acestei organizații; Premiul Uniunii Scriitorilor din România – Filiala Iași, pentru volumul antologic *Soarele Verginei – Poeți moderni ai Salonicului*, recunoscut ca valoare distinctă în cadrul concursului literar (2006); Diplomă de Onoare, la Festivalul Internațional de poezie Nichita Stănescu, Ediția a XX-a, Ploiești, 21-30 martie 2008; Medalia aniversară a Uniunii Scriitorilor din România, cu prilejul Centenarului înființării Societății Scriitorilor Români (București, 2008); Diploma de Excelență – Filiala Iași a U.S.R., 2008, 2018.

Andreas Rados a fost unul dintre cei mai importanți filologi și traducători prin care cultura greacă și cea română s-au aflat în simbioză.

IN MEMORIAM TRAIAN DIACONESCU

Scriitorul **TRAIAN DIACONESCU** a încetat din viață duminică, 24 noiembrie 2019.

Născut la data de 14 iulie 1939, sat Boghea, com. Bălcești, jud. Vâlcea, Traian Diaconescu a absolvit Universitatea din

București, Facultatea de Filologie, secția de Limbi clasice 1958-1963.

A tipărit 35 volume de autor (studii și traduceri), a publicat 18 volume de poezie originală; a colaborat la peste 50 volume colective cu profil de filologie clasică și a publicat peste 200 de lucrări (studii, articole, recenzii) în reviste academice sau de cultură din țară sau din străinătate.

Dintre volumele de poezie publicate amintim: *Anotimpul Acropolei*, *Meridianul Socrate*, *Flăcări în memorie*, *Zodia clepsidrei*, *Clopote în Atlantida*, *Duh peste ape*, *Pelerin la Tusculum*, *Drum spre Eleusis*, *Ferestre de solstițiu*, *Fantoma lui Minos*, *Patul lui Procust*, *Inelul lui Saturn*, *Sabia lui Damocles*, *Pinza Penelopei*, *Seminția lui Dedal*, *Fum în Colchida*, *Firul Ariadnei*, *Lira lui Amfion*.

Premii științifice și literare: Premiul Academiei Române 1984, pentru lucrarea Seneca, *Tragedii*, vol. I-II, București, Univers, 1982; Premiul Internațional „Francesco Petrarca”, conferit la *Certamen Poeticum*, Avignon 1979; Premiul Muzeului Național al Literaturii Române, București, 2010 etc.

A fost membru al Uniunii Scriitorilor din România, 1980, membru al Societății de studii clasice din România, 1960, membru al Societății de Filologie Română, 1965, membru al Uniunii de Studii latine, 1990, membru al Societății de dramă antică de la Siracuza, 1992 etc.

Cultura noastră pierde, prin plecarea la cele veșnice a lui Traian Diaconescu, pe unul dintre cei mai importanți clasiști.

Un „popor de proști“? (sau Dragoste versus dispreț)

De mult am devenit refractară la subiectele politice sau care au conotație politică. A trecut mai bine de un deceniu de când nu urmăresc la tv nici știri (m-am lămurit de mult ce conțin), nici dezbatere, nici ce partide promit luna de pe cer și marea cu sarea, că, oricum, ne mint. Sunt, totuși, lucruri neprelucrate în studiouri, lucruri care sar în ochi sau în timpane din realitatea imediată, fără să urmărești cu insistență sinu-cigașul ciroul mediativ.

Astfel, de-o vreme, mă agasează până la revoltă frecvența tot mai sporită a expresiei „românii – un popor de proști”, cu varianta „popor mioritic” (termen cu bună-știință și cu o vizibilă rea-intenție re-semantizat negativ de către unii), adică „o turmă de proști”.

La urma urmei, metaforic vorbind, orice popor este o „turmă”, cu oi albe, negre, țigăi, merinos ori țurcane, sănătoase-tun sau lovite de streche, „turmă” aflată în grija unor „baci”, mai mult sau mai puțin pricepuți. Dacă bacii sunt dibaci, pe lângă oi pasc și capre, și măgari, cresc porci pentru Ignat și dulăi ciobănești (mioritici) pentru bună pază.

Noi, românii, nu suntem mai altfel decât alții, nici în bine, nici în rău. Poate că „în bine” vom fi având bile albe în plus, ca orice popor pașnic, lipsit de porniri prădalnice și de trufie năroadă. Incontestabil, însă, bacii sunt aceia cărora le revin datoria și răspunderea să aibă grijă de oi, că turma... „cum o crești, așa o ai”. Sau, în registru vegetal, dacă poporul este ca un lan de grâu, de porumb, de orz, de lucernă, atunci – „cum îl cultivi, așa îl ai”.

Dacă bacii noștri se tot vaită în gura mare că „turma e proastă” și transmit masiv, pe toate canalele, acest mesaj (în fapt, **o justificare perfidă pentru eșecurile lor!**), turma va începe să chiar creadă că e proastă și – să nu fie nimănui de mirare! – o să se comporte ca atare! A cui e vina?! Sau altfel: cineva, nu rețin cine, spunea că un popor este ca un copil. Subscriu. Psihologia modernă recomandă ferm ca adulții/maturii să nu transmită copiilor mesaje negative – „ești prost, dobitoc, idiot, tâmpit” etc., pentru că îi traumatizează, iar efectele vor fi negative pe termen lung. Noi am avut de prea multe ori ocazia să-i auzim pe maturii (?) noștri conducători vorbind pe nas despre „turma proastă” (alcătuită, zic ei, din „huligani”, „golani”, „idioti”, „viermi”, „țate”, „mitocani”, „țoape”, „gomârlani”, „pămpălăi”, „fataliști”) ca să nu ne mai mire efectele asupra „copilului” pe care ei, teoretic, îl cresc, practic îl disprețuiesc și-l neglijează.

Lozincă „românii – un popor de proști” a fost preluată din zbor și e folosită de o masă emfatică, mai ales în țară, dar, într-o măsură mai mică, și printre românii emigrați. Sunt deja prea mulți cei care și-au însușit-o și o agită ca pe un stindard, fără să o treacă prin filtrul gândirii personale (presupunând că dispun de așa ceva). Deși sunt români, se exceptează pe ei înșiși de la regula pe care o flutură. Adică, vezi Doamne, ei sunt cei deștepți, observatori din afară (din afara propriului neam, ca niște ochi dislocați din orbite?). Dacă-i numărăm pe „deștepții” care susțin că suntem „proști”, posibil să dăm peste o majoritate... Și-atunci: suntem proști sau suntem deștepți? Sau, pur și simplu, am avut prea mult timp parte de prea mulți ciobani care au inoculat turmei convingerea că e „proastă”? Deși nu era proastă, și-au propus (și au lucrat pe brânci la asta) **s-o prostească**. Se pare că, parțial, au și reușit.

Străinii care vin pe-aici și au de-a face cu „turma” noastră se crucează cu cât dispreț și silă am ajuns să vorbim **noi** despre **noi înșine** și, văzând că suntem oameni ca toți oamenii, nu un depozit de rebuturi, ei nu pricep, în rупtul capului, de ce ne autoponegrim. N-au cum să priceapă, neștiind că, în ultimele decenii, așa am fost, „educați” de către cei care ne conduc: să credem că suntem proști, înapoiți, hoți, leneși, necivilizați, vicioși, inculți, lași, incorrigibili. Am fost intensivi „educați” așa, pe toate căile. Prin potopul de știri agresive, preferențial-negative difuzate la ore de maximă audiență. Prin lungi seriale de comedie autohtonă deșănțată în care apărem exclusiv ca personaje accentuat negative, deposedate de orice urmă de omenie. Prin etichetările radicale emenate de politicieni. (Paranteză: cu politicienii e bucluc – nu te poți edifica niciodată cine sunt „proștii” și cine „deștepții” din perspectiva lor. Etichetările făcute de ei depind de cine pe cine votează, or, cum ei sunt cameleonic și alienant de inter-schimbabili partinic... se iscă o grozavă harababură. Dacă, scârbit/ năucit de-atâtea combinații de **n** luate câte **k** pritocite în culise, nu-i votezi deloc, dumnealor te consideră, la unison, român „prost și fatalist”). Prin eseurile și pamfletele unor români dăștepți cărora li s-a acritto-borșit să fie români, ei – pasămite – fiind parașutați (cu năvodul găurit?) din alte sfere-stratosfere de la *foarte înalte* în sus... , de unde nu li se văd noițele opincilor și-ai putea jura că s-au născut gata-încălțați cu pantofi de fițe Pierre Cardin. Prin salutul radiofonic (repetitiv, ca să turtească la sigur circumvoluțiunile ascultătorilor) al unui jurnalist (fie iertat!): „Salutare... am venit să vă spun că sunteți proști”.

Un rol în panoramarea malițioasă a „prostiei” românului îl au și interviurile stradale, cu întrebări intenționat banale, întrebări la care cu siguranță un procent covârșitor dintre români ar răspunde, fără ezitare, corect. Tertipurul este că posturile selectează și fac publice strict răspunsurile celor care se bălbăie, bat câmpii, răspund greșit, incoerent sau nu știu să răspundă. Impresia eronată care ampretează mentalul colectiv este că, de vreme ce nimeni (vai nouă, chiar nimeni???) nu știe să răspundă corect, prostia domină! Câți spectatori conștientizează că repondenții au fost anume aleși din procentul mic, nereprezentativ, al celor neșcolțiți sau mai sărăcuți cu mintea, și, deci, teoria prostiei dominante este non-validă? Un alt tertip – șiragurile de „perle” de la bacalaureat, postate din belșug și cu șanse mari de diseminare pe net, pe rețele de socializare. Din păcate, prea puțini, numai cei care lucrează în domeniu, își pot da seama că destule sunt contrafăcute. Nici perlele autentice nu sunt neapărat rodul prostiei, unele pot apărea din grabă, din neatenție, din cauza emoțiilor... În majoritate, neputând depista falsurile, receptorii le înghit pe toate, la grămadă, considerându-le multe și reale dovezi ale prostiei tinerei generații. Într-un astfel de șirag, postat cu pretenția că ar fi proaspăt, am descoperit perle *copiate/furate* (de anonimul care l-a ticluit) dintr-o cărticică a lui Nicolae Saftu, „Răsete fără catalog”, publicată prin... 1977!, când tânăra generație, acum „inferată cu mânie”, era încă foarte departe de a veni pe lume. O fi mizat, X-ul respectiv, că nimeni nu-l va prinde cu mâna-n sac. La ce și cui folosește falsul ăsta (care, din nefericire, nu e singular)? Întreb și eu, ca moș Ion Roată.

Și dacă, într-adevăr, vedem acum studenți mai slab pregătiți decât altădată liceenii, și liceeni mai slab pregătiți decât altădată elevii de

gimnaziu, nu înseamnă că tinerii noștri sunt mai „proști” și, în niciun caz, nu e vina lor. Situația, fără îndoială – gravă, se datorează sabotajelor sistemului de învățământ, care, pe lângă alte multe decizii nefericite pe care le-au luat, au relativizat selecția, înlocuind admiderile serioase și concurența acerbă cu „dosariade” irelevante. Metaforic vorbind din nou, este ca și cum un cioban crescător de oi bune de lapte, dar cu lână de slabă calitate, ar aștepta să scoată profit aruncând laptele și vânzând lână, iar dacă afacerea lui scapătă, se lamentează și dă vina pe turmă.

În schimb, veștile bune sunt cenzurate. Abia-abia răzbat spre public numele tinerilor participanți la olimpiade internaționale (de matematică, informatică, filosofie etc.), reveniți în țară cu medalii de aur, de argint, de bronz. Nici despre câștigătorii olimpiadelor naționale nu se vorbește. Și nici numele adulților care se impun la diverse concursuri de artă, de cercetare științifică nu sunt popularizate, deși există personalități care ne reprezintă cu brio. Întreb iar, ca moș Ion Roată: la ce și cui folosește așezarea lor sub obrocul anonimului? Deloc puțini, sunt cei trecuți sub tăcere tocmai pentru că ar dinamita cu succes teoria prostiei generalizate? Pentru că ar dovedi că, în pofida sabotării învățământului, „mai nasc și-n România oameni” (cum ar zice cronicarul)?

La strânsă concurență cu „românii sunt proști” a fost pusă în circulație (și exportată) altă găselniță „educativă” *very cool*: „mi-e rușine că sunt român”. Altfel spus, „atenție, eu, ăsta, care mă rușinez a fi român, am nasul mai cărn decât Spătarul Milescu, sunt mai Nae decât Vasiliță, mai Agamiță decât Dandanache, mai Coriolan decât Drăgănescu și mai cartof decât barabola!” Dacă-l iei pe insul *cool* la bani mărunți și-l întrebi, concret, ce motive/ argumente personale are să se rușineze, vezi imediat că habar n-are să răspundă cu propriile vorbe, că repetă ca papagalul ce i s-a lipit de timpane și de meninge de la alții, mai froscoși. Convenabil, nu?, pentru tendințele (sau să le zic „directivele”?) de diluare/anulare a sentimentului de apartenență la un neam. Nouă, celor cărunți, care am mai avut parte de așa ceva, schema în doctrinării ne este destul de cunoscută. Politică comunistă, prin zeloșii ei, îi dădea zor cu „mândru mi-s că sunt român”, cu „mândri”, „tătuci” salvatori ori cu „fi ai poporului”, cărmaci meșteri pe o „mândră corabie”. „Mândria” creștea pe toate gardurile, umflată cu pompa propagandei de partid, mai-mai să facă „poc!”. La polul (aparent) opus, politica corectă (?) o ține langa prin brusturi cu, mda, „rușinea” de a fi român, așadar „prost”. Groaznică rușine, pe care zice-se că n-o poți spăla decât lepădând veșmintele nației și credința, ca să te scalzi gol-puşcă în gârla tulpure a europenizării, globalizării, universalizării, transgalactizării și să ieși pe tâpșan ca **om nou** (chestia cu „omul nou” au plagiat-o de la comuniști). Pe urmă, dacă ești cuminte, poate primești pro-vest(a) de salvare, colacul, covrigul de pe coada câinelui... ceva, acolo, un „(h) ai noroc!” că te-ai scădat.

Politică comunistă, politică corectă, cum o dai tot la cacofonie ajungi, că doar nu vorbea în dodii un mare învățat român despre politica **curvă** (a istoriei). În limba română, chiar apelând la exonime („politica curtezană a istoriei”) politica tot cacofonică rămâne. O fi știind ea, limba noastră, care-i tâlcul aici, și probabil de-aia, ca s-o amuțescă, se ocupă unii de stâlcirea ei.

Între „mândria” (exagerată a) unora și „rușinea” (exagerată a) altora, n-o fi loc și pentru puțină normalitate? Între „lumina” care ne

intra orbitor în ochi de la răsărit și „lumina” care (strămutându-și sediul... hidrocentral) ne intră orbitor în ochi de la apus, bine-ar fi să ne ridicăm privirea și rugile spre lumina lină din lumină care vine de la... Cel de Sus. Singura lumină vrednică de încredere și de slavă. Avem nevoie de o infuzie de dragoste pentru neam și țară, de o dragoste netrâmbițată apocaliptic, dar adevărată și înfăptuitoare. Avem nevoie de cugete curate, echilibrate, deparazitate și de „mândria” bombastic-sforăitoare de odinioară, și de „rușinea” prefabricată, lipsită de orice teme, de acum.

Privitor la răspunderea care aparține, fără discuție, conducătorilor, cirula pe net, în urmă cu niște ani, o anecdotă care, în esență, spunea cam așa: Dumnezeu, asistat de Sf. Petru, a purces la împărțit Pământul. Unor neamuri le-a dat mult deșert, altora tundră, altora stepe... Românii le-a dat – în proporții ideale – și dealuri, și munți, și câmpii, și păduri, și fluviu, și deltă, și mare, și bogății ascunse sub pământ. Mirat, Sf. Petru îi atrage atenția că pe români i-a cam favorizat și nu e drept față de ceilalți. Dumnezeu cade pe gânduri, cum să dreagă situația, apoi îi răspunde: „Stai să vezi ce conducători le dau!” A circulat un timp mesajul original, până când cineva din tagma suspușilor (ori a supușilor slugarnici) s-a „urzicat” și a schimbat enunțul final: „Stai să vezi ce popor le dau!”, lansând pe cybervaluri varianta menită să le aducă lor apă la moară. Atât faptul că schimbarea e defectă din punctul de vedere al logicii, cât și intenția de a alinia mesajul realist inițial la direcția *en vogue*, a inculparii poporului, țin de evidență.

Acum, după ce conducătorii promisi în anecdotă au prăduit, întrupați în realitate, darurile divine care făceau nedreaptă împărțea Pământului și au risipit turma, oare putem nădăjdi ca Sf. Petru să intervină, cu același simț al dreptății, să-i atragă Domnului atenția că ar fi timpul să ne facă parte de niște păstori înțelepți, capabili să păstreze puținul care a rămas?

Fie-mi îngăduită povestirea unei situații-parabolă pe care o cunosc îndeaproape, ca martor direct al întâmplărilor.

În urmă cu vreo opt ani, la liceul unde am lucrat, au fost aprobate clase de F.R. (frecvență redusă). Să considerăm, de dragul parabolii, că elevii sunt „turma”, iar diriginta/dirigintele – „baciul”. F.R. înseamnă clase neperformante, eterogene, formate din adulți care nu și-au încheiat studiile medii, n-au fost de mult la școală, au probleme și griji, familii, servicii, au vârste și etnii diferite și, ca adulți, au o personalitate gata-formată, greu de (re)modelat la o adică. Pe scurt – o „turmă” greu de păstorit. O colegă a fost numită „băciță” la o astfel de clasă pe care a condus-o trei ani, timp în care n-a pierdut din turmă decât câțiva elevi care fie au plecat din țară, fie au avut probleme de sănătate. Știu detalii pentru că îmi vorbea, în pauze sau după ore, despre elevii pe care îi îndrăgise încă din prima lor zi de școală, când se adunaseră în clasă... liceeni întârziți, nesiguri și parcă temători să revină în bănci. Ca să le pulbere îndoielile, îi întâmpinase cu: „Aici, la școală, eu vă sunt mamă. Dacă aveți necazuri, vă rog să-mi spuneți întâi mie!” Mai târziu avea să-mi spună cu mahnire: „Știi, lumea îi consideră pe cei de la F.R. cam *prostovani*. Nu-i drept, dar, și de-ar fi, sunt *prostovani* mei, mi-s dragi, și o să am grijă de ei cât pot de bine!” Le-a ascultat părurile, i-a respectat, i-a încurajat, i-a ajutat cu sfaturi și cu vorbe bune. Când a fost cazul, i-a mustrat. I-a stimulat să învețe, stabilind ierarhii simbolice (nu aveau medii de premianți, dar îi felicita pe

cei aflați pe primele locuri, iar ei se bucurau că strădaniile lor dau roade și „diriga” le vede). S-a ținut scai de ei să nu abandoneze, să înțeleagă importanța studiilor, i-a sfătuit să fie buni colegi, să fie uniți și de ajutor unii-altora. Inițiale o mică tradiție ca, la sfârșitul fiecărui semestru (reduc, în cazul lor, la cinci săptămâni), să iasă la un suc, o bere, o cafea, să discute, să se cunoască mai bine. Când programul de lucru i-a permis, i-a și însoțit. „E un prilej să le spun celor mai stângaci, mai neșlefuiți, despre normele de politețe la intrarea într-un local, să nu vorbească tare în public, să nu uite de *vă rog* și de *mulțumesc*”, zicea. I-a întâmpinat și păstorit cu drag, ei au simțit asta și cei mai mulți-au răspuns pe măsură.

Așa se face că, după trei ani, au încheiat cu bine clasa a XI-a 33 de elevi, *toți* promovați încă din iunie, cu medii măricele. Bilanț foarte bun pentru „marginalul” F.R. I-a lăudat și i-a încurajat să aspire la mai mult decât la o adeverință de absolvire a liceului. Era bucuroasă și optimistă: „Dacă vor continua să învețe tot așa, cel puțin jumătate dintre ei au șanse să ia bacalaureatul”, mi-a spus. La consiliul profesoral de încheiere a fost feliicitat pentru rezultatele frumoase obținute cu clasa „Mulțumesc, dar n-am făcut nimic extraordinar, senzațional... Mi-am iubit și mi-am respectat clasa, am susținut-o... Atât. E normal, e firesc...”, a răspuns.

În toamna aceiași an și-a încheiat „mandatul” de dascăl. S-a pensionat. Clasa (deja încheiată și pusă pe brazdă) a fost preluată de altă colegă, pentru următorii doi ani, cât mai aveau până să termine liceul. După o vreme, am aflat de la ei că noua „băciță” i-a tratat de la început cu dispreț, le-a vorbit de sus, i-a făcut să se simtă neînsemnați și ridicoli. Fără să încerce să-i cunoască, i-a considerat din capul locului proști, necivilizați, chiulangii, smiorcăiți-șmecheri care se plâng prea mult de probleme personale... Nu s-a implicat, nu i-a ascultat, nu i-a îndrumat, a interesat-o indemnizația de diriginte (ce-i drept, mică, nestimulativă pe-atunci), nu binele turmei de care răspundea. Le-a subminat încrederea pe care predecesora ei le-o însușise. Dezamăgiți, au semnalat situația la direcție, dar nimeni nu i-a băgat în seamă, probabil pe motiv că „sunt adulți, să se descurce!”. Da, erau, după buletin, adulți, dar cu statut de turmă fără păstor. Am auzit-o pe una dintre eleve spunându-i secretarei liceului: „De când s-a pensionat doamna dirigintă, parcă suntem orfani”. Tensiunea între ei și a doua dirigintă s-a întetit. I-au răspuns, tot mai apăsat, cu moneda resentimentară a disprețului și a tonului arrogant cu care ea însăși îi tratase. Am încercat să-i vorbesc. Mi-a replicat sec, victimizându-se: „Las-o baltă, că ăștia nu merită nimic! Sunt grei de cap, leneși, obraznici, nu știu decât să se plângă și să pretindă. Bine că termină și pleacă la vară din școală, că mi-au mâncat zilele și nervii!”

Așa se face că, în numai doi ani, sub noua conducere, s-a ales praful de „turmă”. Neglijăți, 15 elevi au abandonat, rând pe rând, cursurile, iar dintre cei 18 care au rămas, la finalul clasei a XIII-a au fost numai 9 promovați în iunie, ceilalți 9 – corigenți! La sesiunea din vară a bacalaureatului, abia 2 dintre cei promovați au îndrăznit să se prezinte.

Nu se poate spune că a doua dirigintă n-a făcut nimic. A făcut obligatoriile statistici, rapoarte, referate, procese-verbale, a calculat medii generale, a numărat absențe motivate și nemotivate, a pus note la purtare, a completat, încheiat și predat la arhiva școlii cataloagele clasei... Birocratic, s-a achitat de sarcini.

De hârtii s-a ocupat, de sufletele „prostovaniilor” din turmă – nu! A rânduit hârtiile, a lăsat de izbeliște oamenii. A făcut ce trebuia, dar nu și ce se cuvenea.

Două „băcițe” au avut în grijă *una și aceeași „turmă”*, unul și același „material uman”, cu aceleași defecte și calități. Prima a adunat turma, a pus-o pe picioare, a doua a derutat-o, a șubrezit-o și a risipit-o. Simplă chestiune de *atitudine față de turmă* a fiecăreia dintre ele. Atitudine diferită, rezultate diferite...

La fel se petrec lucrurile și în păstoria „turmei” neamului!

Concluzia este că, indiferent cum ar fi „materia primă”/ norodul – poate fi și de calitate a doua sau a treia – decisiv este ca dirigitorii să facă ce se cuvine, nu să-și bată joc de turmă, cu gândul numai la indemnizații grase și la propriile interese. Lor le revin, în mod expres, datoria și răspunderea de a scoate la iveală ce e mai bun, mai valoros din cei pe care îi conduc, respectându-i, îndrumându-i, prețuindu-i și răsplătindu-i cum se cuvine.

Cărcotașii vor spune, probabil, că „parabola” asta nu se potrivește, pentru că elevii nu-și votează/aleg dirigitorul, el fiind numit prin decizie directorială.

Nu contează! *Ales* sau *numit*, baciul care ajunge în fruntea oilor are o unică datorie supremă: grija față de turmă. O datorie pentru care nu există derogări și pentru abatearea de la care nu există scuze. Când lucrurile merg rău, turma nu e nici de vină și nici de condamnat, vinovați sunt aceia care, în loc să mână oile la pășune, le hăituesc spre prăpastie. Iar când în viața turmei apare o lungă succesiune de (nedi)baci, care în loc să o iubească, să o adune, să o îngrijească și să o sporească (adică să fie *mioritici* în sensul corect al termenului, nu în cel răstălmăcit de răuvoitori), o disprețuiesc, o prostesc, o învrăjdesc, o risipesc... la ce poți să te aștepți?

Nu, românii nu sunt proști, sunt doar de mult prea multă vreme prost conduși!

Mihaela Malea Stroe

Scrisoare colectivă de nemulțumire

Domnului Președinte al Consiliului Județean Botoșani, Costică Macaleți

Ne adresăm Dumneavoastră, Domnule Președinte al Consiliului Județean Botoșani, cât și întregului consiliu ales democratic acum aproape patru ani, în legătură cu o situație, pe care am fi trecut-o cu vederea, dacă ea nu s-ar fi repetat și anul acesta și cu perspective de a se încetățeni în activitatea instituției din subordinea Consiliului Județean Botoșani, în speță Centrul Județean pentru Conservarea și Promovarea Culturii Tradiționale Botoșani, și anume ignorarea grupării scriitoricești botoșănene, a creatorilor de literatură din județul Botoșani, în fond continuatori ai unei tradiții culturale de aproape două sute de ani în acest spațiu al Țării de Sus, domeniu care include nume de mari scriitori, activitate la fel de importantă, dacă nu chiar cu rezultate ce cu greu pot fi întrecute, precum celelalte activități caracteristice tradițiilor culturale botoșănene.

În organigrama instituției amintite mai sus, de la început, din 1968 de când a fost înființată și până în 2018, compartimentul Literatură-teatru a avut un rol axial în activitatea acesteia. Mărturie stau proiectele elocvente, abandonate acum, zecile de culegeri de folclor, în care s-au implicat mari cercetători în

domeniul creației literare folclorice, de la I.H. Ciubotaru și Petre Ursache la Dumitru Lavric și Ștefan Ciubotaru sau Vasile Ungureanu și Al. Bardieru. Dar lista acestora este mult mai generoasă. De asemenea, acest compartiment a creat proiecte de reală consistență cultural-tradițională, de la cercetare până la valorificarea prin tipărituri și publicații a rezultatelor concrete ale acestor activități. Activități care acum nu se mai regăsesc în calendarul instituției, care, din păcate, s-a axat în ultima vreme pe alte manifestări, cele mai multe de o vădită improvizație, improvozație care nu poate duce la nimic bun. Activități ca *Luna cârții la sate*, devenită după 1990 *Șezătorile iernii*, *Scritori pe meleaguri natale*, *Festivalul teatrelor populare de amatori*, *Întâlnirea anuală a creatorilor de literatură* și altele din această categorie, fie nu se mai regăsesc în calendarul cultural al instituției, fie au devenit niște simulacre, cu reducerea fondurilor la limita de jos, ori simplificarea programelor, cum ar fi *Șezătorile iernii*, în care scriitorii botoșăneni aveau rolul principal în susținerea acestora, scriitori care, de anul trecut, au fost scoși din lista colaboratorilor instituției pe care Consiliul Județean Botoșani o are în subordine. *Întâlnirea anuală a creatorilor de literatură din județul Botoșani*, cu XXVIII de ediții la activ, din 2018 a fost scoasă definitiv din calendarul de activități culturale al instituției menționate. De asemenea, un concurs național de poezie și interpretare critică a operei eminesciene, cum a fost „Porni Luceafărul...”, ajuns în 2018 la cea de a XXXVIII-a ediție, a fost atât de simplificat la ediția de anul acesta, din iunie, încât mirarea partenerilor care au colaborat de ani de zile, edituri și reviste literare din toată țara, în număr de peste douăzeci și cinci, scoși acum din protocolul de colaborare, n-a mișcat atitudinea indolentă a instituției față de acest segment de reală importanță în menținerea unei identități naționale, cum este creația literară.

Nemulțumirea scriitorilor botoșăneni vine din această atitudine de ignorare a activității lor, a existenței lor într-un spațiu în care au ales să trăiască și să creeze, unii cu sacrificii reale, toți contribuabili, ignoranță ce vine tocmai de la o instituție care funcționează pe bani publici și care are tocmai această menire de a sprijini și promova valorile locale, de la amatori până la profesioniști, așa cum a făcut mulți ani la rând, când fostele conduceri au înțeles colaborarea eficientă cu acești creatori de cultură.

Ne adresăm, astfel, Dumneavoastră, Domnule Președinte al Consiliului Județean Botoșani, Costică Macaleț, să luați act față de această atitudine a instituției din subordine și să rezolvați în mod favorabil scriitorilor botoșăneni această situație, iscată din prejudecăți și concepții greșite față de creatorii literari locali, atitudine întâlnită, în ultimii patru ani la oamenii din imediata dumneavoastră subordine, unii comportându-se pe domeniul și banul public ca pe propria feudă.

Vă mulțumim.

Semnează: **Gellu Dorian, Nicolae Corlat, Dumitru Necșanu, Emanoil Marcu, George Luca, Mircea Oprea, Gabriel Alexe, Ciprian Manolache, Constantin Bojescu, Elena Cardaș, Stelorian Moroșanu, Cristina Prisăcariu-Șoptelea, Nina Viciriu, Vlad Scutelnicu, Ovidiu Petcu, Val Guraliuc, Mihai Babei, Costel Zăgan, Dumitru Monacu, Gheorghe Șerban, Vasile Bărbăcuț, Ștefan Dodiță, Ștefan Ioan**

Țăranul, satul și globalizarea

Cartea *Sculeni – Moscova – Amur* (Iași: PIM, 2019) mi-a oferit prilejul și bucuria de a-l cunoaște pe Ștefan Susai scriitorul. Mare mi-a fost și mirarea să descopăr, mai ales într-un timp aflat în plin și vertiginos proces de globalizare, un scriitor, și încă unul făcând parte din generația tânără, preocupat de universul rural, de sat sau, mai precis, de ceea ce a mai rămas din satul nostru azi. Ștefan Susai este un fel de explorator al civilizației rurale, un fel de căutător de comori ascunse, un căutător al unui Paradis pierdut. Fiindcă miza cărții tocmai aceasta este: să readucă în actualitate imaginea satului de altădată, cu mirosurile sale specifice, din fiecare anotimp, de „fum de cărbune și frunze arse”, de „gaz lampant”, de „benzină de 92 nearsă și motorină proastă”, de „lumânări de ceară și candelă”, de „carne friptă și mămăligă arsă”, de „mahorcă”, de „transpirație”, de „bălegar”, de „gutui fierte”, de „murături”, de „pâine coaptă”, de „vin” etc., imaginea țăranelui autentic, viguros, harnic, cel care „e omul acela simplu”. Așa cum erau Adam și Eva înainte să fie izgoniți din Rai”, cel „care a lucrat cu mâinile pământului până la orizont”, cel pentru care „Raiul e și satul lui”, iar „casa, ograda plină cu copchii și muierea sunt lumea lui”. Autorul ne îndeamnă să păstrăm/conservăm ceea ce mai găsește el însuși, pribeag prin localitățile rurale, ce mai putem găsi noi, ce a mai rămas în general dintr-o lume pe cale să apună.

Țin să menționez în mod special faptul că această carte a avut asupra mea, ca cititor, un impact emoțional deosebit, răscolindu-mi amintirile și declanșându-mi nostalgiile în sensul că m-a dus, imaginar, în copilăria și adolescența mea, în satul meu de baștină. Mi-a amintit de mirosurile satului meu, de oamenii lui, consătenii mei buni, de clubul de acolo, de stația de autobuz cu pereții din mozaic, de bibliotecă și nu numai.

Aș vrea să cred că oricare cititor se va regăsi în poemele incluse aici, căci, scriind despre Sculeni, Ștefan Susai scrie, de fapt, despre toate satele, despre satul fiecăruia dintre noi, despre țărani noștri, ai tuturor. Autorul pune degetul pe rană, dezvoltând, cu amărăciune, imaginea dezolantă a satelor din ziua de azi, care, afectate de urbanizare și globalizare, rămân tot mai sărăcite și depopulate, transformându-se într-un fel de amintiri „în alb și negru”. Actualmente, în satele noastre putem vedea tot mai multe case pustiite, în care, pe pereți, au mai rămas doar icoanele, cu ogrăzi prin care șuieră vântul, cu mere și nuci căzute pe jos și pe care „nu are cine să le mai adune”, cu struguri care „așteaptă să fie strânși”, dar stăpânii casei nu mai trăiesc”, cu biblioteci din care au fost decontate și duse undeva cărțile, căci nu mai are cine să le citească. De-a dreptul tulburător e poemul *Catalogul sufletelor moarte*, pe care nu pot să nu-l citez integral: „Cuvintele chirilice și latine zăceau moarte între copertele cărților îngălbenite. / Mii de volume pline de praf își dormeau somnul de veci pe rafturi și pe podea. / Rafturile arătau ca un imens columbar, iar cărțile păreau urne cu cenușă. // Lumina pătrundea pieziș prin geamurile sparte. Particulele de praf străluceau. / Tolstoi, Dostoievski, Gogol, Ribakov, Maiakovski, Kataev, Creangă, Eminescu. / Numele autorilor puteau fi citite pe cotoarele cărților. // Biblioteca sătească devenise un cimitir al cuvintelor necitite și nerostite. / Un cimitir în care nu mai intra nimeni. Nici de Înviere și nici de Paștele Blajinilor. / Cuvinte precum „copil”, „cititor”,

„carte”, „autor”, „bibliotecă”, „sat”, „viitor” erau moarte. // Fosta bibliotecară se căzni să deschidă ușa închisă cu mulți ani în urmă. / O comisie de la Chișinău cerea ca toate cărțile să fie date la topit. / Titlurile și numele autorilor trebuiau trecute într-un registru. / Un fel de pomelnic înainte de topire. / A fost nevoie de o săptămână. / Apoi, un camion GAZ a dus cărțile la Chișinău. / În fosta bibliotecă a rămas pe masa plină de praf doar registrul cu numele autorilor și titlurile. / Un dicționar al sufletelor moarte.”

Autorul caută, cum spuneam mai sus, urmele civilizației rurale, rămășițele unui Paradis pierdut. Le mai găsește, dar multe din ele, depozitate „în cutii – morminte ce se cer deschise”, se află în podurile caselor, în mansarde pe care le percepe ca pe „un imens cimitir al unei lumi care apune”.

Cartea este ilustrată cu desene pe tematică rurală ale elevilor de la Școala de Arte din Sculeni, câștigând astfel o „încălcătură deopotrivă emoțională și simbolică” (Nina Corcinschi). Decizia lui Ștefan Susai de a-i avea în calitate de coautori pe acești copii e un gest de toată admirația. Și un semn că nu e totul pierdut, că mai există o speranță de recuperare a universului rural cu toată frumusețea și bogățiile sale.

Galina Anițoi

Recital integral al celor cinci Scrisori eminesciene

Actorul Florin Aionițoiaie se numără printre puținii actori din România (și singurul din Botoșani, în toată istoria teatrului botoșănean) care și-a propus și a și realizat un recital integral al celor cinci *Scrisori eminesciene*. După regretatul actor Dinu Manolache, care a și susținut pe scena teatrului botoșănean înainte de 1989 un recital al *Scrisorilor*, iată acum, într-o înregistrare pe CD, Florin Aionițoiaie propune o altfel de abordare a acestora, într-o tonalitate jovială, de comunicare directă, uneori cu schimbarea unor sensuri sau modalități încetățenite de interpretare. În fond, actorul botoșănean, răzvrătit în felul lui, nonconformist, propune prin această înregistrare o idee de spectacol care să provoace o nouă receptare și înțelegere a *Scrisorilor eminesciene*. În înregistrare reușește să convingă, așa cum cred că va reuși și într-un recital scenic.

Gellu Dorian

Expresivitatea anotimpurilor ARTEI – file de „jurnal”

Galeriile de Artă „Ștefan Luchian” au găzduit, în perioada 17 – 29 noiembrie 2019, expoziția personală a artistei **Alina Munteanu**, „**Expresivitate**”, al cărei vernisaj a avut loc duminică, 17 noiembrie 2019, ora 11.00.

Absolventă a Facultății de Arte Plastice, Decorative și Design din cadrul Universității de Arte „George Enescu” Iași, licențiată în Artă Murală și membru stagiar al U.A.P.R., Alina Munteanu îmbină crezul de artist cu munca de profesor de artă monumentală la Liceul de Artă „Ștefan Luchian” Botoșani.

Artista a participat la expoziții de grup, respectiv: Expoziția absolvenților – Galeria de Artă „Lăpușneanu” – Iași (iulie 1999), Expoziții „Art-grup” – Galerii de Artă „Ștefan Luchian” Botoșani (2005, 2006 și 2009), Expoziția aniversară „Promoția 99” – Galeria de Artă „Lăpușneanu”

– Iași (2009), Salonul Național de Arte Vizuale „Interferențe” (2017, 2018, 2019). În anul 2018, Alina Munteanu a avut prima expoziție personală la galeriile botoșănene, alegând ca temă predilectă portretul.

Referindu-se la creația Alinei Munteanu, criticul de artă Delia Ioana Leizeriuc a arătat că artista „experimentează și se delectează construind creații complexe, ce apoi le înmagazinează spiritual cu sensul unui simbol. Artista simplifică astfel detaliile, îndepărtează privirea de la ceva concret, concentrează atenția și gândirea, ca apoi să direcționeze totul către simbol. Suplețea talentului i-a permis artistei să treacă cu ușurință de la portret la compoziții ample, unde își exprimă dragostea de viață, înțelegerea demnității umane, poezia lucrurilor firești, vădind astfel de fiecare dată o largă comprehensiune pentru universul uman. Coloritul artistei este iscusit și de un gust ales, admirabil prin acordarea, opoziția și varietatea sa, expresiile fețelor reprezentate sunt vii și pătrunzătoare iar formele sunt interpretate cu o sensibilitate mai curioasă. Sub penelul său, materia se transformă afectiv, încercându-se de un lirism calm și dens”.

Expoziția a fost prezentată de Angela Hreniuc, profesor la Școala Populară de Arte „George Enescu” Botoșani.

1 decembrie 2019, ora 12⁰⁰ a fost momentul vernisajului expoziției personale a binecunoscutului artist plastic botoșănean **Corneliu Dumitriu**, denumită „**CD 65**”, cu o prezentare emoționantă a istoricului Gheorghe Median.

Corneliu Dumitriu s-a născut în Rădăuți Prut, Botoșani, la 1 iunie 1954 și este membru al Uniunii Artiștilor Plastici din România din anul 1995.

În cei peste 30 de ani de activitate, pictorul botoșănean a avut numeroase expoziții personale: 1980, 1982, 1984, 1986, 1988, 1989, 1992, 2000, 2001, 2005 – „**CD 50**”, 2009 – „**CD 55**”, 2010, 2014 – „**CD 60**” – Botoșani (Galeriile de Artă „Ștefan Luchian”, Galeria de Artă „City Gallery”); 1986 – Teatrul Foarte Mic București; 1992 – Galerile de Artă „Avanpost” București; 1994 – Galerile de Artă „Cupola” Iași; 1996 – World Trade Center și World Trade Center Village – București; 1997 – Galerile de Artă „Lascăr Vorel” Piatra Neamț; 1998 – Frankfurt; 2000 – Romanian Institute Of Orthodox Theology and Spirituality, New York; 2002 – Galerile de Artă „Apollo” – Teatrul Național București; 2004 – Galerile de Artă „Orizont” București; 2006 – Galerile de Artă „Căminul Artei” București, 2007 – Galeria de Artă „City Gallery” Botoșani; 2008 – Galeria de Artă „City Gallery” Botoșani și Galerile de Artă „Atelier” București. Aceste expoziții au fost urmate de altele, respectiv: 2012 – Galeria de Artă „Dana” Iași; 2013 – Memorialul Ipotești – Sala „Horia Bernea”, Palatul Parlamentului – Sala „Constantin Brâncuși”, București și Galerile de Artă „Orizont” București, 2015 – Galerile de Artă „Atelier” București; 2016 și 2017 – Târgul Internațional de Artă „ArtSafary” București. De asemenea, artistul a participat, alături de alți artiști români și străini, la diverse expoziții de grup: 1985 – Galerile de Artă „Căminul Artei”, București, 1997 – Galerile de Artă „Home Sweet Home” și AQUA Gallery din New York. Din a 1981 a participat la toate expozițiile Uniunii Artiștilor Plastici din România organizate la Botoșani.

Pentru meritele artistice ale lucrărilor sale, artistul a fost distins cu premii precum: Marele

premiu pentru pictură al Fundației „Lascăr Vorel” – Bienala Națională de Pictură Piatra Neamț, 1999; Premiul III – Concursul Național de Artă Plastică „Voronețiana”, 1994; Premiul I – Concursul Republican de Pictură (1981, 1983, 1985, 1987, 1989); Premiul I – „Studio ’87”, 1987; Marele Premiu „Studio ’88”, 1988; Premiile Galeriei de Artă „Avanpost” (1995, 1997, 2001)”.

Referindu-se la propria-i creație, artistul Corneliu Dumitriu, intervievat în 2010 despre „Ce înseamnă pictura, arta, pentru dumneavoastră?”, spunea: „O șansă de a fi. Să dai decontul pentru această lume. Decontul respectiv eu îl dau în fiecare tablou.” Această expoziție a însemnat respectarea din parte artistului a nobilului său crez.

Între 5-28 ianuarie 2020, Galerile de Artă „Ștefan Luchian” au fost gazda „Salonului de Iarnă” ce a avut drept curator pe artistul plastic Florin Prodan – membru UAPR, Filiala Iași.

Expoziția a reunit lucrări de pictură, sculptură și fotografie, semnate de 26 de artiști din Botoșani și din Târgu-Mureș, cunoscuți publicului iubitor de artă. A fost un prilej deosebit de a da culoare vieții și a percepe, prin vizualizare directă, ceea ce artiștii concep în lumea perceptibilă sau pre... văd în ceea ce înseamnă lumea de dincolo de culoare”. Evenimentul a fost prezentat de către istoricul Gheorghe Median.

Pentru perioada 23 februarie – 15 martie 2020, Galeria ia prezentat expoziția colectivă „Arta la... feminin”, un eveniment aflat la prima ediție, cu participare la nivel național și dedicat artistei Maria Pillat-Brateș (1895 – 1975), un nume – din păcate – aproape necunoscut publicului din noua generație.

Expoziția a reunit peste 90 de lucrări semnate de artiste din diverse generații și din diverse spații culturale românești: Laura Armeanu (Constanța), Andra Balan (Iași), Dalina Bădescu (București), Daniela Bercau (Brașov), Adriana A. Botezatu (Iași), Cristina Busuioc (Satu-Mare), Ioana Călinescu (Constanța), Nicoleta Cărare (Bacău), Aurora – Speranța Cernitu (Craiova), Teodora Chinschi (București), Mariana Constantinescu (Constanța), Adina Dogaru (Constanța), Ana Coșereanu (Botoșani), Genoveva Dolhescu (Botoșani), Daniela Frumușeanu (București), Mirela – Anca Gavriloaie (Botoșani), Margareta Gyulai Nagy (Brașov), Laura Gugoșă (Botoșani), Adalgiza Harabagiu (București), Angela Hreniuc (Botoșani), Adina Huiiban (Iași), Ofelia Huțul (Iași), Anca Larionesei (Botoșani), Stela Maria Lucici (Pitești), Lila Lungulescu (Botoșani), Ioana Maier (Constanța), Gabriela Meșter (Cluj), Alina Munteanu (Botoșani), Onița Mureșan (Bistrița-Năsăud), Carmen Nicolau (Botoșani), Elena Oleniuc (Brașov), Irina Pal (Tulcea), Ioana Poleac (Bacău), Mihaela Roca (Constanța), Cristina Marinela Radu (Iași), Iuliana Rață (Iași), Elisabeta Sinea (Alba-Iulia), Georgiana Stănescu (Bacău), Adina Strugariu (Botoșani), Silvia Șoșoiu (Constanța), Aida Șușter (Botoșani), Rodica Todirișcă (Botoșani), Cristina Tudorache (Constanța), Clara-Livia Tudoran (Cluj), Victoria Țăroi (Brașov), Cezara Țibuleac (Botoșani), Maria Unțanu (Slobozia), Diana Varga (Baia-Mare) și Carmen Voisei (Bacău).

Iubitorii de artă au putut viziona lucrări de pictură, grafică, tehnică mixtă, textile, fotografie, etc. expoziția fiind un omagiu adus creatoarelor de artă și o invitație la întâlnirea cu arta românească contemporană în viziunea artistelor din România.

Artista MARIA PILLAT-BRATEȘ (1892–1975), născută Procopie-Dumitrescu, studiază în particular desenul cu Costin Petrescu și pictura cu Jean Steriadi, la îndemnul căruia debutează în 1914 la Salonul Tinerimii Artistice sub pseudonimul I. Brateș. De atunci expune cu succes acuarele în expoziții colective și personale organizate în țară și în străinătate, alături de artiste ca Olga Greceanu, Rodica Maniu, Lucia Demetriad-Bălăcescu, Wanda Sachelare-Vladimirescu. În timpul Primului și celui de al Doilea Război Mondial, este soră de caritate a Societății de Cruce Roșie a României, la Spitalul de Ochi din Iași (1916–1917) și, respectiv, la Spitalul Sf. Sava din București (1941). A fost căsătorită cu poetul Ion Pillat. În 1949 este arestată ca fostă moșieră și ulterior trimisă în domiciliu forțat la Miercurea-Ciuc (1950–1955), iar după eliberare i se refuză constant participarea la orice expoziție de pictură din țară.

Curatori ai expoziției au fost: muzeografa Ana Coșereanu și artiștii Liviu Șoptelea și Genoveva Dolhescu.

Ana Coșereanu

Memorialul Ipotești - Centrul Național de Studii *Mihai Eminescu*
717253, Localitatea IPOTEȘTI, Comuna Mihai Eminescu, BOTOȘANI, ROMÂNIA
Tel: +04 0371020346; Fax: +04 0372005926; e-mail: m.ipotesti@gmail.com; www.eminescuipotesti.ro

PROGRAM DE VIZITARE

Memorialul Ipotești

15 MAI - 15 SEPTEMBRIE: 9-17
(MARTI-DUMINICĂ)

16 SEPTEMBRIE - 14 MAI: 8-16
(MARTI-DUMINICĂ)

TAXĂ DE VIZITARE - CIRCUIT MUZEAL:

**COPII, GRUP DE COPII, ELEVI, STUDENȚI,
PENSIONARI, PERSOANE CU DIZABILITĂȚI:**

4 LEI/PERSOANĂ

ADULȚI, GRUP DE ADULȚI: 8 LEI/PERSOANĂ

TARIF FOTOGRAFIERE: 5 LEI

TARIF FILMARE: 9 LEI

Ultimul ghidaj cu 30 de minute înainte de închiderea programului
Muzeograf de serviciu: 0728129249

Revistă membră

ISSN: 1453-7354

HYPERION

REDAȚIA
Botoșani, Pietonal Transilvaniei, 3,
bl. A8, ap. 8
Telefon: 0722-243633, 0746-760418
E-mail: doriangellu@yahoo.com
cipri.b78@gmail.com
nicu_corlat@yahoo.com

Revista apare cu sprijinul **Consiliului Județean Botoșani**

Președinte: Costică Macaleți

în parteneriat cu

**Memorialului Ipotești - Centrul Național
de Studii „Mihai Eminescu“**

Director: Ala Sainenco

Editor: Fundația Culturală „Hyperion
- Caiete botoșănene“ Botoșani

Președinte: Gellu Dorian

Redactor șef:

Gellu Dorian

Redactor șef adjunct:

Nicolae Corlat

Secretar de redacție:

Vlad Scutelnicu

Redactori:

Andrei Alecsa, Raluca
Faraon, Adrian Lesenciu

Redactori asociați:

Ala Sainenco, Mircea A.
Diaconu, Valentin
Coșereanu, Pompiliu
Crăciunescu, Liliana
Grecu

Colegiul de redacție:

Leo Butnaru,
Al. Cistelecan, Marius
Chelaru, Constantin
Coroiu, Ana Coșereanu-
Florescu, Theodor
Damian, Corneliu
Dumitriu, Radu Florescu,
Liviu Georgescu, Ciprian
Manolache, Emanoil
Marcu, Mircea Oprea,
Nicolae Oprea, Luiza
Palanciuc, Antonio
Patraș, Petruț Pârvescu,
Nicolae Sava, Cassian
Maria Spiridon, Vasile
Spiridon, Victor Teișanu,
Vasile Tudor, Geo Vasile,
Dumitru Ungureanu,
Matei Vișniec, Radu
Voinescu

**Documentarist,
culegere/distribuție:**

Dora Corlat

Tehnoredactor:

Ciprian Boariu

ÎN ACEST NUMĂR SEMNEAZĂ:

Flavia Adam
Lucian Alecsa
Petruș Andrei
Maria Anegroaie
Galina Anițoi
Dumitru Apetri
Constantin Arcu
Emil Ariton
Angela Baci
Veronica Balaj
Eugen Barz
Mădălina Bărbulescu
Hanna Bota
Ivan Bunin
Leo Butnaru
Bică Nelu Căciuleanu
Iulian Cătălui
Radu Cernătescu
Șerban Chelariu
Marius Chelaru
Radu Chiorean
Al. Cistelecan
Adrian Ciubotaru
Theodor Codreanu
Ilie Constantin
Ovidiu Constantin Cornilă
Ana Coșereanu
Valentin Coșereanu
Daniel Cristea-Enache

Theodor Damian
Corina Dașoveanu
Ioana Diaconescu
Emily Dickinson
Simona-Grazia Dima
Octavian Doclin
Gellu Dorian
Raluca Faraon
Nicoleta Florescu
Corneliu Fotea
Cătălina Frâncu
Ovidiu Genaru
Remus Valeriu Giorgioni
Iulian Grigoriu
Gheorghe Grigurcu
Silviu Guga
Ioan Holban
Maria Ieva
Irina Lazăr
Adrian Lesenciuc
George Luca
Mihaela Malea Stroe
Galina Martea
Octavian Mihalcea
Victoria Milescu
Marcel Miron
Anatol Moraru
Miruna Mureșanu
Cornel Nistea

Cornelia Pillat
Dinu Pillat
Ion Pillat
Monica Pillat
Pia Pillat
Savu Popa
Ancelin Roseti
Mirela Roznoveanu
Ala Sainenco
Nicolae Sava
Ionel Savitescu
Doru Scărlătescu
A.G. Secară
Indira Spătaru
Vasile Spiridon
Mediana Stan
Gheorghe Șerban
Victor Teișanu
Florentina Toniță
Ion Topolog Popescu
Călina Trifan
Lucia Țurcanu
Dumitru Ungureanu
Nina Viciriuc
Radu Voinescu
Varujan Vosganian
Alexandru Zotta

hyp.cloudebs.com

www.eminescuipotesti.ro/calendarcultural.htm

www.eminescuipotesti.ro/docpdf/Hyperion1-2-3_2020.pdf

www.cimec.ro/Biblioteca-Digitala/Biblioteca.html#Varia